

CORPUS JURIS SANSCRITICUM
Volume II

Sanskrit Series on Social and Religious Law
edited by Oscar Botto

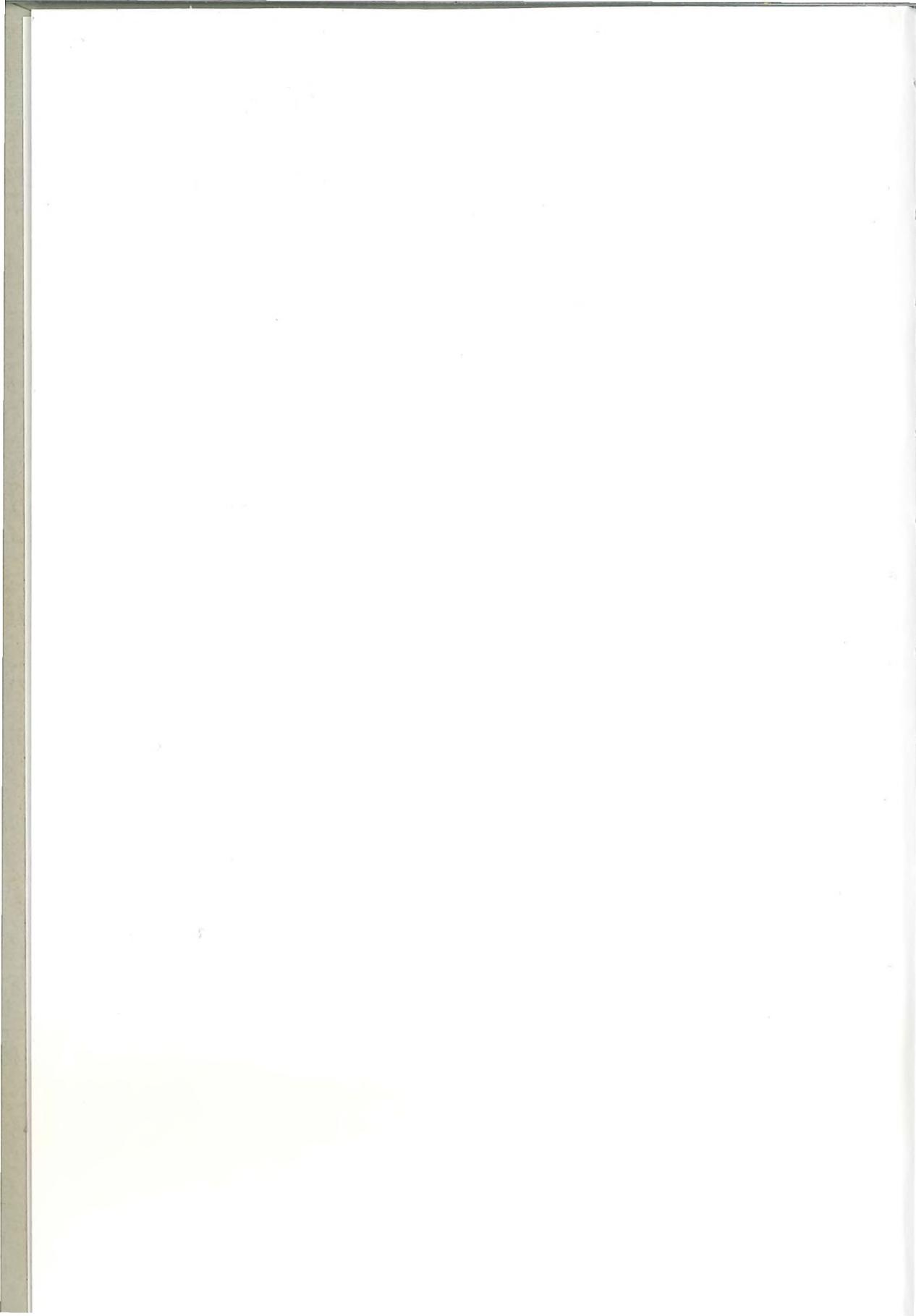
Patronages

UNION ACADEMIQUE INTERNATIONALE

UNIONE ACCADEMICA NAZIONALE

The Series is sponsored by

FONDAZIONE CRT
CASSA DI RISPARMIO DI TORINO

LE CODE NÉPALAIS

(AIN)

DE 1853

par Jean Fezas

Tome I

INTRODUCTION ET TEXTE (Chapitres 1-86)

Torino
2000

La publication des volumes du Code Népalais

a reçu une contribution spéciale

de l'Académie des Inscriptions et Belles Lettres

de l'Institut de France, Paris

© 2000

Copyright by Comitato per la Pubblicazione del Corpus Juris Sanscriticum,
Torino (Italy)

Presidente: Prof. Oscar Botto

Vice Presidente: Prof. Carlo Della Casa

Direttore: D.ssa Irma Piovano

Finito di stampare nel giugno 2000
da Essegrafica, Cirié (Torino)

per conto del Comitato per la Pubblicazione del Corpus Juris Sanscriticum,
c/o CESMEO, via Cavour 17, 10123 Torino (Italy)

Table des matières

Avant-propos.....	XI
Remerciements.....	XIII
Introduction	XV
Le code et la tradition juridique népalaise.....	XIX
Les manuscrits du code	XXVII
Conventions adoptées pour la présente édition	XXXIX
Abréviations	XLVIII
Table analytique	L
1. Affaires laïques.....	L
2. Affaires religieuses	LVII
Carte du Népal	LXV

TEXTE CHAPITRES 1-86

lālamohora.....	3
1 gaddi-ko.....	6
2 rajakāja-ko.....	12
3 tosākhānā mulukikhānā.....	19
4 datta-guṭhi	22
5 jagā-jamin.....	31
6 mohi-ṭalsīm-ko	52
7 bāli natirnyā mohi-ko	63
8 bāli-bikri-ko.....	67
9 rairakam̄ma-ko	69
10 rakam-bandobasta	77
11 mihnā-mojarā-ko	86
12 bāki natirnyā.....	89
13 jhārā-khetālā	91
14 darda-darmāhā.....	92
15 jāgirdāra-kā bahāli-barkhāsi.....	95
16 bāli gāji sāhu tirāunyā	96

17 sāhu-rīṇi-ko	97
18 sāhu tirnā-ko	102
19 dāijo-pewā-le sāhu tirnā-ko	104
20 sāhu-asāmi-ko	106
21 dhito samāunyā-ko	113
22 dhito lekhāudā-ko	116
23 dāmāsahi-ko	121
24 aṃsa-bamḍā bābu-chorā-ko	124
25 aṃsa-bamḍā-ko	127
26 lognyā-swāsni-ko	137
27 bidhawā-kā aṃsa-dhana-ko	141
28 baksa phirtā garāyāko bādanā-ko	144
29 dāijo-pewā-ko	145
30 aputāli-ko	151
31 dharmaputra-ko	161
32 calan-ko	166
33 ilama-roji-ko	171
34 rukha kāṭnyā-ko	174
35 kāgaja-jāca-ko	175
36 kirtyā kāgaja	182
37 adālti-ko	187
38 kaidi jhikāunā-ko	197
39 kāyelnāma lekhāunā-ko	201
40 jamāni garnā-ko	205
41 dabāhā-ko	208
42 kaidi bhagāunyā	228
43 pyādā-lāi hula garnyā	234
44 muḍadā dāmala gardā-ko	237
45 sarbaswa gardā-ko	238
46 dastura linyā-ko	242
47 adālata-kā phiryādi-ko	244
48 adālata ra amāla-ko jhagarā	250
49 myāda-ko	255
50 niñā halāūnyā	261
51 damḍa-kaida garnā-ko	262

52 sāṭo kaida baschu bhamnyā-ko.....	274
53 sidhā dinā saḍaka khodāunā-ko.....	276
54 ilāja garnyā	280
55 siṭhi jujh.....	282
56 kuṭpiṭ jyū-jakhama-ko	283
57 gāli-garāgara-ko	287
58 kuṭpiṭ-ko	291
59 bābu-chorā-ko kuṭpiṭ	298
60 nāla-naraka-ko.....	302
61 pādanyā-ko.....	304
62 thukanyā-ko.....	305
63 khursāni-ko.....	307
64 kāṭachu bhani hatiyāra jhikanyā.....	310
65 jyāna mārā-ko.....	313
66 bhabitabya-mā jyāna mārnyā	328
67 gobadha garnyā	333
68 corī-ko	337
69 nāso-dharawaṭ	364
70 harāyāko pāunyā.....	367
71 caupāyā.....	368
72 sawāri-ko	372
73 āgo lāunyā	377
74 boksārā-dhāmi-ko.....	380
75 juwā-ko.....	385
76 ghara banāūnyā.....	390
77 solā thāpanyā-ko.....	397
78 kalyāṇa dhan.....	399
79 galli-saphā	400
80 bādhā-kamārā bhagāūnyā.....	401
81 kamārā-kamārī becatā-ko	405
82 jyū māsanyā becanyā.....	408
83 swāsni becanyā.....	414
84 bālakha ra. āmā chutyāi becanyā.....	417
85 berāmi cākara. nikālanyā.....	419
86 māsinyā jyū amāli-le linā-ko	420

TEXTE
CHAPITRES 87-167

87 madapān. achuti.	425
88 phakira-sita muḍinyā	433
89 dharmādhikār-ko	436
90 bhāta-mā bornyā	469
91 janai dinyā-ko	478
92 bālakha-ko taksira	481
93 gariba kamgāl	485
94 sati jānyā-ko	489
95 murdā uṭhāunyā	495
96 maryo bhani sunāūnyā	498
97 āsauca bārnnyā	500
98 ḍhoga-bheṭ-ko	520
99 bihābari-ko	522
100 kaṇnyā cori bihā garnyā-ko	530
101 kaṇnyā dohoro dinyā	533
102 rogi-lāi kaṇnyā diṁna bha[ṁ]nyā	536
103 māgyāki kaṇnyā bihā gardina bhamnyā	540
104 jāta-ko rita bhayā-pachi bihā nahudai bigranyā	543
105 bihā nahudai aghi bigranyā	546
106 āsaya-karaṇi	553
107 karṇi-kā āsaya-le hāta-pāta garnyā	562
108 meri swāsni ho mai-le karaṇi garyā bhamnyā	567
109 karaṇi-kā āsaya-le ḍhukanyā-ko	571
110 ghura khāpi sutanyā	574
111 mukha-patit	581
112 karaṇi-kā āsaya-le hāta-pāta garyāko jāhera garnyā	587
113 upādhyā-ko hāḍa-nātā	612
114 rajapūta-kā hāḍa-nātā	618
115 jaisi brāhmaṇa-ko	625
116 tāgādhāri kṣatri jāta	626
117 namāsinyā matawāli	634
118 māsinyā matawāli	640
119 chiṭo hālanu naparnyā	644

120 chiṭo hālanu parnyā	647
121 rāja-khata lāgnyā hāḍa-nātā-bāheka aru sanahe-mā karaṇi garnyā-ko ain	650
122 hāḍa-nātā-kā besyā bhayākā-ko karaṇi garnyā tāgādhāri ko	653
123 ai namāsinyā-ko	659
124 ai māsinyā-ko	662
125 ai. pāni nacalanyā-ko.....	665
126 gosawārā-ko	668
127 besyā swāsni-ko garbha.....	673
128 jhagariyā swāsni-ko karaṇi garnyā.....	676
129 kamāri swāsni rākhanyā-ko.....	679
130 gupti besyā-ko karaṇi garnyā-ko.....	682
131 polāhā-ko.....	686
132 jabarjasti-ko.....	691
133 jabarjasti-ko.....	699
134 jāri-ko	709
135 pardesa jānyā-ko jāri garnyā-ko	717
136 phalānā-sita bigryā bhamnyā.....	721
137 teśro pari karṇi garnyā.....	725
138 cautho-dekhi ubho pari. rākhyaṅkā-ko jāri garnyā	727
139 māsinyā jāta-ko jāri garnyā	732
140 jāri-ko phuṭakara.	736
141 swāsni-kā mukha-le māṭra bhanī jāra kāṭanyā-ko	748
142 āsā-rāḍi-ko karaṇi garnyā-ko.....	750
143 jātak-mārā-ko.	752
144a pācuke garnyā.....	754
144b pācuke	756
145 jāta ḍhāṭi biḥā garnyā	758
146a misākhat namāsinyā-ko.	760
146b misākhat-ko	767
147a māsinyā newāra jāt-ko misākhat-ko	778
148 ghaṭi-baḍhi jāta-kā karaṇi garnyā upādhyā-ko	783
149 ai. karaṇi garnyā rajapūta-ko.....	786
150 ghaṭi-baḍhi jāta-mā karaṇi garnyā jaisi-ko.....	789

151 ghaṭi-baḍhi jāta-mā karaṇi garnyā parbatyā tāgādhāri-ko	791
152 ghaṭi-baḍhi jāta-mā karaṇi garnyā debabhāju gaihra-ko	794
153 aim karaṇi garnyā dasanāma gaihra-ko	796
154 aim karaṇi garnyā namāsinyā-ko	798
155 aim. karaṇi garnyā māsinyā-ko	800
156 aim. karaṇi garnyā chiṭo hālanu naparnyā jāta-ko	802
157 ghaṭi-baḍhi chiṭo hālanu parnyā	804
158 pāni nacalnya jāta-ko karaṇi garnyā-ko	806
159 ghaṭi jāta-mā milchu bhani jānyā-ko	813
160 kulu-ko	814
161 chiṭo hālanu naparnyā-ko	815
162 pāni nacalanyā ghaṭi-baḍhi jāta-ko	818
163 kamārā-ko karaṇi	823
164 bādhā-ko karaṇi	832
165 paśu-karaṇi	834
166 gāḍa-mārā-ko	837
167 madhyesa-ko	842

AVANT-PROPOS

C'est avec grand plaisir que nous présentons le texte original (promulgué en 1853) du "Code de lois" népalais, le *Ain*: bien que rédigé en langue népalaise, le recueil relève néanmoins de la tradition juridique indienne, ne peut s'interpréter qu'à la lumière des "Traités de loi" (*Dharma-śāstra*) brahmaniques, dont, inversement, il permet de mieux comprendre, et imaginer, l'histoire. Deux volumes (chacun en deux tomes) livreront, l'un l'édition critique annotée du texte, l'autre la traduction française du *Ain*, qui sera suivie d'un commentaire.

Ce Code, rédigé alors que Jāṅga Bahādur Rāṇa (1817-1878) était Premier Ministre du Népal, est un document exceptionnel: mine de renseignements sur l'administration et le fonctionnement d'un royaume hindou au XIXe siècle, sur la fiscalité, le régime foncier, les institutions politiques et judiciaires, il fournit également des renseignements concrets sur le système des castes et sur l'idéologie qui le sous-tend.

Convenablement interprété, il permet de replacer dans une perspective historique les faits aujourd'hui observés sur le terrain et de les comprendre correctement. Enfin, son caractère pratique (parfois casuistique) aide à mettre en évidence les relations qui n'ont cessé d'unir les pratiques coutumières et les textes normatifs sanskrits. Rédigé en langue vernaculaire, aussi riche d'enseignements sur les coutumes qu'avare de renvois explicites à la tradition indienne sur laquelle pourtant il repose, le *Ain* apparaît comme un prolongement original des *smṛti* anonymes auxquelles se réfèrent les commentateurs de l'Inde médiévale pour étayer leurs interprétations des grands textes

classiques sanskrits. Il a donc naturellement place dans la série du *Corpus Juris Sanscriticum*.

Jean Fezas présente ici la première édition critique du *Ain* de 1853. Outre le texte népalai, ce volume comprend des annotations et une table analytique. L'ensemble permettra aux spécialistes intéressés d'avoir commodément accès au Code original: un prochain volume en proposera la traduction française et un commentaire. Cette édition s'appuie principalement sur deux manuscrits conservés aux Archives Nationales Népalaises, à Kathmandu. L'un d'entre eux ayant ultérieurement servi d'exemplaire de travail, il permet de constater les divers remaniements intervenus dans les premières années suivant la promulgation du Code: dans la présentation adoptée ici, diverses conventions typographiques et le recours à la polychromie s'efforcent de rendre ces remaniements sensibles au lecteur. Des sources complémentaires ont permis de présenter les trois premiers chapitres du *Ain*: totalement inédits, ils sont consacrés à des questions politiques, et avaient disparu des manuscrits du Code promulgué.

Je tiens à témoigner ma profonde gratitude à l'Unione Accademica Nazionale et à l'Union Académique Internationale qui ont accordé au *Corpus Juris Sanscriticum* – Série de textes juridiques-religieux de l'Inde ancienne – leur patronage scientifique et au très généreux mécénat de la Fondazione Cassa di Risparmio di Torino qui a pris entièrement à sa charge les frais de publication de la série. Je remercie tout particulièrement son Président, Monsieur le Professeur Andrea Comba et son Secrétaire Général, Dr. Giovanni Piero Ciarlo, sans le soutien desquels la série n'aurait pas pu voir le jour.

Je remercie également l'Académie des Inscriptions et Belles Lettres de l'Institut de France et son Secrétaire Perpétuel, Monsieur le Professeur Jean Leclant, qui a bien voulu accorder une contribution à la publication du Code Népalais.

Oscar Botto

REMERCIEMENTS

Il m'est agréable de remercier ici tous ceux qui ont rendu possible le présent travail. Qu'il me soit permis de citer d'abord plusieurs personnalités du Népal: Lavadeva Bhatta, Membre de la Cour Suprême du Népal, dont les conseils et recommandations m'ont permis, en 1980, de retrouver les premiers manuscrits du Ain aux Archives Nationales de Kathmandu; Balarām Dās Ḟaṅgol, alors Directeur des Recherches aux Archives, qui m'a généreusement autorisé à copier, puis à photographier ces documents, et m'a manifesté une amicale bienveillance depuis près de vingt ans; Madame Sānī Maiya Rāṇā, son successeur, tout aussi secourable; le Pāṇḍit G.S. Pauḍel, avec qui j'ai partagé de longues journées de travail; ainsi que tout le personnel des Archives, dont la patience, la bonne humeur et la gentillesse n'ont cessé de m'encourager au fil des ans.

Les missions accordées par le CNRS et l'URA 1058 (désormais UPRESA 7019) m'ont permis de me rendre régulièrement au Népal; de plus, le soutien que j'ai trouvé auprès de cette Equipe m'a grandement facilité le travail. Mais, sans le "Comitato per la Pubblicazione del Corpus Juris Sanscriticum" qui s'est chargé de la publication, ce livre n'aurait jamais pu paraître: je souhaite donc exprimer mon extrême gratitude à ce Comité et à ceux qui en ont la charge - en particulier à son Président, Monsieur le Professeur Oscar Botto, et à son Directeur, Mme Irma Piovano. J'adresse en outre l'expression de ma reconnaissance à l'Académie des Inscriptions et Belles-

Lettres de l’Institut de France qui a bien voulu (de même que la Fondation Ikuo Hirayama) s’intéresser aux recherches sur le Code népalais.

Je n’oublie pas les amis, les collègues qui m’ont diversement aidé au cours de toutes ces années: ils me pardonneront de ne pas citer leur nom, et de rappeler seulement que, sans l’inlassable ténacité, le soutien dans les moments de découragement, la patience, la confiance, les exhortations et les conseils avisés de Mme Colette Caillat, ce travail n’aurait jamais été mené à bien. Je lui exprime ici toute ma gratitude.

Jean Fezas, 30 juin 2000

INTRODUCTION

J'ai été amené à m'intéresser au code népalais de 1853 (*Ain*) alors que je préparais un travail sur le partage et la succession dans le monde indien. J'avais alors constaté que les textes normatifs sanskrits classiques (*smṛti*) présentent les règles juridiques de façon abstraite et souvent lapidaire, en se souciant apparemment fort peu des modalités pratiques de leur mise en œuvre. Quant aux commentateurs, si l'on peut supposer que les solutions auxquelles ils parviennent correspondent aux pratiques contemporaines qui leur semblaient les plus acceptables, ils se gardent bien de l'admettre. Leurs conclusions, souvent ambiguës, se fondent sur des arguments « logiques » qui s'appuient sur la confrontation de textes qu'ils tronquent sans vergogne après les avoir soustraits à leur contexte original. Le code népalais, rédigé en langue vernaculaire, devait, ne serait-ce que de ce fait, être plus proche des coutumes et des pratiques. Cependant, étant donné le volume du texte, sa complexité, la minutie extrême de certaines prescriptions, particulièrement de celles qui régissent les rapports entre les groupes de castes qui composent la société népalaise, il était permis de s'interroger sur la nature de l'ouvrage. Avions-nous affaire à « un monument grandiose mais inutile, destiné à assurer à ses commanditaires un nom dans l'histoire »¹ ou, au contraire, le *Ain* était-il un véritable code, c'est-à-dire un ensemble ordonné de lois, auxquelles la population devait se conformer ?

Alors que je ne disposais que d'une édition peu fiable² et que deux manuscrits seulement avaient été retrouvés, deux arguments m'avaient permis d'opter pour le second terme de cette alternative :

— un texte juridique inutilisable ou inutilisé reste figé alors que les manuscrits du code montrent un intense travail de correction et d'amélioration. On y trouve aussi de nombreux ajouts qui

1. Cf. J. Fezas, « Les sources du code népalais de 1853 », *Journal Asiatique*, 1986, p. 301-310.

2. KNM.

complètent les insuffisances du texte. Tous ces éléments prouvent que le *Ain* était bien vivant.

— le code a été appliqué : même si une grande partie du *Ain*³ est consacrée aux relations entre les castes, toute la première moitié traite de questions qui ont un intérêt juridique et pratique évident, qu'il s'agisse des tenures, de la dette, du partage et de la succession ou encore de la procédure et du droit pénal. Le nombre de manuscrits retrouvés⁴ prouve de plus que l'ouvrage n'était pas une pièce de musée unique, conservée dans la capitale, mais un texte diffusé sur l'ensemble du territoire népalais. Il n'y a sans doute pas de village au Népal qui n'ait connu de contestation de limites avec ses voisins ; il n'y a pas au Népal de tenure sans titre, il n'y en avait pas plus au milieu du dix-neuvième siècle. Une étude sur le terrain ne saurait donc faire l'économie de ces documents et du code sur lequel ils s'appuient⁵.

Le fait qu'une majorité de la population népalaise ait été illétrée à l'époque qui nous intéresse et que le *Ain* soit un texte difficile n'est en rien un argument qui permettrait de contester son importance juridique. En effet, que le droit soit coutumier ou écrit, le recours à un spécialiste s'impose dans tous les cas : une tradition orale a ses dépositaires et ses interprètes et rien ne prouve que la moyenne de la population soit mieux au fait des règles qui régissent la société dans un système purement coutumier. Une population illétrée peut être au courant des mesures qui l'intéressent, même si celles-ci se dissimulent dans un texte. Qui oserait affirmer que celui qui possède un titre de propriété doit savoir lire pour en connaître l'usage et les clauses ?

3. Pratiquement la seconde moitié du texte, encore que dans celle-ci figurent des chapitres consacrés à l'adultére ayant une solide base coutumiére ; cf. J. Fezas, « Custom and Written Law in Nepal : The Regulations Concerning Private Revenge for Adultery According to the Code of 1853 », in G. Toffin (éd.), *Nepal, Past and Present*, Paris, 1993, p. 3-20.

4. Voir *infra* n. 17.

5. Pour un exemple malheureux, cf. J. Fezas, *J.A.* 1986, n. 3, p.301.

Le code et la tradition juridique népalaise

La tradition juridique népalaise présente un intérêt particulier aussi bien pour les anthropologues du droit que pour les historiens, les ethnologues et les linguistes : elle permet de faire le lien entre le droit hindou classique, c'est-à-dire la tradition du *dharma-sāstra*, et des pratiques coutumières qui, bien que les textes classiques n'y fassent jamais référence de façon explicite, furent la source des ouvrages de *dharma*⁶. Il est tout à fait remarquable que, à une période où les Britanniques tentaient de faire revivre la tradition sanskrite en Inde, allant jusqu'à faire compiler des digestes (*nibandha*-) à leur usage⁷, le royaume du Népal, qui s'affirmait comme étant « le seul royaume hindou à [l'âge] *kali*⁸ », codifiait le droit sans citer, ou presque, les *sāstra*⁹.

6. Dans la tradition classique, en cas de divergences entre les textes, les spécialistes (*sāstrin*-) étaient supposés parvenir à une solution en s'appuyant sur la logique (*mīmāṃsā*-) ; ils semblaient y avoir recouru avec une subtilité si grande que les résultats coïncidaient régulièrement avec les pratiques contemporaines.

7. Le *Vivādārṇavasetu* fut compilé en 1773-75; le *Vivāda-bhangārnava* de Jagannātha Tarkapañcānana, en 1794 ; cf. J.D.M. Derrett, « Sanskrit Legal Treatises Compiled at the Instance of the British », *Zeitschrift für Vergleichende Rechtswissenschaft* 63, 1961, p. 72-127.

8. Cf. *infra* 4.1 ... *hiṃdu-rāja gohatyā nahunyā strīhatyā nahunyā brāhmaṇatyā nahunyā ... kali-mā hiṃdu-ko rāja yehi muluka mātrai cha ...* « ... royaume hindou, où ne peut être commise [la faute majeure] qu'est le meurtre de la vache ; [où] ne peut être commise [la faute majeure] qu'est l'exécution d'une femme ; [où] ne peut être commise [la faute majeure] qu'est l'exécution d'un brahmane ; [...] en cet âge *kali*, il n'existe d'autre royaume hindou que celui-ci... »

9. Si l'on en croit le même article du code, le *Ain* avait été compilé avec l'aide du *sāstra*, des traités de science politique (ou de bonne conduite : *nīti*), et de la coutume (de l'expérience de ce qui se pratique dans le monde). La seule autre référence au *sāstra* est à l'article 5 du chapitre consacré au mariage (*infra* 99.5) qui autorise les membres des quatre classes et des trente-six castes à épouser les sœurs cadettes ou aînées de leur épouse car cette pratique est mentionnée dans le *sāstra*.

Les documents les plus anciens dont nous disposons au sujet de la vallée de Kathmandu sont des épigraphes en langue sanskrit et ont été publiés par S. Lévi¹⁰. Ils contiennent, dans le contexte de donations royales, des allusions à des mesures fiscales et à leurs prolongements judiciaires. Ils laissent transparaître un système qui ne diffère pas de celui connu par ailleurs sur le sous-continent indien : le roi est celui qui doit, à défaut d'expiation, poursuivre les coupables des cinq « grandes offenses » probablement assimilables aux cinq fautes majeures attestées dès les *dharma-sūtra*¹¹.

Le Code de 1853 n'est pas le premier texte juridique népalais en langue vernaculaire. Outre de nombreux actes de la pratique, on trouve au Népal des manuscrits, remontant au treizième siècle, de traductions et de commentaires en néwari du texte de la *Nārada-smṛti*, le plus juridique des traités classiques. Les chroniques¹² rapportent que, dès la fin du quatorzième siècle, le roi Jaya Sthiti Malla réorganisa la société de la vallée en castes, sur le modèle hindou. Les édits (*stithi*) de ce monarque ne se limitaient pas à la mise en place d'un modèle social, mais incluaient aussi des éléments de droit des successions¹³ ; les autorités consultées pour la rédaction de ces *stithi* étaient de savants brahmanes¹⁴ et le motif invoqué à

10. S. Lévi, *Le Népal, étude historique d'un royaume hindou*, Paris, trois volumes : 1905-1908 ; notamment l'inscription du Yag Bahal, vol. 3, p. 138 sq.

11. Sur ces cinq fautes, id. vol. 1, p. 295 sq.

12. Cf. Devī Prasād Lamṣāl (ed.), *Bhāṣā Vamśāvalī*, Kathmandu, 2023 BS (1966), vol.2, p. 40 sq.; Lévi, op. cit., vol. 1, p. 230 sq.; Dr. Candravikrama Buḍāthokī, *Jayasthiti Malla-ko Sudhāra*, Pulacok, 2039 BS (1982).

13. Lamṣāl, op. cit., p. 50 ... *aputā mardā brāhmaṇī sva-dharma-mā chaunjyāl brāhmaṇa-ko aputāli dāyū-bhāt-lāt jādaina* ... « La propriété d'un brahmane décédé sans laisser de fils ne doit pas revenir aux agnats du défunt aussi longtemps que l'épouse se comporte conformément au *dharma* [i.e. ne se remarier pas] ». Des règles relatives au cadastre figurent dans la chronique et le *Ain* y fait allusion dans le chapitre consacré aux fonds de terre : *jagā jamin* (*infra* 5.38,40).

14. Pour une liste de ces brahmanes et de leur pays d'origine, cf. Lévi, op. cit., vol. 1, p. 230.

l'époque était déjà la nécessité d'adapter le *dharma-sāstra* aux besoins de l'âge *kali*¹⁵. À ces règles nous pouvons ajouter celles édictées par Mahindra Malla (1689-1694) qui traitent du jeu, de l'organisation judiciaire, du tissage, etc.¹⁶

Les activités législatives ne se limitent pas à la seule vallée de Kathmandu et à la culture néware, elles concernent aussi le Népal central. Les chroniques de Gorkhā nous rapportent qu'aux alentours de 1560, Rāma Śāha de Gorkhā fut à l'origine de vingt-cinq édits dont le texte, probablement remanié, nous est partiellement parvenu¹⁷. Les sujets abordés dans cette législation sont assez divers et vont des priviléges familiaux (garantie du monopole de telle fonction sacerdotale ou administrative à telle famille ou tel clan), à des questions d'étiquette (le droit de porter un anneau d'or au pied par exemple) ; mais leur majorité présente un intérêt pratique immédiat. On y trouve la définition des unités de mesure, des règles qui limitent les taux d'intérêt, l'ordre donné aux justices locales de ne pas intervenir dans les affaires mineures (querelles de pressoir à huile ou de préséance au point d'eau). Les auteurs népalais¹⁸ insistent fortement sur l'importance de cette législation qui aurait valu au souverain, et

15. Lamsāl, op. cit., p. 57 ... *yas kali-kāla-mā ... Jayasthiti Malla-bāṭa brāhmaṇa pañdita-haru-kana ḥphnā hajura-mā bolā ...* « En cet âge kali, le roi Jayasthiti Malla, après avoir appelé auprès de lui de nombreux brahmanes et savants ... ». Ce passage trouve un écho dans le passage du *Ain* cité supra n. 8, mais aussi dans l'introduction des codes publiés à partir de 1888 (1945 BS) ... *sāstra-bāṭa māṭra kāla-kā prabhāva-le sabai bebahār* [sk. vyavahāra-] *cali nasakdā ...* « du fait qu'en raison de l'influence des temps, toutes les affaires ne peuvent être résolues à l'aide des traités... ».

16. Les *sthiti* de Mahindra Malla ont été publiées en appendice au texte du *Divyopadeśa* édité par by Rāma Nidhi Tripāṭhī, Śivarām Pres (sic), Madhyameśvar, Kāśī (non daté).

17. Le texte en est reproduit, sans mention de sa source, en annexe à l'édition du *Ain* par le Kānūn tathā Nyāya Mantrālaya, Ministère de la Justice, Kathmandu, 2022 BS (1965) [KNM]; une autre version, rapportée par une chronique, a été publiée par Dineś Rāj Panta, *Gorkhā-ko itihās*, Kathmandu, 2050 BS (1993), p. 967 sq.

18. Cf. Mahesh Chandra Regmi, *A Study in Nepali Economic History 1768-1846*, New Delhi, 1971, p. 5.

à la dynastie dans son ensemble, une réputation de justice qui, indirectement, pourrait expliquer ses succès ultérieurs. Ici encore, quoiqu'il n'y soit pas fait de référence explicite, nous trouvons des règles qui, à l'évidence, sont fondées sur les normes du *śāstra*. Enfin, si nous devons en croire le testament politique qui lui est attribué, le *Divyopadeśa*, l'homme qui, à la fin du dix-huitième siècle, unifia le Népal sous la couronne de Gorkhā, le roi Pṛthvī Nārāyaṇa Śāha lui-même, non seulement connaissait l'œuvre de ces prédecesseurs, mais semble aussi avoir eu l'intention de légiférer à l'usage des « douze mille »¹⁹, intention qu'il ne put accomplir.

Malgré l'existence de documents judiciaires²⁰ datant du début du dix-neuvième siècle, nous ne disposons pas de textes juridiques concernant la période suivant la conquête de la vallée par la monarchie de Gorkhā, jusqu'à ce que, récemment, B.D. Daṅgol²¹ attire l'attention sur les « recommandations relatives à l'administration de la justice » compilées sur les instances de Ujira Simha Thāpā²². Ce texte important, de 1822 (daté 1879 BS), est certainement un premier pas en direction d'une codification générale du droit. Le contenu de ce petit ouvrage de vingt-cinq pages²³ a été résumé par B.D. Daṅgol ; nous ne soulignerons ici que quelques points essentiels :

19. Ce nombre correspondrait à celui des foyers à Gorkhā, selon L. Stiller, *Pṛthvī Nārāyaṇ in the light of the Dibyopadeśa*, p. 43 n. 20.

20. Trois *lātmohara* (édits portant le sceau rouge du souverain), datés de 1834-1837 (1891-1894 BS), destinés à Raṇabīra Simha Thāpā, gouverneur de Pālpā, et relatifs au châtiment des criminels, ont été publiés dans *Purātattva Patra Samgraha*, dosro bhāg, p. 84-85, 87-89 et 103-109.

21. B.D. Daṅgol, « Ujira Simha-le tayāra garna lagāeko jaṅgī tathā nijamatī sthiti-bandeja », in *Abhilekha*, N°1, p. 35-52, en népali, avec une introduction historique et un résumé des différentes règles. Une remarquable édition de ce texte a été publiée par Dineś Rāj Panta en 1991 (in *Pūrṇimā (itihāsa pradhāna traīmāsika patrika)* 83, varṣa 21, aṅka 3), sous le titre « Ujira Simha Thāpā-le vi. saṃ. 1879 mā bādheko bandeja ».

22. Neveu du tout puissant Premier Ministre Bhima Sen Thāpā.

23. Le manuscrit, conservé aux Archives Nationales népalaises, est écrit sur du vergé filigrané occidental et a été enregistré au Bīra Pustakālaya en 1913 (1970 BS). Il ne porte aucun sceau et est sans doute une copie de l'original

— Il s'agit plus d'un « manuel », dont l'objectif avoué était de faciliter l'apprentissage de leurs fonctions aux officiers²⁴, que d'un ouvrage proprement juridique. Il inclut seulement des recommandations, dont la transgression n'est pas punie, et non des règles obligatoires. Son étude est supposée assurer au lecteur qui s'efforce de suivre ses leçons de multiples bénéfices, mais rien n'est dit de celui qui en négligerait le contenu²⁵.

— Il donne des indications concernant le recrutement des troupes, des règles disciplinaires concernant l'armée ; il contient des conseils utiles concernant la procédure (une partie de ceux-ci remonte au *sāstra*²⁶), interdit l'usage des ordalies quand d'autres moyens de preuve sont disponibles²⁷. Quand il en vient à traiter des sanctions, dans les deux derniers chapitres, il ne le fait qu'en relation avec le meurtre²⁸, la haute trahison et les relations sexuelles incestueuses et ne traite donc d'aucun sujet touchant au contentieux privé.

daté de 1879 BS.

24. Si l'on en croit le texte p.1 : *Yo kitāp nañā bhārādāra huddā sipāhī wogairaha jaṅgi muluki, adālathi gairaha ilam-mā rahanyā au manasubā garnyā-lātī tālima garna ... lekhincha*, « Cet ouvrage a été écrit en vue de l'instruction des nouveaux gouverneurs, officiers et soldats, etc., pour les personnes de l'administration militaire, civile et judiciaire, ainsi que pour ceux qui postulent [à ces fonctions] ».

25. Idem : *yo kitāp jaun ādami-le mihiyat gari raphta garlā ... ta us-lātī yes-le bahuta taraha-sita phāidā dinyā cha ...* « À l'homme qui étudiera cet ouvrage avec attention... celui-ci lui sera profitable de multiples façons ... ».

26. Au sujet du vol, on pourra comparer par exemple Daṅgol, op. cit. p. 39, avec la Nārada-smṛti (L.Sh. Joshi, *Dharma-kośa, vyavahāra-kāṇḍa*, Wai, 1937-1941, p. 1753).

27. Sur les ordalies, cf. J. Fezas, « Ordalies et serments au Népal, des pratiques coutumières au droit écrit », dans *Droit et Cultures* 22, 1991, p.33-67.

28. Sur ce sujet, le texte est plus réaliste que les *dharma-sāstra* : il considère que, même si la règle est de ne pas exécuter les brahmaṇes ou les femmes, on peut faire en sorte, si c'est absolument nécessaire, que leurs conditions de détention soient telles qu'ils ne puissent y survivre : on les gardera dans des régions infestées par la malaria à la saison des pluies ou dans des régions froides en hiver.

Si son ouvrage n'est pas encore un code, peut-être parce que Ujīra Siṁha n'avait pas le pouvoir de légiférer, il n'en montre pas moins que l'idée d'une codification avait fait son chemin au Népal dès le début du dix-neuvième siècle. Il reste à savoir d'où pouvait provenir ce concept.

Dans l'introduction du quatrième chapitre de son manuel, Ujīra Siṁha spécifie que les règles qui vont suivre sont à l'usage de ceux qui « siègent dans les tribunaux (*adālat*) comme le *lord-judge justice* et l'*interpreter* le font dans les cours britanniques »²⁹. Cette précision indique une influence non négligeable des cours établies par les Britanniques en Inde. On peut ajouter que la présence d'officiers français cherchant fortune est bien attestée en Inde³⁰, et que certains semblent s'être établis au Népal³¹. Cependant, le code civil français est un document abstrait et condensé dont ni le style, ni l'organisation, ni le contenu ne correspondent à ceux du *Ain*.

Bien que le code ait été compilé au retour du voyage de Jaṅga Bahādur Rāṇā en Europe³², les facteurs socio-politiques locaux ont certainement joué un rôle bien plus important dans la décision de codifier le droit que les influences étrangères. Pour qu'il soit décidé de codifier le droit, un certain nombre de conditions objectives doit être rempli. Si nous prenons l'exemple de la France, la codification du droit criminel est bien antérieure au code pénal³³ et a résulté de la centralisation du

29. Page 18 : *Adālata-mā basnyā jastai phiraṅgi-ko lāṭ jaja justiś inṭarprītara rahimchan tastai adālata-mā mānisa-lāī ...*

30. Cf. J.-M. Lafont, *La présence française dans le royaume sikh du Penjab, 1822-1849*, Paris, 1992.

31. Selon M.C. Regmi, op. cit., p.156, dès 1793, « a large munition factory was established in Kathmandu under the management of a French technician ».

32. Comme l'affirme probablement le prologue du manuscrit de Gorkhā, cf. J. Fezas, « Une codification en langue vernaculaire : les manuscrits du code népalais de 1853 », *Bulletin d'Études Indiennes* 10, Paris, 1992, p. 156.

33. La procédure criminelle française remonte aux ordonnances royales de 1498, 1507 et 1670 (cf. A. Esmein, *Histoire de la procédure criminelle en France*, Paris, 1882, p. 136 sq.).

pouvoir, consécutive à l'unification du pays, entre les mains du roi. Quant au code civil, il résultait directement d'un désir d'unifier les diverses coutumes régionales après la révolution française. De ce point de vue, le *Ain* fut d'abord la conséquence logique de l'unification du Népal par Pṛthvī Nārāyaṇa Śāha et ses descendants. Il n'aurait certainement pas vu le jour si cette condition interne n'avait pas été remplie. À cela, il faut sans doute ajouter le désir de répliquer aux pressions extérieures : si nous nous référons une fois encore au premier article du chapitre du code consacré aux donations religieuses, les autorités népalaises cherchaient aussi à élaborer un droit qui permettrait d'exalter le royaume hindou du Népal confronté à l'Inde voisine, soumise aux barbares britanniques. Si le *Ain* traduit une avancée juridique importante en supprimant l'arbitraire des sanctions, il est aussi un pas sur le chemin d'un isolationnisme qui n'a disparu qu'après la restauration de la monarchie en 1950.

Enfin, une codification du droit est une réforme d'une ampleur telle que seule une personnalité exceptionnelle est capable de la mener à bien. Il est aussi impossible de séparer le *Ain* du nom de Jaṅga Bahādur³⁴ que le Code Civil de celui de Napoléon Bonaparte. Les débuts de Jaṅga Bahādur ne laissaient guère présager qu'il serait celui dont le sceau marquerait les articles d'un code qui mettrait fin aux mutilations pénales et aux peines corporelles, dans lequel la peine de mort ne s'appliquerait qu'au titre du talion, où la crémation des veuves sur le bûcher de leur défunt époux serait réglementée. Après une jeunesse agitée, Jaṅga Bahādur avait commencé sa carrière politique en assassinant son oncle, Mathabara Simha, en 1845 ; puis, avec l'aide de ses frères, il s'était débarrassé de ses rivaux pour fonder une dynastie de Premiers Ministres héréditaires qui allait tenir le Népal d'une main de fer pendant un siècle, jusqu'à la restauration de ses pouvoirs à la monarchie, en 1950. Il fut le premier prince hindou à se rendre en Occident : en 1850-51, il

34. Malgré les louables efforts du KNM, dont l'édition place le code sous le patronage du roi Surendra.

visita la Grande-Bretagne et fut reçu en France par le prince-président, futur Napoléon III. Il en rapporta la presse d'imprimerie qui servit, vingt ans plus tard, à l'impression de la quatrième révision du code.

Malgré cela, les influences occidentales sur le contenu du code semblent négligeables. Le *Ain* se veut, on vient de le voir, le code d'un royaume hindou. Mis à part l'interdiction de l'exécution du brahmane, de la vache et de la femme, le caractère hindou du *Ain* est principalement mis en évidence par la sanction légale qu'il donne au système des castes³⁵. Comme le dit explicitement le texte de l'édit royal placé en exergue, le but du code est de garantir qu'à une transaction particulière une sanction similaire soit appliquée dans l'ensemble du royaume. Cette assertion qui, à première vue, semble proche de l'idéal égalitaire de la révolution française en supprimant le pouvoir arbitraire du roi (et surtout de ses juges), fut sans aucun doute le premier pas vers un gouvernement constitutionnel³⁶. Si cet aspect « progressiste » ne peut être négligé, il faut rappeler que la sanction ne s'appliquait pas seulement en fonction de l'offense mais dépendait aussi de la caste du coupable. De fait, la caste n'avait pas d'influence dans le domaine criminel ou civil ; aucune distinction de caste n'est faite en matière de meurtre³⁷, de vol ou de dette, mais elle joue un rôle fondamental dans le domaine des relations entre les castes³⁸. L'idéologie des compilateurs du *Ain* était sur ce sujet proche des enseignements du *śāstra*, qui faisaient du roi, au Népal en fait du Premier Ministre, le gardien du *varṇāśrama-dharma*³⁹. Rappelons toutefois que ces distinctions ne disparurent pas du code à la

35. Sur ce sujet, voir l'étude de A. Höfer, *The Caste Hierarchy and the State in Nepal, a study of the Mulukī Ain of 1854*, Innsbruck, 1979.

36. Cependant, le pouvoir législatif était entièrement aux mains du Premier Ministre et du Conseil de la noblesse (*kausal*).

37. Si ce n'est l'exemption de la peine de mort dont bénéficie le brahmane.

38. La seconde moitié du code est consacrée aux diverses questions liées à ce sujet.

39. Cf. R. Lingat, *Les sources du droit dans le système traditionnel de l'Inde*, Paris, 1967, chapitre 3.

chute des Rāṇā en 1950 : l'édition de 1935 (1992 BS) du *Ain* fut réimprimée en 1952-1955 (2009-2012 BS)⁴⁰ et les articles dans lesquels apparaissait une distinction entre les castes furent appliqués jusqu'en 1953, au moins⁴¹. Ce n'est qu'en 1963 que les règles relatives à la caste furent éliminées du code⁴², ce qui était en fait un premier pas vers la laïcisation du royaume du Népal.

Les manuscrits du code

Une collection complète des codes népalais est conservée aux Archives Nationales népalaises (Rāṣṭriya Abhilekhālaya), à Kathmandu. Elle comprend d'une part les manuscrits des premières versions du code, d'autre part les textes imprimés à partir de 1870.

L'imprimerie était encore inconnue au Népal en 1850. Comme nous l'avons vu, Jaṅga Bahādur est supposé avoir rapporté une presse d'imprimerie de son voyage en Europe. Cependant cette machine ne fut utilisée pour l'impression du code qu'à partir de 1870, soit dix-sept ans après la première version du *Ain* qui date de 1853⁴³. Le code promulgué connut plusieurs états dont il ne nous reste malheureusement presque

40. Le seul changement notable se manifesta dans le titre où *Mulukī* (« national ») vint qualifier *Ain*...

41. Cf. *Nepāla Kānūn Patrikā*, 2015, bhāg 1, aṅka 1 : « *Nepe Damāi vi. Kṛṣṇa Bahādura Khadkā* (phaisalā-khaṇḍa p. 5) », cet arrêt confirme la dégradation de K.B. Khaḍkā pour des relations sexuelles avec une femme appartenant à la caste des *damāi*.

42. Selon la constitution du Népal, part 3, §10, 2-3 : "10.2. No discrimination shall be made against any citizen in the application of general laws on grounds of religion, race, sex, caste, tribe or any of them. 10.3. There shall be no discrimination against any citizen in respect of appointment to the government service or any other public service only on grounds of religion, race, sex, caste, tribe or any of them."

43. L'emploi des techniques modernes eut pour conséquence une inflation monstrueuse du texte ; si monstrueuse qu'elle fut reconnue comme telle par les rédacteurs d'une nouvelle version du code à la fin du dix-neuvième siècle.

aucune trace à l'exception d'un bref projet en 180 articles, dont une copie assez endommagée a été microfilmée à Gorkhā⁴⁴, et d'un manuscrit⁴⁵ plus développé, mais très lacunaire qui, par une heureuse erreur de reliure, nous a transmis un chapitre introuvable dans les autres textes du code conservés aux Archives. Les premières versions du texte furent mises à la disposition des cours principales (les *adālat*) sous forme manuscrite. Les révisions périodiques étaient communiquées aux intéressés sous forme de cahiers, également manuscrits : en témoignent un additif relié avec l'un des manuscrits que j'ai utilisés ainsi qu'un volume d'additions reçu récemment aux Archives Nationales népalaises.

En 1978, quand j'ai commencé mes recherches au sujet du *Ain*, on considérait que tous ses manuscrits avaient été détruits, avec d'autres archives importantes, lors de l'incendie du Simha Darbar en 1971. En 1980, avec l'aide de B.D. Daṅgol, alors Directeur des Archives Nationales népalaises, et de L.D. Bhaṭṭā, juge à la Cour Suprême, j'ai retrouvé deux manuscrits qui étaient conservés aux Archives. Depuis cette date, un grand nombre de manuscrits du code, répartis de façon plus ou moins aléatoire entre 29 volumes reliés, a été collecté par les Archives népalaises ; il ne m'a pas été possible de retrouver précisément l'origine de cet afflux, dont une partie proviendrait des archives personnelles d'un magistrat. Ces chiffres donnent au moins une idée du nombre important d'exemplaires manuscrits qui ont pu être mis en circulation.

Description des manuscrits

Il est probable que tous les manuscrits du code promulgué avaient à l'origine le même format de 26 x 33,5 cm, et qu'ils étaient reliés en cuir. Un certain nombre d'exemplaires a été récemment relié à nouveau dans des couvertures de carton. Les

44. Reel F 20/3 du microfilm réalisé dans le cadre du NGMPP le 21/06/83 à Gorkhā.

45. NeBhā.618, cf. *infra* p. XXXI.

pages en ont été massicotées. Ce processus est regrettable : d'une part il a détruit l'aspect original des manuscrits ; d'autre part, et surtout, il a causé un certain nombre de dommages irréversibles⁴⁶. Les pages sont numérotées en continu ; leur numéro figure en haut de page, à l'encre rouge. Le texte, divisé en chapitres non numérotés⁴⁷ commençant en règle générale sur une nouvelle page⁴⁸, est écrit à l'encre noire à l'intérieur d'un rectangle d'environ 18 x 25 cm. La numérotation des articles est réinitialisée au début de chaque chapitre ; les numéros des articles, le plus souvent écrits à l'encre rouge⁴⁹, figurent dans la marge gauche, en début d'article ; ils sont suivis d'un sceau noir du Premier Ministre⁵⁰. Ce même sceau figure à la suite du dernier mot de chaque article. Si une correction importante a été effectuée, elle est, le cas échéant, encadrée par deux sceaux du Ministre. Les paragraphes annulés sont signalés dans la marge gauche par la mention *khāreja* « annulé », quelquefois suivie de la date de l'annulation. Des pages blanches avaient été laissées à la fin de certains chapitres, signe qu'ils étaient considérés comme incomplets et qu'il était prévu d'y ajouter des compléments. À quelques exceptions près, ces pages vierges ont été prélevées⁵¹. Deux manuscrits seulement ont conservé leur table des matières, en conséquence de quoi il est difficile de

46. Numéros de page et numéros d'article ont disparu, en même temps que certains titres, ce qui, étant donné le désordre du classement, rend impossible leur utilisation ; ainsi le ms Nebhā.630 n'a pu être répertorié dans la liste qui suit.

47. J'ai pris la liberté de numérotter ces chapitres dans l'édition qui suit. Cette numérotation vise à faciliter les références dans les notes en évitant de citer l'intégralité du titre des chapitres.

48. Les chapitres, comme le lecteur s'en rendra compte, ne débutent pas obligatoirement sur une page impaire.

49. L'encre noire semble réservée aux numéros des articles ajoutés en fin de chapitre.

50. Ces sceaux mesurent environ 1,5 cm de long sur 1 cm de haut et portent toujours la mention : *Srī Jaṅga Bahādūr* [Rāṇā], suivi ou non de *sadara* « valide ».

51. Il arrive qu'en fin de chapitre la partie qui suivait le dernier article ait été soigneusement découpée. Le papier ancien semble avoir été très recherché.

savoir si les pages manquantes contenaient du texte ou étaient vierges. De même, alors qu'il ne fait guère de doute que les manuscrits portaient un ou plusieurs sceaux rouges royaux (*lālamohar*) sur leur page de garde⁵², ceux-ci ont presque tous disparu. La plupart des manuscrits présentent des lacunes qui vont d'une à plus d'une centaine de pages consécutives.

Classement des manuscrits

Je me suis efforcé de reclasser les manuscrits par ordre chronologique, dans la mesure du possible. Pour y parvenir, je me suis appuyé sur les critères suivants :

1. Les changements dans la législation :

— les délits de nature sexuelle commis par des individus appartenant à l'ethnie néware étaient à l'origine punis de façon différente selon que leur auteur appartenait à une caste de Néwars réductibles en esclavage ou non (*māsinyā newāra jāta* et *namāsinyā newāra jāta*). À date ultérieure, l'ensemble de la population néware, en raison de sa conduite lors de la guerre avec le Tibet, se vit accorder le privilège de ne plus être réductible en esclavage pénal et les deux chapitres originaux furent fusionnés pour former le chapitre *misākhat-ko*. Ce critère permet d'opposer une première série de manuscrits, que j'appellerai la série A, aux autres.

— le droit de succession des filles aux biens de leur père, séparé du reste de la famille jointe, à défaut de fils, a varié avec le temps : à l'origine la fille héritait à défaut de frères du père (manuscrits des séries A et B) ; puis ce droit ne lui fut plus reconnu qu'à défaut de descendants agnatiques du grand-père de son père (manuscrits de la série C) ; enfin, à partir du texte imprimé en 1870 et de ses projets (manuscrits de la série D), elle ne peut hériter s'il existait des agnats de son père jusqu'à la

52. La tradition s'est conservée même après l'apparition de l'imprimerie. J'ai disposé d'un code de 1935 sur lequel figurait encore le sceau royal.

septième génération. Comme je l'ai montré ailleurs⁵³, la dégradation du statut de la fille est une des caractéristiques de l'évolution du droit au moins au début de la période Rāṇā.

2. Le nombre de chapitres : les derniers manuscrits du code (série D), avant que celui-ci ne soit imprimé en 1870, comportaient probablement 179 chapitres⁵⁴. Le nombre de chapitres dans les manuscrits antérieurs à cette période (séries A, B et C) varie entre 166 et 169.

3. Le nombre d'articles dans les chapitres correspondants : le nombre de chapitres ainsi que le titre de ceux-ci ne diffèrent pratiquement pas dans les manuscrits des catégories A, B et C. Le nombre de paragraphes est utile pour déterminer l'antiquité relative à l'intérieur de ces séries.

Il faut enfin poser la question difficile de la distinction entre les projets et les codes promulgués. Parmi les manuscrits que j'ai pu consulter, deux semblent n'avoir jamais été promulgués ; ils sont tous deux très brefs ; chacun est unique :

— Gms : le premier de ces manuscrits n'appartient pas aux Archives, ne correspond pas à la description précédente et n'est connu que par un microfilm réalisé par le Nepal German Manuscript Preservation Project⁵⁵. Le microfilm ayant été réalisé à Gorkhā, j'y ferai référence sous le nom de manuscrit de Gorkhā (Gms).

— NeBhā.618 : il ne reste que 135 pages de ce manuscrit qui, dans sa reliure moderne en carton, commence à la page 11 par le premier paragraphe du chapitre *datta guṭhi*, se poursuit sans lacune jusqu'à la page 88 (chapitre *dāijo pewā*), d'où il saute à la page 189 (chapitre *ghara banāunyā*) ; le texte est complet

53. Cf. J. Fezas, « The Nepalese Law of Succession », in K. Seeland (éd.), *Recent Research on Nepal*, Köln, 1986, p. 159-186.

54. Aucun de ces manuscrits ne nous est parvenu dans son intégralité (cf. *infra* la liste des manuscrits), mais ce nombre correspond à celui des chapitres du code imprimé en 1870-72.

55. Cf. *supra* n. 32.

jusqu'à la page 229 (chapitre *ilāja garnyā-ko*) ; cette page est suivie par la page 131 (chapitre *kuṭ piṭ-ko*) et l'ensemble se termine par la page 143 (*jyāna mārā-ko*). Outre le remarquable désordre dans lequel les pages ont été reliées, le manuscrit se distingue par l'absence de sceaux du Premier Ministre en début et en fin d'article et, comme il ne comporte ni additions ni ratures, on peut supposer qu'il s'agit de la copie d'un projet.

Il me semble possible d'affirmer que ce projet est antérieur aux manuscrits des codes promulgués :

— alors que les codes promulgués possèdent trois chapitres au sujet du partage des biens de la famille jointe (*amṣa bamḍā-ko* : *bābu chorā-ko* ; *amṣa bamḍā-ko* ; *amṣa bamḍā-ko* : *lognyā swāsni-ko*), ce manuscrit en a un seul (intitulé *amṣa bamḍā-ko*) qui regroupe les données correspondantes,

— le droit de succession de la fille aux biens de son père, en l'absence d'héritier mâle, est plus favorable à la fille dans ce manuscrit que dans les versions promulguées : elle hérite en l'absence de frères germains de son père, alors que les premiers textes promulgués donnent aux frères nés d'une autre épouse de son grand-père paternel la priorité sur elle.

Liste des manuscrits du Ain conservés aux Archives

Il semble possible de distinguer quatre séries (A, B, C, D) comprenant respectivement, trois, six, trois et trois manuscrits.

1. Série A 1855-1861 ? (1912-1918 BS)

Trois manuscrits correspondent à la strate la plus ancienne du code promulgué ; ils reflètent le code en vigueur dans la période 1855-1861. Le quatrième, un additif, fait le lien avec la série suivante.

1.1. NeBhā.530 (MsA)

Ce manuscrit commence à la page 34 (§7 du chapitre *datta guṭhi*) et se termine à la page 856 sur la table des matières (*pañjikā*). Trois chapitre initiaux (*gaddi*, *rājakāja* et *tosākhānā-*

mulukīkhānā) figurent dans la table des matières, mais sont perdus. Il manque environ 120 pages sur un total de 856. Ce manuscrit avait encore son aspect original lorsque je l'ai consulté la première fois et photographié (en 1980-81) ; il a été récemment relié dans une reliure de carton, ce dont il n'a pas excessivement souffert. Les photographies des sceaux des rois Surendra (rouge), Rājendra (jaune), et Trailokya (rouge) ainsi que le prologue, souvent reproduits dans les ouvrages népalais, sont reliés dans ce volume auquel je ne suis pas certain qu'ils appartenaient à l'origine. Les sceaux des dignitaires qui complétaient ce même document⁵⁶ ont disparu.

Ce manuscrit, désigné sous le nom de MsA dans la présente édition, est un exemplaire de travail, sans doute utilisé par le Premier Ministre lors des délibérations du *kausal*, organisme qui délibérait sur les textes qui lui étaient proposés. Sur ce manuscrit figurent les modifications intervenues avant 1861. De nombreux scribes ont participé à sa rédaction et les articles ajoutés en fin de chapitre sont d'une autre main — quelquefois de plusieurs autres mains — que le corps du texte⁵⁷. On constate en outre fréquemment que le texte original a été gratté puis remplacé. Nous pouvons, pour en citer un exemple frappant, mentionner ici le grattage systématique sur ce MsA d'un mot auquel a été substitué, avec diverses variantes orthographiques, le nom de caste *kṣatriya*⁵⁸, mot qui se révèle, par comparaison avec les articles correspondants du projet NeBhā.618 et à la faveur d'un oubli d'un correcteur, être en fait *khasa*, qui est le nom d'une ethnie à laquelle ses prouesses martiales (et un comportement plus conforme aux normes brahmaniques ?) ont valu d'acquérir le statut de *kṣatriya*. Ces modifications permettent d'affirmer que le MsA est le plus

56. Le texte était complet quand l'édition du KNM a été réalisée puisque celle-ci reproduit la liste des signataires.

57. Ces changements sont signalés à la suite du numéro de l'article dans les notes de l'édition.

58. Le terme *kṣatriya* désigne dans les textes classiques les représentants de la fonction martiale.

ancien des manuscrits du code promulgué : le texte d'un certain nombre d'articles, annulés au profit d'une nouvelle version, correspond à celui qui figure dans les manuscrits des deux projets cités ci-dessus.

1.2. NeBhā.605-606

Ce manuscrit, relié en carton, en deux volumes, débute à la page 155 (§20 de *kirtyā kāgaja*), soit une lacune d'environ trente-cinq chapitres pour commencer ; il se termine à la page 670 (§5 de *jāri-ko phutkāra*), les vingt-cinq derniers chapitres sont donc perdus. Si l'on ajoute qu'il manque environ douze chapitres entre les pages 155 et 670, on peut constater qu'il s'agit d'un des manuscrits les plus mutilés du code.

1.3. NeBhā.613-632

Relié en carton, en deux volumes, ce manuscrit commence à la page 28 (§47 de *jagā jamin*) soit environ trois chapitres manquants⁵⁹ et se termine à la page 679 (§5 de *ghaṭi-badhi ... jaisī brāhmaṇa*), soit une lacune de seize chapitres. Il est en bon état, malgré les mutilations que lui a fait subir le processus de reliure. Il est écrit soigneusement et ne montre pas de traces d'additions ou de corrections, les pages blanches n'ont pas été prélevées. C'est, en quelque sorte, une mise au propre soigneuse du MsA.

1.4. Nebhā.614

Ce bref manuscrit contient des additions qui correspondent aux changements intervenus dans la législation au cours de la période 1912-1918. Il est relié en carton, débute à la page 2 et se termine à la page 120 par la nouvelle version du chapitre consacré aux délits sexuels commis par les Néwars. Il manque quelques pages (21-24 et 37-40). Les articles qui figurent dans cet additif correspondent à la différence entre les manuscrits des séries A et B.

59. Il est clair que, dès sa rédaction, cette copie ne contenait pas les chapitres « politiques » qui ont disparu du MsA.

2. Série B : 1861-1865 ? (1918-1922 BS)

Ces six manuscrits enregistrent directement les ajouts et corrections qui figurent dans le MsA.

2.1. NeBhā.531 (MsB)

Ce manuscrit commence à la page 3 (§1 de *datta guṭhi*) et se termine à la page 680, après une table des matières complète⁶⁰. Dix chapitres environ sont perdus, à la suite de deux lacunes correspondant à la perte de deux cahiers de vingt pages chacun (p. 317-336 et 317-416) ; le reste est en très bon état. Il est l'ouvrage d'une seule main ou presque, visiblement le travail d'un copiste professionnel. Les rares changements de main donnent une idée de la méthode suivie pour la copie : le scribe, quand il s'absentait, était relayé⁶¹, ce qui implique une dictée en continu à plusieurs copistes, l'absence de l'un d'entre eux ne justifiant pas l'interruption du travail. Ce manuscrit est le seul à avoir conservé sa forme originale, quoique sa reliure soit très détériorée. Un additif de trente-huit pages, d'une autre main, a été relié avec ce même volume⁶². Comme le montre la première page de cet additif, il avait été rédigé à l'usage d'une cour de province⁶³.

2.2. NeBhā.593-595

Ce manuscrit commence à la page 12 (§1 de *datta guṭhi*) et se termine à la page 692 (§6 de *jātaka-mārā*), soit une lacune

60. Les chapitres politiques (1 à 3 dans la présente édition) y sont mentionnés, mais pour mémoire seulement, aucun numéro de page ne leur est attribué.

61. Ces absences se produisent en milieu de chapitre et durent, le plus souvent, le temps de copier un ou deux articles.

62. Il est peut-être de la même main que NeBhā.614.

63. « *Dhanakuṭā adā-ke* » : « À [l'adresse] du siège de l'administration de Dhankuṭā ». Le fait que ce manuscrit était destiné à Dhankuṭā — ville de l'est du Népal, dans le district de Kośī — est confirmé par une note portée sur la page de garde par le fonctionnaire auquel l'ouvrage a été restitué en 1933 BS [1876].

finale de 23 chapitres. De nombreuses pages du texte sont perdues, qui correspondent approximativement à la perte d'au moins quatorze chapitres.

2.3. NeBhā.594

Ce manuscrit commence à la page 30 (§27 de *jagā jamin*), il manque donc un chapitre initial ; il se termine à la page 643 (*chiṭo hālanu naparnyā*), soit une lacune finale de cinq chapitres. Il manque en outre les pages 187 à 408, ainsi que 535 à 622, ce qui, ajouté à d'autres lacunes, plus ponctuelles, aboutit à un texte où manque plus de la moitié de l'original.

2.4. NeBhā.599-600

Ce manuscrit commence à la page 22 (§51 de *jagā jamin*) ; il lui manque donc, comme au précédent, un chapitre initial ; il se termine à la page 559 (§6 de *pācuke garnyā*), soit une lacune finale de vingt-deux chapitres. Dix chapitres de plus manquent à la suite de lacunes ponctuelles, ce qui demeure est en bon état de conservation.

2.5. NeBhā.881

Ce manuscrit commence à la page 12 (§1 de *datta guthi*) et se termine à la page 601 (§5 de *ghaṭi-baḍhi jāta-ko ... deba bhājyū*), soit une lacune finale de quatorze chapitres. Ce manuscrit a beaucoup souffert des actions conjuguées de l'eau, de la poussière et de la boue, surtout au début et à la fin où de nombreuses pages sont collées les unes aux autres. Environ seize chapitres sont perdus à la suite de lacunes ponctuelles. Cependant, les sceaux originaux ont été conservés sur ce manuscrit qui, comme sa place dans la nomenclature l'indique, provient d'une autre source que la série qui va de NeBhā.531 à NeBhā.609⁶⁴.

64. Le sceau de Rājendra manque, bien que sa place soit réservée ; mais on y trouve les sceaux noirs de Jaṅga Bahādura (Premier Ministre), de Kṛṣṇa Bahādura Kunwar Rāṇā (commandant en chef), de Raṇa Uddipa Siṁha (commandant de la région ouest), de Bijaya Rāja Pañḍita (*dharmādhikāra*), de Nagendra Rāja Pañḍita (*gururāja pañḍita*) et de Bisṇu Prasāda (*guru-*

2.6. NeBhā.596-597

Ce manuscrit commence à la page 17 (§10 de *datta guṭhi*) et se termine à la page 747 (§9 de *ghaṭi-badhi ...rajapūta*), soit une lacune finale de dix-sept chapitres. Douze chapitres de plus sont perdus à la suite de lacunes ponctuelles. Ce dernier manuscrit constitue un pont entre cette série et la suivante dans la mesure où, dans les chapitres consacrés à la succession, les articles dans lesquels la fille succédait à son père à défaut de frère de celui-ci ont été abrogés et remplacés par ceux qui caractérisent la série C.

3. Série C : 1865-1868 (1922-1925 BS)

Un manuscrit appartenant à cette catégorie a servi de base à l'édition du *Ain* donnée, en 1965 (2022 BS), par le Ministère de la Justice du Népal⁶⁵. Cependant, aucun des manuscrits aujourd'hui conservés aux Archives ne correspond exactement à celui qu'ont utilisé les éditeurs⁶⁶. Cette série comporte aujourd'hui trois manuscrits qui ont en commun :

- de ne permettre la succession à la fille qu'à défaut de descendant masculin de son arrière grand-père paternel ;
- de comprendre un chapitre consacré à rappeler les modalités de la collecte de l'impôt antérieurement à 1865 (1922 BS), ce qui prouve qu'ils sont au moins postérieurs à cette date ;
- le texte des articles abrogés dans les recensions précédentes n'y est pas reproduit ; seul apparaît leur numéro, précédé de la mention *khāreja*.

3.1. NeBhā.598-631 (+ les pages 825-882 de NeBhā.602 !)

Ce manuscrit commence à la page 13 (§3 de *datta guṭhi*) et se termine à la page 882 (§2 de *bhāga dinā-ko*). Seuls deux

gharāna pandita jyū).

65. KNM, cf. n. 17 *supra*.

66. Ce qui est relativement facile à prouver grâce aux chapitres additionnels (*daphe*) qui occupent des places différentes dans ce texte et dans les manuscrits que j'ai pu consulter.

chapitres manquent dans l'ensemble du texte. Il s'agit du meilleur manuscrit de la série C ; on déplorera seulement les problèmes dus au manque d'attention lors de la reliure.

3.2. NeBhā.601-602⁶⁷

Ce manuscrit commence à la page 14 (§1 de *datta guṭhi*) et se termine à la page 808 (§30 de *kamārā-ko karaṇī*), soit une lacune finale de trois chapitres. Il manque neuf chapitres à la suite de lacunes ponctuelles ; ce qui subsiste est en bon état. On notera que manquent les sceaux du Premier Ministre au début et à la fin de chaque article, ce qui permet de supposer que cette copie n'a jamais été utilisée dans un contexte judiciaire.

3.3. NeBhā.608-609

Ce manuscrit commence à la page 71 (§1 de *rakam-bandobasta*) et se termine à la page 694 (§15 de *hāḍa nātā-mā karaṇī garnyā... māsinyā*), soit une lacune initiale de six chapitres et une lacune finale de quarante-huit chapitres. Au moins quinze autres chapitres sont perdus, ce qui fait que manque plus de la moitié de l'ouvrage.

4. Série D : 1868-1870 (1925-1927 BS)

Le texte des trois manuscrits de ce groupe est très proche de celui de la première édition, imprimée en 1870-1872⁶⁸. Les principales différences portent sur le titre de certains chapitres et leur place dans l'ouvrage. Aucun n'est complet et même celui qui est le mieux conservé comporte de nombreuses lacunes.

4.1. NeBhā.606-611-612 et p. 961-976 de Ne.Bhā.610

Ce manuscrit commence à la page 61 (*jagā-pajani-ko* §14), et se termine à la page 976 (*misākhata-ko* §42) soit vingt-sept chapitres manquants⁶⁹. Le reste est pratiquement complet, à l'exception des pages 370-383 et 791-830.

67. Sauf la fin de ce dernier volume, qui appartient au manuscrit précédent.

68. Cf. *supra* p. XXVII.

69. Le décompte des lacunes a été opéré en prenant pour base le texte imprimé en 1870-72.

4.2. NeBhā.603-604

Les pages du début ont été massicotées de telle façon qu'il est impossible de lire leur numéro. Le volume 603 débute au §1 de *dāijo-pewā*, soit une lacune de vingt-deux chapitres, le volume 604 se termine aux environs de la page 750 sur le §5 de *upādhyā-kā hāda-nātā-ko*, il manque donc environ soixante chapitres à la fin. Comme de nombreuses pages sont perdues ça et là, on peut estimer qu'il reste seulement la moitié du texte, environ.

4.3. NeBhā.610 (sauf la fin, cf. 4.1)

Ce manuscrit est en très mauvais état : il commence approximativement à la page 390, au §2 d'un chapitre intitulé *ghaṭi-badhi sajāya garnyā*, soit environ un manque de soixante-dix-sept chapitres, pour se terminer page 846, au §10 d'un complément à *hāda-nātā-kā besyā ... tāgādhāri-ko* inséré à la suite du §8 de *jhagariyā swāsni-ko karanī garnyā*; quarante-quatre chapitres manquent donc en fin d'ouvrage, sans compter les lacunes ponctuelles. Il n'y pas de sceau du Premier Ministre. Le chapitre consacré au meurtre y présente la particularité d'être subdivisé en onze parties, solution que n'a pas retenue l'édition imprimée dont il est possible que ce manuscrit ait été un projet.

Conventions adoptées pour la présente édition

Comme je l'ai précédemment indiqué, cette édition s'appuie sur quatre documents :

- deux manuscrits du Ain, désignés sous le nom de MsA (NeBhā.530, décrit en 1.1. *supra*) et MsB (NeBhā.531, décrit en 2.1. *supra*),
- le manuscrit d'un projet, conservé aux Archives népalaises sous la cote NeBhā.618. Ce document a permis de reconstituer

les chapitres 2 et 3 qui manquaient dans tous les autres manuscrits,

— le microfilm, réalisé par le NGMPP, d'une copie manuscrite de trois chapitres du code, dont l'un date de 1908 (1965 BS). Cette copie est le seul document qui contienne une version du chapitre 1 du *Ain*⁷⁰.

Les conventions suivantes ont été adoptées pour l'édition du texte (x représente un chiffre, correspondant au numéro de la page d'un manuscrit) :

Pagination des manuscrits

[Ax] : MsA

[Bx] : MsB

[B+x] : Additif relié avec le MsB

[Nx] : NeBhā.618

[Mx] : microfilm NGMPP

Le MsA étant, comme nous l'avons signalé, un document de travail, de nombreux paragraphes ont été ajoutés soit en fin de chapitre, quand le rédacteur disposait de la place nécessaire, soit à un autre emplacement libre du manuscrit. Ces ajouts, dans ce dernier cas, sont qualifiés de *daphe* « complément », suivi du titre du chapitre. Ce sous-titre a été mentionné, avec la référence de la page, mais les articles faisant l'objet de l'addition ont été replacés dans le chapitre concerné en conformité avec la présentation du MsB. Ce type d'ajout n'apparaît qu'une seule fois dans le MsB qui possède un *daphe* au chapitre *dharmādhikāra*.

La notation [<Ax1-x2>] / [<Bx1-x2>] indique que les pages x1 à x2 manquent dans le manuscrit correspondant.

70. Voir ses références et la description du manuscrit dans la première note du chapitre *Gaddi-ko*.

Pour des raisons de lisibilité, le signe =, à l'intérieur d'un mot, signale qu'un changement de page est intervenu au milieu de ce mot ; la référence à la page suivante du manuscrit est notée à la suite.

Numérotation des chapitres et des articles

Les chapitres ne sont pas numérotés dans les manuscrits; dans l'édition, le titre de chaque chapitre est précédé d'un numéro d'ordre qui lui a été ici attribué pour simplifier les références. Les chapitres se présentent dans l'ordre où ils figurent dans les manuscrits.

La numérotation des articles correspond à celle relevée dans les manuscrits ; dans le texte édité, le numéro des articles est précédé du signe §.

Les références à un article du code se présentent dans les notes sous la forme du numéro de chapitre suivi d'un point et du numéro de l'article concerné.

Notation des modifications du texte original apparaissant dans les manuscrits :

Le *Ain* était un texte juridique, destiné à permettre aux juges d'appliquer des sanctions uniformes sur l'ensemble du territoire népalais. De nombreuses traces de corrections montrent que les manuscrits étaient soigneusement relus avant d'être mis en circulation. En conséquence je me suis pratiquement interdit de corriger et encore plus de tenter de standardiser les leçons données par les scribes.

Dans les manuscrits les modifications de la loi étaient soit copiées directement à la place des anciennes mesures, soit ajoutées en fin de chapitre. Le *Ain* partage, avec une tradition orale dont il est issu, la particularité d'être amnésique aux modifications. Les versions antérieures n'ont été conservées que par un hasard chanceux. Il n'est pas nécessaire de se remémorer la loi antérieure quand le législateur considère que la nouvelle est naturellement rétroactive. Dans le MsA, le plus souvent, le

texte annulé ou modifié a été purement et simplement gratté ou lavé. Les traces qui subsistent indiquent au moins qu'une autre règle a pu exister ; elles permettent parfois de la reconstituer. C'est pourquoi une grande attention a été portée aux corrections, ratures et ajouts des manuscrits.

La notation {ⁿ} indique un élément qui apparaît dans un manuscrit et n'a pas été reproduit dans le corps du texte édité. Les précisions nécessaires figurent dans la note *n*.

Les italiques signalent une altération (grattage, correction, insertion, etc.) ; quand ils ne concernent qu'une fraction d'un mot, seule celle-ci fait l'objet de la modification précisée dans la note qui, dans tous les cas, suit la fin du mot ou du passage concerné. Les insertions, qui sont souvent indiquées dans le texte des manuscrits par un *kākapāda*⁷¹, ont été reportées en italiques à la place qui leur revenait dans le texte. Les italiques de couleur violet signalent les altérations propres au MsB.

Passages parallèles et emploi des couleurs

Quand un passage figure dans le MsA et le MsB et que les leçons de ces manuscrits présentent des différences minimes, les caractères de couleur bleue, barrés, correspondent aux leçons du MsA ; les caractères de couleur rouge qui les suivent immédiatement, aux leçons du MsB. Mais le fait que les caractères bleus soient barrés ne doit pas pour autant induire le lecteur à supposer que les lectures du MsB sont préférables à celles du MsA. Les graphies aberrantes, provenant le plus souvent de fautes d'attention des scribes, sont signalées dans les notes par un point d'exclamation. En général ces fautes ne figurent que dans un des deux manuscrits.

71. C'est-à-dire un « [signe en forme de] pied de corbeau » ; dans les manuscrits, le texte qui doit être inséré figure en fin d'article entre deux croix, la seconde étant souvent suivie d'un chiffre correspondant au nombre de lignes qui séparent le *kākapāda* de la fin de l'article.

Si les textes diffèrent de façon trop importante, les articles parallèles apparaissent respectivement et successivement en bleu (non barré) et en rouge.

Ce système a été choisi pour alléger l'apparat critique sans pour autant dénaturer le texte en le standardisant. Il aurait, en effet, été possible d'adopter la méthode préconisée par Turner⁷², en renonçant à distinguer entre les voyelles *i* / *ī* et *u* / *ū* et en uniformisant l'orthographe⁷³; il me semble qu'une partie non négligeable de l'information aurait ainsi été perdue. Ainsi, même s'il est difficile de déterminer précisément pourquoi tel scribe emploie telle notation, il reste que certains scribes ont des habitudes et que ces habitudes, bien mieux que des considérations graphiques toujours aléatoires, permettent d'identifier des séries de chapitres d'une même main dans le MsA. De même, les confusions entre dentales et rétroflexes, entre occlusives sourdes et sonores, incitent à penser que la langue maternelle de certains scribes n'était pas le népali, mais plutôt une langue tibéto-birmane, probablement le néwari. Mieux, les variations syntaxiques qui correspondent à des sens identiques montrent que la fidélité absolue à la lettre n'était pas requise, alors que les modifications de détail démontrent le soin apporté à la relecture du texte⁷⁴.

Remarques sur le système de transcription

Le système de transcription que j'ai adopté correspond à une solution moyenne : d'une part il s'efforce de respecter les normes utilisées pour la transcription du sanskrit⁷⁵, d'autre part il tente de ne pas trop s'éloigner de la phonétique du népali. Si

72. ND, *Introduction*, p. xvii.

73. La façon dont le scribe principal du MsB orthographie même des termes courants est loin d'être uniforme.

74. Ces remarques seront développées dans l'introduction grammaticale qui précèdera la seconde partie de ce travail, consacrée à la traduction et au commentaire du texte.

75. Normes fixées par le Xème congrès des Orientalistes, Genève, 1894 et toujours en vigueur.

nous ne disposons évidemment pas de documents sonores permettant de restituer la prononciation du népali au milieu du dix-neuvième siècle, il est permis de supposer qu'elle ne différerait pas profondément de ce que l'on peut entendre aujourd'hui, notamment en milieu rural. Les scribes semblent avoir retranscrit sur le papier ce qu'ils entendaient, non sans donner au lecteur quelques indications morphologiques. Une partie de l'intérêt de ce travail est de présenter en regard le travail d'un scribe professionnel, le copiste du MsB, et les graphies des multiples rédacteurs qui ont participé à l'élaboration du MsA. Une lecture attentive montre que chaque scribe recourt à un certain nombre de conventions qui lui sont propres : l'éditeur s'est refusé à les appauvrir en normalisant le texte.

Séparation des mots et ponctuation

Bien que les mots ne soient pas séparés les uns des autres dans les manuscrits⁷⁶, ils l'ont été dans le texte édité ci-dessous afin de faciliter la lecture. Le trait d'union est utilisé pour joindre le mot et la ou les post-position(s) qui le concernent. Quand plusieurs post-positions se suivent, elles sont, elles aussi, séparées par des traits d'union. Le trait d'union apparaît aussi entre les termes des composés.

À défaut de séparation des mots, les limites de certains sous-ensembles du texte sont signalées par l'unique marque de ponctuation connue des scribes : le point. L'usage de celui-ci varie de façon considérable. Le scribe du MsB, en spécialiste économe de ses efforts, n'en fait qu'un usage très restreint, alors que certains des rédacteurs du MsA en intercalent pratiquement entre tous les mots, ou même à l'intérieur d'un mot⁷⁷. J'ai reproduit telle quelle la ponctuation qui, comme l'usage des voyelles longues, est une caractéristique susceptible de

76. Les mots ne sont pas systématiquement séparés dans le texte imprimé en 1870-1873.

77. Ils n'apparaissent pas dans le texte édité, mais sont signalés dans les notes.

permettre l'identification des scribes. Les points qui figurent dans le MsA mais sont omis dans le MsB apparaissent en bleu, surmontés d'un trait notant qu'ils sont barrés.

Transcription de la voyelle *a* et usage du *virāma*

Les problèmes posés par la voyelle *a* sont récurrents dans les langues indo-aryennes modernes⁷⁸. La graphie des textes sanskrits utilise un signe particulier, le *virāma*, pour indiquer que la consonne n'est pas suivie d'une voyelle. Dans les graphies standard des langues modernes, ce signe est fréquemment omis ; c'est notamment le cas des consonnes de fin de mot en hindi où cette absence s'observe aussi, dans certaines conditions, à l'intérieur des mots. La graphie ne correspond donc pas exactement à la prononciation. La lecture des manuscrits du code montre que les usages népalais du *virāma* diffèrent considérablement selon les scribes. Le très professionnel scribe du MsB n'en fait pratiquement pas usage, alors que certains des rédacteurs du MsA semblent presque en abuser. Je n'ai pas souhaité corriger les manuscrits et, en l'absence de *virāma*, la voyelle *a* est systématiquement transcrise, que ce soit entre consonnes ou en fin de mot. Seules les formes verbales en consonne finale font exception à ce principe⁷⁹.

Nasalisation

La nasalisation d'une voyelle est rarement notée dans les manuscrits. Quand elle est marquée, elle apparaît très rarement sous la forme d'un *candrabindu*, le plus souvent elle prend la forme de deux points suscrits à la voyelle⁸⁰ ; s'y ajoute, dans le MsB seul, et uniquement aux premières lignes de certains articles, un signe qui ne porte que sur ञ et qui pourrait

78. Cf. les très pertinentes remarques de Turner, ND, Introduction, p. xvi-xvii.

79. Les scribes font un usage régulier du *virāma* dans ce cas ; ne pas corriger une omission accidentelle n'aurait fait que créer une ambiguïté inutile.

80. Cf. les remarques de Turner, ND, Introduction, p. xviii.

correspondre soit à un allongement, soit à une nasalisation. Ce signe ressemble à celui utilisé pour le *r* suscrit, mais il est de dimensions plus importantes. J'ai opté pour la seconde hypothèse en raison du contexte, en général nasal, dans lequel ce signe se présente. Ces trois formes n'ont pas été distinguées dans la transcription : la nasalisation est transcrise par un tilde, suscrit le cas échéant au macron qui indique une voyelle longue, ainsi, par exemple, *ã*, *ā*, etc.

La nasale n'a été restituée que dans les cas où son omission pouvait entraîner un contresens du lecteur, par exemple une confusion entre un participe passé et un nom d'agent dans les thèmes verbaux en nasale finale⁸¹.

Le trait de soulignement entre deux voyelles permet de distinguer deux voyelles consécutives (*a* et *i* ou *a* et *u*) de la diphtongue (*ai* / *au*).

Particularités paléographiques

Les scribes ont pour usage de noter le phonème pour lequel les ouvrages modernes utilisent la gutturale sourde aspirée ख au moyen du signe ष utilisé pour noter la sifflante rétroflexe en sanskrit. Adopter une transcription littérale aurait conduit à des formes comme *śānu* pour *khānu* qui, étymologiquement remonte à la racine sanskrite KHAD ! La sifflante rétroflexe *a*, par contre, été transcrise comme telle quand elle apparaissait dans une ligature, ainsi *kṣatriya* , etc.

La graphie व est transcrrite *b* : pour le *v* / *w*, les scribes utilisent ce même signe, auquel ils souscrivent un point ः ; la transcription correspond à cet usage. Cela évite, par exemple, d'écrire *vrāhmaṇa* pour *brāhmaṇa*. La ligature स्व a été transcrrite *sw*, le terme *swāsni* (femme) justifierait à lui seul un tel choix ; de même lorsque व ou ः étaient précédés de *u* : ainsi

81. On trouvera ainsi corrigés *bha[m]nyā*, *kī[m]nyā*, *jā[m]nyā*..., encore qu'il soit fort rare que les deux manuscrits omettent la notation qui permet d'éviter la confusion.

la graphie खुवाउन् (causatif de *khānu*) est transcrit *khuwānu* ; de même l'adjectif *mat[u]wāli* « [caste] qui consomme de l'alcool », etc.

Transcription des symboles monétaires

J'ai utilisé des notations correspondant à celles des mss pour les multiples de la roupie et les *ānā*. Une roupie vaut 16 *ānā*, le trait / représente un quart de roupie soit, comme le texte le rappelle de temps à autre, quatre *ānā*. Cette notation est d'usage constant dans les manuscrits. Les scribes, exceptionnellement, utilisent une barre inclinée à l'opposé pour indiquer une valeur de 1 *ānā*.

Abréviations

Dictionnaires

BNK : Śarmā, (paṇḍita) Harṣa Nātha, *Bṛhat nepālī śabdakośa*, Birāṭanagara, 2032 BS.

CDIAL : Turner, R.L., *A Comparative Dictionary of the Indo-Aryan Languages*, London, 1966.

ND : Turner, R.L., *A Comparative and Etymological Dictionary of the Nepali Language*, London, 1931 (reprinted, with corrections, 1965).

SNK : Dhūmghanā, Rāma Candra, *Samkṣipta Nepālī kośa*, Kāṭhamāḍau, 2035 BS.

Manuscrits

Add./ MsB+ : l'additif relié avec le MsB.

Gms : manuscrit d'un projet du code microfilmé en 1983 à Gorkhā dans le cadre du Nepal-German Manuscript Preservation Project (NGMPP).

NeBhā.618 : manuscrit d'un projet du code, catalogué sous cette cote aux Archives Nationales népalaises.

MsA, MsB : les manuscrits NeBhā.530 et NeBhā.531 du code promulgué, qui ont servi à cette édition.

RK65 : le chapitre *rāja-kāja-ko* qui figure dans une copie manuscrite datée de [19]65 BS (1908).

Édition du Ain

KNM : Thāpā, Sūrya Bahādūr, (éditeur), *Śrī 5 Surendra-vikrama-Śāha-deva-kā śāsana-kāla-mā baneko mulukī aina*, Śrī 5-ko sarkār Kānūn tathā Nyāya Mantrālaya, Kāṭhamāḍau, 2022 BS. Il s'agit de la copie, supposée littérale, d'un manuscrit de la série C, publiée par le Ministère du Droit et de la Justice

népalais, sous la direction de SB. Thāpā. Il n'y figure aucune annotation critique, et le processus d'édition semble avoir ajouté nombre de coquilles au texte original, ce qu'il est impossible de vérifier car ce manuscrit demeure introuvable. Il ne correspond à aucun de ceux conservés aujourd'hui aux Archives ; cependant la page de sceaux qui est reproduite après la table des matières de l'édition KNM est actuellement reliée avec le MsA, auquel l'éditeur fait peut-être allusion dans sa préface⁸².

Divers

BS : *bikrama sañvat* (ère qui commence en 57 avant notre ère).

kāk. : *kākapāda*, le signe, en forme de patte de corbeau, qui marque le point auquel une insertion doit être effectuée.

nép. : népali.

NGMPP : Nepal-German Manuscript Preservation Project (Kathmandu-Hamburg).

ms / mss : manuscrit(s).

sk. : sanskrit.

82. KNM, *Upoddhāta*, p. 6. Aucune tentative n'a été faite dans cet ouvrage pour comparer les lectures des différents manuscrits disponibles.

Table analytique

Pour faciliter l'accès du texte népali au lecteur tout en mettant en évidence le caractère organisé de l'ouvrage, il m'a semblé utile de proposer quelques repères. J'assume entièrement la responsabilité du présent découpage. Les manuscrits du *Ain* ne fournissent aucune division explicite en parties ou en sections : seuls y figurent les titres des chapitres.

1. Affaires laïques

1.1. *Les affaires d'État*

- 1 *Gaddi-ko*, « Du trône » : traite de la succession au trône royal et en fixe l'ordre.
- 2 *Rājakāja-ko*, « Des affaires politiques » : réprime les atteintes à l'ordre politique.
- 3 *Tosākhānā mulukikhānā*, « [De] la trésorerie » : règles de gestion des dépenses publiques.

1.2 *Le système foncier ; rémunération des officiers et revenu de l'État*

- 4 *Datta-guṭhi*, « [Des] fondations religieuses ».
- 5 *Jagā-jamin*, « [Des] fonds de terre » : organisation du cadastre, recrutement des cultivateurs, répartition des terres entre les sujets.
- 6 *Mohi-ṭalsim-ko*, « Des [relations entre] collecteur et cultivateur » :

Ṭalsim (ND.276a, s.v. *talsiñ*) : « collecteur ». Le collecteur est l'officier auquel a été remis, pour le rétribuer de ses fonctions, un titre (*tirjā*) lui permettant de collecter la part de récolte (*bāli*) qui reviendrait normalement à l'État.

Mohi : le cultivateur, il doit une part de sa récolte au collecteur.

- 7 *Bāli natirnyā mohi-ko*, « Du cultivateur qui ne règle pas la part

de récolte [due au collecteur] ».

8 *Bāli-bikri-ko*, « De la liquidation [par le collecteur de la part] de la récolte [qui lui est due par le cultivateur] » : le collecteur a la possibilité de se procurer des liquidités, en vendant par avance à un spéculateur le titre qui lui permet de collecter sa part.

9 *Rairakama-ko*, « De l'impôt » :

Rakam : l'impôt, c'est-à-dire ce qui doit revenir à l'État. Le chapitre traite des exemptions pour défrichement ; de la concession de la collecte à des fermiers (*thekadāra*, *ijārādāra*), etc.

10 *Rakam-bandobasta*, « [De] l'organisation de la collecte de l'impôt ».

11 *Mihnā-mojarā-ko*, « Des réductions et exemptions d'impôt » : pour catastrophes naturelles, etc.

12 *Bāki natirnyā*, « [Du] non paiement du reliquat » :

bāki : « reliquat ». Le reliquat est ce qui est dû par une personne chargée de collecter l'impôt pour le compte de l'État.

13 *Jhārā-khetālā*, « [Des] corvées » : ce chapitre a principalement pour objet d'obliger celui qui recourt à des corvées de portage, etc., à rémunérer ce service.

14 *Darda-darmāhā*, « [Des] salaires » : ce chapitre traite notamment de la part de la récolte qui revient à l'officier si son office n'est pas renouvelé ou s'il décède au cours de l'année.

15 *Jāgirdāra-kā bahāli-barkhāsi*, « [De la restitution, en fin de fonction] des [équipements (uniforme, chevaux) prêtés] aux officiers lors de leur engagement ».

16 *Bāli gāji sāhu tirāunyā*, « [De] la confiscation de la [part de] récolte [revenant à l'officier] pour régler ses créances » : ce chapitre fixe les conditions dans lesquelles tout ou partie de la part de récolte devant revenir à un officier peut être retenue sur demande d'un de ses créanciers. Il opère la transition entre le thème de la rémunération des officiers et celui de la dette.

1.3. *La dette*

1.3.1. Crédits ordinaires

17 *Sāhu-riṇi-ko*, « Du créancier [et du] débiteur » : conditions

dans lesquelles il est possible de demander remboursement d'une créance (notamment nécessité du consentement des membres de la famille jointe), moyens de preuve, etc.

18 *Sāhu tirnā-ko*, « Du remboursement [de la dette] au créancier » : ce chapitre traite de la solidarité familiale en matière de dettes (solidarité des membres de la famille jointe en cas de dettes envers l'État, le collecteur, ou de créances pénales ; conditions dans lesquelles il est possible de renoncer à une succession, etc. ; dettes du fils ; contrat de société).

19 *Dāijo-pewā-le sāhu tirnā-ko*, « Du remboursement à un créancier [d'une dette du mari] à l'aide de la dot et du douaire [d'une de ses épouses] » : l'épouse n'est solidaire des dettes de son mari que si celles-ci sont engagées pour assurer l'entretien de la famille. Le mari ne peut consentir de donation à une épouse s'il n'a, auparavant, réglé ses créanciers.

20 *Sāhu-asāmi-ko*, « Du créancier et du débiteur » : fixe les conditions dans lesquelles le créancier peut saisir les biens ou la personne de son débiteur pour obtenir remboursement.

1.3.2. Sûretés

21 *Dhito samāunyā-ko*, « De la saisie du gage ».

22 *Dhito lekhāudā-ko*, « De la mise en gage ».

1.3.3. Insolvabilité du débiteur

23 *Dāmāsahi-ko*, « Du partage proportionnel [des biens du débiteur défaillant] » : partage des biens entre les créanciers en cas d'insolvabilité du débiteur.

1.4. Partage du patrimoine de la famille jointe

24 *Amsa-baṇḍā bābu-chorā-ko*, « De l'attribution des parts [du patrimoine familial] entre père et fils » : ce chapitre fixe les conditions dans lesquelles le partage du patrimoine familial peut être obtenu, malgré le refus de l'une ou l'autre des parties.

25 *Amsa-baṇḍā-ko*, « De l'attribution des parts » : ce chapitre définit, dans le contexte d'une famille polygame où des unions principales et secondaires ont été contractées avec des femmes de statut différent, les parts revenant aux membres de la famille

jointe en fonction de leur statut hiérarchique.

26 *Lognyā-swāsni-ko*, « Du [partage entre] mari et femme(s) » : conditions dans lesquelles une femme peut se séparer de son mari et obtenir une part du patrimoine familial.

27 *Bidhwā-kā anṣa-dhana-ko*, « Des biens [consistant en la] part de la veuve » : conditions dans lesquelles la veuve jouit de la part qu'elle a reçue dans le patrimoine de son mari et peut l'aliéner.

28 *Baksa phirtā garāyāko bāḍanā-ko*, « Du partage des biens restitués [par l'État (qui les avait auparavant confisqués)] ».

29 *Dāijo-pewā-ko*, « De la dot et du douaire » : conditions dans lesquelles le mari peut faire une donation à sa femme ; succession à la dot ; devenir de la dot de la femme qui quitte le domicile conjugal.

30 *Aputāli-ko*, « De la succession [aux biens d'un individu séparé de la famille jointe] ».

31 *Dharmaputra-ko*, « Du fils adoptif » : conditions, très restrictives, dans lesquelles il est permis d'adopter. Ce chapitre clôture la série consacrée au patrimoine de la famille jointe.

1.5. Activités économiques

32 *Calan-ko*, « Des [unités monétaires, de poids et de mesure] usuelles » : ce chapitre fixe les unités et réprime les fraudes.

33 *Ilama-roji-ko*, « Du choix d'une activité [professionnelle] » : ce chapitre affirme notamment qu'il n'existe pas, en matière d'activité séculière, de monopole de caste.

34 *Rukha kāṭnyā-ko*, « De celui qui abat des arbres » : interdiction de l'abattage des arbres dans les zones protégées et au bord des chemins, points d'eau, etc.

1.6. Procédure judiciaire

1.6.1. Contrôle des documents

35 *Kāgaja-jāca-ko*, « Du contrôle des documents officiels » : normes concernant la rédaction d'un certain nombre de documents, leur délai de présentation, etc. ; sanctions en cas de fraude.

36 *Kirtyā kāgaja*, « [Des] faux en écriture » : énumère les faux et leur sanction.

1.6.2. Procédure, aveux, comparution

37 *Adālti-ko*, « Des tribunaux » : règles générales de procédure judiciaire.

38 *Kaidi jhikāunā-ko*, « De la comparution des prisonniers ».

39 *Kāyelnāma lekhāunā-ko*, « De la rédaction des aveux » : les aveux sont nécessaires pour la condamnation ; ce chapitre fixe dans quelles conditions le juge peut les obtenir, notamment les cas où il peut recourir à la violence.

40 *Jamāni garnā-ko*, « De la caution ».

1.6.3. Obstacles au fonctionnement de la justice

41 *Dabāhā-ko*, « De celui qui dissimule des faits à la justice » : la délation est un devoir, sauf pour les membres de la famille du coupable.

42 *Kaidi bhagāunyā*, « [De] celui qui aide un prisonnier à fuir ».

43 *Pyādā-lāi hula garnyā*, « [De] celui qui s'oppose à l'action des agents de la force publique ».

1.6.4. Peines

44 *Mudadā dāmala gardā-ko*, « De l'emprisonnement à perpétuité aux fers après tonsure du coupable ».

45 *Sarbaswa gardā-ko*, « De la confiscation [des biens d'un criminel] ».

1.6.5. Contrôle de l'appareil judiciaire

46 *Dastura linyā-ko*, « Du [juge] qui prend une rémunération » : interdit aux juges de faire verser aux parties des frais autres que ceux prévus par le code.

47 *Adālata-kā phiryādi-ko*, « De celui qui se plaint [d'une décision d'un] tribunal » : conditions dans lesquelles il est possible de faire appel d'une décision judiciaire.

48 *Adālata ra amāla-ko jhagarā*, « [Des] conflits entre justice d'État et justice locale » : conditions dans lesquelles les cours d'État peuvent redresser les décisions injustes des juridictions locales.

1.6.6. Prescription des actions

49 *Myāda-ko*, « Du délai [de prescription] ».

1.6.7. Ordalies

50 *Niñā halāñyā*, « [Du juge] qui fait pratiquer une ordalie » : interdit formellement le recours à la preuve par l'ordalie.

1.6.8. Emprisonnement

51 *Damda-kaida garnā-ko*, « Des peines d'amende et de prison ».

52 *Sāto kaida baschu bhamnyā-ko*, « De celui qui déclare accepter de subir une peine de prison à la place du condamné » : autorise, pour un délit mineur, un membre de sa famille à accomplir une peine à la place d'une femme.

53 *Sidhā dinā sadaka khodāunā-ko*, « De l'attribution de nourriture [aux prisonniers] et du travail forcé » : fixe les conditions dans lesquelles l'État subvient aux besoins des condamnés.

1.7. Les violences physiques et verbales

54 *Ilāja garnyā*, « [Du] traitement médical » : ce chapitre traite de la responsabilité du médecin dont le patient est mort après avoir absorbé une médication qu'il lui avait prescrite.

55 *Siṭhi-jujh*, « [Des] combats lors de la fête de Siṭhi » : interdiction des combats coutumiers qui opposaient deux moitiés de la population de Kathmandu lors du sixième jour de la quinzaine claire du mois de *jyeṣṭha* (mai-juin).

56 *Kutpiṭ jyū-jakhama-ko*, « Des coups et blessures ayant entraîné une lésion corporelle ».

57 *Gāli-garāgara-ko*, « Des injures verbales ».

58 *Kutpiṭ-ko*, « Des coups ».

59 *Bābu-chorā-ko kutpiṭ*, « [Des] coups [échangés] entre père et fils ».

60 *Nāla-naraka-ko*, « De [l'ingestion forcée de] substances infectes ».

61 *Pādanyā-ko*, « De celui qui pète ».

62 *Thukanyā-ko*, « De celui qui crache ».

63 *Khursāni-ko*, « De [la torture au moyen du] piment » : ce chapitre interdit d'appliquer de la poudre de piment sur les yeux et les muqueuses ou d'en faire inhale la fumée, que ce soit à titre de punition ou pour obtenir des aveux.

64 *Kāṭachu bhani hatiyāra jhikanyā*, « [De] celui qui brandit une arme tout en proférant des menaces de mort ».

65 *Jyāna mārā-ko*, « Du meurtre ».

66 *Bhabitabya-mā jyāna mārnyā*, « [De] celui qui commet un homicide involontaire ».

67 *Gobadha garnyā*, « [Du] meurtrier d'une vache ».

1.8. Litiges ayant trait à la propriété

1.8.1. Appropriation par une autre personne que le propriétaire légitime.

68 *Cori-ko*, « Du vol ».

69 *Nāso-dharawat*, « [Des] dépôts ».

70 *Harāyāko pāunyā*, « [De] celui qui trouve un objet perdu ».

1.8.2. Réparation de dommages

71 *Caupāyā*, « [Des] quadrupèdes » : ce chapitre traite des dommages causés par les animaux et de la responsabilité de leur propriétaire ; un complément interdit l'abattage des femelles.

72 *Sawāri-ko*, « De la circulation » : une sorte de code de la route qui fait la part belle à des questions de prestige.

73 *Āgo lāunyā*, « [De] l'incendiaire ».

1.9. Questions diverses

74 *Boksārā-dhāmi-ko*, « De la sorcière et du chaman » : chapitre placé ici sans doute parce que la sorcellerie est supposée porter atteinte aux personnes et aux biens ; le législateur s'efforce de protéger tant bien que mal les femmes accusées de sorcellerie et punit ceux qui les tortureraient — sous couvert de leur faire subir une ordalie — pour obtenir des aveux.

75 *Juwā-ko*, « Des jeux de hasard » : législation qui légalise le jeu pour une période limitée de l'année et autorise uniquement les mises en espèces.

76 *Ghara banāñyā*, « [De] la construction des maisons ».

77 *Solā thāpanyā-ko*, « De celui qui pose des pièges » : conditions dans lesquelles celui qui pose un piège doit réparation à la victime en cas d'accident.

78 *Kalyāna dhan*, « [De] la découverte de trésors ».

79 *Galli-saphā*, « [De] la propreté des ruelles ».

Les esclaves

80 *Bādhā-kamārā bhagāñyā*, « [De] celui qui aide des personnes en servitude pour dettes ou des esclaves à prendre la fuite ».

81 *Kamārā-kamārī becatā-ko*, « De la vente des esclaves mâles et femelles ».

82 *Jyū māsanyā becanyā*, « [De] la réduction en esclavage et de la vente d'esclaves ».

83 *Swāsni becanyā*, « [De] celui qui vend sa femme ».

84 *Bālakha ra āmā chutyāi becanyā*, « [De] celui qui vend [des esclaves] en séparant un enfant de sa mère ».

85 *Berāmi cākara nikālanyā*, « [De] l'abandon d'un serviteur malade [par son maître] ».

86 *Māsinyā jyū amāli-le linā-ko*, « De la réduction en esclavage pénal par le juge local ».

2. Affaires religieuses

Dans cette seconde partie du code, le législateur semble avoir systématiquement regroupé tous les sujets qui ont un caractère spécifiquement hindou. Les questions de caste, qui n'avaient qu'une incidence mineure dans la partie précédente, jouent ici un rôle fondamental. L'ordre hiérarchique devient un facteur structurant de l'exposé, qu'il s'agisse de l'inceste (pris au sens large de relation sexuelle interdite en raison d'un lien de parenté entre deux personnes) ou des relations sexuelles entre personnes appartenant à des groupes de castes différents.

2.1. Impureté rituelle et expiation

87 *Madapān achuti*, « [De] l'impureté [causée par] l'ingestion d'alcool » : ce chapitre traite en fait des cas où un individu est affecté d'impureté rituelle à la suite de l'ingestion d'un aliment.

88 *Phakira-sita muḍinyā*, « [De] celui qui a été tondu en compagnie de renonçants : le rasage du crâne symbolise ici le renoncement au monde ; ce chapitre punit les membres de groupes sectaires qui recruterait frauduleusement des mineurs ou des femmes mariées.

89 *Dharmādhikār-ko*, « Du juge des expiations » : ses droits et priviléges ; conditions dans lesquelles celui-ci peut accorder un certificat d'expiation ; rémunération qui lui est due en fonction du statut du bénéficiaire.

90 *Bhāta-mā bornyā*, « [De] la contamination par le riz ».

91 *Janai dinyā-ko*, « De l'attribution du cordon sacré ».

92 *Bālakha-ko taksira*, « Des fautes commises par des mineurs ».

93 *Gariba kamgāl*, « [Des] misérables et des indigents ».

2.2. Questions relatives aux décès

94 *Sati jānyā-ko*, « De la crémation de la veuve » : tente de restreindre la pratique et sanctionne les pressions exercées pour forcer une femme à suivre son époux défunt dans la mort.

95 *Murdā uthāunyā*, « [De] la levée du cadavre ».

96 *Maryo bhani sunāūnyā*, « [De] celui qui annonce [faussement] un décès ».

97 *Āsauca bārnyā*, « [De] l'observation de l'impureté rituelle [consécutive aux décès et aux naissances] ».

2.3. Le mariage

98 *Dhoga-bhet-ko*, « De l'étiquette » : trois articles qui n'énoncent aucune sanction en cas de transgression, suivis d'articles punissant le mari qui transmet un *mantra* initiatique à sa femme. Ce bref chapitre forme un préambule aux questions relatives au mariage.

99 *Bihābari-ko*, « Du mariage ».

100 *Kaṇṇyā cori bihā garnyā-ko*, « De celui qui vole une fille pour l'épouser » : le vol est ici l'absence de consentement de ses parents.

101 *Kaṇṇyā dohoro dinyā*, « [De] celui qui donne deux fois sa fille [en mariage] ».

102 *Rogi-lāi kaṇṇyā dimna bhamnyā*, « [De] celui qui refuse de donner sa fille à un malade [auquel elle était promise] ».

103 *Māgyākī kaṇṇyā bihā gardina bhamnyā*, « [De] celui qui refuse d'épouser celle qui avait été demandée pour lui ».

104 *Jāta-ko rita bhayā-pachi bihā nahudai bigranyā*, « [De] la fille qui a eu des relations sexuelles après les cérémonies coutumières [d'engagement, mais] antérieurement au mariage ».

105 *Bihā nahudai aghi bigranyā*, « [De] la [fille] qui a eu des relations sexuelles antérieurement au mariage ».

2.4. *Les relations sexuelles*

2.4.1. Tentative

106 *Āsaya-karaṇi*, « [De] la tentative de relations sexuelles ».

107 *Karṇi-kā āsaya-le hāta-pāta garnyā*, « [De] celui qui a accompli des gestes préludant à des relations sexuelles

108 *Meri swāsni ho mai-le karaṇi garyā bhamnyā*, « [De] celui qui déclare [faussement] : “c'est ma femme, j'ai eu des relations sexuelles avec elle” ».

109 *Karaṇi-kā āsaya-le ḍhukanyā-ko*, « De celui qui se poste en embuscade pour tenter d'avoir des relations sexuelles ».

110 *Ghura khāpī sutanyā*, « [De] celui [pris] alors qu'il était allongé avec une femme, leurs genoux en contact ».

111 *Mukha-patit*, « [De la femme] déchue [parce que sa] bouche [a prononcé l'aveu d'un adultère non consommé] ».

112 *Karaṇi-kā āsaya-le hāta-pāta garyāko jāhera garnyā*, « [De] la déclaration de gestes préludant à une tentative de relations sexuelles ».

2.4.2. Relations sexuelles prohibées

2.4.2.1. Inceste

L'inceste est un crime puni par l'État qui, si la femme est mariée, se substitue le cas échéant au mari qui s'abstiendrait de venger son honneur.

113 *Upādhyā-ko hāda-nātā*, « [Des] relations sexuelles incestueuses : [cas des] Upādhyā ».

114 *Rajapūta-kā hāda-nātā*, « [Des] relations sexuelles incestueuses : [cas des] Rajapūta ».

115 *jaisi brāhmaṇa-ko [hāda-nātā]*, « [Des relations sexuelles incestueuses : cas] des Jaisi Brāhmaṇa ».

116 *Tāgādhāri kṣatri jāta[-ko hāda-nātā]*, « [Des relations sexuelles incestueuses : cas des] kṣatriya investis du cordon sacré ».

117 *Namāsinyā matawāli[-ko hāda-nātā]*, « [Des relations sexuelles incestueuses : cas des membres de castes] consommant de l'alcool, mais non réductibles en esclavage ».

118 *Māsinyā matawāli[-ko hāda-nātā]*, « [Des relations sexuelles incestueuses : cas des castes] consommant de l'alcool et réductibles en esclavage ».

119 *Chiṭo hālanu naparnyā[-ko hāda-nātā]*, « [Des relations sexuelles incestueuses : cas des castes] impures dont le contact ne nécessite pas purification ».

120 *Chiṭo hālanu parnyā[-ko hāda-nātā]*, « [Des relations sexuelles incestueuses : cas des castes] dont le contact nécessite purification ».

2.4.2.2. Inceste atténué et relations assimilées

121 *Rāja-khata lāgnyā hāda-nātā bāheka aru sanahe-mā karaṇi garnyā-ko ain*, « Lois relatives aux relations sexuelles entre parents à un degré qui n'implique pas de sanction par l'État ».

122 *Hāda-nātā-kā besyā bhayākā-ko karaṇi garnyā, tāgādhāri-ko*, « Relations incestueuses avec une femme de statut dégradé : [cas des castes] investies du cordon sacré ».

123 *Ai namāsinyā-ko*, « Id. [cas des castes] non réductibles en

esclavage ».

124 *Ai māsinyā-ko*, « Id. [cas des castes] réductibles en esclavage ».

125 *Ai pāni nacalanyā-ko*, « Id. [cas des castes] dont on ne peut accepter l'eau ».

126 *Gosawārā-ko*, « Des [relations sexuelles avec des] membres de la maisonnée ».

127 *Besyā swāsni-ko garbha*, « [De] la progéniture des femmes dégradées » : statut des descendants d'une femme qui a eu des rapports sexuels avec plusieurs hommes pendant la période de conception.

128 *Jhagariyā swāsni-ko karaṇi garnyā*, « [Du juge] qui a des relations sexuelles avec une femme impliquée dans une affaire judiciaire ».

129 *Kamāri swāsni rākhanyā-ko*, « De celui qui entretient une concubine esclave ».

130 *Gupti besyā-ko karaṇi garnyā-ko*, « De celui qui a des relations sexuelles avec une femme dont la dégradation n'est pas de notoriété publique ».

2.4.3. Dénonciation des relations prohibées

131 *Polāhā-ko*, « Du [fol] accusateur ».

2.4.4. Viol

132 *Jabarjasti-ko [karaṇi garnyā 11 barkha muni-ko]*, « Du viol [d'une fille de moins de 11ans] ».

133 *Jabarjasti-ko [karaṇi garnyā 11 barkha māthi-ko]*, « Du viol [d'une fille de plus de 11 ans] ».

2.5. Relations sexuelles avec une femme mariée

Contrairement aux relations incestueuses, l'adultère n'est possible de sanction qu'à la requête du mari bafoué. Il relève de la vengeance privée, l'État intervient ici pour en fixer les limites. Les sanctions concernent essentiellement le mari qui aurait outrepassé ses droits. Les règles concernant l'adultère sont complétées par des mesures particulières aux Néwars, moins rigoureux en la matière que les populations indo-népalaises.

2.5.1. Adultère

- 134 *Jāri-ko*, « De l'adultère ».
- 135 *Pardeśa jānyā-ko jāri garnyā-ko*, « De l'adultère lorsque le mari est absent ».
- 136 *Phalānā-sita bigryā bhamnyā*, « [De la femme] qui déclare avoir eu des relations sexuelles avec un certain individu ».
- 137 *Tesro pari karṇi garnyā-ko*, « De celui qui est le troisième à avoir des relations sexuelles avec une femme ».
- 138 *Cautho-dekhi ubho pari rākhyākā-ko jāri garnyā*, « [De] l'adultère qui est la quatrième au moins à avoir eu des relations avec la femme ».
- 139 *Māsinyā jāta-ko jāri garnyā*, « [De] l'adultère [quand le mari] appartient à une caste réductible en esclavage ».
- 140 *Jāri-ko phuṭakara*, « Compléments sur l'adultère ».
- 141 *Swāsni-kā mukha-le mātra bhani jāra kātanyā-ko*, « Du mari qui tue le séducteur [sans autre preuve] qu'une déclaration orale de sa femme ».
- 142 *Āsā-rādi-ko karaṇi garnyā-ko*, « De celui qui a des relations sexuelles avec une femme dont le mari a été exclu de la communauté ».
- 143 *Jātak-mārā-ko*, « De l'avortement et de l'infanticide » : ce chapitre se trouve à cette place parce que ces deux pratiques correspondent le plus souvent à des grossesses adultérines.

2.5.2. Coutumes néwares

- 144a / 144b *Pācuke garnyā*, « [Du] divorce [néwar : *pācuke*] ».
- 145 *Jāta dhāṭi bihā garnyā*, « [De] celui qui se marie en fraudant au sujet de sa caste ».
- 146a *Misākhat namāsinyā-ko*, « Des délits sexuels [des Néwars : *misākhat*], cas des [Néwars] non réductibles en esclavage ».
- 146b *Misākhat-ko*, « Des délits sexuels [des Néwars] » : le MsB ne fait plus de différence entre les Néwars réductibles et non réductibles en esclavage.
- 147a *Māsinyā newāra jāt-ko misākhat-ko*, « Des délits sexuels [commis par] des Néwars réductibles en esclavage ».

2.6. Relations sexuelles entre personnes appartenant à des

castes de statut différent

- 148 *Ghaṭi-baḍhi jāta-kā karaṇi garnyā upādhyā-ko*, « Relations sexuelles entre castes de statut différent : cas des [brahmanes] Upādhyā ».
- 149 *Ai karaṇi garnyā rajapūta-ko*, « Id. [cas] des Rajapūta ».
- 150 *Ghaṭi-baḍhi jāta-mā karaṇi garnyā jaisi-ko*, « Relations sexuelles entre castes de statut différent : [cas] des Jaisi ».
- 151 *Ghaṭi-baḍhi jāta-mā karaṇi garnyā parbatyā tāgādhāri-ko*, « Relations sexuelles entre castes de statut différent : [cas] des castes montagnardes investies du cordon sacré » : les “castes montagnardes” sont celles qui demeurent dans les collines du Népal, par opposition à celles du Térai.
- 152 *Ghaṭi-baḍhi jāta-mā karaṇi garnyā debabhāju gaihra-ko*, « Relations sexuelles entre castes de statut différent : [cas] des Debabhāju ».
- 153 *Aīṇi karaṇi garnyā dasanāma gaihra-ko*, « Id. [cas] des castes de renonçants ».
- 154 *Aīṇi karaṇi garnyā namāsinyā-ko*, « Id. [cas] des castes non réductibles en esclavage ».
- 155 *Aīṇi karaṇi garnyā māsinyā-ko*, « Id. [cas] des castes réductibles en esclavage ».
- 156 *Aīṇi karaṇi garnyā chiṭo hālanu naparnyā jāta-ko*, « Relations sexuelles entre castes de statut différent : cas des castes dont le contact ne nécessite pas purification ».
- 157 *Ghaṭi-baḍhi chiṭo hālanu parnyā*, « [Relations sexuelles entre] castes de statut différent : [cas des] castes dont le contact nécessite purification ».
- 158 *Pāni nacalanyā jāta-ko karaṇi garnyā-ko*, « Des relations sexuelles avec [une femme] appartenant aux castes dont on ne peut accepter l'eau ».
- 159 *Ghaṭi jāta-mā milchu bhani jānyā-ko*, « De celui qui déclare vouloir appartenir à une caste inférieure [à celle dont il est originaire] ».
- 160 *Kulu-ko*, « [Cas] des Kulu ».
- 161 *Chiṭo hālanu naparnyā-ko*, « Des castes dont le contact ne nécessite pas purification ».

162 *Pāni nacalanyā ghaṭi-baḍhi jāta-ko*, « Relations [sexuelles] entre [personnes] appartenant à des castes dont on ne peut accepter l'eau et de statut différent ».

163 *Kamārā-ko karaṇi*, « Relations sexuelles des esclaves ».

164 *Bādhā-ko karaṇi*, « Relations sexuelles des personnes en servitude pour dette ».

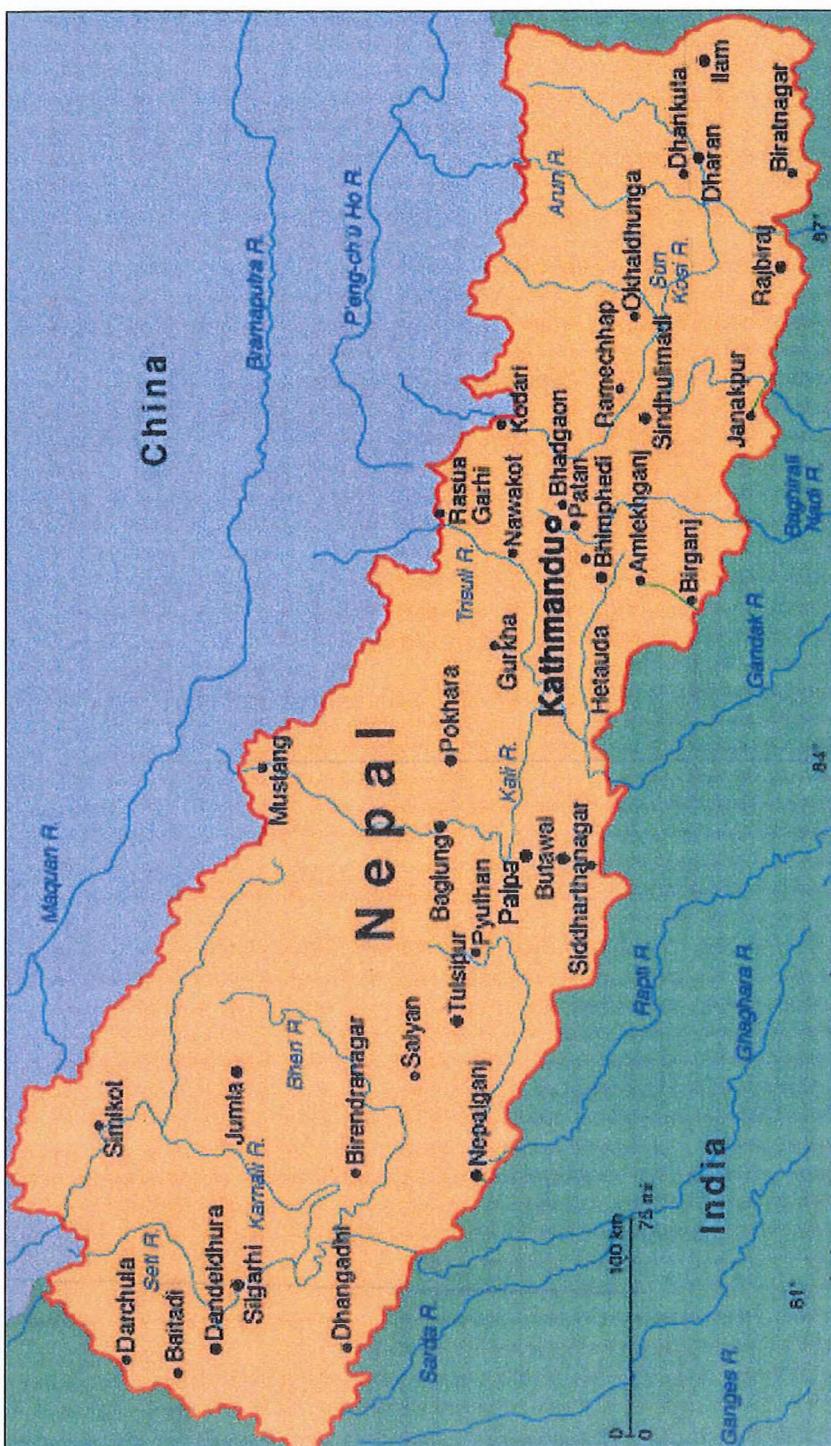
2.7. Perversions

165 *Paśu-karaṇi*, « [De la] bestialité ».

166 *Gāḍa-mārā-ko*, « De la sodomie ».

2.8. Compléments

167 *Madhyesa-ko*, « [Des castes] du Térai ».

Carte du Népal

TEXTE

CHAPITRES 1-86

lālamohora¹

{²}

svasti śrī giri-rāja-cakra-cūḍāmaṇi-nara-nārāyaṇetyādi. vividha-virudāvali. virājamāna-mānonnata śriman-mahārājādhirāja śrī śrī śrī. mahārāja surendra bikrama sāha bahādūra. samsera jaṅga. devānām sadā samara-vijayinām

{ ³ }	{ ⁴ }
svasti śrī giri-rāja-cakra-cūḍāmaṇi-nara-nārāyaṇetyādi. Vividha-virudāvali. Virājamāna-mānonnata śriman- mahārājādhirāja śrī śrī śrī mahārāja rājendra bikrama sāha bahādūra. samsera jaṅga. devānām sadā samara-vijayinām	svasti śrī giri-rāja-cakra-cūḍāmaṇi-nara-nārāyaṇetyādi. vividha-virudāvali virājamāna-mānonnata śriman-mahārājādhirāja. śrī śrī śrī. mahārāja. trailokya bīra. bikrama samsera jaṅga bahādūra. sāha bahādūra devānām sadā samara-vijayinām

āge hāmrā bhara muluk. sadara mophasala-mā rahanyā bhārādāra. kāmadāra. gaudā gaudā adālata ṭhānā kausi. kumāricok. dharmādhikāra mulukī-khānā. sadara daphadara. kāmpū palṭān. kāmpāni-kā daphadara gaihra. kacahari kacahari-mā rahanyā hākīm. kāmadāra amāli dwāryā ijārādāra ṭhekdāra

1. Ce document est relié avec le MsA, il ne porte pas de titre dans le manuscrit.

2. Sceau rouge du roi Surendra « mort en 1884 après trente-quatre ans de règne purement nominal » (S. Lévi, op. cit. vol. 2, p. 303).

3. Sceau jaune de l'ex-roi Rājendra. Celui-ci avait, en 1846, laissé la régence à son fils Surendra et s'était retiré à Bénarès. Il tenta de reprendre le pouvoir en 1847 ; vaincu, il fut déposé et Surendra fut couronné.

4. Sceau rouge de Trailokya Bīra Bikrama, prince héritier, il mourut avant son père et ne régna jamais.

sarbāṇka māphi jagā-kā guṭhiyāra. birtawāra maṭhadhāri. saṃta maham̄ta. mukhiyā jimmāwāl caudhari thari. mahatau. mījhāryā raiyat gaihra prati. aja-samma bhara-māmilā gardā. ekai bihorā-mā. kasai-lāi kami. kasai-lāi baḍhatā. sajāya huna jānyā hudā. tasartha. aba uprānta. choṭā baḍā prajā prāṇi sabai-lāi khata jāta māphi=k. [A02] ekai sajāya hawas. ghaṭi baḍhi naparos bhannā-nimitta. tapasila-bamojim-kā. bhārādhāra-smeta rākhi kausala gari. kausala-mā ṭhaharyā-bamojim-kā aina taiyāra garnu bhani. śrī 3 mahārāja jaṅga bahādūra rāñā ji. sibi. prāim miniṣṭara⁵ ra yāṇḍa kamyāṇḍara. ina cipha-lāi hukum baksī banyākā ain. hāmi tin pustā-bāṭa pani. mamjura gari sambat 1910 sāl miti paukha sudi 7 roja 5-kā dina lekhiyākā kitāb-mā hāmrā rohabara-mā. kausala-kā tajabija ra sacyāunā. khāreja garnyā ṭhaharyākā sacyāi. khāreja gari nañā bhayākā. aina thapi sabai-le yesai aina-mā lekhiyā-bamojim. kāja kāma nisāpha garnu. yasa kitāba-mā lekhiyā-bamojim-ko nisāpha nagari. ghaṭi baḍhi pāri. kāja kāma nisāph garnyā-lāi. usai kurā-kā ain-mā lekhiyā-bamojim. damḍa sajāya garnu. kitāba-mā lekhiyākā-mā aina sacyāunu thapanu pardā hāmrā prāim miniṣṭara. kausala basi. aina-khānā-kā dīṭhāle thapanu. meṭanu. sacyāunu humcha i-bāhek aru. sadara mophasala. kacahari-mā diyākā kitāba-mā. kasai-le thapanyā meṭanyā gari. kalam ghaṭi baḍhī pāryāko ṭhaharyā. jāgiryā rahecha bhanyā jāgīra khosi 8 barkha ḍhākryā rahecha bhanyā tesai 8 barkha kaida garnu. myāda-kā rupaiyā nalinu. au. hāmro bihattara⁶ hunyā prajā prāṇi-lāi subistā. rakṣā hunyā. kāma kurā-kā ain. aru pani miniṣṭara. kausaliyā bhārādāra-le tajabija gari. baḍhāunu. thapanu gari. kitāba lekhadai garnu. nañā thapiyākā aina barkha barkha dina-kā jmā gari. yekai pherā śrī prāim. miniṣṭara-ko chāpa lagāi. jagā jagā-mā paṭhāunu bhani hāmi tin

5. MsA, inséré en petits caractères. Le scribe ne comprenait évidemment pas la signification de *yāṇḍa*, qui ne peut être que l'anglais « and »...

6. Bhargava 791a, *bihatara* renvoie à *behatara* [801b], ‘Better, very well’.

pustā basi. hāmi-dekhi raiyata-talak-le yasai aina-bamojim-mā
rahanu. bhaṁnyā hukum baks[y]au. śrī prāim ministara-lagāyet
kāja kāma garnyā kārimdā-kā yesai aina-bamojim. kāja kāma
garnu.

1 gaddi-ko¹

[M1]

§1 gaddinasida rājā-kā āphu-le janmāyekā chorā chanjyāla bhāī bainhī-le gaddi pāudainan chorā-le gaddi pāuchan.

§2 gaddinasida rājā-kā chorā chainan āphu-le janmāyekā maiñā chan yakā āta-kā bhāī pani chan bhane gaddi bhāī-le pāuchan maiñā-le pāudainan.

§3 takhata-mā basekā rājā-kā chorā bhayenan bhāī chan bhāī-lāī gādi dinchu bhani rājā-le bhane āphu jyūdo chadai bhāī-lāī gaddi dina hudaina santāna nabhai paraloka bhaye bhāī-le gaddi pāuchan.

§4 rājā-kā bhāī chanjyāla gaddi maiñā-le pāudinan bhāī-le pāuchan yaka āta-kā bhāī ra sautinyā āmā-bāṭa janmekā āphnā bhāī chainan bhane gaddinasida-kā maiñā-le gaddi pāuchin poila gayākā maiñā lyāitā-paṭti-kā maiñā-le gaddi pāudinan.

§5 gaddinasida rājā-le āphnā chorā nāti maiñā-lāī gaddi [M2] saupi unheru takkhata-mā base-pachi gādi-mā basnyā paraloka bhayā bhanyā pani yaka pherā gaddi arkā-lāī saupe-pachi pheri takhata-mā basna pāudainan tala-tira-kā hakawālā-le pāuchan.

1. Recension : NGMPP Reel E 1940/3. « Ms in the private collection of Shree Jung Shaha, Kantipath. Folio : 22 ; size : 20.1 cm on 16.3 cm; script : Nagari; paper : Nepali, mill-made, bound. [filmed 29-7-86] ». Ce ms comprend 3 chapitres du code : 1. *gaddi-ko*, 2. *rājakāja-ko*, 3. *hatiyāra kharakhajānā-ko*. Le premier paragraphe de ce dernier chapitre est daté de *sambat 1965 sāla caitra 1 gate-dekhi* (Mars 1909). L'existence de chapitres « politiques » du code est attestée dans les tables des matières du MsA (et aussi mentionnée dans la préface de S.B. Thāpā à l'édition KNM p. 6). Ces chapitres ont disparu (ou été subtilisés) des mss. Seul le ms NeBhā.618 conserve *rājakāja* qui semble avoir échappé à la main du censeur simplement parce qu'il était dissimulé entre d'autres chapitres et non en tête de l'ouvrage. Si le document dont le présent texte est extrait est postérieur d'au moins un demi-siècle à la rédaction originale, il est probable que ce chapitre ne diffère qu'assez peu de l'original, comme le montre une comparaison entre la recension de *rājakāja* qui figure sur ce microfilm et celle du ms NeBhā.618.

§6 behā nagarekā rāni-paṭṭi-kā chorā-ko gaddi-mā haka pugdaina.

§7 gaddi-mā basnyā mahārāja-ko paraloka bhayā-pachi paṭtabandhā rāni-le chorā chori santāna kohi bhayenan bhane paṭtabamdhā rāni-le takhata-mā basi hukum calāuna pāuchan chori chan bhane pani merā jidagī chanjyāla mai hukuma calāchu bhane pani jauna paṭtabandhā jeṭhā chan tinai rāni-ko khusi rāni-ko maṇjuri binu gaddi kohi pāudainan.

§8 gaddi-mā basnyā gaddinasida-ko chorā nahudai paraloka bhayo paraloka hudā paṭtabamdhā māhārāni garbhādhāna bhai raheko rahecha bhane tyo garbha paidā nahudā-samma jyeṭhā paṭtabamdhā rā=ni [M3] gaddi-mā nabasi hukum calāunu sāhajyādā paidā bhayo bhane sāhajyādā-lāi gaddi-mā rākhanu.

§9 gaddinasida rājā-le āphnā sekha-pachi gaddi pāune bhāi chorā-lāi āphu-le jahara bikha khuwāi bhayo aru mānisa lagāi bhayo jyāna mare bhane testā rājā-lāi gaddi-bāṭa khāreja gari jātapatita gari darjā-māphika khāna lāuna di darbāra-dekhi bāhira najarbandī gari rākhanu yastā-lāi gaddi hudaina rola-le gaddi pāune jo hun gaddi-mā unai-lāi rākhanu.

§10 rājā-kā sekha-pachi gaddi pāune hakawālā baliahada-le takhata-mā basekā rājā-lāi jahara bikha khuwāi māre bhane tina-le gaddi-mā basna pāudainan yastā-lāi jātapatita gari khāna lāuna di darbāra-dekhi bāhira kaida gari rākhanu gaddi-mā indekhi-pachi-kā-mā rola-le jasa-le pāune ho unai-lāi gādi-mā rākhanu.

[M4]

§11 gaddinasida rājā-le bekasura benisāpha-mā āphnā bāhuli-le kasai-ko jyāna mare bhane gaddi-bāṭa khāreja gari darbāra-dekhi bāhira najarabamđi gari khāna lāuna ijjata-sita dī rākhanu gaddi-mā gaddi pāune hakawālā-lāi rākhanu.

§12 rājā-kā sekha-pachi gaddi pāune hakawālā bhāi chorā-le takhata-mā basekā rājā-ko jyāna mare bhane jyāna-ko badalā jyāna huncha.

§13 rājā-ko takhata-mā napāune aru bhāi chorā-le takhata-mā basekā rājā-ko jyāna māre bhane duniñā-saraha-kā aina-bamojima jyāna-ko badalā jyāna huncha.

§14 takhata-mā basekā rājā-ko jyāna mārī arkā-lāi rājā thāpana-ko matalaba garnyā rāni-lāi jyāna māryāko bhayā jātapatita gari nela hāli darbāra-bāhira kaida gari rākhanu khāna lāuna dinu jyāna māryeko rahenacha mārnā-ko matalaba mātra garyeko rahecha bhane nela nahālanu darbāra-dekhi bāhira najara=bandi [M5] gari thuni rākhanu ijjata-māphika khāna lāuna dinu.

§15 aru gaihra-le gaddinasida rājā-lāi mārnā-ko matalaba gari jyāna māreko bhaye pani namāreko bhaye pani tesa-lāi muḍine jāta bhaye aina-bamojima-ko amsa sarbaśwa gari dāmala garnu kāṭine jāta-lāi kāṭi mārī dinu.

§16 rājā rāni-ka gātha-sanabandhī kurā-mā bigārā pārne pāpa citāune-lāi jyū jāne khata bhaye jyū lina dāmala garnā-lāi sarbaśwa gari dāmala garnu dhana jāne khata bhaye dhana linu yastā-kā matalaba-mā pasnyā dājyū bhāi bābu chorā-kā dhana jyū kehi pāudaina matalaba-mā napasnyā-lāi khata lāgdaina.

§17 gaddinasida rājā-le mokhya bajira-kā bisallāha uttara dakṣiṇā-kā bādasāhā-sita-ko salatanata bigranyā ra ghara jālasāja gari āphnā umarāwa bhārādāra phauja raiyata-haru bigra=nyā [M6] kuro hukuma diyā bhane gaddi-bāṭa khāreja gari gaddi rola-le pāune jo hun unai-lāi di hukuma calāunu.

§18 sarkāra-ko bajira-le kehi jāni najāni cukeko kurā-mā tyo taksīra māpha garāunā-nimitta-kā kurā sarkāra-mā aru kasai-le binti nagarnu śrīpha rāja guru-le mātra sarkāra-mā binti pāri taksīra-māpha garāunu.

§19 bajīra-ko kehi taksīra bharabharādāra umarāwa phauja raiyata gaihra-le kehi cukeko ra birāyeko rahecha bhane jāna ajāna pahicāna gari māphi garāuna lāyaka-kā mānisa-ko taksīra bajīra-sita arja gari rāja guru-le māpha garāunu huncha.

§20 kohi umarāwa phauja raiyata gaihra choṭā baḍā kasai-le jyū jāne dāmala hunyā dhana jānyā kurā-ko birāwa garyāko cha testā-lāi gaddinasida rājā-bāṭa phalānā-le ta hāmrā nimaka-ko sojho garyāko cha khararawāhī garyāko cha athabā phalānu tā kāma-ko [M7] mānisa cha tes-kā jiya dhana-ko sajāya hunu parnyā kurā jo ho tes-ko śrī prāim miniṣṭara ra kauśala-kā umarāwa adālata-kā hākima paltaniñā aphisara-le māpha deu bhani hukuma bhayo bhane kausala-le tajabija gari nimaka-ko sojho garne khairawāhī garnyā rahecha kāma-ko mānisa rahecha bhane sarkāra-bāṭa māpha gari bakseko mamjura garnu yati kurā rahenacha bhane mamjura nagarnu aina-bamojima-ko sajāya garnu.

§21 mahārāja mahārāni sāhebajyū maiñāsāheba-haru-bāṭa kehi kurā bemanāsiba gare-mā bajira rāja guru-le nayasida dinu nayasida nali bejāi biduta garna lāge bhane bajira rāja guru-bāṭa sallāha gari ṭhaharāyāko duniñā-lāi dukha naparne sarkāra-ko saprane sarkāra-ko bejāi bidyuta chuṭāunā-nimitta-kā kurā-mā i duī-bāṭa sallāha diyā-bamojima bharabhārādāra umarāwa phauja-le garnu.

§22 pachi gaddi-mā basne hakawālā gaddi-mā bhane nabasekā-lāi in-kā rola-bhandā pachi-kā aru rolawālā dājyū bhāi kākā-haru bājyā nātā parne-le māre bhane testā-lāi jyān-ko badalā jyān humchā.

[M8]

§23 gaddi-kā bhane hakawālā māhārogī bhakṣyābhakṣa kṛtyākṛtya-kā bicāra nabhayekā baulhā āphnā kula-ko dharma chāḍi ajāta bhai bhraṣṭa bhayākā yestā agāḍiwālā rola-le takhata pāune hun tāpanai yestā-lāi takhata-mā narākhanu ina-dekhi pachi-kā dośrā rola-kā hakawālā jo hun unai-lāi takhata-mā rākhanu.

§24 gaddi-mā basekā rājā-lāi māhāroga bhayo bā 3 barkha-samma baṇdeja gari auṣadhi gardā pani niko nahune gari baulhāyo āphnā jāta-kā dharma chāḍi ajāta bhai bhrāṣṭa bhayā bhanyā yastā rājā-lāi ijata-sita khāna lāuna di darbāra-dekhi

pharaka rākhi ina-dekhi pachi-kā haka rolawālā jo hun unai-lāi takhata-mā rākhanu.

§25 gaddinasida māhārāja ra pachi gaddi pāune hakawālā-lāi brāhmaṇa jāta-le hatiyāra calai jahara khuwāi māre bhane brāhmaṇa jāta hun tāpani yastā-ko jyāna jāncha.

§26 sadya chadā hāmi sarkāra-bāṭa bajiri diyāko rahecha [M9] bajiri bhaye-pachi tyo bajira baulhāyo lāṭo bhayo bhane ra āphnā kula-le gareko dharma choḍi ajāta bhai jātabhraṣṭa bhayo bhane testā bajīra-lāi rola-ko dharmapatra bamojima garnu.

§27 gaddinasida śrī 5 māhārājā śrī 5 māhārānī-le dharmaputra rākhadā pachi takhata-mā basnyā śrī sāhebajyādā ra maiñā bā un-kā santāna chanjyāla aru-lāi narākhanu kohi rahanachan bhane mukhatyāra ra bhārādāra-kā tajabija-le ṭhaharāi sanada garāi rākheko dharmaputra sadara huncha mukhatyāra bhārādāra-lāi najanāi rākheko ra sanada nagarāi rākheko sadara hudaina testā dharmaputra-lāi huna pāudainas bhani ṭhoki āphnā rājadhāni sahara-bāṭa nikāli dinu rājadhāni sahara-mā basna nadinu.

§28 jauna mahārāni-le gaddinasida mahārāja-lāi ra pachi gaddi-mā basnyā sāhebajyādā-lāi mārnā-ko matalaba garun bā mārun testā rolawālā māhārāni-bāṭa janmekā pachi gaddi-mā basnyā rolawālā sāhebajyādā bā maiñā bhayā pani tin-le ra tin-kā santān=le [M10] gaddi pāudainan yestā rāni-bāṭa janmedekhi bāheka aru māhārāni-bāṭa janmekā rolawālā sāhebajyādā bhayā gaddi unai-le pāuchan ustā nabhayā rolawālā maiñā-le gaddi pāuchan mārnā-ko matalaba garnyā rāni-lāi robakāra gardā gareko ṭhaharyo bhane kāyelanāmā lekhāi najarabandi gari thuni rākhanu jyāna mārechan bhane cādi-ko nela hālī najarabandi gari thuni rākhanu khāna lāuna dinu.

§29 gaddi-mā basekā māhārāja-le ma-dekhi pachi yasa gaddi-mā phalānu basnyā chan bhani binā aparādha pachi gaddi pāune rola hune-ko jyāna mārechan bhane testā rājā-lāi robakāra gardā gareko ṭhaharyo bhane kāyelanāmā lekhāi cādi-kā nela hālī najarabandi gari thuni khāna lāuna dinu yestā rājā-le gaddi-mā

basna pāudainan una-pachi-ko rola hunyā sāhebjyādā bhayā gaddi una-le pāuchan nabhayā rolawālā maiñā-le ra un-kā santāna-le gaddi pāuchan.

§30 gaddi-ko rola hune sāhebjyādā-le ma-bhandā pachi pha=lānu [M11] gaddi-mā basnyā chan bhani binā aparādha-mā āphu-bhandā pachi gaddi-mā basnyā rola hunyā sāhebjyādā-ko jyāna mārechan robakāra gardā māryai-ko ṭhaharyo bhane kāyelanāmā lekhāi cādi-ko nela hāli najarabandi gari thuni khāna lāuna lāi dinu yestā-le gaddi-mā basna pāudaina una-pachi-kā rola hune sāhebjyādā bhayā gaddi una-le pāuchan nabhayā rolawālā maiñā-le ra un-kā santāna-le gaddi pāuchan.

§31 kohi bajira-le gaddinasida māhārājā ra māhārāni gaddi-ko rola hune sāhebjyū-lāi gaddi-bāṭa khāreja gari āphu une-kā gaddi-mā basna lāge bā unheru-ko jyāna mārna lāge bā āphu rājabairī-lāi sopana lāgeko robakāra gardā kāyala bhaye bhane kāyela-nāmā lekhāi lī testā bajīra-lāi kāṭi māri dinu i sabai kurā-ko matalaba mātra gareko rahecha bhane jāgīr-bāṭa khāreja gari kaida gari rākhanu.

§32 bajira-le gaddinasida rājā rāni-ko jyū lina lāgyo bhane testā bajīra-lāi kāṭi māri dīnu.

§33 bajira-le rājā-ko muluka aru uttara dakṣiṇa-kā rājā-sita mili dina lāgyo bhane testā bajīra-lāi kāṭi māri dinu.

§34 sarahada-kā bādasāha rājā-haru-sāga āphu jamina katti ḍherai rupaiñā pāye pani bajira kauśala-le bebarjita gari gaddinasida-le becyo bhane testā rājā-lāi duniñā-le badalana huncha hukuma pāi hawas hukum napāi āphnā tajabīja-le hawas thorai jamīna-ko ḍherai rupaiñā pāi hawas āphnā sibānā-bhitra-ko jamina sarahada-kā bādasāha rājā-sāga becanyā bajira kauśala aphisara pani nimaka harāma ṭhaharchan yastā nimaka harāma hun bhani jānnu āphanai sarahada-mā jamina gharadwārā-smeta bhayekā basindā raiyata-lāi becana huncha.

2 rājakāja-ko¹

[N194]

§1² rājakāja-kā kāma. kurā-mā. śrī. 5 sarkāra-mā. ra śrī mīniṣṭara.sita bītī pārdā arkā-ko jyū jānyā ra. sarbaspa hunyā kuro bīmītī pāryo. ropakāra gardā. sābita garna sakena bhanyā. testo jhuṭo bīmītī pārnyā jāgīryā rahecha bhanyā. jāgīra khosī dinu ḫākryā³ rahecha bhanyā barkha. 1 kaida garnu kaida-kā rupaiyā tīrcha bhanyā. maihnā-kā. 5 rupaiyā-kā hīsāba-le rupaiyā li chādī dīnu.

§2⁴ kasai-saga⁵ sallāhā nagari kasai-kā matalaba-mā. napasi āphnā dīk-le ra dukha-le gālī garyo. jyū-sanbamḍhi. āmā-sam̄bamḍhi-ko. rājā bajira-lāi. mukha-le bhanyā gālī garnyā kāma-kāja-le bhanyā. kehi nagaryāko⁶ dekhīyo bhanyā. testā-lāi. jāgīryā cha bhanyā. pākyāko bālī bhayā pani khosi dīnu. bālī nadīnu. ḫākryā choṭā-baḍā-lāi. 50 rupaiyā damḍa garnu. damḍa-kā rupaiyā tirena bhanyā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaida garnu.

§3⁷ śrī mīniṣṭara-ko bāṭo chodī. rājā rānī-sīta nagada jinīsa jabāhera. janāwara. gaihra nadīnu. bhani baḍda garyāko dilāi dīnyā-lāi. jāgīra-bāṭa khāreja gari trīśūla gamgā. suna kosī tārī. dinu.

1. Ce chapitre figure ici dans la recension du ms NeBhā.618, c'est-à-dire qu'il provient d'un manuscrit antérieur à la promulgation du code. Il a disparu des autres manuscrits, à l'exception d'un texte [RK65], daté au plus tôt de 1965 BS [1908] et microfilmé par le NGMPP [Reel 1940 / 33], cf. *supra*, *gaddi-ko*; les références au texte de 1908 permettent de constater que, si l'ordre des articles a été modifié, l'essentiel est resté stable.

2. RK65.17.

3. Texte : *ᬁhākrā* !

4. RK65.7.

5. Ajouté au dessus de la ligne.

6. Texte : *na* [fin de ligne *nagaryāko*] ; erreur liée à la fin de ligne.

7. RK65.18.

§4⁸ jamgī mulkī nijāmati raiyat-samma-le. kamyāñḍara⁹ īna cipha-dekhī raiyat.-talak. aru-kā matalaba-mā. pasī. śrī mīniṣṭara-lāi ḍhāṭnyā-ko sajaya. śrī mīniṣṭara-ko jyū roti jānyā kuro ḍhāṭnyā-lāi. dāmala garnu. jagā jamīn caupāyā. jawāhera ḍhāṭnyā-lāi bīgo li. bigā barābara jaribānā garnu jaribānā-kā rupaiyā tīrena bhanyā maihnā-kā. 5 rupaiyā-kā dara-le kaida garnu.

§5¹⁰ rājā-kā gaddī-ko. dāiyā nahunyā. bhāi chorā ra. bajīra-kā bhāi chorā-mā kasai-le aghillo rājakāja salatanata bigārī. āphnā sarapha¹¹ rājī garau bhani khela garnyā-lāi. 5 barkha kaida garnu. estā-kā myāda-kā rupaiyā nalīnu.

§6¹² paltan-ko jhagarā. takrāra hunyā. salatanata ra. ḍhumgā-ko khalala hunyā. mukhatyāra-ko ra. rajīdanṭa-ko jyū jānyā kurā-ko sallāhā garnyā. cīna-kā wakīla-ko. jyū jānyā kuro garnyā kehi nabīrāunyā mānisa-ko jyāna jānyā umarāu raiyata mahājan-ko. dhana ghara luṭinyā¹³ kurā pareṭa-mā bhayo. galli-mā¹⁴ bhayo. ghara-mā bhayo. jasa-le pahle bākyā uṭhāucha. testā-lāi. kātī dīnu.

§7¹⁵ rājakāja-ko khalal hunyā. duniñā-lāi dukha hunyā. trāsa hunyā. estā haurā¹⁶ kurā garnyā-lāi. dui barkha jhelakhānā-mā kaida garnu. myāda-kā rupaiyā tīrcha bhanyā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le. rupaiyā li. sahara-bāhira garāi¹⁷ dinu.

8. RK65.19.

9. Texte : *kamyāñḍa* !

10. RK65.6.

11. Ajouté au dessus de la ligne.

12. RK65.9.

13. Texte : *laṭinyā*, mais cf. RK65.9 : *luṭine*.

14. Texte : *gali-mā*.

15. RK65.8.

16. RK.65.8 : *hauḍā* ; le mot ne figure pas dans ND, mais il est attesté dans SNK.682a, qui donne pour équivalents *hallā*, *khalabala* « trouble, désordre ».

17. Texte : *garāi* ?

[N195]

§8¹⁸ kohi mānīsa-le. rājakāja-ko khela gari. nabhayākā kurā-ko bīm̄ti pārī baḍā ādamī-ko roṭī mārī dīnyā. mokhya bajira. mokhya bajīra-kā bhāi bajira-ko cītta phorī dīnyā pachī kurā gardā. sābita garna nasaknyā-lāi. jaunā darjā-kā mānīsa-ko bītī pāryāko cha. usai darjā-kā mānīsa-ko. khānagī-mā naheri. us-kā jāgīra darmāhā-bamojīm. jarībānā garnu rupaiyā natīryā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaida garnu.

§9¹⁹ kāyela garna nasakanyā-lāi. jāgīra-bāṭa. khāreja gari dīnu. darabāra-bhītra pasna ra. bajira-haru-kā bhāi chorā-sīta cākrī garna nadīnu. ḍhākryā rahecha bhanyā. aṃṣa bihā kharca para sāri us-ko sarbaswa gari paścīma. trīṣula gaṃgā. pūrba kausikā²⁰ tāri dīnu.

§10²¹ cīna amgreja-sita byatyāsa pārnyā. muluk sanbadhī khalala hunyā kuro ḍhāṭanyā-lāi jāgīra-bāṭa khāreja garī. 12 barkha kaida garnu rupaiyā tircha bhanyā. aina-bamojīm rupaiyā lī sahara-bāhira garī choḍī dinu.

cīna amgreja sanbaṇḍhi kurā-mā. phareba jāla. sāja-kā kurā garnyā-lāi kausala-bāṭa tajabīja gari. 6 barkha kaida garnu. rupaiyā tircha bhanyā maihnā-kā. 5 rupaiyā-kā dara-le rupaiyā lī chāḍī dīnu.

§11²² bajira ra bajīra-kā bhāi chorā. kasai-lāi. sarkāra-bāṭa. mehara²³ mānagī-le bhayā pani khara khusāmat-le.²⁴ bhayā pani. kheta pākho birtā baksyā-mā. kasai-le nalinu. birtā līnyā bajīra ra. bajīra-kā bhāi chorā. nīmaka harāma ḫaharchan.

18. RK65.10 (première partie).

19. RK65.10 (seconde partie).

20. Ajouté au dessus de la ligne.

21. Le premier alinea correspond à RK65.15 ; le second à RK65.16.

22. RK65.3.

23. ND.518b, s.v. *meher*, ‘Kindness’; *mehara mānagī*. RK65.3 : *meharbāni*.

24. Cf. ND.126a, ceci semble impliquer une transaction occulte.

§12²⁵ āphnā bajiri²⁶-mā. purānā sarahada-bāhek. nañā muluka jiti lyāyā-mā. sarkāra-mā bīm̄tī pāri. baksyākā bīrtā. mukhatyāra-le linu mukhatyāra-kā bhāi chorā-haru-le pani. mukhatyāra-le bīm̄tī pāri dīlāi dīyāko bīrtā līnu.

§13²⁷ bajira ra. bajira-kā bhāi chorā-haru aru duniñādāra gaihra kasai-le. abāda nabhayāko bājho kālā bamjara. jagā bīhrāi. abāda garyā bhanyā. pamca sālā duwai boṭi bīhrāunyā-le khāi. wahā uprām̄ta. māla-mā darāi dīnu. bājho kālā bamjara. abāda garnyā-lāi. dunīnā saraha-ko abāda garyākā jagā-kā. 10 khamḍa-ko 1 khamḍa bīrtā dīlāi dīnu.

[N196]

§14²⁸ sarkāra-ko. kāhi laḍāñī lāgī. bajīra. bajīra-kā bhāi chorā aru umarāu āphasara sīpāhī gaihra. choṭā baḍā. kohi laḍāñī-mā. pari maryā ra. una-kā bhāi chorā-haru.mā. marnyā-ko nāu. thāmana sakanyā. kohī rahenachan bhanyā. laḍāñī-mā parnyā-kā chorā swāsnī-lāi. darjā-anusāra-ko. bekh. marauṭa. mānācāwal. mukhatyāra-le dīlāi dīnu.

§15²⁹ bajīra-le ra bajīra-kā bhāi chorā-haru-le. sarkāra-kā. gādī cumāban. goḍadhuwā bhoṭ madhyes. pāhāḍa-kā khānī sāyera. kaṭhamahāl. ṭaksāra. bhansāra. gaihra ijārā. amānat-kā rakam kehi nalīnu. rakam līnyā mānīsa-ko jmānī pāni³⁰ nahunu. āphnā taraph-bāṭa arko mānīs aghī sāri. bīca-mā āphu-le kasara khānyā garikana panī nalīnu rakam-ko bandobasta gardā. dāma kāma nabīgārnyā. mātabara mānīs ṭhaharyāi. pāujyāl dhana hunyā mānīsa-lāi. rakam dīnu. dhana bhayākā mānīs āyena³¹ aru-lāi

25. RK65.2.

26. Texte : *bajira*, mais RK65.2 : *bajiri*.

27. Cet article n'a pas d'équivalent dans RK65, mais il correspond à celui qui figure en 5.3 dans le texte promulgué ; ce texte, qui s'applique non seulement au Premier Ministre mais aussi aux autres citoyens, n'avait pas de raison de figurer dans le présent chapitre et a été logiquement déplacé.

28. RK65.5.

29. RK65.4.

30. Ajouté au dessus de la ligne.

31. Ajouté au dessus de la ligne.

dīnu paryo bhanyā. dhana hunyā mānīs-ko jmānī lī. sarakāra-ko nabigranyā. raiyat dunyā namārnyā gari. ijārā amānat-ko bandobasta garī pajanī garnu. bajira-le ra bajira-kā bhāi chorā-le³² rakam līyā nīmak harāma ṭhaharchan³³.

§16³⁴ rājā-le ra. bajira-kā bhāi chorā kasai-le kasai-kā jaijhagarā gaihra-mā mīlāpa garyā-mā hārnyā-lāi. jītāunyā. jītānyā-lāi. harāunyā garī chināyāko rahecha bhanyā. bajir-le. testā māmīlā ultāi aina-bamojīm nīsāpha gari dīnu. eti kurā nagarnyā³⁵. bajira bhai. arkā-ko ghusa pesa khāi. jītānyā-lāi. harāunyā hārnyā-lāi jītāunyā garāunyā bajira. 2 bābu-le janmyāyāko nimak harāma ṭhaharchan.

§17³⁶ cīna amgreja-kā ukīla bakīla. rajītanṭa-le hāmrā muluk-mā āi. kehi khuna taksīra. garyā bhanyā. tīna-ko nīsāph āphnā sarkāra-kā adālata-bāṭa herna hudaina. unai-kā sarkāra-mā lekhī paṭhānu.

§18³⁷ cīna amgreja-kā. ukīl bakīl. rajītanṭa-haru basyākā ṭhāu-kā. un-kā khalaṁgā-bhītra basnyā mānīsa-le khun garyo. aru kehi taksīra garyo bhanyā us mānīsa-lāi pakrī tīmrā phalānā-le. esto khuna taksīra garyo bhanī usai-kā mālīk cheu puryāi dīnu.

[N197]

§19³⁸ nīsāph-le jyū jānyā mānīsa-ko. jyū kāṭīyā-mā. yo mārinyā hoina. mārīyecha bhanī karāi gullā maccaī hiḍanyā-lāi. tes-ko dohoro nīsāph bujhī mārīyā khat-mā. mārīyāko ṭhaharyo bhanyā. testā jyāna sanbadhī. kurā-mā nabujhī gullā garnyā 21 barkha māthī-kā-lāi. 5 barkha kaida garnu 16 barkha māthī 20 barkha-samma-kā-lāi. 2 barkha kaida garnu. 12 barkha-dekhī 15

32. Texte : *chora-le* !

33. Texte : *ṭharchan* !

34. Cet article ne semble pas avoir d'équivalent dans RK65.

35. Ajouté au dessus de la ligne.

36. RK65.13.

37. RK65.14.

38. Cet article ne semble pas avoir d'équivalent dans RK65 ; il peut cependant être rapproché de 47.6 *infra*.

barkha-samma-kā-lāi. 20 rupaiyā damḍa garnu 12 barkha napugyākā³⁹ bālakha-lāi. taksīra lāgdaina.

§⁴⁰ jyū mārnyā-lāi. sarkāra-kā hukum-bāhek kasai-le jyū bacāi diyo bhanyā. matalaba-mā bhanyā chaina. thāhā pāi kurā dabāi rākhyo bhanyā testā-kā bhāi chorā swāsnī-ko amṣa ra chorī-ko bīhākharca para sāri. sarbaswa gari. 5 barkha kaida garnu.

§20⁴¹ paṁca sālā toḍanyā paṭṭawana-ko dastura khānyā bajīra. raiyat mārnyā. sarkāra-ko rupaiyā barbāda garāunyā. gaumāmṛsa khānyā. nīmak harāma bajīra ho mahākāli pūrba meci paścīm-kā gaihra madhes-kā⁴² jamīn bhayo. pragannā pragannā chutiyākana bhayo. ijārā-mā uṭhāunyā bajīra sarkāra-mā āunyā rupaiyā āphu⁴³ khānyā ijārādāra-lāi khuwāunyā. raitān-ko. dhana-māla-mā luṭa garāunyā. tyo nīmak harām bajīra ho bā. yo aina thāmī. garos tapani. yo aina meṭikana garos. tapani. tyo nīmak harāma bajīra ho bhanī. śrī. 5 sarkāra lagāyet bhara-bhārādāra umarāwa duniñā raiyat-le bujhanu bhaṇnyā. kausala-kā tajabīja-le ḫaharāi bhayāko ain ho.

§21⁴⁴ aina bhayā-pachi. aina-bamojim toki chinyākā kurā ulṭāi thorai kurā-ko ḫherai ḫherai kurā-ko thorai gari phareba garnyā jo cha testā-lāi mukhatiyāra-le bhayā rājā-bāṭa sajāya garnu aru choṭā-baḍā gaihra-le aina mici bimti garyā daskhata garyā mukhatiyāra-bāṭa sajāya garnu.

§22⁴⁵ aghi-kā gaddinasida rājā ra bajīra-le japhata gari bā nyāya amṇnyāya gari sarkāra lāgyāko sarkāra-bāṭa arkā-lāi baksī nikāsā nabhayāko saṭṭā nadinu sanada gari duniyā-le pāyāko pani binā kasura sarkāra-bāṭa japhata nagarnu.

39. Ajouté au dessus de la ligne.

40. Non numéroté ; dans la marge apparaît la mention : *dabh.* (*dabhara* : doublon).

41. Cf. *infra* 9.1.

42. Ajouté au dessus de la ligne.

43. Texte : *āpu* !

44. Cf. *infra* 47.10, si ce n'est *sarkāra-bāṭa* au lieu de *rājā-bāṭa*.

45. RK65.1.

[N198]

§23⁴⁶ dusman-sita. āphnu rājya-ko. bāṭā ghāṭā killā nākā phauja khajānā raiyat āmdāni darbāriyā guptī⁴⁷ kurā aghi pachi salatanat. kā bakhat-mā. batalāunyā-lāi aina-bamojima-ko amṣa sarbaswa gari 12 barkha kaida garnu. i aina aghi 1825⁴⁸ sāla. śrī 5 baḍā⁴⁹ mahārājā pṛthwi nārāyaṇa sāha-bāṭa bādhī baksyāko sadara thahari sohi ain thāmiyo.

46. RK65.12.

47. Texte : *guphti* !

48. Pour d'autres lois attribuées à Pr̥thivī Nārāyaṇa et datées de 1825 BS (c'est-à-dire de 1768, date de la conquête de la vallée), cf. *infra* 35.16-17.

49. Ajouté au dessus de la ligne.

3 tosākhānā mulukikhānā¹

[N44]

§41 mulukikhānā-bāṭa āmdānī lī. kausī tosākhānā kharca garna dinyā aḍā-kā akhatyārawālā-le śrī miniṣṭara śrī kamyāṇḍara ina cipha-ko sanada ra. āphnu bharpaī dilai mulukikhānā-bāṭa harsannā² lākha rupaiyā li āphanā jimmā rākhanu. kausī tosākhā[nā]³-lāi. maihnāwārī ra pharmāyasi. kharca-lāi cāhinyā-bamojīma-kā rupaiñā diṁḍā. sanada ra khajāṁci-ko bharpaī. li rupaiyā dinu. aghi diyāko rupaiyā kharca bhai sakīyo aru cāhiyo rupai[yā]⁴ dinu paryo bhani māgyā bhanyā. aghi-kā rupaiyā-ko wāsila bāki-ko kāgaja lyāu ra. diulā bhannu. wāsīl bāki-ko kāgaja āphu-le nadekhi. tosākhānā kharca lāi. rupaiyā jasa-le dincha *us-lāi adālata-bāṭa 40 rupaiyā ḍamḍa garnu*⁵ natiryā aina-bamojima kaida garnu. aghi-kā rupaiyā-ko wāsīl bāki-ko kāgaja śrī miniṣṭara. śrī kamyāṇḍara ina cipha-ko. sanada⁶ ra khajāṁci-ko bharpaī āyā-pachi. ḏhil nagarnu turumta khajāṁci-kā jimmā bhari dinu. āphu-le liyākā rupaiyā-ko. lākha rupaiyā. kharca bhai sakīyā-pachī mālik-cheu gai rupaiyā-ko wāsīl bāki bujhāi. pheri lākha rupaiñā lī āphnā⁷ jimmā jagirā⁸ rākhanu.

§42⁹ sadara mulukikhānā-bāṭa ijārā amānat-kā rakamḍāra kārimḍā-haru-samga asula garnu parnyā rupaiyā-ko jagā-bāṭa

1. Chapitre manquant, reconstitué à partir des articles 41-43 du chapitre *rairakam* du ms Nebhā.618.

2. Cf. BNK.869a, s.v. *harsandā* : *višeṣa kāma-kāja-kā nimitta sarakārī ḫukuṭī-mā jageḍā rākhi chodne rakama* « tribut gardé en réserve dans la cassette royale en vue d'une affaire ou d'une tâche particulière ».

3. Texte, *tosākhā*.

4. Texte, *rupai* !

5. Texte original effacé et remplacé.

6. Ajouté au dessus de la ligne.

7. Original effacé et remplacé.

8. Pour *jāgerā* « réserve ».

9. Identique au §34 du même chapitre dans le ms Nebhā.618. Cet article figure, sous une forme développée, dans le texte promulgué, *infra* 10.10.

jmāṁbandī-kā kāgaja lekhāi kistā-bamojima. asul tahasil garnu. sāla ākhīra. wāsil bākī gari bākī ṭhaharyāko jo cha. bajira-samga jāhera gari. asul tahasil garnu. māyā molāhijā-mā lāgī. kistā-bamojim asul huna saknyā rupaiyā. āphanā gāphili-le. asūla nagaryā sadara mulukikhānā-kā kārimndā-lāi. jaribānā holā.

§43 khajāmci-le kausī tosākhānā-mā basi. rojinnā maihnāwāri. pharmāyasi gaihra. nagada jinis kharca gardā śrī miniṣṭara. śrī kamyāṇḍara ina cipha-kā sanada. pramāngī. bamojim. kausī-mā basi kāma garnyā. akhatyāra bhārādāra-lāi. sunāi. us-ko sallāha li kharca garnu. din-bhar-mā bhayāko kharca. śrī miniṣṭara śrī kamyāṇḍara ina cipha-bāṭa bujhanu bhani khaṭāi diyākā mānis-lāi. byālukā khasokhās bujhānu. kharca bhayāko kurā-ko dasakhat garāudā. kausī-mā basi kāma garnyā akhatyāra-le jācana āunyā-lāi. bihorā wāra¹⁰ bujhāi dinu bujhanyā-le. āphanu citta bujhyā-pachi dasakhata-mā sahi chāpa garnu. kausi-mā basi kāma garnyā. akhatyāra-le pani. jācna āunyā-lāi. bihorā bujhāi dinu. bujhanyā-le pani āphanu cita bujhyā-pachi dasakhata-mā sahi chāpa garnu. kausi-mā basi kāma garnyā akhatyāra-le pani jāca āunyā-lāi behorā bujhāi dinu bujhanyā-le āphnu citta bujhyā-pachi dasakhata-mā sahi chāpa garnu kausi-mā basi kāma garnyā=le [N45] pani sahi chāpa gari daśakhat garāunu. kausī-mā basnyā akhatyāra bhārādāra¹¹. ra khajāci-le esa-bamojima nagarī. bemunāsiba-ko kharca garyāko ṭhaharyo bhanyā ra jācana āunyā-le pani in-heru-sita mili bemunāsiba-kā kurā-mā. sahi chāpa hālyāko thaharyo¹² bhanyā bigo li in-heru-lāi bigai-bamojima. jaribānā garnu. rupaiyā natiryā. aina-bamojīma kaida garnu. maihnāwāri ra pharmāyasi kharca-lāi cāhi.yākā rupaiyā lidā śrī miniṣṭara. śrī kamyāṇḍara ina cīpha-sita binti gari. aghi-kā rupaiyā lidā śrī miniṣṭara śrī kamyāṇḍara ina cīpha-sita binti gari. aghi-kā rupaiyā-ko śrī kumāricok-bāṭa phārakha garāi. cāhinyā rupaiyā-ko sanada garāi linu. kahi kāja-le āphnā jimmā rahyākā rupaiyā-le kharca pugena ra baḍhatā rupaiyā dinu parnyā jarurāta kāma pari āyo ra sanada

10. En écho à *bihorā*, ou erreur banale ?

11. Texte, *bhārādāra* !

12. Texte, pour *ṭhaharyo*.

garāunā-ko mausara rahena bhanyā āphanā jimmā jagīrā rahyākā. 10 hajāra madhye-kā rupaiyā-le kharca gari usa bakhat-ko kāja calāi. pachi wāsil bāki phārakha dekhāi bihorā janāi cāhinyā rupaiyā-ko sanada garāi. rupaiyā lī āphnā jīmmā-kā jagīrā-mā bharnā garnu.

4 datta-guṭhi

[A<1-33>][B3]

§1 arkā-kā rājya-mā sibālaya dharmasālā banāī. sadābarta rākhatā āphai mukhatyāra bhayākā āphu guru bhayākā 30/40 barkha kāsi basyākā guru ramganātha paṇḍita jastā āphai kāsi gai jamina kini lākha ḍeḍha lagāi sibālaya dharmasālā banāyāko āja u jamin. kaccā ṭhaharinyā u sibālaya dharmasālā-mā tālacā lāganyā yasto kaccā gari arkā-ko jagā becanyā-lāi amgreja-kā darbāra-bāṭa sajāya nahunyā śrī 5 baḍāmahārāja rāṇa bahādura. sāha-bāṭa āphanu muluka chadai śrī kedārā-mā nityanaimittika pujā-lāi ra. jātru-lāi khāna dinā-lāi rākhyāko guṭhi sadābarta-ko jagā amgreja-le japhata gari liyā dharma-lāi rākhyāko jagā kina japhata gari liyau bhani śrī 5 sarkāra-bāṭa amgreja rajiḍaṇḍa sāheba-lāi yādadāsta jādā timrā muluka-ko jamina tamro khusa humncha hāmrā muluka-ko jamina hāmro khusi humncha bhani rajiḍaṇḍa sāhaba-le jabāpha diyā śrī guru Bijayarāja paṇḍita jyū-le dharma-kā nimitta 10 hajāra rupaiyā kāsi-mā amgreja-lāi di sayakarā 5 rupaiyā suda kabula garāī diyā-mā pachi sayakarā 4 rupaiyā suda diyā kehi dina-mā tyo suda sayakarā 3 rupaiyā hunyā cha pachi āphnu sāu pani pāñinyā chaina. kadā cita pachi āphnā chorā-haru mari. saṃtāna kohi bhayānan bhanyā hāmrā aina-mā chori bhayā chori-le dhana khānu bhani lekhiyāko cha birānā muluka-mā bhayā-pachi bāriswālā chaina bhani tyo dhana chori le pani khāna pāudainan. tehi dhana aputāli paryo bhanyā āphnā śrī 5 mahārāja-bāṭa pani lina pāudainan. tasartha bepāra-lāi cāhido sudaloṭa linudinu garnyā kāma garnu jagerā rākhi byāja khānyā kāma nagarnu. hiṃdu-rāja gohatyā nahunyā strihatyā nahunyā brahmahatyā nahunyā yasto aina bhayāko darbāra himabatkhamḍa bāsuki-kṣetra āryātirtha yotirmaya śrī paśupati liṅga śrī guhyaśvari piṭha yasto puṇyabhumi āphnu muluka chadā chadai kali-mā hiṃdu-ko rāja yahi muluka mātrai cha aba uprāṁta. jas-kā śibālaya dharmasālā banāunā-ko irādā cha guṭhi sadābarta rākhanā-ko irādā cha āphnā rājya-mā tirtha pāi sibālaya dharmasālā banāunu. guṭhi sadābarta rākhanu. birānā muluka-mā rājā-dekhi raiyata-sam̄ma kasai-le sibālaya

dharmasālā nabanāunu. guṭhi sadābarta narākhanu. kimna bhanyā āphnā rājya-mā banāyā thorai bhatkyā pani āphanā samtān-le tāhlatohla gari banāuna pāunyā āphnu desa rāmro gulajāra hunyā jauna muluka-mā dharma jyādā bhayo tesa muluka-mā roga byādhi desān naāūnyā anikala naparnyā humcha āphnā desa-mā kirtibāmdā sobhā hunyā āphnā desa-kā kārigadha sipālu hunyā jyālā majuri pāunā-le gariba kamgāla-ko pālanā humcha āphnā muluka-ko dhana birānā muluka-mā jādaina. āphanā muluka-mā sadābarta rākhya āphnai muluka-kā kānā khoramda lulā lamgaḍā budhā budhi āphnā palāpiyākā samtāna. āphnā nātā kuṭummba-kā palāpiyākā samtāna birānā desa-kā atita abhyāgata¹ dukhi kamgāli yasa desa-mā jibana bṛtti-ko icchā rākhi āūnyā-lāi pālanā hunyā jasa-le sadābarta rākhyo us-kā māthi-kā sāta pustā tala-kā sāta pustā-samma-kā kula-ko uddhāra hunyā jasa-le kṛṣṇārpaṇa gari jau tila kusa li samkalpa garyāko jamina kholā-le khāyo bhanyā tyo punya tehi kholā-bāṭa pāniṁcha kehi dina pachi kholā-le [B4] chāḍyo bhanyā āphnu jamina chadai cha. kadā cita anabibeki rājā kumamtri-le tyo jamina haryā bhanyā tinai-bāṭa tyo punya pāniṁcha pachi ti rājā mamtri-lāi āphu-le ra. āphanā samtāna-le rijhāuna sakyā jamina pani pāniṁcha sāstra-le niti-le loka-kā anubhaba-le banāyāko aina ho aba uprāmpta sibālāya dharmasālā pāṭi paubā pulā sāghu dhārā ghāṭa pokhari bāṭā cautārā baghaicā² gaihra āphnai rājya-mā banāunu. sthāpanā garnu guṭhi sadābarta rākhanu āphnā muluka-mā sthāpanā nagari arkā-kā muluk-mā stāpanā garnyā jo ho tyo loka-ko duniyā-ko rājya-ko kharāba garnyā ho bhani rājā ra mamtri-le birānā muluka-mā sthāpanā garna nadinu. āphanā muluka-mā sthāpanā garnyā-lāi samdhisarpan naparnyā raikara paṭṭabājho heri munāsibā-māphika dinu. arkā-ko guṭhi sadābarta harnyā anabibeki rājā kumamtri jo hun. swarga jānyā-bāṭā-ko tālacā lāunyā narka jānyā bāṭo kholanyā loka-le hāsyā garāī māganyā dharma garnyā-kā puṇyaharaṇa garna nasaknyā āphu pāpa-mā ḍubanyā hun.

1. MsB, *a bha śa !*

2. Cf. ND.414a, s.v. *bagaicā*.

§2 garība gurbā phakira phakedā-lāī sadābarta ra. debadebatā-kā nittyanaimittika barkhabaṁdhana pujā-lāī jasa-le guṭhi saṁkalpa gari rākhyāko cha rākhanyā hawas rākhanyā-kā samtāna-le hawas rājakhata gari. arkā-ko jyāna māryāko khata lāgos tāpani jyāna linyā bihorā-mā jyāna linu. dhana-ko sajāya hunyā bihorā-mā dhana linu. karaṇi-ko khata garyā-mā aina-bamojima sajāya garnu. yasto guṭhi kasai-le naharnu jo aghi-dekhi cali āyāko cha so bamojima dharma calāunu. guṭhi harana nagarnu. jas-kā mohara daskhata-le harlā tyo pāpa usai-lāī lāgalā tyo sārā aina khalal gari aina nāghanyā ho

§3 kasai-le pāti pauwā sāghu dhārā debālaya gaihra banāī āphnu birtā guṭhi rākhyo pachi bhatkyo bigryo ra us-kā samtāna-le banāuna sakena bhanyā tesa jagā-mā jirṇoddhāra gari bā nañā banāuchu bhaṁna āunyā-lāī banāuna dinu. āphu-le birtā kini rākhyākā guṭhi pachi banāunyā-le pāudaina. jas-kā purkhā-le guṭhi rākhyāko ho usa-kā samtāna-le jirṇoddhāra garna sakyā pani nasakyā pani āphanā purkhā-ko dharma ṭhāmi guṭhi-kā jagā-ko sekha rahyāko khāna pāuchan. becana pāudainan. becanyā-lāī tesai jagā-kā 1 sāla-kā ubajani-bamojim damḍa garnu rupaiyā natiryā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le kaida garnu.

§4 kasai-le pāti pauwā sāghu dhārā debālaya gaihra banāī sarkāra baksāī guṭhi rākhyo pachi tyo banāyāko bigryo bhatkyo ra. us-kā samtāna-le banāyo bhanyā guṭhi-ko dharma calāi khāna pāucha us-kā samtāna-le banāuna sakena ra. tesai jagā-mā aru kasai-le jirṇoddhāra gari banāyo bhanyā tyo guṭhi tesai debālaya dharmasālā banāunyā-le calana garnu. aghi banāunyā guṭhiyār-kā samtāna-le sarkāra. baksāī rākhyākā guṭhi-kā jagā khāna calan garna pāudainan.

[B5]

§5 gorkhā śrī 5 mahārāja drabyasāha-kā pālā-dekhi gaddinasida mahārāja-kā mahārāni-haru-kā bāhuli-bāṭa saṁkalpa gari rākhyākā rājaguṭhi-kā jagā-kā jhagarā-ko āmdāni adālata ṭhānā amāla kacahari-bāṭa jhagarā chinyāko rahecha bhanyā pani āmdāni chaiṭi dasauda kehi nalinu. liyāko bhayā

pani. jauna debatā-ko guṭhi ho sohi guṭhi-mā insāpha gari li jauna debatā-kā guṭhi-ko āmdāni ho sohi debatā-lāi sarkāra-ko nāu-mā gahanā banāi cahrāi dinu. yastā bihorā-kā āmdāni-le gahanā banāi cahrāyāko ho bhaṇṇyā bahi-mā lekhi rākhanu hāmi-le āmdāni garyāko ho bhani adālat ṭhānā amāla kacahari-bāṭa nalinu.

§6 rājaguṭhi rājamaṭha rājasadābarta-ko jagā mero ho bhani kohi karāuna āyo ra nisāpha gardā us-ko ṭhaharena bhanyā testā-lāi tesai jagā-kā 1 sāla-kā ubajani-bamojima. damḍa garnu. rupaiyā natiryā mainhā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le kaida garnu.

[A34]

§7 āphu-le ra. āphnā bābu barājyū-le jagā kini rākhyākā guṭhi sadābarta maṭha-kā jagā mero ho bhani kohi karāuna. āyo ra. nisāpha gardā. us-ko ṭhaharena bhanyā tesa^a-lāi tesai jagā-kā 1 sāla-kā ubajani-bamojim damḍa garnu. rupaiyā natiryā³ mainhā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaida garnu.

§8 kasai-kā purkhā-le debālaya pāṭi pauwā sāghu dhārā gaihra banāⁱ. āphanu birttā guṭhi rākhyākā-mā. aru kasai-le hāmi guṭhiyāra hū bhani bhayo bā jabarajasti gari bhayo jagā-ko bālⁱ arkai khādo rahecha ^{ra} jas-kā purkhā-le banāyāko ho. us-kā samṛtāna-le khāna pāyāko rahenacha. bhanyā tyo guṭhi guṭhi rākhanyā-kā samṛtāna-le khāna pāuchan. jabarajasti gari mici khānyā-le dharma calāi khāyāko bhayā 1 sāla-kā bāli-kā bigā-bamojima damḍa garnu. dharma nacalāi khāyāko rahecha bhanyā⁺ jati barkha mici khāyāko cha uti sāla-kā mici khāyākā⁺ bāli-ko bigo bharāi bigai-bamojima damḍa garnu. rupaiyā natiryā mainhā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le⁺ kaida garnu. jagā guṭhi rākhanyā-kā samṛtāna-lāi bihorāi dinu. arkā-le pāudainan.

§9 āphu-le banāyākā pāṭi pauwā debālaya guṭhi rākhyākā jagā-mā. bāla lāgyāko rahecha bhanyā tesa bāla-le tehi dharmasālā debālaya guṭhi-ko ghara bhatkyā bigryāko banāunu. rahyāko jauna guṭhi-kā jagā-ko bāla ho⁺ banāunyā-kā samṛtāna^a-le

3. MsA, *nityā* !

uṭhāi usai guṭhi-kā kāma-mā lāunu. bica-mā kasai-le khāyāko rahecha ra. banāunyā-kā saṃtāna⁴ phirāda garna āyā bhanyā khānyā-lāi jati barkha-ko bāli mici khāyāko ṭhaharcha⁵ uti barkha-ko bigo bharāi bigai-bamojima damḍa gari jitnyā-bāṭa damḍa-ko cauthāi jitāuri li⁶ jas-kā purkhā-le rākhyāko guṭhi ho- usai-kā saṃtāna⁶-lāi bihorāi dinu.

[B6]

§10⁴ jas-kā bābu barājyū-le ḥiśwarapṝiti gari duniñāpṝiti gari śsibālaya dharmasālā pāti pauwā pula sāghu ghāṭa dhārā gaihra jagerā-nimitta ra⁷ nityanaimittika pūujā sadābartta śrāddha guṭhi rākhi⁸ jau tila kuṣṣa li saṃkalpa gari sahisanada gari jasa-le rākhyāko cha⁹ us-kā saṃtān¹⁰ kubuddhi-kā juwāryā nasābāda¹¹ beilam¹² berojagāra bhai kamāi khāna sāmartha nabhayākā-le¹³ āphnā bābu barājyū-le rākhyākā guṭhi sadābartta-mā testā-kā jaāhāna-smet-le 1 mānu khāna ra. eka 1 lattā lāuna pāucha¹⁴ nityanaimittika baṇḍa gari pharmāy¹⁵ as gari khāna pāudainan¹⁶ becyā bādhā rākhyā ki[ŋ]nyā becanyā duwai-ko kaceā humcha¹⁷ estā jagā-mā sāhu-ko pani lāgdhāg⁵ lāgdaina¹⁸ rājakhat aru khat gaihra khat-mā pani sarkāra lāgdaina.

[A35]

§11 āphnā bābu bājyā-le rākhyākā guṭhi-mā¹⁹ ṭalsiṁboṭi-le dharma calāuchu²⁰ jagā kamāi mohiboṭi āphu khāčhu bhanyā²¹ āphnā guṭhi-kā kuriyā uṭhā²² basna ra²³ mohi khosi kheta kamāuna pāu²⁴ cha²⁵ nepāla-kā-le dasai-kā ṭikā-dekhi siṭhi-saṃma ra²⁶ parbata-kā-le dasai-kā ṭikā-dekhi śrī pañcamī-saṃma khosana pāucha²⁷ uwāhā-uprāṇta⁶ khosana hum²⁸daina. kuyāma-mā khosyo bhanyā²⁹ tesai jagā-kā 1 sāla-kā bāli-bamojim damḍa garnu. yāma-mā khosiyākā mohi-le kuyāma-mā khosyo bhanī karāuna āyo bhanyā 2// rupaiyā damḍa garnu³⁰ rupaiyā natiryā mainhā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaida garnu.

4. MsB, changement de main, le scribe principal reprend au §12.

5. MsA, pani gdhāg !

6. MsA, uhāprāṇta !

§12⁷ āphnā janmāunyā bābu āmā purkhā-kā guṭhi birtā āgama pujāhāri-ko pajani gardā sadya chorā bhaya sadya-le nabhayā kamasala chorā-le kamasala chorā pani nabhayā aputāli chorilai lekhi diyāko bhaya chori-le lekhyāko nabhayā ekābābu-bāta janmyākā dājyūbhāi ra. dājyūbhāi-kā samtāna-le eyastā pani nabhayā kāgaja lekhi diyāko nabhayā pani chori-le pajani gari dharma calāunu. eyati chāmnajyāl aru aputāli khānyā bhaya pani chori-le pajani gari dharma calāunu. yati chanajyāl aru aputāli khānyā ṭāḍhā-kā-le⁸ pāudainan. eyati-mā kohi nabhayā ṭāḍhā-kā-mā. dāiyādāra-le dharma calāi pajanī garnu.

§13 cāra barṇa chattisai jāta-kā āphu-le ra. āphnā purkhā-le rākhyākā guṭhi sadābarta ra. āgama debāli pujāguṭhi śrāddhaguṭhi gaihra dāna dātabya-mā jādainan. eyakābājyā-kā samtāna chan bhanyā unai-le pāuchan. ustā rahenachan athabā aputāli chori-le khāyā-pachi guṭhi gaihra pani hāmi lidauna bhani chāoḍyā bhanyā ra. bābu āmā mari aputāli pari ai=nabamojima [B7] aputāli chori ra. chori-kā chorā-le pāyā bhanyā. āphnā purkhā-le rākhyākā guṭhi-mā aghi bābu-le calāi āyābamojima-ko dharma calāi āphnā bābu-kā bhāga-bamojima khāna pāuchan. aputāli khānyā dājyūbhāi-le khāna pāudainan.

§14 guṭhi-kā tābāpatra silāpatra lālamohaora. dānapatra-mā lekhyā-bamojima rojimndā bāḍanu bhanyākā-mā māgana āunyā chadā chadai rojimndā bāḍena⁹. ḍherai lekhyā-mā thorai bāḍyo bhanyā dātā ra. dātā-kā samtāna-bāheka aru kāriñndā guṭhiyāra-le khāyāko bigo ṭaharyā bigā-bamojima 1/2 muṭhi mātrai cori khāyāko ṭaharyo bhanyā testā-lāi 5 rupaiyā daṇḍa gari kāma-dekhi khosi dinu.

§15 rājaguṭhi rājasadābartta ra. duniñā-le rākhyākā guṭhi sadābartta-bāta raikara jagā micyāko rahecha bhanyā micyāko jatti raikara jagā kaṭṭā gari raikarai garai di micanyā guṭhiyāra-lāi micyākā jagā-kā 1 sāla-kā ubajani-bamojima daṇḍa garnu.

7. MsA, paragraphe effacé et remplacé en caractères plus fins par une autre main.

8. MsB, ḍhāḍhā ?

9. MsA, bāḍena !

guṭhi sadābartta-ko jagā- jauna dharma-ko ho usai-mā thāmi dinu. guṭhi-ko jagā kaṭṭā humdaina.

[A36]

§16 purānā guṭhi-kā jagā beci nañā jagā kini guṭhi rākhachu bhani. purānā guṭhi becyo bhanyā. nayāñā jagā-ko paidāyasa milāi. usai mīlō jagā kini guṭhi rākhāi purānā becāunu. eyasta bihorā-sita becyāko pakkā ṭhaharcha. purānā guṭhi becyo nañā kinena rupaiyā māsyo bhanyā. purānā guṭhi guṭhi thāmi kiñnyā-ko thaili tesai asāmi-bāṭa bharāi dinu. rupaiyā tirna sakena bhanyā. phārchyāpatra gpharāi kapāli tamasuka gari becanyā-lāī tesai jagā-ko 1 sāla-kā ubajani-bamojim damḍa garnu. rupaiyā natiryā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaida garnu.

§17 kasai-kā purkhā-le rākhyākā guṭhi-mā guṭhiyāra-kā samtāna-le becyo ra. kohi sāhu-le kinyo bhanyā tesa guṭhi-kā dānapatra silāpatra sanada heri guṭhi ṭhaharyo bhanyā. tesa-le becyāko badara. kiñnyā-ko pani bisahi. jaunā kāma-ko guṭhi ho uhi dharma calāuna thāmiñcha. asāmi-sita-kā rupaiyā kapāli humchā. tehi asāmi sāhu-lāi saupi dinu. sarkāra-ko kāchi rakam kalam-ko bāki cha bhanyā pani. duniyā-ko kārobāra cha bhanyā pani. guṭhi-kā jagā samāuna humdaina. guṭhi jāni kiñnyā sāhu rahecha bhanyā. sāhu asāmi duwai-lāi eka eka¹⁰ 1/1 sāla-kā ubajani-bamojima. damḍa garnu. rupaiyā trena bhanyā natiryā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaida garnu.

§18 āphu-lāi. sarkāra-ko bāki pani lāgyāko chaina. rīna pani lāgyāko chaina, aru duniñyāñ-ko pani rīna pani lāgyāko chaina. bāki pani lāgyāko chaina. testā bakhat-mā āphnā dhana sampatti-le jagā kini bhayo bā āphnā birttā bhayo. guṭhi rākhyāko rahecha. pachi. kehi rakama-ko sarkāra-ko bāki rā. rīna lāgna gayecha. athabā. areū duniñyāñ-ko rīna ra. bāki lāgecha bhanyā sarkāra-bāṭa rā sāhu-le gāñj gāli lina pāudainan. guṭhi sadara humchā. sarkāra-bāṭa. pani aru duniñā-le pani samāuna pāudainan. bāki ra rīna jo ṭhaharcha. us-kā aru dhana

10. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

sampatti-bāṭa uṭhāi linu. dhana sampatti nabhayā kapāli tamasuka garāi dinu.

[B8]

§19 āphu-lāi- sarkāra-ko bāki ra rīna lāgyāko rahecha- athabā aru duniyā-ko bāki ra- rīna lāgyāko rahecha. bāki ra rīna lāgyā- pachi guṭhi rākhecha bhanyā- tyo guṭhi rājā ra. sāhu ḍhāṭana rākhyāko ḫaharcha. sadara humdaina. sarkāriyā hawas- duniyā-ko hawas- jas-ko rīna ra. bāki cha- usai-le tyo nañyāā rākhyāko guṭhi-ko jagā lewas bā- rupaiyā uṭhāi lewas āphnā rupaiyā anusāra lina pāuchan. dānapatra tābāpatra garāyāko bhayā pani badara humncha- adālat ḫānā amāla-bāṭa dhulāi dinu.

[A37]

§20 asāmī-ko guṭhi-ko jagā birttā ho bhani ḍhāṭi sāhu tiryo- baṇḍhaka rākhyo bhanyā- guṭhi-kēā jagā di sāhu tirna hudaina. guṭhi-ko guṭhi thāmi dinu. testā tamasuka cyāti dinu- guṭhi-kā jagā di sāhu tirnyā-lāi ḍhāṭi tiryā baṇḍhaka rākhyā-bābata. us- kē ghar khet laṭtipaṭti-le sāhu-ko thaili usa-kā dhana-bāṭa tirāi dinu. tirna sakena bhanyā kapāli tamasuka garāi 1 sāla-kā ubajani-bamojima daṇḍa gari linu. sāhu-ko thaili ra. daṇḍa-kā rupaiyā tiryā chāḍi dinu. tirna sakena bhanyā aina-bamojima maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaida garnu.

§21 kasai-le guṭhi-kā jagā-lāi birttā ho bhani becyo- baṇḍhaka rākhyo bhanyā- tyo becyāko ra. baṇḍhaka rākhyāko adālata ḫānā amāla-bāṭa kiṇnyā baṇḍhaka linyā dinyā-ko- tamasuka cyāti aina-bamojima thamāi diyākā guṭhi-kā pajani dāiyādāra- dājyū-bhāi rahyāchan bhanyā- unai-lāi thāmi di unai-bāṭa dharma calāi dinu. dāiyādāra dājyū-bhāi nabhayā una-ko cali āyāko- dharma thāmi sarkāra- bāṭa pajanī garnu. becanyā-le pāudaina. testā-lāi khāreja gari guṭhi calāunyā imāṇḍāra. dharma ciṇhnyā mānisa ḫaharāī patrapātra-bamojima-ko dharma calāi dinu.

§22 guṭhi-lāi birttā ho bhani becanyā-lāi- eyaka sāla-kā ubajani-bamojima daṇḍa gari linu. daṇḍa-kā rupaiyā tirna

sakena bhanyā- maihnā-kā 5 rupaiyā-kā darā-le kaida gari myāda pugyā-pachi chāḍi dinu.

§23 guṭhi ho bhani jāni jāni guṭhi-lāi birtā ho bhani- kinyāko rahecha bhanyā- testā-ko thaili bhusim̄ncha.

§24 sanadapatra birtā-ko cha- tehi sāhu-sita dhito rākhi rupaiyā kāḍhi liyo bamdhaka-madhye birtā lekhi diyo- pachi tyo jagā guṭhi-mā cha bhanyo bhanyā- tyo asāmi jhūṭā sahi tamasuka heri sāhu-ko pakkā gari- jagā bihorāi dinu. ḍhātyā- bābata bigā- barābara damda gari linu. damda tirma sakena bhanyā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā darā-le kaida garnu.

MsB

[B9]

§25 sanadapatra gari gaucara rākhyāko jo cha phalānā-ko gaucara phalānā-le rākhyāko ho bhani sanadapatra dekhāyo bhanna āyo bhanyā tyo gaucara āphnā dhana-le kini-kana rākhyāko rahecha ki āphnā pitā purkhā-kā birtā-mā rākhyāko rahecha sanada heri ṭhaharyā gaucara thāmanu. kinuwā rahecha bhanyā kiṁnyā becanyā-ko sanada heri gaucara thāmanu. sarkāra-bāṭa pāi-kana rākhyāko rahecha bhanyā lālamohora tābāpatra hernu. nabhayā cyāmgrākausi-mā mohora-ko nakkala heri gaucara thāmanu. gaucara-mā silāpatra rahecha bhanyā pani tehi sanada heri thāmanu yati rita-kā gaucara jo chan. pachi jas- le pāyāko cha unai-le gaucara rākhyāko rahecha bhanyā pani thāmi dinu. yati rita-bhitra-kā gaucara-mā kasai-le birtā pāyāko rahecha tyo gaucara arkā-le kamāyāko rahecha bhanyā *adālata-kā hākima*¹¹-le bajhyāi dinu. bajir-le saṭṭā dinu. yastā gaucara jagā-mā adālat-kā hākima-le talāsa gari sanada heri bajhyāyānan bhanyā adālata-kā hākima-lāi pāpa lāgalā bajhyāyākā yastā jagā- ko saṭṭā nadiyā bajīr-lāi pāpa lāglā.

11. MsB, *kāk.*, le texte est inséré avant le sceau final.

5 jagā-jamin

[A42] [B13]

§1 raikara rājaguṭhi kipaṭa japha ti jillā-mā duniyā² raiti-lāi kheta-ko raibamdi gardā kālābamjara phāḍi bājho phori kulo jhiki bagara bihrāi bihrāunyā-le kamāi khāyākā jagā raibamdi-kā bhāga-bhamdā baḍhatā bhayā pani bihrāunyā-lāi thāmi. aru abādi kheta-mā sabai raiti-lāi nikā nanikā kheta-ko darobasta pāri jaā hāna bala-anusāra bām³di raibamdi gari dinu. bājho bihrāyākā jagā-le raibamdi-ko bhāga pugena bhanyā gāulyā-saraha-ko bhāga abādi-bāṭa puryāi dinu. bihrautā-le bhāga pugyāko bhayā una-lāi aru kheta dinu pardaina. bihrautā nakhosanu. āphnu bihrautā aghi-dekhi arkā-le kamāyāko rahecha bhanyā mero bihrautā bhani pachi pāudaina. āphu-le calana gari khāi āyākā bihrautā khosanyā-lāi 1 sāla-kā uba janibamojima damḍa gari thāmi dinu. damḍa-ko cauthāi jitāuri linu.

§2 lālamohora ra. mukhatyāra-kā daskhata nagarāi sarkāra nabaksāi bhārādāra rakamī jācakī kārimdā kasai-le besanada āphnā daskhata purji-le bā usai guṭhi birtā guṭhi bekha phigaḍhāra marauṭ chāpa mānacāwala. ghara bāri jyūiu nī bhani raikara jagā kasai-lāi diyāko bhayā sadara humdaina testā jagā sarkāra lagāi dinyā-lāi uhi jagā moli mola-bamojima damḍa garnu. jagā pāunyā-bāṭa pāyākeā kheta pākhā jagā-ko jati sālako bāli khāyāko cha uti barkha-ko ṭalsī mboṭi kuta sermā mahasula jo ho bujhī linu. damḍa pardaina.

§3 bajira ra. bajira-kā bhāi chorā-haru ra. are duniñāyā² dāra gaihra kasai-le abāda nabhayāko bājho kālābamjara jagā bāhra sāla-dekhi waḍha bihrāi abāda garyā bhanyā paṁcasālā duwai boṭi bihrāunyā-le khāi wāhā uprāṇta māla-mā darāi dinu. bājho kālābamjara abāda garnyā-lāi duniñā saraha-ko¹ abāda garyākā jagā-kā 10 khamḍa-ko 1 khamḍa birtā dilāi dinu.

1. MsA, le scribe a répété par erreur *abāda garnyā-lāi duniñā saraha-ko* ; le texte a été rayé, et deux sceaux apposés à chacune de ses extrémités authentifient l'annulation.

§4 kasai-lāi sanadapatra gari diyākā jagā-mā¹ pachi kasai-le jācatdā² bujhadā 10 ropani-mā 1 ropani-sam̄ma baḍhatā niskyāko usai-ko huṁcha³ thāmi dinu.

[A43]

§5 1909 sāla-dekhi paṭṭabājho raikara jagā-mā lālamohaora daskhata paṭṭā garāī theki cāradāma rākhi⁴ āphnā āta-kā² bala-le abāda gulajāra⁵ gari eyakasaya rupaiyā paidā hunyā tulyāyo bhanyā 10 rupaiyā tesa abāda garnyā-lāi khānagi dinu. jagā jāca gari ṭalsiṁboṭi jagāwālā-le khānu. mohiboti kamāunyā-le khānu. tesa jagā-ko ṭekadāri⁶ mukhyāli tesai-lāi dinu. ṭalsiṁboṭi ra lägyāko tirobharo garamjyāl-sam̄ma tesa-ko jagā khosanu huṁdaina. khosyo bhanyā tesai jagā-kā 1 sāla-kā paidā-bamojima daṁda gari kamāunyā-lai thāmi dinu.

[B14]

§6 sarkāra-bāta darbāra banāudā gaḍhi killā adālata⁷ megajhina palṭana-ko chāunī bārudākhānā silakhānā ṭuḍikhela⁸ daphadara banāudā ssibālaya dharmāśālā⁹ pāti¹⁰ pauwā¹¹ pokhari¹² dhārā¹³ kuwā¹⁴ ināra¹⁵ ghāṭa¹⁶ pula¹⁷ banāudā saḍaka bāṭo baghaicā¹⁸ cautarā banāudā¹⁹ duniñyāā-kā guṭhi birtā gaihra jagā linu²⁰ paryo bhanyā jauna jagā-mā khusi rāji-le duniñāā-mā²¹ jauna jauna mola-mā linu dinu gari jagā-ko khārīda bikri cali āyāko cha²² usai jagā-kā²³ saraha-bamojima-ko mola di jagā linu²⁴ jagā-kā dhani-le mola liñna²⁵ jagai saṭṭā milos bhanyo bhanyā²⁶ jagā-ko uṭhati ra nāpi milāi jagai saṭṭā dinu. eyati kurā banāudā duniñā-kō jagā paryo bhanyā²⁷ hāmi jagā didauna bhamna pāudainan.

§7 sarkāra-bāta serā guṭhi rākhāna-lāi ra²⁸ dāijo birtā dina-lāī²⁹ duniñā-kā jagā kiñnu paryo bhanyā³⁰ jagā-kā dhani-lāi³¹ rāji khusi garāi linu. dhani-le mero jagā diñna bhanyā³² eyastā kurā-mā kara lagāi sarkāra-bāta duniñyāā-kā jagā lina huṁdaina.

2. MsA, āphnā jāta-kā !

3. MsA, guljāla ?

§8 raikara jagā-mā kasai-le gaucara rākhachu bhani. rākhana pāudainan. raikara jagā-mā saḍaka bāṭo nikāsa pāni ghāṭa saṃdhisarpana. rākhi jagā bihrāi khāṃchau bhanyā. bihrāyākā jagā-ko duniñayā-mā calyāko tirobharo gari calana gari khāna pāuu chan. saṃdhisarpana. bāṭo nikāsa. pānighāṭa thuni diyo bhani kohi karāuna āyo ra. jācatā thuniyāko ṭhaharyo bhanyā 5 rupaiyā damḍa gari li bāṭo pāni ghāṭa nikāsa samdhisarpana rakhāi dinu.

§9 saḍaka bāṭo bhanyāko. sarkāra-ko ra duniñayā-ko sājhā ho. saḍaka bāṭo bigāri. sarkāra-bāṭa pani kheta bihrānyā chaina. duniñayā-haru-le pani nabihrāunu. saḍaka bigāri bihrāyāko ṭhaharyā. bihrāyākā jagā-kāo ubajani-bamojim damḍa gari. saḍaka thamāi dinu. bāli lāyāko rahenacha bhanyā 5 rupaiyā damḍa garnu.

[A44]

§10 nañā kulo jhiki kheta bihrāumdā bājhā jagā-bāṭa kulo jhiki kheta⁴ bihrinyā rahecha bhanyā. kulo jhikatā. raikara birttā gaihra kasai-le thumna humdaina. nañā kulo jhiki bājho bihrāuna pāuchan. abādi kheta-bāṭa kulo lyāumdā 1 khamḍabāṭa kulo jhiki 3 khamḍa baḍhatā bihrinyā rahecha bhanyā. abādi raikara birttā gaihra kāti kulo lyāuna humcha 3 khamḍa kāti kulo lyāudā 1 khamḍa mātra bihrinyā rahecha bhanyā. abādi kheta kāti kulo lyāuna humdaina nadinu.

§11⁵ *rājaguthi* dunī ñāñ-guṭhi maṭha sadābarta birttā bekha phileg adhāra. chāpa mānācawala marawawa t jyūni pharmāe si bharnā mayāu. mohariyā kī paṭa⁶ sewābirttā rajabādhā nānakāra-ko serā-ko kheta pākho jo cha. aghi-dekhā-ko hawas eya sa bihorā-sam ga pachi pāyāko hawas. eya ti kalama-kā kheta pākho byānwālā ghāsi bosī karmi golyā bārudakhānā kāgatyā thāpalyā hulāki cauki eya ti kāma-kā rakami-lāi aghi dari yāko

4. MsA, *khetā* !

5. MsA, changement de main pour ce paragraphe (et lui seul), suivi du texte (mal) effacé d'un ancien paragraphe.

6. MsB, *kipat* !

chaina bhanyā pachi nadaranu. kadā cīta kasai-le daryā bhanyā mohaora rukkā dashkata-bāta jhīki dīnu. dari dīnyā-lāi 1 sāla-kā ubajani-bamojima damḍa garnu.

§12a⁷[19]10 sāla-dekhi aghi bārudakhānā golyā ghāsi bālā byān [b]osi [karmi kāga]tyā hulāki thāpalyā hulāki cauki gaihra. rakam-mā dariyākā birtā bitalaba guṭhi [bekha] chā[pa mānācāwala ma]rauṭ phikaḍhāra. āja-samma rakam-mā dariyākā ghara-[b]āri khe[ta jaunā] jaunā rakam-mā dariyākā chan. ti jagā rakami-le calana gari khāna pāuchan. khosi pajani huḍdaina. tiro-bharo ra. dari[yā]kā kāma gardā gardai-mā. khosi dīnyā-lāi 5 rupaiyā damḍa garnu.

[B15]

§12b⁸byānbālā ghāsi bosi karmi golyā bārudakhānā kāgatyā thāpalyā hulāki cauki yeti kāma-kā rakamī-lāi aghi-dekhi āja-samma sanada-mā dariyāko rājaguṭhi duniñāguṭhi maṭha sadābarta birtā bekha phigaḍhāra chāpa mānācawala marawaṭ jyūni petiyākharca pharmāyasi bharnā mayāu mohoriyā kipaṭ sewābirtā jāgira mahāsulyā rajabādhā nānakāra serā-ko kheta pākhā-mā aghi-dekhi āja-samma tiri āyā-bhaḍdā kuta ijārā baḍhai hawas kehi nabaḍhai hawas sarkāra-ko kāma haraja gari khosi pajani garna pāudaina aghi raikar chadā inai rakam-mā dariyākā pachi rājaguṭhi duniyāguṭhi maṭha sadābarta birtā bekha phigaḍhāra chāpa mānacāwala marauṭ jyūni rajabādhā nānakāra serā pharmāyasi bharnā mayāu gaihra-kā⁹ behorā-sāga pachi kasai-le pāyā bhanyā una-le pani khosi pajani garna

7. Le texte original du MsA a été presque complètement effacé. On parvient cependant à le déchiffrer partiellement. Il correspond, à un ajout près, à celui du §2 du chapitre *rairakam* qui figure dans le ms NeBhā.618 : 1910 sāla-dekhi-aghi. bārutakhānā golyā ghāsi. bālā byān bosi karmi kāgatyā hulāki thāpalyā hulāki cauki gaihra rakam-mā dariyākā birtā bitalab. guṭhi. bekha chāpa. mānācāmal. maroṭ. phigaḍhāra. āja-samma rakam-mā dariyākā. ghara bāri khet jauna jauna. rakam-mā dariyākā chan. ti jagā. rakami-le calana gari khāna pāuchan khosi pajani hudaina.

8. MsB, ce paragraphe est d'une autre main ; le scribe principal reprend à l'article suivant.

9. MsB, *gaiha-kā* !

pāudaina kasai-le khosi pajani garyā bhanyā tesa jagā-ko 1 sāla-ko mohi-le khāna pāunyā ubajani-bamojim jaribānā garnu jaribānā-kā rupaiyā tirna sakena bhanyā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaida garnu.

§13 duniñā-le jagā jamina ghara kheta kiñdā becatā molataula bhai phārchyā-patra bhayā-pachi sukri-bikri-ko mohora garāi deu bhamna āudā kohi jagā-mā gāhāki bajhāudā jaśsa-le rupaiyā baḍhatā diyo jagā usai-lāi dilāi mohora garāi didā rahyāchan- usai-lāi chāpiṁ bhamdā rahyāchan. aba uprāmpta- jaśsa-le mola chini phārchyā-patra garyāko cha usā -lāi nadi- chāpiṁ bhamnyā¹⁰ rakama lagāi baḍhatā rupaiyā dina āunyā luccā-lāi- jagā dilāi dinyā-lāi jati rupaiyā baḍhāi liyāko ṭhaharcha. bigo bharāi bigā-barābara jaribānā garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaida garnu.

[A45]

§14 kasai-le āphnā amṣa-mā āyākā ra- āphnā paurakkha-le kamāyākā- jagā jamiṁ na- bādhā biṛtta- ghara bāri kheta becatā- āphnā haka wālā- amsiyāra bhāi-lāi- mai-le phalānu kureū becana lāgyā- tim hmeru lin chau bhanyā- desi-le diyāko thaili di- timi leu- timi-haru lidauna bhanyā aru-lāi diṁ chu bhannu ra. haka wālā amsiyāra bhāi-le linchan bhanyā inai-le pāuchan. desi- le pāudainan¹¹ amsiyāra bhāi bhanyā ṭāḍhā rahyāchan- ra. āphu- lāi garja pardā bececha bhanyā- becanyā-le amsiyāra bhāi-lāi- lekhi paṭhāunu. kiṁ nyā-le pani becaneyā-kā hakwāla¹² amsiyāra bhāi-lāi lekhi paṭhāunu ra 35 dina-bhitra-mā nikhanna āyo bhanyā- ali patra bhayāko bhayā-pani- us-ko parala rupaiyā saupi amsiyāra bhāi-le nikhani lina pāuchan 35 din-samma-mā thaili tirna āyena bhanyā- bhāi sāchi basyākā- nabhayā pani- gaurāñi khāyāko nabhayā pani becyā kinyāko sadara huṁ cha 35 dina nāghyā-pachi- āunyā bhāi-le nikhanna pāudainan .

10. MsA et MsB, *bhanyā* !

11. MsA, *pāudaina.n* !

12. MsB, *kāk*, le texte est inséré avant le sceau final.

[B16]

§15¹³ jagā jamina gaihra jinis-ko lina dina gardā mola paṭaka gaurāñī bainā gayāko dina-mā māla sarana bastu sarana bhayāko rahecha bhanyā ra. tartamasuka bhayāko rahecha bhanyā. linyāko māla sadara. becanyā-lāi likhata-bamojima thaili-ko sāu byāja bharāi dinu. gaurāñī bainā diyo māla dātā-kai ghara-mā cha. maihnā 1-sam̄ma-mā. gaurāñī bainā dinyā-le thaili saupi āphu-le māla laigayena bhanyā. pachi lina pāudainan. māla māla-kai dhani-le calana garnu. gaurāñī bainā diyāko ho bhani 1 maihnā uprāmpta jhagarā garna āunyā-lāi bigā-kā sayakarā 5 rupaiyā-kā dare-le daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā. aina-bamojima kaida garnu. liyāko gaurāñī bainā phirtā garnu. pardaina.

§16 kasai-kā aṃsa nabhai eyakāghara-mā sam̄ga basyākā bhāi-mā. aru dājyū-bhāi-sita sallāha nagari. eyakā bhāi-le mātra ghara kheta. jagā jamina bececha ra. aru bhāi-le eyasa-le beci hāmro aṃsa jānyā hoina bhani uj̄ura garyā bhanyā. jāahāna pāldā becyāko bhayā ra. āphnā bhāga-mā āunyā aṃsa jati becyāko bhayā sadara hum̄cha. āphnā bhāga-bhamdā badhatā ra. bhāi-sita sallāha nagari becyāeko¹⁴ rahecha. ghara-kā jahāna pālanā-lāi pāni becyāeko pāni rahenacha bhanyā ra. hāmi eyakai ghara-mā thiñyūm pāni hāmi-sita sallāha nagari. hāmro bhāga narākhi. eyasa-le mātra beci jānyā hoina bhani ghara-mā rāhyākā bhāi-le 1 barkha-bhitra-mā ra. barkha dina nāghyā-pachi paradesa gayāko bhāi āi pugyo bhanyā āi pugyākā dīna 35 dīna-bhitra-mā uj̄ura garyo bhanyā becanyā-bāṭa kimnyā-ko thaili phirtā garāī jagā bhāi-lāi dilāi dīnu. becanyā-bāṭa thaili uṭhena bhanyā kapāli tamasuka garāī dinu. bharāyākā jmā-ko dasauda bisauda linu.

[A46]

§17 sarkāra lagāyeta. umarāwa bhārādāra. raiyata gaihra kasai-le ghara kheta kamārā kamāri caupāyā nagada jinisa arkā-sita saṭṭā-paṭṭā gardā dhani-ko citta bujhāi khusi rāji-le mātrai saṭṭā-

13. MsA, changement de main.

14. MsB, orthographe moderne, inhabituelle dans les mss, pour becyāko.

paṭṭā garnu. kar **nalāunu nalagāunu**. kara lagāikana ra. jabarjasti gari kasai-le kehi kuro sāṭpha gari liyo ra. dhani-le karāuna āyo bhanyā kara lagāi linyā-lāi bigā-bamojima damḍa garnu. rupaiyā natiryā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaida garnu.

§18 jagā jamina caupāyā jabāhera gaihra jinisa-māla gaihra sāchi surtā gari hawas āphanā rāji-le hawas 2 janā-kā manomāna-le 1 pherā sāṭā-sāṭa gari āphu āphu-le māla-ko calana garyā-pachi tero māla naniko bikambā rahecha ma limnā bhani phirāuna pāudaina. aghi saṭṭā-paṭṭā gari liyāko sadara humchā-pachi jhagarā garna āunyā-lāi bigā-kā dasauda-kā dara-le damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§19 kasai-kā bhāī bhāī-kā amṣa-kā jhagarā-mā aghi amṣa napāunyā ho bhani jhagarā bhayo nisāpha gardā amṣa pāunyā ṭhaharyo pachi tesai bhāī-kā amṣa-kā birtā-lāi jhagariyā bhāī-le tyo jagā raikara bhanyo bhanyā- raikara bhamnyā-ko amṣa birtā raikara garāi dinu. us-ko birtā jādaina. thāmi dinu.

[B17]

§20 arkā-kā birtā bekha chāpa marauṭ phigaḍhāra gaihra jagā lālamohora daskhata garāi ḍhāṭi khāyāko rahecha bhanyā-mohora daskhata dhulāi ḍhāṭi khāyāko jagā jas-ko ho usai-lāi bihorāi dinu. usai jagā-kā mola bigā-bamojima damḍa garnu. raikara jagā ḍhāṭi khāyāko bhayā raikara jagā jhiki 1 sāla-kā ubajani-bamojima damḍa gari- raikara ho bhani jāhera garna āunyā-lāi lāgyāko tiro-bharo garamjyāla. us-kā darasamtāna-sam̄ma ma-lāi khosa-mosa nagarnu. bhamnyā śrī prāima-minishṭara-ko daskhata. garāi jagā dilāi dinu.

§21 lālamohora daskhata **nagarāī**. arkā-kā **abāda** jagā jamina ḍhāṭi khāyāko rahecha bhanyā ḍhāṭi khāyā-bamoji^{m̄ma}-ko bigo bharāī bigā-bamojima jaribānā garnu.

[A47]

§22 guṭhi birtā bekha-kā mohi raiti-le āphu-le kasai-ko sarsāpaṭi khāī. āphu-le kamāyāko kheta pākho. arkā-sita bamḍhak rākhyo becyo bhanyā- bamḍhaka rākhya-ko tamasuka

cyatāi- usai-kā nāu-mā kapāli tamasuka lekhāi garāi dinu. dhani-le testā mohi-lāi khosi pajani garnu dhani-ko khusa. becanyā-lāi-jati sāla-ko bāli aḍakāyāko cha uti bigā-bamojima- dañḍa garnu. bāli atādkyāko rahenacha bhanyā 1 sāla-kāo bāli-bamojim dañḍa garnu. rupaiyā natiryā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā darā-le kaida garnu.

§23 kasai-le kipaṭiyā parjā-haru-lāi rupaiyā karjā di- us-ko kipaṭa jagā bhoga dṛṣṭi bamdhaka- lekhāi liyāko cha- pachi tyo rupaiyā khānyā bhāgī mari gayo ra- jagā amāli dwāryā thari mijhāryā gaurum-haru-le pajani gari- arkā raiti-lāi di- arkā-le lāgyāko tiro-bharo gari khāyāko rahecha. tyo jagā hāmi-lāi lekhi diyāko cha bhani sāhu-le jagā gājana- āyā pāudaina. kipaṭ jagā dhito li rupaiyā karjā diyāko thaili asāmi ra- asāmi-kā saṃtāna-le rupaiyā tiryā- tirāi dinu. tirna sakena bhanyā unai-kā nāu-mā kapāli tamasuka garāi dinu. kipaṭ jagā pajani gari lāgyāko rairakama bujhāi ḍoko-boko calāunyā raiti-lāi dinu.

§24 birtā ghara kheta jagā jamīna kasai-le aghi-bāṭa eya kā- lāi dṛṣṭi bhoga bamdhaka gari. bā phārchyā gari kasai-lāi diyāko rahecha us-ko thaili natiri uhi jagā arkai sāhu-lāi bamdhaka lekhāi diyecha bā sukrīi bikrīi gari bececha¹⁵ ra. myāda-bhitra-mā bhāmīna āyo bhanyā¹⁶ jagā agāḍiwālā sāhu-ko sadara humchā. sukribikri-ko mohora garāyāko bhayā pani mohora dhulāi- sanadapatra bhayā pharāi- agāḍiwālā-lāi bihorāi dinu. pachāḍiwālā-ko thaili tirna sakanyā rahecha bhanyā bigo bharāi thaili tirna sakanyā rahenacha bhanyā- kapāli tamasuka lekhāi di garāi pachillā-kā thaili-kā bigā-bamojima dañḍa garnu. rupaiyā natiryā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā darā-le kaida garnu.

[B18]

§25 potā tiryākā sunābirtā kheta-mā pākhā-mā kholo pairo lāgyo- bājho bhayo- potā tirna sakina bhanyā bhanyā tes-ko

15. MsA, becha !

16. MsA, le texte original a été effacé et remplacé. Le résultat est pratiquement illisible.

rājināmā lekhā¹⁷. li- potā-mā minhā garāi dinu. pachi abāda bhayā-pachi mero jagā ho- salāmi pani dim¹⁸nchu potā pani tirchu bhanyā- tyo jagā birtabāra-le pāudaina raikara huṁcha- bālī sarkāra lāgcha kholo pairo bājho bhayā-pachi pani- potā tirdai rahanyā-kā birtā kholā-le chādyā-pachi bihriāyo bhanyā birttabārai-le pāucha- jagā usai-lāi dinu. potā tirna saktina bhani- potā meṭāi rājināmā lekhi chādyāko ja=gā [<A48-53>]¹⁷ mero ho bhani calana garnyā-lāi 1 sāla-kā ubajani-bamojima damḍa gari li jagā raikara garāi dinu.

§26 kasai-kā sunā birtā-kā yakai jagā-mā kehi jagā-ko sanada rahecha kehi jagā-ko sanada rahanacha. potā barābara tiri āyāko rahecha bhanyā potā sanada-bamojima-ko jagā birtawāra-ko huṁcha thāmi dinu. potā sanada-bāheka-ko jagā raikara garāi dinu. sarkāriyā huṁcha 1 sāla-kā bigā-bamojima damḍa gari linu. rupaiyā natiryā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le kaida garnu.

§27 kipaṭwālā-ko pani āphnu kipaṭ aphai-le calana gari raikara jagā kipaṭ-bhitra hāli coryo cāpyo bhanyā jati raikara cāpyāko cha. uti jamina-bamojima us-ko kipaṭ pani raikara garāi dinu.

§28 birtawāra-ko ghara birtā-mā chaina birtawāra ṭāḍhā cha mohi-le calana gardā birtā-bāṭa raikara jagā cāpi cori liyāko ṭaharyo bhanyā ti mohi-lāi jamina-kā ubjani barābara damḍa gari coryāko jagā jhiki linu damḍa-kā rupaiyā natiryā mainhā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le kaida garī choḍi dinu. birtawāra-ko birtā japhata hudaina thāmi dinu.

§29 birtā bekha chāpa mānācāwala marawaṭ phigaḍhāra jyūni peṭiyākharca-kā jagā-bāṭa jagāwālā-le āphai-le raikara kipaṭa jagā cāpi cori liyāko ṭaharyo bhanyā coryā-bābata tyo jagā sarkāra-bāṭa raikara cāpyāko raikara garāi cāpyāko jagā jati us-ko birtā-smeta kilā ukheli nāpa-bamojima kaṭṭā gari raikara garāi dinu. cāpyāko raikara. jati us-kā birtā-le pugena bhanyā amṭa us-ko jagā rahecha bhanyā usai jagā-bāṭa bharnā linu. amṭa jagā rahanacha¹⁸ bhanyā bhayā jati jagā linu. damḍa pardaina.

17. Le MsA se termine p. 47 sur *ja*; les pages 48 à 53 sont perdues.

18. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

bābu bājyā dājyū-haru-kā pālā-mā micyāko rahecha bhāi samtāna-le micyāko rahanacha bhanyā raikara micyā jati jagā kaṭṭā gari li 1 rupaiyā damḍa garnu.

[B19]

§30 birtā kipaṭ guṭhi chāpa bekha phigaḍhāra marauṭ mānācāwala gaihra jagā jamina-kā sādha-kā jhagarā-mā kasai-ko sanada rahecha kasai-ko rahanacha bhanyā sanada hunyā-lāi sanada bhayā-bamojima-ko jagā bihorāi dinu. sanadapatra nahunyā-le arkā-kā sanada-bāheka-ko jagā calana garnu duwai-kā sanadapatra kehi rahanacha bhanyā ra. 16 barkha-samma adālata amāla-mā kuro paryāko rahanacha bhanyā jasa-le bhoga gari āyāko cha usai-kā bhoga-ko sadara gari bahāli garāi dinu jhagarā garna āunyā-lāi tesa jagā-kā 1 sāla-kā paidāwāra-bamojima damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu. jitanyā-lāi damḍa-ko cauthāi jitāuri linu.

§31 nepālyā rājā-kā pālā-dekhi āja-samma bhoga gari rākhyāko birtā guṭhi ghara kheta pākho jamina-ko sahi-sāca tārapatra bhoṭaputra heri so sanada-bamojima kausala-mā śrī prāimaminiṣṭara yān-saṃga bistāra jāhera gari adālata-mārphat sanada garāi dinu. nepālyā rājā-kā pālā-dekhi āja-taka bhoga garyāko jagā-ko pani sanada garāi pāuḍā sānā ḥulā ḥherai thorai jagā-ko sanada gardā dastura lekhauni chapauni rupaiyā 2 tiryā pugcha.

§32 birtā guṭhi bekha raikara kipaṭ jagā kheta pākho aghi-kā rājā-haru-dekhi pāi khāi āyāko bhoga gari āyākā jagā aghi pachi-kā rājā-le sahi-sāca gari diyākā rahyāchan bhanyā sahi-sāca heri dātabya-kā sahi-sāca-bamojima bhoga garyāko thāmiṇcha. yakai jagā-mā kehi jagā-ko sahisanada rahecha kehi jagā-ko rahanacha bhanyā sanada bhayāko jati thāmincha sanada nabhayākā jagā 16 barkha aghi-dekhi calana garyāko ho bhanyā pani binā sanada baḍhatā calana garyāko rahecha bhanyā kaṭṭā gari. raikara humncha 1 sāla-kā ubajani bamojimma damḍa garnu. dātabya pāi bhoga gari rahyāko cha sahisāca kehi chaina. bhanyā sādha sadhiyāra kholo ṭolo rākhi bhoga-bamojima thāmi mohora garāi dinu.

§33 patra pani chaina. pātra pani chaina sāchi guhāi pani chaina. bhoga-ko pani thāhā chaina. duwai jhagariyā-le bhāki liṁchau bhaṁna lāgyā bhanyā katai-bāta tajabija gardā pani kurā chimnyā ṭhāu pāiyena bhanyā duwai jhagariyā-kā nātāpakṣa nabhayākā imāṁdāra dharma dekhanyā pahryākā bhalā ādamī 25 janā basi āphnā āphnā buddhi-le dekhyāko kuro bakanu ra. jauna jhagariyā-tira. 1 janā arghyālo niskyo usai-ko jita gari dinu.

§34 birtā ghara kheta bekha phigaḍhāra. marauṭ mānācāwala chāpa gharabāri peṭiyākharca jyūni rajabādhā gaihra jagā jamina-kā jhagarā-mā kāgaja patra kehi niskena dekhanyā jāmnyā sāchi rahyāchan. aru bihorā-le chinena. duwai jhagariyā-le sāchi sadhiyāra. śrestādāra ḍagola karmi-kā sira-mā diyā bhanyā unai-kā nāu-mā sirabaṁdi lekhāi sāchi guhāi bakāi chiṁnu paryo bhanyā haribaṁsa bhakāi chinnu śrestādāra-kā sira di chinnu paryo bhanyā ghara-mā karmi kheta-mā ḍagola hālī ṭhaharyā-bamojima gari chini dinu. hārnyā-lāi jagā-kā mola-ko bigā-bamojima damḍa garnu. rupaiyā natiryā mainhā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le kaida garnu. jitanyā-bāta daṇḍa-kā¹⁹ 3 khamḍa-ko 1 khamḍa jitāuri linu.

[B20]

§35 raikara kipaṭ japhati jillā-kā gharabāri kheta kharaka-kā jhagarā-mā kāgajapatra kehi niskena dekhanyā jāmnyā sāchi rahyāchan duwai jhagariyā-le sāchi surtā-kā sira-mā sirabaṁdi lekhi diyā bhanyā ra. aru bihorā-le chinna sakiyena bhanyā 20 rupaiyā-saṁma uṭhati hunyā jagā-kā jhagarā-mā imāṁdāra mānisa-lāi bakāi una-le bakyā-bamojima gari chinnu dharma nabhakāunu. 20 rupaiyā-dekhi ubho uṭhati hunyā jagā-ko jhagarā-mā dharma bhakāi bakyā-bamojima gari chini dinu. hārnyā-lāi hāryākā jagā-kā 1 sāla-kā ubajani-bamojimma damḍa garnu. jitanyā-bāta damḍa-ko cauthāi jitāuri linu.

§36 guṭhi birtā bekha phigaḍhāra marawaṭ mānācāwala chāpa gharabāri peṭiyākharca jyūni kipaṭ japhati jillā rajabādhā raikara

19. MsB, graphie exceptionnelle, la forme habituelle est *daṇḍa*.

gaihra jagā-kā sādha-mā jhagarā bhai adālata-mā phirāda nagari. duwai sadhiyāra-haru jori hāmi sādha-mā milyauṁna bhani sodhana āyā bhanyā tinheru-kā sanadapatra bhayā sanadapatra heri nabhayā tesai jagā-kā sadhiyāra jhiki bhoga bujhi chini dinu. phirāda nagari sodhani garna āunyā-lāi. daṁda jitāuri nagarnu. dastāweja gari deu bhanyā sayakarā 2// rupaiyā salāmi li garī dinu.

§37 purānā rāja-kā sanada ra lekhauṭ-mā kilā ropani muri chuṭyāyāko rahecha bhanyā sohi-bamojima sanada garnu. sanada lekhauṭ patra kehi rahenacha bhanyā bhoga garyāko katī rahecha gāu ghara-kā jāmnyā pākā bhalāmānisa rākhi unheru-ko yeti-samma ho bhamnyā lekhauṭ sanada li uti-bamojima kilā ropani chuṭyāi lekhi sanada gari dinu.

§38 sahar-kā ghara-ko sādha sibānā gardā aghi rājā jayasthitī malla-le bamdeja gari gayā-bamojima nija-kā 24 amgula-ko 1 hāta-ko samkhyā bhayāko cinakaṭhi-le ghar pātāla lamāi hāta 22// gaja hāta 1 ko jawā 1 yastā 4 jawā-ko 1 khā humchā yasai rita-le nāpi garnu.

§39 madhes-mā nāpi gardā śrī 5 sarkāra-kā bāhuli-kā nāpi-ko 9 hāta-kā lagā-le lamāi lagā 1 gaja lagā 1 ko dhura 1 yastā rita-ko dhura 20-ko kaṭṭhā 1 yastā kaṭṭhā 20 ko bigahā 1 gari yasai rita-le nāpi garnu.

§40 pahāḍa-kā jagā jamina kheta pākhā-ko nāpi gardā aghi rājā jayasthitī malla-le bandeja gari gayā-bamojima nija-ko 24 amgula-ko 1 hāta-ko samkhyā²⁰ bhayāko cinakaṭhi-kā hisāba-le 5/// hāta-kā lagā-le cāradara gari awala jagā-mā lamāi ṭāgā 4 gaja ṭāgā-ko kheta muri 1 ko hisāba-le lamāi ṭāgā 8 gaja ṭāgā 8 ko kheta muri 4 ko ropani 1 doyama jagā-mā lamāi ṭāgā 4// gaja ṭāgā 4 ko kheta muri 1 kā hisāba-le lamāi ṭāgā 9 gaja ṭāgā 8 ko kheta muri 4 ko ropani 1 sima jagā-mā lamāi ṭāgā 5 gaja ṭāgā 4 ko kheta muri 1 kā hisāba-le lamāi ṭāgā 10 gaja ṭāgā 8 ko kheta muri 4 ko ropani 1 cāhāra jagā-mā lamāi ṭāgā 6 gaja ṭāgā 4 ko

20. MsB, graphie ख et non ख, alors que la graphie habituelle apparaît dans la même formule au §38.

kheta muri 1 kā hisāba-le lamāi ṭāgā 12 gaja ṭāgā 8 ko kheta muri 4 ko ropani 1 gari nāpi chūtyāi dinu. sādha sibānā nāpi gardā awala doyama sima cahāra jaunā dara-ko jamina cha sobamojima usa jagā-kā sadhiyāra bhalāmānisa rākhi un-ko yasa dara-ko jamina ho bhamnyā muculkā lekhāi li nāpi sādha sibānā gari dinu.

[B21]

§41 kasai-le āphnu birtā sarkāra lagāi saṭṭā māgnayā-lāi nepālakā jagā-le nepālai-mā parbata-kā jagā-le parbatai-mā madhesakā jagā-le madhesai-mā²¹ nāpi sarkāra-kā bisa-mā 5 nāphā hunyā gari bharnā li saṭṭā dinu. sarkāra-bāṭa saṭṭā didā 20 ko 5 dekhi kami jagā saṭṭā li bharnā dinyā sadara daphadara-kā kārindā-lai bigā-bamojima damḍa garnu. sarkāra-lāi saṭṭā diyāko jagā kholo pairo nalāgnayā heri linu. kholo pairo lāgnayā rahecha bhanyā testo jagā li saṭṭā kasai-lāi nadinu. saṭṭā didā pākhā-ko saṭṭā pākho kheta-ko saṭṭā kheta dinu. kheta-ko saṭṭā pākho pākhā-ko saṭṭā kheta nadinu.

§42 kaunai kurā-mā pani bābu barājyū-le phareba jāla sāja gari jhuṭa muṭa²²-ko sāco tulyāi kacahari-ko citta bujhāi jityākā jhagarā-mā 16 barkha napugdai hārnyā-le phirāda gari phirāda-ko niropaṇa gardā kacahari-bāṭa aghi jityāko kaccā ṭhaharāī hārnyā-ko sanadapatra heri pakkā ṭhaharyo bhanyā aghi jas-kā nāu-mā jitāpatra bhayāko cha u mānisa sābuda rahecha bhanyā bigā-bamojima jaribānā garnu. tyo maryā-pachi tes-kā bhāi chorā-samga jhagarā paryo bhanyā sanada bamojima-ko jagā bihorāi dinu. ti bhāi chorā-lāi bigo pani tirnu pardaina. bigā-bamojima jaribānā pani hudaina. lākha rupaiyā-dekhi ṭṛṇa-samma-kā jhagarā-lāi pani bhāi chorā-ko kāyelanāmā lekhi mohar rupaiyā 1 jaribānā garnu baḍhatā nalinu.

§43 arkā-kā bādhā birtā bekha phigaḍhāra marauṭ mānācāwala sunābirtā ghara kheta-kā jhagarā-mā mai-le pāunyā hū bhani

21. MsB, *madhaisai* ?

22. MsB, *jhuṭha mudha* ? Le sens de « mensonge et autre manœuvre frauduleuse » est évident dans le contexte.

karāuna āyo nisāpha gardā napāunyā ṭhaharyo bhanyā jagā-ko paṁcakirti mola gari bigā-bamojima damḍa garnu. rupaiyā natiryā mainhā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le kaida garnu.

§44 jagā jamina-kā jhagarā-mā jitanyā-sita jitāuri lidā hārnyā-lāi bhayākā damḍa-kā 3 hissā-mā 1 hissā linu baḍhatā nalinu. usa bakhat-mā jitāuri-kā rupaiyā dina sakena bhanyā jauna jagā jityāko cha uhi jagā dhito li rupaiyā khoji lyā bhamnu ra. tiryā rupaiyā li natiryā tesai jagā-kā āmdāni-bāṭa jitāuri-ko jmā cukti bhayā-pachi jagā phukuwā gari bahāli calāi dinu.

§45 sarbāṁka māph bhayākā jagā-kā jhagarā adālata ṭhānā amāla kacahari-mā phirāda pardā dhani ra. ijārā amānata-kā dwāryā-haru-le hāmrā jagā-kā jhagarā hāmi chīḍachau bha[m]na āyā bhanyā jhagariyā unheru-lāi saupi dinu. dhani ra. ijārā amānata-kā dwāryā-haru kasai-le kehi bhamna āyānan. adālata ṭhānā amāla kacahari-bāṭa jhagarā chini sakyā-pachi dhani ra. ijārā amānata-kā dwāryā basyākā ṭhāu kacahari dekhi jati dina-ko bāṭo cha wāhā-bāṭa kacahari-mā āi pugnyā-samma-kā myāda-mā āi pugyā bhanyā chinyākā jhagarā-ko chaiṭi kacahari-bāṭa li āmdāni sarbāṁka māpha bhayākā jagā-kā dhani ra. ijārā amānata-kā dwāryā-lāi phirtā gari dinu. āi pugnyā-samma-kā myāda-mā āi pugena bhanyā tyo āmdāni phirtā garnu pardaina. sarkariyā huṁcha.

[B22]

§46 sarbāṁka māpha bhayākā jagā-kā dhani ra. ijārā amānata-kā dwāryā-le bijāi garyā bhani adālat ṭhānā amāla kacahari-mā phirāda garna āyākā kurā-ko āmdāni phirtā garnu pardaina. sarkāra-ko huṁcha.

§47 birtā birtā raikara raikara. athabā birtā ra. raikara jagā wāri pāri. bhayā-mā kholā sādha-ko jhagarā paryo bhanyā pāri-paṭṭi kholo gai wāri-paṭṭi bagara basyo bhanyā tyo bagara wāri-paṭṭi-kā jagāwālā-ko huṁcha. wāri-paṭṭi kholo gai pāri-paṭṭi bagara basyo bhanyā pāri-paṭṭi-kā jagāwālā-ko huṁcha. raikara birtāwālā-le hāmmro jagā kholā-le khāyā-pachi hāmi pāumnyā hū bhani kholā pāri-ko raikara birtā samāi bāli smeta khāyāko

rahecha bhanyā khāyākā bāli-ko bigo bharāi bigai-bamojima daṇḍa garnu. bāli khāyāko rahenacha bhanyā 10 rupaiyā daṇḍa garnu. jitanyā-lāi daṇḍa-kā 3 khaṇḍa-ko 1 khaṇḍa jitāuri linu. raikara jagā samāi bāli smeta khāyāko bhayā 1 sāla-kā ubajani-bamojima. bāli khāyāko rahenacha bhanyā 5 rupaiyā daṇḍa garnu. jitanyā-bāṭa daṇḍa-kā 4 khaṇḍa-ko 1 khaṇḍa jitāuri linu.

§48 kholā sādha bhayā-mā wāri-ko jagā pāri-tira bagara paryā pāri-tira-kā-le pāuchan. pāri-tira-ko jagā wāri-tira bagara paryā wāri-tira-kā-le pāuchan. duwai tarapha-bāṭa kasai-le banāyena abāda garena. bājho rākhyo bhanyā testā raikara jagā josukai-le banāyā pani lāgyāko tiro bharo gari khāna pāucha banāyā-pachi hāmro jagā hāmi-haru-le pāunyā hū bhāṇnyā-le pāudaina jasa-le banāyo usai-le kamāi tiro bharo gari khānu. birtā bhayā bājho rākhos tāpani kamāwas tāpani birtabāra-ko khusi bājho bagara arkā-lāi di usa-le bihrāyāko rahecha bhanyā lāgyāko tiro bharo garamjyāl khosana pāudaina.

§49 kholā sādha-kā jhagarā-mā kholā-le chādi jatā-patti bagara basyo tyo bagara usai-patti-ko kholā sādha hunyā jagāwālā-ko humcha pāri-patti-kā-le mero jagā kholā-le khāyā-pachi tyo bagara ma pāunyā hū bhani kholā-wāri-ko bagara pāudaina.

[A54]

§50 kholā-le āphu hiḍyāko purānu bāṭo choḍi kholā sādha bhayākā duwai tarpha-kā jagā choḍi arkai bāṭo lāgyo bhanyā-tyo aghi kholo hiḍyāko bagara raikara humcha kholā sādha bhayā-pachi tyo jagā hāmro hunyā ho bhāṇnyā-le pāudainan. āphnā āṭhā²³ bhoga-samma-ko mātrai pāuchan.

§51²⁴ kasai-le birtā bekha phigaḍhāra. jagā jamina kheta pākho gharabāri kamārā kamāri aghi-bāṭa gāli phārchyā gari bā bhoga dṛṣṭi-bamdhaka gari yakā-lāi diyā becyāko rahecha. uhi kuro

23. MsB, *āṭā*, mais cf. SNK.28b s.v. *āṭho* : *cheu*, *sādha*, *sādha chūṭyāune āṭī* « limite, muret marquant une limite ».

24. Le §51 ne se trouve pas sur la page 54 du MsA, qui passe directement de 50 à 52.

pachi-bāṭa arkā kasai-lāi mai-le aru kasai-lāi diyā becyāko chaina bhani bhora pāri phārchyā gari bā dṛṣṭi bhoga gari diyecha pachi-bāṭa linyā-le aghillā-le bhoga calana mohi pajani garyāko kehi thāhā pāyāko rahenacha. pachi-bāṭa linyā-le jagā bhoga calana garna jādā yo jagā tā phalānā-le liyāko cha. bhani jagā calana garnyā kamāunyā-le pani thā=hā [B23] diyāko rahenacha. pachi-bāṭa phārchyā gari bā bhoga dṛṣṭi gari linyā-le bhoga calana mohi pajani garyāko 9 mainhā-sam̄ma-mā aghi-bāṭa phārchyā gari bā bhoga dṛṣṭi bamdhaka gari linyā-le mai-le liyāko cha bhani jāhera garena bhanyā ra. rājakāja-le bā āphna saukha-le desa-pardesa gayāko rahecha ra. usa-kā ghara-kā aru jānakāra kohi rāhyānachan bhanyā āi pugyākā 9 mainhā-bhitramā āi phalānu jagā tā yasa bihorā-sita mai-le liyāko chu bhani jāhera garenacha bhanyā aghi-bāṭa linyā-le pāudaina. pachi-bāṭa phārchyā gari bā bhoga dṛṣṭibamdhaka gari linyā-ko sadara hum̄cha pachi linyai-ko sadara garāi bihorāi di dohoro pāri becanyā-lāi. thaili-kā bigā-bamojima dam̄da gari us-kā aru jagā bhayā aghillā-lāi uhi jagā lekhāi dinu. jagā nabhayā aru dhana māla-bāṭa bharāi dinu. kehi dina sakena bhanyā kapāli tamasuka gari rastakista-ko kāgaja gari chāḍi dinu. kaida hudaina aghi-bāṭa birtā bekha phigaḍhāra jagā jamina kheta pākho gharabāri kamārā kamārī phārchyā gari bā bhoga dṛṣṭi bamdhaka gari linyā-le pachi-bāṭa linyā-le liyākā²⁵ 9 mainhā-bhitra-mā ra rājakāja-le bā āphnā sokha-le desa pardesa jānyā-le ghara āi pugyākā 9 maihnā-bhitra-mā āi phalānu jagā tā mai-le liyāko chu bhani jāhera garyo bā jagā bhoga calana garnyā-le 9 mainhā-bhitra-mā pachi-bāṭa linyā-lāi yo jagā tā phalānā-le liyāko cha bhani janāyeko rahecha ra. robakāra gardā aghi-bāṭa linyā-ko tamasuka phārchyāpatra sadara ṭaharyo bhanyā aghi-bāṭa linyai-ko sadara hum̄cha usai-lāi bihorāi di. dohoro becanyā-lāi pachillā-ko thaili-kā bigā-bamojima dam̄da gari. us-ko aṁta jagā rahecha bhanyā pachillā-lāi uhi jagā lekhāi dinu jagā nabhayā aru dhana māla-bāṭa bihorāi dinu. kehi dina sakena bhanyā kapāli tamasuka gari rastakista-ko kāgaja garāi chāḍi dinu. kaida hudaina. pachi-bāṭa birtā bekha phigaḍhāra jagā

25. MsB, corrigé en petits caractères.

jaminā gharabāri kheta pākho kamārā kamāri. linyā-le aghi arkā-lāi phārchyā gari bā bhoga dṛṣṭibamḍhaka gari diyāko bā aghi-bāṭa linyā-le bhoga calan mohi pajani garyāko thāhā pāyāko rahecha bā. phalānu jagā phārchyā gari bā bhoga dṛṣṭibamḍhaka gari aghi mai-le arkā-lāi diyā bacyāko chu bhani janāyāko rahecha. athabā bhoga calana garnyā-le pachi-bāṭa linyā-lāi. yo jagā tā phalānā-le yastā bihorā-sita liyāko cha bhani 9 mainhā-bhitrai-mā janāu diyāko rahecha ra. pachi-bāṭa linyā-le jāni liyāko ṭhaharyo bhanyā aghi linyā-le 9 mainhā-pachi bhamṇa āyā pani 9 mainhā-bhitrai bhamṇa āyā pani aghi-bāṭa linyai-ko sadara huṇcha usai-lāi bihorāi dinu. jāni jāni doharo becanyā kiṇnyā duwai janā-lāi bigā-kā dasauda dasauda-kā dara-le daṇḍa garnu. pachi-bāṭa linyā-lāi jagā bhoga calana garnyā-le yo jagā tā phalānā-le liyāko cha bhani 9 maihnā-bhitra-mā gai janāu diyāko rahecha ra. jāni jāni jagā-mā bhoga calana garna gayechā bhanyā pani bigā-ko dasauda daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu. pachillā sāhu-ko thaili jasa-sita lewas nalewas usai-ko khusi.

[B24]

§52²⁶ kulā-kā jhagarā-mā parāpūrba-dekhi cali āyā-bamojima pāni-ko bhāga bādi āyākā ṭhāu-mā ra. bhāga-bamojima-ke pāni dinu bhamṇyā bhayākā ṭhāu-mā bhāga-bamojima pāni dinu aru jagā-mā māthi-bāṭa-ko kheta ropi sakyā-pachi kulā-ko pāni thumna pāudaina. mani-bāṭa-kā khetawālā-le pāni lagāi ropanu. māthi-bāṭa-kā khetawālā-ko kehi bihorā-le aḍkāu bhai ropana nasaki rahana gayo bhanyā mero kheta *naropi pābi dīṇ̣ na*²⁷ bhani rokana pāudaina. mani-bāṭa-kā khetawālā-le pāni lagāi ropana pāucha ropanu māthi-bāṭa-kā khetawālā-le pachi-bāṭa ropanu. āphnā āphnā kheta ropi sakiyā-pachi sabai-le bhāga bamojima kulā-ko pāni lāunu.

§53 ghara kheta jagā jamina kiṇdā becatā aghi rākhī bā-phārchyā gari kasai-le liyāko rahecha ra. sukribikri-ko mohora-garāunyā karindā rakami-le. sukribikri-ko mohora nagarāī

26. MsA, changement de main pour ces deux derniers paragraphes.

27. MsB, corrigé en petits caractères.

hudaina bhanyo bhanyā bikri bhayākā jagā-ko aghi-ko purānu-
sanadapatra rahecha ra jagā linyā-le- usai sanada-bamojīma²⁸
phārchyāpatra-kā sahi-le- khāmchu. sukri-bikri-ko mohora
garāudina. bhanyā- mohora garāunā-ko kara lāgdaina. aghi jagā
pāudā-ko sanadapatra rahenacha- bhoga-kā sahi-le mātra khāi
carci āyāko rahecha bhanyā- eyastā jagā kharida bikri bhayā-
pachi- sukri bikri-ko mohora garāunu parcha- aghi-dekhī cali
āyā-bamojīma-ko- dastura li- aina-mā beyatyāsa napāri sukri-
bikri-ko lālamohora garāi dinu.

MsB

§54 kasai-le sāhu-haru-lāi dṛṣṭi bhoga garī dhito didā aghi-bāṭa
2/3 jagā khalā ya_uṭā-lāi lekhi di karjā liyāko rahecha tinai jagā-
madhye-ko 1/2 khalā pachi-bāṭa arkā kasai-lāi dhito lekhi di
doharo pāri rupaiyā karjā liyechā bhanyā 9 maihnā-kā myāda-kā
aina-bamojima jas-ko sadara ṭhaharcha . jagā usai-ko sadara
garāi di doharo parnyā asāmi-lāi doharo paryāko jati jagā ho uti-
kā mola bigā-bamojima daṇḍa mātra garnu.

§55 nepāla pahāḍa-kā birtā guṭhi bekha phigaḍhāra. marauṭ
mānācāwal. chāpa jyūni raikara kipaṭ sebābirtā rajabādhā
nānākāra. gaihra tiro bharo gari khānyā kheta pākhā jagā
kamāunyā mohi raiti-le jagā-kā tālukawālā-sita cāradāma rākhi
hawas. cāradāma rākhanu naparnyā jagā-mā cali āyā-bamojim
rāhābāhā garī. jagā malajal gari bāli ropi chari lāi sakyā-pachi
arkā-le bija ulṭāi khana jota garyo bhanyā testā-lāi. bija ulṭiyā
jati jagā-mā hunyā bāli-ko 1 sāla-ko bigo bharāi bigai-bamojima
daṇḍa garnu.

[B25]

§56 sermā pani sāunyā phāgu pani dari cali āyākā jagā-mā
paryāko asmāni daṇḍa kuṇḍa gaihra sermā khānyā-le khāna
pāucha. usai-le khānu. sermā nalāgyākā sāunyā phāgu mātra tiri
āyākā jagā-ko daṇḍa kuṇḍa asmāni gaihra āmdāni sāunyā phāgu
uṭhāi khānyā-ko humcha yakai jagā-mā ya_uṭā-le sermā khādo

28. MsA, *sada-bamojīm* !

rahecha. ya_uṭā-le sāunyā phāgu khādo rahecha bhanyā daṇḍa kumḍa gaihra asmāni āmdāni sermā khānyā-ko humčha yastā jagā-mā kohi raiti basai gai jagā khāli rahyo bhanyā sermā khānyā-le pajani garnu. sāunyā phāgu mātra uṭhāi khānyā-le jagā-ko pajani garna pāudainan.

§57²⁹ aghi-dekhi rakam-mā nadariyākā rājaguṭhi raikara. sarkāriyā serā-bāhek aru duniñā guṭhi maṭha sadābarta birtā bekha phigaḍhāra chāpa mānācāwal jyūni peṭiyākharca mayāu mohariyā³⁰ pharmāyasi gaihra jagā-mā³¹ aba uprānta sarkāra-bāṭa rakam-mā nadarnu. estā jagā kasai-le byān bālā bosī ghāsi karmī golyā bārudakhānā kāgatyā thāpalyā hulāki cauki gaihra i rakam-mā darecha bhanyā usai jagā-kā 1 sāla-kā mohi boṭi-kā bigā-bamojima daṇḍa garī jagā rakama-bāṭa jhiki dinu. jagā-kā dhani umarāwa bhārādāra duniñā raiyat-haru-le āphnā jagā-mā āphnā-tarpha-bāṭa rakam-mā darna humčha bāṭa lāgdaina aghi-dekhi rakam-mā nadariyākā rājaguṭhi sarkārī yā serā raikara jagā-mā. aba uprānta pani sarkāra-bāṭa rakam-mā darna humčha.

§58³² aba uprānta kasai-lāī guṭhi birtā bekha phigaṭāra baksadā raikara jagerā ukāsa ra. bājhā jagā-mā mātrai bāṭo nikāsa rākhi sādha sibānā lagāī. dinu jagerā ukāsa. bājhā jagā-le. pugena bhanyā jagā kini sādha lagāī dinu. kamapu palṭam kampanī. bhaibhārādāra. jaṅgī nijamatī. gaihra jāgirādāra-kā khānagī-mā. dariyākā abādī kheta. pākhā jagā-mā sādha lagāī nadinu. jāgirādāra-kā abādī jagā-mā. sādha lagāī dinyā-lāī. usai jagā-kā. 1 sāla-kā. ubajanī-bamojima. daṇḍa gari jagā jhiki dinu.

§59 kampu palṭana kampanī bhaibhārādāra. jaṅgī nijamatī gaihra-kā jāgira-mā dariyākā kheta pākhā jagā-mā ra. kholo pairo gaihra nabhayākā-mā. kholo pairo lāgyo. kulo bhatkyo bhanī. ḍhāṭī mīnhā garāī. khāyākā jagā-mā ra kholo pairo lāgī.

29. MsB, changement de main pour ce dernier paragraphe.

30. MsB, *kāk.*, *yā* est ajouté au dessus du paragraphe.

31. MsB, ajouté au dessus de la ligne.

32. Les articles 58-59 manquent dans le MsB. Cependant 60-63 figurent dans l'additif. Le texte reproduit ici celui de l'édition KNM p. 34 ; on notera la ponctuation surabondante et la fréquence des *ī*.

kulo bigrī jāca-mā daphadara-mā minhā garāī. kheta kuta sermā ghaṭāyākā pachī. abāda gari. nadarāī. gābhī khāyākā. jagā-mā. jāgīrdāra-le. minhā pāī sakyāko ṭhaharyā. testā abādī jagā-mā. abādī hawas. bā. bājho rahyākā. jagā-mā [hawas]³³ guṭhi birtā. bekha phīgaṭāra-ko sādha lagāī dina humčha. khata lāgdaina. jāgīrdār-le mīnhā pāyāko naṭhaharyā sādha lagāunu hudaina.

Add. MsB : jagā jamin

§60 śrī 5 sarkāra-bāṭa bajhyāunu kamota nagarnu bhamnyā bhai bajhyāyākā jagā-mā urdi namāni jabarajasti gari calan garecha bhanyā. paihlā paṭak eka sāla-kā sermā-bamojim daṇḍa gari ghara-smet rahecha bhanyā. chapara ujāri uṭhāi dinu. teti garyā-pachi pheri āi calan garecha bhanyā eka sāla-kā sermā-ko dobara daṇḍa gari sohi bamojim gari uṭhāi dinu. tāhā-pachi pheri pani āi calan garyāko bhayā 1 sāla-kā sermā-ko tebara daṇḍa gari uṭhāi dinu. teti bhayā-pachi pani pheri gai calan garyāko ṭhaharyā 2/2 barkha kaida garnu myāda-ko rupaiyā diyā li chāḍi dinu. urdi nāghi bala-japhat calan garyākā jagā-mā lāgyāko bāli tin-le khāna pāudainan. lāyā charyāko mātrai bhayā bana-jantu-le khān tesai chāḍanu pākyā chipiyāko bāli bhayā jāca garna jānyā-le bujhī eti jaṭmā rahecha bhamnyā āphnā āphisara mārphat sādhi paṭhāunu ra jabāpha gayā-bamojim garnu.

§61 sarahada-kā bādasāha rājā-haru-sāga āphnu jamin katti ḍherai rupaiyā pāyā pani gaddinasena-le na becanu. gaddi nasena-le beca bhamnyā hukuma diyā pani bajira kausal-le nabecanu hukuma pāī hawas hukuma napāī āphnā tajabīja-le hawas. thorai jamin-ko ḍherai rupaiyā pāī hawas āphnā sibānā-bhitra-ko jamin sarahada-kā bādasāha rājā-sāga becanyā bajira kausal apsara³⁴ nimak harāma ṭhaharchan. nimak harāma hun bhani sansāra-le jānnu. jahāna pariyāra-smet bhai āphnā sarahada-mā āi raiyat bhai basyākā-lāi becana humčha.

33. Nécessaire pour marquer l'alternative : « que ce soit sur une terre cultivée ou sur une terre restée en friche ».

34. Autre graphie pour āphisar (*supra* §60) ; cf. ND.18b.

§62 sarahada-kā bādasāha rājā-haru-sāga sibānā milnyā abādi-le abādi parti³⁵-le parti jagā 1 khamḍa āphnu di 2 khamḍa arkā-ko pāicha bhanyā sāṭana humčha. āphnu parti raiti nabhayāko jagā di arkā-ko abādi raiti bhayākā jagā ḍeqho baḍhatā pāyā pani sāṭana humčha. sāṭi sibānā sacyāunu bīca saṭṭā paṭṭā nagarnu.

§63 duniñādāra gaihra-le āphnā muluk-kā bāsimdā-sita ra jahāna baccā-smet gari aru muluk-bāṭa āi raiyat bhai bāsimdā bhayākā-sita jagā jamin becana kiṁna humčha birānā bādasāha rājā-kā raiyat duniñā-lāi becyā bhanyā kinnyā-lāi thaili dilāi jagā sarkāra-bāṭa japhat gari linu. becanyā-le thaili māsi sakyāko rahecha bhanyā us-ko aru dhana-māla bhayā usai-bāṭa thaili bharāi jagā japhat gari linu. kehi nabhayā sarkāra-bāṭa thaili di jagā linu.

35. Le terme ne figure pas dans ND ; SNK.365a, s.v. *partī* : *abāda na bhaeko, bājho, paṭabājho* « [terrain] non défriché, friche ».

6 mohi-talsim-ko

[A55] [B27]

§1 āphnā birtā bādhā kheta¹ pākhāo ghara-bāri. mānācāwala chāpa bekha marauṭ phigaḍhāra. jyūni peṭiyā-kharca-kā jagā-mā nija āphai-le kamāuchu bhanyā. mohi-lāi. uṭhāi ghara-bāri kheta kamāuna. pāucha. parbata-kā-le dasai-kā ṭikā-dekhi śrī pañcamī-saṃma ra. nepāla-kā-le dasai-kā ṭikā-dekhi. siṭhi ṣaṣṭi-saṃma² khosi nija-le calan garna huṇcha. wāhā-dekhi uprām̤ta kuyāma-mā. uṭhāuna pāudaina. kuyāma-mā uṭhāyo bhanyā. uṭhāunyā dhani-lāi kamāyākā jagā-kā 1 sāla-kā ubajani-bamojima. daṇḍa gari usa-lāi thāmi dinu. arkā sāla-mā samaya pāri. uṭhāuna pāucha.

§2 birtā bekha. mānācāwala ghara-bāri chāpa marauṭ phigaḍhāra jyūni peṭiyā-kharca-kā jagā-mā nija āphai dhani-le ghara hāli baschu kheta kamāi khāṇchu bhanyā. abādi bājho bihrāyāko bhayā pani. raitī uṭhāi basna ra. kheta khosi calana garna pāucha. raiti bastā dhani-sita jasto bola-kabula gari basyākā chan. adālata amāla-bāṭa uhi rita bujhi nisāpha gari dinu.

§3 birtā guṭhi bekha mānācāwala kipaṭ raikara jagā kheta pākhā-mā. ghara-bāhek purāniyā mohi kuriyā-le. kuta bāli sermā belā belā-mā puryāumjyāl mohi pajani gari kasai-le nakhosanu. khosyo bhanyā. adālata ṭhānā amāla daphadara-bāṭa usai-lāi thāmi dinu. khosanyā-lāi. khosiyākā jagā-ko 1 sāla-kā ubajani-bamojima daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā. maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaida garnu. beambala-bāṭa phaṭkyā gari kamāyākā jagā-mā. nañā baḍhana. āyo bhanyā. baḍhyāko purāniñā mohi-le dimcha bhanyā thāmi dinu. baḍhana sakena bhanyā nañā-lāi dinu.

1. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

2. J'ai préféré ici, pour des raisons de clarté, garder la transcription correspondant au sanskrit, alors qu'il eût fallu noter « *khaṣṭi* ».

§4 jāgira dāra-lāi ḍhāṭi timro pajani calanyā ho bhani pajani nacalanyā jagā-mā cāra-dāma rākhi bisahi bhayo bhanyā cāra-dāma rākhanyā-lāi sayakarā³ 10 rupaiyā damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§5 raikara kipaṭ-kā kheta pākhā-ko nāso lina pāudaina-adalata ṭhānā amāla-bāṭa jas-le kamāyāko cha usai-lāi behorāi dinu. chodi gayā-pachi mero ho bhamnyā-ko phirāda nasumnu.

[A56]

§6 arkā-kā birtā-mā bhayo raikara kipaṭ kheta pākho gaihra-mā bhayo kasai-le cāradāma theki rākhyo calana garnyā belā-samma-mā cāradāma theki rākhanyā āyena usa jagā-kā sādhakā jagā-mā bija paramjyāla cāradāma rākhanyā-le calana garna. āyena bhanyā tyo jagā dhani amāli thari jimmāwāla-le pajani garnu. tes-ko theki cāradāma bhusimcha. jagā bājho narākhanu. arkā-le calana garyā-pachi pheri jhagarā garna pāudaina. jhagarā garna āyo bhanyā tesai jagā-kā 1 sāla-kā ubajani-kā 3 khaṇḍa-ko 1 khaṇḍa damḍa garnu. natiryā mainhā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaida garnu.

[B28]

§7 kasai-le sarkāra-ko rakama gaihra liyāko cha bahipatra nabujhāi bhāgyo bhanyā tes-kā nachuṭtiyākā eya kāghara-kā jahānai-ko sarbaswa humcha nachuṭtiyākā eya kāghara-kā bābu dājyū-bhāi swāsni chorā nāti-le bahipatra pani bujhāuchau ṭhaharyāko bāki pani tirchau bhanyā bahi bujhāi lāgyāko bāki tiryā bhanyā japhata hudaina tina-kā jagā chodi dinu.

§8 āphnā japhati jillā kheta āphu-le chāḍi gayākā aru-le abāda gari lāgyāko tirobharo gari kamāyākā jagā khosidainan. thāmīmchan. pachi jillāwāla-le mero jagā ma kamāuchu bhamna āyo bhanyā pāudainas bhani dinu. jas-le kamāi āyāko cha usai-lāi thāmi dinu. paṭṭa-bājho jagā rahecha bhanyā ma⁴

3. La leçon du MsA, sayakarā 10 rupaiyā « 10 pour cent » pose le problème de la base du calcul... le montant des arrhes peut-être ?

4. MsB, gratté et corrigé en petits caractères.

kamāuchu bhamnyā jillāwālā-lāi darāi dinu. chođi gai- arkā-le calan garyāko ma kamāuchu bhamnyā-lāi nadinu. jasa-le purānā-lāi khosi jillāwālā-lāi delā usa-lāi tesai jagā-kā 1 sāla-kā ubajani-bamojima- damđa garnu. rupaiyā natiryā mainhā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaida garnu.

§9 kohi raiyat-le bejāi biduta khata-bāta gari jahāna baccā li gayo 15 dina-bhitra-mā raikara ghara-bāri kheta-ko khoja khabara garna āyena. bhanyā- tes-ko kheta ghara-bāri jas-le tiro bharo gari kamāuchu bhamcha- amāli-le usai-lāi dinu.

§10 hulāka byān bosi ghāsi golyā bārudakhānā bālā gaihra rakam̄ma-mā dariyākā jagā āphnā sābagāsa-le- mai-le rakam̄ma calāuna sakina- jagā chāđachu bhani kasai-le bhanyo bhanyā ~~ra-~~ rakama-kā mukhiyā nāikyā dwāryā pradhāna.-haru-le chāđachu bhamnyā-ko rājināmā lekhāi li rakam̄ calāuna sakanyā mohi ṭhaharāi rakam̄ma gachāi jagā dinu. rājināmā lekhi chā=di [A57] jānyā rakami-le mero ho ma pāunyā hu**m** bhani pachi pāudaina. ma pāunyā ~~he~~^u bhani karāuna āunyā-lāi 2// rupaiyā damđa garnu. rupaiyā natiryā ~~15~~ dina ~~15~~ kaida gari chāđ*hi* dinu.

§11 birtā bitalaba phigadhāra. bekha mānācāwala- jyūni peṭiyā-kharca chāpa kasai-ko cha tesa jagā-kā dhani-haru-le- jyū-sam̄bañdhai-ko ra. hāđa-nātā choi chiṭo hālanu parnyā jāta-sita-ko karaṇi bhai- bhāta pāni-mā pāri bhāgnyā-kā eyakāghara-mā nachuṭtiyākā- bābu āmā dājyū-bhāi swāsni chorā chorī rahyāchan bhanyā un-ko- aina-bamojima-ko- aṁsa para sāri bhāgnyā-ko aṁsa sarkāra lāgcha- japhata garnu. eyastā kohi raheyānachan- bhanyā tes-ko sabai jagā sarkāra lāgcha- chuṭti para saryākā dājyū-bhāi aputāli khānyā-le pāudainan.

§12 chođi gayākā jillā-mā aru-le abāda gari- kampani-lāi tirnyā kurā tiryāko rahecha bhanyā mero jillā ho bhani pachi līna āunyā-lai jagā nadinu. jasa-le kamāyāko cha usai-lāi bihorāi dinu. rupaiyā li jillā bamdhaka diyāko rahecha bhanyā dhani-lāi kapāli *tamasuka garāi di jagā raibandhi hudā jasa-kā nāu-mā dariyāko cha- usai-le lāgyāko tiro-bharo gari khāna pāucha.*⁵

5. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères, nettement d'une autre

[B29]

§13 āphnā birtā bādhā kheta pākhā-ko lāgyāko kuta daidastura khetālā purānā mohi-le diyā-bhañpdā nañā mohi-le bañhatā diñchu bhani kabola garna āyo bhanyā nañā-le bañhana āyā-bamojima kabola garyo bhanyā- purāniñā-le pāucha- nañā-le pāudaina. purāniñā-le kabula garena bhanyā nañā bañhana āunyā-le pāucha. parbata-kā-le śrī pāñcamī-dekhi dasai-kā tīkā-sam̄ma- nepāla-kā-le siñhi shañti-dekhi⁶ dasai-kā tīkā-sam̄ma- jagā khosana pāudaina. khosyo bhanyā tesa kuyāma-mā- khosanyā birtawāra-lāi- eyaka sāla-kā kamāyākā jagā-kā ubajani-bamojima- jaribānā garnu. yāma-mā khosiyākā mohi-le kuyāma-mā khosi diyo bhani karāuna āyo bhanyā tes mohi-lāi 2// rupaiyā jaribānā garnu.

[A58]

§14 yāma-mā khosiyākā mohi-le- kuyāma-mā khosyo bhani karāñna āyo ra. bujhādā yāma-mā khosiyāko ṭhaharyo bhanyā- testā mohi-lāi 2// rupaiyā dam̄da garnu. rupaiyā natiryā 15 dina kaida gari chādi dinu.

§15 raikara jagā-mā basyākā ghara-bāri-mā dariyāko- sāla sāla- ke tiro bharo naañkāunyā-kā ghara-bāri jagā uñhāuna kasai-le pāudaina. testā-kā ghara-bāri- jagā jasa-le khosi pajani garlā usa- lāi 20 rupaiyā dam̄da gari li- ghara-bāri jagā jas-ko ho usai-lāi thāmi dinu. rupaiyā natiryā aina-bamojim kaida garnu.

§16 kasai-kā jillā kheta bājho rahyo bājho rahyākā barkha-ko bālhā jiññmāwāla-le tiryo bhanyā kheta khosidaina. bājho rākhyo bāli pani tirena bhanyā- bājhā-ko bāli pani ma tirchu- kheta pani ma khāñchu bhani kohi bhamna āyo bhanyā jas-le bājhā-ko bāli tircha kheta usai-le pāucha.

§17 raitāna-mā kheta-ko pajani gardā raiti-le aghi-dekhi khāi āyākā purānā abādi kheta- mā bājho bihrāunyā kabula garchas bhanyā tero abādi kheta pāuchas natara pāudainas bhani kara

main.

6. Cf. *supra* n. 2.

lagāi bājho gachāuna hudaina. purānā kheta pani khosa-mosa garna hudaina. khusi-le bājho bihrāuna māgyo bhanyā- bihrāuna dinu- kara lagāi bājho bihrā bhām̄na hudaina.

§18 raikara birtā guṭhi chāpa mānācāwala bekha gaihra jagā-
mā paṭṭabājho bagara bhayāko jasa-le banāyo abāda garyo tesa-
lāi nakhosanu. lāgyāko sudāmat sermā kuta tesai-bāṭa sāla-
basāla linu. khosyo bhanyā adālata ṭhānā amāla-bāṭa bājho
bagara banāunyā-lāi calan garāi dinu. lāgyāko sudāmata
daidastura tirena bāli aḍakāyo bhanyā khosi dinu. birtā bekha
chāpa mānācāwal marauṭ phigaḍhāra- jyūni peṭiyā-kharca gaihra
jagā-mā dhani-le āphnu ghara banāi baschu bhanyā ghara banāi
basna ra. jagā kamāuna pāucha- khosi arkā-lāi dina pāudaina.

[A59]

§19 jasa-le āphnā āta-kā bala-le bādha kulo banā⁸ kheta pākho
bihrāyāko cha usa jagā-mā naññā baḍhana āunyā-lāi- jagā nadinu.
kheta pākho gumjāyasa heri. ḍaum̄gala hāli napāudā baḍhatā
ṭhaharyākā kheta pākhā-mā kuta ṭheka dari purānā mohi-lāi
gachāi dinu. bāli tirnyā kabola garāunu. mihineta garnyā mohi-
lāi adhiñā⁹ bāli tiramjyāla nakhosanu. lāgyāko kuta daidastūra.
natirnyā-lāi khosi-dinu.

[B30]

§20 laḍā¹⁰-mā gai jyāna dinyā ra. sarkāra-kā kāja-mā gai
marnyā mānisā-kā swasni chorā chori-kā ghar-bāri kheta pākhā-
ko lāgyāko tiro-bharo garamjyāla guṭhi raikara japhati jagā
gaihra-kā dhani-le kasai-le pani⁷ khosana hudaina. tiro-bharo
gari khāna pāuchan kasai-le khosyo bhanyā ra. mai-le pāyāko
cha bhani jabarajasti jagā calana garna āyo bhanyā duwai-lai
khosyākā jagā-kā 1/1 sāla-kā ubajani-bamojima- damḍa gari
jagā unai-lai thāmi dinu. birtā bekha chāpa phigaḍhāra-kā dhani-
le āphu-le kamāuchu bhanyā pani ti bālakha-ko 16 barkha-ko
umera bhayāko rahenacha bhanyā ra. tiro-bharo aṭkyāko
rahenacha bhanyā khosana hudaina. khosanyā-lāi sohi-

7. MsA, texte original gratté et remplacé en petits caractères.

bamojima-^a daṁda garnu. ti bālakha-ko 16 barkha-ko umera bhayā-pachi birtā bekha chāpa phigaḍhāra-kā dhani-le- āphu-le ghara banāi basna ra- jagā kamāuchu bhanyā khosana huṁcha. khata lāgdaina.

§21 kasai-kā bābu pani āmā pani maryā chorā chori bālakha ṭuhurā chan- tin-kā dājyū-bhāi. iṣṭamitra-haru-le- ina-kā gharabāri kheta-mā lāgyāko tiro-bharo pani hāmi tiri dimchau- in-kā jagā jamina pani hāmi-le kamāi bālakha-haru-lāi pālchau i jāmnyā saāmartha⁸ bhayā-pachi āphnā ghara-bāri-mā basi calan garnan⁹ bhani kasai-le bhanyo bhanyā- tyo jagā jamin-ko lāgyāko tiro-bharo gari di ti bālakha pāli calana garna pāuchan. ti keṭā keṭi-ko sāmartha¹⁰ bhayā-pachi āphnā bābu āmā-le calan garyākā jagā inai-le pāuchan- adālata amāla-bāṭa inai bālakha-lāi bihorāi dinu- ghara-bāri khosanyā-lāi 20 rupaiyā kheta khosanyā-lāi khosyākā jagā-kā 1 sāla-kā ubajani-bamojima daṁda garnu. rupaiyā natiryā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara- le kaida garnu.

[A60]

§22 hulāka byān bārudakhānā bosī ghāsi bālā golyā gaihra rakam-mā dariyākā kheta pākhā jagā-mā- bābu āmā maryā chorā chori rakaṁma calāuna sakanyā bālakha ṭuhurā chan bhanyā tina-le kamāuna sakyā-saṁma-ko jagā khosi pajani garna kasai- le hudaina. 12 barkha-dekhi udho-kā chan bhanyā tina-le jiya- le garnyā rakaṁma tirnu pardaina. 12 barkha nāghyā-pachi tiro- bharo gari- āphnā bābu āmā-le jiya-le garyāko rakaṁma¹¹ calāi āyā-bamojima-ko tiro-bharo gari rakaṁma calāi tinai-le khāna pāuchan. eyastā bālakha ṭuhurā-kā jagā jamina khosanyā-lāi-

8. Adjectif : *samartha*, cf. ND.587a, ‘Capable’ (lw. Sk.) ; substantif : *sāmartha* (pour le sk. *sāmarthyā*-), ND.600a, ‘Might, power, ability’.

9. Troisième personne du pluriel d'une forme rare du futur. Cf. T.W. Clark, *Introduction to Nepali*, London, 1963 (second impression with minor corrections, 1977) p. 225.

10. *Sāmartha* est ici un substantif ; cf. ND.600a, ‘Might, power, ability (=sk. *sāmarthyā*)’.

11. MsA, texte original gratté et remplacé en petits caractères.

khosyākā jagā-kā 1 sāla-kā ubajani-bamojima damḍa garnu. rupaiyā natiryā mainhā-kā 5 rupaiyā-kā darā-le kaida garnu.

§23 hulāka byān bārudakhānā bosi ghāsi. bālā-le calana garyākā. raikara pākhā suwārā gharabāri kheta-mā lognyā maryo swāsni mānisa-le lāgyāko rakama-kalam hulāk calāi. ṭalsiṁ amāli-ko kuta theka tiro-bharo gari kheta jagā khāṁchu bhanyā in-ko jagā khosim̄ daina. thāmi dinu. kasai-le khosyo bhanyā tesai jagā-kā 1 sāla-kā ubajani-bamojima damḍa garnu.

[B31]

§24 tiro-bharo gari khānyā raikara japhati kipaṭ kheta pākhā jagā-ko sermā kuta cali āyāko tiro-bharo ḫhāṭanyā ghara ḫhāṭanyā hala-ghara-lāi kodālyā lekhāī daraghara-mā ḫhāṭanyā kheta-ko ghyūkhāni kuta ḫhāṭanyā kholo pairo nalāgyākā jagā-mā kholo pairo lāgyo bhani ḫhāṭi lekhāunyā raiti-le rahecha bhanyā jati ḫhāṭyāko cha ḫhāṭyā jati jagā-ko kheta-mā 1 sāla-kā ubajani-bamojim. pākhā-mā 1 sāla-kā sermā-bamojima damḍa gari. jagā jāhera garna āunyā-lāi dilāi dinu. mukhiyā jimmāwāla-haru-le ḫhāṭyāko rahecha bhanyā sohi-bamojima damḍa gari li. mukhyāli jimmāwāli¹² garna sakanyā rahecha bhanyā tesai jāhera garna āunyā-lāi mukhyāli jimmāwāli¹³ gari dinu. mukhyāli jimmāwāli garna sakanyā rahenacha bhanyā gāu-kā patyāyākā bhalā ādami-lāi mukhyāli jimmāwāli gari dinu. ḫhāṭyā-jati jagā kheta pākho jāhera garna āunyā-lāi. kāmadāra ra. dhani jimmāwāla amāli mukhiyā kacahari-bāṭa dilāi dinu. dilāi diyena bhanyā jasa-le dilāi diyāko chaina usa-lāi tesai jagā-kā 1 sāla-kā ubajani-bamojima damḍa garnu. rupaiyā natiryā mainhā-kā 5 [A61] rupaiyā-kā darā-le kaida garnu.

§25¹⁴ kam̄pēupalṭana kam̄pani bharabhārādāra gaihra jamgi nijāmati-kā jāgira-mā dariyākā jagā-mā. māhājāca bhai-raibam̄di gari. sayakari-smeta li duniyāñā raiti-lāi dariyā-

12. Sic MsB !

13. MsA, kāk., le texte est inséré avant le sceau final.

14. MsA, dernier paragraphe si l'on en croit la table des matières ; les pages 61 à 73 du MsA sont perdues.

bamojima^a jāca-bāṭa sanada bhayākā jagā-mā arko jāca nahumjyāl kheta kuta tiro-bharo baḍhyo bhani khosi pajani garna hudaina^a jas-le khosi pajani garcha^a usa-lai khosyākā jagā-kā 1 sāla-kā ubajani-bamojima dam̑da gari^a jagā purāniyā-lai thāmi dinu^a raiti^a-ko apūtāli paryo bā¹⁵^a am̑ta basai gayo bhanyā ra. kheta kuta ḍhātyo ghaṭāyo dari cali āyāko tiro-bharo aṭadkāī himāyat garyo bhanyā testā mohi-lai raibam̑di-kā bhāga-mā dariyāko bhayā pani khosi pajani garna hum̑cha khata lāgdaina.

[A<62-73>]

MsB

§26 kampūpalṭan kampani nijāmati gaihra-kā jāgīra-mā dariyākā kheta pākhā jagā sadara. daphadara. daphadara mahājāca-le jāci mohināikyā jimmāwāla mukhiyā thāni thari subā rāi majhiyā jimmāwāla ṭekadāra caudharī mukaddama jimidāra. mijhāryā jhuttāwāl. gaihra-kā jimmā garī di āphu āphu-le jimmā liyākā jagā jājha-bujha¹⁶ hera bicāra gardai rahanu. āphnā jimmā lāgyākā jagā-kā ligalāga-mā jagā bahrinyā rahecha bhanyā. bihrautā bahrāuna lagāi 3 sāl duwai boṭi kamāunyā-lai khāna dinu ṭȓsālā pugyā-pachi. kampupalṭan kampani-kā jagā-kā ligalāga-kā bihrautā bhayā usai usai daphadara.-mā nijāmati gaihra aru jagā-kā ligalāga-kā bihrautā bhayā daphadara-mā gai lekhāi dekhāi bāli uṭhāi bujhāi rasida linu. ṭȓsālā pugyā-pachi pani bahrāutā nadarāi bāli uṭhāi khāyāko ṭhaharyā jati barkha-ko bāli mohi raiti-bāṭa uṭhāi li bujhāunyā ṭhāu-mā nabujhāi dabāi khāyāko ṭhaharcha uti bigo bharāi bigā-bamojim dam̑da garī khosi dinu. phalānā khalā bihrautā jagā-ko bāli bujhāuna lyāu bhani mohināikyā jimmāwāla gaihra tālukawālā-le māgna paṭhāudā-mā pani jhela garī bāli nabujhāunyā mohi raiti-lai bigo bharāi bigā-bamojim dam̑da garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

15. MsB, barré.

16. Pour *jāca-bujha* ?

[B32]

§27 kam̄pūpalṭan kampani nijāmati gaihra-kā jāgir-mā dariyākā ha un bā jagerā ukāsa-kā ha un kheta pākhā jagā-mā kholo pairo gaihra nalāgyākā-mā kholo pairo lāgyo kulo bigryo kheta ropiyena bhani ḍhāti āphu-le khāi bā rāiti-lāi khuwāi daphadara jāgirdāra-bāṭa minhā liyāko ṭhaharyā jati sāla-ko jati jati minhā liyāko ṭhaharcha uti sāla-ko khānyā-bāṭa ṭalsimboṭi-ko bigo bharāi tālukadāra-lāi bigā-bamojima damḍa garī jagā khosi dinu ḍhāti minhā liyā jati jagā jāhera garna āunyā-lāi tirobharo¹⁷ garnyā garī kamāuna dinu jīmāwāli mohināikyā gaihra bhanyā kāma puryāuna saknyā lāyeka mānisa ṭhaharāi jīmmāwāli mohi nāikyā gaihra dinu.

§28 sadara daphadara. daphadara. mahājācaki-le mohināikyā jīmmāwāl mukhiyā thāni thari caudhari mukaddama. jimidāra. mijhāryā jhuttāwāl. parpajani gardā āphnā jīmmā-kā kheta pākhā-kā ligalāga-kā jagā bihriyā bhanyā ṭrṣālā pugyā-pachi bihrautā darāi bāli-smeta bujhāulā dekhāina ra. dabāi bāli āphu-le khāñā bā raiti-lāi khuwāñā bāli-ko bigo bharāi. bigā-bamojim jaribānā tiraulā kholo pairo nalāgyākā-mā kjolo pairo lāgyo bhani jāgirdāra. sadara daphadara. daphadara.-bāṭa minhā-liñā bhanyā minhā liyākā bāli-ko bigo bharī bigā-bamojim jaribānā-smeta garī hāmi-lāi khosi pajani garnu bhamnyā bihorā-ko muculkā lekhāi li jagā dinu. lekhi diyāko muculkā-bamojim. nagari jagā bāli dabāi chapāi āphu-le khāyāko raiti-lāi khuwāyāko bā ḍhāti minhā liyāko ṭhaharyā tahakita garī testā-lāi lekhiyā-bamojima bigo ra damḍa gari. khosi pajani garī arko kāma puryāuna saknyā lāyaka mānisa ṭhaharāi mukhyāli jīmmāwāli jhuttāwāli gaihra dinu.

§29 gorkhārāja bhara muluk madhyesa pāhāḍa-kā sābuda jagā-mā kholo pairo khastiparti sukhā dahā ra bālu burja gaihra bhayo bhani ḍhāti khāyāko adālata ṭhāñā sadar daphadara. kumāricoka aḍā gaudā amāla-mā jasa-le jāhera garna āucha testā jagā kāyela garāyo bhanyā jati sāla-ko ḍhāti khāyāko ṭhaharcha.

17. MsB, *tirābhāro* !

uti sāla-ko ṭalsim̄boṭi-ko bigo bharāi bigai-bamojim damḍa-smeta gari. khosi jagā jāhera garna āunyā kāma puryāuna saknyā lāyeka-ko rahecha bhanyā tesai-lai dilāi dinu. phalānā-le dhātyāko cha bhani jāhera garecha robakāra-mā ḍhāti khāyāko ṭhaharena polyāko ṭhaharyo bhanyā testā polāhā-lai usai jagā-kā 1 sāla-kā ṭalsim̄boṭi-kā bigā-bamojim damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojim kaida garnu.

[B33]

§30 mahājāca-le jāci raibam̄di garī sayakarī-smeta bujhi li raiti-lai dari diyākā kheta pākhā jagā kamāuna nasaki bājho rahana lāgdā nāu darinyā-le hawas bā jimmāwāla mohināikyā gaihra-le hawas arkā-lai kamāuna calana garna di. usa-le jagā banāi ropi lāgyāko tirobharo gari khāi carci āyākā jagā-mā tiro bharo naaṭkam̄jyāl khosi pajani garna hudaina. raibam̄di-mā nāu darinyā-le pani mero nāu-mā dariyāko ma kamāuchu bhamna pāudainan. yastā jagā kasai-le khosi pajani garyā bhanyā 1 sāla-kā ṭalsim̄boṭi-ko bigā-bamojīma damḍa garī jagā kamāunyā-lai thāmi dinu.

Add. MsB : mohi ṭalsim̄-ko.

§31 dhāna gahu bāli-mā pākena sukhā bhayo asinā paryo salaha-le khāyo. kholo pairo lāgyo puruwā¹⁸ bhayo bhanyā jagā kamāunyā mohi gaihra-le āphnā najika-kā adā thuma-mā karāuna jānu adā thumawālā-le usa ṭhāu-kā jimmāwāla thari mukhiyā-kā nāu-mā purji gari paṭhāi dinu. so bamojim us ṭhāu-kā jimmāwāla thari mukhiyā bhalāmānisa laigī sāchi rākhi kaṭāi pāthi lagāi ṭhaharyāko bāli aina-bamojim ṭalsim̄-lai bujhāi tirjā rasida māgi linu jimmāwāla mukhiyā thari bhalāmānisa-haru-le pani mohi-le. adā thuma-ko purji li āyā-pachi āphu basi jastā-ko tasto gari kaṭāi madāi¹⁹ ṭhaharyāko bāli āphu-le lekhi sāchi-

18. ND.386a, s.v. *puruwā*, ‘Filled up, filled in’. Le mot s’applique à une terre recouverte par un glissement de terrain qui a détruit la récolte.

19. Le verbe *maḍānu* signifie « to cause to have massaged » (cf. ND.489b) ; il n’est évidemment pas question de massage ici : *maḍāi* fait écho à *kaṭāi*.

smet-ko nāu hāli 1 parti²⁰ kāgaja āphu-sāga rākhanu. 1 parti kāgaja mohi-lāi dinu 1 parti kāgaja aḍā-mā puryāi dinu aḍā thumawālā-le āphnā syāhā-mā lekhi rākhanu jimmāwāla mukhiyā thari bhalāmānisa-le jastā-ko tasto nagari mohi-kā molāhijā-mā lāgi ghaṭi pāryāko ṭhaharyo bhanyā ghaṭi pāryāko bigo mohi-bāṭa bharai usai bigā-bamojim jimmāwāla thari mukhiyā bhalāmānisa-mā sāchi basnyā jo ho usa-lāi damḍa garnu. jimmāwāla thari mukhiyā bhalāmānisa basi kaṭayā maḍayākā bāli-mā bāli ghaṭyo bhani ṭalsim-haru-le ujūra garna pāudainan. aina-bamojim bujhī linu. aḍā thumawālā-ko purji nalagi jimmāwāla thari mukhiyā bhalāmānis-mā eka janā pani sāchi narākhi āphu āphai-le māṭra kaṭayā maḍayāko ṭhaharyā ṭalsim-le mihnā dinu pardaina dariyā-bamojim-ko bāli bujhāunu parcha.

20. Le mot *parti* est ici la forme ‘populaire’ de *prati* « un exemplaire, une copie » ; à ne pas confondre avec *partī* « friche ».

7 bāli natirnyā mohi-ko

[A74] [B36]

§1 mohi gaihra-sita birtawāra jāgīradāra.-haru-le hāmi-lāi dhānai cāhiṁcha bhanyā dhānai dinu mohi-le boki puryāi dinya śrestā bhayā boki puryāi dinu. nabokanyā śrestā bhayā dhānai saupi dinu. mohi-le boki puryāunua pardaina.

§2 raikara birtā jāgira-kā kheta-mā lāgyāko kuta daidastura gaihra tirnyā kurā natirnyā kheta-mā pani baḍhiyā dhāna ubajyā-mā ghaṭiyā bhusyāhā ubajyāko ho bhani ḍhaṭanyā kholo pairo **asinā āgo asinā** naparyākā-mā asinā paryo pairo lāgyo kholā-le khāyo kulo bigriyo pāni nabhai ubajena bhaṇnyā sāla basāla-ko tirnu parnyā bāli sālabasāla **aṭd**kāunyā mohi-lāi jillā bijillā bājho phoryāko ho bhanyā pani kheta khosi pajani garnu.

§3 raikara kipaṭ **japhati** jillā **japhati** guṭhi birtā-kā mohi-le kheta-mā ubajyākā dhāna dabāi powaṭā bhusa dekhāi laigyā laijā natara chaina. yastai ubajyothyo bhani ḍhāti jhelakhela gari ṭalsim-lāi dukha dinya mohi-ko kheta khosi nayā mohi-lāi dinu.

§4 raikara kheta pākho hulāka-mā hālyāko cha. jāgīra-mā paryāko cha bhani tirobharo nagari ḍhāti¹ dabāi khāyāko jagā jas-le jāhera garna āmucha ustā jagā kheta calana garna tesai jāhera garnyā-lāi dinu. lāgyāko kuta daidastura usai-bāṭa linu. dabāi khānyā-le jati barkha-ko bāli khāyāko ṭhaharcha uti barkha-ko dabāyākā jagā-ko ṭalsim boṭi-ko bigo bharāi usai bigā-bamojima damḍa garnu. jagā jāhera garna āunyā-lāi śrī prāim miniṣṭara-ko daskhata garāi dilāi dinu.

§5 kampū palṭana kampani bhārādāra jāgīradāra. gaihra-kā khānagi ḍhaḍā-mā dariyāko ra daphadara daphadara-keā jagerā ukās. kheta-ko bāli bujhadā purānā ḍhādā¹ tirjā-kā kheta kholo pairo gaihra bhayāko ra. bihriyākā jagā-mā kuta-mā ghaṭa baḍha paryo bhani mohi ṭalsim ra. daphadara-ko jhagarā bhayā-mā 10 sāla-kā mahājāca-le jāci lyāyākā moṭha ḍhaḍā-ko sahi gari nija

1. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

10 sāla-kā jāca-kā moṭha ḍhaḍā-mā lekhiyā-bamojima baḍhyākā thāum-mā baḍha sakāra gari¹ ra. ghaṭyākā thāu-mā minhā di ṭalsim daphadara gaihra-le bujhi linu. sohi-bamojima mohi-le pani tirnu. māhājāca-le muluka jāci āyā-pachi kholo paio gai kheta kuta ghaṭyā-mā jāgīradāra-lāi² dariyā-mā jāgīradāra-le jāci bujhi ^{ra} jagerā ukāsa-ko daphadara daphadara-le jāci bujhi thaharāi munāsiba māphika mohi-lāi ghaṭyāko minhā di bāki bujhi linu aina-bamojima kāhi baḍha³ bhayo bha=nyā [A75] pani jāgira-mā dariyākā-mā jasa-kā khānagi-mā baḍha bhayo usai-le khānu. jagerā ukāsa-mā baḍha bhayā-mā daphadara daphadara-le bujhi linu. sohi-bamojima khānagi⁴ ḍhaḍā-mā pani jāgīra-mā dariyā-mā jāgīradāra-le⁴ sacyāi māgānu daphadara daphadara-le pani sacyāi dinu. jagerā ukāsa-mā daphadara. daphadara-le sacyānu.

[B37]

§6⁵ byān bālā *ghāsi* bosi *ghāsi* karmi golyā bārudakhānā kāgatyā thāpalyā⁶ hulāki caukī-haru-le kamāyākā kheta pākhā jagā-kā sāla basāla-ko dari calī āyāko kuta daidastura. bāli atāḍkāyāo bhanyā rakama rakamām⁷-kā tālukawālā-lāi bhani ^{unai} usai-bāṭa āphnu bāli linu. tālukadāra-le testāo bāli natīrnyā mohī-lāi. khosī bāli naatākāunyā āphu-lāi dariyākā rakama-ko kāma puryāuna saknyā mohī tajabija gari jagā pajani garnu. tālukawālā-le bāli diyena bhanī ṭalsim karāuna āyā bāli nadīnyā tālukawālā-lāi 5 rupaiyā damḍa gari tesai-bāṭa bāli bharāi dīlinu.

§7 bālī-mā asinā paryo dhāna pākena sukhā bhayo salaha-le khāyo bhani karāuna āune⁸yā-lāi jāci cauthāi-samma ghaṭyāko

2. MsA, *jāgīdāra-lāi* !

3. MsA, *bāṭa* ?

4. MsA, *jāgaridāra-le* !

5. MsA, le paragraphe a été entièrement effacé et remplacé. Le nouveau texte est d'une autre main que celle qui a écrit le chapitre. Le sceau initial, précédé du numéro de l'article original, se retrouve devant le début de la troisième ligne de l'article modifié.

6. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

bhayā minhā nadinu. cauthāi-dekhi baḍhatā no^kksāna bhayāko rahecha bhanyā adhiyā baḍāi dinu⁷.

§8 *mohī-kēā ghar-mā⁸* kehi kāja-le 2/4 barkha-ko bāli rahana gayāko cha bikri gardā bhāu milena *bhanyā⁹* ṭalsim pugyāko rahecha mohi-le jhelakhela chalachāma gari atdākāyāko rahecha bhanyā jāgiradāra pugyākā belā-ko bhāu ra. hāla-kā bhāu-mā jāgiradāra-ko jaunā bhāu-mā kiphāyet humcha. uhi bhāu-bamojima bharāi dinu. ṭalsim napugi bāli rahana gayāko rahecha bhanyā jaunā belā-mā ṭalsim *ra ṭalsim-kā mānisa pugehan¹⁰ pugyākā chan.* usai belā-kā calyākā bhāu-mā jati sālako bāli rahyāko cha uti sāla-ko bāli bharāi dinu.

[A<76-79>]¹¹

§9 manṣira-dekhi śrābaṇa-saṁma-mā mohi-sita āphnu bāli lina jādā mohi-le jhelakhela gari bāli diyena bhani jāgiradāra karāuna āyā mohi-lāi lyāi robakāra gardā mohi-le jhelakhela garyāko ṭhaharyo bhanyā. testā mohi-lāi thuni laṭṭi paṭṭi ghara kheta-le jāgiradāra-ko bāli bharāi dinu. uti-le pugena bhanyā kapāli tamasuka garāi dinu. ghara kheta laṭṭipāṭṭi-le pugena ra baru merā nāli-mā kaṭṭā holā yasa-sita tamasuka gari māgdina. aina-bamojima nela hāli deu bhanyo bhanyā nela hāli saḍaka-mā paṭhāi mainhā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le chuṭti bhayā-pachi chādi dinu. jāgiradāra-le mohi-lāi māpha gari chādi dimcha bhanyā pani pāuchan chādi dinu. mohi-lāi bāli nadiyā-bābat nela halāyā-pachi pheri usa-sita khojana pāudainan.

§10 arkā-ko jagā kamāunyā mohi raiti kuriyā-le āphu-le kamāyākā jagā-ko bujhāunu parnyā bāli belā-mā laigi bujhāunu. bujhāyena ra. āphnā ghara-mā rahyākā dhāna bāli-mā phāguna

7. MsB, *badhāi dinu* ! Ce qui aboutirait à accroître la charge supportée par le métayer en cas de désastre naturel, alors qu'évidemment métayer et propriétaire partagent la perte.

8. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

9. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

10. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

11. Selon sa table des matières, le MsA comptait 10 paragraphes ; les articles 9 et 10 sont perdus.

maihnā-samma ra. gahu bāli-mā sāunyā samkrām̄ti-samma-mā āphnā ghar-mā āgo lāgi bajra pari ghara bigri ḍādhyo bhamnyā-le minhā pāudaina. kamāunyā mohi-kā kapāla lāgcha uhā-dekhi uprām̄ta bhāu ghaṭyā-pachi¹² becaulā bhani ṭalsim̄-le mohi-kā ghara rākhyāko bāli ḍādhyāko bhayā mohi-kā kapāla lāgdaina. jāgiradāra ṭalsim̄-le minhā dinu parcha gāughara jāci ḍādhyā jati minhā garāi dinu.

Add. MsB : bāli natirnyā mohi-ko.

§11 arkā-ko guṭhi birtā raikara gaihra jagā kamāunyā mohi kuriyā-le kamāyākā jagā-ko. bujhāunu parnyā bāli bujhi leu bhani mohi kuriyā-le bhaṇḍā rājakāja-mā ṭāḍhā gayā-bāheka dhani ra jāgīradāra daphadara-le barkha dina nāghyā-pachi pani bujhi liyāko rahenacha ra mohi-kai ghara-mā rahyāko ṭhaharyo bhanyā. jauna jauna sāla-ko bāli bujhāunu. bujhanu parnyā ho usai usai sāla-ko bāli mohi kuriyā-le bhari diyo bhanyā barkha-prati muri 1 ko pāthi 1 kā dar-le ṭalsim̄ daphadara-le mihnā di bāki mohi-bāṭa bujhi linu. aghi-ko bhakāri māsyāko ṭhaharyo ra pachi-ko anna dinchu bhanyāko rahecha bhanyā ṭalsim̄-le mihnā dinu pardaina. aina-bamojim mohi-le bujhāunu parcha bharāi dinu.

12. Sur le MsB figurent deux signes identiques qui peuvent se lire *ghaghā* ou *tyat�ā*. La lecture du KNM (*ghaṭyā*) est possible, mais il semble peu plausible que le *jāgirdār* attende que les prix baissent pour vendre sa récolte. Il faut sans doute comprendre *badhyā*.

8 bāli-bikri-ko

[A80] [B39]

§1 jāgiradāra. **ra** aru kasai-le tirjā purjā dohoro becyo bañdhaka rākhyo bhanyā agādiwālā sāhu-ko sadara humcha agādiwālā sāhu-lāi bihorā dinu. pachādīwālā¹ sāhu-kā rupaiyā tirna saknyā rahecha bhanyā bigo bharāi bigo tirna saknyā rahenacha bhanyā kapāli tamasuka lekhāi di pachillā sāhu-kā thaili-kā bigā-bamojim dañḍa garnu. rupaiyā natiryā mainhā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le kaida garnu.

§2 jāgīradāra-kā tirjā-purjā harāyo corīyo bhanyā āphu-le bhayo daphadara-kā purjī²-le bhayo turañta yesto bihorā **bhayo** ho bhani jagā-mā thuni pañhāunu. thunuwā pugyā-pachi mohi-le harāyā coriyākā tirjā-purjā-le bāli diyāko bhayā daphadara **ra**. jāgiradāra-lāi tesa mohi-le bāli bujhāunu parcha thunuwā pugyāko rahenacha cora-le li gayākā tirjā purjā-le mohi-le bāli diyāko rahecha bhanyā tirjā purjā li bāli dinyā mohi-le dohearō tirnu pardaina. tirjā-le bāli uñhāi laijānyā-lāi khoji daphadariyā ra jāgiradāra-le āphnu bāli bujhi linu.

§3 besautyā dhokryā ijārādāra ḫekadāra-le kinyākā dhāna mohi-le thāmachu bhāu-sita rupaiyā laijāu bhanyo bhanyā jauna maihnā-mā tirjā li gayāko cha usai maihnā-kā kholā-mā calyākā bhāu-le rupaiyā li jānu dhokryā-le dhāna-mā kara lagāi lina pāudaina. kara lagāi liyāko ḫaharyo bhanyā liyākā jammā-ko dasauda dañḍa gari linu. mohi-lāi bisauda pardaina. mohi-le rāji-le diyāko bhayā khata lāgdaina yasai aina-bamojima garnu.

§4 jāgiradāra jāgīradāra-haru-le āphnā āphnā khānagi-ko bāli sātāsāta gari āphnu tirjā purjā arkā-lāi di arkā-ko āphu-le liyāko bāli jagā-mā gai mohi-sita lina jādā tirjā li bāli uñhāuna jānyā-le tirjā-bamojima-ko bāli limchu bhanyā pani bhāu-sita-kā

1. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

2. MsB, *purjā*; le terme *purjī* désigne un ordre écrit, alors que *purjā* est un mot qui fait écho à *tirjā*.

rupaiyā limchu bhanyā pani us-ko khusi humcha. mohi-ko kara lāgdaina. bālī sātāsāta garnyā dhokryā-kā saraha-mā jādainan.

[A81]

§5 kampāu palta^{māna} kampani-kā jāgiradāra-ko tirjā darda thek-mā ra. dhāna-mā āphnā khusa-le bhāu garī becyāko sadara humcha. tirjā-mā lekhiyāko bālī kholo pairo lāgyo āgo asinā bhai ghaṭyākā bāli^{mā} mohi-lāi ra jāgiradāra-lāi. dhokryā-le nasamāunu agāwai jāci bujhi ṭhaharāi kiṁnu. kini sakyā-pachi kholo pairo āgo³ asinā lāgyāko cha bhani dhokryā-le mohi-lāi ^{ra} jāgiradāra-lāi pakryo bhanyā jati rupaiyā-bābat pakryo. uti rupaiyā dhokryā-samga-sita jaribānā gari linu.

3. MsA, *ago*!

9 rairakamma-ko

[A84] [B41]

§1¹ pañcasālā toḍanyā paṭṭaban-ko dastūra khānyā bajira-
raiyat mārnyā sarkāra-ko rupaiyā barbāda garāunyā gaumāmsa
khānyā nimaka-harām bajir ho- mahākāli-pūrba meci-paścima
gaihra madhesa-kā jamīna. bhayo pragaṁnā pragaṁnā
chuṭyāi-kana bhayo ijārā-mā uṭhāunyā bajira. sarkāra-mā āunyā
rupaiyā āphu khānyā ijārādāra-lāi khuwāunyā raitāna-ko dhana-
māla-mā luṭ garāunyā tyo nimaka-harāma bajir ho² bā yo aina
thāmi garos tāpani. yo aina meṭi garos tāpani tyo nimak-harāma
bajira ho³ bhani śrī 5 sarkāra lagāyeta. bharbhārādāra umarāwa
duniyānā raiyat-le bujhanu bhaṇnyā kauṣala-ko tajabija-le
ṭhaharāi bhayāko aina ho.

§2 ijārā amānata-kā rakaṇṇama-ko baṇḍobasta gardā- āphnā
muluka-mā gharadwāra gari jahāna baccā-sameta- gari. basyākā-
mā. mātabara mānisa. tajabija gari- rakama dinu. āphnā muluka-
mā gharadwāra jahāna baccā nabhayākā mugalānāa-kā-lāi 50
hajjāra-kā jagā-mā lākha rupaiyā-samma baḍhana⁴ āyā pani-
testā arkā-kā muluka-mā gharabāra jaṭhāna baccā smeta. gari
basyākā mugalānīyā-lāi- rairakam kehi nadinu. kasai-le thāhā
napāi diyecha bhanyā mohora paṭṭā khaici- dhulāi di- rakama-
āphnā muluka-mā ghara jahān bhayākā-lāi dinu. jāni jāni
mugalānīyā mānisa-lāi rakaṇṇama didā- jati-mā mohora paṭṭā
gari diyāko cha. pajani garnyā jo ho- usa-bāṭa sarkāra-ko jmā
uṭhāi usai jmā-kā sayakarā 5 rupaiyā-kā darā-le jaribānā garnu.
rupaiyā natiryā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā darā-le kaida garnu.⁵

1. MsA, le scribe est celui qui a écrit le texte de *jagā jamin* à partir du §15, ainsi que *mohi-ṭalsim*.

2. MsA, *bajira rho* !

3. Ce passage ne figure pas non plus dans l'article correspondant du ms NeBhā.618 (*supra* 2.20).

4. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

5. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

§3 raikara jāgira guṭhi birtā bekha chāpa mānācāwal gaihra jagā-kā ijārā thek-ko baṇḍobasta hudā hawas. baṇḍobasta bhayā-pachi hawas. jagā-kā raiti-le hāmro jagā ijārā theka gari arkā-lāi nadeu usa-le kabul garyā-bamojima-ko jmā phalānā-mārphata. hāmi raiti raiti-haru bhai bujhāulā kadā *cīt usa-le jmā hinā minā pārye bhanyā pani thaharyāko jmā hāmā ghara-gharānā-bāṭa bujhāulā bhāni* chaitra mainhā-saṃma-mā. bhanna āyā bhanyā ra. mātabara. jamāni *di* muculkā-smeta lekhi diyā bhanyā jagā theka ijārā-ko. baṇḍobasta gari. arkā-lāi diyāko bhayā pani badara garāi. raiti-haru-kā jimmā lokābhāra gari dinu.

[A85]

§4 jagā pajani gari paṭṭā kabuliyet-smeta gari saupyā-pachi theka linyā-le pani kistā muhuḍā diyā-pachi miti napugdai jagā khosi khicolā pāri diyo ra. theka linyā-le jagā-ko calan. dāma-kāma garna pāyena bhanyā paṭṭā-bamojima-kā miti-mā jati mainhā jati dina biehornā pāyāko chaina. ijāpha-mā dāmāsahikā bhāga-le purānā ijārādāra. lāi minhā garāi di miti napugi pajani garnyā-lāi jagā linyā aghillā-le. kabuliyāct-bamojima-ko jmā cukti garyāko rahecha bhanyā ra. hisāba-mā baḍhatā gayāko rahecha bhanyā. baḍhatā gayākā rupaiyā-keā dasauda-kā dara-le byāja-smeta. bharāi *di* purānā-le minhā pāyākā bigā-bamojima daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā mainhā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaida garnu. thekadāra ijārādāra-kā barkat-le⁶ tahasila garna nasaki miti pugyā-pachi jagā-mā rahyāko bāki bhanyā thekadāra. ijārādāra-lāi. minhā hudaina. bujhāunu parnyā thāu-mā āphu-le bujhāi. jagā-mā rastakista gari. hākima-cheu. munāsiba māphik-ko bala maddat māgi āphu-le uṭhāi linu.

[B42]

§5 *jagā jamin rairaka#ma*⁷ gaihra-kā theka ijārā-ko pajani gardā kasai-le ma eyati *di*anchu bhāni kabula gari myāda-ko purji tāmsāyo athabā mālika-haru-sita gai *bimanti* garyo pachi-

6. Cf. ND. 422b, s.v. *bargata*, ‘Strength power, cogency’.

7. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

bāṭa jagā lin̄na bhani chāḍyo bhanyā testā-lāi. ijāpha baḍhyāko rahecha bhanyā baḍhyākā ijāpha-bamojima⁸. ijāpha baḍhyāko rahenacha bhanyā 20 rupaiyā bekubi daṇḍa garnu. bhāgi gayo bhanyā myāda-saṁma parkhanu. myāda-saṁma-mā āyena bhanyā jagā baṇḍobasta gari. jati-mā lāgcha pajani garnu. yestā bekubpha⁹ ra bhaguwā-le bolyākā jmā-ko sadara hudaina. bhaguwā-lāi jailhe phelā parcha. pakri sohi-bamojima daṇḍa garnu. natiryā aina-bamojim kaida garnu.

§6 khuwā-kā jagā-ko bājabi sermā. aghi-dekhi dari cali⁸ āyākā rakama-kalama theka rupaiyā tirnu parnyā-mā. jagā-mā naghāti. ghaṭyo bhamnyā ra. ghara uṭhyo bhani rupaiyā natirnyā bakhedā garnyā-lāi jati ghaṭyo bhamcha bigo bujhi bigā-bamojima jaribānā garnu⁹.

[A<86-91>]

§7 ijārā thek kuta lāūnyā-le birtā bekha chāpa jāgira khuwā guṭhi gāū jimi jagā gaihra rakaṇ-smet-ko ijārā thek lāudā agāwai jati baḍhcha jagā linyā-lāi mukha-le baḍhāumjyāl baḍhāunu jasa-lāi dinu cha. hānāhāna-mā jas-le baḍhyo āphu-le patyāyākā-lāi lālamohora daskhata paṭṭā cāradāma bhai bahāli diyā-pachi usai sāla-mā 7 dina-bhitra-mā arko baḍhana āyo bhanyā baḍhanyā-lāi dinu sāta dina uprāmta aru baḍhana āyā pani aghillā-lāi khosana pāudaina. aghillai-ko sadara humcha. adālata kausi daphadara kumāricoka mulukikhānā jāgiradāra gaihra sarbaṇkamāphi birtā chāpa bekha phigaḍhāra marauṭ mānācāwal guṭhi gaihra-kā dhani-le aghillai-lāi thāmi dinu aina nāghi pajani garnyā-lāi sayakarā 10 rupaiyā jaribānā garnu. rupaiyā natiryā mainhā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le kaida garnu.

§8 mahākāli-pūrba meci-paścima madhyesa pāhāḍa bhara. muluka-kā rairakam-ko parpajani gardā kausi tosākhānā prabhṛti jagā jagā-kā kāriṇḍā-haru-le culho nachuṭṭiyākā ra. amṣa nabhai saga basyākā bābu chorā dāyūbhāi-mā kasai-lāi 1 janā-ko māṭra

8. MsA, *cari* ?

9. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

nāu hāli raikara khu *wā guṭhi birtā*¹⁰ chāpa mānācāwal bekha khāni ṭaksāra. gaihra ijārā amānat rakaṇkalam didā ra. dhana jamāni gaihra didā-kā paṭṭā kabuliyata sawāla muculkā jmānipatra gaihra lekhāyā-mā tes-ko culho nachuṭtiyākā ra. amṣa nabhai saga basyākā bābu chorā dājyūbhāi gaihra jahāna kohi āi tyo lekhi diyākā kāgaja-mā hāmro nāu pani paryāko chaina. yasa kurā-ko khati upati-mā hāmi sāmela chauna bhani karāuna āyā bhanyā kāgaja-mā nāu lekhinyā-cāhi-kā amṣa-bāṭa mātrai lina pāimcha aru sāmel nahunyā-kā amṣa-bāṭa lina pāidaina nalinu usa-bāṭa jmā uṭhi sakena bhanyā jagā di kāgaja lekhāi linyā kārimdā-bāṭa bharnā garāunu. cāra barṇa chattisai jāta dunīñā gaihra-le pani guṭhi birtā bekha marauṭ mānācāwal khuwā dhana jamānipatra lekhi diyākā-mā culho nachuṭtiyākā ra amṣa nabhayākā amṣiyāra sabai-ko nāu paryāko kāgajapatra bhayāko mātrai sabai-sita lina pāimcha. nabhayā aru-lāi pakrana hudaina. jas-ko nāu kāgaja-mā lekhiyāko cha khati upati usai-ko huṇcha usai-sita mātra linu. bābu āmā-le lekhi diyāko bhayā chorā-le bujhāunu parcha sawāla paṭṭā kabuliyet jamānipatra gaihra linadina-kā kāgajapatra-mā linyā-kā dājyūbhāi bābu chorā yakā culhā-=mā [B43] bhāṭa khānyā-mā kasai-le mero nāu pani paryāko chaina yas kurā-mā sāmela pani chauna bhani 2 maihnā-bhitra-mā kohi bhamna āyā tina-le tirnu pardaina. 2 maihnā-bhitra-mā thāhā pāi janāu dina naāunyā-le nāphā noksāna-mā sāmela bhai tirnu parcha 1914 sāla maṁsira maihnā-samma yastā kurā pari āyā aghi calyā-bamojima garnu wāhā uprāṇta yasai aina-bamojima gari chini dinu.

§9 kasai-le sawāla paṭṭā kabuliyat gari ijārā amānat liyākā jagā-mā mānisa hāli kāma lāudā nāphānoksāna-ko bhāga gari khānu. bhani sārā khati upati-ko kabuliyata-ko lekhata bhayā-mā nāphā pani āphnu bhāga anusāra khānu. noksāna paryā pani āphnā bhāga anusāra. tirnu darmāhā-ko sarkhata hunyā-le. sarkhat-bamojima pāucha. sarkhata chaina yati diulā bhamnyā kabula pani chaina āphnu kharca khāi kāma garyāko rahecha bhanyā mainhā-kā 3 rupaiyā-kā dara-le kāma garyā-samma-ko

10. MsB, original effacé et remplacé en petits caractères.

darmāhā dilāi dinu. sarkhata kabula kehi rahlenacha rakami-ko kharca khāi kāma garyāko rahecha bhanyā usa-kā khusa-le diyā mātrai pāucha. nadiyā kara lāgdaina. yastā kurā-mā sārā khati upati-ko likhat bhayāko rahlenacha jagā-mā nāphā bhayo ra. mai-le kāma garyāko cha bhāga pāunyā hū bhaṇna āyā likhat nabhai bhāga pāudaina bhani thoki dinu. sārā khati upati-ko likhata bhayāko rahlenacha jagā-mā tuṭa paryo bhani jagā linyā-le tā ra ma bhai kāma garyāko hū tuṭṭā paryo yo tuṭṭā tai-le pani tirnu parcha bhanyo bhanyā likhat nabhayākā-le tuṭṭā tirnu pardaina. yastā jhagarā-mā damḍa jitāuri nagarnu. dasauda bisauda li chini dinu.

§10 bepāri mahājana gaihra-le sājābepāra gardā jati janā gumasta bhayākā chan. sabai-le rāsa hāli bepāra garyāko rahyāchan bhanyā rāsa heri bhāga gari dinu. yakā-ko mātrai rāsa rahecha aru gumasta bhai gayākā rahyāchan bhanyā sāhu-bāṭa nāphānoksāna-kā bhāga gari diyāko rahecha bhanyā ra. darmāhā-ko kabola gari. lekhi diyāko rahecha bhanyā likhata-bamojima nāphānoksāna-ko bhāga pāunyā-lāi bhāga ra. darmāhā pāunyā-lāi darmāhā bharāi dinu. sāhu-ko sarkhat nabhayākā-le nāphā-ko bhāga darmāhā kabula garyāko cha bhani samāuna pāudaina. kāma bhanyā garyāko rahecha. yati dinu bhaṇnyā sarkhat bhanyā rahlenacha bhanyā testā gumasta-lāi khāna di kāma garāyāko bhayā kehi dinu pardaina. khāna diyāko rahlenacha bhanyā kāma garyākā dina-ko hisāba gari maihnā-kā 3 rupaiyā-kā dar-le kāma lāunyā-bāṭa dilāi dinu. kāma bhanyā kehi garyāko rahlenacha *sāhu-le sarkhat pani gari diyāko rahlenacha kabula pani rahlenaca*¹¹ ma yati pāunyā hū bhani usai samāuna āyāko rahecha bhanyā sarkhat nabhai arkā-lāi samātana āūnyā jhuṭṭā thaharcha usa-le samātyākā bigā barābara damḍa garnu.

[B44]

§11 sarkāriyā rupaiyā-mā amānata-kā rupaiyā ijārā-kā rupaiyā jāgira-kā rupaiyā muluka-kā rupaiyā jagāta bhaṇnsāra khāni

11. MsB, *kāk.*, texte inséré avant le sceau final.

ṭak-kā gaihra kārindā-sita-kā muluka-kā bākī ḍhukuṭi tahabila¹² daphadara sadara daphadara kumāricoka adālata ṭhānā adā gauḍā megajina. dharmādhikāra rakami kārobāri jaṅgi muluki nijāmati gaihra rupaiyā paisā-ko kāja kāma garnyā-le lākha rupaiyā phalānā kāriṇḍā-le khāyāko cha bhani kasai-le polyo tes-mā 1 rupaiyā sābit garyo bhanyā ḍherai polyā-mā 1 rupaiyā mātrai sābit garyo bhanyā pani polanyā-lāi khata lāgdaina damḍa jaribānā hudaina. polāhā-le polyākā jmā-mā yaka rupaiyā pani sābit garna sakena bhanyā polāhā-lāi jati polyāko cha usai bigā-bamojima damḍa garnu. rupaiyā natiryā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le kaida garnu. polāi māgnyā-lāi kehi pardaina.

MsB

§12 cāra adālat-ko sāla sāla-ko jmā kharca gardā aghi-dekhi cali ayā-bamojim-ko dastura rupaiyā 9 mātrai adālat itācapali-bāṭa li adālata-kā mālika-kā nāu-mā khāla khāla-ko juddā juddai phārakha gari dīnu juddā juddai phārakha bhayā-pachi phārakha-piche-ko dastura lāgcha bhani nalinu.

Add. MsB : rairakam-ko

[B+5]

§13 śrī 5 sarkāra-lagāyet duniñādāra kasai-le 21 sāla śrābaṇa śudi 1 roja-dekhi¹³ uprāṇta ijārā amānat-ko rakam didā. kasai-lāi tamasuki rupaiyā sāpaṭ didā tahabil-ko jimmā didā 10 hajjāra-dekhi māthi kharca garnā-ko akhatiyāri-ko kāma didā estā kurā-mā sawāla paṭṭā kabuliyet tamasuka akrāra jmāna-baṇḍi lekhāudā 16 barkha dekhi māthi-kā bābu chorā nāti bhatijā 3 pustā-ko nāu lekhi tinai janā-lāi sahi halāi linu 3 pustā chaina bhanyā 16 barkha nāghyākā 2 pustā-ko nāu lekhāi 2 janā-ko sahi halāi linu 16 barkha nāghyākā 2 pustā pani chaina bhanyā bhāi bhatijā-ko nāu lekhi us-ko-smet sahi halāi linu. sawāla paṭṭā-mā pani yahi rita-sāga nāu hāli dinu 16 barkha napugyākā bālakha-lāi sahi halāi liyāko tamasuka kabuliyet

12. MsB, *bahabila* !

13. Juillet-août 1864; ce qui prouve que le MsB est antérieur à cette date.

akrāra-ko sahi hudaina. yo Rita napuryāi yakai janā-kā nāu-mā ra 16 barkha napugyāko chorā nāti bhāi bhatijā-kā nāu-mā tamasuka akrāra kabuliyet sawāla paṭṭā gari dinu bhani rukkā daskhat gari diyo bhanyā. tesa-sāga bāki rahyāko dhana rukkā daskhat sawāla paṭṭā garāi dinyā-bāṭa linu. bābu chorā nāti bhāi bhatijā-mā. sahi hālanyā kohi rahenacha bhanyā. testā-lāi māthi lekhīyāko kāma nadinu. sahi hālyā-pachi bājyā bābu dājyū bhāi bhatijā-ko dhana sampati pani khāmna¹⁴ lāgyāko bāki pani tirdina bhanna pāudaina. sahi hālyā-pachi bāki tirnu parcha.

§14 aqā aqā gauḍā gauḍā-mā¹⁵ rahyākā ra jagā jagā-mā asula tahasila garna gayākā jaṁgī nijāmati hākim rakami gaihra-le sawāla-bamojim-kā tahasila hunyā āmdāni sar-salāmi dai-dasturāt¹⁶ bā je rakam-smet nagadi jinasi āmdāni asula bhayākā dina-ko ra chinyākā jhagarā-kā āmdāni nachinyākā jhagarā-ko bigo āmdāni jāca ra adālata-bāṭa daṁḍa gaihra tokiyākā dina-ko roja roja-ko nagadi jinasi āmdāni kharca syāhā caḍhāunu. so syāhā-bamojim yeka akṣara yeka mātrā pharaka napāri arko prati utāri āphnu sahi-chāpa gari nepāla-kā-le 3 dina-mā kausal-mā dākhila garnu. tāḍhā-kā-le jāna āuna bāṭo-kā dina-bāhek 60/60 dina-mā kausal-mā paṭhāi dinu kausaliyā-le pani tyo kāgaja āphu-sāga rākhi tes-ko nakal sāri kumāricoka paṭhāi dinu. nepāla-kā-le 3 dina naghāyera¹⁷ lyāyo bhanyā ra tāḍhā-kā-le jāna āuna bāṭo-kā dina bāhek 60 dina naghāyera lyāyo bhanyā tes-lāi bigo khaḍā gari bigā-ko dasawada jaribānā garnu.

[B+6]

§15 kumāricoka-le kausal-bāṭa pāyākā kāgaja-bamojim āmdāni kasi bahi bujhanu jun miti-mā asula bhayāko us miti-mā syāhā-mā āmdāni nacaḍhāi arko miti-mā syāhā-mā āmdāni caḍhāyāko

14. Forme négative correspondant à l'orthographe moderne *khānnā*.

15. MsB+, *gañdā* ?

16. Cf. John T. Platts, *A Dictionary of Urdu, Classical Hindi, and English*, Oxford, 1930, p. 517a, s.v. *dasturāt* « customs, usages, practices, modes; customary perquisites, fees, per-centages ».

17. Absolutif en -era, forme exceptionnelle dans le *Ain* (cf. 24.4 et 30.13).

rahecha bhanyā miti pharaka pāri pachi syāhā caḍhāyākā nagadi jinasi-ko sayakarā 20 damḍa garnu.

§16 rayat-bāṭa asula bhayāko yaka thoka roja roja-ko syāhā-bamojim sahi-chāpa gari kausal-mā rapoṭ paṭhāyāko yeka thoka bahi bujhanyā belā-mā syāhā herdā bhanyā rayat-bāṭa asula bhayā-bamojim durusta rahecha bhanyā bhula ṭhaharcha. testā-lāi khata bāṭa lāgdaina. rayat-bāṭa yeka thoka asula hunyā roja roja-ko syāhā-bamojim sahi-chāpa gari kausal-mā rapoṭ yaka thoka paṭhāunyā syāhā nacaḍhāunyā esto garyāko rahecha bhanyā bigā-bamojim damḍa gari kāma-dekhi khāreja garnu.

§17 sarkāra-kā golā gaddi-mā māṭra becanu aru-sita nabecanu bhamnyā urdi bhayāko alaici gaihra jinsi māla golā gaddi-mā nalaigi aru-lāi becyāko ṭhaharyā bigo japhat gari kiṇnyā becanyā duwai-lāi sohi bigā-ko ādhi ādhi-kā dar-le damḍa garnu. sarkāra-bāṭa dādani-smet liyākā māla mugalānā-mā laigi becyāko rahecha bhanyā becanyā-bāṭa becyākā rupaiyā lilām gari bigā-bamojim damḍa-smet garnu. golā gaddi-mā jānyā bāṭo nalagi cora bāṭo gari laigyāko ṭhaharyā bāṭo dekhāi dinyā-le kehi khāi dekhāyāko bhayā khāyāko bujhi li usai-bamojim. kehi nakhāi dekhāyāko bhayā 10 rupaiyā damḍa garnu. mugalānā-mā becana laigayāko māla jāni jāni ghāṭa tāri diyāko ṭhaharyā ghāṭa tāri dinyā-le liyāko khewā japhat gari sohi bigā-bamojim jaribānā-smet garnu.

§18 nepāla-bāṭa pajani hunyā sarkāriyā rakam gaihra-mā aina-bamojim myāda-ko purji ṭasāudā aḍāwālā-ko chāpa lagāi lyāyākā purji-mā kausal-ko smet chāpa lagāi nakkal āphu-sita rākhi myāda-ko purji ṭāsanu. aḍāwālā-ko ra kausal-ko chāpa nalagāi purji ṭasyāko ṭhaharyo bhanyā ra purji-ko myāda pugdā-kā 1 dina agādi mukhatyāra-sita jāhera nagaryāko ṭhaharyā tesa purji-ko sadara hudaina chāpa nalagāi mukhatyāra-sita najanāi ṭasāyāko sadara hudaina bhamnyā bihorā janāi arko purji ṭasāi aina-bamojim rakam gaihra dinu.

10 rakam-bandobasta

[A92] [B48]

§1 bhārādāra kāmadāra-le āphu-le garyākēā kāja kāma-ko 1 barkha-ko kāgajapatra dośrā sāl-mā pani bahī bujhāyena bhanyā bahi bujhātī phārakha naliñjyāl jāgīra nadinu.

§2 mukha-le ra ciṭhipatra-le jas-le kāja kāma garyāko cha usa-le bahipatra bujhāunu pardaina. jas-kā hāta-le nagada jinisā anāja gaihra tartahasil garyāko cha. jas-le nagada jinis anāja gaihra kharca garyāko cha usai-le bahi bujhāunu parcha usai-sita bahi bujhi li. ḫaharyāko bāki pani usai-sita linu. phājil-smet usai-lāi *dilāi phārakhat*¹ garaī dinu.

§3kh² rājakāja-ko āphu-le bahi bahi bujhāi phārkata linu parnyā kāja kāma jas-kā bābu bājyā dājyū-le garyāko cha phārakhata lina napāi maryo bhanyā tin-kā chorā nātī bhāi-le dhana khāmchau bhanyā bahi pani bujhāunu parcha bāki pani tirnu parcha bābu barājyū dājyū-ko dhana saṃpati pani khāmnau bahipatra pani bujhāuna saktauna bāki pani tirdauna bhani dina 48 bhitra-mā bhamna āyo bhanyā usa-le kāja gardā sāga rahyākā chorā pariyāra bhāi-ko smet dhana linu chorā nātī bhāi-lāi napakranu chāḍi dinu dhana lukāi-kana bhanyāko rahecha bhanyā lukāyāko dhana lī us-kā sāga basyākā jahānai-ko sarbaswa gari li lukāunyā-lāi 5 barkha kaida gari myāda pugyā-pachi chāḍi dinu dina 48 uprāta bhamnyā-le bujhāunu parcha.

§3 adālata ḫānā amāla aqā aqā-kā dīṭhā bicāri ḫokā gaudā-kā bhārādāra. kāriñdā gaihra subbā phaujadāra kānugoi caudhari mukaddama gaihra ijārādāra jimmāwāla jeṭhābuḍhā kaṭuwāla mijhāra. gaihra-le nacalyāko rakama lāi duniyā-nā-mā

1. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères ; le *t* final est à peine visible.

2. Le §3 du MsA a été annulé. Les sceaux, comme le numéro, ont été effacés. Il n'est reproduit ni sur le MsB, ni dans le texte publié par le KNM. Ce paragraphe correspond au §16 de *rairakam* du ms NeBhā.618, avec quelques additions à la fin.

rupaiyā paisā tahasil garyā bhanyā jasa-le dari cali āyā-bāhek baḍhatā nacalyāko tahasil gari liyāko cha usa-lāi kāma-dekhi khosi dinu baḍhatā tahasil garyāko rupaiyā kacahari-kā bahi syāhā-mā caḍhāyāko rahecha bhanyā jāhera bhayākā miti-samma-ko bālī khāna dinu. syāhā-mā caḍhāyāko rahenacha bhanyā duniyā-lāi bigo bharai di bigai-bamojima damḍa garnu. rupaiyā natiryā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le kaida garnu.

[A93]

§4 duniyā-lāi baḍhatā rakam kalam-mā ṭamṭā lagāī dukha dinyā jimmawāla mukhiyā ṭekadāra ijārādāra-lāi jati rakama kalama baḍhatā lāyāko cha uti bigo bharai bigai-bamojim damḍa gari khosi dinu. dāma kāma puryāunyā raiti-lāi rāji rākhanyā amnyāya bijāi nagarnyā-lāi ṭhaharai jāgā dinu.

§5 kuṭpiṭ gāliguphatā kulā-kā pānī-mā sānā tinā kurā cukyāko tophāna polāhā-mā damḍa garyāko āphnā miti-samma-mā asula garna sakena ṭekadāra amāli dwāryā khosiyo ra arkā amāli dwāryā ṭekadāra-le pāyo bhanyā purānā-le asula nagarnu. nayā-le pani asula nagarnu raiti-lāi māpha humcha yastā māpha bhayākā kalama aina namāni kasai-le asula garyo bhanyā liyāko bigo raiti-lāi phirtā garai usai-bamojima jaribānā gari linu.

§6 yaksaro³ bāḍāo yaksaro⁴ ochyāunyā oḍhanyā cha hala goru baṁcaro khukuri khurpā kodālo bhadālo yaksaro⁵ cha bhanyā testā-lāi kaunai kurā-kā rakama-kā tahasiladār-le pani yaksaro⁶ hāta hālī becāi nalinu jagā-ko bālī pākyā-pachi bālī-bāṭa uṭhāi linu. puryāyāena bhanyā linu parnyā rupaiyā-ko kapāli tamasuka garai tes-ko jagā khosi arkā-lāi dinu. yasto linyā-lāi jati liyāko cha usai-bamojima jaribānā garnu rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

3. Cf. ND.58a, s.v. *eksaro*, ‘One-fold, single ; simple ; absolutely necessary’.

4. MsB, *yaskaro* !

5. MsB, *yaskaro* !

6. MsB, *yaskaro* !

§7 raiyat prajā-haru-sita rakama lidā aghi-dekhi doko-boko gari. tiri āyā-bamojima linu kuriyā-le kheta bāri kehi kamāyāko chaina. nagada jinisa kehi chaina. bañdabepāra pani kehi gardaina. bhanyā testā raiyat-kā ghara-bāta cāñndrāyaṇa-ko 1 paisā mātrai linu yāhā-dekhi bāheka aru goñadhuwā cuwāun gādimamārakha sāunyā phāgu. jhārā gaihra rakam kehi nalinu. kasai-le liyo bhanyā bigo phirtā gari bigā-bamojima jaribānā garnu.

[A94] [B49]

§8 kasai-le ijārā ṭheka-ko bañdobasta gari liyākā jagā-mā sukhā dahā ra. bāluburja khastiparti marki bhayo kulo bigryo kholo paio āgo lāgyo asinā paryo cori bhayo *kholo tardā*⁷ ḍumgā ghopaṭi ḍubyo raiti bhāgyā jagā-bāta besadhāni bhayo bhani ijārādāra ṭheka dāra-le mihnā mojarā māgyā bhanyā paṭṭā kabuliyet-mā mihnā dinu. bhani lekhīyākā kalam-ko mihnā dinu nalekhiyākā kurā-ko mihnā nadinu ṭheka dāra-le bujhānu parcha. sarkāriyā rakam-mā mihnā nadinu. bhanyākā kalamā-mā mihnā dinyā kāriñdā-bāta mihnā diyāko bigo bharā⁸ bigā-bamojima dañḍa garnu.

§9 kasai-le amānat-ko bañdobasta gari liyākā jagā-mā sukhā dahā ra. bāluburja. khastiparti marki bhayo kulo bigryo kholo paio āgo lāgyo asinā paryo cori bhayo kholo tardā ḍumgā ghopaṭi ḍubyo raiti bhāgyā jagā-bāta besadhāni bhayo ra. mihnā deu bhani māgyā bhanyā kabuliyet paṭṭā sawāla-bamojima mihnā dinu bhani lekhīyākā kurā-ko jagā-mā bujhi us jagā-kā bhalāmānisa-ko muculkā li mihnā dinu. nalekhyākā kurā-ko mihnā nadinu. sarkāriyā rakama-mā minhā nadinu bhanyākā kalam-mā mihnā dinyā-lāi mihnā diyāko bigo bharā⁸ bigā-bamojima mihnā dinyā kāriñdā-lāi jaribānā garnu.

§10 sadara mulukikhānā-bāta ijārā amānata-kā⁸ rakamāñdāra kāriñdā-haru-samga asula parnyā rupaiyā-ko jagā jagā-bāta jmā bañdi kāgaja jhikā⁹ kistā-bamojima asula tahasila

7. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

8. MsA, *amāt-kā* !

garnu. sāla ākhira wāsil bāki gari ṭhaharyāko jo cha bajira-sam̄ga jāhera gari asula tahasila garnu. māyā-molāhijā-mā lāgi⁹ kistā-bamojima asula huna sakanyā rupaiyā āphnā gāphili-le asula nagaryā sadara mulukikhānā-kā kārimdā-lāi mukhatyārakā kausala-ko tajabija-le jaribānā holā mulukikhānā-mā tahasila bhayākā rupaiyā mulukikhānā-kā kāri¹⁰ndā kasai-le sāpaṭi diyā bhanyā sāpaṭi dīnyā-lāi¹¹ sāpaṭi diyākā rupaiyā ra. tes-ko byājasm̄et bujhi li bigā-bamojima- jaribānā garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.¹⁰

[A95]

§11 kausi tosākhānā mulukikhānā kumāricoka-bāṭa ijārā amānatā-kā rakam̄dāra-sam̄ga asula gardā ra. tanukhāha¹¹ mojarā-ko daskhata garāudā 11 sāla paukha sudi 13 roja-dekhi phājila pāri asula tahasila nagarnu daskhata pani nagarnu. jas-le rakam̄dāra-lāi bejjata sakasa gari. phājila pāri asula garlā daskhat garāulā tesa-lāi phājila paryākā rupaiyā-ko sayakarā 20 rupaiyā-kā dar-le jaribānā garnu. yasa-lāi jaribānā bhayā-pachi sakasa gari lidā-mā phājila paryākā¹² rupaiyā kausi tosākhānā-bāṭa phirtā gari dinu.

§12 ijārā amānatā-kā rakam̄dāra-le 11 sāla paukha sudi 11 rojakā miti-dekhi odho kistā-bamojima dinu phājila pāri nadinu. phājila pāri daskhata garāyāko rahecha bhanyā. mukhatyāra-sita biṁti garna āunu. biṁti napāri. phājila dīnyā-lāi¹¹ kumāricoka ra aru mihnā hunyā jagā-bāṭa mihnā pāunyā chainan.

[B50]

§13 bhara muluka-kā thuma khuwā gāhu-keā raiti ḫekdāra-sita wājabī sermā sīrto mahasula sāhuṇyā phāgu dari cali āyāko rakama kalama miti miti-ko sāla tamāma bhai sakiyā-pachi pani asula tahasila gari linu. raiti-le pani miti miti-ko sāla tamām̄mā cukti gari bujhānu jāgiradāra dwāryā-haru khosiyā-pachi

9. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

10. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

11. Cf. ND.272a, s.v. *tankhā* (=jāgir).

12. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

pani āphnā pälā-ko wājabi bāki raiti-sita asula gari lina pāumchan raiti-le pani bujhānu parcha.

§14 hādaphorā pari māsinyā ra. ochyāna-mā parnyā gari kuṭiyākā jāta-bhāta bigārnyā-ko nagada jinisa sunā cādi anāja jamina coryāko khata-mā daṇḍa garyāko jaunāa dwāryā ṭhekadāra-kā pälā-mā daṇḍa āmdāni garyāko ho u dwāryā ṭhekdaṛa. khosiyāko bhayā pani āphu-le āmdāni garyāko pachi asula tahasila gari lina pāuchan aina-bamojima-ko daṇḍa jitāuri tahasila gari linu. aghillā mukhatyāra-kā pälā-mā bhayāko daṇḍa paṭaka mukhatyāri badaliyā-pachi asula¹³ gari lina pāudainan.

[A96]

§15 bhimna nabhai yakāghara-mā samga basyākā bābu bājyā dājyū-bhāī chorā bhatijā jyeṭhā kāmchā bābu-haru-mā kasai-le sarkāra-ko rakama gaihra liyāko ra. karjā liyāko rahecha rakama-ko phārakha nabhai karjā natiri. rakama karjā linyā maryo bhanyā tes-kā nachuṭti yakā-ghara rahyākā-le tyo maryāko murdā na_uthāudai-mā nepāla-kā-le kumāricoka-mā tāḍhā adā gaudā-kā-le āphnā najika-kā adā gaudā amāla-mā āī hāmi bahipatra pani bujhāuna saktauna. karjā pani tirna pani saktauna hāmro ghara kheta jagā jamina nagada jinisa jo bhayāko lekhi dimchau sarkāra lāgos bhamna āyā tina-lāi bahipatra bujhāunā-ko ra. karjā tirnā-ko kara lāgdaina jo bhayāko dhana saṃpati lekhāi sarkāra lagāi di tesai phārakhat garāi dinu. maryāko murdā uthāī poli sakyā-pachi bhamna āunyā dhana māla lukāi sarkāra dhaṭanyā pharebi ṭhaharcha testā-lāi pakri rakam-ko bahi ra. karjā-ko hisāba gari munāsiba māphika mihnā di haka ṭhaharyāko bāki tinai-bāṭa bujhī linu. rupaiyā natiryā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā darā-le kaṭti nahunjyāla kaida garnu¹⁴.

§16 rakam-ko baṇḍobasta gardā dāma kāma nabigārnyā mātabara mānisa ṭhaharāī pāuñnjyāl dhana hunyā mānisa-lai

13. MsA, *asu gari* !

14. MsA, original effacé, remplacé en petits caractères.

rakam̄ dinu. dhana bhayāko mānis āyena aru-lāi dinu paryo bhanyā dhana hunyā mānis-ko jamāni li sarkāra-ko nabigranyā raiyata duniyñā namarnyā gari ijārā amānata-ko baññdobasta gari pajani garnu. dhana hunyā mānisa jamāni pāiyena dhana hunyā-le ijārā¹⁵ thek pani liyena bhanyā kamgāla-lāi di sarkāra-ko jamāmā nabigārnu. sarkāra-kā-tarapha-bāta amānata-ko tahasila garnā-lāi mānisa khaṭāi kāma garāunu. amānata tahasila garāudā noksāna paryo bhanyā bajira-lāi aru kāriñdā-lāi bāta lāgdaina. ghara gharānā-bāta tārnu pardaina. sarkārai-kaio noksāna humcha amānata pani rākhenaeha dhana hunyā mānisa-lāi pani diyenacha ra. jmā na_uṭhanyā kamgāla mānisa-haru-lāti theka ijārā di jmā bigrana gayo bhanyā pajani garnyā bajira ra. aru kāriñdā-mā jo ho usai-bāta sarkāra-ko ra. duniyñā-ko jmā uṭhāi linu.

MsB

[B51]

§17 śrī 5 gorkhā mahārāja bāheka aru gaihra rājā-le gādimamārakha godadhuwā cumāwana māpha garī jagā diyāko rahecha bhanyā un-ko takhata hariyā-pachi aghi-kā rājā-haru-le māpha garī diyāko rakama māpha hudai nalinu. takhata gayākā rājā-le pani aghi i rakama māpha garī diyāko rahecha pachi gorkhā sarkāra-bāta pani lālamohora garī i rakama māpha garī thāmi baksyāko rahecha bhanyā testā jagā pāunyā ra. pāunyā-kā samtāna-le bhoga garī āyāko bhayā pani aru-lāi dāna dātabya diyā kinyā becyāko rahecha bhanyā pani māpha bhayāko yo rakam lāgdaina nalinu.

§18 śrī 5 sarkāra-kā muluka-ko amānata kāja kāma garnyā lakaḍi-ko amānat. kāja kāma garnyā khāni-ko amānata kāja kāma garnyā jagātabhansāra-ko amānat kāja kāma garnyā aru gaihra rakam̄-ko amānat-ko kāja kāma garnyā mālika bhai ḫhākryā jāgiryā mahājāna raiyat-sita mili mukha-le dharma garī hawas bā kāgajapatra garī dharma garī sarkāra-ko ghaṭāunyā

15. MsA, *ijarā* !

kārīmdā-haru jo hun nimaka harāma hun testā-lāi jāgira-bāta khāreja garī duniñā-sita misi khāyākā rupaiyā tesai-bāta khaḍā garī ti rupaiyā li bigā-bamojima jaribānā garī jaribānā-smeta li chādi dinu duniñā-sita mili khāyākā rupaiyā ra. jaribānā-kā rupaiyā tirena bhanyā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le kaṭti nahumjyāl kaida garnu.

§19 śrī 5 sarkāra-kā muluka-ko amānata kāja kāma garnyā jagātabhansāra-ko amānata kāja kāma garnyā khāni-ko amānat kāja kāma garnyā lakaḍi-ko amānat kāja kāma garnyā aru gaihra rakam-ko amānata kāja kāma garnyā sarkāra-bāta paryākā mālika-lāi dharma-patra gari mukha-le ghosa salāmi dinyā kāgaja-patra garī sahi-chāpa garī yati diulā bhani lekhi di hawas bā usai hawas sarkāra-ko noksāna pārī āphu kiphāyata garnyā kārindā-sita mili rājā bajir-lāi thāhā nadi bhitra bhitra gachapatra garī sarkāra-ko noksāna pārī āphu bepāra calāunyā āphu-le tirnyā mahasula ghaṭāunyā rupaiyā chuṭ garāunyā jagā chuṭ garāunyā yasto nimak harāma jāgiryā rahecha bhanyā ghosa salāmi diyāko bigo lilāma garī usai bigā-bamojim daṁḍa garī jāgira-bāta khāreja garī dinu. dhākryā raiyat mahājana rahyāchan bhanyā ghosa salāmi diyāko bigo lilāma garī usai bigā-bamojim daṁḍa garnu. rupaiyā natiryā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le kaṭti nahumjyāl kaida garnu.

[B52]

§20 raikara jagā jamin rājaguṭhi-ko adhīñā kuta tihāu-ko baṇḍobasta gardā lālamohora daskhata. sawāla paṭṭā sthitī gardā. khāni ṭaksāra. jagātabhansāra caudharāñi yakahatī¹⁶ suḍhimahāla-ko bandobasta gardā madhyesa-mā caudhari mukaddama jimidāra. gaihra-ko pajani gardā kāṭhamahāla kās carāi ṭhigurimahāla bhusa haṭṭasāyera golā āphimamahāla maṁḍi gaihra-ko baṇḍobasta gardā kālābamjara-ko 10 sālā pamcasālā paṭṭā gardā. gādimamārakha cuwāun godadhuwā-ko rakama laudā i ādī gaihra nepāla pahāḍa madhyesa-ko ijārā amānata-ko pajani baṇḍobasta gardā kasai-le yeti salāmi

16. ND. 629a, *haṭṭi*, ‘A shop enjoying the monopoly of a particular article granted by the State’.

diṁnchu bhanna āyo bhanyā jaunā rakam-mā salāmi bhani diyāko cha usai rakam-ko paṭṭā kabuliyata-mā caḍhāi jmā bādhi dinu. rakami-le salāmi diyāko baḍdobasta garnyā hākima kārīndā-le kehi nakhānu salāmi bhani diyāko paṭṭā kabuliyata-mā nadarāi āphu-le khāyāko ṭhaharyo bhanyā bigo japhata gari bigā-bamojima jaribānā garnu. rakam kalama gaihra linā dinā-ko sanahe nalagāi āphnā khusi-le hākima jāni kasai-le kara nalagāi najara bhani diyāko pani hākima kārīndā-haru-le tehi nakhānu syāhā-mā darāi sarkāra dākhil garnu. khāyāko ṭhaharyā bigo japhata gari li bigai-bamojima jaribānā garnu.

§21 adālat adālat-mā basi nisāpha-ko kāma garnyā bahi bujhi phārakha dinā-ko kāma garnyā asul-tahasil garnyā sadara. daphadara-mā basi jagā jamina linadina garnyā kausi tosākhānā-mā basi kinamela garnyā tanukhā garnyā jagā jamina ijārā amānat-mā lāunyā yakahaṭṭisuḍhimahāl-ko baḍdobasta garnyā hukuma-le ināmapāta dinyā thiti garnyā gādimamārakha cumāwana goḍadhuwā-ko bandobasta kājakāma garnyā. guṭhi kacahari-mā basi. rājaguṭhi-ko kājakāma garnyā kam̄pūpalṭan. kam̄pani-kā daphadara-mā basi ukāsa pakāsa-ko jagā jamina pajani garnyā kheta pākhā-ko adhīñā kuta tihāu-ko pajani garnyā ukāsa thunuwā-kā jagā lāunyā bāli tahasil garnyā kam̄pūpalṭana kam̄pani-kā darda tanukhāha garnyā. darda bāli dinyā lālamohora garāunyā mukhatyāra mukhatyāra-pachi-kā mālikā-kā daskhata cīhi chāpa lāunyā aḍā gauḍā-kā bharabhbhārādāra. khāni ṭaksāra jagātabhansāra. gaihra ijārā amānata-ko kāma linyā pahāḍa-kā amālī dwāryā mukhiyā jimmāwāl madhyesa-ko kāja kāma linyā mokhya hākima jillā jillā-kā karṇela-haru-le caudharī mukaddama jimidāra gaihra pajani gardā kāṭhamahāl kās carāi ṭhigurimahāla bhusa haṭṭasāyera golā aphimamahāl sorāmahāl. mamḍi-ko pajani kāja kāma gardā ra kālābaṇjar-ko paṇcasālā dasasālā-ko paṭṭā gardā jagā jamin-ko sādha sibānā lāudā gaihra nepāla pāhāḍa madhyesa-ko kāja kāma gardā kāja kāma garnyā hākima kārīndā gaihra-le ghusa salāmi nalinu. ghusa salāmi āphu-le liyā-pachi syāhā-mā caḍhāyāko bhayā pani syāhā caḍhāyāko nabhayā pani tyo liyāko ghusai khāyāko ṭhaharcha bigo japhata garī usai bigā bamojim. damḍa garnu.

[B53]

§22 sarkāra-bāṭa sanada sawāla nabhai kasai-le haṭṭi garī bā haṭṭi-ko tabara garī rakama-haru uṭhāyechā haṭṭi garecha bhanyā. tesa-le haṭṭi liyā-dekhi uprāmṭa jati nāphā khāyāko ṭhaharcha. uti nāphā-ko bigo japhat gari usai bigā-bamojima daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§23¹⁷ rairakama-haru lidā ijāpha baḍhi hawas bā sābika-bamojima-mā hawas 2/3 janā mili paṭṭā kabuliyeta-mā nāu lekhi sājā-bhāi bhai rakama uṭhāyāko rahecha pachi-bāṭa kehi dina kāma lāyā-pachi bhāi-kā bisallāha-le kasai bhāi-lāi kāma kāja garna nadi kohi bhāi-le mātrai aghi sari kāma calāyāchan bā paṭṭā kabuliyet-mā nāu lekhiyāko bhāi-lāi bica-mā khāreja gari arkai-lāi kāma lagāyāchan bhanyā paṭṭā kabuliyet-mā nāu lekhiyākā bhāi-lāi bisallāha-le bāheka garāyāko jati maihnā ṭhaharcha uti maihnā-ko paṭṭā-bamojima-kā miti-taka-ko hisāba gari. usa rakma-ko nāphā bhayāko bhayā gani noksāna paryāko bhayā paṭṭā kabuliyet-mā lekhiyākā sabai bhāi-ko lekhiyā-bamojima-ko bhāga lāgcha nāphā diyena bhani karāuna āyā nāphā-ko bhāga dilāi dasauda bisauda linu. bhāi-kā sallāha-le ma sāmela huṁna bhani rājināmā lekhi chādyāko bhayā tesa-lāi nāphā noksāna-ko bhāga lāgdaina na bharāunu.

17. MsB, changement de main pour ce dernier paragraphe.

11 mihnā-mojarā-ko

[A<98-105>]

[B54]

§1 bahi bujhanyā aḍā-mā basi kāja kāma garnyā kārindā-le bahipatra bujhi mihnā mojarā didā lālamohora. mukhatyāra-ko daskhata bhai āyāko bhayā pani āphnā citta nabujhyākā bemunāsiba kurā-mā mihnā mojarā nadinu. citta nabujhyākā kurā-mā mukhatyāra-sita gai bihorā jāhera garnu. mukhatyāra-sita biṁti nagari mohora daskhata bhayāko cha bhani bemunāsiba-kā kurā-mā jaunā kārindā-le mihnā mojarā delā testā kārindā-lai mihnā diyākā jmā-kā sayakarā 5 rupaiyā-kā dar-le jaribānā garnu. rupaiyā natiryā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le kaida garnu.

§2 rakamadāra-haru-le ijārā ḫekā-ko baṇḍobasta gari liyākā jagā-mā asinā paryo sukhā bhayo bāluburja bhayo kholo pairo lāgyo cori bhayo kholā-mā ḫubyā raiti bhāgyā jagā-mā besadhāni bhayo sarkāra-bāṭa miti napugi pajani bhayo [ra bāki]¹ rahana gayā-mā ijārā ḫekadāra-kā ghara kheta-bāṭa uṭhāi li bāki rupaiyā rahana gayā rastakista gari dinu. samtāna pahlāudā linyā garnu.

§3 rakamakalam bujhānu parnyā kāja kāma garnyā-haru-lai. lālamohora ra. mukhatyāra-kā daskhata bhayā-bamojima munāsiba māphika mihnā mojarā dīnu. lālamohora daskhata nabhai mojarā nadinu. sarkāra-ko hukuma ra. mukhatyāra-kā pramānagi-le diyāko ho bhaṇnyā-lai pani mojarā nadinu. maryā bhāgyākā mānisa-lai. pramānagi dekhāunyā-lai pani mojarā nadinu.

§4 kohi kārindā rakami-haru-le jagā jamina rakama kalama-ko kāma-mā sarkāra-ko khayara khāī hawas bhani sawāla darabaṇdi bhaṇḍā rakama kalam baḍhatā lāyechā tyo baḍhatā

1. Nécessaire au sens, omis dans le MsB, mais figure dans NeBhā.618 3.2 et Gms §22.

lāyākā rakama kalama-ko āmdāni āphu-le yaka paisā nakhāi syāhā šrestā-mā caḍhāi sarkāra dākhil garecha bhanyā āphu-le nakhāi sarkāra dākhil garyāko hunā-le yastā ullu kārimdā rakami-lāi jaribānā hudaina sawāla darbaṇdi bhaṇdā baḍhatā lāi lyāyāko jagā jamina nagada jo cha jasa jas-ko ho sarkāra-mā biṇti pāri sanada garāi sarkāra-bāṭa raitāna-lāi phirtā gari raitāna-ko bharpaṇi linu.

§5 kohi kārindā rakami-haru-le jagā jamina rakam kalama-kā kāma-mā sarkāra-ko khayera khāi hawas. bhani sawāla darbaṇdi bhaṇdā rakam kalam baḍhatā lāyechā tyo baḍhatā lāyāko rakam kalama-ko āmdāni sehā² šrestā-mā caḍhāi sarkāra dākhil garecha kehi āphu-le khāyechā athabā sabai āphu-le khāyechā bhanyā sarkāra dākhil garyāko sarkāra-mā biṇti pāri sanada garāi sarkāra-bāṭa ra kārimdā rakami-haru-le khāyāko kārimdā rakami-bāṭa raitān-lāi phirtā garāi bharpaṇi linu. kārimdā rakami-le syāhā nagarī sarkāra dākhila nagarī āphu-le jati khāyāko cha usai bigā-bamojima kārimdā rakami-lāi daṇḍa garnu.

§6 kohi kārindā rakami-haru-le jagā jamina rakam kalama-kā kāma-mā sawāla darbaṇdi-mā lekhyā bhaṇdā jāni jāni ghusa rosabata khāi athabā molāhijā gari ghaṭi gari li aru choḍechā bhanyā choḍyāko bigo ra bigā-bamojima daṇḍa smeta. kārimdā rakami-bāṭa asula gari linu. kārimdā rakamī-le jati sāla-ko choḍyāko cha tyo dāma raiti-le tirnu pardaina.

[B55]

§7 adālata ṭhānā sarkāra-bāṭa amānata rahyākā jagā-mā kasura-māphika daṇḍa jitāuri jaribānā pāna phula baksuṇi dasauda bisauda jiu bikri gaihra kalam-mā kaida nagari thuniyā myādā lāgyā-mā bhāgi gayo kehi pattā lāgena bhanyā molāhijā-mā choḍyāko hoina phalānā ṭhāu-mā thunyāko ho phalānā-lāi phalānu sipāhi pyādā lāyāko ho bhani bujhanyā ṭhāu-bāṭa muculkā lekhāi li sanada garāi bahi bujhanyā kārimdā-haru-le mihnā gari dinu. ghusa rosabat khāi molāhijā-le ra alsi gari

2. MsB, pour *syāhā* !

choḍyā-mā bhāgyāko ḫaharyo thunyā-mā pyādā lāyā-mā bhāgyāko ḫaharena bhanyā jasa-le nathuni pyādā nalagāi ghusa rosabata khāi molāhijā gari alsi gari choḍyāko cha us kāriṇḍā-bāṭa bhāgnyā-le tirnu parnyā bigo ra. bigā-bamojima-ko damḍa gari linu.

§8 kumārīcoka lagāyeta bahi bujhi jmākharca garī phārakha garī dinā-ko kāma garnyā-haru-le ijārā amānata gaihra-ko bahi bujhadā syāhā-mā kehi kalama lekhiyāko dekhiyo ābārjyā dhapauṭ-haru-mā lekhiyāko rahanacha. athabā ābārjyā dhapauṭ-haru-mā lekhiyāko rahecha syāhā-mā lekhina gayāko rahanacha bhanyā yauṭā kāgaja-mā lekhiyā-pachi corī khānā-kā lāgi nalekhyāko ḫahardaina. gāphili ḫaharcha sacyāunu parnyā kāgaja-mā sacyāi jmā kharca phārakha garī dinu. yastā bhulacuka paryākā-mā damḍa jaribānā pani hudaina.

12 bāki natirnyā

[A106] [B57]

§1 pūrba paścimā adā adā ra kāṭhamāḍāu-kā bhārādāra-kāmadāra-le amānata-kā rakamāṇi kalamāṇi kā rupaiyā paisā darbāra-mā bujhānu parnyā kurā-mā bujhāuna lyāyākā rupaiyā-ko jagā-bāta¹ jinsi uṭhyāko rahecha bhanyā² muculkā lekhāi li³ tyo jinsi jaunāa mola-mā āyāko ho⁺ sohi mola-mā lī lyāunyā-lāi mojarā dinu. tyo māla janarala karñela kapardāra kāji khajāmci sardāra subbā ḍitthā rākhi⁺ usai-mā lilāma gari jo ṭhaharyākā rupaiyā darbāra-bāta bujhi linu⁺ jagā-mā dari cali āyāko mola-bhaṇḍā baḍhatā lekhāunyā ra. jagā-bāta na uṭhyāko jinsi jagā-bāta uṭhyāko *ho bhani ḍhāṭi lyāunyā-lāi*¹ kāyela garā² jagā-mā uṭhyākā mola-mā jati nāphā gari lāyāko cha⁺ tesai nāphā-bamojima daṇḍa garnu. jagā-mā nagada uṭhyākā-mā jinisī kharida gari lyāi. jinsī uṭhyāko ho bhani lyāunyā-lāi⁺ nagada bharāi⁺ usai bigā-bamojima daṇḍa garnu. rupaiyā *diyana bhanyā natiryā* maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara⁺le kaida garnu.

§2 muluka-mā gāu-kā raitāna-bāta ṭhekadāra gumastā-haru-sāamga uṭhāi⁺ āphu linyā bākhi² jagā-mā cha bhani sarkāra ḍhāṭanyā cora ijārādāra⁺ ṭhekadāra-haru-lāi ḍhāṭyākā rupaiyā⁺ bharnā garā² bigā-bamojima jaribānā garnu. rupaiyā tirena bhanyā⁺ bigo ra. jaribānā-kā rupaiyā-mā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara⁺le kaida garnu.

§3² sarkāra-kā kārobāra. ijārādāra. amānata-kā⁺ bākiwālā asāmi rakamadāra-lāi jaba kumāricoka-bāta pakkā wājabi bāki ṭhoki diyā ra. tirna sakena bhanyā 1 maihnā māṭtabara dhana jamāni diyo bhanyā⁺ jmāni li chāoḍi dinu. jmāni dina sakena bhanyā 1 maihnā najarabaṇḍai gari⁺ kumāricokai-mā thuni rākhanu⁺ 1 maihnā-mā pani tirna sakena bhanyā pheri 2 maihnā *nela ṭhōḍi kumāricoka-mā thuni rākhanu.* 2 maihnā⁺-mā³ pani

1. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

2. KNM : *khāreja*, sans texte.

3. MsB, *kāk.*, texte inséré avant le sceau final.

dina sakena bhanyā- us-ko ghara khet lahanā gahanā gaihra
lilāma gari bāki linu. teti gardā pani bāki pugena bhanyā
maihnā-kā 5 rupaiyā-kā hisāba-sāga-le rokiyākā miti-dekhi cukti
nahuṇijyāl-sam̄ma jhela khānā-mā rākhi saḍaka khodāi- myāda
pugyā-pachi- choḍi dinu.

§4 jagā-bāṭa besadhāni bhai bāki lāgyākā-lāī- sadhyā-
bamojima-keā rupaiyā bujhi li nasadhyāko bāki tahasila gari lyā
bhani barkha dina-ko bhākhā dinu. tāhā-sam̄ma pani rupaiyā
dina sakena bhanyā- testo ṭhekadāra. tahasiladāra- gaihra jo ho
usa-lāi maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaida garnu. bāki lāgyākā
rupaiyā-ko myāda pugyā-pachi chāḍi dinu.

13 jhārā-khetālā

[A107] [B58]

§1 birtā sunāguṭhi chāpa raikara kheta pākhā-mā- mohi kuriyā-le- lekhata patra gari khetālā bhariyā dinyā garyāko rahecha bhanyā- testā-lāi khata bāta¹ lāgdaina- kabola lekhatapatra nabhayākā-lāi- kara lagāi khetālā bhariyā liyecha ra. kohi karāuna āyo bhanyā roja-ko 10 paisā-kā hisāba-le- majuri dilāi sohi-bamojima daṇḍa garnu. kabula-bamojima mohi-le diyena bhanyā khosi dinu.

§2 amāli rakami-haru-le āphnā kāja-nimitta raiti-lāi- guhāri li kāma-mā nalāunu- amāli jāgiradāra. rakami-le gāu sahara khuwā-mā jādā- kara lagāi mejamāni nakhānu. raiti prajā-le pani nadinu. jyālā majuri kabola garyāko diyena ra. jabarajasti-sita guhāri bhani kāma lagāye lāyo kehi diyena bhani karāuna āyo ra- sābita ṭhaharyo bhanyā majuri kabula garyākā-lāi- kabula-bamojima jabarajasti guhāri linyā-lāi roja-ko janā 1-ke 4 cāra ānā-kā dar-le jyālā majuri dilāi sohi-bamojima jaribānā garnu.

§3 dari cali āyākā rāja-kāja-kā jhārā-bāheka jāgīrdāra amānata- ijārādāra ṭhekadāra- phaujadāra- caudhari kānugoi- mukhiyā rakami gaihra kāmadāra-le āphnā-nimitta ra. pūrba paścima jānyā- janarala karṇa²la cautariyā kāji sardāra. bhārādāra- guru prohita choṭā baḍā-kā nimitta begāri jhārā beṭhi nalagānu. bemunāsiba gari- raiti duniñā-lāi- jhārā beṭhi begāri lagāi- karāuna āyā bhanyā- roja-ko janā 1 ke cāra ānā-kā dara-le jyālā majuri dilāi dinu. dilāyā-bamojima jaribānā garnu.

§4 āphnā khuwā gā³-kā- mānisa-haru-lāi bhariyā tulyā⁴- kāhi laijānu paryo bhanyā jati dina lāgcha hisāba gari sājjha² byālhāna khāna ra. roja-ko dasa paisā majuri di laijānu. majuri pāina bhani karāuna āyā eyasai hisāba-le dilāi di bigā- bamojimā³ daṇḍa garnu.

1. MsA, bāṭa.

2. Cf. ND.596a, s.v. sāj et sājh.

14 darda-darmāhā

[A110] [B61]

§1 kam̥pūpalṭan kam̥pani- jamgi nijāmati gaihra jāgiradāra-haru-kā tirjā purjā darda darmāhā bāli didā thunuwā garnu parnyā bāli-lāi- thunuwā-ko kāgaja-smeta jamgi nijāmati- ko bāli bāḍanyā pagari- kāmadāra-haru-lāi dinu. aghi-bāṭa tirjā purjā bāli darmāhā diyo bāli bādi sakyā-pachi- thunuwā diyo bhanyā- tyo thunuwā bālī¹ daphadariyā gaihra- bāli dinyā kāriṁdā-le bujhānu parcha- jas-le thunuwā nadi bāli diyāko cha- usai-bāṭa bāli-ko bigo bharāi bigai-bamojima damḍa garnu. aghi tirjā purjā bāli darmāhaā lidā thunuwā smeta liyāko rahecha. bāli thunuwā nagari bāli dinyā kāmadāra. tainātha pāunyā bhārādāra- palṭaniñāā pagari huddā gaihra-bāṭa thunuwā bāli-ko liyāko² bigo bharāi bigā-bamojima damḍa garnu. rupaiyā natiryā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le kaida garnu.

§2 kampū-kā daphadarakhānā-kā kāriṁdā-le- tirjā purjā darda didā palṭana-kā kapatāna lephaṭena insāyen subedāra- jmādāra- huddā-lāi rākhi dinu. palṭana-kā kapatāna lephaṭena³ insāyenā- subedāra- haru sāmela chainan bhanyā- i tina pagari- madhye 1 pagari ra. huddā jmādāra-lāi rākhi dinu. narākhi darda tirjā purjā dinyā kāriṁdā-lāi⁴ bigā-bamojimā daṇḍa garnu.

§3 kam̥pūpalṭana kampani gaihra-kā daphadariyā subbā kharidāra. mejara- palṭaniñām-haru-lāi- pramānagi-kā daskhatā- bamojima sarsāpaṭi didā- jasa-lāi sāpaṭi dinu- cha- uhi bhayākā palṭan-kā kapatān- lephaṭena- subedāra. usai-paṭti-kā jmādāra. huddā khalāsi pipā lājimā cha bhanyā- usai-kā kotyā dīṭhā kotyā-kā nāu-ko- tamasuka lekhāi li sāpaṭi dinu. tamasuka nalekhāi nadinu. tirjā purjā darḍda dīḍā pani sohi-māphika pagari-haru-lāi rākhi- unai-kā jimmā gari dinu. eyati nagari usai

1. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

2. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

3. MsA, le.phṭen !

4. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

diyo bhanyā- urdi nāghi diyāko ṭhaharcha bigā-bamojima tirjā purjā darda dinyā daphadariyā-lāi jaribānā garnu.

[A111]

§4 kampū-kā daphadarakhānā-bāṭa tirjā purjā darda bāḍi-palṭana-kā kapatānā- lephatenā insāyenā subedāra. jāmādāra. huddā-le pani bāḍi sakyā-pachi. kehi tasksīra⁵ bhai bāli thunuwā bhayo bhanyā- jagā-mā rahyāko bāli thuni- asula gari lyānu. tirjā purjā darda pāi- jāgirādāra-le jagā-mā asula gari khāi sakyā-pachi- bāṭa lāgi thuniyāko bāli jagā-mā bujhadā pani bāki ṭhaharena bhanyā daphadarakhānā-kā kāriṇḍā ra. palṭana-kā pagarī jmādāra huddā mohi-le tirnu pardaina.

[B62]

sāhūnyā samkrānti-pachi darśana gari- arko sāunyā samkrānti mānna pāyena bica-mā maryo bhanyā testā-le bāli pāunā-ko hisāba.

§5 baisākha-mā marnyā-le khānagī-mā tīna khamḍa-ko eka khamḍa pāucha- jyeṭha-mā marnyā-le khānagī-mā cāra khamḍa-ko dui khamḍa pāucha- asāra-mā marnyā-le khānagī-mā tīna khamḍa-mā dui khamḍa pāucha- maihnāwāri darmāhā khānyā- le sarkhata paṭṭā-bamojim- miti-samma-ko pāucha.

§6 ṭāḍhā gaudā-ko kampūpalṭan⁶ kampani cha badalā dina śrī paṁcamī-samṝma pugena bhanyā purānā-le gahu-ko bāli pāucha- śrī paṁcamī agāwai darśana garyāko ho bhani nañā-le jhagarā garna pāudaina.

§7 śrī paṁcamī aghi darśana garyāko cha- tesa-lāi khānagī śrī paṁcami-pachi- khosinyā-ko khānagi ṭhekina gayo bhanyā- khosinyā-ko gahu-ko bāli pāucha.

§8 śrī paṁcamī aghi khosiyāko cha- tānābānā bujhāyāko chaina. pachi-bāṭa tānābānā bujhāyā pani- tes-le gahu-ko bāli

5. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

6. MsB, kapūpalṭan !

pāudaina. tyo khānagi śrī paṁcamī aghi darśana gari ṭhekiyākā-le pāucha.

[A112]

§9 śrī paṁcamī-kā dina-saṁma nakhosi tānābānā bādhi rahanyā-le gahu-ko bāli pāucha.

§10 sāunyā saṁkrām̄ti-dekhi aghi darśana garnyā-le saṁkrām̄ti-pachi khosiyo bhanyā- puro bāli pāucha.

§11 sāunyā saṁkrām̄ti-dekhi pachi darśana garyāko jāgira. śrī paṁcamī-kā dina basamta nasuni khosiyo bhanyā- tesa-le bāli kehi pāudaina.

15 jāgirdāra-kā bahāli-barkhāsi.

[A115] [B64]

§1 kam̄pūpalṭana kampani-kā pagari āphisara-kā tānābānā ghoḍā sāja-smeta khosinyā pagari-le āphnā ghoḍā sāja sarājāma-custā śrī ministara¹ kamyāṁdara ina cīpha-bāṭa pharmāyasi gari. banāyāko māla jo cha- tyo māla khānagi pāunyā- āphisara-pagari-le linu- kya mola-mā liyo- kati māla bigryo- kati ḍubalāyo- tyo tajabīja gari mola ghaṭāi khosinyā-lāi dinu. khosinyā ḍhākryā-le tyo māla- asabāba. jastā-ko taste rākhyāko cha. bigryāko ra ghodā ḍubalāyāko pani chaina. taiyāri cha-bhanyā- jaunā mola-mā liyothyo sohi mola-mā linu dinu.

§2 khosinyā-le tyo māla asabāba ghoḍā aghi āphu-le lidā bhāmndā. besa gari banāyāko cha- ghoḍā pani posī tayāra gari rākhyāko rahecha bhanyā- usai palṭana-kā pagari āphisara-le mola baḍhāi diyā-bamojima linu dinu. baḍhi jānyā ra. sarnyā pagari-le- ma dimnna mailāi- cāhiṁchā bhanyā- kara lāgdaina. nahunyā-le bhāi-saraha arkai khojanu.

1. MsA, *mīṣṭara* !

16 bāli gāji sāhu tirāunyā.

[A121][B65]

§1 jāgiradāra-kā bāli-mā sarkāra-ko darsśana bheṭa karjā tainātha pāunya-haru-bāṭa liyāko sāpaṭi sarkāriyā rakama tahasila-ko bāki. āphu-lāi lāgyāko sarkāra-mā āunyā damḍa jitāuri-bāhek. aru bāhiḍā sāhu-kā karjā sāpaṭi-mā jāgiṛadāra-ko bāli thuni. kasai-le natirāunu. bāhiḍā sāhu-bābat-mā jāgiṛa-ko bāli thuni. tirāunyā kārimdā-lāi. usa-le tirnu parnyai rupaiyā rahecha bhanyā pani. tirāyākā¹ rupaiyā jasa-lāi diyāko ho. usaisita khojī le bhani. jāgiradāra-ko bāli kārimdā-bāṭa bharāi. dasauda linu. tirāi dinyā kārimdā-lāi bigā-bamojima damḍa garnu. rupaiyā natiryā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dar-a-le kaida garnu.

§2 jāgiṛadāra sipāhi gaihra-kā sāhu iehksyāi linyā. subedāra-jmādāra huddā-lāi bigā-bamojīma jaribānā garnu. jāgiradāra sipāhi gaihra-ko ra sāhu-kā manomāna-sita pagari huddā rākhī ichyāi diyāko rahecha bhanyā jaribānā pardaina.

§3 adā adā-mā sāla basāla kampūpalṭan² kaṭpani. tainātha pāṭī jānyā bhārādāra. daphadarīyā ra nija palṭana-kā pagari nija-paṭti-kā jmādāra. huddā-smeta-le jāgiradāra-lāi. sāpaṭi didā kacci-ko pakki gari. pakki-ko ḍeḍhi bāḍhi hisāba gari lidā rahyāchan. aba uprāmpta. sāpaṭi didā jaunāa jāta-kā rupaiyā sāpaṭi diyāko cha. sohi jāta-kā rupaiyā-kā sayakarā 11-ko hisāba gari rupaiyā linu dinu. rupaiyā tirna sakena jāgira-mā kaṭṭā garnu. paryo bhanyā. usai ṭhāu-ko. jāgiṛadāra-kāo manomāna-samga bhāu bāḍhi kaṭṭā gari linu. yo baṇdeja nāghi baḍhatā byāja ra. bhāu-mā bewājabi pāri jaunā bhārādāra-le³ lelā. testā bhārādāra-bāṭa baḍhatā liyāko bigo bharāṭī bigai-bamojima damḍa garnu. rupaiyā natiryā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le kaida garnu.

1. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

2. MsB, kapūpalṭan !

3. MsB, bhārādāra !

17 sāhu-rinī-ko

[A126] [B67]

§1 sāhu-kā bābu chorā dājyū-bhāi-haru- sākschi bhayāko tamasuka kirtyā ṭhaharcha- jagā kabuliyet linyā ra. asāmi-kā bābu ra. 16 barkha-māthi-kā chorā sāchi rākhi tartamasuka ijārā jmāni-kā lekhauṭ sāchi sahi garyāko rahecha bhanyā- testā-kā sāhu-le bābu chorā duwai-sita lina pāucha- sāchi basyo sahi hālyo- pachi sāhu pani tirdina. amsa pani khāmnna bhani sukha¹ pāudaina. chorā-ko nāu paṭṭā tamasuka kabuliyacta-mā lekhiyāko- pani rahenacha- bābu-ko dhana-sampati pani khāmna- rīna karjā pani tirdina. bhanyo bhanyā- testā-lāi- pakrana pāidaina.

§2 kohi mānisa marna lāgyo- us-ko sunā cādi nagada jinisa jabāhera. kasantaman għara kheta kamārā kamāri caupāyā gaihra kehi kuro ma-lāi lekhi diyāko cha bhani- kasai-le samāuna āyo bhanyā patrapātra herdā sāchi lekhaka sāchi-smeta lekhiyāko rahecha bhanyā- asāmi marnyā belā-mā- sāhu-haru sāmela bhayā pani- nabhayā pani- patrapātra-kā rūha-le tirnu parcha- bharāi dinu. bharāi diyākā thaili dhana-ko dasauda bisauda linu.

§3 asāmi marnyā belā-samma-mā pani phalānā-ko- eyati khāyāko cha bhani- kasai-lai sunāyāko chaina. ghara-kā jahāna gāulyā chimyāki bhalāmānisa-haru kasai-le pani- es-le phalānā-ko eyati khāyāko cha bhamnyā²- thāhā pāyāko chaina. sāhu-le pani asāmi jyūdo chamjyāl kehi bhanyāko chaina- bhanyā testā sāhu-lāi- marnyā-kā bhāi chorā swāsni-le lākhau-dekhi tṛṇa- samma katti pani tirnu pardaina. natirāunu. mukha-le mātra bhanecha- bhanyā bemunāsiba-kā kurā-mā pakranyā sāhu-lāi- samātyākā jmā-kā sayakarā 10 rupaiyā damḍa garnu. jāla-sāja gari kirtyā tamasuka gari samāuna āyāko ṭhaharyo bhanyā- usai tamasuka-kā bigā-bamojima damḍa garnu.

1. MsA, graphie exceptionnelle : ख et non ष.

2. MsB; MsA, bhanyā !

§4 bābu āmā dājyū-le karjā khāyāko ra. kārobāra garyāko rahecha- tamasuka huna napāi bābu āmā dājyū maryāchan- lidā-didā-kā sāchi guhāi rahyāchan bhanyā- us-kā ghara-kā jānkāra- ra. adālata ṭhānā amāla sāchi rākhi tamasuka garāi dinu. eyastā rīta-sita 16 barkha-dekhi-tala- duda khānyā bālakha-samāma- ko tamasuka garāi diyāko sadara ṭhaharcha- rupaiyā lina pāuchan.

[A127][B68]

§5³ kohi sāhu riṇi-kā tamasuki betamasukī bahi-khātā lina- dina kārobāra garyākā kurā-mā sāhu riṇi basi hisāba kitāba gari tamasuka phāri chuṭti gari sakyākā kurā-mā eyaka janā 16 barkha napugyāko sāmu rahecha⁴ sānu-cāhi-ko umera pakkā bhayā-pachi mero citta bujhdaīna bujhena bhani ujura garyo bhanyā pheri hisāba gari citta bujhāi dinu. duwai janā-ko 16 barkha nāghyāko pakkā umera bhayāko rahecha testā-mā eyaka janā-le ujāura garyo bhanyā hisāba chinyākā 6 maaihnā-bhitra ujāura garyo bhanyā pheri hisāba bujhi dinu. 6 maihnā pachi bhamna āyo bhanyā ujāura garna pāuḍaina aghi hisāba kitābpa gari kāgaja cyātiyāko sadara humchā.

§6 śrī 5 sarkāra. lagāyeta duniñādāra gaihra kasai-le tamasuka lekhi bā. usai di- asāmi-le āphnā jiya-le khāyākā rina karjā-mā asāmi-ko dhana rahecha bhanyā tirāi dinu. dhana rahenacha ghara kheta jagā jaḍmīna kasantamana caupāyā gaihra rahecha bhanyā usai-bāṭa tirāi dinu. tyo pani rahenacha bhanyā rastakista-ko byahorā badhāi kāgaja garāi dinu. bharāi diyākā dhana-kāo sāhu-bāṭa dasauda asāmi-bāṭa bisauda linu. karjā bhani diyākā⁵ dhana-mā sāhu-le asāmi-lāi kaida garāuna pāudaina. adā adālata ṭhānā amāla-bāṭa kaida nagarnu.

3. MsA, changement de main (la table des matières du MsA ne compte que 4 paragraphes).

4. MsA, kāk., texte inséré en fin de paragraphe.

5. MsB, kāk., texte inséré en fin de paragraphe.

[B69]

§7⁶ āphnā śrī 5 sarkāra-bāṭa baksyākā bā- aru rājā-haru-le diyākā kuśa-birtā pāunyā-le thāmana nasaki 2/3 janā-sita baṇḍhaka rākhyāko rahecha bā- phārchyā gari diyāko rahecha ra. jagā linyā-haru-ko jhagarā paryo bhanyā sarkāra-bāṭa liyāko bhayā pani- aru duniñā- le liyāko bhayā pani 9 maihnā-kā myāda-kā aina-bamojima jas-ko ṭhaharcha- usai-ko sadara garāi dinu.

§8 āphnā śrī 5 sarkāra-bāṭa baksyākā bā- aru rājā-haru-le diyākā kuśa-birtā-bāheka- aru birtā bekha marauṭ phigaḍhāra. marauṭ chāpa jyūni mānācāwala-kā dhani-le 2/3 janā-sita baṇḍhaka rākhyāko rahecha bā- phārchyā gari diyāko rahecha ra jagā linyā-haru-ko- jhagarā paryo bhanyā duniñyā- duniyā- ko jhagarā bhayā 9 maihnā-kā myāda-kā- aina-bamojima jas-ko ṭhaharcha usai-ko sadara garāi dinu. śrī 5 sarkāra-bāṭa phārchyā gari bā baṇḍhaka gari bā. phārchyā gari liyāko rahecha bhanyā aru-kā bhāmādā pachi liyāko bhayā pani jhagarā napardai sarkāra-bāṭa karjā-bābat-mā bhoga dṛṣṭi phārchyā gari lekhi liyāko rahecha bhanyā sarkāra-bāṭa liyāko sadara huṇcha- 9 maihnā-kā myāda-kā aina-le pāunyā bhayā pani eyastā bakasa birtā gaihra sarkāra-bāṭa liyākā jagā aghillā-le lina pāudainan. jhagarā paryā-pachi- yo jagā aru sāhu-lāi diṇṇa- sarkāra-kā⁷ karjā-bābat-mā lekhi diṇṇchu bhani asāmi-le bhanyā pani sarkāra-bāṭa lina hudaina. 9 maihnā-kā myāda-kā aina-bamojima jun sāhu-ko ṭhaharcha usai-lāi bihorāi dinu.

[A128]

§9⁸ āphnā chorī baihnī nātinī-haru-lāī- un-kā ghara-bāṭa diyākā gahanā bhāḍābartana gaihra māiti kasai-le māsi beci khāi diyāko rahecha diyāchan bhanyā tyo arkā-sita poila gai mari bhanyā pani māiti-le māsi khāna pāudainan- us-keā loganyā-kā bibāhitā-paṭṭi-kā dāiyādāra-ko huṇcha- māiti-le māsi khāyāko

6. MsA, changement de main pour les articles 7-8.

7. MsA, sarkā-kā !

8. MsA, changement de main.

ṭhaharyāo *bhanyā* bigo bharāī bigā-ko ādhi damḍa garnu. gahanā kiṁnyā-lāi kapāli tamasuka garāi dinu. gahanā phirtā pāunyā-bāṭa dasauda linu.

§10⁹ āphnā chori baihni nātinī-haru-lāīt un-kā ghara-tarpha-bāṭa diyākā gahanā bhāḍā gaihra māti-haru kasai-le māsi beci khāi *dīyāchan* *dīyāko* *rahechan* *bhanyā* chori-ko sallāha li māsyāke- becyāko *khāyāke* rahecha *bhanyā* dasauda bisauda li māyiti-bāṭa bharāi dinu. damḍa pardaina. gahanā gaihra māla. māti-bāṭa niskena *bhanyā* hisāba gari nagada rupaiyā bharāi dinu. tyo māla māti-bāṭa *kiṁnyā* linyā-lāi kehi pardaina. chori-ko sallāha nali jabarajasti *gari* *āphu* *le* māsyā uṭhāyāko rahecha *bhanyā* māti-bāṭa gahanā bharāi di pāunyā-bāṭa dasauda *bisauda* linu. *māti-lāi* bigā-ko ādhi damḍa garnu. māti-bāṭa kiṁnyā-lāi kapāli tamasuka garāi dinu.

MsB

§11¹⁰ kārobāra-mā sāhu riṇi-kā kurā-mā adālat amāla phirāda pari. niropana gardā sāhu riṇi-ko citta bujhi tamasuka lekhi jhagarā chinyo *bhanyā* kacahari sāchi bhai lekhiyākā tamasuka-mā dasauda bisauda linu.

[B70]

§12 sarkāriyā lina-dina rairakama bāki gaihra-mā hawas duniñā-kā lina-dina kārobāra-kā muddā-mā hawas tirnu parnyā nagada dina nasaki merā jagā jamina dinchu bhanecha ra aḍā adālata amāla-bāṭa ra. śrestā-bāṭa jagā dilāunu. paryo *bhanyā* jauna jāta-kā rupaiyā tirnu parnyā ho usai jāta-kā rupaiyā-ko pāhāḍa-kā kheta-ko sayakarā 6 rupaiyā nepāla-kā kheta-ko sayakarā 4 rupaiyā madhesa-kā jagā-ko sayakarā 6 rupaiyā-kā dara-ko uṭhati hunyā garī dinu linu garāi dinu. linyā dinyā duwai-kā manomāna-le diyā liyāko bhayā jaunasukai dar-mā diyā liyāko bhayā pani sadara huṁcha.

9. MsA, numéroté 12, mais à la suite du §9 ; cet article correspond au §10 du MsB, il semble donc logique d'admettre qu'il s'agit d'une simple erreur de numérotation.

10. MsB, *khāreja* noté en marge, texte caviardé.

§13¹¹ sāhu asāmi-kā lina dina gardā. tamasuka bhai karjā liyā diyā-mā. asāmi-le byāja natiri 10 barkha pugyāko bhayā thailiko dobara mātra bharāunu. bañhatā lina pāudaina. rupaiyā karjā liyākā miti-dekhi byāja pākyā-pachi byāja-bhandā asāmi-le sāhu-lāi bañhatā rupaiyā bharnā diyāko rahecha bhanyā tamasuka-bamojima-kā rupaiñā-ko dasauda byāja-samma kañtā garāi di bañhatā ṭhaharyākā rupaiñā sāu-mā kañtā dinu. byāja-bhandā ghañi rupaiyā diyāko bhayā byāja-mā mātra kañtā garnu. sāu-mā kañtā hudaina. sāhu-lāi cāhinyā byāja ra sāu-madhye kehi rupaiñā diyāko rahecha kehi bāki rahana gayāko rahecha ra. rupaiñā tirna nasaki 10 barkha nāghyāko rahecha bhanyā. sāu-mā jati bāki rahyāko cha uti rupaiñā-ko mātra dobara bharāunu. jmā sāu-ko dobara pāudaina. amṇa-ko 10 barkha nāghyāko rahecha bhanyā. tebara bharāunu. bañhatā pāudaina.

§14 asāmi-le tirna nasaki bāki rahyākā byāja-ko byāja khānyā gari tamasuka nagarnu. tamasuka garāi kasai-le byāja khāyechā bā kāgaja mātra lekhāyechā. bhanyā jati rupaiñā-ko byāja-ko tamasuka garāi. byāja-ko byāja khāyā lekhāyāko ṭhaharcha uti rupaiñā asāmi-le tirnu parnyā rupaiñā-mā kañtā garāi usai bigā-bamojima sāhu-lāi dañḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§15 tamasuka nalekhiyāko khātā bahi syāhā mātra lekhi lina dina kārobāra garyākā betamasuki dhana-mā lina dina garnyā duwai janā-kā bahi khātā syāhā kāgaja-patra heri sāu-ko pani byāja-ko pani doharai cañhatā phirtā hisāba gari linu dinu garāi chini dinu.

11. MsB, changement de main pour les articles 13-15 (fin de chapitre).

18 sāhu tirnā-ko

[A131] [B71]

§1 adālata ṭhānā amāla-bāṭa sarkāriyā bāki rakama-ko bāaki-jāgiradāra-kā bāli-ko bāki ṭal simboṭi-ko bāli māsyāko¹ bāaki-arkā-ko ghara poli diyāko bigo cori-ko bigo- sāhu-ko thaili bharānu pardā eyati 7 kalama-mā amṣa-bamḍā gari nachuṭiyākā- ekāghara basyākā bhāi chorā-ko amṣa para sardaina. sabai-kā jmā dhana-bāṭa asula gari bharnā garāi dinu.

§2 bābu-ko amṣa pani khāmna sāhu lāyākā pani tirdina. bhani chorā-le chādyo bhanyā- bābu-ko sampati jo bhayāko sāhu-le linu. bābu-ko sampati khāmna bhaṇnyā chorā-lāi bābu-kā sāhu-le samāuna pāudainan- jo bhayāko dhana sāhu-lāi dāmāsahi garāī adālata ṭhānā amāla-bāṭa phārakha garāi dinu. bharāi diyākā rupaiyā-ko dasauda linu.

§3 āmā-bābu-kā bisallāhā-le- chorā-le rina karjā lāyāko sāhu-le- chorā-kā ārjana kamāi-mā linu. āmā bābu-kā- dhana sampati-mā² āmā bābu-le- un-kā khusi-le tiri diyā mātrai sāhu-le linu. tiri diyānan bhanyā āmā bābu-ko jyū chamjyāl lina pāudainan.

§4 sāga basyākā chorā-le kehi bijāñi gari takṣīra garyo bhanyā- bābu-le tiri dinu. bābu-le tiri diṇṇna kaida gari- deu bhanyā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā darā-le kaida gari dinu. sarbaswa jānyā takṣīra garyo bhanyā pani- chorā-ko ainabamojima-ko amṣa mātrai sarbaswa humcha.

[A132]

§5 kasai-le tāa-lāi nāphā-ko bhāga yati diññilā bhaṇnyā kabola garī kāgaja lekhi sāhu-ko rāsa karjā li bepāra garecha bhanyā yati nāphā tiraulā bhaṇnyā³ kāgaja-bamojima sāu ra nāphā lina pāucha- adālata ṭhānā amāla-bāṭa bharāi dinu. nāphā-

1. MsB, corrigé en petits caractères dans le texte.

2. MsB, *sapati* !

3. MsA et MsB, *bhanyā* !

ko kabola rahenacha byāja-ko kabola rahecha bhanyā. sayakarā 10 rupaiyā-dekhi baḍhatā pāudaina.

§6 kasai-le sayakarā yati muri- amna tiraulā bha~~am~~nyā kabola gari. kāgaja lekhi sāhu-sā~~am~~ga rupaiyā karjā liyāko rahecha- tirnyā belā-mā. sāhu asāmi-ko jhagarā bhai- adālata ṭhānā amāla- mā karāuna āyā bhanyā. kabola gari lekhyāko kāgaja cha tāpani sayakarā 10 rupaiyā-kā hisāba-le byāja bharāi dinu. kabuliyēata- bamojima anna ra. bikri-kā bhāu-le rupaiyā pāudaina.

19 dāijo-pewā-le sāhu tirnā-ko

[A135][B73]

§1 dāijā-le poi ra- poi-kā jahāna-haru kamārā kamāri pāliyākā rahyāchan bhanyā- tyo dāijo poi-kā sāhu-le lina ra. poi-kā khata-mā sarkāra-bāṭa harna pāñidaina.

§2 sāsu sasurā debara- jyeṭhājyū ra. sautā lognyā-le bāhira rākhyākā aru swāsni-haru kohi rahyānachan- loganyā ra. dāijo hunyā swāsni rahyāchan. una-lāi pālādā ra. usai swāsni-tira-kā chorā¹ pariyāra-lāi pāldā lāgyāko rina rahecha bhanyā tyo rina swāsni-kā dāijā-smeta-le pani sāhu tirnu parcha. eyakā-ghara-mā basyākā sāsu sasurā debara- jyeṭhājyū ra. sautā-haru rahyāchan bhanyā- swāsni-kā dāijā-bāṭa lognyā-le sāhu tirāuna pāudaina. lognyā-le rāja-khata garyāko bhayā pani jmāni pastā rakama lidā juwā kheladā-ko bākī karjā lāgyāko bhayā pani lognyā-kā kha²ta bāṭa-mā² swāsni-ko³ dāijo jādaina. jaunā swāsni-ko dāijo ho usai-lāi thāmi dinu.

§3 swāsni-lāi jyūni jyeṭhyāka nadinu. diyāko rahecha bhanyā pani tesa-le sāhu pani- tirnu parcha- sautā sautā-mā phalānī-le jyūni jyeṭhyāka pāi. mai-le kehi pāyāko chaina bhanī karāunā āyā- sa bai sautā-lāi aina-bamojima bādi dinu 2/3 swāsni-mā eya_uti swāsni-lāi mātrai diyāko jyūni- jyeṭhyāka pewā sadara humdaina. adālata amāla-bāṭa chiniyākā jhagarā-ko kacahari-bāṭa dasauda bisauda linu.

§4 aghi rina lāgyāko cha- pachi swāsni-lāi jyūni jyeṭhyāka lekhi diyo bhanyā karjā lāgyāko natiri lekhi diyāko jyūni jyeṭhyāk sadara ṭhahardaina sāhu tirnu parcha. sāhu-lāi tirāi dinu.

§5 kasai-kā swāsni-haru-le dātabya gari- chori juwāñi gaihra kasai-lāi dimanchu bhani sāhu natiri dātabya garna lāgyā bhanyā-

1. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

2. MsA, bāṭa-mā !

3. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

sāhu bujhāi āphnu amṣa uṭhāyāko mātra sadara humcha- sāhu
nabujhāi uṭhāyāko- dāna dātabya kaccā ṭhaharcha.

20 sāhu-asāmi-ko

[A138] [B75]

§1 sāhu ṭalsīṁ amāli rakami jimmāwāla-le āphu-le linu parnyā dhana māla-mā asāmi mohi raiti-kā ghara-bāṭa hāta hāli lyāudā- āphnā¹ jammā-bhaṁdā ghati-ko māla lyāyāko rahecha bhanyā lyāudā-mā gāu-kā paṁca rākhi mola gari lyāyāko bhayā- napugyāko pachi lina pāucha- hisāba-bamojima linu- asāmi mohi raiti-kā hāta-le pani diyāko rahenacha- gāu-kā tesara- pani rākhenacha- mola taula pani kehi nagari jabarajasti gari hāta hāli liyāko rahecha bhanyā- *āphu-le asāmi*² mohi raiti-kā ghara-bāṭa hāta hāli liyā-pachi- jmā napugyāko bhayā pani- pheri mero bāki linu cha bhani samāuna pāudaina.

§2 sāhu ṭalsīṁ jiṁmmāwāla rakamī amāli-le āphnā linā karjā bāli-bābata-mā kistā bhākhā bola pugyā-pachi pani- asāmi mohi raiti-le diyena ra. asāmi mohi-kā ghara-bāṭa kehi māla hāta hāli lyāudā paṁcakṛti mola gari- paṁca tesara rākhi āphu-le linu parnyā jammā-saṁma lyāyāko rahecha bhanyā- sāhu ṭalsīṁ-lāi khata lāgdaina. mohi raiti asāmi-le māla pharkāuchau bhanyā- *pharkāuna pāudainan.* 35 dina-bhitra-mā rupaiyā tirna āyā āphnu māla phīrtā gari lina pāucha 35 dina nāghyā-pachi pharkāuna pāudainan.³

§3 sāhu ṭalsīṁ amāli- rakamī jimmāwāla-le- asāmī mohi raiti-kā ghara-bāṭa āphu-le hāta hāli māla lyāudā- āphu-le linu parnyā jmā-bhaṁdā dasauda byāja-saṁma baḍhatā lyāyāko rahecha bhanyā khata lāgdaina- phirāda garna āyo bhanyā- hisāba- bhaṁdā baḍhatā lyāyāko phirtā garāi dinu. jmā ra dasauda byāja-dekhi baḍhatā hāta hāli lyāyāko rahecha bhanyā- baḍhatā liyākā māla-ko byāja smeta- asāmi mohi raiti-lāi bigo

1. MsA, *aphnā* !

2. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

3. MsA, le sceau était placé au départ avant la dernière phrase. Il a été effacé, la phrase ajoutée, ainsi qu'un nouveau sceau en fin de paragraphe ; la syntaxe confirme qu'il s'agit d'une addition et non d'une correction.

bharāi di- bharāi diyākā bigā-ko- tesai sāhu-bāṭa dasauda bisauda linu. asāmi mohi raiti-lāi kehi pardaina.

§4 ⁴mohi ṭalsīm gaihra-kā linadina-kā jhagarā-mā- asāmī mohi-le rupaiyā natiri aḍiyo bhanyā- us-kā ghara-kā dhana-bāṭa bharāi dinu us-kā ghara-bāṭa dhana tiri rupaiyā pugena bhanyā ṭalsīm-le maihnā-kā ⁵ rupaiyā-kā dar-^a-le myāda-bamojima kaṭṭā gari dimchu- eyasa-^{lāi} kaida gari deu bhanyo bhanyā ⁵ ṭalsīm-ko rājināmā lekhāi li kaida gari dinu. myāda pugyā-pachi⁶ chāḍi dinu. myāda-mā halāyā-pachi- mero linu cha bhani⁷ ṭalsīm-le pheri samāuna pāudaina.

[A139]

§5 kasai sāhu-le tartamasuka jagā jamin gaihra-kā- kurā-mā arkā-kā sadhawā bidhawā swāsnī-lāi āphnā ghara-mā thunyo bhanyā adālata ṭhānā amāla-bāṭa thuniyāki asāmi swāsnī-bāṭa dasauda li tamasuka pharāi dinu. eyastā sāhu-ko thaili bhusimcha. eyastā swāsmi asāmi-le rupaiyā diyānan ra. pyādā lāuna paryo bhanyā- asāmi-kā gharai-mā swāsnī mānisā pyādā paṭhāi cheka thuna gari- āphnā rupaiyā uṭhāi lina pāimcha linu. rupaiyā dimna bhani karāuna āyā- adālata amāla-bāṭa bujhī haka tirnu parnyā ṭhaharyā bharāi dinu. rupaiyā natirnu par=nyā [B76] ṭhaharyā sāhu-lāi ṭhoki dinu. dhana tirnu parnyā bhanyā rahecha tirna sakīna bhamnyā⁸ rastakista bhākhā tamasuka garāi chāḍi dinu.

§6 asāmī-^{le} rupaiyā tirena bhani- sāhu-le phirāda garna āyo bhanyā- dhana hunyā asāmi-saṃga jasto liyāko- tasto bharāi dinu. rupaiyā niskena bhanyā- ghara kheta jagā jāgira. nagada jinisa caupāyā kamārā kamāri gaihra- jo uṭhyāko bharāi dinu.

4. MsA, deux mots recouverts d'encre en début de paragraphe.

5. MsA, deux akṣara illisibles qui ne sont pas reproduites sur le MsB.

6. MsA, *asāmi-ko tamasuka pharāi dinu* recouvert d'encre noire, mais cependant encore lisible.

7. MsA, un mot recouvert d'encre noire, probablement *sāhu*. Le paragraphe original concernait toutes les sortes de dette et son champ d'application semble avoir été réduit à celles relatives aux tenures.

8. MsA et MsB, *bhanyā* !

eyati kehi pani asāmi-ko chaina bhanyā- sāhu-bāṭa rastakista garāi dinu. sāhu-le rastakista gari diyena bhanyā- āphnā jiya-le sāhu lāyāko bhayā pani- dāmāsahi garāi dinu. āphnā jiya-le lāyākā rina-mā- sāhu-le rastakista gari dim̄nchu bhanyo bhanyā- dāmāsahi gari deu bhani- asāmi-le karāyo tapani- **eyastā-ko** dāmāsahi hu⁹daina.

§7 kasai-le arkā-kā- kamārā kamāri-lāi- rina sāpaṭi diyāko rahecha- ti kamārā kamāri-lāi cheki thuni *dhani-kāo*⁹ kāma at̄dākāuna hudaina- jaihle kamārā kamāri-le- rupaiyā tiryo uhi-le linu. cheka thuna gari- dhani-ko kāma- at̄kāyāko bhanyā- jati dina at̄kāyāko cha tesa sāhu-bāṭa dhani-lāi dina-ko cāra ānā nimyāka bharāī kamārā kamāri dhani-lāi saupāi dinu. nimyāka bharāyākāo bigā-bamojima jaribānā garnu.

§8 kasai-kā kamārā kamāri-ko dhana khasama-le māsi khāi diyo ra. kamārā kamāri karāūna āyā bhanyā- kamārā kamāri-ko dhana- jabarajasti gari khāna pāudainan. khasama-le khāi diyāko bigo ra- dasauda-kā hisāba-le ṭhaharyāko byāja-smeta khasama-bāṭa jhiki- kamārā kamāri-lāi bharāi dinu. kamārā kamāri mari- aputāli paryo bhanyā tyo aputāli- adālata ṭhānā amāla-le pāudaina. khasama-le pāucha.

[A140]

§9 sāhu asāmi-kā tamasukī- betamasuki- sarasāpaṭi bahipatra-ko lekhauṭ gaihra-kā- lina-dina-kā jhagarā-mā 16 barkha dekhi oḍho-samma byāja baṭo didai rahyāko- pachi byāja at̄dākyāko rahecha bhanyā- tyo linu dinu saccā ṭhaharcha- hisāba-bamojima- sāhu-lāi bharāi dinu. 16 barkha-dekhi oḍho byāja tiryāko rahenacha bhanyā ra. bābu bājyā-haru-kā pālā-ko kārobāra rahecha- sāhu-le tartamasuka bahipatra li samāuna āyo bhanyā- kārobāra jāmnyā sāchi guhāi jyūdā rahyāchan- una-lāi lyāi bakāudā ṭhaharyo bhanyā pani bharāi dinu. 16 barkha-dekhi oḍho byāja khāyāko rahenacha- bābu bājyā-le garyāko kārobāra- lina-dina. chorā nāti-le sunyā jānyāko pani rahenacha- lidā didā- kā sāchi guhāi pani kohi rahenachan. maryā bhāgyākā sāchi

9. MsA, ajouté au dessus de la ligne.

dekhāyo bhanyā- tyo sāhu jhuṭṭā ṭhaharcha. rupaiyā tirnu pardaina. jati rupaiyā samāyāko cha- testā jhuṭṭā sāhu-bāṭa samātyākā jmā-ko dasauda linu. rupaiyā natiryā- aina-bamojim kaida garnu. polai māgnýā asāmī-bāṭa 2// rupaiyā- salāmi li- jitāpatra gari chāḍi dinu. pāṭāca rupaiyā-dekhi ghaṭi polyāko bhayā \\ ānā li jitāpatra gari dinu.

[B77]

§10 āpas-mā desi-mā lina-dina kārobāra-ko- jhagarā paryo bhanyā jati rupaiyā bharunu bharāunu gari chiniyo uti rupaiyā-ko- dasauda bisauda linu. daṇḍa jitāuri nalinu.

§11 mahājanī bahikhātā-kā kārobāra-mā- jasa jas-ko kārobāra bhayāko cha- unheru duwai jyūdā rahyāchan bhanyā- duwai-kā kāgajapatra heri jhagarā chini dinu. kārobāra garnyā maryāchan chorā-haru-lāi mero eyati linu cha bhani- samāuna āyo doharāo bahikhātā ra. kārobāra jāmnyā mānisa sāchi rahyāchan. bhanyā- ṭhaharyāko bharāi dinu. doharāo bahikhātā pani rahyānachan kārobāra jāmnyā mānisa pani rahyānachan. bhanyā- tyo sāhu jhuṭṭā ṭhaharcha. tirnu pardaina. testā sāhu-lāi sayakarā 2// rupaiyā-kā darā-le- jaribānā garnu.

[A141]

§12 aina-le jāra hāmna hunyā-samma-kā- swāsni ra lyāitā swāsni-haru-sam̄ga poi ra. 16 barkha-sam̄ma-kā chorā-lāi najanāi kasai-le nagada jinisa jabāhera- caupāyā- kamārā kamāri- taratamasuka- lekhi di- rupaiyā sāpaṭi diyāko rahecha bā. kini liyāko rahecha bhanyā- testā sāhu-lāi- poi-ko ra chorā-kā kamāi- le tirnu pardaina. tehi swāsni-kā dāijā- pewā-le sāhu tirāunu. swāsni-le becyāko ra. sāpaṭi liyāko sadara huḍaina. dāijāo pewā-le sāhu tirāḍudā pugena bhanyā swāsni kaida-mā pardainan.

§13 āphnā aina-le jāra hāmna hunyā-samma-kā swāsni-haru- lāi- āphu-lāi ra 16 barkha-samma-kā chorā-lāi nasunāi bica-mā- swāsni-sām̄ga eyakām̄ta basi- arkā-le rupaiyā sarasāpatai diyāko dekhyo ra- jāra hānyo bhanyā- karaṇi garyāko hawas bā-

nagaryāko hawas *eyakām̄ta* basyākai belā-mā. hānyāko hunā-le-
tesa-lāi. khata bāta lāgdaina.

§14 kasai-kā swāsni buhāri chori-le becyā. uṭhāyākā-mā.
ghara-kā mālika-le. *eyas*-le diyā liyāko mamjura cha bhani
lekhata gari diyāko rahecha bhanyā. testā-ko lina-dina garyāko
sadara humcha.

§15¹⁰ sāhu gaihra-le āphu-le karjā diyāko dhana nadinyā asāmi-
lāi *dhara-pakara gardā*¹¹ nāla-mā nahālanu. *bādhachāna pani nagarnu*. carpi-mā nathuñnu nela ḫigurā camauṭ pani
nahālanu. *bādhā-chāda pani nagarnu* amṇa pāni khāna pina di
cākari garāi kāṭi garāucha tāpani. koṭhā chiḍi-mā tālacā lagāi
bā. usai thuni dhana uṭhāi lina pāucha khata lāgdaina.

MsB

§16¹² āphu-le arkā-lāi rina karjā diyāko kuro hisāba-kitāba garī
asāmi-bāṭa bujhi li tamasuka kāgajapatra phārī sakyā-pachi usai
kurā-ko arko kirtyā tamasuk kāgajapatra garī mero yati bāki
bhani asāmi-lāi bā asāmi-kā chorā pariyāra dājyūbhāi-lāi
pakranyā *asāmi-bāṭa*¹³ arko kāgaja lekhāi li rupaiyā-mā tagādā
garnyā-lāi jati jmā samātyāko cha usai bigā-bamojima damḍa
garnu. asāmi-lāi sayakarā 1 rupaiyā li jitāpatra garī chāḍi dinu.

Add. MsB : sāhu asāmi-ko.

[B+7]

§17 kasai-kā sāhu ḫherai rahyāchan. tes-mā ekā sāhu-le pakri
thuni rākhyāko rahecha. testai-mā arkā sāhu-le bā aru kasai-le
tesai asāmi-lāi pakri laigayechā ra. pachi-bāṭa pakri laijānyā
sāhu-kā ghara-mā tyo asāmi maryāko ḫaharyo bhanyā arkā-le
thunyākā-lāi jabarajasti gari pakri laijānyā-lāi bhari damḍa

10. MsA, changement de main pour ce dernier paragraphe.

11. MsA, *kāk.*, texte inséré avant le sceau final.

12. MsB, changement de main.

13. MsB, *kāk.*, texte inséré avant le sceau final.

garnu. marnyā asāmi-le¹⁴ tirnu parnyā rupaiyā-mā pachi-bāṭa pakri laijānyā sāhu-le tirnu pardaina.

§18 kasai-kā sāhu ḍherai rahyāchan euṭā sāhu-le pakri laigi thuni rākhyāko rahecha ra. us-le thunyākā ṭhāu-bāṭa arkā sāhu-le jhiki laigi thunyāko rīna natiri us ṭhāu-bāṭa pani bhāgi gayāko ṭhaharyā. jas-kā ghara-bāṭa bhāgyāko cha usa sāhu-lāi bhāri daṃḍa garnu. aru sāhu-ko thaili tesa sāhu-le tirnu pardaina. arkā-le thunyākā ṭhāu-bāṭa pakri lyāi āphnu jaṃmā uṭhāi li asāmi bhagāi diyāko ṭhaharyā aghi thumnyā sāhu-ko jmā-smet tehi bhagāunyā-le tirnu parcha tesai-bāṭa bharāi dasauda bisauda linu.

§19 kasai-kā sāhu ḍherai rahyāchan ra. aghi-bāṭa ekā sāhu-le laigi thunyāko us ṭhāu-bāṭa bhāgi bidā bhai bā. usai niski ḍulaphir¹⁵ garna lāgyāko rahecha ra arkā sāhu-le pakri laigayechā pachillā-le pakradā aghi-bāṭa pakranyā sāhu-kā mānisa pyādā pani kohi rahanachan¹⁶ bhanyā aghi-bāṭa pakranyā-le mai-le pakryāko bhanna pāudaina. pachi-bāṭa pakranyā-le aina-bamojim āphnu dhana uṭhāi lina pāucha.

§20 kasai-kā sāhu ḍherai rahyāchan ra. tes-mā ekā sāhu-le pakri thuni rākhyākā asāmi-lāi arkā kasai-le jabarajastī gari uś-le thunyākā ṭhāu-bāṭa jhiki laigayāko rahecha ra tyo asāmi marecha bā bhāgecha bhanyā tyo laigayākā dina 7 bhitra-mā bhanna āyāko bhayā aina-bamojim nisāpha gari dinu āphu-le thunyāko asāmi arkā-le pakri laigayā-pachi usa belā-mā karāuna naāi maryā bhāgyāko thāhā pāi 7 dina-dekhi-pachi karāuna āyāko ṭhaharyo bhanyā tes-ko kuro nasumnu.

§21 kasai-le kehi kuro bhoga ḍṛṣṭi-baṇḍhak gari bā kapāli lekhi karjā diyā liyāko rahecha ra. asāmi-le thaili tirna lāgdā sāhu-le mero linu. eti ho bhani ḍherai jmā bhanyo asāmi-le ta-lai tirnu parnyā etikai ho ñāhā-dekhi baḍhatā tirnu pardaina bhani thorai dekhāyo bhanyā sāhu-le tamasuka sāchi pramāṇa lyāi

14. MsB+, *asālime* !

15. MsB+, *ḍulaphil* !

16. Orthographe moderne, on attendrait *rahyānachan*.

kacahari-ko [B+8] citta bujhāyo bhanyā uś-le pakryā-bamojim. jagā jamin bhoga garyāko bhayā sāu mātrai. bhoga garyāko nabhayā sāu byāja bharāi dinu. sāhu-le tamasuka sāchi pramāṇa lyāi sābita garna sakena bhanyā asāmi-le bhanyā-bamojim sāu byāja bharāi dinu.

*bhiṁna na hudai ekāghara sāga chadā lāgyākā rīna-mā bhāi
bhiṁna bhayā-pachi sāhu-le pakradā garnyā kurā-ko aina.....1*

§22 sāga basnyā bhāi-mā ekā bhāi-le āphnā nāu-ko tamasuka gari bā usai sāpaṭ li ghara kharca kāja kāma garyāko rahecha pachi bhāi bhiṁna bhai aṁsa gardā aru bhāi-haru-kā phāṭ-mā sāhu parna gayeche bhanyā. phalānā sāhu-kā eti phalānā bhāi-lāi paryāko cha. usai-sita leu bhani kārobāra garnyā bhāi-le phāṭ batāi diyo bhanyā usa-lāi diyāko ho tapani. jun bhāi-kā phāṭ-mā paryāko cha usa asāmi tirna sakanyā bhayā pani. nasakanyā bhayā pani sāhu-le usai bhāi-sita linu parcha. terā nāu-ko tamasuka cha ta-lāi diyāko ho tai-sita mātrai liṁchu bhamna pāudaina.

21 dhito samāunyā-ko.

[A146] [B79]

§1 sāhu-le rupaiyā-haru karjā didā jyū jamina dhito lekhī karjā diyo- asāmi-le byāja bujhāuna sakena ra. kehi barkha-ko byāja rahyāko thiyo asāmi-le byāja tirna sakēna lekhi diyāko jagā jyū jo cha. usai-ko calana gara bhani aghi-ko byāja smeta-ko jmā gari- sāhu-lāi bhoga lekhi di calana garyāko rahecha bhanyā- tyo nikhanna āudā- kāgaja-bamojima-kā jmā rupaiyā bujhi li jagā jyū chođi dinu.

§2 sāhu-le rupaiyā karjā didā jyū jamina gaihra dhito lekhī karjā diyo- asāmi-le byāja dina nasaktā sāhu-le bhoga nalekhāi- dhito samāi calana garyāko rahecha ra. pachi asāmi-le thaili tirna āyo bhanyā lekhiyā-bamojima-ko thaili bujhī li jagā jyū chāđi dinu. dhito bhoga garyā-pachi bhoga garyākā miti-dekhi- aghi-ko byāja- bākī rahyāko cha bhani lina pāudaina.

§3 jinisī gaihra-kā kārobāra-mā- mola-taula gari hawas- nagari hawas- bhākhā rākhi- māla sāpaṭi liyo ra. bhākhā-bhitrai- mā- tiro bhanyā- sāpaṭi māla-mā- sāhu-le byāja pāudaina. bhākhā-sam̄ma-mā puryāuna sakena bhanyā- bhākhā nāghyā- pachi- nāghyākā miti-dekhi-ko dasauda byāja-smeta- lina pāucha- mola-taula gari- liyākā māla-ko- sohi-bamojīma ra. mola-taula nagari liyākā māla-ko pañca kacahari-le ṭhaharāyā- bamojīma-ko- wājabi mola gari. usai-ko dasauda byāja-smeta gari- bharāī dinu. kacahari-bāta bharāyākā māla-ko dasauda bisauda kacahari-bāta¹ līnu.

§4 lina-dina kārobāra gardā sarkāra kam̄pū-palṭan kam̄pani jamgī nijāmati desi mahājana- duniñādāra- raiyata gaihra-le- 1908 sāla kārtika sudi 15 roja-dekhi aghi-kā tamasuka- betamasukī sāhu asāmi-kā manomāna-le- yasa miti-samma-mā hisāba gari linu-dinu. garyā-mā jaunā dar-le byāja liyā-diyāko cha dinu linu dinu gari- sakyāko uhi hisāba sadara humcha-

1. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

tamasuka-mā dasauda-dekhi baḍhatā lekhāyāko rahecha. liyā diyāko rahanacha bhanyā dasauda byāja bharai dīnu. yasa miti²-dekhi aghi baḍhatā byāja lekhāyākā tamasuka-mā daṁda hudaina. 8 sāla mārga badi 1 roja-dekhi pachi dasauda-dekhi baḍhatā byāja ra. ghyūkhāni liyo bhani kohi karāuna āyo bhanyā sāhu asāmi-ko lina-dina. hisāba gardā. tamasuka-mā sayakarā 10 dekhi baḍhatā lekhāyāko rahecha bhanyā pani. sayakarā 10-kā hisāba-le lina-dina garnu. sayakarā 10 dekhi baḍhatā tamasuka-mā byāja le=khāyāko [A147] ra. ghyūkhāni theki bhani. liyāko rahecha bhanyā. liyākā rupaiyā sāwū-mā mihnā garai dī dasauda-dekhi baḍhatā jati liyāko ṭhaharcha. usai bigā-bamojima daṁda garnu. rupaiyā natiryā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le kaida garnu. byāja bharāudā jauna jauna jātā-kā rupaiyā liyākā hun. sohi jāta-kā. rupaiyā-kā hisāba-le bharai dinu. dasa barkha nāghyāko tamasuka. rahecha. byāja pāyāko rahanacha bhanyā. dobara bharai dinu. asāmi-bāṭa. jasto liyāko taste niskena. jo bhayāko ghara kheta āla-māla-le. sāhu tirchu bhanyo bhanyā. paṁcak²ti mola gari. sāhu-le linu. adālata amāla ṭhānā-bāṭa. tirānu paryo bhanyā. sāhu-bāṭa dasauda. asāmi-bāṭa bisauda li bharnu bharāunu gari chini dinu.

[B80]

§5² aba uprāmpta tahabila sarkāra. duni²yā-mā. sāhu riṇi-ko. tartamasuka gardā. karjā lidā didā-mā hisāba gardā. byāja-ko byāja nalinu. dasauda byāja linu. sāpaṭi tiryākā rupaiyā-ko. byāja-samāma kaṭti gari baḍhatā bhayākā rupaiyā-ko baḍhatā phirtā hīsāba gari linu dinu garnu. 10 barkha nāghyākā-lāi. dāma-ko dunā aṁna-ko tinu gari. byāja linu dinu garnu. baḍhatā lina pāudaina.

§6 rupaiyā paisā sarsāpaṭi didā āphnā muluka-kā-lāi. sāpaṭi dinu. āphnā muluka-kā-bāhekā. mugalāniñā-haru-lāi. sāpaṭi di byāja baṭṭā kasai-le nakhānu. asāmi-le beimāni garyā āphnā sarkāra-bāṭa adālata-mā nālisa gari lina pāidaina.

2. MsA ; MsB, khāreja en marge.

§7 **eyasa** muluka-kā mānisa-le sambata 1911 sāla śrāwaṇa badi 12 roja-kā dina-dekhi uprā̄nta mugalānāa-kā jagā jamina kasai-le pani nalinu. kampani-mā suūda-mā- rupaiyā pani jmā kasai-le nagaraunu. kampani-mā suūda-mā- rupaiyā jmā garāunyā ra. mugalānā-mā- jagā linyā-lāi- jāgiira rakama kehi pani nadinu. jāgīryā bhayāko rahecha bhanyā pani- khosi dinu. mugalānā-ko jhaijhagarā pani ñāhā-bāṭa nasuñmnu.

§8 kasai-le **eyakā-bāṭa** dṛṣṭi bhoga garijā jyū jamina gaihra bañdhaka liyāko rahecha ra. usa-lāi garja pardā āphu-le liyā jati-mā arkeā³ kasai-lāi lakha-bañdhakha diyecha ra. aghi āphnu jagā bañdhaka dinyā-le thaili tirna āyo bhanyā pachillā lakha-bañdhaka linyā-le **thaili** bujhi linu parcha pachi linyā-le mero miti-mā **thaili** liulā bhanñmna pāudaina.

3. MsB, *akā* !

22 dhito lekhāudā-ko

[A150] [B84]

§1 sāhu-lāi āphnu birtā dṛṣṭi bhoga baṇḍhaka lekhi diyāko jagā sarkāra-bāṭa japhata bhayo bā- sāhu asāmi-mā. eya ka janāko. sarbaswa bhai. tamasuka-mā lekhiyāko jagā sarkāra lāgyāko rahecha bhanyā. sāhu-le asāmi-kā samtāna-lāi. samāi lina pāudaina. jagā phukyo bā- saṭṭā pāyo bhanyā. sāhu-le tesai jagā-bāṭa linu. eyastā kurā-ko nālisa garna āyā bhanyā. 20 rupaiyā damdā gari li choqi dinu.

§2 kasai-le. sāhu-sita karjā lidā āphnā birtā jagā jamina. baṇḍhaka lekhī didā jagā-ko āmdāni-bāṭa byāja uṭhāi. baḍhatā āmdāni-le sāu-mā kaṭṭā garnu. jagā-kā āmdāni-bāṭa. sāhu-ko thaili bharnā nahumjyāla. thaili tiri nanikhaṇmnu. bhani lekhīyākā ra. bāli-le thaili kaṭṭā nahumjyāla jagā sāhu-le calana garnu. bhani māsi lekhīyākā jagā-mā. *tesa jagā-kā āmdāni-bāṭa thaili*¹ kaṭṭā nahumjyāla asāmi-le rupaiyā tiri. nikhaṇmna pāudaina. sāhu-ko thaili bharnā bhai saktiyā-pachi. tamasuka pharāi dinu.

§3 jyū jamina bhoga linyā sāhu-le. tehi jagā. aru-sita sārī āphnu thaili uṭhāudā. āphnā tamasuka-bamojima-ko thaili li sārna humcha. āphnā tamasuka-bhamdā baḍhatā rupaiyā li baṇḍhaka sārnyā. sāhu-lāi. liyāko bigo. purānā dātā-lāi dilāi. bharāyākā. bigai-bamojim damdā garnu.

§4 jagā jamina bhoga baṇḍhaka lidā didā. pahile jāca bujha gari linu. āphu-le bhoga garyā-pachi jagā ghaṭiyā rahecha. thorai rahecha bhani. bhoga khānyā sāhu-le asāmi-lāi. ṭamṭā gari thaili-mā kara lāuna pāudaina.

[A151]

§5 ghara kheta jagā jamina. kamārā kamāri. bādhā badhetyāni. bādhā linyā dinyā-le. baṭkarāra². bākhā mainhā miti-

1. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

2. MsA et MsB. Le terme n'est pas enregistré dans Turner ; BNK.533b, *baṭ* :

ko jaunā baṇḍobasta gari- bādhā lina-dina garyāko cha- sohi miti-mā sāhu tiri nikhanu³. sohi-bamojima lina-dina garnu. bhākhā napugī- nikhaṇṇna hudaina.⁴ bhākhā napugī- sāhu asāmi-le- tagādā nagarnu. bhākhā napugī- bica-mā rupaiyā- tirna āunyā asāmi-lai ra. bhākhā napugī- tagādā garnyā- sāhu-lai- sayakarā 20 rupaiyā-kā dar-le jaribānā garnu. rupaiyā natiryā- maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaida garnu.

§6 kasai-le jagā jamina- ghara kheta caupāyā kamārā kamāri- kasan-taman- sunā-cādi jabāhera kāgaja-patra lekhi- sāchi guhāi rākhi baṇḍhaka rākhyāko cha bhanyā us-kā hakawālā dājyū- bhāi- apūtālī khānyā dājyū-bhāi-le lekhi diyā-bamojīma-kā- rupaiyā tiri- nikhaṇṇchu bhanyā dhani ra. dhani-kā samtāna chāmjayāla una-le diyā mātrai hakawālā-le thaili tiri nikhaṇṇna pāucha- nadiyā nikhaṇṇna pāudainam. dhani ra dhani-kā samtāna nabhayā desi-le diyāko thaili tiri apūtāli khānyā hakawālā-le nikhaṇṇna⁵ pāucha- nikhaṇṇna dinu. 16 barkha bhayā-pachi kasai-le hāmrā phalānā dājyū-bhāi- bābu barājyū-le phalānu kurā baṇḍhaka rākhyāko cha hāmi nikhaṇṇna pāunyā hum bhani- nālisa garna āyā bhanyā- patra-pātra jāci ṭhaharyo bhanyā dilāi dinu. byāja khādai āyāko rahecha bhanyā patrapātra nabhayā pani dilāi dinu. byāja pani khāyāko rahenacha- patrapātra pani kehi ṭhaharena bhanyā- eyastā-lā=i [B85] ta pāudainas bhani ṭhokī samātyākā jmā-kā sayakarā 10 rupaiyā-kā dar-le daṇḍa gari linu. rupaiyā natiryā- mainhā-kā- 5 rupaiyā-kā dar-le kaida garnu.

§7 māla-haru dhito bādhā rākhi karjā lidā-didā- tamasuka-mā- māla-ko mēaula-taula caḍhāi lina-dina garnu. asāmi-le rupaiyā tiri māla nikhaṇṇna āudā sāhu-bāṭa jastā-ko tasto māla phirtā diyo bhanyā. sāhu-ko sāu ra. hisāba-bamojīma-ko dasauda

hissā amśa « portion, part »; SNK.424b, *badhkarār* : *badhī tirne kabūla, ek kisim-ko tamasuk* « une catégorie de reconnaissance de dette ».

3. MsB, *nikhanu* !

4. MsA, *hudai* (erreur commise par le scribe en fin de ligne).

5. Le texte original du MsA était *nikhanna pāucha* ; *nikhanna* a été ensuite corrigé en *nikhanchu* et un *kāk*. inséré ; celui-ci renvoie à une ligne placée après le sceau final et suivie, elle-même, d'un sceau supplémentaire.

byāja-smeta bharāi dinu. sāhu-le dhito bañdhaka. rākhyāko māla. phirtā gari dina sakena. kharca garecha bhanyā. tesa sāhu-le. rupaiyā-ko byāja pāudaina. hisāba-mā asāmi-ko phājīla parnyā rahecha. tamasuka-kā miti-dekhi-ko hisāba gari. byāja-smeta. phājīla rupaiyā asāmi-lāi. phirtā garāi dinu. bharāi diyākā. rupaiyā-ko dasauda kacahari-bāta linu.

[A152]

§8 kasai-le ghara kheta jyū jamina. bādhā rākhyāko cha nikhaṇṇna jādā. sāhu-le terā kamāi-kā terā ghara-kā rupaiyā hun bhanyā. nikhaṇṇna dimmchu laijā aru-sita-kā rupaiyā lyāyākā hun bhanyā nikhaṇṇna didauna. bhanyo. thaili liyena bhani. karāuna āyo bhanyā thaili khaḍā gari diyā-pachi. jāhā-sukai-bāta lyāyāko bhayā pani. sāhu-le linu parcha. bakheḍā gari. thaili bujhī liyena bhani. asāmi karāuna āyo bhanyā sayakarā 10 rupaiyā damḍa gari. tirnu-tirāunu gari chīni dinu. testo bichorāle. khāyākā kāgaja pharāi dinu. bharāi diyākā thaili-ko adalata thānā amāla-bāta dasauda bisauda linu. āphnu thaili lyāi nikhaṇṇulā. arkā-ko thaili lyāi. nikhaṇṇnyā chaina. bhamnyā karāra lekhyāko bhayā arkā-ko thaili lyāyāko bhayā pani. thaili tiri. nikhaṇṇna pāucha sāhu-lāi 10 rupaiyā damḍa hudaina. tirāyākā thaili-kā dasauda mātrai linu.

§9 kheta bhoga-bañdhaka linyā sāhu-le āphnā bhoga-kā jagā-mā kholo pairo lāgyo bhanyā asāmi-sita. rupaiyā lina pāudaina. tyo jagā-mā bagara basyo bhanyā. sāhu-ko humcha.

§10 kasai-le sāhu-sita karjā lidā jagā jamina. ghara kheta. kamārā kamārī caupāyā sunā cādi kasan-taman. jabāhera gaihra nagada jinisa tamasuka bhākhā-patra-mā. bhoga dhito. lekhāudā. phalānā bhākhā-mā lāgyāko sāu-byāja tiri. mero māla. nikhani laijālā bhākhā-mā rupaiyā tirna sakīna bhanyā lekhi diyāko jagā māla. tesai thaili-mā. sāhu-le pacā gari. linu bhani. sāchi surtā rākhi lekhī diyāko rahecha bhanyā. bhākhā nāghyā-pachi asāmī-le nikhaṇṇna pāudaina. sāhu-ko pacā humcha. jagā jamina. nagada jinisa jabāhera caupāyā kamārā kamārī gaihra asāmi-le lekhi diyāko. bhākhā nāghyā-pachi sāhu-le sukrī-bikrī gari calana. garna pāucha.

[A153]

§11 kasai-le kamārā kamāri jagā-jamina- caupāyā jabāhera gaihra jinisa māla- sāchī surtā gari hawas- āphnā rājī-le hawas 2 janā-kā manomāna-le- eyakāai pherā sātāsāta gari āphu āphule- māla-ko calana garyā-pachi- tero māla naniko- bikaṁbā rahecha- ma līmna bhani- phirāuna pāudaina. aghi saṭṭā-paṭṭā gari liyāko sadara humčha- pachi jhagarā garna āunyā-lāi- bigā-kā dasauda-kā dara-le damđa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

[B86]

§12 kamārā kamāri caupāyā jagā jamina gaihra jinisa-ko linda-dina gardā- mola paṭak gaurāñī bainā garyāko dina-mā- māla-sarana- bastu-sarana- bhayāko rahecha bhanyā ra. tartamasuka bhayāko rahecha bhanyā- linyā-ko māla sadara- becanyā-lāi- likhata-bamojīma- thaili-ko sāu-byāja bharāi dinu. gaurāñī bainā diyo- māla dātā-kai ghara-mā cha maihnā 1 samma-mā gaurāñī bainā-dinyā-le- thaili saupi- āphu-le māla laigayena bhanyā pachi lina pāudaina. māla māla-kai dhani-le calana garnu. gaurāñī bainā dīyāko ho bhani 1 maihnā uprāñīta jhagarā garna āunyā-lāi- bigā-kā sayakarā- 5 rupaiyā-kā dar-le damđa garnu- rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§13 ḍherai bhāi-mā aṃsa nabhai- sāaga basyākā-mā- eyakā bhāi-le- kamārā kamāri- ghara kheta- becyo bhanyā- sāga basyākā bhāi-mā bisallāha-le- eyakā bhāi-le mātra becyāko rahecha- bhāi-mā aru-ko hissā rākhi āphnu hissā jati becyāko rahecha bhanyā- kinyā-becyāko sadara humčha- jāahāna pāldā-mā aru-kā hissā-ko becyāko rahecha bhanyā pani sadara humčha aru bhāi-ko aṃsa hissā narākhi āphnā kharca-kā-nimitta becyāko bhayā sadara hudaina. kīmnyā-keā thaili bharāi- kamārā kamāri ghara kheta- phirtā garāi- dinu.

§14a⁶ aghi kheta pākho bhoga ḍṛṣṭi bāmdhaka lekhi rupaiyā karjā diyāko rahecha pachi japhata bhai gahro sarkāra lāgi pākho

6. MsA, changement de main pour ce dernier article, lequel porte en marge la mention *khāreja* dans le MsB. Dans ce manuscrit, les sceaux ont été effacés

thāmiyāko rahecha ra. asāmi-le dāmāsahi gari kheta-ko rupaiyā kaṭṭi gari pākhā-ko mātrai thaili tirchau pākho-rekho choḍi deu. bhani bhamna pāudaina. sāhu-ko jmā thaili di mātrai nikhaṇna pāucha dāmāsahi-kā bhāga-bamojima-ko pākhā-ko mātra thaili tiri nikhaṇna pāudaina.

§14b⁷ kasai-le aghi kheta pākho bhoga dīṣṭi-bamdhak lekhi li rupaiyā karjā diyāko rahecha pachi japhata bhai gahro sarkāra lāgī pākho mātrai thāmiyāko rahecha bā pākho sarkāra lāgī gahro thāmiyāko rahecha ra asāmi-le dāmāsahi-kā hisāba-le japhata bhayākā jagā-ko thaili kaṭṭā gari thāmiyā jati jagā-ko mātra rupaiyā tirchu jagā chāḍi deu bhamna āyā sabai jmā thaili diyā mātrai jagā chāḍachu bhani sāhu-le bhanna pāudaina dāmāsahi-kā hisāba-le thāmiyākā jagā-ko rupaiyā bujhi li jagā chāḍi dinu.

et une nouvelle mouture ajoutée d'une autre main.

7. Cf. note précédente.

23 dāmāsahi-ko

[A155] [B88]

§1 kasai-ko dāmāsahi garāi dinu pardā- sarkāra lagāyet-
duniñādāra- samma-mā- dr̄ṣṭi-¹-bañdhak- bhoga-bañdhaka
liyākā jagā-mā asāmi-ko dāmāsahi huna lāgyo bhanyā
bañdhaka thaili- sāhu-ko para sārī- pañcakṛti mola-mā jagā-
bāta kehi bañhatā niskyō bhanyā- tyo bañhatā niskyāko-
dāmāsahi-kā hisāba-mā jmā gari bañdā gari dinu. bharāi diyākā
dhana-ko dasauda bisauda linu.

§2 āphnā jīya-le garyākā lina-dina kārobāra-mā sāhu-le
asāmi-bāta kehi pāyena jaihle asāmi pahlāulā¹- usai belā-mā-
liulā bhamcha dhara-pakara tagādā kehi garyāko chaina bhanyā
testā luccā asāmi-le mātra āi- dāmāsahi gari deu bhanyā- sāhu-le
tagādā nagari. usai āi- dāmāsahi huna saktaina- nagarāunu.

§3 kasai-le merā sāhu dherai lāgyā dāmāsahi gari deu bhanyo-
us-kā sāhu-haru-le pani kabula garyākā rahyāchan bhanyā
asāmi-kā sira-mā haribam̄sa rākhi kālabhairaba usa ṭhāu-kā
debatā gamgā-mā eyakā ṭhāu-mā laigī² bhakāī. mero jo
bhayāko- yattikai ho nāhā-dekhi-bāheka- aru dabāyā-chapāyāko
kehi chaina. bhamnyā lekhāi- ṭhaharyākā jmā-mā jo bhayāko
sabai sāhu bañoli dāmāsahi gari dīlāi dinu.

§4 kasai-kā bābu-le lagāyākā- sāhu dherai rahyāchan dhana-
māla bhanyā thorai rahecha tes-mā kasai sāhu-le dhito dr̄ṣṭi
bhoga-bañdhaka- lekhī diyāko-bāheka- asāmi-kāo aru dhana-
mā hāta hāli dhara-pakara gari- kehi māla liyāchan- kasai-le
bhanyā kehi pāyācna³ ra. karāuna āyā³ bhanyā hāta hāli dhara-
pakara gari laigayāko māla phirtā garāi lyāi- sabai jmā gari aina-
bamojīma- dāmāsahi gari- sabai sāhu-lāi bādī dinu-

1. MsB ; MsA, *pahlāudā* (probablement une erreur du scribe).

2. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

3. MsA, *karāuna ā bhanyā* !

[A156]

§5 sarkāra-kā muddā-mā hawas- aru duniñā-kā li^mna-dina-mā hawas- kasai-ko dāmāsahi garāudā asāmiⁱ-le- nagada jīnisa jyū jamina- gaihra kehi dabāyāko rahecha ra- pachi kasai-le pattā lāi lyāyo⁴ bhanyā jasa-le khoji lyāyāko cha us-kā rupaiyā-le- khāmyā-samma usai-le pāucha- usai-lāi- dilāi dinu. bādhatā ṭhaharyo bhanyā- dāmāsahi-kā dara-le aru sāhu-lāi- bādi dinu- sarkāra ḍhātana ra- sāhu mārnā-lāi- dhana lukāyā-bābatā- lukāunyā-lāi- lukāyākā- bigā-bamojīma- damḍa garnu. tirna sakena bhanyā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le kaṭti nahumjyāla kaida garnu.

Add. MsB : dāmāsahi-ko.

[B+8]

§6 kasai-lāi rīna karjā ḍherai lāgyāko rahecha bā. bāki lāgyāko rahecha ra. bāki ra rīna karjā natirī marecha bā desa pardesa gayāko rahecha us-ko dhana māla bhanyā rahecha ra sāhu gaihra-le dāmāsahi gari limchau bhanyā. karjā ra bāki lāgnyā mānis bā us-kā wārisa hājira nabhai sarkāra lagāyet sāhu gaihra kasai-le pani dāmāsahi gari lina pāudainan. bākiwālā ra asāmi marecha us-ko wāris pani kohi chaina bhaṇnyā tahakīta bhayo bhanyā. sabai sāhu gaihra-le dāmāsahi gari lina pāuchan. bhoga ḍṛṣṭi lekhīyākā-mā mola gardā bādhatā niskyāko ra bhoga ḍṛṣṭi lekhīyā-bāheka aru dhana māla-mā dāmāsahi gari linu. sāhu tirāi bādhatā bhayākā sarkāra-ko huṇcha.

§7 phalānā-sita eti linu cha bhani kohi sāhu-le karāuna āyo ra asāmi-lāi pakradā dhana tirna saktina bhanyo sāhu-le es-ko saṃpati-mā ādhi limchu ādhi-ko bhākhā dimchu bhanyo bhanyā adālata ṭhānā amāla-bāṭa asāmi-ko dhana saṃpati tāyadāta gari jmā dhana-madhye ādhi sāhu-lāi bharāi sāhu-ko jo bāki ṭhaharcha tes-ko bhākhā tamasuka garāi dinu

4. MsA, inséré en petits caractères.

[B+9]

§8 phalānā-sita eti linu cha bhani kohi sāhu-le karāuna āyo ra asāmi-lāi pakri lyāudā dhana tirna saktina bhanyo. asāmi-ko sampati thorai rahecha sāhu-ko thaili ḍherai rahecha ra jo bhayāko sampati liṃchu bhanyo bhanyā adālata ṭhānā amāla-bāṭa asāmi-ko sampati sabai tādāta garāi sāhu-lāi bharāi dinu. sāhu-ko dhana jati sukai linu bhayā pani asāmi-ko sabai sampati liyā-pachi pheri asāmi pakrana pāudaina. tamasuka cyātāi dinu. bharāyākā dhana-ko dasauda bisauda sāhu-bāṭa linu asāmi-le tirnu pardaina.

§9 phalānā-sita eti linu cha bhani kohi sāhu-le karāuna āyo ra asāmi-lāi pakri lyāudā dhana tirna saktina bhanyo bhayāko bharnu bharāunu nagarumjyāla-samma aru sāhu pani rahecham̄ ra. sāhu-le bhaṇna āyo bā asāmi-le bhanyo ra kohi sāhu-le bhākhā dinchu bhanyā. kohi sāhu-le jo bhayāko liṃchu bhanyo bhanyā adālata ṭhānā amāla-bāṭa asāmi-ko tādāta gari dāmāsahi-kā hisāba-le liṃchu bhamnyā-lāi bharāi tamasuka cyatāi dinu. bhākhā dinchu bhamnyā-ko bhāga asāmi-kai jimmā gari jaihle kamāi tirna sakalā uhile liulā bhamnyā bihorā-ko kāgaja garāi dinu.

24 amṣa-bamḍā bābu-chorā-ko.

[A160] [B90]

§1 kasai-kā **eu**yāutai swāsni chan^a usa-tira-kā dherai chorā chan^a āmā-bābu-sita chutti bhi^bnna bhaya bhanyā^a bābu-le āphnā khusi-le amṣa gari diyā mātrai pāuchan. mero jyū chaṇjyāla amṣa dinna bhanyā^a chorā-ko kara lāgdaina. bābu-kai khusa hum^bncha^a dherai swāsnī-tira-kā^a chorā chan ra^a kohi swāsni-tira-kā-lāi^a pyāro^a kasai-tira-kā-lāi^a helā garecha ra. helā garyākā chorā-le^a bhi^bnna hum^bnchu bhanyā^a huna pāucha^a aina-bamojima^a chorā-ko amṣa gari dinu. adālata ṭhānā amāla-bāṭa garāi diyākā amṣa-ko dasauda linu.

§2 āmā-le ghara-ko dhana ra^a āphnu dāijo jo bhayāko^a sabai chorā-haru-lāi^a bāḍi dim^bnchu bhanyā^a pani^a merā jyūtā-bhara^a kasai-lāi di^bnna bhanyā^a pani^a āmā-ko khusa hum^bncha^a chorā-haru-ko kara lāgdaina. āmā-keā sekha-pachi^a amṣa gardā ghara-kā śrī-sampati-mā sabai chorā-haru-ko amṣa hum^bncha^a dāijo bhanyā^a āmā-kā jiya-le bāḍi khānu bhani lekhā^b dīyāko¹ bhaya^a sabai chorā-le pāuchan^a lekhā^b diyāko rahanacha bhanyā^a āmā-ko sahi sam^bnbhāra gari^b saga² basnyā^a basyākā chorā-le pāucha.

§3 bābu maryo āphu-lāi^a janmā^bnyā^a āmā cha^a usa-tira-kā chorā-le^a amṣa-mā jhagarā garyo bhanyā^a āmā-ko jyū chaṇjyāla^a chorā-le āmā-sita amṣa khojana pāudaina āmā-kā sekha-pachi^a chorā-haru-le pāuchan. bābu pani maryo^a sautinyā^a āmā cha amṣa-mā jhagarā garyā^a bhanyā^a aina-bamojima^a sautinyā^a āmā-ko ra. chorā-haru-ko amṣa gari^b dinu.

§4 chorā-haru-le amṣa li para sardauna^a bābu-āmā-kā sekha-pachi amṣa li^bnlā bhamnyā^a-lāi^a bābu āmā-le^a amṣa liyera. para sara bhani kara lagāi^a chutiyāuna hudaina. adālata ṭhānā amāla-mā karāuna āyā^a pani amṣa bāḍo nagarnu.

1. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

2. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

[A161]

§5 kasai-kā 2/3 swāsni-tira-kā chorā rahyāchan ra. bābu-le tinhuru-kā aṁsa baṁdā gari didā cāhinyā dājyū bhāi bhalā-mānisa rākhī aina-bamojīima- aṁsa gari diyāko rahecha āphu eyakā swāsni chorā-tira āphnu aṁsa jyūni li basyāko rahecha bhanyā- aṁsa li begalai basyākā- swāsni chorā-le buḍhā-kā aṁsa jyūni-ko dāiyā garna- pāudainan. asala bhayā pani kamasala bhayā pani- bābu-sita sāga rahyākā- chorā-le- bābu-ko jo bhayāko- khati-upati sabai pāucha.

§6 chorā-haru bhīmīna garātūdā- guru-prohita dājyū-bhāī kohi rākhyāko rahenacha aina-bamojīima-ko aṁsa nadi- āphu-le ghara kheta dhana-daulata dherai- āphu-sita rākhyāko rahecha- chorā-haru-lāi- thoro-bahuta-ko mātra aṁsa di- kohi chorā begala garāyāko rahecha- kohi chorā pahile-dekhi sāmīga rākhyāko rahecha bā- chorā-haru para sāri. kohi dina kohi barkha āphu begala basi pachi-bāṭa kohi chorā-sāaga misāī rākhyāko rahecha bhanyā- bābu-āmā-kā sekha-pachi bābu-āmā- le- rākhyāko ghara kheta- dhana-daulata ra. chorā-haru-lāi- aghi aṁsa bhani bābu-āmā- le diyāko hisāba milāi- aghi bābu āmā- le aina-bamojīima- khaso-khāsa aṁsa gari diyāko nahunā- le saga ra=hyākā [B91] chorā-ko ra bhīmīna bhai- para saryākā chorā- ko aina-bamojīima- aṁsa gari dinu. bharāi diyākā aṁsa-ko adālata ṭhānā amāla-bāṭa dasauda linu.

§7 barobara jāta-bhāta mildā- swāsni-chorā-ko aghi aṁsa- baṁdā gari didā lognyā- le ra. bābu-le- kasai-paṭti-kā- swāsnī- chorā-lāi baḍhatā kasai-paṭti-kā-lāi ghaṭi gari pakṣa gari- aṁsa diyāko ra. jāta mildā chorā- eyakā-tira dherai- yeakā-tira thorai rahyāchan ra. sautinyā aṁsa gari diyākā-mā bhāi-jhagarā pari adālata ṭhānā amāla ṭhānā-mā karāuna āyā bhanyā ra aghi pakṣa- pāṭa gari aṁsa gāī diyāko ṭhaharyo bhanyā chorā-swāsnī-ko aina-bamojīima aṁsa gari dinu.

[A162]

§8 birtā ghara kheta kamārā kamāri caupāyā asāmī-gaihra- sājā dhana-māla-mā- bhāi- bhiṁna hudā sāchi rākhi hawas-

kāgaja-patra gari hawas. **eyaka** pherā amṣa bamḍā gari citta bujhī āphnu āphnu amṣa li para saryā-pachi. merā amṣa-mā. kholo pairo daibi lāgyo. mero khamḍa sānu rahecha. ghaṭiyā rahecha bhani bhāi-jhagarā paryo bhanyā aghi 1 pherā amṣa bhai. rojī chāādi bhayā-pachi. pherī amṣa garna pāudaina. aghi garyāko amṣa-bamḍā sadara hum̄ncha. **eyastā** kurā-mā jhagarā garna āunyā-lāi jati **jāmmā-mā** jhagarā garna āyāko cha usai jmā-kā. sayakarā 5 rupaiyā-kā dar-le damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamoji³ma kaida garnu.

§9 bābu-chorā dājyū-bhāī. swāsni nāti bhatijā. bhāujyū buhāri-haru-ko amṣa gardā. āphnā guru-prohita dājyū-bhāī. iṣṭa-mitra rākhi amṣa gari diyāko rahecha amṣa linyā-ko citta bujhī chāpa-sahi gari. bamḍā-patra uṭhāī. liyāko rahecha bhanyā amṣa-bamḍā bhayāko. sadara hum̄ncha. tyo jhagarā ulṭhāīdaina.

§10 bābu-chorā dājyū-bhāī. swāsni nāti. bhatijā bhāujyū buhāri-haru-ko amṣa gardā. āphnā guru-prohita. dājyū-bhāī. iṣṭa-mitra rākhi amṣa bhayāko rahecha. amṣa linyā-le. sahi-chāpa garyāko. kāgaja rahecha. kehi kurā-mā citta nabujhī. bāḍa-patra pani samātyāko rahanacha. amṣa pani liyāko rahanacha bhanyā. tyo bamḍā-patra-ko sadara hudaina. khāi lāi sakyā-bāhek. bābu-bājyā-ko khati-upati jmā gari. hāmi-sita-ko dhana-māla yattikai ho dabāyā-chapāyāko chaina bhamnyā. duwai thara-lāi. dharma bhakāī. jo ṭaharyāko. aina-bamoji³ma. **dhana bāḍi dimu**³. mānu-chutiyāyā-pachī lāyāko lāgyāko rina ra. kamāyāko dhana āphnu āphnu hum̄ncha.

§11 kasai-le amṣa-bamḍā gardā hāmro dhana-māla yattikai ho. dabāyāko **chapāyāko** chaina bhani dharma garyā-pachī kehi dhana-māla. dabāyā-chapāyāko ṭaharyo bhanyā. tyo dhana-māla dabāī. dharma garnyā-cāhi-le pāudaina. nadabāunyā. aru amṣiyāra-le. aina-bamoji³ma. amṣa garī khānu.

3. MsB, texte pratiquement illisible.

25 amṣa-baṇḍā-ko

[A164] [B93]

§¹⁹ cāra barṇa chattisai jāta-kā- bibāhitā kamnyā lyāyākā- bidhawā lyāyākā- jāri gari lyāyākā āphu-bhaṇḍā kama jāta-kā- kamnyā bihā gari lyāyākā āphu-smeta teśro liṅga pari lyāyākā- cauthā liṅga ra. wāhā-dekhi ubho-kā- besyā lyāyākā kamnyā besyā badhetyāni kamnyā kamāri- besyā kamāri- swāsnī tulyāi- rākhyākā- eyastā-taraha-kā- swāsnī ra. inai-bāṭa janmyākā- chorā chori-kāo amṣa bihā-kharca- bāḍanā-ko ra. sāhu tirnā-ko ain.

Tapasil.

§1 bihā gari lyāyākā- bhāṭa khāyākāo hawas- nakhāyāko hawas. un-kā samtāna jāta-mildā kamnyā bidhawā- jāri gari lyāyākā- āphnā bhatāhā-le- bhāṭa khāyākā- eyati taraha-kā swāsnī-chorā-haru-ko ra. āphnā barobara amṣa huṇcha.

§2 āphu-bhaṇḍā kama janai ~~nalāunyā~~² jāta-kī- kamnyā lyāyākī- ra- jāta-mildā-kā bidhawā lyāyākā- jāri gari lyāyākā āphu-le ra. āphnā bhatāhā-bhāṭi-le bhāṭa nakhāyākā testā swāsnī ra. tina-bāṭa janmyākā samtāna-lāi- sadya swāsnī-chorā jati chan. una-le janahi 4/4 bhāṭa pāyā- eyastā swāsnī-chorā jati chan- janahi 1/1 bhāṭa amṣa dinu.

§3 tāgādhāri-le janai nalāunyā jāta-kā kamnyā ra- bidhawā lyāyākā- jāri gari lyāyākā āphu-le ra. bhatāhā-bhāṭi-haru-le bhāṭa nakhāyākā- eyastā swāsnī-chorā-lāi- bhāṭa calanyā swāsnī-chorā jati chan- una-le janahi- 5/5 bhāṭa pāyā-mā eyastā swāsnī-chorā jati chan janahi 1/1 bhāṭa-ko amṣa dinu.

1. Dans le MsA un sceau marque le début de cette introduction mais il n'y a pas de sceau final.

2. Dans le MsA *lāunyā* semble avoir été effacé et remplacé par *nalāunyā*. La lecture du MsB : *lāunyā*, est la seule logique ; en effet, l'article 1 concerne les femmes de statut égal à celui du mari ; le 2, les femmes de statut inférieur, mais cependant investies du cordon sacré ; le 3, les femmes de statut inférieur, mais non investies du cordon sacré.

§4 āphu-smeta- teśro liṅga pari lyāyākā swāsnī-chorā-haru-lāi- sadya bhāta calanyā swāsnī-chorā jati chan una-le janahi 8/8 bhāga pāyā ina-lāi- 1/1 bhāga-ko amṣa dinu.

§5 kamnyā kamāri- kamnyā badhetyāni rākhī janmāyākā saṃtāna chorā swāsnī-haru-lāi- sadya swāsnī-chorā jati chan- una-le janahi 6/6 bhāga pāyā ina-lāi janahī 1/1 bhāga-ko amṣa dinu.

[A165]

§6 eyaka janā-sita mātrai- bigryākā āphnā ghara-kī keti kamāri kariyā-dekhi chūṭāi- rākhyākā swāsnī ra. in-kā saṃtāna-lāi- sadya swāsnī-chorā-le janahi 10/10 bhāga-ko amṣa pāyā ina-lāi- 1/1 bhāga-ko amṣa gari dinu.

§7 besyā kamāri ra. besyā badhetyāni- bāhira pherā ḍuldā-phirdā- swāsnī tulyāyākā. āphnā ghara-mā pani nalyāyākā ḍera khoji pani narākhyākā- eyastā besyā swāsnī-bāta janmāyākā chorā-swāsnī-lāi- sadya jati chan una-le 100/100 rupaiyā pāyā ina-lāi- adhāi adhāi rupaiyā amṣa pāuchan.

[B94]

§8 upādhyā brāhmaṇa-le rajapūta jaisi ksatriya³ tāgādhāri jāta gaihra-kā chorī bihā gari laigayo bhanyā- eyastā swāsnī-chorā-lāi- bihā garyāko hunā-le sadya bhāta miñlanyā swāsnī-chorā-kā saraha-ko- amṣa pāuchan- bhāta khānā-ko kara lāgdaina.

§9 rajapūta jāta-le- āphu bhamdā kama rajapūta-kī ra. aru tāgādhāri ksatriya⁴ jāta gaihra-kā chorī bihā gari laigayo bhanyā- eyastā swāsnī-chorā-lāi bihā garyāko hunā-le sadya bhāta miñlanyā- swāsnī-chorā-kā saraha-ko amṣa pāuchan- bhāta khānā-ko kara lāgdaina.

§10 jaisi jāta-le āphu-bhamdā kama jaisi-kā ra. rajapūta tāgādhāri ksatriya⁵ jāta gaihra-kā chorī bihā gari laigayo

3. MsA, effacé et remplacé en petits caractères.

4. MsA, effacé et remplacé en petits caractères.

5. MsA, effacé et remplacé en petits caractères.

bhanyā- eyastā swāsnī-chorā-lāi- bihā garyāko hunā-le sadya bhāta mīlnyā swāsnī-chorā-kā saraha-ko aṁsa pāuchan- bhāta khānā-ko kara lāgdaina.

§11 tāgādhāri kṣat̄iyār jāta-le āphu-bhaṁdā kama aru tāgādhāri jāta-kā chori bihā gari laigayo bhanyā- eyastā swāsnī-chorā-lāi- bihyā garyāko hunā-le sadya bhāta milanyā swāsnī-chorā-kā saraha-ko aṁsa pāuchan- bhāta khānā-ko kara lāgdaina.

§12 aghi swāsnī rākhatā- bihā gardā jyūni jyeṭhyāka- lekhī diyākāo rahecha bhanyā aba-uprāṇīta jyūni jyeṭhyāk pāudainan. aina-bamojima aṁsa pāuchan.

[A166]

§13 jāta-anusāra- dhana-anusāra. dājyū-bhāī pamca bhalāmānisa-kā tajabija-le⁶ ṭhaharāyā-bamojima-ko jogya-sita-nisāpha pāri- chorā-ko ra- chori-ko bihā-kharca para sāri. bākī rahyākā-mā- aina-bamojima-ko aṁsa garāī- dinu.

§14 bābu-bājyā-le lāyākā sāhu tirnu pardā jun juna rita-ko aṁsa bhāga swāsnī-chorā-haru-le pāyākā chan. sohī hisāba-bamojīma sāhu tirnu.

§15 kasai-kā bihā nabhai janma-ghara-mā rahyākā chori chan- bhāi bhiñna huna lāgyā bhanyā- 35 barkha-mani-kā umera-kā- bihā nabhayākā chori-lāi- aina-bamojīma-ko- bihā-kharca di bhāi aṁsa garnu 35 barkha nāghyākā chori bihā nabhai- māiti- kai ghara basyākā rahyāchan bhanyā- bhāi-saraha-ko aṁsa pāuchan- ti maryā-pachi māiti dājyū bhāi-le- kāja-kṛyā pani garnu parcha- aputāli pani- māiti-kai huñcha 35 barkha nāghyā-pachi- bihā bhayo bhanyā- aṁsa li jāna pāuche poila gai bhanyā aṁsa li jāna pāudīna.

§16 bābu-le chorā-haru-lāī- aṁsa diyā-pachi bibāhitā lyāitā swāsnī-paṭī aru chorā janmyā bhanyā bābu-āmā-ko aṁsa jyūni- mā- bābu-sita saāga basyākā chorā-le ra. pachī janmyākā chorā- haru-le- aina-bamojīma bādi khānu. bābu-āmā-sita aghi aṁsa li

6. MsA, tabija-le !

bhi^{हि}na basyākā chorā-le pāudainan. adālata *ṭhānā amāla-mā* karāuna āyā. eyasai aina-bamojīma chini di bharāi diyākā amṣa-ko dasauda linu.

[B95]

§17 dājyū-bhāi eyakāgharai-mā mānu nachuṭyāi. eyakai culhā-mā bhāta khāi basyākā chan bhanyā sabai bhāi-le kamāyāko dhana lāyāko rina aina-bamojīm. barāobara bhāga lāgcha.

[A167]

§18 eyakai āmā-kā chorā ḍherai chan. tin-mā kohi bābu āmā-sitai saga basyākā rahyāchan kohi amṣa nali begalai gai basyākā rahyāchan ra. bābu-āmā maryā-pachi amṣa-ko jhagarā garna āyā bhanyā. bābu-āmā-ko kāja-kṛyā gari bākī rahyākā rina-dhana-mā. sabai chorā-ko amṣa lāgcha aina-bamojīma. amṣa garāi dinu. amṣa garāi diyākā dhana-ko adālata *ṭhānā amāla-bāta* dasauda linu.

§19 kasai-kā bibāhitā lyāitā besyā rākhya-kā ḍherai swāsni-chorā. begalā-begalai. ghara gari basyākā rahyāchan. bābu-kā jiya-le amṣa gari diyāko rahanacha chorā-le citta bujhī amṣa nakhojī basyākā rahyāchan. bābu eyakā swāsni-chorā-tira. basyāko rahecha bhanyā. bābu maryā-pachi. bābu-ko kāja-kṛyā gari. bākī rahyākā. sabai bhāi-sita-kā bābu-bājyā-le. āryākā⁷ rina-dhana-mā aina-bamojīm. sabai chorā-swāsni-lāi. rina-dhana bādi dinu. mānu chutiyāi. para saryā-pachi bhāi-bhāi-le kamāyāko dhana ra. lāyāko rina jo cha. āphnu āphnu humchā adālata *ṭhānā amāl-mā* karāuna āyā bhanyā. aina-bamojīma dasauda bisauda li amṣa garāi dinu.

§20 ḍherai bhāi eyakā-gharai-mā chan. chuṭtiyākā chainan. testai-mā. eyakā bhāi-le bhāta nacalanyā kami jāta-kāi swāsni tulyāi. chorā chorī janmyākā rahyāchan. ustai bica-mā tyo bhāi maryo ra. ti chorā-chorī-lāi. jyēṭhā-bābu kāmchā-bābu dājyū-bhāi-hārī-le amṣa bihā-kharca dinu paryo bhanyā. eyakai culhā-mā bhāta khāi amṣa nabhai. eyakai ghara-mā. saga basyākeā

7. MsB, āryākā !

hunā-le. **eyastā** chorā-chori-le aina-bamojīma-ko amṣa. bihā-kharca mātrai pāuchan. bābu-ko sabai amṣa pāudainan. aina-bamojīma-ko di bākī rahyāko **eyakā**-ghara-mā saāga basyākā-jyeṭhā-kāṁchā bābu dājyū-bhāī-haru-le pāuchan. bābu chuṭti amṣa li begalai ghara gari basyāko rahecha ra. tyo bābu maryo bhanyā. bhāta nacalanyā. keṭi kamārī besyā gaihra. jo-sukai-patti-ko choro bhayā pani. binda-kā nātā-le. āphnā janmāunyā bābu-ko sabai śrī-saṁpati khāna pāuchan.

[A168]

§21 **eyakā**-ghara-mā **saga**-basyākā dājyū-bhāi-mā kohi maryā ra. tin-kā chorā-swāsnī-haru-le amṣa-ko jhagarā gari karāuna āyāo bhanyā ra. kasai-kā swāsnī-chorā ḍherai rahyāchan. kasai-kā thorai rahyāchan bhanyā tin-ko amṣa gardā āphnā āphnā bābu-kā amṣa-mā ḍherai bhāi hunyā-le pani bādi khānu. thorai bhāi hunyā-le pani āphnai bābu-ko amṣa khānu parcha. bhāi-amṣa hudaina. kasai-kā khasama-kā satya-mā basyākā bidhawā-swāsnī rahyāchan bhanyā us-kā lognyā-le pāunyā amṣa. satya-mā basamjyāla. bidhawā-le khāna pāuchan. sautā-sautā rahyāchan bhanyā. sabai sautā-haru-le. āphnā lognyā-kā amṣa-mā aina-bamojīm khānu parcha.

[B96]

§22 kohi mānisa tirtha-barta-gaihra garnā-nimitta birānā muluk-mā gai kehi bhekha gari āphnu jāta thāmi phaktīri-mā lāgyāko rahecha. tesa-le āphnā muluk-mā āi. gṛhasthāna-mā baschu bhanyā āphnā ghara kheta jagā-jamina-gaihra dhana-saṁpati-ko dāiyā garna pāucha amṣa aputāli khānyā bhāi-le diyānan bhanī karāuna āyā adālata ṛhānā amāla-bāṭa dilai dinu.

§23 kasai-le muḍii bijayā-homa gari. dasanāma jogī jamgama sebadā kānaphaṭṭā yati gaihra jāta-mā 1 jāta bhai. āphnu amṣa saṁpati chādyāko rahecha pachi āphnā amṣa dhana saṁpati-mā-dāiyā garna āyo bhanyā. **eyastā**-le dhana-saṁpati kehi pāudaina.

§24 āphnā rājī-khusi-le āphu-bhamdā ghaṭi jāta ra. choyā chiṭo hālanu parnyā. pāni nacalanyā jāta-mā milana jānyā-le aghi bābu-āmā dājyū-bhāi-sita. amṣa li begalai basyāko rahecha ra

āphnā jāta-bhāta mildā swāsni chorā chori. rahyānachan bhanyā
*āphnu śrī-saṃpati ghaṭi jāta-mā gayā pani li jāna pāucha amṣa*⁸
 bhayāko rahanacha bhanyā ra āphnā jāta-bhāta mildā swāsni-
 chorā-chori rahyāchan bhanyā. jāni jāni āphnā jāta-dekhi ghaṭi
 jāta-mā gayā-pachi. bābu-āmā dājyū-bhāi. swāsni-chorā-haru-le-
 khusi-le diyāko mātrai pāuchan. mero amṣa bhayāko chaina
 bhani amṣa-mā jhagarā garna pāudaina. adālata thānā amāl-mā
 karāuna āyā pani. eya stā kurā nasuñnu amṣa nadilāunu.

[A169]

§25 rākhyākā 3 barkha-dekhi baḍhatā bhayā-pachi. besyā
 swāsni jaśs-le rākhyāko cha. usai-kā ghara-mā maryā bhanyā.
*ustā ruhuuñi*⁹ besyā swāsni-ko dhana jauna lognyā-kā ghara-mā
 mari. usai lognyā-le khāna paucha. kāja-kṛyā pani usai lognyā-le
 garāunu parcha. besyā-kā ghara-mā gai basi lognyā wahi¹⁰
 maryo bhanyā. tesa-le besyā-kā ghara-mā puryāyāko dhana
 besyā-ko humcha.

§26 *upādhyā brāhmaṇa jaisi*¹¹ rajapūta kṣatriya¹² tāgādhāri jāta
 kasai-kā. bihā garyākā kamnyā lyāyākā bidhawā lyāyākā. jāri
 gari lyāyākā. bhatākhā-le bhāta khāyākā swāsni bihā garyā-pachi
 hawas. bihā nagardai hawas. poila gayākii rahicha. tyo kuro
 jāhera nabhai. bihā garyākā lognyā-kā birya-le. chorā-chori
 bhayākā rahyāchan bhanyā. tāgādhāri jāta-sagasita. bigryākii
 rahicha bhanyā testā chorā-le janai pāucha. bhāta khājā caldaina.
 chorā-lāi sayakarā 5 kā-dara-le amṣa pāucha. matawāli jāta-
 saṃga. bigryākii rahicha bhanyā pani janai paucha. bhāta khājā
 caldaina. sayakarā 2// kā dar-le amṣa pāucha. biryawālā bābu-
 le. usai jāta mildā-mā. bihā gari dinu. pāni nacalanyā ra. choiyā
 chiṭo hālanu parnyā gaihra jāta saṃga. bigryākii rahicha bhanyā.
 ti saṃtāna. uhi āmā bigryākā jāta-mā jāññchan. testā chorā-le

8. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

9. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

10. MsB, *bahi* ?

11. MsB, corrigé dans le texte.

12. MsA, inséré en petits caractères ; NeBhā.618.46, *khasa* au lieu de *kṣatriya*.

bābu-kā ṭahal-mā rahaṁjyāla **eya**ka mānā khāna pāuchan. aṁsa pāudainan. āmā-kā jāta-mā gayākā hunā-le. **eya**stā samtāna-lāi bābu-le. bihā gari dinu pardaina.

[B97]

§27 upādhyā jaisi rajapūta *kṣatriya*¹³ tāgādhāri gaihra jāta-le. bhāta nacalanyā 3 liṁga-kā ra besyā swāsnī. ḥphnā ghara lyāi rākhyaṁkī aru-sita pani karaṇi garāudi rahicha ra. yo kuro jāhera nabhai. ghara lyāi rākhanyā lognyā-kā birya-le chorā-chori janmyākā rahyāchan bhanyā. tāgādhāri jāta-sita bigryākī bhayā. testā samtāna-ko bhāta caldaina. janai pāucha sayakarā 2// rupaiyā aṁsa pani pāuchan. matawāli jāta-sita bigryākī bhayā janai pāucha bhāta caldaina. sayakarā 1/4 rupaiyā aṁsa pāucha. **eya**stā chorā chori-ko. bābu-le usai jāta mildā-mā bihā gari dinu parcha. pāni nacalanyā gaihra jāta-sita bigryākī bhayā samtana āmā bigryākai jāta-mā jāṁchan. āmā-kā jāta-mā gayākā hunā-le **eya**stā samtāna-ko bābu-le bīhā gari dinu pardaina. aṁsa pani dinu pardaina.

[A170]

§28 kasai-le. bāhira pherā besyā swāsnī rākhatā lognyā-le hāta uṭhāi diyāko dhana-māla besyā-le pāuche lognyā-le phirtā gari lina pāudaina. kasai-le yati barkha yati maihnā. ta-lāi rākhachu. yati diulā bhani kabūla gari ghara lyāi rākhyo. kabula-sam̄ma basi bhanyā. kabula-bamojima diyāko pani li jāna pāuche. kabula napugdai aṁta gai bhanyā kabūla garyāko ho bhani. poila gayā-pachi li jāna pāudina. bola-kabūla bhanyā kehi garyāko chaina. ghara lyāi rākhyaṁkī swāsnī poila gai bhanyā. lognyā-le ḥphnā khusi-le diyāko mātrai pāuche. jabarajasti hāta hāli liyāko pāudina. lognyā-le phirai lina pāucha. lognyā-bāta kāgaja lekhāi liyāko rahecha. lekhi diyāko. dhana-māla pāyākī rahinacha bhanyā tyo lekhāi diyāko sadara hudaina. tesai lognyā-kā satya-mā rahamjyāla aina-bamojīma-ko aṁsa pāuche. lekhi diyāko ho bhani. pāudiina.

13. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères ; NeBhā.618.46, *khasa* au lieu de *kṣatriya*.

§29 cāra barṇa chatti^{sai} jāta gaihra-le. āphna janmāyākā bālakha chorā chori mūla pari janmyo bhani hawas. bā- usai hawas. ghara-bāhira katai phālyeā bhanyā. bābu-āmā-keā sallāha-le phālyāko rahecha bhanyā. aina-bamojīma bābu ra. āmā-ko amṣa ra. phālyāko choro rahecha bhanyā us-ko amṣa 1 jmā amṣa 3 tyo bālakha-lāi 1 janā-ko mātrai sallāha rahecha bhanyā. bābu-āmā-mā us-ko 1 amṣa mātrai laigī pālanyā-lāi dilāi dinu. jāri gari janmāyākeā chorā chori rahecha bhanyā janmāunyā āmā-ko dāijo ra. jāri garnyā-cāhi bābu-ko amṣa pālanyā-lāi dilāi dinu. pālanyā-ko dharma-putra ṭhaharcha tyo phālyāko bālakha-le pāyāko amṣa. bālakha maryo bhanyā. tes-ko aputāli janmāunyā bābu-le pāudaina. tehi pālanyā bābu-le. pāucha. tyo phālyāko bālakha chori rahicha bhanyā. bābu-ko amṣa ra. āmā-ko dāijo chori-ko bihā-kharca-smeta. tesai bālakha-lāi dilāi dinu. pālanyā bābu-āmā-le. tesai dhana-madhye ādhi dhana kharca gari. bālakha pālanu. ādhi dhana-le. bihā gari di. jo rahyāko tesai chori-lāi dāijo dinu. eya^s-ko janmāunyā bābu-āmā-bāṭa āyāko dhana. eya^{sai} chori-lāi dāijo gari dinchu. merā dhana-le bihā gari di^mchu bhanyā pāni. pālanyā-ko khusi. tyo chori mari bhanyā. sabai dhana-sam̄pati. pālanyā-ko hum^mcha eyastā gāu sa=hara-mā. [A171] phālyākā kohi rahyāchan bhanyā adālata ṭhānā-le aina-bamojīma. pālana lagāunu. bāhira pherā-ko rahecha bhanyā amāli-le adālata aḍā-mā puryāi dinu. aḍāwālā bhārādāra-le sam̄bhāra-sita. adālata-mā paṭhāi dinu. phālyākā bālakha-kā. bābu-āmā-ko pachi pattā lāgāyākā bālakha-haru-mā pālanyā-le. āphu-bhaṁdā ḍhu=lā [B98] jāta-ko. bālakha lyāi pāliyāko rahecha bhanyā jāti-dharma thāmi. jāta-mildā-sam̄ga bihā gari dinu. sama-jāta rahecha bhanyā. āphnā jāta-mā milāi । dinu. āphu-bhaṁdā kama-jāta-ko rahecha bhanyā khatri-choro gari rākhanu. eyastā chorā-lāi amṣa didā āphu-bhaṁdā upallo jāta ra sama-jāta-kā-lāi janmāyākā chorā-le 3 khaṁda-mā 2 khaṁda pāyā yastā-lāi 1 khaṁda amṣa dinu. pāni calanyā kama-jāta-ko rahecha bhanyā. eyastai-kā aina-bamojima-ko amṣa dinu. pāni nacalanyā ra. ehei choyā chiṭo hālanu parnyā jāta-ko rahecha bhanyā mildā jāta-lāi. pālana dinu. usai-kā bābu-āmā-ko amṣa pāucha. pālanyā-le dayā-māyā-

le- diyā-samma-ko mātra pāucha- pālanyā-kā śrī-sam̄pati-mā dāiyā¹⁴ lāgdaina.

§30 bāṭā-mā phālyākā bābu-āmā-ko pattā nabhayākā bālakha jasa-le lyāi- sahi-sam̄bhāra gari- pālyāko cha- tyo bālakha brāhmaṇa jāta-le pālyāko khatṛ ṭhaharcha. aru gaihra jāta-le pālyāko- jaunāa jāta-le pālyāko cha usai-ko jāta ṭhaharcha- bhāta khānā nakhānā-lāi- pālanyā-ko khusi- kara lāgdaina aṁsa-bāḍo gardā janmāyākā chorā-lāi 3 khaṁḍa-ko 2 dui khaṁḍa diyā eyastā pāi lyāi- pālyākā chorā-lāi 3 khaṁḍa-ko 1 khaṁḍa dinu. janmāyākā chorā nabhayā pālanyā bābu-āmā-ko kāja-kṛyā gari- lāgyākā sāhu tiri dhana-māla yasai-le khāna pāucha- aputāli khānyā-le- pāudainan.

Add. MsB : aṁsa-baṁḍā-ko.

[B+9]

bhiṁna nabhai sāga basyākā-mā ghara-ko linu dinu kāja kāma garnyā jānakāra-le aṁsa baṁḍā gardā āphnu jo bhayāko ghara kheta kamārā kamāri nagada jinis kasaṁ taman gaihra rīna dhana-ko jastā-ko tasto khasokhāsa phāṭ nadi aṁsa dinā-mā jhela gardā garnyā aina 4

§31 āphu-le jānyā sunyā-samma-ko jo bhayāko rīna dhana-ko jastā-ko tasto khasokhāsa phāṭa nadi aḍinyā testā-lāi phāṭa nadiyā-samma nela ṭhoki kaida gari rākhanu.

§32 phāṭa diyāko jati jati māla jo āucha. aṁsa dinu parnyā sabai-lāi aina-bamojim bāḍi dinu.

14. MsB, *dāī* (syllabe oubliée par le scribe en fin de ligne).

[B+10]

§33 phāṭa nadi jhela garyā-bābat kaida paryākā-le jaihle rīna dhana-ko khasokhāsa phāṭ dimcha usai dina phāṭ diyāko māla amsa dinu parnyā sabai-lāi aina-bamojim bāḍi di kaida paryākā-lāi aru-le phāṭ diyākā-mā maṇjūra garyo bhanyā nela kāṭi choḍi dinu.

§34 amsa gardā khasokhāsa bamḍā gari diyāko rahecha. dabāyā chapāyāko kacahari-bāṭa herdā kehi dasi pramāṇa lyāi sābita garna sakena ra. kehi ṭhaharena bhanyā rīna dhana-ko phāṭa diyena bhani atwa¹⁵ lagāi. dukha¹⁶ dinyā-lāi samātyākā jmā-kā sayakarā 10 rupaiyā-kā dar-le daṇḍa garnu.

*aina rāhā-le thorai pāunyā bā katti napāunyā ṭhaharyākā-le
amsa aputāli jyūni gaihra aṭhyāi rākhata garneyā kurā-ko aina ..3*

§35 usa-le liyāko nagada jinisa ghara kheta jagā jamina caupāyā kamārā kamāri gaihra jo ṭhaharcha. phirtā garāi pāunyā-haru-lāi aina-bamojima dilāi dinu.

§36 āphu-le napāunyā ṭhaharyāko jyū jamina dhana māla gaihra diyena bhanyā bujhāunu parnyā kurā sabai nabujhāudā-samma nela hāli kaida gari rākhānu.

§37 bujhāunu parnyā ṭhaharyāko jyū jamin dhana māla gaihra bujhāi jmāna-bamḍi kāyela-nāmā-mā sahi hāli diyā-pachi aina-bamojim daṇḍa bisauda baksundi gaihra jo ho li nela kāṭi chāḍi dinu.

15. Cf. SNK.9b, s.v. *atto* : *phareba, doṣa...* « accusation, faute ».

16. MsB+, *du.kha* pour le sk. *duḥkha* ?

26 lognyā-swāsni-ko-

[A174] [B100]

§1 kasai-kā bibāhitā kamnyā bidhawā lyāitā- jāri gari lyāyākā- besyā keti badhetyāni aghi āphu-le swāsni rākhyākā-lāi- lognyā- le khāna pina nadi **ehādecha chādi diyecha** amga-ko bhamga gari- kuṭpiṭ pani garecha bhanyā- us-kā lognyā-kī- **eu**yauṭai swāsni mātrai rahicha bhanyā pani adālata thānā amāla-mā āi ma-lāi- lognyā-sita chuṭyāi deu bhani- karāi ra. amsa li chuṭṭimchu bhamnyā swāsni-ko rājināmā lekhāi li- jaunāā jāta- kāi swāsnī ho- usai-kā aina-bamojima hissā-ko amsa garāi dinu.

§2 kasai-le kamāri swāsni rākhi jāyājanma bhayāko rahecha bhanyā **ra-** pāra gari- swāsni tulyāī- rākhyākī- testā swāsni-lāi khāna-pīna nadi amga-bhamga gari-kana pani kuṭechā ra- testā swāsni-le adālata thānā amāla-mā āi ma lognyā-dekhi chuṭṭimchu bhani bhanyā- aina-bamojīm cāhinyā rita-samga amsa gari dinu. dilāi diyākā dhana-ko dasauda linu.

§3 **bibāhahā** garyākī swāsni-lāi binā birāwa sinko kāṭachu bhani sinko kāṭyo ra. swāsni karāuna āi bhanyā- bujhī lognyā-kā amsa-mā aina-bamojīm amsa gari dinu. dilāi diyākā amsa-ko dasauda linu.

§4 lognyā-le swāsni-lāi kuṭtā amga-ko bhamga pani garyo- hāta khuṭṭā bhāci diyo **ākhā phori** diyo bhani- swāsni phiryāda garna āi bhanyā- swāsnī-lāi- aina-bamojīma-ko amsa dilāi- lognyā-lāi- kuṭpiṭ-kā aina-bamojīma sajaya garnu. testā khuna bhayākā swāsni poi-sita bastīna bhani- amsa li gayā bhanyā- sinko kāṭai chāoḍi dinu. satya-mā basnu nabasnu swāsnī-ko khusi kara lagdaina. phiryāda garna naāyā- **khata-bāta pani**¹ lāgdaina. bharāi diyākā amsa-ko dasauda **linu**.

[A175]

§5 swāsnī-lāi- behak-mā kuṭpiṭ gari diyo ra. phiryāda garna āyā bhanyā- purpakṣa gari dinu. arkī rākhyākī swāsnī ghara-

1. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

mā lyāi- bibāhitā-lāi- dhpāyo bhanyā- lognyā-sāam̄ga-kā amṣa lāgnyā dhana-mā chorā-ko amṣa chori-ko bihā-kharca para sāri. lognyā-swāsn̄i-ko barobara amṣa gari dinu. amṣa-bāḍo bhayā-pachi pheri lognyā-le diyena bhanyā- pakrī lyāi- bigā-barābara jaribānā gari. us-ko amṣa dilāi dinu.

§6 āphnā bibāhitā ra- diyo-kalasa pēiji kamnyā lyāyākā- bidhwā lyāyākā swāsn̄i-le jāta jānyā abhakṣa kuro- khāyā bhanyā ra. mahāroga bhayākī bhaḍāro pharkyākī- phukaunī² niskyākī rahicha bhanyā testā swāsn̄i-ko karaṇi garena bhani lognyā-lāi- dokhsa chaina. testā swāsn̄i-lāi- khāna lāuna lognyā-le dinu. khāna lāuna kehi diyenan bhani swāsn̄i karāuna āi bhanyā aina-bamojima-ko amṣa garāi dilāi dinu³ bharāi diyākā amṣa-ko dasauda linu.

[B101]

§7 lognyā pardesa gayāko pani chaina rogī pani chaina aru swāsn̄i-haru-saṁga bhanyā barobara jāmchāñ hāmi bibāhitā-saṁga bhanyā barkha-mā 1 pherā pani karaṇi gardainan bhani kohi swāsn̄i-le nālisa garna āyā bhanyā. testā swāsn̄i-lāi- aina-bamojīma-ko amṣa dilāi dinu. tyo poila gai bhanyā ma jāra hāmnyā chaina- mero alāga bhani lognyā-bāṭa- kāgaja lekhāi dinu. yastā swāsn̄i arkā-sita- poila gayā bhanyā- jāra kāṭana pāudaina. kāṭyo bhanyā jyāna-ko badala jyāna jāmehā humchā.

§8 sāsu sasurā debara jyeṭhā-jyū debara nandā⁴ āmā-jyū sautā-haru-saṁga jhagarā pari- poi mana napari- māita ra. aneyatrai basnyā swāsn̄i-le ma-lāi khāna lāuna diyānan. ma-sita pani puttānan bhani bhañna āyā swāsn̄i-lāi amṣa nabharānu. meri swāsn̄i-lāi nela hāli deu bhañnyā. rājīnāmā lekhāi li nela ṭhokī lognyā-kā sapurta gari dinu.

[A176]

§9 lognyā-le- khāna lāuna diññchu- merā gharai-mā basa māita ra aru nātā-saṁanabamḍha-kā ghara nabas bhamchā

2. MsA : फानैनि !

3. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

swāsni aṃtai gai basi aṃsa māgche bhanyā pāudina. testā swāsni-lāi- gharai-mā lyāi- nela hālchu baksāi deu bhanyo bhanyā adālata ṭhānā amāla-bāṭa nela dinu. āphnī swāsni-lāi kehi dina kāyema garna dinu.

§10 *lognyā-le bāhira pani swāsni rākhyāko chaina. bāhira-kā swāsni ghara-mā lyāyāko pani chaina- yauṭi bibāhitā mātrai cha ra. testā swāsni-le- phirāda garna āyā bhanyā- eyastā jhagarā nasuṇḍnu. eyastā swāsni-lāi- usai-kā lognyā-kā sapūrta gari dinu.*

§11 *eyakā-ghara-mā lognyā-swāsni chan- lognyā-kā sāba-gāsa- le napugī ārjana kehi saktaina khāna-lāunā-nimitta swāsni-ko dāijo māsi khāyo bhanyā- lognyā-le tirnu pardaina- lognyā-le daulata⁴ kamāyā-mā jati kharca bhayāko cha swāsni-le māgī linu.*

§12 *swāsni-ko dāijo lognyā-le māsyo becyo swāsni-lāi sāchi rākhena bhanyā tyo māsyāko⁵ becyāko kaccā ṭhaharcha- swāsni-lāi dilāi dinu. sāhu-ko thaili lognyā-bāṭa bharāi dinu dhana pugena bhanyā- kapāli tamasuka garāi dinu. swāsni-kā sallāhāa- le- becyā-māsyāko- becyākā kāgaja-mā swāsni-ko nāu rahecha bhanyā- kīnyā-becyāko sadara huṇcha.*

§13 *dāijo hunyā swāsni-lāi helā gari- nikāli dīyo arkī swāsni- lyāi rākhyo bhanyā tyo nikāli diyākī swāsni-ko pewā dāijo jo māsi diyāko cha lognyā-le tirnu parcha adālata ṭhānā amāla-bāṭa bharāi dinu. bharāyākā dhana-ko dasauda linu.*

[A177] [B102]

§14 *kohi sadhwā swāsni-ko- khasama tirtha-barta garna bepāra garna- bā rāja-kāja-le ṭādhā pardesa- gayāko rahecha ra- swāsni-le khāna lāuna-lāi ra. chorā chorī-ko- bihā bratabamḍha garna-kaṭhina paryo ra. āphnā jyū jamina becanu pardā. āphnā khasama-ko- sanada magāi- sanada-bamojīma- becyā uṭhāyāko sadara huṇcha. khasama-ko sanada najhīkā- swāsni-*

4. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

5. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

le- āphnā mauwāsi-le- becyā uṭhāyāko rahecha. lognyā āi mamjura garyo bhanyā pani sadara humncha- ma nabhayākā belā-mā meri swāsni-le jyū jamina becicha- phalānā-le liyecha bhani karāuna āyo bhanyā swāsnī-le khāyāko- thaili tiri nikhanī lina pāucha.

§15 jyēthi chadai kāmchi-lāi jyūni lekhī diyo bhanyā kāmchi-kā jyūni barābara jyēthī-lāi jyēthyāka dinu. kāmchi-lāi jyūni didā- jyēthī-lāi pugena bhanyā ādhā ādhā gari- bādi dinu. jyēthī-lāi jyēthyāka nadi- kāmchi-lāi jyūni diyāko rahecha bhanyā- tesa jyūni-mā- jyēthi-lāi ādhi amṣa dilāi dinu.

Add. MsB : amṣa-bamḍā lognyā swāsni-ko

[B+10]

§16 āphnu lognyā maryāko sunyā-pachi sāmela bhai jāta-kā rīta-ko juṭho nabārnyā kāja-kṛyā nagarnyā āphu uhi bhai berāmi hudā-mā sahi-samṛbhāra nagarnyā ghara chāḍī anetra basna jānyā swāsni-le eti kurā-mā euṭā kuro mātra garyāko bhayā pani amṣa jyūni gaihra khāna pāudainan nadilāunu lognyā-le kāgaja lekhi diyāko bhayā pani sadara hudaina.

27 bidhawā-kā amṣa-dhana-ko

[A182] [B104]

§1¹ swāsni mānisa-le- āphnu *lognyā maryā*²-pachi- khasamāp-
kā satya-mā basi- kheti-pāti gari bhayo aru kehi taraha-le ārjana
gari- jibikā gari. rahyākā swāsni arkā-sita poila gayā bhanyā
aghillā lognyā-kā satya-mā bastā kamāyākā dhana-māla nagada
jinisə- bastu cākara gaihra kehi pani li jāna pāudina- sabai
sam̄pati sadya-paṭti-kā chorā chorī ra aru amṣa aputāli khānyā-
haru-le aina-bamojhim pāuchan.³

§2 *eyauṭi* swāsni-le besyā bhayā-pachi *paihile*-kā lognyā-
bāṭa 1/2 chorā-chorī bhayā arkā lognyā-sita gai usa-bāṭa 1/2
chorā-chorī bhayā- pheri tesai-lāi pani chāḍori⁴ arkā-sita gai- 1/2
chorā-chorī pāi aru-sita pani gai chorā-chorī pāi. bhanyā jaunā
jaunā bābu-kā chorā chorī hun- āphnā āphnā bābu-ko aina-
bamojim-ko amṣa bihā-kharca pāuchan- āmā-le besyā bhai pachi
kamāyāko sabai poi-tira-kā chorā-chorī-le amṣa bihā-kharca
bāḍi linu. kacahari-bāṭa. bharāi diyākā- amṣa-ko dasauda linu.

§3 45 barkha napugyākā swāsni mānisa-haru kohi arkā-sita
bigryākā bā- jāta-patita bhayākā rahyāchan ra- yo kuro jāhera
bhayā-pachi hāmi kehi pāunyā chauna bhanī jagā jamin nagada
jinisə jyū gaihra beca-bikhana dāna-dātabyaे garyākā rahyāchan
bhanyā- testā-le bigryāko jāhera nahudai-mā becyā-uṭhāyāko
bhayā pani- sadara hudaina aputāli khānyā bhāi- sāchi rākhi-
becyā-uṭhāyāko ra- adālata ṭhānā amāl-mā 1 ṭhāu sāchi rākhi
uṭhāyā-becyāko bhayā. tyo swāsni arkā-sita poila gayākī
rahicha jāhera bhayākeā rahenacha *bhanyā pani*⁵ tesa-le becyā-
uṭhāyāko sadara humcha- aputāli khānyā-mā pani kohi sāchi
basyākā rahyānachan- adālata ṭhānā amāla- i 4 mā *eka* 1 jagā

1. Le scribe du MsB s'est fait remplacer pour la page 104 du manuscrit et a repris la plume au début de la p. 105, au milieu du mot *chorā* !

2. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

3. MsA, l'original avait une ligne de plus, mais celle-ci a été effacée.

4. MsB, pour *chodi* !

5. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

pani sāchi rākhyāko rahenacha ra- beca-bikhana dāna-dātabya gari. arkā-sita poila gayākī rahicha bhanyā- testā swāsni-le becyā uṭhāyāko sadara hudaina.

§4⁶ kasai-ko lognyā maryo swāsni bidhawā bhai. khasam-kā satya-mā basyākīā-mā eha amṣa bhai chuttyākā ha un bā amṣa-bamḍā nagari saga basyākā ha un estā swāsni-le⁷ āphnā amṣa-kā ghara kheta jyū jamin- 45 barkha-ko umera nahumjyāl uṭhāuna becana pāudainan- khāna lāuneā-lāi napugī jyū jamin. ghara kheta becatā⁸ bādhā rākhata aputāli khānyā bhāi cho=rā [B105] sāchi rākhi uṭhāyāko sadara humcha. aputāli khānyā sāchi basi diyānan bhanyā jahāna-lāi khāna lāunwa-sam̄ma munāsiba māphika-ko dāna-dātabya gardā adālata ṭhānā amāla sāchi gari khāna-anusāra. becanu [A183] ra. munāsiba māphika dāna-dātabya garna pāuchan 45 barkha nāghyākā swāsni-haru-le āphnā amṣa-kā jyūni pewā ghara kheta jyū jamina nagada jinisa kasana-taman jabāhera gaihra jo bhayāko. śrī-sampati-mā dāna-puṇya beca-bikhana āphnu khusa garna pām̄ncha dājyū-bhāi adālata amāla basnu pardaina.

§5 cāra barṇa chattisai jāta-kā lognyā nabhayākā swāsni mānisa-haru-le 45 barkha-ko umera napugyāko bhayā pani āphu-lāi bethā lāgi asādhyā bhayākā bakhat-mā ra. sati jādā-mā aina-bamojima āphanu amṣa jyūni pewā dhana sampati jagā jamin caupāyā kamārā kamāri-madhye sayakara 10-kā hisāba-le āphnu kīryā-kharca-lāi- para sāri. bāki jo rahyāko dāna-puṇya garna pāuchan. tina-le dāna-puṇya garyāko sadara humncha. pāunyā-ko pani pakkā humcha. kīryā-kharca-lāi sayakarā 10 bhamḍā baḍhatā bāki rākhachan bhanyā pani swāsni mānis-ko khusi pachī bācana gayā bhanīā pani. dāna garyāko bisahi hudaina.

6. MsA, changement de main pour les deux derniers articles.

7. MsB, ajouté au dessus de la ligne.

8. MsB ; MsA, becanyā !

MsB

§6⁹ amṣa nabhai ekā-ghara-mā saga rahyākā. chorā nahunyā bidhawā swāsni-haru kasai-le. timi-haru-sita sāga bastīna amṣa dyau ra begalai gai baschau bhanyā chan ra. un-kā sāsu sasurā debara jeṭhā-jyū sautā dyaurāni jyeṭhāni sautā-kā chorā ra bhatijā.-haru-le hāmi-le lāyā-khāyā saraha-ko lāu khāu. hāmi-le garyā-bamojim-ko dāna-puṇya gara. bhani mukha-le pani bhaṃḍā rahyāchan. sohi-bamojim kāma-le pani. garyākā rahyāchan bhanyā chorā nahunyā bidhawā swāsni-le amṣa li amta gai basna pāudainan. sagai basnu parcha. āphnā saraha-ko khāna-lāuna ra. dāna-puṇya garna diyākā rahyānachan bā. pahile amṣa li bhimnai basyākā rahyāchan bhanyā aina-bamojim-ko āphnu amṣa li begala basi khāna pāuchan.

§7 chorā nahunyā bidhawā swāsni-lāi un-kā sāsu sasurā. debara jeṭhā-jyū. sautā dyaurāni jyeṭhāni sautā-kā chorā ra bhatijā-haru-le hāmrā saraha-ko lāu khāu hāmi-le garyā-bamojim-ko dāna-puṇya gari gharai-mā basa. ghara choḍi māita ra. aru nātā sanabaṃḍha-kā ghara basna najāu bhaṃḍā rahyāchan ti kurā namāni ghara choḍi māita ra amnyatra gai basnyā swāsni-le laigayāko dhana-māla gahanā gaihra pani bujhānu parcha bāhira bastā rina lāgyo bhanyāko pani ghara-tarpha-bāṭa tiri dinu pardaina.

§8¹⁰ 45 barkha-ko umera nāghyākā chorā nahunyā bidhawā swāsni mānis.-mā amṣa nachuṭti āphnā gharai-mā saga basyākā rahyāchan bhanyā. lognyā chadai-mā ārjyākā. purānā dhan-mā. āphnā amṣa-mā āunyā. cala bastu jati dāna-dātabya beca-bikhan āphnu khusa garna pāuchan aputāli khānyā ra amāli sāchi basnu pardaina. acal bastu dāna-dātabya garna pāudainan.

9. Le MsA finit à l'article 5 ; MsB, changement de main jusqu'à la fin du chapitre.

10. MsB, *khāreja* (« abrogé ») dans la marge.

28 baksa phirtā garāyāko bāḍanā-ko

[A185] [B107]

§1¹ *yekā-ghara-mā sāa ga chadā amṣa bāḍanyā sājā jagā jamiñ* ghara kheta gaihra sarkāra lāgyāko cha bhāi bhiñna bhayā-pachi kohi bhāi-le sarkāra rijhāi hariyāko sarbaswa *jagā* *jamina jagā* phirtā gari pāyo ra. amsiyāra bhāii-haru-le hāmi pani amṣa pāunyā hāum bhani khojyā bhanyā phirtā gari baksyau bhamnyā mohora-mā *yekauṭi* gari khānu bhamnyā rahecha bhanyā bhāi-haru-le pāudainan- jaśs-le pāyāko ho usai-le khānu. gosauwārā mohora cha cheḍiyāko chaina bhanyā ra- phirtā gari baksyau bhamnyā mātrai cha bhamnyā bhāi-haru-le amṣa gari lina pāuchan- 3 sāla saputyāi sarkāra-bāṭa pāunyā-le duwai boṭi. bhoga gari khānu. cauthā sāla-dekhi bhāi amṣa gari. bādi khānu.

§2² *eyakā* ghara sāa ga chaādā-ko. sarkāra-bāṭa japhata bhayāko ra. thunuwā bhayāko sarkāra-bāṭa nikāsā nabhai rahyāko bakas. darda-darmāhā bāli bhāi bhiñna bhayā-pachi- *eka* I janā-le sarkāra rijhāi. baksa phirtā pāyo ra. amsiyāra bhāi-le hāmi pani pāunyā hū bhani dāiyā garna āyā bhanyā phirtā baksadā. phirtā baksyau bhamnyā mātrai bhayāko rahecha bhanyā sarkāra rijhāi nikāsā garnyā bhāi-lāi dasauda di bāki-mā nikāsā garnyā ra. aru sabai bhāi-le aina-bamojima bādi khānu parcha- ta-lāi baksyau bhamnyā bhayāko *rahecha bhamnyā*³ jaśs-le pāyāko cha- usai bhāi-le *eyakauṭi* gari. sabai khānu. aru bhāi-le pāudainan.

1. L'article 1 du MsB est de la même main que *bidhawā-kā amṣa-dhana-ko* (p. 104 du MsB).

2. MsB, retour au scribe habituel.

3. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

29 daijo-pewā-ko

[A186] [B108]

§1 kasai-kā bibāhitā 2/3 swāsni chan- chorā chainan. kasai-kā chori mātra chan- chori-kāi āmā-le dāna-dātabya gari- chori juwāñi gaihra kasai-lāi dimñchu bhani jmā dhana uṭhāudā- sabai sautā-haru basi kāgaja-patra gari diyāko bhayā sadara humñcha- sautā-haru sāchi basyākā chainamñ bhanyā- āphnā amṣa jati uṭhāyāko- mātraiā sadara humñcha. sautā-haru-ko amṣa uṭhāyāko sadara huñdaina.

§2 khasama pani chaina- āphu-le janmāyākā ra. sautā-tira- -kā chorā pani chainan. testā swāsni-le- chori-haru-lāi dātabya gari rahyākā- ādhī dhana-mā chori-haru-ko ra- aputāli khānyā bhāi- ko lāga lāgdaina. āphnā khusai-le- jasa-lāi dimñche- usai-ko humñcha- us-kā jiya-le uṭhāi bākāi rahyākā-le tes-ko kāja-kryā gari jo rahamcha- tyo aghi us-kā hāta-le uṭhāi sāchi śrotā rākhi dātabya lekhi diyāko rahecha bhanyā- usai-ko pāucha- rahenacha bhanyā lognyā-kā eyakā-odara-kā bhāi bhayā una-le pāuchan. ustā nabhayā bābu-āmā-ko kāja-kryā garāñi rahyāko sabai chori-le aina-bamojima bādi khānu.

§3 kasai-kā swāsni-haru ḍherai chan- chorā chainan- 2/3 āmā- paṭti-kā chori mātraiā chan. bābu-cāhi maryo ra. kasai-kā āmā pani maryā- kasai-kā āmā bācyākā chan ra. bācanyā-cāhi āmā-le jo bhayāko dāna-dātabya gari dimñchu bhani bhanyā- jmā dhana- mā ādhā āphnā jibikā-lāi rākhi- ādhī-mā- āphnā khasamam- bāta janmāyākā chori-lāhi aina-bamojima-kā rita-sita diyāko pakkā pāko humñcha.

§4 kasai-kā lognyā chainan. chorā panñi chainan. sāsu-buhāri- duwai bidhawā chan. sāsu-ki chori cha. chori-lāi dātabya dimñchu bhani bhanyā- āphnā chori-lāi āphnā amṣa dātabya diyāko pāko humñcha. buhāri-kā amṣa-madhye diyāko pāko hudaina. buhāri-ki panñi chori rahicha- ma pani merāo amṣa- mā

*dātabya*¹ dīm=chu [A187] bhanyā- āphnu amṣa diyāko pāko humcha. buhāri-ko hissā narākhi- sāsu-le chori-lāi diyāko ra. sāsu-ko hissā narākhi buhāri-le chori-lāi diyāko kaccā ṭhaharchaphiryāda garna āyā bhanyā- duwai-ko aina-bamojim̄ amṣa gari dinu.

§5 kasai-kā āphnā bābu bājyā-haru-le dātabya gari diyāko unai-kā pālā-dekhi dātabya pāunyā-le bhoga gari āyākā jagā jamina nagada jinisa kamārā kamāri caupāyā gaihra-mā dātabya gari dīnyā-kā bhāi chorā nātī-haru-le pachi jhagarā garna āyā bhanyā- dājyū bābu bājyā-le di bhoga gari āyāko rahecha bhanyā- ra. patra-pātra gari diyāko rahecha bhanyā- dāna pāunyā-ko sadara garāi thāmī dinu. dāna dīnyā maryā-pachi- phalānā-kā bābu bājyā dājyū-le ma-lāi- phalānu kurā dāna gari diyāko- mai- le pāyāko chaina bhani kohi karāuna āyo bhanyā- patra-pātra rahecha bhanyā pani dinu nadinu. dātā-kā samtāna-ko khusi- 16 barkha-dekhi oḍho-ko dāna rahecha- dāna diyāko dātā-le bihorāyāko rahenacha bhanyā sāchi-śrotā bolāi patra-pātra heri ṭhaharyā-bamojim̄ dilāi dinu. 16 barkha-dekhi aghi-ko dāna bhayā- tyo jhagarā nasumnu- dinu nadinu. dātā-ko ra dātā-kā samtāna-ko khusi.

[B109]

§6² māiti-le diyāko dāijo dātabya pāunyā āmā-kā chorā rahyānachām̄- nabigryākā chorī pani rahyānachān- bibāhītā-ko sattyea choḍī- poila gayākī chorī le³ pāudina⁴- tyo dāijo dātabya poila gayāki chorī-le³ pāudina⁴- tyo dāijo bibāhītā lognyā-ko humcha u pani nabhayā marnyā-kā sasurā-le janmāyākā chorā debara jyeṭhā-jyū ra. debara jyeṭhā-jyū-kā chorā-le pāuchan⁵. aina-mā lekhiyākā dāijo pewā dātabyea khāna pāunyā dāiyādāru-mā 1 janā chām̄jyāla māiti-le dāijo dātabyea

1. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

2. MsA, changement de main ; les paragraphes qui suivent sont difficiles à déchiffrer, ayant été partiellement effacés puis réécrits.

3. MsA, *choḍi-le* !

4. MsA, *pāudina* !

5. MsA, changement de main jusqu'à la fin de l'article.

phirāuna pāudainan. kohi nabhayā dhana-anusāra- debālaya pāti pauwā sadābarta dāna-dātabyea garāi dinchan bhanyā pani āphu linchan tāpani bhanyā pani dāijo dinyā māiti-ko khusi.

[A188]

§7kh⁶ kasai-kā swāsni-haru-le dāijo lyāyāko lognyā swāsni-samga bastā khāyāko uṭhāyāko rahecha. tehi swāsni pachi arkā-sita. poila gai bhanyā. lognyā swāsni samga bastā māsyāko dāijo lognyā-le tirnu pardaina. poila jānā-kā dinasamma-mā. māiti-le diyāko dāijo dātabya jo bāki rahyāko cha. chorā rahanachan bhanyā li jāna pāuche. chorā bhayā chorai-ko humcha.

§7 kasai-le chori-lāī dāijo diyāko rahecha ra. tyo chori marī bhanyā marnyā-kā chorā bhayā chorā-le pāucha. chorā rahyānachan bhanyā usai marnyā-kā bibāhitā lognyā-le pāuchan. u pani nabhayā chori-le pāuche u pani nabhayā⁷ marnyā-kā sautinyā-pātī-kā chorā-le pāuchan. eyatī-mā kohi nabhayā marnyā-kā sasurā-le janmāyākā chorā debara jyēthā-jyū⁸ ra. debara jyēthā-jyū⁹kā chorā-le piṇḍa pānī calāi khāna pāuchan. eyatī-mā eka 1 janā chanjyāl¹⁰. māitī-le dāijo phirāuna pāudainan. kohi rahyānachan bhanyā marnyā chori-kā nāu-mā dhana-anusāra. debālaya pātī pauwā sadābarta dāna dātabya garāi dinchan bhanyā pani. āphu linchan bhanyā panī dāijo dinyā māitī-ko khusi.

§8¹¹ brāhmaṇa-lagāyeta- tāgādhāri jāta ra. namāsinyā matawāli jāta gaihra-kā sadhawā¹² swāsni karaṇi-mā bigrī bhatāhā-lāī

6. MsA, *khāreja* en marge ; le numéro a été effacé.

7. MsA, le texte original a été gratté et remplacé ; il est suivi d'une demi-ligne recouverte d'encre noire sous laquelle on peut encore déchiffrer : *bibāhitā lognyā-le pāucha u nabhayā*. La modification a eu pour objet de faire reculer d'un rang la fille dans la liste des successeurs à la dot au profit de l'époux. Elle s'inscrit dans la tendance générale du code.

8. MsA, *jethā-jya* !

9. MsA, *jethā-jya* !

10. MsA, *janjyāl* !

11. MsA, changement de main.

12. MsB, ajouté au dessus de la ligne.

bhāta pāni-mā boryā bhanyā swāsni-ko nāka nakātīnyā hunā-le
eya stā-le āphānu dāijo pewā li jāna pāudainan- tes-kā chorā
 bhayā chorā-le **chorā** nabhayā bibāhitā lognyā-ko huñcha-
 lognyā pani rahenacha bhanyā- chorā-le pāuche. u pani nabhayā
 poila jānyā swāsni-kā bibāhitā-paṭṭi-kā sasurā-le janmāyākā
 chorā debara jyeṭhā-jyū ra. debara jyeṭhā-jyū-kā chorā-le khāna.
 pāucha- u pani nabhayā jaśs-le dāijo pewā diyāko ho usai-ko
 huñcha- adālata ḥānā amala-bāṭa dasauda li bharāi dinu.
eya stā kurā-mā dāijo pewā khāna pāunyā- aina-mā lekhiyākā
 wārisawālā kohi karāuna āyā bharāi dinu. karāuna naāyā
 bharāunu pardaina. adālata amala-bāṭa- wārisawālā-ko khojī
 garnu pardaina. aina-mā lekhiyākā wārisawālā kohi
 rahyānachan- bhanyā aputāli khānyā-le tyo dāijo pewā khāna
 pāudainan. usai swāsni-le āphānu dāijo pewā li jāna pāuche.
 laijāna dinu.

§9 kasai-lāi māiti-le **dāijo dātabya** diyāko **dāijo dātabye**
 rahecha tyo swāsni arkā-sita poila gaicha ra. tes-ko dāijo pewā
 khāna pāunyā aina-mā lekhiyā-bamojima-mā wārisawālā kohi
 nahudā jo bhayāko dāijo dātabyea- pewā-smeta li gayāki rahicha
 tehi swāsni pachi aru 2/3 janā-sita poila gai chorā chori pāyāki
 rahicha bhanyā- tyo dāijo pewā sabai poi-tira-kā chorā chori-lāi
 aina-bamojīma bādi dinu.

[A189] [B110]

§10¹³ cāra barṇa chattissai jāta gaihra-le chori beti-lāi dāijo
 dātabya gaihra didā sanada-patra sāchi śrotā gari diyāko kurā
 pāunyā-le bhoga gari earei khāi carci āyāko kurā chori-le dāijo
 dātabya pāi- juwāñī-kā ghara- mā puryāyāko kureā sadara
 ḥaharcha. bihorāi dinu. dāijo dātabya pāunyā-le bhoga garyāko
 pani rahenacha- sāchi sanada pani- kehi rahenacha bhanyā ra.
 māiti-kaai ghara- mā rahyākā kurā-lāi phalānu kuro tā hāmi-lāi
 diyāko ho bhamna¹⁴ āyā sadara hudaina pāudaina.

13. MsA, changement de main pour ce dernier paragraphe du ms.

14. MsA, *bham* !

MsB

§11¹⁵ dāijo dātabya pāunyā choriharu kasai-le āphu-le pāyāko dāijo dātabya-kā jyū jamina nagada jinisa gaihra thāmana nasaki becyā becana lāgyā bhanyā aina-bamojim dina 35 bhitra-mā mokhya dāijo dinyā ra. dinyā-kā saṃtāna-le ustā nabhayā dāijo pāunyā-kā ekā-bābu-bāṭa janmyākā didi baihni ra didi baihni-kā saṃtān āi desi-le diyāko thaili hāmrā ghara-gharānā-bāṭa dimchaum bhaṇna āyā bhanyā desi-le pāudaina. inai dāiyādāra-le lina pāuchan.

§12 tāgādhārī lagāyeta pāni calanyā-saṃma-kā bidhawā swāsni āphu-bhandā upallā jāta ra āphu mildā jāta-mā poila gai bhanyā tin-kā māti māwali gaihra-le pakkā garī dāijo dātabya diyākā jyū jamina nagada jinisa gaihra jo cha tes-kā chorā bhayā chorā-ko chorā nabhayā chorī-ko humcha. chorī pani nabhayā tehi bigranyā swāsni-le laijāna pāuche laijāna dinu āphu-bhandā ghaṭi pāni calnyā jāta-mā poila gai bhāta-mā boryāko bhayā 30 rupaiyā damḍa garī bhāta-mā boryāki nabhayā damḍa hudaina. tesai bigranyā swāsni-le āphnu dāijo dātabya laijāna pāuche. pāni nacalnyā jāta ra chiṭo hālanu parnyā jāta-mā poila gayāki bhayā bhāta-mā boros naboros dāijo dātabya li jāna pāudaina. tes-kā chorā bhayā chorā-ko chorā nabhayā chorī-ko humcha. chorī pani nabhayā sautinyā chorā-ko humcha. sautinyā chorā pani nabhayā us-kā bibāhitā lognyā lāi janmāunyā sāsu sasurā ra. un-bāṭa janmyākā debara jyēṭhā-jyū ra. debara jyēṭhā-jyū-kā chorā-le pāuchan. u pani nabhayā tehi dāijo dātabya dinyā māiti-ko humcha. aina-mā lekhiyākā wārisawālā kohi nabhayā tyo dāijo dātabya sarkāra-ko humcha. arkā-sita bigri bā jāta-patita bhayā-pachi māti māwali-le dayā-māyā garī pachi diyāko jyū jamin nagada jinisa gaihra jo cha aru wārisawālā-le lina pāudaina. tehi bigryāki swāsni-ko humcha laijāna dinu.

15. MsB, changement de main pour ce seul article, le scribe principal reprend ensuite le calame jusqu'à la fin du chapitre.

[B111]

§13 tāgādhāri lagāyeta cāra barṇa chattisai jāta-kā bidhawā swāsni-le āphu-bhandā ghaṭi pāni calanyā jāta-samma-kā hāta-ko bhāta khāi bhayo bā aru jāta jānyā abhakṣa khāi bhāta-bāheka bhayā bhanyā testā-le āphu-lāi māiti māwali-haru-le pakkā gari diyāko dāijo dātabya jo cha tes-kā chorā bhayā chorā-ko chorā nabhayā chori-ko huṁcha chori pani nabhayā bhatāhā-lāi bhāta-mā boryāki bhayā 20 rupaiyā damḍa garī bhāta-mā boryāki nabhayā damḍa hudaina. tesai-le jo bhayāko dāijo dātabya li jāna pāuche laijāna dinu pāni nacalanyā ra chiṭo hālanu parnyā jāta-kā hāta-ko bhāta pāni khāi jāta-patita bhayāki-le arkā-lāi bhāta pāni-mā boryāki bhayā pani nabhayā pani dāijo dātabya li jāna pāudina. tes-ko chorā bhayā chorā-ko chorā nabhayā chori-ko huṁcha chori pani nabhayā sautinyā chorā-ko huṁcha u panī nabhayā bibāhitā lognyā-lāi janmāunyā sāsu sasurā ra. una-bāṭa janmyākā debara jyeṭhā-jyū. debara jyeṭhā-jyū-kā chorā-ko huṁcha u pani nabhayā tehi dāijo dātabya dinyā māiti-ko huṁcha aina-mā lekhiyākā wārisawālā kohi nabhayā tyo dāijo dātabya sarkāra-ko huṁcha.

30 aputālī-ko.

[A192] [B113]

§1 āphnā eyakā-bābu-bāṭa janmyākā chutiyākā- dājyū-bhāi
ra. dājyū-bhāi-kā chorā pani chan- eyakā-bhāi-ki yauṭi chorī^{mātra} cha. bābu maryo ra- aputālī paryo bhanyā- bābu-āmā-le-
chorī-lāi kāgaja lekhi sāchi-śrotā rākhi diyāko rahecha bhanyā-
tyo aputālī chorī-le pāuche- eyakā-bhūḍī-kā bābu-bāṭa janmyākā
dājyū-bhāi-le pāudainan. kāgaja-patra lekhīyāko pani rahenacha-
sāchi-śrotā pani kohi rākhyāko rahenacha bhanyā- chorī-le
pāudina. eyakā- bhūḍibābu-bāṭa janmyākā bhāi bhatijā-le aputālī
khāna pāuchan.

§2 kasai-ko bābu maryo- eyakā-bābu-kā chorā-mā- bhāi chorā
panī nātī rahyānachan- bibāhitā-paṭṭi-kā bā- lyāitā-paṭṭi-kā chorī^{mātra}
rahyačhan bhanyā- bibāha bhayākā ha_un- nabhayākā
ha_un. chorī-le bābu-kā sāhu pani tirchau aputālī pani khāchau^{mā}
bhanyā tinai chorī-le pāumchan. tāḍhā-kā dājyū-bhāi-le
pāudainan. kāja-kryā garāunā-lāi- sadya chorī ra. sadya chorī-
kēā choreā rahecha bhanyā- tinai-le garnu. aru kryā garnyā
adhibāra-kā-lāi- kryā garna lāuchan bhanyā pani lāuna huṇcha-
kamasala-paṭṭi-ki chorī rahicha bhanyā kryā garnyā adhibāra-kā-
lāi khoji kryā garāi aputālī. kamasala-paṭṭi-kā chorī¹ ra. chorī-kā
chorā-le pani khāna pāuchan. asala-paṭṭi-kā pani kamasala-paṭṭi-
kā panī chorī rahyāchan bhanyā- kāja kryā-ko adhibāra- hunā-le
kāja kryā bhanyā sadya-le garnu parcha- kāja kryā garāi rahyākā
aputālī-mā- sadya-paṭṭi-kā-le ra- kamasala-paṭṭi-kā chorī-le
aina-bamojima bādi khānu. asala-paṭṭi-kā nabhayā- kamasala-
paṭṭi-kā-le- pāuchan. eyastā kurā-ko phirāda paryo bhanyā-
eyasai aina-bamojīma gari chini dinu. bharāi diyākā dhana
sāmpati-ko adālata ḫānā amāla-bāṭa dasauda linu.

1. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

[A193]

§3 bābu-haru ja^{jan}myākā² eyakā-bābu-kā saṃtāna kohi chainan- bibāhitā lyāitā rakhu^{ti}-tira-kā chorī-haru dherai chan. tin-mā kasai-ko bibāha bhayāko cha- kasai-ko chaina bhanyā- bibāha nabhayākā chorī-lāi- aina-bamojima-ko- bihā-kharca para sāri. bābu-āmā-ko kāja-kryā gari bākī rahyākā dhana-mā bibāha bhayākā- nabhayākā sabai chorī-le aina-bamojima bādi khānu.

§4 chorā chainan chorī cha. bābu maryo ra- chorī-le bābu-kā sāhu pani tirdina- aputāli pani khāmna bhanyā chorī-lāi kara lāgdaina. tāḍhā-kā dājyū-bhāi kasai-le aputāli khāñau- sāhu pani tirdauna bhanyā una-lāi pani kara lāgdaina. najika-kā dājyū-bhāi rahyāchan bhanyā kryā garnu parcha- aputāli khāñā- ko³ ra. sāhu tirnā-ko kara lāgdaina. marnyā-ko aputāli jo cha sabai jmā gari^{ti} sāhu-kā thaili ja^{mā}-mā dāmāsahi gari bādi dinu. dāga dinyā kāja-kryā garnyā-lāi sāhu-haru-kā khaṭauna-le kryā-kharca di bāki linu.

§5 kasai-kā- āphnā eyakā-bābu-bāṭa janmyākā dājyū-bhāi ra. chorā bhatijā nāti chainan- āphnā chorā-kā chorī nātin^{ti} chan. aghi bābu maryo- pachi bājyā bajyū maryā ra. aputāli paryo bhanyā bājyā bajyū-ko kāja kryā pani garchu- lāgyākā sāhu tiri aputāli pani khāmchau bhanyā- tāḍhā-kā dājyū-bhāi-le tyo aputāli pāudainan. chorā-ki chorī nātin^{ti}-le kāja-kryā gari sāhu tiri aputāli khāna pāuche.

[A194] [B114]

§6 kasai-kā āphnā- eyakā-bābu-bāṭa janmyākā dājyū-bhāi ra. chorā bhatijā nāti chainan. āphu-le janmāyākā chorā-kā saṃtāna pani chainan. chorī mātrai thi- chorī pani bābu āmā-bhamdā- aghi-bāṭa maricha- chorī-ko choro rahecha- bājyā mari- aputāli paryo- bājyā-ko kāja-kryā pani garchu- sāhu tiri aputāli pani khāmchu bhanyo bhanyā- chorī-kā chorā-le- kāja-kryā gari- lāgyākā sāhu tiri- bājyā bajyū-ko aputāli khāna pāucha. tāḍhā-kā dājyū-bhāi-le pāudainan.

2. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

3. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

§7 kasai-kā āphnā *eyakā-*bābu-bāṭa janmyākā dājyū-bhāi ra.
 chorā bhatijā nāti chainan. bābu-ki pani chori cha chorā-ki pani
 chori cha aghi-bāṭa bābu maryo pachi choro mari aputāli paryo
 bhanyā. bābu-ko kāja-kṛya pani garchu rīna pani tirchu dhana
 pani khāṁchu bhanyā chorā-ki chori-le. pāuche. bābu-cāhi-ki
 chori-le pāudainan. aghi-bāṭa choro maryo pachi bābu-cāhi mari
 aputāli paryo bhanyā tin-kā dhana-mā bābu-chorā-ko 2 bhāga
 gari. sāhu pani tirchu. dhana pani khāṁchau bhanyā bābu-cāhi-
 kā bhāga-mā bābu-cāhi-kā chori-hearu-le chorā-cāhi-kā *bhāga-*
*mā chorā-ko*⁴ *chori-haru-le*⁴ aina-bamojima bhāga gari khāna
 pāuchan.

§8 kasai-kā āphnā *eyakā-*bābu-bāṭa janmyākā dājyū-bhāi ra.
 chorā bhatijā nāti chainan. chori rahicha. aghi bābu-āmā
 maryāchan. pachi-bāṭa dājyū-bhāi mari aputāli paryo bhanyā.
*eyakā-*bābu-bāṭa janmyākā chori-le. āphnā bābu-āmā-ko piṁḍa-
 pāni pani calāuṁchu. dājyū-bhāi-ko kāja-kṛyā pani garchu.
 bābu-āmā dājyū-bhāi-kā sāhu tiri jo bhayāko aputāli pani
 khāṁchu bhanyā. *eyakā-*bābu-kā chori hunā-le. inai didi-baihni-
 le khāna pāuchan. tāḍhā-kā dājyū-bhāi-le pāudainan.

[A195]

§9 tāgādhāri-lagāyeta. jāra hāṁnyā namāsinyā matawāli
 jāta-saṁma kasai-kā. *eyakā-*bābu-bāṭa janmyākā dājyū-bhāi-
 chorā nāti. kohi rahyānachan. chori mātra rahicha. tyo chori pani
 bibāhitā lognyā-ko satya choḍi. diyo-kalasa puji arkā-le
 laigayāki rahicha bā. bigṛhi besyā bhai poila gayāki rahicha
 bhanyā testā chori-le bābu-āmā-ko aputāli khāna pāudainan.
 sadya chori bhayā. sadya-le pāuchan. ustā nabhayā aputāli
 khānyā. tāḍhā-kā dājyū-bhāi-le pāuchan. ustā pani kohi nabhayā
 tyo aputāli-kā dhana-le marnyā-ko kāja-kṛyā garāii. lāgyāko
 sāhu tirāi jo bāki rahyāko sarkāra-ko humcha sarkāra lagāi dinu.

4. MsA, le texte original a été gratté et remplacé.

[A196]

§10 yauṭā-ko kamāro yauṭā-kī kamāri-sita basyāko *rahecha*-duwai mari aputāli paryo bhanyā kamārā-ko dhana- kamārai-kā dhani-ko humchā- kamāri-ko dhana kamāri-kai dhanī-ko humchā- kamārā-le āphnī swāsni-lāi diyāko dhana-māla swāsni-kai humchā- aru-le lina pāudainan.

[B115]

§11 bābu-cāhi khasam-kā ghara-mā rahyāko cha. chorā-chori biki *aneyatra* gayākā ra. dātabya-dāijo di *aṛtai* gayākā chan- bābu-cāhi khasama-kā ghara-mā maryo bhanyā- beci dāna-dātabya gari di sakyākāo chorā-*chorī-le*⁵ bābu-ko aputāli khāmchu bhani pāudaina. bikyākā dāijo diyākā chorā-chori-bāta bābu-āmā-keā dhana-le kāja-kṛyā garāi rahyākā-mā sayakarā 10 rupaiyā kṛyā garnyā chorā-chori-lāi di rahyāko- khasama-le khānu. khasama-le pāucha.

§12 kamārā kamāri pāra bhai *eyakā-ambala-mā* gai dhuri dhuwāī- tiro-bharo gari basyākā chan. pāra bhayā-pachi janmyākā chorā chori chainan. pāra nahudai janmyākā kamārā kamāri chorā-chori *eyakai-ambala-mā* chan bhanyā pani- arkai ambala-mā rahyāchan bhanyā pani aputāli us-kā chorā-chori-le khāna pāuchan. amāli dhani-le pāudainan. sarkāra. pani lāgdaina.

§13 swāsni-le lognyā-samga- amṣa liyera- chutīyā-pachi testā swāsni- poila gayā bhanyā jāra hāṇnyā bihorā-ki swāsni rahicha bhanyā- jāra hānna pāucha- bihā-kharca linyā bihorā-ki swāsni rahicha bhanyā. bihā-=kharca [A197] lina pāucha. daṇḍa hunyā bihorā-kī swāsni rahīcha bhanyā daṇḍa garāuna pāuṁcha muḍinyā jāta-ki rahicha bhanyā- muḍana- pāucha- testā alaga basyāki swāsni mari bhanyā- kāja-kṛyā garī- lognyā-le aputāli khāna pāuṁcha. dhana chaina bhani āphnī swāsni-ko kāja-kṛyā garena bhanyā 20 rupaiyā daṇḍa gari li kāja-kṛyā garna lāunu.

5. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

rupaiyā natiryā aina-bamojima **maihnā-kā** ៥ rupaiyā-kā dar-le kaida garnu.

§14 simko kāti chodyākā ra. pācuke gari besyā bhai māita āi-māiti-le begalai ghara tulyāⁱⁱ. rākhyākā ra. āphnai mānu khāi rahyākā swāsni maryā bhanyā- tes-kā dhana-le māiti-bāṭa kryā garāi rahyāko aputāli ādhā amāli-le ādhā māiti-le linu. māiti-kā chimyāka-mā basyāki rahīcha. tyo mardā māiti-le murdā pani uṭhāyānan. kāja-kryā pani garenan bhanyā- jāta mildo mānisa lagāi kāja-kryā sata-gati garāⁱⁱ jo rahyāko pewā jyūni dāijo-madhye tesa-le lāyākā sāhu tirāⁱⁱ rahyāko amāli-le khānu.

§15 lognyā-le siṁⁱⁱko kāti chodyākā ra. pācuke garyākā swāsni-haru āphnai mānu khāi begalai ghara gari basyākā maryā ra. aputāli paryo bhanyā- tin-ko dāijo pewā jo bhayāko dhana māla-madhye adālata **ṭhanā amāla-bāṭa** jāta mildo mānisa lagāⁱⁱ kāja-kryā garāⁱⁱ. bāki rahyākā aputāliⁱⁱ-madhye usa-le lāyākā sāhu tirāⁱⁱ. bāki rahyāko adālata **ṭhanā amāla-bāṭa** linu. aputāli māiti-le pāudainan.

[A198]

§16 simko kāti lognyā-le chodyākā ra. pācuke gari maita āⁱⁱ-māiti-kai ghara-mā basyākā- māiti-haru-le khāna lāuna di pālyākā swāsni-haru maryā ra. aputāli paryo bhanyā- tin-ko dāijo pewā jo bhayāko- āla-māla-le- māiti-haru-bāṭa kryā barkhi gardā- jo lāgyāko kharca lagāi- tesa-le lāyākā sāhu tiri bāki rahyāko āla-māla māiti-le khānu. aputāli khānyā dājyū-bhāi ra. amāli-le pāudainan.

[B116]

§17 birtā bitalaba mar^{ea}ut bekha chāpa mānā-cāwala **jyūnī** guṭhi gaihra cāka cakui maryo aputāli sarbāṇka māphi jagā-ko kohi mari- aputāli paryo bhanyā aputāli khānyā- dājyū-bhāi bhatijā chorī- ṭāḍhā-kā dājyū-bhāi bhayā marnyā-ko kāja-kryā gari lāyākā sāhu tiri rahyāko aputāli- eyati-mā aina-le jasa-^{laile} pāunyā ho- usai-le khānu. ustā kohi nabhayā jagā-kā- dhani-le jāta mildo mānisa khoji kāja-kryā garāⁱⁱ sāhu tiri rahyāko aputāli khānu- jagā-kā dhani-le aputāli khāṇna bhanyā kara lāgdaina.

sāhu-lāi dāmāsahī⁶ gari bādi dinu. kāja-kryā bhanyā jagā-kā dhani-le tesai-kā aputāli-kā dhana-bāta garāi dinu.

§18 kyā desi kyā hāmrā muluka-kā mari- aputāli parnyā-kā-dājyū-bhāi kohi nāhā rahyānachan- yo ambalaam-kā jagā-ko ho bhamnyā thekgānā pāiyō bhanyā- āphnā muluka-ko rahecha bhanyā- jaunā jagā-ko ho. uhā-kā bhārādāra-lāi lekhi paṭhānu ra. desi himndustāni rahecha bhanyā- adālata-kā hākima-bāta khabara lekhi munsī-kā jimmā dinu. munsī-bāta ramānā gari paṭhānu ra. 6 maihnā-sam̄ma-mā wārisa kohi āyā bhanyā- jo bhayāko āla-māla aputāli khānyā-kā jimmā di kacaharii-bāta dasauda linu [A199] aputāli khānyā 6 maihnā-sam̄ma-mā pani kohi āyānan bhanyā tyo aputāli sarkāra-ko hum̄cha. sarkāra lagāi dinu.

§19 aghi-bāta chorā-haru chuṭti pamca rākhi niti-pūrbaka-am̄sa-bādo bhayā-pachi. bābu-āmā maryā bhanyā- am̄sa-bādo bhai para saryākā chorā-haru-le. bābu-āmā-ko am̄sa jyūni pāudainan- bābu-āmā-le āphu-lāi rākhyāko am̄sa jyūnī jo cha. téss-le tin-ko kāja-kryā gari pachi lāyākā sāhu tiri- sam̄ga basyākā chorā asala-paṭti-ko bhayā pani- kamasala-paṭti-ko bhayā pani- tesai-le jo bhayāko khati-upati khāna pauñcha.

§20 sam̄ga basyākā eyakā-bhāii-kā sadya chorā chan- eyakā-bhāi-kā kamsala chorā chan- arko yauṭā bhāi maryo ra- aputāli paryo bhanyā- asala kamsala-kā am̄sa-bam̄dā-mā jaunā saraha-le bāḍanu bhamnyā aina cha- sohi-bamojima aputāli-ko am̄sa bhāga lāgcha⁷.

§21 āphu-le nuwārāna-dekhi karma gari- āyākā- āphai-le janmāyākā chorā rakhui-tira-ko bhayā pani tyo cha bhanyā- āphnā biṇda chadai dājyū-bhāi-le aputāli pāudainan.

§22 eyakā-bhuḍi-kā ḍherai bhāi chan- chuṭtiṇdā 2 bhāi eyakā-tira. basyākā chan. aru bhāii mānā-cāwala chuṭyāi bhinna basyākā chan- pachi sam̄ga basyākā 2 bhāi-mā eyakā-bhāi-ko aputāli parna gayo ra. mānā-cāwala chuṭyāi bhiṇna basyākā

6. MsA, dāmāsāhi !

7. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

bhāi-le- apūtāli khojyā bhanyā samga basyākā bhāi-le- apūtāli pāucha. mānā-cāwala chutyāi bhi^mna basyākā bhāi-haru-le pāudainan.

[A200][B117]

§23 bibāha garyākā swāsni-tira. chorā chori chainan- bhāta nacalanyā lyāitā-pat̄i 2/3 chorā chan- lognyā maryo bhanyā aina-bamojima- swāsni swāsnī-ko ra. chorā-ko am̄sa- chori-ko bihā-kharca- smeta lagāi aina-bamoji^mma am̄sa bādi dinu. bibāhitā swāsni maryā-pachi una-le khāi lāi dāna-puṇya gari sāhu tiri bāki rahyākā dhana-mā sata-gati kāja-kryā garāi bāki rahyāko saṃpati apūtāli tinai chorā-le khānu.

§24 eyakā-bhuḍi-kā 3/4 bhāi chutti am̄sa li begalā-begalai basyākā chan. eyakā-bhāi-ko apūtāli parna gayo bhanyā sabai bhāi-le barābara gari^m bādi linu. kohi bhāi-kā chorā chan- kohi bhāi-kā rādi swāsni chan bhanyā rādi swāsni-ko pani barābara bhāga lāgcha- eyakā-bābu-kā 2/3 swāsni-tira- kā chorā chori rahyāchan. kohi swāsni bhāta calanyā rahyāchan kohi bhāta nacalanyā rahyāchan. bhanyā testā-mā kohi mari apūtāli paryo bhanyā apūtāli-ko aina-bamojīma-ko am̄ssā ra bihā⁸-kharca-ko bhāga bādi dinu.

§25 āphnā jāta-kā bibāha garyākā 2/3 swāsni-tira-kā chorā-le āphnā āphnā am̄sa li bhi^mna basyākā chan. eyakā-tira-ko bhāi maryo ra. apūtāli paryo bhanyā marnyā-kā apūtāli-keā dhana-saṃpati-ko bhāga bimāṭr-tira-kā bhāi-haru-le pāudainan. jaunā āmā-tira-ko choro maryo usai-tira janmyākā bhāi-le pāuchan.

[A201]

§26 kasai-kā 3/4 chorā rahyāchan ra. sabai-le aina-bamojim āphnu āphnu am̄sa li kohi begalā-begalai basyākā rahyāchan- kohi bhāi bam̄dā bhayāko āphnu am̄sa misi khati-upati jori- eyakai bhānsā gari^m saṃga basyākā rahyāchan ra. samga basyākā bhāi^m-mā + yaka janā mari apūtāli paryo bhanyā bam̄dā bhayāko am̄sa misai- khati-upati jori eyakai bhānsā gari eyakā-

8. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

ghara-mā samga basyākā- asal-paṭti-ko⁹ bhayā pani. kamasala-paṭti-ko bhayā pani. tyo aputāli unai samga basyākā bhāi-le pāuchan. amṣa li para saryākā bhāi-le pāudainan. amṣa bhanyā garyāko rahecha sahi-sam̄bhāra-kā nimitta. mātrai. eyakā-bhāisita eyakā-ghara-mā samga basyāko rahecha. khānu-pinu pani-āphnā hisāba-sita khādā rahyāchan bhanyā- testeā bhāi mari aputāli paryo bhanyā- tyo aputāli samga basyākā-le pani. amṣa li begala basyākā-le pani aina-bamojima sabai bhāi-le bādi khāna pāuchan.

§27¹⁰ tiro bharo garnu parnyā raikara jagā-kā- cāra barṇa chattisai jāta gaihra kohi mari. aputāli paryo bhanyā- tyo aputāli. marnyā-kā dājyū-bhāi- bhatijā ra. chorī bhayā ina-le- nabhayā ṭāḍhā-kā dājyū bhāi-le kāja-kṛyā gari. lāgyākā sāhu tiri bāki rahyāko eyati-mā. aina-bamojim- jasa-le pāunyā ho- usai-le khānu. sarkāra lāgdaina. eyati-mā kohi nabhayā- tesai-kā dhana-bāta kāja-kṛyā garai. sāhu tiri rahyāko- sarkāra-bāta linu. aputāli pani lidauna- sahu pani tirāi didauna bhanyā- sarkāra-lāi kara. lāgdaina. sāhu-lāi dāmāsahi garāī-dinu. kāja-kṛyā bhanyā tesai-kā dhana-bāta sarkāra-bāta garai dinu.

[A202][B118]

§28¹¹ raikara-mā gharabāri gari basnyā raiti kohi mari aputāli paryo bhanyā tes-ko gharabāri kheta dhuri khaḍā rākhi lāgyāko tiro-bharo gari. aputāli khānyā-le khāna pāucha. dhuri khāpi līna khāna pāudaina. dhuri khaḍā garena tiro-bharo pani garena bhanyā- eyastā jagā amāli-le dhuri khaḍā rākhi gari lāgyāko tiro-bharo garnyā-lāi- di pajani garna pāucha.

§29 raikara-mā gharabāri gari basyākā bidhawā swāsni-le gharabāri cheāḍi māitīa gaihra arkā ṭhāu-mā- gayā bhanyā tina-le gharabāri kheta pajani gari. arkā-lāī saupana pāudainan. dari-

9. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

10. MsA, changement de main.

11. La table des matières du MsA ne compte que 27 articles ; les trois derniers semblent avoir été ajoutés par le même scribe, mais à des dates différentes si l'on en croit les différences de taille des caractères et de couleur d'encre entre le §28 et les deux autres.

cali āyāko jmā naghaṭāi dhuri khaḍā rākhi tiro-bharo gari aputāli khānyā-le khāmnchan¹² bhanyā inai-le pāuchan tiro-bharo gardainan. dhuri khaḍā rākhatainan. bhanyā amāli-le pajani gari dhuri khaḍā rākhi tiro-bharo garnyā-lāi dīnu.

§30 raikara jagā-mā¹³ gharabāri gari basyākā. bidhawā swāsnile arkā nāṭhā-sita bigri usai lognyā-lāi uhi ghara-mā rākhyāki rahicha bhanyā. tyo gharabāri kheta tina-le pāudainan dhuri khaḍā rākhi lāgyāko tiro-bharo gari aputāli khānyā bhāi baschan bhanyā una-le pāuchan. dhuri khaḍā rākhatainan. ra tiro-bharo gardainan bhanyā amāli-le pajani gari dhuri khaḍā rākhi tiro-bharo garnyā-lāi dīnu.

Add. MsB : aputāli-ko.

[B+11]

§31 kohi mānisa marecha ra us-ko kāja-kryā garnyā hakawālā dājyū bhāi uhi bhai kāja-kryā garenachan ra aru-le kāja-kryā garyāko ṭhaharyo bhanyā tes-ko dhana sampati jo cha kryā garnyā-lāi kryā-kharca dilāi bāki rahyākā-mā lāgyākā sāhu tirāi jo rahamcha tes-ko dasauda pani kryā garnyā-lāi di rahyāko aputāli hakawālā-le khāna pāudaina sarkāra-ko huṁcha. hakawālā berāmi bhai kryā garna nasaki arkā-lāi lagāi kryā garayāko ṭhaharyo bhanyā ra hakawālā desa pardesa jādā arkā-le kryā garyāko rahecha bhanyā. kryā garnyā-lāi kryā-kharca ra sohi-bamojim dasauda dilāi jo rahyāko us-kā sāhu tiri hakawālā-le aputāli khāna pāucha.

§32 cāra barṇa chatisai jāta kohi mari aputāli paryo ra aputāli khānyā aina-mā lekhiyā-bamojim-kā hakawālā kohi ṭhaharyānan bhanyā marnyā-kā dhana-bāṭa kāja kryā garāi lāgyākā sāhu tirāi rahyāko tāgādhāri jāta ra. namāsinyā matuwāli jāta-ko aputāli nepāla-kā-le adālata itācapali-mā bujhāi rasida linu. pūrba paścima ṭāḍhā-kā mānis-ko aputāli āphnā najika-kā adālata-mā bujhāi rasida linu. māsinyā jāta-ko aputāli guṭhi birtā gaihra

12. MsB, *khānachan* !

13. MsA, écrit au dessus de la ligne.

māphi jagā-kā raiti kuriyā-ko bhayā dhani-le khānu jāgira-mā dariyākā jagā-ko aputāli jāgirdāra-le khānu. ijārā amānat-kā jagā-ko bhayā ijārā thek linyā-ko humcha.

31 dharmaputra-ko

[A206] [B121]

§1 cāra barṇa chat̄isa jāta-le dharmaputra rākhatā āphu janmyākā eyakā-bhuḍi-kā saṃtāna-mā rākhanu. ustā chainan bhanyā sautinyā āmā-paṭṭi-kā chorā-kā-saṃtāna-mā rākhanu. ustā nabhayā āphnā chorī-kā chorā-mā rākhanu. u pani chainan bhanyā āphnā didi baihni-kā chorā-haru-mā rākhanu eya stā kohi chainan bhanyā āphnā gotra-kā dājyū-bhāi-mā rākhanu. bāṭā-ghāṭā-mā phālyāko bālakha pāi lyāi pālyāko cha bhanyā tyo dharmaputra pani pakkā ṭhaharcha eya ti-lai choḍi aru gotra-kā ra swāsni-tira-kā nātādāra-lāi narākhanu. aina-dekhi byatyāsa pāri rākhyāko dharmaputra kaccā ṭhaharcha. testā dharmaputra-lai huna pāudainas bhani ṭhoki tesa-lāi janmāunyā bābu-ko amṣa dilāi dinu. saṃtāna nahunyā-le dharmaputra rākha chu bhani dājyū-bhāi chorī sautinyā bhāi didi baihni-sita māgdā ina-le diyānan bhanyā tin-ko diṇ̄na bhaṇnyā¹ bihorā-ko likhata gari li aru āphnā ṭāḍhā-kā dājyū-bhāi-mā khoji rākhanu. aputāli khānyā dājyū-bhāi-haru-le chorā pani diyānan. sāchi pani basi diyānan. choro diṇ̄na bhaṇnyā likhata pani lekhi diyānan bhanyā adālata ṭhānā amāla sāchi rākhi āphnā sasurāṭā - tarpha-ko bhayā pani aru jāta bhayā pani jāta mīlدو-mā jas-ko chorāo pāucha usai-lāi dharmaputra garāi dinu. dharmaputra-ko kāgaja lekhāi diṇ̄dā adālata ṭhānā amāla-bāṭa 2 rupaiyā salāmi linu. badhatā nalinu.² adālata ṭhānā amāla i 3 adā-mā + adā sāchi gari lekhāyākā-mā aputāli khānyā bhāi-le jhagarā garna pāudainaa.

§2 āphnā sautā-kā asala-paṭṭi-kā bhayā pani kamasala-paṭṭi-kā bhayā pani eya kā-paṭṭi choro janmyā-pachi chorā nahunyā sautā-haru-le merā chorā chainan. dharmaputra ṭhyāke macā rākhachu. bhani kaunai swāsni-le pani rākhana paudainan. aina nāghi kasai-le rākhyā bhanyā ti kaccā ṭhaharchan. testā swāsni

1. MsA, *bhanyā* !

2. MsA, corrigé en petits caractères dans le texte.

maryā-pachi- tes-ko jo bhayā^{ko śrī} saṃpati³- asala-paṭṭi-kā bhayā pani- kamasala-paṭṭi-kā bhayā pani- sautā-le janmāyākā āphnā khasama-kā chorā-le aina-bamojima khāna pāucha. testā dharmaputra-le- amṣa pāudainan. aina nāghi rahyākā⁴ dharmaputra ṛhyāke macā-haru-le janmāunyā bābu-paṭṭi-ko amṣa pāucha⁵.

[A207]

§3 cāra barṇa chattisāia jāta-kā kasai-le āphnā bibāhitā bidhwā kamnyā besyā kamāri gaihra-paṭṭi chorā janmā⁶ ghara lyā⁷ nuwārana pāsnī garyā-pachi- pachi-bāṭa āphnā dājyū-bhāi didi-baihni chori-kā chorā-haru-mā dharmaputra rākhyo bhanyā pani- inheru-le amṣa pāudainan. aghi āphnā biṃda-le janmyākā asala kamasala-paṭṭi-kā chorā cha bhanyā usai-le pāucha- asala-kamasala-paṭṭi-mā choro janmyā-pachi- rākhya⁸kā aru dharmaputra-le pāudaina⁹.

§4 kasai-le kāgaja-patra sāchi-surtā gari rākhya¹⁰ko dharmaputra chorā-le buḍhā buḍhi-lāi choḍi bhi¹¹na basyo- buḍhā-buḍhi-ko sahi-sambhāra garena⁵ bhanyā- tyo dharmaputra badara⁶ humcha dharmaputra-ko kāgaja pharāi dinu. dhana-māla aputāli khānyā-le⁷ ti jyū¹²dā chamjyāla sahi-sambhāra. ra. maryā-pachi kāja-kṛyā garī khāna pāuchan- aghi kāgaja-patra lekhi dharmaputra rākhyo- pachi buḍhā-buḍhi-le ghara-bāṭa nikāli diyā bhanyā- aina-bamojima-ko amṣa di- nikālyāko rahecha bhanyā- sadara humcha. bābu-=kā [B122] amṣa-bāṭa choḍāi lyā⁷ āphu-le amṣa nadi nikālyāko rahecha bhanyā- āphnā amṣa-saṃma buḍhā-buḍhi-le uṭhāyāko sadara humcha- dharmaputra-ko amṣa uṭhāyāko sadara hu¹³daina.

§5 dharmaputra ṛhyāke macā basna jānyā-le buḍhā buḍhi-kā bisallāha-le dhana kharca garna ra. buḍhā buḍhi-lāi sāhu lagāi dina hudaina. sāhu-le pani dharmaputra ṛhyāke macā-lāi diyāko

3. MsB, corrigé en petits caractères dans le texte.

4. MsA et MsB, probablement pour *rākhya⁸kā*.

5. MsB, corrigé en petits caractères dans le texte.

6. MsB ; MsA, *barada* !

7. MsA, corrigé en petits caractères dans le texte.

karjā buḍhā buḍhi-sita lina pāudaina- buḍhā buḍhi-kā sekha-pachi kāja kṛyā gari- buḍhā buḍhi-kā sāhu tiri bāki rahyāko saṃpati-le āphnā sāhu tiri- bāki dhana khānu.

[A208]

§6 kasai-le āphnā chorā bhā̄i ra- āphnā bābu-bājyā-kā- chorā-bhāi-bāheka- aru ṭāḍhā-kā amṣa aputāli napāunyā dājyū-bhāi-le dharmaputra ḥyāke macā humū kāja-kṛyā garyā̄- mai-le amṣa pāunyā humū bhani- nālisa garna āyā- purpakṣa gardā- aina-kā rita-le amṣa napāunyā ṭhaharyo- kāja-kṛyā bhanyā- garecha. testā dharmaputra ḥyāke macā-lāi daṁḍa pardaina. amṣa pani pāudaina. kṛyā-mā lāgyāko kharca mātra bharāi dinu.

§7 āphnā samtāna bhayānan bhani- aina-bamojima āphna amsiyāra- bhā̄i-kā samtāna-mā dharmaputra ḥyāke macā rākhyo- tesa dharmaputra ḥyāke macā hunyā-kā pani samtāna bhayānan ra. aputāli paryo bhanyā āphnā amsiyāra bhāi-kā samtāna-le aputāli khāna pauchan. amsiyāra bhāi-dekhi-bāhek. arkā gotra-ko dharmaputra ḥyāke macā bhayāko rahecha ra- tes-ko aputāli paryo bhanyā dharmaputra ḥyāke maca rākhanyā-paṭṭi-kā amsiyāra bhāi-le aputāli khāna pāuchan. āphu janmyākā-paṭṭi-kā dājyū-bhāi-le- arkā gotra-mā dharmaputra ḥyāke macā huna jānyā-ko aputāli khāna pauḍainan. marnyā-kā kāja-kṛyā garā̄i rahyāko sarkāra-ko humchā.

§8 kasai-kā 2/3 bhāi chan- samtāna bhayena ra. tes-mā eya kā- bhāi-le kasai-lāi- dharmaputra rākhya-ko cha- aru bhāi-kā pani samtāna nabhai- aputāli paryo bhanyā marnyā jyeṭhā kāmchā- bābu-ko kāja-kṛyā sata-gati garā̄i jo rahyāko- aputāli tesai dharmaputra basnyā-le khāna pāucha- bhiṁna bhai para saryākā dājyū-bhāi-le pāudainan.

[A209]

§9 aina-bamojima rākhya-ko dharmaputra ḥyāke macā-le ra- ḫolāji swāsni rākhi janmyākā chorā-le āphnā janmāunyā bābu-tira. aru chorā chan bhanyā- us-tāra-ko amṣa pāudainan- dharmaputra ḥyāke macā rākhanyā bābu-ko ra. ḫolāji-tira-kā

chorā-le āphnā āmā-ko dhana-sampati-ko aina-bamoji^{ma} amṣa khāna pāucha.

§10 āphnā janmāunyā bābu-tira⁻ aru chorā chainan. bābu-ko aputāli paryo bhanyā⁻ tyo aputāli⁻ aputāli khānyā bhāi-le pāudainan. dharmaputra ṭhyāke macā ra⁻ dolājī⁻bāṭa janmyākā chorā-haru-le⁻ janmāunyā bābu āmā-ko⁻ kāja-kryā gari us-ko dhana-sampati khāna pāucha⁻ dharmaputra rākhanyā⁻ bābu āmā-paṭti-ko pani dhana-sampati khāna pāuchan.

[B123]

§11 dharmaputra dolāji ṭhyāke macā jaśs⁻-le rākhyāko ho⁻ us-ko amṣa usai-le pāucha aru bhāi-haru-ko amṣa aputāli pāudaina.

§12 dharmaputra ṭhyāke macā lyāyā-pachi⁻ āphu-lāi chorā-chori bhayā bhanyā chori-ko bihā-kharca para sāri. chorā-samga barābara amṣa dharmaputra-le khānu.

§13 cāra barṇa chattisāia jāta-le dharmaputra ṭhyāke macā rākhatā⁻ āphnu samtāna najanmadai aghi-bāṭa aina-bamoji^{ma}⁻ dharmaputra rākhī⁻ sakyāko rahecha bhanyā⁻ pachi-bāṭa āphnā bibāhitā bhāṭa calanyā hawas nacalanyā lyāitā-paṭti hawas. samtāna janmyo bhanyā⁻ dharmaputra-ko ra⁻ bibāhitā⁻ lyāitā-paṭti janmyākā samtāna-ko⁻ āphnu biṃda hunā-le⁻ dharmaputra-ko ra⁻ lyāitā-paṭti-kā samtāna-ko barobara amṣa huṇcha⁻ garī dinu.

[A210]

§14 brāhmaṇa lagāyeta pāni calanyā⁻ jāta-saṃma-kā⁻ kasai-le āphu-bhaṇḍā upallā jāta-kā-lāī⁻ dharmaputra rākhyo ra⁻ 16 barkha-dekhi ubho-keā umera bhayākā dharmaputra basnyā-le⁻ ma āphnā khusi-le dharmaputra rākhanyā⁻ bābu-kā hāṭa-ko bhāṭa khāī unai-kā jāta-mā milchu bhāni adālata ṭhānā amāla-mā bhaṇna āyo⁻ arkā-lāi⁻ bhāṭa-mā boryāko pani rāhenacha bhanyā⁻ āphnā khusi-rāji-le⁻ pāni calanyā-saṃma-kā ghaṭi jāta-ko dharmaputra bhai bhāṭa-smeta khānyā-lāi⁻ ra⁻ dharmaputra rākhanyā⁻ bābu-lāī⁻ khata-bāṭa lāgdaina. tyo dharmaputra usai-kā gotra bhai us-ko aina-bamoji^{ma}-ko amṣa śrī-sampati khāna

pāucha. kāja-kṛyā pani usai-le garnu-parcha⁸ 16 barkha-dekhi udho-kā jñāna napa syākā-lāi⁹ phulyāi phakāi āphu-bham dā kama jāta-kā-le dharmaputra rākhyāko ho bhāta khuwāyecha bhani us-kā bābu dājyū-bhāi ra. tehi bhāta khānyā-le karāuna āyāo bhanyā bhāta khuwāunyā namāsinyā jāta-lāi aina-bamojima sarbaswa garnu. māsinyā jāta-le bhayā māsi dinu. bhāta khānyā 12 barkha-dekhi ubho-ko uhi jāta humcha. usai jāta-mā milai dinu. 12 barkha-dekhi⁹ mani-ko bhayā awb al-lāi 5 doyam-lāi 4 sima-lāi 3 caā hāra-lāi 2 rupaiyā-kā dara-le godāna li bhāta-ko patiyā garāi dinu.

§15 dharmaputra rākhanyā-paṭti chorā janmyākā chan. dharmaputra ḥyāke macā basnyā-le janmāunyā bābu-āmā-ko kāja-kṛyā gari us-ko amṣa aputāli khāyākā-mā dharmaputra ḥyāke macā ra ḫolāji rākhanyā-paṭti-kā chorā-ko bhāga lāgdaina. dharmaputra ḥyāke macā ra. ḫolāji rākhanyā bābu-ko dhana-sampati ra. dharmaputra ḥyāke macā ḫolāji basyā-pachi kamāyākāo aru dhana-mā. jam myākā chorā-ko ra. dharmaputra ḥyāke macā ḫolāji-tira-kā chorā-ko aina-bamojim amṣa lāgcha. dharmaputra ḫolāji ḥyāke macā rākhata eya ti diulā bhani rākhyāko rahecha bhanyā lekhyākē mātrai pāucha lekhyā-dekhi-bā=heka -mā [A211] dāiyā garnā pāudaina.

8. MsB, corrigé en petits caractères dans le texte.

9. MsB, corrigé en petits caractères dans le texte.

32 calan-ko

[A214][B125]

§1 āphnā rājā-kā chāpa lāgyākā asarphi mohora paisā gālanyā-lāi 1 rupaiyā gālyāko bhayā 5 rupaiyā-kā hisāba-le jati gālyāko ṭhaharcha us-ko pāca khamḍa baḍhata daṇḍa garī linu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§2 ghara bigri dāhā-mā pari. asarphi mohora paisā dām. gali ḍallo paryo cākā paryo kāma lāgena ājñā bacana diyā gāli phori aru kāma lagāudā hum bhani kohi sodhana āyā bhanyā aḍā gaudā adālata ṭhānā amāla-kā mālika dwāryā amāli mukhiyā-haru-le tyo ḍallā cākā heri bikaṁbā bhayāko ṭhaharyo bhanyā. ṭhaharyā gālana phorna ājñā bacamna dinu. in-ko ājñā bacana li-gālyākā phoryākā kurā-mā gālanyā phornyā-lāi ra. sodhana āyā-mā heri bikaṁbā bhayākā gālana phorna¹ humcha. bhani ājñā bacana diyākā kurā-mā ājñā bacana dinyā-lāi khata-bāta lāgdaina.

§3 chāpa lāgyākāo mānā pāthi tulo ḍhak. kuruwā-haru purānā bikaṁbā bhayā bhani. āphnā munāsiba-le gālana lāunyā ra. gāli dinyā duwai-lāi 10/10 rupaiyā daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu. bikaṁbā bhai kāma nalāgnyā bhayākā gālanā-lāi. adālata aḍā-kā adālata ṭhānā gauḍā-kā mālika dwāryā amāli dwāryā mukhiyā sādhi un-kā ājñā bacana-le gālanyā-lāi khata-bāta lāgdaina. adālata aḍā-kā adālata ṭhānā gauḍā-kā mālika amāli dwāryā mukhiyā-haru-le bikaṁbā bhayākā pāthi mānā kuruwā-haru gālana-lāi bacana dinu. purānā kucyāi nañā banāuna. sādhana āyā-mā bacana diyākā kurā-mā khata-bāta lāgdaina.

[A215]

§4 hirā moti paṁnā puṣparāja nīra. mugā mānika. hlasunyā gomeda lāla lāla ḍiyu gaihra kiṁnyā-le kini sakyā-pachi

1. MsA, le scribe avait oublié la dernière syllabe, il a intercalé un *n* ligaturé au *ph*.

jacāudā- jhuṭṭo ṭhaharyeā bhani 1 maihnā-bhitra karāuna āyā becanyā-lāi māla pheirtā garāī di kiṁnyā-ko thaili becanyā-bāta bharāi dinu. jhuṭṭā māla-lāi- saccā bhani becanyā-lāi- bigā-bamojima daṁḍa garnu. kinyākā 1 maihnā-pachi jhuṭṭā rahecha bhani karāuna āyā phirāda nasu~~h~~nu- becyā-kinyāko sadara huṁcha.

§5 aphima kasturi- attara carasa. eyati kurā misāhā kapaṭiyā garī becyo bhani kohi karāuna ayo bhanyā- kiṁnyā-le jāci bujhī kiṁnu. kini sakyā-pachi kapaṭiyā ho bhani phirtā garna pāudaina. kiṁnyā-ko māla sadara- becanyā-ko dāma sadara huṁcha- yo māla kapaṭiyā bhayā- phirtā garaulā bhamnyā lekhata garyāko rahecha bhanyā- likhata-bamojima garnu. i rakama-mā likhata nabhayāko guhāi jabāna-le bolyāko sadara huṁdaina.

§6 rupaiyā-ko calana gardā kāsā-kā tāb~~m~~ā-kā khoṭā rupaiyā kasai-le pani nalinu. nadinu. cheu-chāu-mā phutyākāo ra. malatā sadya rupaiyā li sāṭana āunyā-lāi 22 gamḍi-kā dar-le paisā dinu. paisā-le mohora sāṭana āunyā-lāi 22// gamḍi-kā dar-le paisā li mohora dinu. nañā nepāli asarphi-le mohora sāṭana āunyā-lāi 23// rupaiyā-kā dar-le asarphi ~~hi~~ mohora rupaiyā dinu. mohora rupaiyā-le- asarphi sāṭana āunyā-sita 24 rupaiyā-kā dar-le² mohora li asarphi dinu.

[B126]

§7 pāthi mānā kuruwā tulo ḍhaka-mā kamāniwālā banāi kapaṭa garnyā-lāi 20 rupaiyā daṁḍa garnu. kamāniwālā khāreja gari baḍhiyā-mā- chāpa lagāi calana garna lāunu.

[A216]

§8 chāpa nalāgyākā mi~~ḍh~~thyāudā 1/2 muṭhi 1/2 tolā-ko pharaka parnyā gari calana garnyā-lāi khata-bāta lāgdaina. testā mānā pāthi kuruwā tulo ḍhak barobara garī milāi chāḍi dinu.

2. MsA, da-le !

§9³ chāpa nalāgyākāo tulāo ḫhak phelā paryākā adālata ṭhānā-bāṭa japhata gari lilāma garī sarkāra dākhila garnu.

§10 pāthi-mā mānā 1// ko pharaka pārnyā-lāi rupaiyā 20 mānā 1 ko pharaka pārnyā-lāi rupaiyā 15 muṭhi 7-ko pharaka pārnyā-lāi rupaiyā 10 muṭhi 5-ko pharaka pārnyā-lāi rupaiyā 5 rupaiyā muṭhi 3-ko pharaka pārnyā-lāi rupaiyā 2// pāthi 1-mā muṭhi 2 mānā 1-mā muṭhi // ko ghaṭi-baḍhi pārnyā-lāi daṇḍa pardaina. mānā pāthi kuruwā-haru miḍhīhyāi barābara garāi cheādi dinu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§11 tulā-ḍhak-mā 6 tolā-samma-ko baḍhi-ghaṭi-baḍhi pārnyā-lāi daṇḍa pardaina. tulo-ḍhaka miḍhīhyāi barābara gari chāḍi dinu. dhārni 1-mā 6 tolā-dekhi 9 tolā-samma-ko pharaka pārnyā-lāi 10 dhārni 1-mā 9 tolā-dekhi 11 tolā-samma pharaka pārnyā-lāi 20 dhārni 1-mā 12 tolā-dekhi tolā 14-samma pharaka pārnyā-lāi 40 tolā 15-dekhi tolā 19-samma pharaka pārnyā-lāi 50 tolā 19-dekhi tolā 29-samma ghaṭi-baḍhi pharaka pārnyā-lāi 100 rupaiyā tolā 30 dekhi baḍhatā ghaṭi-baḍhi pārnyā-lāi 150 rupaiyā daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

[A217]

§12 nepāla-kā kaldā ra- asarphi-ko lina-dina gardā- sarkāra-ko bāki tirdā- sāhu tirdā- māla kiṇḍā 24 rupaiyā-mā linu-dinu. 24 rupaiyā-mā nalinyā kārindā- tahabildāra. sāhu- māla becanyā- jāgiradāra. darmāhādāra. mahājana gaihra- nalinyā-lāi bigā-bamojim- jaribānā garnu. asarphi li mohora sātanyā-lāi darbāra-kā- sarāphi bajāra-kā sarāphi-le āṭha ānā ghaṭāi- 23// rupaiyā-le sāti linu. cāsanī ghaṭāyo- taula-mā ghaṭāyo bhanyā- ghaṭāyāko kasara. jati ṭhaharcha- utti bigo li- bigā-bamojima ṭaksāri-lāi jaribānā garnu.

§13 dasa cyūti-ko eyaka muṭhi- dasa muṭhi-ko yaka mānu. āṭha mānā-ko eyaka pāthi- bisa pāthi-ko eyaka muri- eyasai rita-le lina-dina-ko byabahāra garnu. eyasa rita-ko calana garnu. eyasa-

3. MsB, l'article 9, apparemment oublié, a été ajouté par le scribe lui-même page 127, en fin de chapitre.

bamojima-mā ghaṭi-baḍhi pāri calana⁴ garnyā-lāi 5 rupaiyā
damḍa gari li eyahi rita-bamojīma. thāmi dinu.

§14 dasa lāla-ko eyaka māsā dasa māsā-ko eyaka tolā cāra
tolā-ko eyaka pala sattāisa tolā-ko yaeka boḍi- yaka saya bāhra
tolā-ko eyaka bisaulī dui bisaulī-ko eyaka dhārni tulā-ko eyasai
rita-le biya bahāra garnu. eyasai rita-le lina-dina garnu. eyasa-
bamojima-mā ghaṭi-baḍhi pārī calana garnyā-lāi 20 rupaiyā
damḍa gari eyahi rita thāmi dinu.

[B127]

§15 āphnā rājā-kā rājya-mā basi- āphnai rājā-ko bāhiḍo ṭaka
jaśs-le lāulā banāulā us-ka⁵ bhāi chorā-ko amṣa ra. chori-ko
bihā-kharca para sāri. sarbaswa gari 6 barkha kaida garnu-
myāda-kāo rupaiyā ḍabala-kā dara maihnā-kā 10 rupaiyā-kā
hisāba-le- diyā hī- chāḍi dinu. eyasa desa-kā mānisa-le-
mugalānā-māai gai tak māryāko rahecha bhanyā rajidaṇṭa-sita
bhani testā-lāi jhikāi sadara-bamojima sajāya garnu.

[A218]

§16 āphnā muluka-kā mānisa-le hawas bā arkā-kā muluka-kā
mānisa-le hawas āphnā muluk-mā basi birānā- desa-kā rājā-ko
bāhiḍo ṭaka banāunyā- lāunyā-lāi- aina-bamojima-ko amṣa
sarbaswa gari 1 barkha kaida garnu- rupaiyā tīryā li chāḍi dinu.

§17 ṭaksāra.-bāheka aru ṭhāu-mā āphnā munāsiba-le- kasai-le
asarphi mohora paisā-ko tak māryāko dekhi adālata ṭhānā
amāla-mā jāhera nagari dabāunyā-lāi. sun-ko tak māryāko dekhi
dabāyāko ṭhaharyā 100 cādi-ko tak māryākāo dekhi dabāyāko
ṭhaharyā 60 paisā-ko tak māryāko dekhi dabāyāko rahecha
bhanyā 20 rupaiyā damḍa garnu. rupaiyā natiryā- maihnā-kā 5
rupaiyā-kā dar-le kaida garnu.

§18 kasai-le phalāma-kā paisā banārī- tābā-kā paisā-bamojima
calana calāyo bhanyā tes-ko aina-bamojima-ko amṣa sarbaswa
garī 3 barkha kaida garnu. myāda-kā rupaiyā ḍabala-kā dara

4. MsA, cana !

5. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

maihnā-kā 10⁶ rupaiyā-kā dar-le diyā li chāqī dinu. phalāma-ko cakki mātra banāyāko rahecha- ṭaka lāyāko rahenacha- calana pani calāyāko rahenacha bhanyā- 1// barkha kaida garnu- myāda-kā rupaiyā diyā li chāqanu.

§19 sarkāra ra. duniñā-mā- khoṭā rupaiyā-ko calana kasai-le nagarnu. malatā ra cheu-chāu-mā gherā jharyākā ra. phuṭyākā sarkāra- kā kāriṇḍā-le pani bujhi linu. dinyā ṭhāu-mā pani dinu. bajāra-kā mahājana- sarāphi pasalyā gaihra-le pani. malatā ra. phuṭyākā- gherā jharyākā lina-dina garnu. jaśs-le phuṭyākā ra. gherā jharyāko bhani lewaina- sarkāra-kā kāriṇḍā duniñā mahājana sarāphi pasalyā gaihra-le jati rupaiyā lidaina- utti rupaiyā jaribānā garnu.

6. MsB, ajouté en petits caractères.

33 ilama-roji-ko

[A221] [B129]

§1 sunā cādi saccā jaśs-le banāuna jāññdacha. usa-le banāunu becanu. khata bāta lāgdaina. tāmbo rāñ khāpprā pitala-ko jhuṭā banāi. sunā cādi ho bhani becanyā-lāi ra. kaccā sunā cādi beci hiḍanyā-lāi aina-bamojima-ko amṣa para sāri. testā-ko amṣa sarbaswa garī 6 barkha kaida garnu. eyastā-kā matalabamā pasi kaccā sunā cādi beci hiḍanyā-lāi 3 barkha kaida garnu. inheru-kā myāda-kā rupaiyā maihnā-kā 10 rupaiyā-kā dar-le diyā. li chādi dinu.

§2 bāruda banāuna jāñnyā-le bāruda banāunu becanu. khata-bāta lāgdaina.

§3 dāhmi choḍyākā sāḍhyā jotanyā cāra barṇa chattisaiā jāta gaihra-lāi 2// rupaiyā damḍa garnu. phalānā-le sāḍhyā jotyāko cha bhani. arkā-lāi poli sābita garna nasakanyā-lāi pani 2// rupaiyā damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§4 ausi-lagāyeta. parba cāḍa-bāḍa-mā duniñā-le goru joto bhani damḍa garnyā amāli-lāi usa-le damḍa gari liyāko bigo raiti-lāi phirtā garāi. usai bigā-bamojima damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§5 upāḍhyā jaisi rajapūta. tina-sahara-kā newāra jāta gaihra cāra barṇa chattisaiā jāta-kā lognyā swāsni-haru-le āphnā jibikā-nimitta goru rāgā ghodā nāri¹ halo jotanyā-lāi khata bāta lāgdaina. jotanyā-le prāyaścitta pani garnu. pardaina. kasai-le halo joto bhani bhāta kāḍhyo bhanyā 10 pāni kāḍhyā 5 rupaiyā-kā dara-le kāḍhanyā-lāi damḍa garnu.

[A222]

§6 cāra barṇa chattisai jāta gaihra-kā lognyā swāsni-haru-le halo joteā bhani khata lagāi adālata ḫānā amāla-bāṭa damḍa

1. Absolutif de *nārnu*, ND.341a, ‘To yoke’.

garyā bhanyā una-le garyākā daṇḍa-ko bigāo-bamojima khata lāunyā adālata ṭhānā amālawālā jo ho usai-lāi daṇḍa gari linu.

§7 ilama bhanyāko jāta jāta-ko chaina- cāra barṇa chattisai jāta sabai-le pāina hālanu juttā kapaḍā syūna. khāni khaṇna suna dhūna awāla-mā āgo lāunā. kuhmīhāla-ko kāma garna- mādala-haru-mā khari lagāuna lāuna gaihra- sabai kāma-ko ilama garna ra. beca-bikhana gari jibikā garna humcha- jāta jādaina. eyas-mā jāta jāmcha bhamnyā ra. bhāta pāni kāḍhanyā- lāi 50/50 rupaiyā daṇḍa garnu.

§8 cāra barṇa chattisai jāta gaihra-le tala mānisa sugura-ko naraka- ubho hirā moti-sam̄ma-ko baṇḍa-bepāra garna humcha- mānā pāthi kuruwā tulāo ḍhak-le bharnā taulana jokhana pani humcha- khata lāgdaina. jāta pani jādaina. khata lāgcha bhamnyā ra. jāta jāmcha bhamnyā-lāi 50/50 rupaiyā daṇḍa garnu.

[B130]

§9 kasai-le tāgādhāri jāta gaihra-lāi- yo tāgādhāri jāta ho bhani jāni jāni jāḍa rakṣī jāta jānyā kuro khuwāyo bhanyā khuwāunyā-ko² aina-bamojima aṁsa sarbaswa gari māsi dinu- jāta thāhā napāi bhora-mā khuwāyecha bhanyā ra. khānyā tāgādhāri jāta-le pani- āphnā jāta chapāi- ḍhāṭi khāyāko rahecha bhanyā- khuwāunyā-lāi³ khata-bāta lāgdaina. khānyā-lāi- jāta- patita garāi. matawālī śūdra jāta-mā milāti dinu.

[A223]

§10 jāḍa rakṣī ajimānā mada gaihra banāunyā becanyā-le- anāja gaihra-ko banāunu. yo jāta ho bhani. janāu di becanu- kiṁnu. dālacini masalā kāṭha-pāta phala-phula jari-buṭi lāgu ciija gaihra-ko araka ho bhani- kasai-le nabecanu. nakimnu- becanyā-lāi aina-bamojima-ko aṁsa sarbaswa garnu. kiṁnyā khānyā-lāi 100 rupaiyā daṇḍa garnu.

2. MsA, original effacé et remplacé en petits caractères.

3. MsA, khuwāu en fin de ligne, le scribe a omis nyā au début de la suivante.

§11 12 barkha-dekhi udho-kā ketā-keṭi bābu-āmā dājyū-bhāi māmā kohi nabhayākā asāmi ghara kheta jagā jamina pani kehi nabhayākā adālata ṭhānā-mā āyā bhanyā tin-ko janma-thāt⁴ jāta-bhāta sodhi nāu lekhi testā-lāi adālata ṭhānā-kā āphisara-le sadābarta-bāṭa rojindā sidhā-ko hamḍī-ko⁵ bamdobasta gari pālanu. barkha-kā 2 jora kapaḍā khāḍi sardu-kā⁶ sadābarta-kā nagadi āmdāni-bāṭa dilāi dinu. *eya* stā ketā-keṭi brāhmaṇa kṣatriya baiṣya śūdra i cāra jāta-lāi kumāricoka-kā subbā dīṭhā mukhiyā-kā jimmā gari hājira-mā lekhi bahi-kā⁷ kāma-mā lekha-paḍha garna sikāi tālima garnu. śūdra-jāta bokanyā khamnyā kheti garnyā-lāi kampū-kā jaṅgi kotyā⁸ dīṭhā lājimā dīṭhā hātisāra tabelā gāi-kā goṭha-kā dīṭhā-kā jimmā hājira gaṛī tālima garnu. kāma garna dinu. kārigaḍha-lāi megajina darji-khānā sila-khānā-kā dīṭhā-kā jimmā tālima *kāma garāuna dinu dhobi teli-lāi dhobi teli-nāikyā-kā jimmā tālima*⁹ garna kāma lāuna dinu. bekāma-mā inahearu-lāi narākhanu. jāta thāhā napāyākā mānis-ko jāta khāna-khawās humčha.

4. ND.208a, *janma-thāt*, ‘Birthplace’.

5. ND.629b, *haṇḍī*, ‘An earthen pot; — regular alms given to the poor’.

6. Non enregistré dans ND ; BNK.809b : *ek prakāra-ko moṭo khāḍi* « une sorte d’étoffe artisanale épaisse ».

7. MsA, *wahi* !

8. ND.107a, *kote*, ‘The headman among baggage porters or coolies’.

9. MsB, *kāk*., le texte est inséré avant le sceau final.

34 rukha kāṭnyā-ko.

[A226] [B132]

§1 lālamoha~~o~~ra daskhata-le bamda garyākā jagā-mā ra- arkā-kā guṭhi birtā bekha chāpa gaihra-mā pālyākā rukha~~haru~~ kāṭanyā-lāi awala doyam sima cāhāra gari 4/3/2/1 rupaiyā-kā dara~~a~~-le daṇḍa garnu. kātyāko māla pani jas-ko ho usai-lāi phirtā garāi dinu.

§2 bāṭā padherā kulā-mā lāyākā rukha jagā-kā dhani-le pani nakāṭanu. aru-le pani kasai-le nakāṭanu. bāṭā padherā kulā muhāna-kā rukha kāṭanyā-lāi aw~~bala~~ rukha kāṭanyā-lāi 4 doyama rukha kāṭanyā-lāi 3 sima rukha kāṭanyā-lāi 2 cāhāra rukha kāṭanyā-lāi 1 rupaiyā-kā dara~~a~~-le daṇḍa garī kātyāko rukha pani nadinu. rupaiyā nadinyā-lāi aina-bamojima kaida garnu.

§3 gorkhā-rāja bhara madhyesa gaihra-mā guṭhi sadābarta-
bekha~~a~~ chāpa~~a~~ mānācāwal ra. rupaiyā tiri khānyā ra. jāgira-ko
bihorā paryākā phigaḍhāra-wālā-le ra. jāgirādāra-le bana kāṭi
kāṭha becana huḍaina. āphnā ghara bagaicā bāri banāuna-
saṁma humcha aina bhayā-pachi kasai-le bana kāṭi kāṭha
bececha bhanyā~~a~~ becyākā rupaiyā. lilāma garī. usai bigā-
bamojima daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida
garnu.

§4 birtāwāla-le āphnā birtā-kā 4 kilā-*bhitra-kā jagā-kā rukha*¹
kāṭi becana huḍcha khata-bāta lāgdaina.

1. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

35 kāgaja-jāca-ko

[A228] [B133]

§1 kumāricoka -bāṭa rakama -rakama -kāo jmā-kharca-phārakha-ko lālamohora- garāū̄dā jmā-kharca-kā sira-ko baṇḍa māṭra lyāi mohora nagaraunu- jmā-kharca wāsila-wb āki tayāra gari ḍhaḍā-mā sira gāsi taiyāra bhayā-pachi- mohora garāunu. yo aina nāghi kāma garnyā kumāricoka -kā ḫiṭṭhā mukhiyā-haru-lāī- kehi nakhāi garyāko rahecha bhanyā 10 rupaiyā damḍa garnu. kehi khāi garyāko rahecha bhanyā bigā-bamojima damḍa garnu.

§2 kamyaā̄dari¹ kitāba lekhanyā-le thamauti garnyā baḍhuwā hunyā nañā hunyā mānis-ko nāu bipti pāri kitāba-mā lekhi dinu. aḍā gauḍā-mā ra- kāja-mā tāḍhā gayākā bhārādāra. kāmadāra-haru-sita-kā jāgiryā mānisa-haru-ko thamauti² pajani garyāko tophāwata naparnyā garī kāgaja lekhi paṭhānu. so-bamojimā- kamyaā̄m̄ dari kitāba lekhanyā-le mukhati yāra-sita jāhera gari kitāba-mā nāu lekhi dinu. kamyaā̄m̄ dari kitāba lekhanyā-le kitāba-mā nāu caḍhāi diyena bhanyā. tesa jāgiradāra-ko bāli kitāba lekhanyā- akhatyārawālā-bāṭa bharāi dinu. jāgira pāunyā-thamauti garnyā baḍhuwā hunyā mānisa -le pani āphānu- nāu caḍhāi māgana gayāko rahenacha bhanyā- barkha-dina kāma garyāko bhayā pani bāli pāudainan .

§3 jas-ko jimmāwāli lekhiṇcha- us-ko bharapāī nali usa-lāi thāhā nabhai jimmāwāli nalekhanu jasa-le jimmāwāli lekhiyākā mānisa-lāi rākhena- usa-le āphnu mānisa pani lina paṭhāyāko chaina- bhanyā lekhanyā-le tes-ko bihorā bujhānu. piṭhiyā pari lekhiyākā-le bujhānu pardaina.

[A229]

§4 kāriū̄dā-le yo dastāweja garna hum̄daina. eya sto dastāweja bhayā. sarkāra kampūpalṭam̄ kampani-ko ghaṭcha

1. MsA, la nasalisation est notée par un demi-cercle.

2. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

bigrāmcha bhani samajhāudā samajhāudai mālika-le dastāweja gari diyā bhanyā ra kārobārī-kā piṭha pari. mālika-le mohora dastākhata dastāweja gaihra sanada gari didā bigrana gayākā kurā-mā kārobārī kāriṁdā-lāi bāta lāgdaina sanada gari dinyā mālika-le bujhāunu parcha ghaṭāyākā bigā-bamojima jaribānā garnu.

§5 hākima-le āphnā kāriṁdā-lāi aghi-bāṭa eya kā-sawāla-le kāma lāyo pachi bahi-patra bujhāudā purānu sawāla lukāi arkai sawāla tulyāi dekhāyāe chan ra. phārkhati nahudai aghi-bāṭa jāhera bhayo bhanyā sawāla gari dinyā hākima ra. sawāla uṭhāunyā rakami³ duwāi-lāi 1 lākha-ko 1 saya rupaiyā-kā dāra-le jaribānā garnu. phārkhati bhai sakiyā-pachi jāhera bhayā aghi-bāṭa bhayāko lukāi pachi-bāṭa tulyāyākā daskhat sawāla-le cori khāyā-bamojima-ko bigo bharāi bigā-bamojima damḍa garnu. rupaiyā natiryā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dāra-le kaida garnu.

[B134]

§6 tithi-miti beyahorā ḍhāṭī⁴ mohora daskhata bhayākā-lāi kusamaya-mā pani khosi 1 sāla-kā ubajani-bamojima damḍa gari li ḍhāṭi garāyākāo mohaora daskhata dhulāi dinu. tithi-miti beihorā naḍhāṭi bhayākā ajāna māsa-mā khosana hudaina ajāna māsa-mā⁵ khosanyā-lāi pani 1 sāla-kā upbajanī-bamojima damḍa garnu. damḍa-ko cauthāi jitāuri li jagā bihorāi dinu.

§7 aghi parāpūrba-dekhi śrī 5 sarkāra-bāṭa kaunai kurā-ko lālamohaora gari baksāndā mukhatyāra-lagāyācta sabai bhārādāra-haru-le mohaora-kā piṭha-mā nāu thara māṭra mārphat ruju-mā lekhanyā dastura calāi āyāko rahecha eya sa kurā-le darjā māna marātaba thāhā hoi saktaina. tasartha 1912 sāla āświna ssudi 10 roja 7-dekhi⁶ mukhatyāra bhara=bhārādāra-le [A230] lālamohora-mā mārphata ruju cahrāudā āphnā āphnā darjā māna marātaba-smeta-ko nāma⁷

3. MsB, *ra.kami* !

4. Sic MsA !

5. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

6. L'édition KNM donne 1922, erreur évidente de transcription.

7. Les manuscrits ont *nāma*, deux fois ; il s'agit probablement de la métathèse

lekhānu. nāma marātaba nalekhiyākā mārphata ruju-ko sadara humdaina eya hi aina-bamojima garnu.

§8 jyāna-ko badalā jyāna mārna lālamohora gari mārphata ruju cahrānu pardā adālata-kā mālik śrī jaj hākim 1 śrī guru dharmādhikāra 1 kausi-kā mālika 1 khajāmcī 1 eyati 4-kā mārphat nabhai lālamohora-ko ramānā nagarnu. kausi-kā mālika khajāmcī nabhayā-dekhi aru nāhā-kā kāji karṇaila-haruko mārphata cahrāi jagā jagā-mā paṭhānu parnyā ṭhāu-mā paṭhānu.

§9 lālamohora daskhata gardā garāunū dā jagā-ko uṭhati sabai lekhi tirnyā ra māpha hunyā kalama chūtyāi lekhānu lekhānu. mohora daskhata bhayā-pachi uṭhati dabāyāko ṭhaharyo bhanyā dabāi khāyāko bigo phirtā garāi mohora daskhata garnyā garāunyā-mā jo dabāhā ṭhaharcha usa-lāi jagā-kā uṭhati-bamojima- jaribānā garnu damḍa-kā rupaiyā trena bhanyā aina-bamojima kaida garnu. jagā usa-bāṭa jhiki dinu. jagā pāudā-kheri muṭha ḍhāti garnyā pāunyā ra. garāi dinyā-lāi aina-bamojima jaribānā pani parcha jagā pani jhikimcha pāudā-kheri muṭha ḍhātyāko rahenacha pachi-bāṭa 4 kilā ra sibānā lagā-bhitra abāda gulajāra gari baḍhyāko rahenacha bhanyā sanada garnyā ra garāunyā-lāi damḍa jaribānā pardaina. jagā pani jhikidaina.

§10 lālamohora śrī miniṣṭara -kā daskhata chāpa lagāunyā-haru-le kasai-ko jyū jānyā sarbaswa garnyā rupaiyā paisā-ko tanukhā garnyā gharabāri garnyā eyati kāma-kā daskhata mohora gardā śrī miniṣṭara.-samāga sādhī kausi kumāricoka adālata-kā kāriyā dā-le jasa-le puchyā chāpa lāunu parnyā ho una-le puchāra-mā chāpa mārphata gari lyā=yākā [A231] mohora daskhata garānu puchyā chāpa nalāyākā bicai-mā chāpa garāyāko ṭhaharyo bhanyā mohora daskhata jācanyā testā kāriyādā-lāi kāma-bāṭa barkhāsa gari jāgi ra khosi dinu. garāi diyāko mohora daskhata badara humchā.

de māna : rang dans la hiérarchie.

[B135]

§11 mukhatyāra-ko chāpa lagāunu parnyā gaihra daskhat-mā jagā jagā-kā kārimdā-ko puchyā-chāpa lāi lyāunu- jagā jagā-kā puchyā-chāpa *lāgti* āyākā *ra*⁸. puchyā-chāpa nalāgnyā hukuma-le bhayākā daskhata-mā pramāṇa *gī* lekhi gaihra daskhata-kā piṭha-mā- muluki subbā-ko nisāni-ko chāpa *lyāgyā*-pachi⁹ mukhatyāra-ko chāpa lāunu. bemunāsiba daskhata garyāko thaharyo bhanyā- puchyā-chāpa lāunyā ra muluki subbā-lāi jāgira khosi kāma-dekhi khāreja gari dinu.

§12 amgreja-bāta āyākā- yādadāsta-kā kāgaja-ko dui dinabhitra-mā śrī ministara -sita biṁti gari jabāba-ko kāgaja tayāra gari. kausi-mā basi kārobāra-ko kāma garnyā mālikā-cheu di. chāpa garāi paṭhāi dinu. jabāpha-ko kāgaja taiyāra garenan bhanyā munsī-lāi 5 rupaiyā jaribānā garnu. jabāpha-ko kāgaja muniśi-le taiyāra gari diyā-pachi- chāpa lāunyā kāma linyā-le rāta dina jaunā bakhat-mā bhayā pani. biṁti pāri chāpa garāi diyena bhanyā usa-lāi pani 5 rupaiyā jaribānā garnu. śrī ministara-samga biṁti gardā jabāpha nikāsā bhayena bhanyā- muniśi-lāi ra chāpa garāi dinyā-lāi jaribānā māpha.

§13 swāsni mānisa-haru kasai-le hāmrā tariyāni-mā ghara hunyā-bāheka- mahābhāra himālayea nāghi kāhi tirtha-barta garna bhani jāmchau bhanyā 45 barkha nāghyākā sadhawā āphnā khasama-kā sātha-mā jāchau bhamnyā-lāi ra. bidhawā-haru-lāi jāna dinu. eyastā-ko rāhādāni garnyā jimmā hālanyā- laijānyā-lāi khata-bāta lāgdaina. 45 barkha na pugyākā¹⁰ swāsni mānisa-lāi 25 janā-saṁma paharā cauki gari laijāna sakanyā-le laijānu. rāhādāni pani garāi dinu. eyati paharā rākhana nasakanyā-le sadhawā bidhawā- swāsni-haru ra. kamāri badhetyāni cākarāni-smeta kasai-lāi pani jāna nadinu. eyastā-ko rāhādāni pani nagarnu. jimmā pani kasai-le nahālanu- li pani

8. MsA, original effacé, remplacé en petits caractères ; de plus *yā* est ajouté sous la ligne.

9. Sic MsA !

10. L'omission de *na* dans le MsA est, comme le montrent la lecture du MsB et le contexte, un oubli du scribe.

kasai-le [A232] najānu 45 barkha napugyākā swāsni mānis-ko rāhādāni gari dinyā-lāi ra- jīmmā hāli dinyā-lāi jāgira-bāṭa khāreja garī jati janā-ko rāhādāni garī diyāko cha uti-ko muḍakā 20/20 rupaiyā-kā dara-le jaribānā garnu. laijānyā-lāi pani sohi-bamojima jarībānā garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§14 45 barkha-dekhi udho-kā swāsni mānisā gaihra tirtha garna jām chau bhamnyā-lāi mahābhāra-ko ḍāḍo kāṭana nadinu āphnā swāsni chorā chori li hāmrā muluka tarāi-mā gai kheti-pāti gari khām chau bhamnyā-lāi gai basna dinu. eya stā-lāi rāhādāni garnyā jimmā hālanyā-lāi jarībānā hudaina.

§15 lālamohāra ra- bajira-keā daskhata garāumāndā eya ka thoka bei horā-ko eya ka thoka behorā dekhāi bajira-lāi bei horā ḫhāti- lālamohora daskhata garāi. liyāko ṭhaharyo bhanyā- testā mohāra daskhata ḫhāti garāi dinyā ra. kārindā bhai āphu-le jāni jāni behorā ḫhāti garāi diyāko ṭhaharyo bhanyā testā-lāi aina-bamojima sarbaswa garī- jāgira-dekhi khāreja garnu. mālika -ko pramānagi-le bhayākā ra. yo kurā yasto ho bhani behorā kholi mālika-lāi janāim bhayākā kurā-mā kāriñdā-lāi pakrāu¹¹ pardaina.

[B136]

§16 kohi rājya-sita laḍāi paryo usa belā-mā dusmana-sita gai mili āphnā jagā jamina sahi garāi thāmanyā-kā jagā jamina sarkāra-bāṭa japha ta garī linu. i aina aghi 1825 sāla-mā śrī 5 baḍā mahārājā pṛthwī nārāyaṇa sāha-bāṭa bāḍhi baksyāko sadara ṭhahāri sohi aina thāmiyo.

[A233]

§17 mahārāja bajīra kausala aru umarāwa-haru-le kausala garī- mohora- tāmāpatra bhai kausi-kā syāhā-mā nakkala pani lekhiyāko cha bhanyā jagā jamina- sadābarta guṭhi birtā marauṭ phik^g adhāra- bekha gharabāri jyūni ijat māna marātaba jāta-

11. Ajouté en petits caractères dans le MsA ; cette correction n'est pas reprise dans le MsB.

bhāta jasa jasa-le rijhāi- jo jo sanada-bamojima. baksi pāi āyāko cha- so takṣīra nabhai japhata humdaina. i aina aghi 1825 sāla-mā śrī 5 baḍā mahārājā pṛthwinārāyaṇa sāha-bāṭa- bādhī baksyāko sadara ṭhahari sohi aina thāmiyo.

§18 sarkāra.-bāṭa mukhatyāra- ra. mukhatyāra-kā bhāi chorā-le pāyāko guṭhi birtā phigadhāra bekha marauṭa- mānācāwala gharabāri chāpa gaihra- pāyākā kurā-ko mohaora-mā- usa bakhat-mā-kā kājī- ra bhārādāra-haru-ko mārphata paryāko rahecha bhanyā sadara humchā- mārphata nabhayākāo mohora-le pāyākāo sadara humdaina. duniñā gaihra-le pāyākā-mā- usa belā-kā mukhatyāra-ko mārphata bhayākā lālamohaora-le pāyāko sadara humchā. mukhatyāra-ko mārphata nabhayāko mohora-le pāyāko sadara humdaina- japhata humchā.

§19 jyāna sambaṇḍhi-kā kurā- jāri-kā kurā jāta-sambaṇḍhi-kā kurā- karaṇi bhāta-pāni sambaṇḍhi-kā kurā-ko kāgaja lekhatā āphu-le lekhyā lekhāyākāo kāgaja-mā na-bhayākā mānisa sāchi lekhyo- athabā nabhayāko sābhā-samuccaya sāchi lekhyo tesai kāgaja-le kehī- birāwa nagarnyā-ko jyāna maryāko rahecha robakāra gardā kāgaja-mā lekhiyākā mānisa sāchi basyākā ṭhaharenan bhanyā testā-lāi jyāna-ko badalā jyāna linu. muḍinyā jāta rahecha bhanyā- dāmalā garnu. jyāna maryāko rahanacha bhanyā kāgaja lekhāunyā-lāi 1// barkha kaida garnu. myāda-kā rupaiyā tiryā li chāḍi dinu. arkā-le ahrāi nabhayākā mānisa sāchi hāli kāgaja lekhi dinya-lāi 50 rupaiyā damḍa garnu.

[A234]

§20¹² adālata ṭhānā-bāṭa- nisāpha herdā- amnyāya-mā lālamohora- daskhata bhayāko rahecha- nisāpha gardā pani amnyāyai ṭhaharnai gayo bhanyā- tyo lālamohora- daskhata jhiki- aina-bamojima nisāpha garnu. jhikiyākā lālamohora daskhata sabai janmā garī barkha dina-samma-ko eyakai coṭī dhulāunha lyānu.

12. MsA, changement de main pour l'article 20 ; 21 est encore d'une autre main.

§21 jyāna sanām̄ baṇḍhi jānī karaṇi jāta-bhāta-kā kurā-bāheka
 aru kurā-mā nabhayākā mānis-ko nāu lekhi kacahari-mā
 nabhayākā mānis-ko sahi hāli jhuṭṭā ciṭhi-patra muculkā
 tamasuka gaihra kāgaja jāla-sāja garī. lekhana lāunyā-lāi. 60
 rupaiyā jāni jāni eya stā kāgaja lekhi dinyā-lāi. 50 rupaiyā damḍa
 garnu. rupaiya natiryā aina-bamoji ma kaida garnu.

***MsB* [B137]**

§22 lognyā mānisā bā. swāsni mānisā kasai-le mānisā māryāko
 rahecha bā kuṭ-piṭ garī aina-kā myāda-bhitra-mā mānisā
 maryāko rahecha ra. yasto garī mānisā maryākā kurā-mā
 phalānā-le māryāko hoina bā phalānā-le kutyākā coṭ-le myāda-
 bhitra maryāko hoina. myāda nāghyā-pachi maryāko ho bhani
 jāla-sāji garī jhuṭṭo kāgaja lekhana launyā ra. lekhanyā jyāna-
 saṁbaṇḍhi-mā jāla-sāja garyāko ṭhaharnā-le mokhya-lāi 60
 rupaiyā aru-lāi 50/50 rupaiyā damḍa garnu. myāda-kā rupaiyā
 diyā li chāḍanu.

§23¹³ kohi sadhawa swāsni-le āphnā lognyā-kā sātha-mā tirtha-
 barta garna desa-pardesa jāṇchau bhanyā 45 barkha-ko umera
 bhayāko nabhayā pani us-kā lognyā-kā sātha-mā tirtha garna
 jāna dinu. estā-ko rāhādāni garnyā jimmā hālanyā. laijānyā-
 haru-lāi bāta lāgdaina.

13. MsB, changement de main pour le dernier paragraphe.

36 kirtyā kāgaja

[A237] [B138]

§1 kirtyā tamasuka-le asāmi samāyo¹ purpakṣa-mā kirtyā ṭhaharyo bhanyā testā kirtyā tamasuka garnyā-lāi jati rupaiyā samāyāko cha maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le rupaiyā kaṭti nahumjyāla² kaida gari rākhanu. kaida-kā rupaiya tiryā rupaiyā li chādi dinu.

§2 lina-dina kārobāra kehi nabhayākā kurā-mā pharebi jhuṭo kāgaja banāi eyati rupaiyā linu cha bhani pakrana āunyā-lāi bigā-barābara damḍa garī linu³ daṇḍa-ka rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§3 sarkāra-lāi eyati jagā¹ eyati rupaiyā cāhiyo athabā jyū cāhiyo bhani pharebi kirtyā mohaora¹ mukhatyāra-kā kirtyā daskhat li¹ muluk-mā¹ gai kāja-kāma tartahasila¹ garnyā-lāi aina-bamojīma¹ amṣa bihā-kharca para sāri¹ us-ko sarbaswa gari dāmala¹ garnu. lālamohora daskhata nagarā¹ muluka-mā gai¹ sarkāra-lāi¹ mukhatyāra-lāi¹ cāhiṇcha bhani japhatia gari bā ḏhāti linyā-lāi duniñā-ko bigo phirā¹ bigā-kō¹ dobar¹-kā dar¹-le kaida garnu. rupaiyā tiryā bigā-ko caubara-kā hisāba-le diyā linu².

§4 kasai luccā-le arkā-kā jāgira¹ birtā gaihra jagā-ko bāli tirjā-purjā garāi¹ ḏhāti chali bica-mā jagā-bāṭa uṭhāi laigayo bhani¹ kohi karāuna āyo bhanyā¹ testā luccā-lāi pakri usa-le uṭhāi liyākā bāli-ko bigo bharā¹ di bi¹ gai-bamojima³ jaribānā garnu. natiryā aina-bamojima kaida garnu. bāli becanyā jāgiryā rahecha bhanyā¹ tes-ko jāgi¹ rā japhata gari tānā-bānā cyāti palṭā¹ mā¹ ghumāi choḍi dinu. eyastā-ko pākyāko bāli bhayā pani nadinu.

1. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

2. MsA, texte original effacé et remplacé en petits caractères. Une ligne a été ajoutée à l'article original, le sceau final a été lavé et remplacé par un autre à la fin de la dernière ligne.

3. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

[A238]

§5 darbāra-bāṭa napāyāko pagari Mai-le pāyāā bhani parpajani garnyā jagā-ko kāja-kāma garnyā-kā bhāi chorā-ko amṣa ra chori-ko bihā-kharca para sāri sarbaswa gari tesa-lāi 3 barkha kaida garnu. **eyastā-lāi** myāda-kā rupaiyā dawbala-kā **hisāba-le** diyā li chādi dinu.

§6 darbāra-bāṭa napāyāko pagari pāyāā bhani parpajani garnyā arkā-ko chāpa cori ḍhāṭi **lyāunyā** kirtyā chāpa gari daskhata paṭṭā ciṭhi-patra tirjā-purjā patiyā-rasida phārakhata-tamasuka gaihra garnyā-sam̄ga yo jhuṭṭo ho bhani jāni jāni testā-sam̄ga mili **kāja kāma** garnyā-lāi. 1// barkha kaida garnu myāda-kā rupaiyā tirchu bhanyā aina-bamojima li chādi dinu.

§7 *darbāra-bāṭa napāyāko⁴* pagari pāyāā bhani parpajani garnyā arkā-ko chāpa cori ḍhāṭi lāunyā kirtyā chāpa gari. daskhata paṭṭā ciṭhi-patra tirjā-purjā patiyā sawāl phārakhata-tamasuka rasida kabaca gaihra garnyā-sam̄ga yo jhuṭṭo ho bhani thāhā napāi mili kāma garnyā-lāi choḍi dinu. takṣīra jaribānā kehi pardaina.

[B139]

§8 lālamohora. mukhatyāra-kā daskhata-kā kirtyā chāpa banāuna lāyāko ho bhani jāni jāni chāpa banāunyā ra. namunā banāi dinyā-lāi aina-bamojima sarbaswa gari chādi dinu.

§9 lālamohora. mukhatyāra-kā daskhata cori chāpa lāunyā ra. kirtyā banāunyā-lāi aina-bamojima-ko amṣa sarbaswa gari dāmala garnu.

§10 lālamohora. mukhatyāra-kā daskhata-ko amka akṣara-khurki meti ghaṭi-baḍhi pārnyā-lāi aina-bamojima-ko amṣa sarbaswa gari chādi dinu. daphadara-kā tirjā-purjā-dharmādhikāra-ko chāpa lāyākā patiyā ra. bhaibhārādāra-kā daskhat-ko amka akṣara khurki meti ghaṭi-baḍhi pārnyā-lāi bigo bharāti bigā-bamojima damḍa gari **li** 1 barkha kaida garnu.

4. MsA, corrigé dans le texte.

daṁḍa-kā rupaiyā-mā- aina-bamojima diyā linu. kaida-ko dawbāl diyā li chāḍanu.

[A239]

§11 kasai-le āphu-lāī bhayākā jitā-patra-mā thorai rahecha us-mā aṁka akṣara khurki ghaṭi-baḍhi pāri lekhyāko rahecha bhanyā- jati baḍhāyāko cha u pani linu⁵. jitā-patra bhai jityāko jagā pani japhata gari linu. tyo nagada jinisa caupāyā jagā jamina- jo ho sarkāriyā humcha.

§12 adālata amāla-bāṭa kāyela-nāmā lyāi sādhaka gardā- aina-mā heri aina-bamojima phalānā sajāya daṁḍa garnu bhani aina-mā jo lekhiyāko cha- tyo sādhaka dabāi athabā tes-mā aṁka akṣara ghaṭāi-baḍhāi khurki-meṭi jyū namāsinyā-lai namāsinyā jāta-kā hākima-le māsecha- bhanyā- aina-bamojima-ko sarbaswa garī choḍi dinu. māsinyā jāta-kā hākima-le māsecha bhanyā- tesai hākima-lai māsi dinu.

§13 ḏhākryā jāgiryā bharabhārādāra-haru-ko kirtyā chāpa banāi chāpa cori daskhata paṭṭā ciṭhi-patra patiyā sawāl phārakhat⁶ rasida tartamasuka gaihra garnyā-lai jati jmā-ko kirtyā garyāko uti bigo bharāi bigā-bamojima daṁḍa garī 3 barkha kaida garnu. bigāo ra daṁḍa kaida-kā rupaiyā natiryā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā darā-le kaida garī myāda pugyā-pachi chāḍi dinu.⁷

§14 dharmādhikāra-ko daphadara-ko. adālata ṭhānā-kā chāpa- jāni jāni kirteyā⁸ banāi⁹ dinyā ra. namunā banāi dinyā-lai 1// barkha kaida garnu. aru bharabhārādāra-kā chāpa jāni jāni

5. MsB ; MsA : *u pani lenu*. Le scribe a soit oublié de tracer la barre verticale soit confondu la barre verticale du *n* avec celle du *i*, comme le montre la graphie. Il ne s'agit pas d'une variante.

6. MsB, ajouté en petits caractères.

7. MsA, en petits caractères, il n'y a pas de sceau final pour cet article.

8. MsA, *kirte* ; cette graphie alternative pour *kirtyā* a été utilisée pour économiser de l'espace lors de l'addition.

9. MsA, original effacé et remplacé en petits caractères, cf. note précédente.

*kirteyā banāī*¹⁰ dinyā ra. namunā banāī dinyā-lāi 1 barkha kaida garnu. myāda-kā rupaiyā ḍawbal diyā li chāḍanu.

§15 aru bharabhbārādāra-haru-kā chāpa kirtyā banāyo lāuna pāyena bhanyā- 1 barkha kaida garnu. myāda-kā rupaiyā diyā li chāḍanu. sarbaswa humdaina.

§16 *daphadara daphadara*-bāṭa¹¹ hunyā tirjā-purjā-haru corī chāpa lāunyā ra. kirtyā garnyā-lāi bigo bharāī. bigā-bamojīma daṇḍa gariī li 6 barkha kaida garnu. bigo ra daṇḍa-mā aina-bamojima diyā linu. kaida-ko ḍabal diyā li chāḍanu.

[A240] [B140]

§17 dharmādhikāra-kā chāpa- daphadara-ko chāpa- adālata ṭhānā-ko chāpa kirtyā banāyāe cha- lāuna pāyāko rahenacha bhanyā aina-bamojima-ko sarbaswa gariī 3 barkha kaida garnu. myāda-kā rupaiyā diyā linu.

§18 lālamohora. mukhatyāra-kāo daskhata-ko kirtyā chāpa banāyechā- lāuna pāyāko rahenacha bhanyā tes-ko sarbaswa gariī 6 barkha kaida garnu. myāda-kā rupaiyā diyā linu.

§19 lālamohora mukhatyāra-kāo daskhata kirtyā gariī. muluk-mā gai tartahasila garnyā-lāi aina-bamojima-ko amsa sarbaswa gariī dāmala garnu. mohora daskhata- kirtyā garyāko rahenacha mukhai-kā paripāmcā-le sarkāra-ko hukuma- mukhatiyāra-ko marji ājñā bhayāko cha bhani- sarkāra-kā rakama-kā tawbara-sita- muluk-mā tartahasila garyāko rahecha bhanyā- sarkāriyā bigo sarkāra lagāi duniñā-ko bigo duniñā-lāi phirtā gariī di tahasila garnyā-lāi aina-bamojima amsa sarbaswa gariī. 4 barkha kaida garnu. myāda-kā rupaiyā diyā¹² li ehāḍī dinū chāḍanu.

§20¹³ śrī 5 sarkāra-ko bākī bujhāunyā bihorā-mā- jāgīra-dāra-ko- bālii jāgīra-mā- bhāi-bhāī-kā amsa-baṇḍā-kā kurā-mā- sarbaswa hunyā bihorā-mā- dāmāsahi hudā-mā- sāhu ḍherai

10. MsA, cf. n. 8.

11. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

12. MsB ; MsA, *di* pour *diyā* est probablement une erreur du scribe.

13. MsA, changement de main (addition de fin de chapitre).

bhai- sāhu mārnyā kurā-mā- kirtyā tamasuka gari- jāla-sāj¹⁴
 garnyā- sāhu asāmī lekhaka sāchi- sāchi-haru jati chan- una-lai
 jati ja¹⁵mā-ko kīrtyā tamasuka garyāko cha- usai jmā-mā-
 dāmāsahi-kā darā-le- damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-
 bamojima kaida garnu.

§21¹⁴ takhata hari rājya chutiyākā rājā-ko kirtyā mohora garnyā
 bā. liphā-mā kirtyā lekhanyā lekhāunyā-lāi kirtyā garyā-bābat.
 jauna jagā jamina¹⁶ liyā-diyāko ṭhaharcha- us-kāo mola-kā bigā-
 bamojima- damḍa gari¹⁷ 7 barkha kaida garnu. damḍa-ko aina-
 bamojima- diyā linu. kaida-ko ḍabal¹⁵ diyā linu- liyā-diyā liyāko
 jagā jamina pani sadara ṭhahardaina¹⁸.

MsB

§22¹⁶ arkā-ko jyū jānyā jāta jānyā kurā ra karaṇi saṁbamḍhi
 kurā-ko bakabāda badanāmi hunyā hujjata. hunyā kurā lekhi
 jagā jagā-mā kāgaja purji ṭāsanyā-lāi kāṭinyā jāta bhayā kāṭi
 māri dinu. muḍinyā jāta-lāi aina-bamojima-ko aṁsa sarbaswa
 gari janai jhiki muḍi dhapāi dinu.

14. MsA, nouveau changement de main.

15. MsA, *duwal*.

16. MsB, ajouté par une autre main en fin de chapitre.

37 adālati-ko

[A241] [B143]

§1 kasai-ko jitā-patra gardā pāca-saya-dekhi mani-keā- bigā-ko jitā-patra adālata ṭhānā amāla ṭhānā-kā dīṭhā bicārī ra. birtā bitalaba guṭhi phikgaḍhāra mānācāwala-kā dhani-le garnu. pāca-saya-dekhi māthi-kā bigā-ko jitā-patra garnu pardā- mukhatiyāra-ko ra. adālata ṭhānā-kā mālika-ko chāpa lagāī- jitā- patra garī dinu.

§2 aina nahudai- aghi aḍā gauḍā- adālata ṭhānā amāla-mā kuro pari eyaka pherā chiniyākā- nagada jinisa sunā-cādi kasantaman. jabāhera- caupāyā kamārā kamārī anna kasai-le jabarājasti garī ra. cori liyākā kurā-mā dherai damḍa garnu parnyā ṭhāu-mā thorai damḍa garī chuṭyāko rahecha bhanyā- eka 1 bāra damḍa bhayā-pachi thorai bhayo bhani- pheri damḍa garna hudaina- eyakai khat-mā dośrā daphe jati damḍa jaśs-le garyāko cha- usa-bāṭa dāḍinyā mānisa-lāi damḍa garyāko phirtā garāī dāḍanyā-lāi bigā-bamojīma damḍa garnu. damḍa-kā rupaiyā natiryā- maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaida garnu.

§3 birtā guṭhi sadābarta bekha phikgaḍhāra. marauṭ mānācāwala chāpa peṭiyā-kharca bhani pāyākā jagā kipaṭ- raikara jāgīra gaihra- jagā-mā paryākā kurā-ko bigo bharāyākā¹ jhagarā-mā bigai-bamojima-ko damḍa garī- āmdāni jagā-kā dhani-le khānu- bigo bharāunu naparnyā kurā-kā jhagarā-mā- aauwala doyama sima cāhāra- garī āṭha ānā-dekhi ubho 20 rupaiyā-samma-ko nisāpha pāri damḍa gari dhani-le linu. bigo nabharāyākā jhagarā-mā kasai-le 20 rupaiyā-dekhi baḍhatā damḍa garyāko bhayā jhagarīyā-sita aina-bamojima damḍa linu. baḍhatā liyāko phirtā garāī dinu. baḍhatā damḍa garnyā amāli hākima-lāi usa-le aina-bhamḍā baḍhatā jati paṭaka garyāko cha usai-bamojima-ko damḍa garī adālata-bāṭa linu. rupaiyā natiryā aina-bamojīma kaida garnu.

1. MsA, ajouté au dessus de la ligne.

[A242]

§4 nagada jinisa caupāyā kamārā kamāri anāja-kā jhagarā paryā-mā. bigā barābara damḍa garnu. aru sānā-tinā kurā-ko-bigo tirāunu parnyā jhagarā-mā khata-bāta herī 1 rupaiyā-dekhi 20 rupaiyā-sam̄p̄ma damḍa garnu. rupaiyā tirna nasakanyā-lāi maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaida garnu.

§5 adā adālata ṭhānā amāla-kā dīṭhā bicārī dwāryā ijārādāra-le binā khata-mā damḍa garyāko ṭhaharyo bhanyā. behak-mā damḍa garī liyāko bigo phirtā garāī usa-le garyākā paṭak-bamojima dīṭhā bicārī dwāryā ijārādāra-lāi damḍa garī linu.

[B144]

§6 adā adālata ṭhānā amāla-bāṭa ra. rakamadāra-le- jyāna sam̄baṇḍhi-kā kurā-mā dāmala hunyā-bāheka aru kurā-mā sarbaswa linā² dāmala garnā. mānisa-lāi damḍa garī choḍyo bhanyā damḍa gari choḍanyā-lāi usa-le asula garī liyāko bigo phirtā garāī usa-le garyākā paṭaka-bamojima damḍa garnu. khaṭuki-lāi ḍhumgo chuwāi damḍa garyākā-le³ khata jādaina-aina-bamojima jo garnu parnyā sajāya ho pheri pakri somāphika sajāya garnu.

§7 adā adālata ṭhānā amāla-kā hākima dīṭhā bicārī amāli dwāryā rakamadāra gaihra-le jyāiu jānyā khata-kā khatuki-lai ra. jyāna sam̄baṇḍhi-kā kurā-mā dāmala hunu parnyā mānisa-lāi damḍa gari choḍyo bhanyā. usa-le damḍa gari liyāko bigo phirtā garāī damḍa gari chāḍanyā-ko aina-bamojima-ko amṣa sarbaswa garī li chāḍi dinu. jyāiu jānyā khatuki-lāi damḍa garyākā-le khata jādaina. pakriyo bhanyā jyū-ko badalā jyū linu.

§8 māsinyā jāta kasai-le damḍa hunyā birāwa garyo damḍa hunyā takṣīra-mā amāli dwaryā bitalaba guṭhi sarbāṇka māphi jagā-kā kasai-le damḍa-kā khata-mā jyū māsyāko rahecha

2. Formes passives en *-nā*; *sarbaswa linā mānis* « un homme dont les biens doivent être confisqués ». De même *dāmala garnā* « qui doit être enchaîné à vie ».

3. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

bhanyā. māsinyā-lāi amalekha garāi dinu. māsanyā-lāi⁴ daṇḍa garyākā rupaiyā bhusa garāi 100 rupaiyā daṇḍa gari linu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

[A243]

§9 māsinyā jāta kasai-lāi daṇḍa hunyā taksīra. garyā-mā. ghara-mā dhana hunyā-lāi. aina-bamojima paṭaka-kā rupaiyā⁵ li chāḍanu. aina-bamojima paṭaka-kā rupaiyā tirna sakena bhanyā. maihnā-kā 2 rupaiyā-kā hisāba-le cākari garāi chāḍacha tāpani. maihnā-kā 5 rupaiyā-kā hisāba-le kaida garāucha tāpani. amāli dwāryā birtāwālbāra guṭhiyāra-haru-ko khusa. kadā cita myāda napugi bhāgi gayāko pachi pakriyo bhanyā tesa-lāi. pheri maihnā-kā 1 rupaiyā-kā dara-le. kattī nahumjyāla cākari garāi choḍi dinu. daṇḍa-bābat-kā rupaiyā-mā daṇḍa garnyā-le. bādhā lekhāi lina huṇḍaina. bādhā lekhāi liyāko bhayā thaili bhusa garāi. thaili bigā-bamojima daṇḍa garnu. daṇḍa garnyā hākima amālā-le⁶ tehī bādhā arkā-sita sārī. rupaiyā *liyāko rahecha*⁷ ra linyā-le jāni jāni kinyāko *bhayā kiñnyā-ko thaili*⁸ lilāma garī li. becanya-lāi bigā-bamojima daṇḍa garnu. linyā-le jānyāko rahenacha bhanyā us-ko thaili bharāi di bādhā sārnyā amāli-lāi sohi bigā-bamojima daṇḍa garnu.

[B145]

§10 aina bhayā-pachi aina āphnā goda-mā rākhi kamati-baḍhati garī bemunāsiba daṇḍa garnyā-lāi bigā-bamojima daṇḍa garnu. khata-bāta lāgānyā-sita aina-bhaṇḍā baḍhatā liyāko rahecha bhanyā aina-dekhi baḍhatā liyāko phirtā garāi dinu. aina-bhaṇḍā ghaṭi liyāko rahecha bhanyā khata-bāta lāgānyā-sita. aina-bamojima-mā jati ghaṭi liyāko cha. utti pherī

4. MsB, *māsinyā* ! il s'agit d'une erreur du scribe : l'amende qu'aurait dû percevoir celui qui a, au lieu de la percevoir, réduit un contrevenant en esclavage, est annulée et, de plus, il lui est infligé une amende de 100 roupies.

5. MsA, *ruyā* !

6. MsA, MsB ; on attendrait *amāli*.

7. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

8. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

pani asula gari linu. ghaṭi-baḍhi pārnyā hākima-lāi baḍhatā jati paṭaka garyāko cha uti uti damḍa garnu. ghaṭi pārnyā-lāi aina-kā paṭaka-mā jati ghaṭayāko cha. uti paṭaka garnu. rupaiyā natiryā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le. kaida garnu. aina-bamojima garnyā adālat ṭhānā amālawālā-lāi. khata lāgdaina.

[A244]

§11 adālat ṭhānā-kā hākima ra. pūrba-paścima aḍā gauḍā-kā hākima amāla-kā dwāryā-haru-le jhaijhagarā⁹ gaihra. māmilā chīmdā. aina-kā kitāba-mā lekhiyā-samma-kā. kāma kurā pari āyā-mā kausala-mā sādhanu pardaina. aina-bamojima āphai-le āti chini dinu. aina-mā lekhiyā-samma-kā kurā-mā. āphai-le nachini kausala-mā¹⁰ sādhana āyā. bhanyā adālata-kā hākima-lāi 20 dīṭhā-lāi 10 bicāri-lāi 5 bāhira amāla-kā dwāryā-lāi 5 rupaiyā-kā dara-le jasa-le sādhana āucha usa-lāi jaribānā gari linu. aina-mā nalekhiyākā ra.¹¹ aina-mā bihorā namilanyā kurā pari āyā bhanyā kausala-mā sādhanu ra. kausaliyā-le tajabija garī. aina-mā lekhāunu parnyā kuro rahecha bhanyā. aina tajabīja garī lekhāi dinu. bihorā namilanyā kurāo rahecha bhanyā bihorā milai. eyastā taraha-le china bhani toki dinu.

§12 aḍā adālata ṭhānā amāla-mā parī āyākā bigo bharānu parnyā muddā-kā jhagarā-mā liyāko bigo kasai-le namāsanu. māsyo bhanyā śrī 5 sarkāra-kā hukuma-le māsiyāko bhayo tesko saṭṭā tosā-khānā-bāṭa dilāi dinu. bajira-kā sanada-le māsiyāko bhayā bajira-bāṭa dilāi dinu. aḍā adālata ṭhānā amāla-kā hākima gaihra-le māsyāko bhayā. tyo bigo māsanyā jo ho usa-bāṭa bigo bharā¹². bigā-bamojima damḍa garnu. bigo dina sakena bhanyā aina-bamojima sarbaswa garī li bigāwālā-lāi bigā-bābata bharnā garā¹³ dinu¹² sarbaswa bhayā-pachi bigo pugena bhanyā bigāwālā-le bāki napugyāko pāudaina. māyā mārnū parcha. bigo bharāi baḍhatā bhayāko śrī 5 sarkāra lagāi dinu.

9. MsA, *jhaijhara* !

10. MsA, *kausala-mā* *kausala-mā*, le texte répété par erreur est encadré par des points.

11. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

12. MsA, *garii* dinu !

[A246]¹³

§13 adā adālata^a amāla *thānā*¹⁴ pūrba paśčīma uttara dakṣiṇa gaihra nepāla-kā jhela-khānā-mā bharti bhai kaida-mā paryāka jo chan- tina-haru-kā birāwa-anusāra. kaida garnu. kaidi-kā aina-bamojīma rupaiñyā li chāḍi dinā-lāi¹⁵ choḍanā-ko ra- myāda pugyākā kaidi-lāi^b chāḍanā-ko gaihra jhela-khānā-ko akhatyāra. adālata-kā hākima-ko adālata-kā hākima-dekhi-bāheka nepāla-kā jhela-khānā-mā paryākā kaidi-ko kaida garnā-ko ra. choḍanā-ko aru-lāi^c akhatyāra garāyā adālata-kā hākima-lāi jarībānā holā.

[B146]

§14 jhagarā chīmā dā dāmala hunyā jyū jānyā muḍinyā māsinyā kaida hunyā jaribānā hunyā gaihra adālata thānā amāla-mā paryākā māmilā chīmādā doheārāo kurā-ko chala-phala garī^d. yesa-lāi yeasto sajāya lekhyāko rahecha bhani¹⁶ aina dekhāi kāyeala-nāmā lekhāi aina-bamojima chini dinu.

§15 adālata amāla-mā dīṭhā bicāri hāldā- aina-ko kitāba bācana najāmnyā-lai dīṭhā bicāri nahālanu. akṣara najāmnyā- aina-ko kitāba parhāna najāmnyā dīṭhā bicāri hālanyā-lāi^e 20 rupaiñyā jaribānā garnu.

§16a dīṭhā bicāri. amāli dwāryā birttawāra. bitalaba guṭhiyārā- bāhek aru-le dhāta-phirāda jhagarā-ko kurā suṁnu bhannyā dastāweja pramānagī bhayākā-le suṁnu bica-mā sanada pramānagī nabhai gharasāra ghara-jhagarā-bāheka. aru kasai-le dhāta-phirāda sunyo bhanyā daṁḍa jitāuri ṭheki baksāuni jati liyāko cha liyākā bigā-bamojim. jaribānā garnu. kurā mātra sunyāko rahecha bhanyā 20 rupaiñā jaribānā garnu. tesa kacahari-mā basnyā paṁca-haru-lāi janahi 5/5 rupaiñā daṁḍa garnu. nela ṭhokanyā-lāi dina-ko 2/2 rupaiyā pātā pharkāunyā-

13. Changement de main sur le MsA jusqu'à l'article 18.

14. MsA, ajouté en petits caractères, ce qui peut expliquer cette séquence inhabituelle qui figure aussi sur le MsB.

15. Cf. n. 2.

16. Noter l'emploi de *bhani* pour *bhamnyā*.

*lāi ghaḍi-ko 4/4 rupaiyā korā ḫokanyā-lāi coṭ-ko 4/4 rupaiyā
damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojīm kaida garnu.*¹⁷

§16b ḫiṭhā bicāri amāli dwāryā birtāwāra bitalaba guṭhiyāra ra. jāgirdāra-le āphnā khuwā jāgira-kā kurā hernā-bāheka aru-le dhāta-phirāda jhagarā-ko kurā sumnu bhamnyā dastāweja pramāngi¹⁸ bhayākā-le surñu bica-mā sanada pramānagi nabhai ghara-sāra ghara-jhagarā-bāheka aru kasai-le bāta-phirāda sunyo bhanyā damḍa jitāurī theki baksuṇi jati sunāyā-paṭaka garyāko cha uti damḍa gari linu. usa-le liyāko bigo hak-sita hawas behak-sita hawas jasa-bāṭa liyāko *ho*¹⁹ usai-lāi phirtā garāi di adālata amala-bāṭa aina-bamojima *nisāph garnu yasta*²⁰ betālukawālā-le garyāko nisāph sadar hudaina. kurā mātra sunyāko rahecha bhanyā 20 rupaiyā jaribānā garnu. tesa kacahari-mā basnyā paṁca-haru-lāi janahi 5/5 rupaiyā damḍa garnu. nela ḫokanyā-lāi dina-ko 2/2 rupaiyā pāṭā pharkāunyā-lāi ghaḍi-ko 4/4 rupaiyā korā ḫoknyā-lāi coṭ-ko 4/4 rupaiyā damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojīma kaida garnu.

[A247]

§17 pāca barkha-dekhi māthi sohra-barkha-dekhi mani-kā keṭā-keṭi ra. buḍhā-buḍhi swāsni mānisā-ka jhai-jhagara pahiile chinnu. yeasa-pachi nirdhā-ḍubalā-kā chinnu. ḫiṭhā bicāri-le yeahi rita-le chinnu.

§18 adā gaudā-mā jānyā bhārādāra- jagā jagā-mā jānyā kāmadāra- adālata amāla-kā hākima-le- āphu-le bujhī liyāko bigo karpana ra. dāmala kaida-ko kāyela-nāmā kāgaja- tānā-bānā khar-khajānā sarkāriyā māla-smeta durusta *garāhī* rākhanu- āphu *badaliyā-mā* *badalī bhayā-mā* khasokhāsa bujhāi rasida linu. pāi āunyā-le pani khasokhāsa *bujhi li*²¹ rasida dinu. pāi āunyā-le pani bujhī liyena. khosinyā-le pani bujhāi diyena bhanyā jāgīra japhata holā. khosinyā-le bujhāuna sakena bhanyā *prā̄myam*

17. MsA, original effacé et remplacé en petits caractères.

18. MsB, *pramāgni* !

19. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

20. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

21. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

miniṣṭara-sita ra. kumāricoka-mā jāhera garnu. jāhera garyā-pachi pāunyā hākima-lāi bāta lāgdaina.

§19²² aba uprāṇta adā gaudā adālata²³ ṭhānā amāla-bāṭa²⁴ bāpati khatuki gaihra-lāi damḍa sajaya gardā ra. aru marmāmilā hisāba-kitāba wāsila-bāki phar-phārakha gaihra aina-bamojīma-kā kāma kurā gardā aina-mā milāi phalānā mahala-kā eyati lambara-kā aina-le yo kurāo garnu bhamnyā janāi lekhanu.

MsB

[B147]

§20 sāhu-riṇi-kā kurā-ma hawas aru bihorā-ma hawas. adā adālata ṭhānā amāla ra. aru kacahari-mā kuro pari bigo bujhi liyā-pachi bādhana jmāni liyā-pachi jhagarā chinnā-lāi 2/4 barkha ḍhila bhayo tāpani kacahari-mā bigo dākhil garyāka ra dhana-jamāni lekhāi liyākā dina-dekhi-pachi-ko byāja lāgdaina natirāunu.

§21²⁵ aba uprāṇta²⁶ adā adālata ṭhānā amāla-bāṭa ra. kacahari śrestā-bāṭa. sāhu-riṇi-kā muddā-mā hawas rai-rakam gaihra aru muddā-mā hawas. kacahari-mā bigo bharāudā. jhagariyā-kā mukha-le bhanyā-bamojim bigo nasamāunu. doharo chal-phal gari. tamasuka bahi-khātā syāhā śrestā sāchi guhāi-kā ruha-le haka tirnu parnyā ṭhaharyāko bigo adālat ṭhānā adā gaudā amāla-kā hākima-le. samāti us-kā nagada jinisa. ghara-khet. jyū jamin. gaihra tāyadāt-bāṭa tirna sakyā tirāi dinu. nasakyā kapāli tamasuka garāi dinu. kacahari-bāṭa bharāyākā jmā-ko aina-bamojim. dasauda bisauda damḍa gaihra jo ho linu. bhākhā tamasuka garāyākā jmā-ko dasauda bisauda baksuni kehi pardaina. nalinu.

22. MsA, changement de main pour l'addition de ce dernier article.

23. MsA, *adālt* ?

24. MsA, *kāk.*, le texte est ajouté à la fin de l'article, avant le sceau final.

25. MsB, changement de main pour ce dernier article du ms.

26. MsB, *uprāṇtta* !

§22²⁷ adālata ṭhānā amāla kacahari-mā phiryāda āudā jauna muddā-ko nālisa garcha so kurā-ko byahorā kholi kāgaja-patra ra mero muddā yeti-kai ho ñāhā-dekhi baḍhatā chaina bhamnyā muculkā li purpakṣa hernu. yo muculkā nali jhagarā hernyā-lāi 20 rupaiyā jaribānā garnu. āphu-le muculkā lekhi diyā-pachi. pheri arko muddā-ko kāgaja cha bhanyo bhanyā tyo kāgaja-kā muddā-bāṭa purpakṣa nahernu.

Add. MsB : adālatī-ko.

[B+11]

§23 kausal adālata ṭhānā kausi kumāricoka mulkīkhānā moṭha tahabila sadara daphadara daphadara chebhaḍel bubhaḍel potākhānā ra pāhāḍa madhyes bhoṭ aḍā gauḍā śrestā gaihra-bāṭa i aḍā-kā hākim-kā darjā bhamdā baḍhatā darjā bhayākā mānis-lāi kehi kāma-le ḍakanu paryo bā naḍāki āphai āyā bhanyā āphu basyākā bichāunā-mā āunu hawas basnu hawas bhani āphnā dāhinā tarpha rākhi āphu barobara-kā ra āphu bhamdā kam darijā-kā bhayā mānisa heri āphnā bāññā tarpha rākhi garnu parnyā kurā kahāni garnu. un-le jāñī garyāko ṭhaharyā baḍhiyā garyāko rahecha bhannu. bejāñī garyāko ṭhaharyā yo kuro nabujhāi hudaina bhannu. doharo kuro bujhādā biḍi karpan garāunu parnyā ṭhaharyā. āphai tala sari biḍi hālcha tāpani āphnu akhatyāra arkā-lāi aghi sāri usa-bāṭa halāucha tāpani unai-ko khusi āphu-māthi basi akhatyāra-bāṭa bedi halāyā-mā kurā kahāni chalaphal-samma akhatiyāra=wālā-le [B+12] garyāko sadara kāgaja-mā. sahi halāudā mālikai-ko nāu lekhi mālikai-ko sahi halāunu. pāni-ko chita lāgī āyākā mānīsa āphu bhamdā ṭhulo darjā-ko bhayā pani āphu barobara āphu bhamdā kam darijā-ko bhayā pani saga rākhanu pardaina. pharakai rākhi kuro hernu.

§24²⁸ ijjadāra bhai bhārādāra gaihra lognyā mānisa kasai-le jyāna sambaṇḍhi dāmala hunyā karaṇi bhāṭa pāni-kā kurā-

27. Manque sur le MsB où l'additif commence au §23 ! Le texte donné ici est celui du KNM.

28. En marge de l'article est noté *yo aina 22 sāl-mā khāreja bhai yas-ko arko*

bāhek aru gaihra kurā-kā jhaijhagarā-mā. yasa kurā-lāi ma kacahari-mā jānna mero sāṭo kurā kahāni garna phalānā-lāi akhatyāra garāi paṭhāuchu bhanyā. mai-le phalānā kurā-mā phalānā-lāi akhatyāra garāi pāṭhāñā teś-le jityā mero jit teś-le hāryā mai-le hāryā aina-bamojim jo paryāko bujhāulā mero ujūra nāsti bhamnyā mālika-ko akhatyāra-nāmā li uś-le lekhi diyākā akhatiyāra-bāṭa kuro bujhanu. kacahari-kā ruha-le jmāna-bamḍi muculkā kāyela-nāmā gaihra lekhanu paryā-mā tesa akhatiyārawālā-ko sahi halāi jhagarā chinnu āphu-le akhatyāra-nāmā lekhi di sakyā-pachi akhatyāra-le garyākā kurā ulṭāi ujura garna pāudaina. akhatiyārawālā-le aina-bamojim garyāko sadara huṃcha. jyāna saṃbaṇḍhi dāmala hunyā karaṇi bhāṭa pāni-kā kurā-mā akhatiyāra nalinu. jaś-lai kuro lāgyāko cha usai-lai lyāi aina bamojim garnu.

§25 merā māmilā-mā jo bhayāko kāgaja patra sāchi surtā bhoga dasi pramāṇa bāṭa behorā-ko ijahāra lekhi cahrāyāko cha ūnāhā-dekhi baḍhatā aru patra pātra sāchi surtā bhoga dasi pramāṇa sai-sanada bāṭa behorā cha bhani jhagarā pardai-mā lyāyo bhanyā pani merā jo bhayāko behorā yatikai ho bhani āphu-le sahi chāpa gari diyā-pachi pachi lyāyāko sai-sanada-ko sadara hudaina. lekhi diyākā ijahāra-kā muddā li aina-bamojima nisāph gari chini dinu

§26 jun jhagariyā-le ijahāra di ijahāra-kā muddā-bamojim aina-le ḥokiyākā mudā-mā nija-ko bābu bhāi chorā swāsni desa pardesa gayākā rahyāchan ra. ijahāra lekhi jhagarā paryāko jhagarā chininjyāl-samma thāhā pāyāko rahenacha²⁹ bhanyā ra. yasa jhagarā-mā hāmro pani daiyā lāgcha. yesa-le māṭra hāri hāmro muddā jānyā hoina bhani aghi hārnyā-kā bābu bhāi chorā swāsni-le sai-sanada lyāyā bhanyā aghi ehi muddā-ko ijahāra li chimnyā hākima-lāi bāṭa lāgdaina. aina-bamojim nisāpha gari chini dinu.

aina lekhiyo « cette loi a été abrogée en [BS 19]22 [et] une autre loi a été écrite ».

29. MsB+, *rahanacha* !

[B+13]

§27 hākima gaudā-kā mālika adālata ṭhānā adā-kā mālika
 diṭṭha bicārī amāli dwāryā gaihra-le nisāba³⁰ napuryāi aina
 namilāi daṇḍa jitāuri garyāko rahecha bhanyā rīta napuryāi
 daṇḍa jitāuri garnyā-lāi daṇḍa jitāuri-kā bigā-bamojim daṇḍa
 garnu. aina bhayā-dekhi waḍho anarīta pāri daṇḍa jitāuri gari śrī⁵
 5 sarkāra dākhila bhayāko rahecha bhanyā sanada garāi śrī 5
 sarkāra-bāṭa pani phirtā gari dinu.

*thunuwā kaidi-le aru kasai-lāi kehi kuro poldā garnyā kurā ko
 aina* 3

§28 khata bāṭa-le thuniyākā jhagariyā kaidi-le āphu thuniyākā
 muddā-kā kurā kahāni garna humchā bāṭa lāgdaina.

§29 āphu thuniyākai ṭhāu-mā aru kasai-le bhāṭa pāni
 saṃbaṇḍhi jyū jānyā dāmala hunyā ghusa khāyāko cori garyāko
 au sarkāriyā muddā-ko kuro bhayāko dekhyo sunyo bhanyā
 tahakita bujhi jāhera garnu. polhā ḫahardaina.

§30 dāmala thunuwā kaidi jhagariyā gaihra kasai-le eti kurā-
 bāhek aḍā adālata ṭhānā amāla-kā hākima-lāi hawas aru kasai-lāi
 hawas khata bāṭa lāgyā daṇḍa jaribānā hunyā kehi kuro polyo
 bhanyā thunuwā-bāhek-ko arko wārisa aghī sāri usai wārisa-kā
 nāu-ko ijahāra diṇḍha bhanyā aina-bamojim nisāpha bujhi dinu.
 ijahāra dinyā wārisa arko khaḍā garna sakena bhanyā thunuwā
 kaidi jhagariyā-le bhanyāko sadara hudaina. tyo kuro nasumnu
 polhā ḫaharcha.

30. MsB+, pour *nisāpha*.

38 kaidi jhikāunyā-ko

[A249] [B149]

§1 pūrba-paścima bhara muluka-kā khatuki- dāmalā-mā parnyā janamābhara-kā kaidi-lāi jhikāunu pardā- cāra adālata tainātha pāunyā-le śrī miniṣṭara-ko daskhata garāī bāṭā-mā na_ umkanyā gari jhikāunu.

§2 rājadhāni sahara- iṭācapali-bāheka pūrba paścima uttara dakṣiṇa- adā adā-mā khuna khataḍā jyāna-saṁbaṇḍhi jyū jānyā khata-kā-lāi jyū mārnū pardā gauḍā gauḍā-bāṭa sādhaka gari- kāyela-nāmā-ko nakkala-smeta gari iṭācapali-mā paṭhāi dinu. iṭācapali-kā mālika-le- mārnyā mānis-ko kāyela-nāmā aina-mā milāi kausala-mā jāhera garnu. kausaliyā-le tajabija gari jyū mārnyā ṭhaharyākā-lāi jyū linu bhaṇnyā lālamohora garai paṭhāi dinu. jyāna lidā- binā lālamohora- pūrba-paścima adā gauḍā-mā jyāna namārnū.

§3 mahākāli-pūrba meci-paścima- madhyesa pāhāḍa hāmrā bhara muluka-kā adā adā-mā jānyā bharabhārādāra- ra. thuma-thuma-kā amāli dwāryā- sarbāṇka māpha bhayākā bitalaba guṭhi-kā mukhiyā guṭhiyāra gaihra-le adālata-mā muddā māmilā lāī¹ najhikāi nahunyā mānisa-lāi jhikāunu pardā adālata-kā mālika-le- jaunā adā aṇm bala-ko mānisa jhikāunu paryo- tesai adā-kā mālika-lāi lekhi paṭhāunu. amāli bhārādāra-haru-le- adālata-kā mālika-ko kāgaja pugyā-pachi. āphnā ambala-bhara-mā mānisa rahecha bhanyā- pakrāi mānisa sātha lagāī. cāḍo gari paṭhāi² dinu. ambala-bhara-mā mānisa rahenacha bhanyā uttarā cāḍo lekhi paṭhāi dinu. mānisa pani napaṭhāunyā- uttarā pani napaṭhāunyā gauḍā-mā rahanyā bhārādāra-lāi 50 rupaiyā- adā-kā ditthā bicāri lāi 15 rupaiyā³ aru thuma-thuma-kā amāli dwāryā birtawāra guṭhiyāra- sarbāṇka māphi-wālā-smet- lāi 10/10 rupaiyā-kā dara- le jaribānā garnu.

1. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

2. MsA, paṭāī !

3. MsB, kāk., texte inséré avant le sceau final.

[A250]

§4 mahākāli-pūrba meci-paścima- rājadhāni jagā-mā- khata-bāta-mā paryākā jyū jānyā dhana jānyā dāmala hunyā kaida hunyā daṇḍa hunyā-lāi aina-bamojima jo garnu. parnyā ho- somāphika cāra adālata-kā mālika-le- daskhata purji gari dinu. sādhi paṭhāunyā-le durusta pārī- paṭhāyāko rahenacha- kāyela-nāmā pani durusta bhayāko rahenacha bhanyā- tes-mā adālata-kā hākima-lāi khata-bāta lāgdaina. testeā bedurusti sādhaka paṭhāunyā ra. kāyela-nāmā garnyā pūrba paścima- aḍā gauḍā-kā hākima ra. amāli bicāri dwāryā tharī-ko jyū-ko badalā jyū- dhana-ko badalā dhana holā khata-bāta usai-kā thāpalā-mā lāgalā.

§5 pāṭana bhādagāñū kāṭhamāḍau-kā aḍā-kā adālata ṭhānā-mā paryākā rāja-kāja-bāheka aru kurā-mā kāṭīnyā sāidhuwā jo chan- tin-ko kāyelanāmā-smeta- sāidhuwā ra- aru muḍinyā ra. dāmala hunyā khata-kā sāidhuwā-ko aina-bamojima-keā sarbaswa ra. kāyelanāmā sāidhuwā iṭācapali- adālata-kā hākima jaja-sita puryāi dinu.

MsB

[B150]

§6 jyāna jānyā dāmala hunyā muḍanyā kurā ra. pāni nacalanyā jāta-sita tāgādhāri lagāyata. pāni calanyā gaihra jāta-le karaṇi garī garāi bhāta pāni-mā boriyākā kurā raikara kipaṭ jagā-mā paryāko bhayā pani sarbāṁka-māphi guṭhi birtā bekha phigadhbāra. chāpa mānācāwal gaihra jagā-mā paryāko bhayā pani pakri tin-ko jamāna-baṇḍi kayelanamā bhayā kāgaja-smet. kāgaja-patra nabhayā tesai bāta lāgyāko mānisa adālat-mā puryāi dinu yastā kurā parī āyā-mā aru kacahārī ra amāla-bāṭa nahernu adālatai-bāṭa kuro heri aina-bamojima garnu.

Add. MsB :kaidi jhikāunyā-ko.

[B+13]

§7 mugalāniñā mānisa-lāi hāmrā muluka-kā mānisa-le mugalānā-bāta jabarajasti gari lagyā bhani mugalāniñā-le phirāda gari sābita garyo bhanyā tyo jabarajasti gari lyāunyā hāmrā muluk-kā mānisa-lāi 500 rupaiyā jaribānā gari 6 maihnā kaida garnu. jaribānā-kā rupaiyā natiryā kaida garnu. kaida ra jaribānā-kā rupaiyā tiryā aina-bamojim li chāqanu

[B+14]

§8 gauḍā adālata-kā hākima-bāhek aru jagā jagā-bāta jyū jānyā 1 dāmala hunyā 1 sarbaswa hunyā 1 muḍinyā 1 khopinyā⁴ 1 jāta jānyā 1 pānasaye-dekhi māthi-kā jmā-ko rukkā-ko jitāpatra garnu parnyā jagā jamina-ko kuro 1 eti 7 kurā-ko kāyela-nāmā ra sādhak āudā muddā napuryāi garyāko kāyela-nāmā rahecha ra adālata-bāta muddā⁵ sacyāi arko kāyela-nāmā garāunu paryo bhanyā aghi muddā napuryāi kāyela-nāmā gari sādhak paṭhāunyā-lāi mukhatiyāra-sita jāhera gari mukhatiyāra-kā tajabija-le muddā heri 20 rupaiyā-dekhi mani āṭha ānā-samma damḍa garnu gauḍā adālata-kā hākima-le muddā napuryāi kāyela-nāmā garyāko ṭhaharyā aina-bamojima garnu.

§9 aḍā gauḍā adālata ṭhānā amāla gaihra-bāta jyāna-mārā dāmala khatuki bāpati cora ḍāku. gaihra adālata itācapali-mā bujhāuna paṭhāudā phalānā-le phalānu kuro gardā tāhā paṭhāyāko cha bujhi linu bhamnyā. aḍāwālā hākima-ko chāpa sahi bhayāko ciṭhi ra. khatuki-ko jmāna-bamḍi kāyela-nāmā au kāyela garāunyā muddā-kā kāgaja patra pramāṇa jo jo chan so-smet gari paṭhāyāko rahecha bhanyā. itācapali-bāta bujhi li rasida dinu. aḍāwālā-ko ciṭhi ra khatuki-ko jmāna-bamḍi kāyela-nāmā napāṭhāi khatuki mātra paṭhāyāko rahecha bhanyā khatuki bujhi tesa aḍā-kā hākima-lāi bekupi jaribānā 10 rupaiyā-smet. gari cāhinyā jmāna-bamḍi kāyela-nāmā ra nija bābati ḫhālanyā

4. *khopnu* et *khodnu* ont (cf. ND.129b et 130a) des sens très proches, le code préfère cependant le second de ces verbes.

5. MsB+, *muddā* ajouté en très petits caractères au dessus de la ligne.

bādi-haru-ko muculkā-haru jhikāi paṭhānu. tyo kāgaja-patra naāipugdā-samma bāpati bujhyāko rasida nadinu khatuki-ko jmāna-bamđi kāyela-nāmā bhayāko rahanacha mānisa mātrai bujhāuna lāyāko rahecha ra yas-le garyāko kurā dekhanyā jāmnyā kāyela garna sakanyā inai hun bhani dasi pramāṇa-smet puryāi lyāyāko rahecha bhanyā inheru-ko ijahāra lekhāi li khatuki bujhi linu. bihorā napuryāi lyāyāko bābati bujhi linyā iṭācapali-kā hākima-lāi 10 rupaiyā jaribānā garnu. khatuki-ko jmāna-bamđi kāyela-nāmā gaihra likhat dekhanyā jāmnyā kāyela garāuna saknyā. sāchi pramāṇa bādi-haru nalyāi phalānā-le yasto khata garyāko cha bhani mānisa mātrai pakri lyāyāko rahecha bhanyā yas-lāi sāchi pramāṇa puryāi. kāyela garāulā. kāyela garāuna sakina bhanyā aina-bamojim paryāko bujhāulā bhamnyā khatuki saupana lyāunyā-ko muculkā li khatuki-lāi nela hāli kaida gari. tesa-lāi kāgaja patra sāchi pramāṇa. khojanā-lāi dina 10 jādā āudā-bāṭā-ko aṁnāja-smet gari bhākhā karāra garai jmāni-smet lekhāi [B+15] li chođi di usa jagā-mā paṭhāi kāgaja patra sāchi pramāṇa bādi jhikāi aina-bamojim nisāpha garnu. sāchi pramāṇa kāgaja patra lyāi sābita garna sakena ra. polyāko mātra ṭhaharyo bhanyā. jauna kuro polyāko cha. usai kurā-ko polhā-kā aina-bamojim sajāya garnu.

39 kāyelanāma lekhāunyā-ko

[A252] [B151]

§1 dāmḍa hunyā khata-mā dasi napāī kuṭpiṭ gari kāyelanāmā lekhāyo pachi kuro ṭhaharena bhanyā hākima-lāi 100 rupaiñyā dāmḍa garnu. dasi pāī kuṭpiṭ gari kāyelanāmā lekhāyo¹ pachi ṭhaharena bhanyā ra. kuṭapiṭa kehi nagari kāyelanāmā lekhi diyo pachi ṭhaharena bhanyā hākima-lāi khata lāgdaina.

§2 dāmala hunyā khata-mā hākima-le dasi-sakhalakha napāī kuṭpiṭ gari kāyelanāmā lekhāyo pachi ṭhaharena bhanyā testā hākima-lāi 360 rupaiyā dāmḍa garnu. dasi-sakhalakha pāī kuṭapiṭa gari kāyelanāmā lekhāyo¹ pachi kuro ṭhaharena bhanyā ra. kuṭapiṭa kehi nagari kāyelanāmā lekhi diyo pachi kuro ṭhaharena bhanyā hākima-lāi khata lāgdaina.

§3 jyū jānyā khata-mā dasi-sakhalakha napāī kuṭapiṭa garī kāyelanāmā lekhāyo pachi ṭhaharena bhanyā tesa hākima-lāi 720 rupaiñyā dāmḍa garnu. dasi-sakhalakha¹ pāī kuṭapiṭa garī kāyelanāmā lekhāyo pachi kuro ṭhaharena bhanyā ra. kuṭapiṭa kehi nagari kāyelanāmā lekhi diyo pachi kuro ṭhaharena bhanyā hākima-lāi khata lāgdaina.

§4 arka-lāī jahara khuwāī mārnyā hāta-le hatiyāra calāi mārnyā-lāi jahara khuwāī māryūṁ hāta-le hatiyāra calāi māryau bhani kāyelanāmā lekhāunu parnyā bihorā-mā āphnu nātā-pakṣa naparnyā ghusa-rosabata nakhāi buddhi napugī hāta-le hatiyāra chodyāko hoīa jahara-bikha khuwāyāko hoīa bhaṇnyā bihorā-ko kāyelanāmā lekhāyāko rahecha bhanyā. usa hākima bicāri-kā jāgira-kā uṭhati-kā sayakarā 5 rupaiyā-kā dara-le jaribānā garnu. ijārā amānata-kā amāli dwāryā-haru-le eyastai bihorā-ko kāyelanāmā lekhāyāko rahecha bhanyā jauna jagā-ko amāli dwāryā bhayāko [A253] cha usa jagā-ko uṭhati heri usai-kā jmā-kā sayakarā 5 rupaiyā-kā dara-le jaribānā garnu.

1. MsA, *sakhala*, une syllabe manquante en fin de ligne.

§5 jahara khuwāyī hatiyāra calāī jyāna māryāko cha- kasai-lāi kuṭapiṭa nagari saṃkā-le ta hos ki bhani kerakāra sodha-pucha gardā kaihle mai-le ho bhani kāyelanāmā lekhi diyo-kaihle hoina bhani kuro pheryo bhanyā. eyastā kurā-mā hākima-le bujhi nisāpha garnu. kuṭpiṭ nagari kāyelanāmā lekhi *diyo*² ra pachi kuro pheryo bhanyā kāyelanāmā lekhāunyā hākima-lāi khata-bāta lāgdaina.

§6 arkā-lāi jahara-bikha khuwāi mārnyā hāta-le hatiyāra calāi mārnyā-lāi ghusa-rosabat khāi bhayo- *nātā pakṣa-pāta ga rībhayo*³, hāta-le hatiyāra choḍi jyū namārnyā jahara nakhuwāunyā bhani kāyelanāmā lekhāunyā adālata-kā hākima-bicāri gāu-kā amāli dwāryā-lāi kāma-dekhi khāreja gari⁶ 6 barkha kaida garnu. myāda-kā rupaiyā nalinu. ḍawbal dīyā li chāḍi dinu.

[B152]

§7 adālata-kā- hākima bicāri- gāu gāu-kā- amāli dwāryā-le jyāna nakāṭanyā-lāi ra- jahara nakhuwāunyā mānisa-lāi- risa-le- kāṭanyā- jahara khuwāunyā bhani kāyelanāmā lekhāi kaṭāyo bhanyā jyāna-ko badalā jyāna māri dinu. kāyelanāmā mātraai lekhāyecha- kāyelanāmā lekhanyā-ko jyāna māriyāko rahenacha bhanyā- kāriṇdā-lāi kāma-dekhi khāreja gari- aina-bamojima us-ko amṣa sarbaswa gari chāḍi dinu. adālata-kā hākim bicāri- gāu-kā amāli dwāryā-le tyo bāpati saṃkā lāgyākā-lāi hākima-le nasā pani khuwāyāko rahenacha [A254] tyo khatukī-lāi kuṭapiṭa pani garyāko rahenacha- bābati-le- āphai mukha-patita bhai-mai-le yo birāwa garyāko ho bhani- kāyelanāmā lekhi diyecha- pachi khatuki arkai ṭhaharyo bhanyā- hākima amāli- lāi *khatē-bāta*⁴ lāgdaina.

§8 11 barkha-dekhi ubho-kā bolana najāmnyā lāṭā lāṭi-haru-le jyāna māryāko ra- cori karaṇi gaihra khata lāgnnyā kurā garyā-mā- kacahari-mā lyāi- ropbakāra- gardā- bijai garyāko sāco

2. MsA, ajouté au dessus de la ligne.

3. MsB, *kāk.* inséré avant le sceau final.

4. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

ṭhaharyo bhanyā bolana najā⁵nyā hunā-le eyastā-ko kāyelanāmā gardā- us-kā bābu-āmā dājyū-bhāi najika-kā nātādāra wārisa jhikāi- yasa-le nāhā-samma-ko- taksīra garyā-mā kāyela bhayo bhamnyā bihorā-ko- unai wārisawālā-ko jamāna-bamdi lekhāi li- unai-lāi sāchi hāli- ti lāṭā lāṭi-ko kāyela nāmā lekhāi lāṭā-lāṭi-kā aina-bamojī⁶ma-ko sajāya garnu.

§9 adālata-kā hākima lephaṭena dīṭhā bicāri-le- jhagariyā-lāṭī doheārāo purpakṣa doheāro sira-bamdi lekhāi⁵- doheāro paṁca rākhi- bakāyākā-mā paṁca-tesara-le baktā-mā hārnāyā-le kāyelanāmā nalekhāi ađi rahanyā-lāi thuni nela hāli kāyelanāmā lekhāunu. testā-lāi jamāni li choḍanyā hākima-lāi 20 lephaṭena-lāi 10 dīṭhā-lāi 8 bicāri-lāi 6 rupaiyā jaribānā gari kausala-bāṭa linu⁶. jmāni li choḍyākā jhagariyā-le tirnu parnyā bigo- hākima lephaṭena dīṭhā bicāri jas-le chādyāko cha usai-bāṭa bharāi dinu. āphu-le tiryāko bigo- unai jhagariyā-bāṭa- adālatwālā-le khoji linu.

§10 adālata ṭhānā amāla kacahari-mā doheāro purpakṣa heri nisāpha śrestā aina-le kāyelanāmā lekhanu- parnyā ṭhaharyākā- le- sahi hālena dhiganāhi garyo bhanyā testā-lāi kaida gari rākhanu. jasa dina sahi hālchu [A255] bhamcha usai dina sahi halāi- aina-bamojima damḍa jitāuri gari kaida bhayākā dina-dekhi-ko myāda kaṭti gari jo bhayākō rāhyāko bāki tircha bhanyā rupaiyā li chāḍi dinu. rupaiyā tirena bhanyā kaida puryāi chāḍanu chāḍi dinu.

[B153]

§11 jhagarā-mā nisāpha śrestā aina-le bhetiyāka kurā-mā kāyelanāmā-mā sahi hālanu parnyā-cāhāi-le sahi hālena dhiganāhi gari kayada-mā paryo bhanyā- us-kā jhagariyā-le jati jitanyā ṭhaharyāko cha usai-ko jita garāi aina-bamojima-ko dasauda bisauda jitāuri jo ho li jitā-patra gari dī bahālī calāi jhagarā raphā gari dinu. sahi hālena bhani tyo jhagadrā na-tāgānu.

5. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

6. MsA, original gratté et remplacé en petits caractères.

§12 12 barkha-mani-kā bolana jā^{हृ}ṇyā najā^{हृ}ṇyā lognyā ha ^{हृ}ृn- swāsni ha un. eyastā bālakha-le- karaṇi-saṁbaṇḍhi-a-kā kurā garyā-mā- adālata ṭhānā- amāla-kā hākima-le- yeastā keṭā- keṭi-ko kāyelanāmā jamāna-baṇḍi garnu pardā ⁷ ti⁷ keṭā-keṭi-kā bābu-āmā dājyū-bhāi māwali sasurāli- nātādāra wārisa-lāi jhikāi- jāhā-samma-ko karaṇi garyāko ho- utti kurā-ko jamāna-baṇḍi kāyelanāmā lekhāudā inai wārisawālā-mā najika-kā-lāi- sāchi rākhi ti keṭā-keṭi-kā hāta-ko sahi halāunu- sāchi basnyā-lāi khata-bāta lāgdaina. karaṇi-kā aina-bamojima bhāta-pāni-bāheka garnu parnyā-lāi bhāta-pāni-bāheka garnu. bhāta-pāni-ko patiyā garnu parnyā-lāi patiyā garāi dinu. sarbaswa daṇḍa kuṭpiṭ kaida kehi^ī nagarnu.

MsB

§13⁸ amāli dwāryā gaihra-le bhāta-pāni-sanabaṇḍha-kā kurā-ko saṁkā gari dasi bādi polhā kohi nabhai- usai pakri kerakāra garecha ra. mai-le yo kurā garyāko bhāni mukha-le mātra bhanecha bā. kāgaja lekhi sahi-smet halāi. liyecha ra. pachi tesai mānisa-le aḍā adālat-mā āi mai-le garyā-birāyāko chaina. ma-lāi habaki-dabaki gardā bā kuṭpiṭ gardā mātra bhanyāko bhāni. nālis garyā ra- robakāra gardā. cukyā-birāyāko ṭhaharena. amāli dwāryā-haru-le behak-mā lekhāyāko ṭhaharyo bhanyā amāli dwāryā gaihra-le habaki-dabaki gardā atāsa-mā lekhīyāko ṭhaharcha. kāgaja lekhi dina najānyā-bābat 2 rupaiyā daṇḍa garnu. prāyaścitta pardaina. jātai-mā rahamcha bādi polāhā dasi nabhai bhāta-pāni-sambandha-kā kurā-ko kāgaja lekhāunyā. amāli dwāryā-lāi 60 rupaiyā daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojim kaida garnu.

7. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

8. MsB, changement de main pour ce dernier article.

40 jamāni garnyā-ko

[A256] [B155]

§1 adālata ṭhānā amāla-mā paryākāo jhagarā-mā jhagariyā-haru-le damḍa ra sarkāriyā bāki tirnu parnyā kurā khataṁ bhayā-pachi¹ jamāni linu. parnyā-mā jagā jamiṁna¹ nagada jinisa kamārā kamārī² bastu-bhāu gaihra jauna-sukai kurā-mā pani jaṁmāni² hunyā-kā³ ghara-bāṭa jmā uṭhanyā ṭhaharyākā-lāi jamāni linu. jmā uṭhanyā rahanacha bhanyā⁴ testā-lāi. jaṁmāni nalinu. jasa-bāṭa damḍa linu parcha usai-lāi maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dāra-le kaida garī chāḍi dinu.

§2³ bābu dājyū dhana-jamāni bhai⁵ sāchi guhāī rākhi lekha-paḍha bhayāko rahecha jamāni hunyā maryo bhanyā⁶ jamāni hunyā-ko sampati bhāi chorā jas-le khāyāko cha⁷ usai-le dhana-jamāni-ko dhana pani tirnu parcha⁸ jaṁmāni pasnyā-ko sampati pani⁴ lidauna bhani choḍyā bhanyā tesa-le dhana-jamāni-bābata-ko dhana tirnu pardaina. jaṁmāni b̄pasnyā-ko⁵ ghara kheta dhana-le jaṁmāni-bāb̄bata-ko dhana tirāi dinu. bharāi diyākā dhana-ko dasauda bisauda linu.

§2b⁶ arkā-le khāyākā nagada jinis. jyū jaṁmāni gaihra-mā kāgaja lekhi kohi dhana-jmāni bhayāko rahecha bhanyā jmāni hunyā mānisa jyūdo chamjyāl sāhu-le jmāni hunyā-lāi. dhara pakara gari āphnu dhana uṭhāi lina pāucha. jmāni hunyā maryāko bhayā. tero phalānu dhana-jmāni bhayāko ho asāmi hāmi chudainau tyo dhana de bhani jmāni hunyā-kā bābu āmā swāsni chorā-chori. dājyū-bhāi bhatijā-haru-lāi pakrana pāudaina. āphnu asāmi asāmi-kā samtān.-lāi aina-bamojima pakri linu. jmāni hunyā-le asāmi-bāṭa nagada jinis jyū jamina

1. Sic MsA !

2. MsA, le texte original a été gratté et remplacé en petits caractères.

3. MsA ; le texte apparaît aussi dans le MsB, mais les sceaux ont été effacés et la mention *khāreja* est portée en marge.

4. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

5. MsB, *jamāni pasnyā* (confusion b- / p- dans le MsA ?).

6. MsB, ajouté d'une autre main en fin de chapitre p. 156.

gaihra lekhāi li bhoga garyāko rahecha bhanyā dhana-jmāni hunyā-kā aputāli khānyā jo ho. usai-le tirnu parcha. asāmi samāuna pāudaina bhoga garyāko rahenacha bhanyā. jamāni pasnyā-ko aputāli khānyā-lāi samāuna pāudaina.

§3 jagā jamina caupāyā jyū sunā-cādi kasana--tamana nagada jinisa gaihra-ko lekha-paḍha kehi chaina. mukha-kāo jamāni bhayāko cha bhani kacahari-mā phirāda garyo bhanyā. sāchi surtā chan bhanyā pani- lekha-paḍha nabhayāko dhana mukha-kā jamāni-le tirnu pardaina.

§4 jyū jānyā *khatā* ra. dāmala hunyā⁷. bāta lāgi pakri āyākā khatuki-lāi- nela ṭhigurā camauṭa hāli purpakṣa hernu. eyastā-lāi jamāni li kasai-le nachodanu. kasai-le jamāni li chōdyo ra. tyo khatuki bica-bāṭa bhāgyo bhanyā. jyū jānyā khata lāgnāyā bhāgyāko rahecha bhanyā. sarbaswa nagari tyo jamāni lī chōdanyā hākima-lāi sāñidhuwā napakrimjyāla. kaida garī rākhanu. dāmala hunyā khata-kā-lāi jamāni li chōdyo bhanyā. aina-bamojima-ko sarbaswa li garī chođi dinu.

[A257]

§5 jyū jānyā khata ra. dāmala hunyā khata-kā-lāi. jamāni li chōdya-bāṭbata kaida bhayāko ra sarbaswa bhayākā hākim-keā dājyū-bhāi iṣṭa-mitra-le sāñidhuwā-lāi pakri lyāyā bhanyā. sarbaswa bhayākā hākima-ko sarbaswa phirtā gari dinu. kaida bhayākā hākima-lāi kaida-bāṭa chuṭāi dinu. sarkāra-bāṭa ra. aru kasai-le pakri lyāyā bhanyā sarbaswa bhayākā hākima-ko sarbaswa-madhye 1 bhāga sarbaswa sarkāra lagāi 2 bhāga phirtā garī dinu. kaida bhayākā hākima-lāi kaida-bāṭa chuṭāi dinu.

§6 jyū jānyā ra. dāmala hunyā khata-kā mānis-kāo jamāni li chōdanyā hākim-ko sarbaswa ra. kaida bhayākā-lāi jyū jānyā ra. dāmala hunyā khata-kā mānis-kāo maryāko⁸ khabara. āyo bhanyā. sarbaswa hunyā hākima-ko sarbaswa-madhye 1 khamḍa sarkāra lagāi. 2 khamḍa phirtā garī dinu kaida bhayākā-lāi. kaida-bāṭa chōđi dinu.

7. MsA, original effacé et remplacé en petits caractères.

8. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

Add. MsB : jamāni garnyā-ko

[B+15]

§7 dam̄da hunyā kurā-mā pakri āyākā mānisa-madhye aina-le jmāni-mā chāḍanyā ṭhaharyākā mānisa-mā jmāni gari chāḍyāko rahecha ra. kohi bhāgi gayāko ṭhaharyo bhanyā jmāni hunyā-lāi lyāi phalānā-le phalānu kuro garyākā kurā-mā ma jamāni bhayāko hū. u bhāgyā-pachi us-le bujhāunu parnyā dam̄da ma bujhāuchu bhaṇnyā jmāna-baṇdi lekhāi li tehi jmāni hunyā-lāi aina-bamojim dam̄da jaribānā gari linu. bhāgyāko mānisa pakriyo bhanyā usai-ko kāyela-nāmā lekhāi dam̄da gari li tesai-madhye jmāni hunyā-bāṭa liyāko dam̄da jati usa-lāi phirtā garāi dinu. bābatī-lāi aina-bamojima garnu.

41 dabāhā-ko

[A259] [B157]

§1 kasai-le behak-mā *kasai-ko jyāna*¹ māryo jyāna mārdā matalaba-mā *napasyāko*² mānisa māryāko cāla pāi tesa khuni-lāi jāla-sāja gariⁱⁱ bacāunyā dabāhā-haru-mā jyāna mārnyā-bāta ghusa-rosabata khāi dabāyāko rahecha bhanyā aina-bamojima-ko amṣa ra bihā-kharca para sāriⁱⁱ us-ko amṣa sarbaswa gari 5 barkha kaida garnu. ghusa-rosabata nakhāⁱⁱ mohabata-le mātra dabāyāko rahecha bhanyā tes-ko aina-bamojima-ko amṣa mātrai sarbaswa gariⁱⁱ chādi dinu. āphnā āmā bābu swāsni sahodara. dājyū-bhāi didi-bailni chorī chorā^{ehori} sāsu-buhāri-le dabāyāko bhayā eyati-lāi khata-bāta lāgdaina.³

§2 mānisa mārnā-kā matalaba-mā napasyāko mārchan bhani cāla pāiⁱⁱ kasai-lāi nakahi dabāunyā-lāi mānisa māriyāko rahecha bhanyā namāsinyā jāta-kā lognyā-lāi aina-bamojima-ko amṣa sarbaswa gari li 4 barkha kaida garnu. māsinyā jāta-kā-lāi māsi dinu swāsni-mānisa-lāi 2 barkha kaida garnu māsinyā jāta-kā lognyā-swāsni-mā cāla pāi nakahanyā-lāi māsi-dineu. jyū maryāko rahenacha bhanyā namāsinyā māsinyā jāta-kā lognyā mānisa-lāi sarbaswa gariⁱⁱ 2 barkha kaida garnu swāsni mānisa-lāi 20 rupaiyā damḍa garnu myāda-kāo rupaiyā diyā lognyā mānisa-ko pani swāsni mānisa-ko pani li ehāḍanu chādi dinu.

§3 āphnā lognyā-le bhāta-pāni-mā parnyā kurā-ko birāwa garyāko thāhā pāiⁱⁱ dabāⁱⁱ bhāta-pāni khāyāko rahecha bhanyā testā swāsni-ko bhāta-pāni kāḍhi dinu. lognyā-le jyū jānyā kuro cori gaihra garyā-mā adālata thānā amāla-mā bhaṇṇa āyā pani naāyā pani swāsni-lāi khata-bāta kehi lāgdaina. chodi dinu. lognyā-lāi aina-bamojima-ko sajāya garnu.

1. MsA, original effacé et remplacé en petits caractères.

2. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

3. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

[A260]

§4 āphnā eyakā-ghara sagai rahyākā swāsni-haru kasai-le āphnā ghara-kā jāahān-mā sautā-le sautā-lāi bhayo- sāsu-le buhāri-lāi buhāri-le sāsu-lāi bhayo āmā-le chori-lāi- chori-le āmā-lāi. didi-le baihni-lāi baihni-le didi-lāi kuṭapiṭa garii thalā pari. aina-kā myāda-bhitra-mā kohi maryāchan. phalānā-kā cota- le maryāko ho bhani cāla pāi adālata ṭhānā amāla-mā jāhera nagarii dabāyāko bhayā thāhā pāunyā-mā ghara-ko mokhya mālika jo ho. lognyā mānisa bhayā usa-ko. 1 janā-ko. aina- bamojima aṃsa sarbaswa garii li chādi dinu. swāsni mānisa bhayā 2 barkha kaida garnu. myāda-ko ḍabala diyā linu aru ghara-kā jahāna pariyyāra-lāi khata lāgdaina. jyāna mārnýā swāsni mānisa-lāi dāmala garnu.

§5 adā gauḍā jhela-khānā kota iṭācapali ṭhānā- amāla-mā thuniyākā jyū jānyā khata-kā sāñidhuwā bhāgyākā jasa-le dabāi rākhacha- jāahāna-bāheka paracakri-le dabāyāko bhayā 3 barkha kaida garnu. myāda-kā rupaiyā ḍawbala diyā li chādi dinu. bābu dājyū bhāi dājyū-le dabāyāko bhayā 50 rupaiyā damḍa garnu. āmā swāsni eyakā-bhuḍi-kā didi baihni chori buhāri sāsu phupu sautinyā āmā-le dabāyā-mā khata lagdaina.

[B158]

§6 adā gauḍā jhela-khānā kota iṭācapali ṭhānā amāla gaihra- mā thuniyākā dāmala hunyā khata-kā-lāi- jāni jāni dabāunyā-lāi- āphnā bābu dājyū-bhāi chorā-le dabāyāko rahecha bhanyā 25 rupaiyā jaribānā garnu. ghara-kā eyakā-bhuḍi-kā didi baihni chori buhāri sāsu phupu- sautinyā āmā swāsni mānisa-le dabāyāko rahecha bhanyā khata-bāta lāgdaina. aru paracakri-le dabāyāko rahecha bhanyā 1// barkha kaida garnu- kaida-kā rupaiyā diyā li cheādi dinu.

§7 adā gauḍā jhela-khānā kota iṭācapali ṭhānā amāla gaihra- mā thuniyākā jāta-patita hunyā damḍa hunyā khata-bāta-le thuniyākā myāda pugyā-pachi chuṭanyā kaidi bhāgyākā-lāi bābu dājyū bhāi chorā-le dabāyā-mā 12// rupaiyā jaribānā garnu. ghara-kā eyakā-bhuḍi-kā didi baihni chori buhāri- sāsu phupu

sauti=nyā [A261] āmā swāsni mānisa-le dabāyā-mā khata-bāta lāgdaina. aru paracakri-le dabāyā bhanyā 9 maihna kaida garnu. rupaiyā tircha bhanyā aina-bamojima-kā rupaiyā li chođi⁴ dinu.

§8 dāmala hunyā bhāgi gayākā pakri āyā-pachi hāta-mā smeta nela hāli dāmalai garī dinu.

§9 jhela-khānā-mā thuniyākā kaidi bhāgi gayākā pheri pakri āyā-pachi aghi jati kaida hunyā garī thuniyākā hun tes-ko ḍedho myāda bađhai kaida-kā kitāba-mā cađhāi kaida-ma hāli dinu.

§10 āphnā āmā bābu swāsni dājyū-bhāti didi-baihni chorā-chori sāsu-buhāri gaihra sanahe-mā karaṇi saññabāñdhi ra-bhāta-pāni sanabāñdhi-ko kuro uṭhi adālata ṭhānā amāla-mā laigi robakāra garāudā kuro ṭhaharena bhāta khānyā ṭhahari-bhatāhā-le bhāta khāyāchan pachi uhi karaṇi bhāta-pāni-ko kuro ṭhaharna gayo bhanyā pani aghi usa-kā hāta-ko bhāta khānyā bhatāhā-lāi adālat ṭhānā amāla-bāta bujhā kuro naṭhahari⁵ bhāta khāyāko hunā-le tina-lāi bāta lāgdaina patiyā dinu.

§11 āphnā āmā bābu swāsni dājyū-bhāti didi-baihni chorā-chorī sāsu-buhāri-kā karaṇi-kā kurā-mā bhāta-mā parnyā kuro thāhā pāi us-kā hāta-ko bhāta āphu-le khāi aru-lāi-smeta borecha bhanyā aina-bamojima-ko aṃsa sarbaswa garī usai jāta-mā milāi dinu. usai-kā hāta-ko āphu-le khāyechā aru-lāi boryāko rahenacha bhanyā sarbaswa nagarī usai jāta-mā milāi dinu. cāla pāi kuro jāhera nagarī dabāyo bhāta āphu-le khāyāko rahenacha bhanyā tes-ko jāta jādaina. āphnai jāta-mā rahañcha kuro dabāyā-bāp̄bata 50 rupaiyā damḍa garnu.

[A262] [B159]

§12 tāgādhāri jāta-kā āphnā ghāra hāda-nātā-mā ra bhāta pāni nacalanyā jāta-mā karaṇi-mā bigryā bhāni kasai-lāi bāta lāgyo bhanyā adā adālata ṭhanā amala-mā laigi purpakṣa garāunu adā adālata amāla-mā nalagi ghāra-kacahari gari kuro chini karaṇi

4. MsA, *đođi* !

5. MsA, *nahari* !

nabhayāko ɬaharāi bhāta khāyāchan- pachi uhi kuro ađā adālata- amāla-bāṭa herdā karaṇi garyāko⁶ ɬaharyo bhanyā- aghi karaṇi bhayāko thāhā pāi- jāla-sāja garī jitāi āphu-le bhāta khāyechā bhanyā khānyā-lāi 50 rupaiyā daṁda garī bigranyā-ko jauna jāta hum̄ncha usai jāta-mā milāi dinu. bhāta khāi aru bhatāhā-lāi-smeta borecha bhanyā aina-bamojima-ko amṣa sarbaswa garī usai jāta-mā milāi dinu. karaṇi-ko kuro bhanyā thāhā napāyākā- ghara-mā kacahari garī jitāi bhāta khānyā-mā auwal-lāi 20 doyam̄ma-lāi 15 sima-lāi ra cahāra-lāi 10 rupaiyā daṁda garī patiyā garāi dinu. kacahari-mā nabasyākā jityo bham̄ndā bhāta khānyā-lāi daṁda pardaina- patiyā garāi dinu.

§13 tāgādhāri jāta-kā chorī buhāri swāsnī nāti natinā bhāmjī āmā bajyū-mā kasai-sam̄ga bigryā bhani bāṭa lāgyo- adālata ɬānā amāla ɬānā-mā nalagi āphnā ghara gharai-mā basi jhagarā chini karaṇi nagayāko ɬaharāi bhatāhā-le bhāta khāyāko rahecha bhanyā ra. tehi kurā-mā pheri adālata ɬānā- amāla-mā kurā pari nisāpha herdā karaṇi nagayāko ɬaharyo bhanyā testā bhāta ra. karaṇi-sam̄bam̄dha-kā kurā ghara-gharai-mā chinyā- bāpbat. ti kacahari garnyā ra. kacahari-mā basnyā-lāi janahi 10/10 rupaiyā daṁda garnu.

§14 āphnā nātā-sam̄baṛḍhi-mā- amāli dwāryā bicāri- āphu bhai karaṇi jāta-bhāta-saṛṇana baṛḍhi kuro kehi parna āyā-mā molāhijā pachi lāgi purpakṣa nisāpha herena bhanyā tesa-lāi 100 rupaiyā daṁda garnu. phirāda bhanyā garna āyo patra-pātra bādi pratibādi sāchi guhāi-ko tākitta gardā gardai sāmel nahudā⁷ dhila bhayāko rahecha bhanyā tesa hākima-lāi bāṭa lāgdaina.

[A263]

§15do⁸ dīṭhā bicāri amāli dwāryā birtawāra bitalaba guṭhiyāra-bāheka. aru-le dhāta phirāda jhagarā-ko kurā sumnu

6. MsA, *gayāko*, leçon qui correspond à celle des passages parallèles du même chapitre (par exemple au §13 : *karaṇi nagayāko ɬaharāi ... karaṇi nagayāko ɬaharyo bhanyā ...*).

7. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

8. MsA, les sceaux de l'article 15 original ont été effacés et, en marge, est porté *do* (pour *dohoro* : doublon). Ce paragraphe correspond en effet au §16

bhaṇnyā datāweja pramānagi bhayākā-le suṇnu. bica-mā sanada pramānagi nabhai. ghara-sāra ghara jhagarā-bāhek aru kasai-le dhāta phirāda sunyo bhanyā damḍa jitāuri ṭheki baksāuni jati liyāko cha liyākā bigā-bamojim. jaribānā garnu. kurā mānna sunyāko rahecha bhanyā 20 rupaiyā jaribānā garnu. kacahari-mā basnyā pamca-haru-lāi janahi 5/5 rupaiyā damḍa garnu. nela ṭhokanyā-lāi dina-ko 2/2 rupaiyā. pātā pharkāunyā-lāi ghaḍi-ko 4/4 rupaiyā. korā ṭhokanyā-lāi coṭa-ko 4/4 rupaiyā damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima. kaida garnu.

§15 hāḍa-nātā āphu-bhaṇḍā upallo jāta. pāni nacalanyā jāta chiṭo hālanu parnyā jāta-sita bigryāko ra. bhāta-mā pāryāko samkā pāi. āphnā ākhā-le nadekhī dabāunyā-mā sāchi guhāi napāi 3 maihnā-samma jāhera garna nasakanyā. tahakita garī jāhera garaulā bhani dabāunyā dabāhā ṭhaharddaina. tesa-lāi⁹ khata-bāta lāgdaina. prāyaścitta pāucha dinu.

§16 choyā chiṭo hālanu parnyā jāta-kā loganyā swāsni-haru-āphu-bhaṇḍā ṭhulā pāni calanyā-sam̄ma-kā biṣṭa jāta-sita karaṇi gari bigryāko ra. bhāta pāni khāi bigryāko kuro. inai pāni nacalanyā chiṭo hālanu parnyā jāta-le dekhi jāni aru-lāi nakahi dabāyecha bhanyā. dabāunyā lognyā swāsni sadhawā bidhawā kamnyā jo ho usā-lāi māsi dinu.

[B160]

§17 kasai-le āphnā nātā-gotā-bāheka karaṇi-sam̄mbaṇḍha-kā kurā-mā ra. bhāta nacalanyā jāta-kā hāta-ko bhāta khāyāko dekhi jāni kuro dabāi yastā hāt-ko bā yastā-kā hāta-ko khānyā-kā hāta-ko jāni jāni āphu-le. us-kā hāta-ko bhāta khāi aru bhatāhā-lāi smet borecha bhanyā aina-bamojima-ko am̄sa sarbaswa garī swāsni mānisa bhayā sarbaswa nagarī karaṇi garnyā garāunyā bhāta khānyā-ko jauna jāta hum̄cha usai jāta-mā milāi chāḍi dinu. āphu-le mātrai khāyecha aru-lāi boryāko rahanacha bhanyā sarbaswa hudaina. u=sai [A264] jāta-mā mātra milāi chāḍi dinu. āphu-le testā-kā hāta-ko bā testā-kā hāta-

du chapitre 37 adālati-ko.

9. MsA, tesa-lā !

ko khānyā-kā hāta-ko bhāta jāni jāni thāhā pāi us-kā hāta-ko bhāta pāni khāyāko rahenacha bhanyā jāta jādaina. dunīnā bhāta-mā parnyā kuro āphu-le dekhyā sunyā-pachi jāhera garnu parnyā kurā-mā jāhera nagari kuro dabāyā-bāpbat lognyā mānisa bhayā 50 swāsni mānisa bhayā 25 50 rupaiyā damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu. bhora-mā pari khānyā-lāi bhora-ko patiyā dinu.

§18¹⁰ choyā chiṭo hālanu parnyā naparnyā jāta gaihra-le pāni calanyā cokhā jāta-mā karaṇi gare-garāyāko thāhā pāi. dabāunyā bhagāunyā sātha lāgnyā. pāni nacalanyā-mā. māsinyā jāta gaihra-lāi māsi dinu.

§19a¹¹ tāgādhāri lagāyet pāni calanyā jāta gaihra-kā lognyā swāsni mānisa kasai-le pāni nacalanyā. choyā chiṭo hālanu parnyā jāta-mā karaṇi gare garāyāko rahecha tyo karaṇi. āphnā āmā bābu gaihra nātā-kā-le hawas. nātā nalāgnyā aru-le hawas. āphu-le dekhi-kana hawas. karaṇi garnyā garāunyai-kā mukha-le hāmi yastā jāta-sita bigryākā chau bhani sunāyāko kuro āphu-le dabāyāko rahecha bhāta-pāni khāyāko cha bha[m]nyā. kuro bhanyā thāhā pāyāko rahenacha bhanyā testā dabāhā-lāi 50¹² rupaiyā damḍa gari prāyaścitta dinu. yastā-ko jāta jādaina. karaṇi gari bhāta pāni-smet khāyāko āphu-le dekhyāko rahecha bā. karaṇi garnyā garāunyai-kā mukha-le. hāmi yastā-sita bigryākā chau. inai-kā hāta-ko bhāta-pāni khāyākā chau bhani sunāyāko kuro dabāyāko rahecha bhanyā. testā dabāhā lognyā mānisa-ko. aina-bamojim-ko aṃṣa sarbaswa gari. swāsni mānisa bhayā sarbaswa nagari. karaṇi garnyā garāunyā jauna jāta bhayākā chan. usai jāta-ko 1 akṣara. bāñā gālā-mā khodi usai jāta-mā milāi chāḍi dinu. ghara-kā aru-lāi patiyā dinu.

§19¹³ cāra barṇa chattisai jāta gaihra-kā. swāsni mānisa-le. āphnā lognyā chorā sasurā debara jyeṭhājyū-mā. jāta-patita

10. MsA, l'article 18 a été complètement effacé et réécrit d'une autre main.

11. MsA seulement.

12. MsA, le chiffre original a été gratté et remplacé par 5.

13. Sur la page 268 du MsA, le §26 est suivi par un article dont le numéro est illisible mais qui n'est pas le §27, lequel apparaît sur la page suivante. Cet

hunyā ra. sarbaswa hunyā birā̄ garyāko cāla pāi. kuro jāhera nagari. dabāi us̄ia-kā hāta-ko bhāta-pāni. āphu-le khāi. āphu-smet. jāta-patita hunyā swāsni-mā. bhāta jānyā kuro bhayā 25 pāni-smeta jānyā kuro bhayā 50 rupaiyā dañḍa garī. usai jāta-mā milāi dinu. rupaiyā natiryā. aina-bamojimā. kaida garnu.

§20a¹⁴ tāgādhāri lagāyet pāni calanyā jāta gaihra-kā. lognyā swāsni mānisa. kasai-le choi chiṭo hālanu parnyā jāta-mā karaṇi garyā garāyāko. āphnā. āmā bā=bu [A265] gaihra nātā-kā-le hawas nātā nalāgnyā aru kasai-le hawas. dekhecha bā. karaṇi garnyai garāunyai-kā mukha-le. hāmi yastā jāta-sita bigryākā chau bhānyāko sunyāko rāhecha tyo kuro¹⁵ prakāsa nagari. dabāi duniñā-lāi bhāta pāni-mā borāyechā bhānyā. us-kā hāta-ko āphu-le bhāta-pāni khāyāko bhayā pani nabhayā pani. testā dabāhā lognyā mānis-ko. aina-bamojim-ko. aṃsa sarbaswa gari. swāsni mānis-le bhayā sarbaswa nagari. karaṇi garnyā garāunyā jauna jāta bhayākā chan. usai jāta-ko 1 akṣara bāñā gālā-mā khodi usai-jāta-mā milāi choḍi dinu. karaṇi garyā garāyāko. āphu-le dekhi hawas. karaṇi garnyai garāunyai-kai¹⁶ mukha-le hāmi yastā jāta-mā bigryākā chau bhañnyā kuro garyāko suni. arkā-sita prakāsa gari rāhyāchan bhāta pāni-mā¹⁷ āphu pani. watryākā rāhyāchan bhānyā tin-ko jāta jādaina. prakāsa bhānyā garyāchan. karaṇi garnyai garaunyai-kā hāta-ko jāni jāni. āphu-le bhāta-pāni khāi. aru-lāi-smet boryāko bhayā lognyā mānis-ko. aina-bamojim-ko aṃsa sarbaswa gari. swāsni mānisa-le bhayā sarbaswa nagari. karaṇi garnyā garāunyā. jauna jāta bhayākā chan usai jāta-ko 1 akṣara bāñā gālā-mā khodi usai jāta-mā milāi chāḍi dinu. āphu-le bhāta pāni khāi. aru-lāi boryāko rahenacha bhānyā sarbaswa nagari. usai jāta-ko 1 akṣara khodi. usai jāta-mā milāi. chāqī dinu. ghara-kā aru-lāi patiyā dinu.

article, écrit d'une autre main, porte le numéro 19 dans le MsB.

14. MsA, pas de sceau initial; MsB, voir §20b.

15. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

16. MsA, *garāunyau* (i.e. *garāunyā* + marque diacritique pour *ai*).

17. MsA, le texte original a été plus ou moins bien effacé et corrigé au moins deux fois.

§20b tāgādhāri-lagāyeta pāni calanyā-samma-kā cokhā jāta kasai-le pāni nacalanyā chiṭo hālanu naparnyā jāta-mā jāni jāni karaṇi mātra *gare garāyāko*¹⁸ rahecha us-kā hāta-ko bhāta-pāni bhanyā khayāko rahenacha ra. tyo kuro āphnā āmā bābu gaihra nātā-kā-le bā nātā nalāgnyā aru kasai-le dekhi hawas karaṇi garnyā garāunyā-kā mukha-le hāmi yastā jāta-sita bigryākā chau bhanyāko suni dabāyāko rahecha āphu-le dekhyā sunyā-pachi in-kā hāta-ko bā ina-kā hāta-ko khānyā-kā hāta-ko jāni jāni āphu-le bhāta-pāni khāyāko rahenacha bhanyā testā dabāhā lognyā mānisa bhayā 50 swāsnī mānisa bhayā 25 rupaiyā damḍa garnu. jāta jādaina āphu-le dekhyā sunyā-pachi yastā-kā hāta-ko bā inai-kā hāta-ko khānyā-kā hāta-ko jāni jāni āphu-le bhāta pāni khāyechā bhanyā kāraṇi-le patiyā pāunyā hunā-le lognyā mānisa bhayā 100 swāsnī mānisa bhayā 50 rupaiyā damḍa garī patiyā dinu. jāta jādaina. pāni nacalanyā chiṭo hālanu naparnyā jāta-mā karaṇi gari garāi bā usai bhāta pāni-smeta khāyāko āphu-le dekhecha bā unai-kā mukha-le hāmi-le yastā jāta-ko karaṇi garyāko cha bā in-kā hāta-ko bhāta pāni khāyāko chu bhani sunāyāko kurā dabāi yastā-kā hāta-ko bā inai-kā hāta-ko khānyā-kā hāta-ko jāni jāni bhāta pāni khāi bhatāhā-lāi borecha bhanyā aina-bamojima sarbaswa garī swāsnī mānis bha=yā [B161] sarbaswa nagarī karaṇi garnyā garāunyā jauna jāta bhayākā chan usai jāta-ko 1 akṣara bāñā gālā-mā khodi usai jāta-mā milāi chāḍi dinu āphu-le mātrai khāyechā bhatāhā-lāi ra ghara-kā aru jahāna-lāi boryāko rahenacha bhanyā sarbaswa hudaina. akṣara pani khodanu pardaina. bhāta-pānī-bāheka garī usai jāta-mā mātra milāi chāḍi dinu. āphu-le testā-kā hāta-ko bā testā-kā hāta-ko khānyā-kā hāta-ko bhāta-pāni jāni jāni khāyāko rahenacha bhanyā jāta jādaina duniñā bhāta-pāni-mā parnyā kuro āphu-le dekhyā sunyā-pachi jāhera garnu parnyā-mā jāhera nagarī dabāyā-bābata lognyā mānisa bhayā 50 swāsnī mānisa bhayā 25 rupaiyā damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu. bhora-mā pari khānyā-lāi bhora-ko patiyā dīnu.

18. MsB, inséré en petits caractères.

§21a tāgādhāri-lagāyet pāni calanyā jāta gaihra-kā lognyā swāsni manisa kasai-le choyā chiṭo hālanu parnyā jāta-mā karaṇi garyā garāyāko rahecha bā. yestā jāta-kā hāta-ko bhāta pāni khāyāko kurā. āphnā āmā-bābu-gaihra nātā-kā-le hawas. nātā nalāgnyā aru kasai-le hawas. dekhecha bā. karaṇi garnyā garāunyā-kā mukha-le hāmi bigryākā chau bhanyāko rahecha. tyo kurā āphu-le prakāśa nagari duniñā bhāta-pāni-mā borinyā kuro thāhā¹⁹ pāi āphu-le dabāi jāl-sāj gari. ghusa khuwāunyā. ghusa khuwāuna lāunyā ghusa dina jānyā. ghusa khānyā. pāni calanyā jāta-kā lognyā swāsni mānisa-lāi bhāta-pāni khāyāko hawas nahawas. jaunā jāta-mā karaṇi garāyāko bā. jauna jāta-kā hāta-ko bhāta pā=ni [A266] khāyāko āphu-le dekhi bā karaṇi garnyā garāunyā. bhāta-pāni khānyā-kā mukha-le hāmi bigryākā chau bhanyāko suni dabāi jāla-sāja gari. ghusa khuwāyāko. ghusa khuwāuna lagāyāko ghusa dina gayāko. ghusa khāyāko ṭhaharcha loganyā mānisa-le bhayā aina-bamojima-ko amṣa sarbaswa gari. swāsni mānisa-le bhayā sarbaswa nagari usai jāta-ko 1 akṣara khodi usai jāta-mā milāi chāqī dinu ghara-kā aru-lāi patiyā dinu.

§21b tāgādhāri-lagāyeta pāni calanyā-samma-kā cokhā jāta kasai-le choyā chiṭo hālanu parnyā jāta-mā jāni jāni karaṇi mātra garyā garāyāko bā yastā hāta-ko bhāta pāni khāyāko kuro āphnā āmā-bābu-gaihra nātā-kā-le bā nātā nalāgnyā aru kasai-le dekhi hawas karaṇi garnyā bā bhāta pāni khānyā-kā mukha-le²⁰ hāmi yastā jāta-sita bigryākā chau bhanyāko suni dabāi bhāta pānī-mā parnyā kurā-mā jāla-sāja gari ghusa khuwāi. ghusa khuwāuna lagāi. ghusa dina gai ghusa khāi kurā dabāi āphu-le dekhyā sunyā-pachi yastā-kā hāta-ko bā in-kā hāta-ko khānyā-kā hāta-ko āphu-le jāni jāni bhāta-pāni khāi bhatāhā-lāi ra. ghara-kā aru-lāi borecha bhanyā lognyā mānisa-le bhayā ghusa khāyāko japhata gari aina-bamojima amṣa-smeta sarbaswa gari swāsni mānisa-le bhayā sarbaswa nagari. ghusa-ko bigo mātra japhata gari karaṇi garnyā garāunyā jauna jāta huṇcha usai jāta-ko 1

19. MsA, *thāha* !

20. MsB, corrigé en petits caractères.

akṣara bāñā gāla-mā khodi bhāta pāni bāheka gari usai jāta-mā milāi chāḍi dinu. āphu-le mātra khāyechā aru bhatāhā-lāi ra. ghara-kā jahāna-lāi boryāko rahenacha bhanyā sarbaswa hudaina akṣara *khodanu pani pardaina*²¹ ghusa-ko bigo mātrai japhata gari usai jāt-mā milāi chāḍi dinu. āphu-le dekhyā sunyā-pachi kāraṇi-kā hāta-ko bā kāraṇi-kā hāta-ko khānyā-kā hāta-ko jāni jāni *bhāta pāni āphu-le khāyāko rahenacha bhanyā*²² āphu-le dekhyā sunyā-pachi kuro dabāi bhāta pāni saṁbamdhī-mā jāla-sāja garyā-bābat. ghusa-ko bigo japhata garī kuro dabāyā-bābata lognyā mānisa bhayā 200 swāsnī mānisa bhayā 100 rupaiyā daṇḍa garnu. jāta jādaina. bhora mā pari khānyā-lāi bhora-ko patiyā dinu.

§22a tāgādhāri-lagāyet. pāni calanyā gaihra jāta-kā lognyā swāsnī mānisa kasai-le pāni calanyā choyā chiṭo hālanu naparnyā jāta-mā kāraṇi. garyā garāyāko ra inai jāta-kā hāta-ko bhāta pāni khāyāko kurā. āphnā. āmā-bābu gaihra nātā-kā-le hawas. nātā nalāgnyā aru kasai-le hawas bā kurā suni kuro dabāi. jāla-sāja gari ghusa khuwāunyā. ghusa khuwāuna lagāunyā. ghusa dinyā. ghusa khānyā. pāni calanyā jāta-kā²³ lognyā swāsnī mānisa-haru-lāi jauna jāta-kā kāraṇi garyā garāyāko bā. jaunā jāta-kā hāta-ko bhāta pāni. khāyāko jāni jāni. āphu-le dabāi duniñā-lāi bhāta-pāni-mā borāyāko cha. lognyā mānisa-le bhayā. aina-bamojim-ko amṣa sarbaswa gari. swāsnī mānis-le bhayā sarbaswa nagari. usai jāta-ko 1 akṣara bāñā gāla-mā khodi. usai jāta-mā milāi choḍi dinu. inai jāta-mā kāraṇi garyā garāyāko āphu-le dekhecha bā. kāraṇi garnyā garāunyā-kā mukha-le hāmi bigryākā chau bhanyāko sunecha. bhāta pāni khāyāko cha bhamnyā kuro bhanyā thāhā pāyāko rahenacha bhanyā testā dabāhā-lāi 50 rupaiyā daṇḍa gari prāyaścitta dinu. kāraṇi gari garāi bhāta-pāni-smet khāyāko dekhyāko rahecha bā. kāraṇi garnyā garāunyā-kā mukha-le hāmi bigryākā chau. estā jāta-kā hāta-ko bhāta-pāni khāyāko cha bhamnyā kurā garyāko suni dabāyāko rahecha bhanyā. āphu-le sunyā-pachi. kuro

21. MsB, corrigé en petits caractères.

22. MsB, *kāk.*, le texte est inséré à la fin de l'article.

23. MsA, *jā-kā* !

prakāsa nagari. duniñā-lāi bhāta-pāni-mā bornyā testā dabāhā lognyā mānis-ko aina-bamojim-ko amṣa sarbaswa gari swāsni mānis-le bhayā sarbaswa nagari. karaṇi garnyā. bhāta pāni khānyā jauna jāta bhayāko cha usai jāta-ko 1 akṣara khodi usai jāta-mā milāi chāḍi dinu. ghara-kā aru-lāi patiyā dinu.

§22b tāgādhārī-lagāyeta pāni calanyā-samma-kā cokhā jāta kasai-le pāni nacalanyā chiṭo hālanu naparnyā jāta-mā jāni jāni karaṇi garyā garāyāko kuro āphnā āmā-bābu gaihra nātā-kā-le bā nātā nalāgnyā aru kasai-le dekhi hawas karaṇi garnyā-kā mukha-le hāmi yastā jāta-sita bigryākā chau bhanyāko suni dabāi bhāta-pāni-mā parnyā kurā-mā jāla-sāja garī ghusa khuwāi ghusa khuwāuna lagāi ghusa dina gai ghusa khāi āphu-le yastā-kā hāta-ko bā in-kā hāta-ko khānyā-kā hāta-ko bhāta pāni khāyāko rahanacha bhanyā āphu-le dekhyā sunyā-pachi duniñā bhāta-pāni-mā borinyā kurā-ko jāla-sāja garī dabāyā-bābata ghusa-ko bigo japhata garī lognyā mānisa bhayā 50 swāsni mānisa bhayā 25 rupaiyā damḍa garnu. jāta jādaina. āphu-le dekhyā sunyā-pachi yastā-kā hāta-ko bā in-kā hāta-ko khānyā-kā hāta-ko āphu-le jāni jāni bhāta pāni khāyecha bhanyā kārani-le patiyā pāunyā hunā-le lognyā mānisa bhayā 100 swāsni²⁴ [B162] mānisa bhayā 50 rupaiyā damḍa gari patiyā dinu. jāta jādaina. yastā jāta-mā karaṇi gari bā. usai bhāta-pāni-smeta khāyāko dekhecha bā karaṇi garnyā garāunyā-kā mukha-le hāmi yastā jāta-sita bigri bā usai-[kā hāta-ko]²⁵ bhāta-pāni-smeta khāyāko chu bhanyāko suni kuro dabāi jāla-sāja gari ghusa khuwāi ghusa khuwāuna lagāi ghusa dina gai. ghusa khāi āphu-le yastā-kā hāta-ko bā yastā-kā hāta-ko²⁶ khānyā-kā hāta-ko jāni jāni bhāta pāni khāi bhatāhā-lāi borna borāuna lagāyecha bhanyā lognyā mānisa-le bhayā ghusa khāyāko japhata garī aina-bamojima amṣa-sameta sarbaswa garī swāsni mānisa-le bhayā sarbaswa nahunā-le ghusa-ko bigo māṭra japhata gari. karaṇi garnyā garāunyā jauna

24. MsB, un sceau final a été apposé par inadvertance — et par un relecteur las des répétitions ? — à la fin de la page, bien que l'article ne soit pas encore terminé.

25. MsB, il est nécessaire de compléter le texte pour qu'il soit intelligible.

26. MsB, kāk., le texte est ajouté avant le sceau final.

jāta huṇcha usai jāta-ko 1 akṣara bāñā galā-mā khodi bhāta-pāni-bāheka garī usai jāta-mā milāi chāḍi dinu. āphu-le māṭra khāyechā aru bhatāhā-lāi ra ghara-kā jahāna-lāi boryāko rahanacha bhanyā sarbaswa hudaina. akṣara khodanu pani pardaina. ghusa-ko bigo māṭrai japhata gari. usai jāta-mā milāi chāḍi dinu. āphu-le dekhyā sunyā-pachi kāraṇi-kā hāta-ko bā kāraṇi-kā hāta-ko khānyā-kā hāta-ko jāni jāni bhāta pāni āphu-le khāyāko rahanacha bhanyā āphu-le dekhyā sunyā-pachi kuro dabāi bhāta-pāni-saṁbaṇḍhi-mā jāla-sāja garyā-bābata ghusa-ko bigo japhata garī kuro dabāyā-bābata lognyā mānisa bhayā 100 swāsni mānisa bhayā 50 rupaiyā daṇḍa garnu. jāta jādaina. bhora-mā pari khānyā-lāi bhora-ko patiyā dinu.²⁷

[A267]

§23a²⁸ tāgādhāri lagāyeta. pani calanyā gaihra jāta-kā. lognyā swāsni manis kasai-le pāni nacalanyā jāta ra. choyā chiṭo hālanu parnyā jāta-kā hāta-ko jāni jāni. bhāta pāni khāyāko. āphnā āmā bābu gaihra nātā-kā-le hawas nātā nalāgn্যā. aru kasai[-le] hawas dekhechan bā. khānyā-kai mukha-le. mai-le tā phalanā-kā hāta-ko bhāta-pāni khāyāko cha bhani sunāyāko rahecha. tyo kuro āphu-le sunyā-pachi. prakāsa nagari. dabāi. duniñā-lāi bhāta-pāni-mā boryāko bhayā āphu-le bhāta-pāni khāyāko hawas nahawas. testā lognyā mānis-ko. aina-bamojim-ko. amsa sarbaswa gari. swāsni mānisa bhayā sarbaswa nagari. usai jāta-ko 1 akṣara khodi usai jāta-mā milāi chāḍi dinu. bhāta pāni khāyāko āphu-le dekhi hawas. athabā khānyā-kai mukha-le hāmi-le phalānā jāta-kā hāta-ko bhāta-pāni khāyāko cha bhanyāko sunyā-pachi āphu bhāta-pāni-mā bacyākā rahyāchan bhanyā tin-ko jāta jādaina. prakāsa bhanyā garyāchan yastai-kā hāta-ko jāni jāni āphu-le bhāta-pāni khāi aru-lāi boryāchan bhanyā. lognyā manis-ko aina-bamojim-ko amsa sarbaswa gari. swāsni mānisa bhayā sarbaswa nagari usai jāta-ko 1 akṣara bāñā

27. MsB, il n'y a pas de sceau final au §22 sur cette page (cf. n. 24). Le texte de l'article est immédiatement suivi de la mention : 23 *laṁbara-ko aina khāreja*, elle-même suivie du sceau attendu.

28. MsA seul, le texte n'est pas reproduit dans le MsB.

gālā-mā khodi usai jāta-mā milāi chādi dinu. āphu-le khāi aru-lāi boryāko rahanacha bhanyā sarbaswa hudaina. usai jāta-ko 1 akṣara mātrai bāñā²⁹ gālā-mā khodi usai jāta-mā milāi chādi dinu. ghara-kā aru-lāi patiyā dinu.

§24³⁰ tāgādhāri jāta ra. namasinyā matawāli jāta kasai-le. choyā chiṭo hālanu. naparnyā. pāni nacalanyā jāta-kā swāsni-ko karaṇi mātra garyāko rahecha. us-kā hāta-ko bhāta pānī bhanyā khāyāko rahanacha tesai lognyā-le prāyaścitta nagari. āphu mildā ra. āphu-bhamdā ghaṭi pāni calanyā jāta-kā aru sadhawā swāsni-ko karaṇi garecha bhanyā aina-bamojima. sādhu-ko khusi. kamnyā ra bidhawā-ko karaṇi garecha bā. bhāta pāni khuwāyechā bhanyā 50 rupaiyā. damda gari. aina-bamojima prāyaścitta dinu. lognyā-le prāyaścitta pāyā-pachi tesa-lāi bhora-mā karaṇi dinyā. swāsni-le pani. prāyaścitta pāuchan. bigryāko jāni jāni³¹ karaṇi dinyā. swāsni-mā. namāsinyā jāta-kā swāsni-lāi 50 rupaiyā damda gari. aina-bamojima prāyaścitta dinu. māsinyā jāta-kā swāsni-lāi māsi. prāyaścitta dinu. kamāri bhayā 6 maihnā kaida garī prāyaścitta di khasamā-kā jimmā gari chāoḍi dinu.

[A268]

§25 māsinyā jāta kasai-le choyā chiṭo hālanu naparnyā. pāni nacalanyā jata-kā swāsni-ko karaṇi mātra garyāko rahecha. swasni-kā hāta-ko bhāta-pāni bhanyā khāyāko rahanacha ra. kasai-le prāyaścitta nagari. āphu mildā ra. āphu-bhamdā ghaṭi pāni calanyā jāta-kā sadhawā-ko karaṇi garecha bhanyā. aina-bamojima. sādhu-ko khusi. kamnyā ra bidhawā-ko karaṇi garecha bā bhāta pāni khuwāyechā bhanyā testā-lāi māsi prāyaścitta dinu. lognyā-le prāyaścitta pāyā-pachi tesai-sita bhora-mā karaṇi garāunyā swāsni-le pani prāyaścitta pāuchan. jāni jāni karaṇi garāunyā swāsni-lāi māsi prāyaścitta dinu.

29. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

30. Le §24 original du MsA a été effacé et réécrit d'une autre main (identique à celle qui a écrit le nouveau §16 ci-dessus). Le texte correspond à celui du MsB.

31. MsB, *jāni* répété trois fois.

[B163]

§26 kasai-le dāmala hunyā taksīra gari bā- pāni nacalanyā chiṭo hālanu parnyā jāta-mā karaṇi gari bhāta pāni-bāheka hunyā kurā gari- kacahari-mā kurā napardai-mā bhayo bā- kuro na_uṭhatai-mā- bhāgi gayākā-le aru swāsni-ko karaṇi garecha bhanyā tyo swāsni-le- bhora-mā karaṇi diyāko ṭhaharyo bhanyā pāni-ko patiyā dinu. *eyastā kurā garyāko cha bhani jāni jāni karaṇi dinyā swāsni-le patiyā pāudīaina lognyā māniṣsa-le dāmala hunyā ra bhāta-pānī-bāheka hunyā taksira garyāko kuro adālata amāla-mā kurā pari bhāta-pāni-bāta patita³² bhai prakāsa bhayākā mānisa-lāi- prakāsa bhayāko kuro thāhā napāi bhora-mā karaṇi dinyā swāsni-le aru-lāi bhāta-pāni-mā pāryā pani napāryā pani usai jāta-mā mātra milāi dinu. kaida pani hudaina jyū pāni māsidaina- jāni jāni karaṇi dinyā swāsni-le- aru-lāi bhāta-pāni-mā boryāko rahenacha bhanyā usai jāta-mā mātra milāi chāḍi dinu. aru-lāi bhāta-pāni-mā pārīehā³³ karaṇi garāicha bhanyā tāgādhāri-lagāyet namāsinyā jāta-kā swāsni-lāi 1 barkha kaida gari tiryā rupaiyā li- natiryā kaida pugyā- pachi usai jāta-mā milāi chāḍi di³⁴ māsinyā jāta-ki swāsni-lāi usai jāta-mā milāi māsi dinu. kaida hudaina.³⁴*

[A269]³⁵

§27a³⁶ tāgādhāri-lagāyet. pāni calanyā-samma-kā gaihra jāta-kā lognyā swāsni mānisa kasai-le choi chiṭo hālanu parnyā jāta-mā karaṇi garyā garayāko ra. unai jāta-kā hāta-ko bhāta- pāni khāyāko. āphnā āmā bābu. gaihra nātā-kā-le hawas. nātā nalāgnnyā. aru kasai-le hawas. dekhecha bā. karaṇi garnyā garāunyā-kā mukha-le ma. yasa jāta-sita bigryāko chu bhani bhanyāko sunyāko rahecha. tyo kuro prakāsa nagari. dabāi āphu-

32. MsA, *patti* !

33. MsB, le scribe a écrit, puis rayé, *cha*.

34. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères. Même main que les §§16 et 24.

35. Cf. n. 13.

36. MsA, le scribe est celui qui a modifié la fin du §26 (mais pas celui qui a rédigé le paragraphe situé à la fin de la page 268...)

le us-kā hāta-ko khāi. duniñā-lāi. bhāta-pāni-mā borecha bhanyā. lognyā mānis-ko. sarbaswa gari. swāsni mānisa bhayā. sarbaswa nagari. usai jāta-ko 1 akṣara bāñā gālā-mā khodi bigranyā jauna jāta huṁcha. usai jāta-mā milāi chāḍi dinu. karaṇi garyā garāyāko āphu-le dekhi hawas. karaṇi garnyā garāunyā-kai mukha-le. hāmi esa jāta-mā bigryākā chau bhanyāko kuro suni kuro jāhera nagari. dabāyechā. dekhyā sunyā-pachi us-kā hāta-ko bhāta-pāni khāyāko rahenacha bhanyā. kuro dabāyā-bābat. lognyā mānis-lāi 50 swāsni mānisa-lāi 25 rupaiyā daṇḍa garnu. jāta jādaina. bigranyā-kā hāta-ko. jāni jāni. āphu-le khāyechā. aru kasai-lāi boryāko rahenacha bhanyā 1 akṣara bāñā gālā-mā khodi. karaṇi garnyā-ko. jauna jāta bhayāko cha. usai jāta-mā milāi chāḍi dinu. bhora-mā parnyā-lāi patiyā dinu.

§27b tāgādhārī-lagāyeta pāni calanyā-sam̄ma-kā cokhā jāta kasai-le choyā chiṭo hālanu parnyā jāta-mā jāni jāni karaṇi mātra gare-garāyāko³⁷ rahecha bā us-kā hāta-ko bhāta-pāni khāyāko rahecha ra. tyo kuro āphnā āmā bābu gaihra nātā-kā-le bā nātā nalāgnyā aru kasai-le dekhi hawas karaṇi garnyā garāunyā-kā mukha-le hāmi yastā jāta-sita bigryākā chau bhanyāko āphu-le dekhyā sunyā-pachi kuro dabāi yastā-kā hāta-ko bā yastā-kā hāta-ko khānyā-kā hāta-ko jāni jāni āphu-le bhāta pāni khāi ghara-kā jahāna-lāi ra aru bhatāhā-lāi borecha bhanyā aina-bamojima sarbaswa gari swāsni mānisa bhayā sarbaswa nagari karaṇi garnyā garāunyā jauna jāta bhayākā chan usai jāta-ko 1 akṣara bāñā gālā-mā khodi usai jāta-mā milāi chāḍi dinu. āphu-le mātrai khāyechā bhatāhā-lāi boryāko rahenacha bhanyā sarbaswa hudaina. akṣara khodanu pani pardaina. usai jāta-mā milāi chāḍi dinu. āphu-le testā-kā hāta-ko bā testā-kā hāta-ko khānyā-kā hāta-ko bhāta pāni jāni jāni khāyāko rahenacha bhanyā jāta jādaina duniñā bhāta pāni-mā parnyā kuro āphu-le dekhyā sunyā pachi jāhera garnu parnyā kurā-mā jāhera nagari dabāyā-bābat. lognyā mānisa bhayā 100 swāsni mānisa bhayā 50

37. MsB, en petits caractères dans le texte.

rupaiyā daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu. bhora-mā pari khānyā-lāi bhora-ko patiyā dinu.

§28a tāgādhāri jāta gaihra-kā lognyā swāsni mānisa kasai-le. hāḍa-nātā-mā ra. āphu-bhaṇḍā ghaṭi pāni calanyā³⁸-samma-mā karaṇi gari. garāi. jāta-bhāta jānyā-samma-ko kurā garyāko. āphnā āmā-bābu gaihra nātā-kā-le hawas. nātā nalāgnýā. aru kasai-le hawas. dekhecha bā karaṇi garnyā garāunyā-kā mukha-le bhanyāko suni kuro dabāi. bhāta-pāni khāyecha. aru-lāi boryāko rahenacha bhanyā. sarbaswa hudaina. usai. āphu-le uskā hāta-ko bhāta khāi bhatāhā-lāi-smet borecha bhanyā. aṁṣa sarbaswa gari. bigranyā-ko jauna jāta huṁcha. usai jāta-mā milāi chāḍi dinu. bigranyā-kā hāta-ko bhāta khāyāko rahenacha bhanyā. kuro dabāyā-bābat. lognyā mānisa bhayā 50 swāsni mānisa bhayā 25 rupaiyā daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā. aina-bamojim kaida garnu. jāta jādaina.

§28b tāgādhārī jāta gaihra-kā lognyā swāsni mānisa kasai-le hāḍa-nātā-mā ra. āphu-bhaṇḍā ghaṭi pāni calanyā-samma-mā karaṇi gari garāi jāta-bhāta jānyā-samma-ko kurā garyāko āphnā āmā-bābu gaihra nātā-kā-le bā nātā nalāgnýā aru kasai-le dekhi hawas karaṇi garnyā garāunyā-kā mukha-le hāmi yastā-sita bigryākā chau bhanyāko āphu-le dekhyā sunyā-pachi kuro dabāi āphu-le bhāta khāi aru bhatāhā-lāi borecha bhanyā aina-bamojima sarbaswa garī swāsni [B164] mānisa bhayā sarbaswa nagarī karaṇi garnyā garāunyā jauna jāta huncha usai jāta-mā milāi chāḍi dinu āphu-le mātrai khāyecha aru-lāi boryāko rahenacha bhanyā sarbaswa hudaina usai jāta-mā mātra milāi chāḍi dinu. āphu-le testā-kā hāta-ko bā testā-kā hāta-ko khānyā-kā hāta-ko bhāta jāni jāni khāyāko rahenacha bhanyā jāta jādaina. duniñā bhāta-mā parnyā kuro āphu-le dekhyā sunyā-pachi jāhera garnu parnyā kurā-mā jāhera nagarī kuro dabāyā bābata lognyā mānisa bhayā 50 swāsni mānisa bhayā 25 rupaiyā daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu. bhora-mā pari khānyā-lāi bhora-ko patiyā dinu.

38. MsA, une tache d'encre en fin de ligne pourrait couvrir *jāta* ?

§29 pāni nacalanyā jāta ra- choyā chiṭo hālanu parnyā *jāta-kā*
*swāsnī-le āphnu*³⁹ jāta chapāī ḫulā jāta-ki hū bhani jāta ḫhāṭi
 āphu-bhamdā ḫulā jāta-kā lognyā-lai- bhora-mā karaṇi garāi-
 pāni-mā pāricha tyo kuro jāhera hudā karaṇi garnyā lognyā-le-
 mai-le *eyas*-ko bhora-mā karaṇi garyāko cha- *eyas*-kā hāta-ko
 pāni pani khāyāko cha- bhani jāhera garnyā-lai daṇḍa pardaina.
 bhora-ko patiyā dinu. bhora-mā karaṇi garyāko rahecha pāni
 pani khāyāko rahecha- tyo kuro jāhera hudā- mai-le pāni mātrai
 khāyāko cha- bhani purji patiyā garyo pachi robakāra gardā-
 karaṇi-smeta- garyāko ḫaharyo bhanyā- testā bekupha-lai 25
 rupaiyā daṇḍa gari- patiyā garāi dinu. purji-patiyā garāyāko
 rahenacha *bhāṭa pāni*-mā mātrai paryāko chu- bhamnna āyo
 robakāra gardā karaṇi-smeta- garyāko ḫaharyo bhanyā 20
 rupaiyā daṇḍa gari- patiyā garāi dinu. karaṇi pani garyāko
 rahecha- pāni pani khāyāko rahecha- phalānu jāta-ki swānsi
 rahicha bhani- āphu-le thāhā pāyā-pachi phalānā jāta-ki swānsi
 ho bhani- kuro prakāsa bhai- tesa swānsi-mā parnyā- aru-le
 patiyā garyāko kuro ā=phu-le [A270]⁴⁰ thāhā pāyā-pachi āphu-le
 karaṇi garyāko- pāni khāyāko kuro dabāi- aru-lai bhāṭa pāni-mā
 borecha bhanyā- aina-bamojima-ko amṣa sarbaswa gari- usai
 jāta-ko 1 akṣara khodi- usai jāta-mā milāi chādi dinu.

[A810]

§30⁴¹ choyāi chiṭo hālanu parnyā jāta-mā karaṇi gari- garāī ajāta
 bhayākeā lognyā swānsi mānisa-haru-kā hāta-ko jāni jāni bhāṭa
 pāni khāi aru-lai-smeta borecha bhanyā lognyā swānsi jo ho
 tāgādhāri-lagāyeta namāsinyā jāta rahecha bhanyā aina-
 bamojima sarbaswa gari- akṣara khodi usai jāta-mā milāi dinu.
 aru-lai bhāṭa pāni-mā boryāko rahenacha bhanyā usai jāta-mā
 milāi dinu. akṣara khodanu pardaina. sarbaswa pani hudaina.

39. MsB, inséré en petits caractères.

40. MsA, une note au bas de la p. 269 précise que les paragraphes suivants se trouvent p. 810 : *esa-pachi-kā aina 810 patra-mā chan*. Les anciens paragraphes 8, 9 et 10 du chapitre 158 : *pāni nacalanya jāta-ko karaṇi garnyā-ko* ont, en effet, été transférés dans le présent chapitre, comme le confirme le MsB.

41. MsA, p. 810, ancien §8 du chapitre 158.

māsinyā jāta-le bhāta pāni-mā pārecha bhanyā akṣara khodi māsi dinu. aru-lāi bhāta pāni-mā pāryāko rahanacha bhanyā usai jāta-mā milāi dinu. akṣara khodanu pardaina jyū māsidaina.

[B165]

§31⁴² choyā chiṭo hālanu parnyā jāta-mā karaṇi gari garāī- ajāta bhayākā lognyā mānisa-lāi jāni jāni karaṇi dinyā ra. jāni jāni karaṇi linyā lognyā swāsnī mānisa-haru-lāi karaṇi gari garāī aru-lāi bhāta pāni-mā boryāko bhayā tāgādhāri-lagāyeta namāsinyā jāta-lāi aina-bamojima amṣa sarbaswa gari bhāta pāni-mā boryāko rahanacha bhanyā sarbaswa nagari uhi jāta-ko 1 akṣara bāñā gālā-mā khodi usai jāta-mā milāi choḍi dinu. eyastā-le jāta pāudainan. māsinyā jāta-le bhāta pāni-mā borecha bhanyā akṣara khodi māsi dinu. aru-lāi bhāta pāni-mā pāryāko⁴³ rahanacha bhanyā usai jāta-mā milāi dinu. akṣara khodanu pardaina jyū māsidaina.

§32⁴⁴ choyā chiṭo hālanu parnyā jāta-kā lognyā mānīsa-lāi karaṇi di- chiṭo hālanu parnyā jāta-kā swāsnī-ko karaṇi li tāgādhāri-lagāyeta pānī calanyā gaihra jāta-kā ajāta bhayākā lognyā swāsnī mānisa-lāi jāni jāni karaṇi di bā karaṇi li bhāta pāni khāi ajāta bhayākā eyastā lognyā mānisa-lāi jāni jāni karaṇi garāunyā ra. garnyā eyastā swāsnī lognyā-kā hāta-ko bhāta pānī khāi- dabāunyā- dabāhā- tāgādhāri jāta lagāyeta- pāni calanyā jāta-kā lognyā swāsnī mānisa-le- āphānā hāta-bāṭa aru-lāi- bhāta pāni-mā boryāko rahecha bhanyā- lognyā mānisa-ko aina-bamojima-ko amṣa sarbaswa gari- swāsnī mānisa bhayā sarbaswa nagari jaunā jāta-mā karaṇi gari garāi ajāta bhayākā chan usai jāta-ko 1 akṣara bāñā gālā-mā khodi usai jāta-mā milāi chāḍi dinu. āphu-le eyastā-ko karaṇi gari garāi bhāta pāni khāi aru-lāi boryāko rahanacha bhanyā sarbaswa nagari usai jāta-ko 1 akṣara khodi chāḍi dinu.

42. MsA, p. 810, ancien §9 du chapitre 158.

43. MsB, *pāryāko* ?

44. MsA, p. 810, ancien §11 du chapitre 158.

[A270]

§33 māsinyā jāta kasai-le. pāni nacalanyā choyā chiṭo hālanu naparnyā. jāta-kā swāsni-ko karaṇi mātra garyāko rahecha- tesa swāsni-kā hāta-ko āphu-le bhāta-pāni bhanyā khāyāko rahenacha- āphu-le karaṇi garyā-pachi- prāyaścitta nagari āphnā hāta-bāṭa bhatāhā-lāi- bhāta-mā ra. duniñā-lāi- pāni-mā borecha bā- aru āphu mildā ra- āphu-bhamdā ghaṭi pāni calanyā jāta-kā swāsni-ko karaṇi garecha- karaṇi garāunyā swāsni-le tesa lognyā-le- pāni nacalanyā jāta-ko karaṇi garyāko jāni jāni karaṇi garāicha bhanyā. tesa-lāi māsi patiyā dinu. swāsni-le tesa lognyā-le pāni nacalanyā jāta-kā swāsni-ko karaṇi garyāko thāhā napāi- bhora-mā karaṇi garāicha bhanyā jyū māsidaina- patiyā dinu.

[B166]

§34⁴⁵ upādhya rajapūta jaisi *kṣatriyāt*⁴⁶ tāgādhāri jāta namāsinyā māsinyā matuwāli pāni calanyā gaihra jāta-kā lognyā mānisa-le hawas- swāsni mānisa-le hawas- pāni nacalanyā jāta ra- choyā chiṭo hālanu parnyā jāta-mā karaṇi gari- garāi- muḍi jāta-patita gari- usai jāta-mā milāyākā lognyā māniśsa-le⁴⁷ pheri pāni-mā pāryo bhanyā. 6 barkha kaida garnu- myāda-ko ḍabal diyā pani nalinu- swāsni māniśsa-le bhayā. 3 barkha kaida garnu- myāda-ko rupaiyā tiryā li *ehāḍanu chāḍi* dinu- inai patita bhayākā-mā- bāhun-patita bhayākā-le- jyāna māryyo bhanyā- aina-bamojima amṣa sarbaswa gari- dāmala garnu- swāsni māniśsa-le māryāko bhayā- sarbaswa hudaina- tesai dāmala garnu. brāhmaṇa ra. swāsni-bāheka- aru jāta-kā eka pherā sajāya bhai patita bhayākā lognyā māniśsa-le- jyāna māryā bhanyā- jyāna-ko badalā jyāna- māri dinu. inai-kā jāta-patita bhayā-pachi- janmyākā samṛtāna-le-

45. Changement de main pour ce dernier paragraphe dans le MsB.

46. MsA, inséré en petits caractères.

47. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

bhāta-pāni-mā pāryā- jyāna māryā bhanyā- aina-le jauna jāta
bhayākā chan. usai jāta-kā- aina-bamojima- sajāya garnu.

42 kaidi bhagāunyā-**ke**

[A271] [B169]

§1 mānisa mārnyā sāñidhuwā ra. mānisa māryākā muddā-mā-dāmala hunyā sāñidhuwā-lāi hālyāko nela ṭhigurā camauṭ- phoi dinyā ra. koṭhā chiḍi-mā thuniyākā bādhyākā lognyā-mānisa bā- swāsni-mānisa-lāi phoi dinyā-ko aina-bamojima- aṁsa sarbaswa gari linu. maihnā dina-bhitra-mā *tesa-le khoji lyāyo bhanyā 50 rupaiyā daṇḍa gari li. sarbaswa phirtā gari dinu.* maihnā dina-bhitra-mā¹- aru-le pakri lyāyā pani. maihnā dina-pachi tesa-le pakri lyāyā pani. sarbaswa phīrtā hudaina. sāñidhuwā phelā paryā-pachi aina-bamojima sajāya garnu.

§2 cori-sanabamdhai-kā kurā-mā- nela ṭhigurā camauṭ hālyākā bādhyākā koṭhā chiḍi-mā thunyākā lognyā² swāsni mānisa-lāi phoi dinyā-lāi 20 rupaiyā daṇḍa garī- cora-le coryāko bigo tesai-bāṭa coriṇyā-lāi bharāi dinu. cora tesai-le pakri lyāyā pani. aru kasai-le pakri lyāyā pani. cora pakriyā-pachi- tyo cora bigo dina sakanyā rahecha bhanyā bigo uṭhāī- tehi phoi dinyā-lāi dilāi dasauda linu. bigo dina sakena bhanyā- kapālī tamasuka garāī cornyā-lāi aina-bamojima daṇḍa kaida garnu.

§3 jāri-kā muddā-mā nela ṭhigurā camauṭ hālyākā bādhyākā koṭhā chiḍi-mā thunyākā lognyā mānisa-lāi bā- swāsni mānisa-lāi phoi dinyā-lāi tāgādhāri jāta-kā-lāi phoi **diyāko bhayā** dinyā-lāi bihā-kharca 120 rupaiyā aru jāta-kā-lāi phoi diyāko bhayā- usai jāta-kā aina-bamojim-ko bihā-kharca bharāi 20 rupaiyā daṇḍa garnu. jāri garnyā phelā paryo bhanyā- jāra hāññyā jāta-le- jāra hāññna pāucha. daṇḍa hunyā jāta-lāi daṇḍa huññcha- māsinyā jāta-lāi. masāuna pāucha.

1. MsB, *kāk*, texte inséré avant le sceau final.

2. MsA, *ha un* rayé.

[A272]

§4 hāḍa-nāṭā-mā ra- āphu-bha~~ṇ~~dā tallā upallā jāta-mā. āphu barābara-kā jāta-mā karaṇi-sam~~ṇ~~na baṇḍha-kā kurā-mā. nela ṭhigurā camauṭ hālyākā koṭhā chiḍi-mā thunyākā³ bāḍhyākā lognyā mānisa-lāi⁴ hawas swāsni mānisa-lāi hawas. phoi⁴ dinyā-lāi 45 rupaiyā damḍa garnu. maihnā dina-bhitra-mā tesa-le pakri lyāyo bhanyā 25 rupaiyā phirtā dinu. 20 rupaiyā mātrai linu. maihnā dina-bhitra-mā aru-le pakri lyāyā pani. maihnā dina-uprā~~ṇ~~ta⁵ tesa-le pakri lyāyā pani aru kasai-le pakri lyāyā pani rupaiyā phirtā garnu pard~~ṇ~~aina. aina-bamojima kaida damḍa garnu.

§5 pāni nacalanyā jāta ra. choyā chiṭo hālanu parnyā jāta-sita-kā⁶ karaṇi-sam~~ṇ~~baṇḍha-kā⁵ kurā-mā nela ṭhigurā camauṭ hālyākā bāḍhyākā. koṭhā chiḍi-mā thunyākā lognyā mānisa ra- swāsni mānisa-lāi phoi dinyā-lāi 50 rupaiyā damḍa garnu. maihnā dina-bhitra tesaia-le pakri lyāyā 25 rupaiyā phirtā⁶ gari dinu. 25 rupaiyā mātrai linu. maihnā dina-bhitra-mā aru-le khoji lyāyā pani. maihnā dina-dekhi uprā~~ṇ~~ta⁷ tesaia-le pakri lyāyā pani aru⁸ kusai-le pakri lyāyā pani⁷ damḍa phīrtā hudaina⁹ aina-bamojimām¹⁰ damḍa⁸ kaida garnu.

[B170]

§6 kuṭa-pīṭa ragata-pakṣa-kā jhagarā-mā nela ṭhigurā camauṭ hālyākā bāḍhyākā koṭhā chiḍi-mā thunyākā khatuki lognyā mānisa bā- swāsni mānisa-lāi phoi dinyā-lāi 10 rupaiyā damḍa garnu. khatuki phelā paryā-pachi aina-bamojima damḍa kaida damḍa sajāya garnu.

3. MsA, un cercle est inséré entre *thunyākā* et *bāḍhyākā*; pour empêcher qu'une lettre soit insérée à la place d'une syllabe effacée ou d'un espace libre ?

4. MsB, *poi* !

5. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

6. MsA, *phītā* !

7. MsB, *kāk.*, texte inséré avant le sceau final.

8. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

§7 jagā jamina-kā jhagarā-mā nela ʈhigurā camauṭ hālyākā-
bādhyākā koṭhā chiḍi-mā thunyākā bādhyākā lognyā-mānisa bā
swāsni-mānisa-lāi phoi dinyā-lāi. jhagarā paryāko jagā moli
usai-kā sayakarā 10 rupaiyā-kā dara-le damḍa garnu. rupaiyā
natiryā aina-bamojima kaida *garnu*⁹ jhagariyā-lāi aina-
bamojima damḍa kaida garnu.

[A273]

§8 sunā-cādi jabāhera kasana-tamana- caupāyā anna nagada
jinisa gaihra kurā pari thuniyākā nela ʈhigurā camauṭ hālyākā-
bādhyākā koṭhā chiḍi-mā thuniyākā jhagariyā lognyā mānisa bā
swāsni mānisa-lāi. phoi dinyā-lāi. jati jmā-ko jhagarā paryāko
cha- usai jmā-kā sayakarā 10 rupaiyā damḍa garnu. jhagariyā-
lāi. aina-bamojima damḍa kaida garnu.

§9 amāli ṭalsīm-le āphnā haka linu parnyā *kuta*-bāli-*kuta*
sermā mahasula nadidā-mā nela ʈhigurā camauṭ hālyākā
bādhyākā koṭhā chiḍi-mā thunyākā. *lognyā*¹⁰ mānisa bā swāsni
mānisa-lāi. phoi dinyā-lāi jati jmā-ko jhagarā paryāko cha- usai
jmā-kā sayakarā 10 rupaiyā damḍa garnu. jhagariyā-lāi. aina-
bamojima damḍa kaida garnu.

§10 bhāgyākā bādhā badhetyāni- pakri lyāi nela ʈhigurā camauṭ
hālyākā bādhyākā koṭhā chiḍi-mā thunyākā-lāi phoi dinyā-lāi 20
rupaiyā damḍa gari- thaili bharāi dinu- maihnā-dina-bhitra-mā
jyū phelā pāri lyāyo bhanyā- jyū saupāi dinu- bharāi diyāko
thaili phirtā garāi dinu.

§11 āphnā ghara-ko kāma-kāja garyānan bhaṇnyā kurā-mā ra.
bhāgyākā pakriyākā kamārā kamārī-lāi nela ʈhigurā camauṭ
hālyākā bādhyākā koṭhā chiḍi-mā thuniyākā kamārā-lāi hawas-
kamārī-lāi hawas- phoi dinyā-lāi 20 rupaiyā damḍa gari- kamārā
kamārī-kā umera-kā mola-kā aina-bamojima-ko mola bharāi
dinu. jyū phelā pārī lyāyo bhanyā- mola lina ra. jyū lina dhani-
ko khusia.¹¹

9. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

10. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

11. Ceci est le dernier paragraphe dans le MsA, mais il est écrit au bas de la

MsB

§12 ađā gauđā adālata ṭhānā amāla gaihra-bāta nela ṭhigurā camauṭ hāli pakri lyāudā bātā-mā hawas ađā gauđā adālata ṭhānā kota iṭācapali jhela-khānā-mā thuniyākā kaidī-lāi *hawas*¹² bhagāunā-kā lāgi bañcaro kāṭanyā kuro ra. ḫori kāṭha hatiyāra. gaihra bhāgana hunyā kuro kasai-le diyecha ra. kaida bhayāko mānisa bhāgana napāudai-mā jāhera bhayo bhanyā bhagāunā-ko matalaba gari. bañcaro kāṭanyā kuro ra. ḫori hatiyāra. kāṭha gaihra bhāgana hunyā kuro dīnyā nātā-ko hawas aru kohi hawas. lognyā swāsni jo ho una-lāi 20 rupaiyā dañḍa garnu rupaiyā natiryā mahinā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le kaida garnu.

[B171]

§13¹³ jyāna jānyā ra. dāmal hunyā muddā-kā kacaharī-mā pakri āyākā thuniñā-kā mānis kohi bhāgī gayāchan ra. bhagāunyā kacaharī-kā hākima-haru gaihra ra. amāli dwāryā gaihra-lāi bhagāyā-bābat¹⁴ aina-bamojima-ko dañḍa sajāya huna napāudai-mā bhāgi gayākā khatuki pakri āyo bhanyā. bāta lāgnyā-¹⁵lāi aina-bamojima garnu. aina-le khatuki bhagāyā dabāyā-mā eti-lāi bāta lāgdaina bhañnyā lekhiyākā nātā sanahe-bāheka-kā mānisa-le nātā pakṣa molāhijā garī bā ghus rosabata khāi bhagāyāko ṭhaharyo bhanyā pachi bābatī usai-le pakri lyāwas bā. sarkāra-bāta ra. aru parcakri kasai-le pakri lyāwas bhagāunyā-lāi jyū jānyā khata-ko bhagāunyā-lāi 50 dāmal hunyā khat-kā bhagāunyā-lāi 25 rupaiyā dañḍa garnu. jyū jānyā ra dāmal hunu parnyā-lāi buddhi napugī jimmā jamāni garī chāḍyāko bhāgecha ra. bhagāunyā-lāi dañḍa sajāya huna napāudai-mā pakri āyo bhanyā. jyū jānyā khat-kā-lāi jimmā

page : *esa-pachi-kā aina 284 patrā-mā cha* « le(s) article(s) suivant(s) figurent page 284 », celle-ci est malheureusement perdue.

12. MsB, ajouté en fin de ligne et au début de la suivante ; on attend vainement un second *hawas* qui marquerait le deuxième terme de l'alternative.

13. MsB, changement de main pour ce dernier article.

14. MsB, *yā* ajouté au dessus de la ligne en petits caractères.

15. MsB, *lāgnyā* répété et rayé.

jamāni garī chāḍanyā-lāi 25 dāmal hunu parnyā *khat-kā-lāi*¹⁶ jimmā jamāni garī chāḍanyā-lāi 12// rupaiyā daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

Add. MsB : kaidi bhagāunyā-ko.

[B+15]

§14 madhesa tarāi-kā adālata ṭhānā-mā aina-le rupaiyā nalinu bhamnyā bhai kaida bhayākā kaidi-lāi pālo paharā basyākā kasai-le ghusa rosabat khāi umkāyāko bhayā tes-lāi lāgyā-bamojim-ko kaida-ko cāra khamḍa-ko 1 khamḍa kaida garnu. myāda-kā rupaiyā nalinu.

§15 madhesa tarāi-kā adālata ṭhānā-mā cori muddā-mā kaida bhayākā-lāi pālo paharā basyākā kasai-le ghusa rosabat khāi umkāyāko ṭhaharyā cora-le tirnu parnyā bigo ra daṇḍa kaida-ko cāra khamḍa-ko 1 khamḍa umkāunyā-lāi daṇḍa kaida garnu. corinyā-ko bigo tesai-bāṭa bharāi dinu.

[B+16]

§16 madhesa tarāi-kā adālata ṭhānā-mā jyāna māryākā muddā-mā kaida bhayākā-lāi pālo paharā basyākā kasai-le ghusa rosabat khāi umkāyāko ṭhaharyā tesa-lāi 4 barkha kaida garnu myāda-ko caubara diyā pani nalinu. bhāgyākā khatuki pakriyo bhanyā kaida bhayākā-lāi chāḍi dinu.

§17 madhesa tarāi-kā adālata ṭhānā-mā pālo paharā basyākā-le ghusa rosabat kehi nakhāi gāphili-le umkāyāko rahecha bhanyā tes-ko nāu kāṭī khāreja gari dinu. bhāgyāko mānīsa pachi usai-le pakri lyāyo bhanyā. gāphili-le umkāunyā sipāhi-lāi pheri bharnā gari dinu. aru-le pakri lyāyā bhanyā umkāunyā sipāhi-ko. thamauti bhayāko rahanacha bhanyā. pākyāko bāli. thamauti bhayāko rahecha bhanyā. thamauti garyākā sāla-ko bāli japhat gari arkā sāla-lāi bharnā garnu.

§18 madhesa tarāi-kā adālata ṭhānā-mā pālo paharā basyākā ra pyādā lāgyākā mānīsa thorai rāhyāchan kaidi thunuwā ḍherai

16. MsB, *kāk.*, le texte est inséré avant le sceau final.

rahyāchan bā kāma garāuna laijādā gāphili-le umkāyāko
ṭhaharyā umkāunyā-lāi 10/10 beta ḫoki chāḍi dinu.

43 pyādā-lāi hula garnyā-ko

[A274] [B172]

§1 adā adālata ṭhānā amala-kā dīṭhā bicāri- kāmadāra sipāhi pyādā ra- dwāryā-haru-lāi nisāpha gardā gardai ra- pakrana gayākā-mā- kacahari-mā- sāmela nabhai- kasai-le hākima-kā pyādā sipāhi-lāi- beadapa gari bādhanyā ra. samāunyā garyāko rahecha bhanyā- bādhanyā ra- samāunyā-lāi 50/50 rupaiyā damḍa garnu. hāta-le nasamāi hula mātra uṭhāunyā-lāi 20/20 rupaiyā damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima¹ kaida garnu.

§2 sarkāriyā bākiwālā ra- jhagariyā-harū-le- āphu-lāi lina pakrana āhūnyā- adālata ṭhānā gaihra-kā sipāhi pyādā-lāi- dhumgā lāṭhā-le hāni ragata kāḍhyā bhanyā ra. lātti-jutti-le hānyā bhanyā hāhūnyā-lāi 25 gāulyā dhurā uṭhi kuṭyāchan- bhanyā ra. 5/7 dina thalinyā garī kuṭyāchan bhanyā- jati janā sāmela bhai kuṭyāko ṭhaharcha- uti-lāi janahi 60/60² rupaiyā damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§3 sarkāriyā bāki-mā ra³ adālata- ṭhānā-mā paryākā jhagarā-mā- lāgyākā pyādā sipāhi-haru-le- lina pakrana bhami gayākā- mā- bākiwālā ra- jhagariyā-harū-le pyādā-lāi lachāra-pachāra garyā- gālā ṭhokyā gardhani lagāyā- jabarājasti garī- aḍii ghurcā-ghurci garyā bhanyā *ragata āyā pani naāyā pani*⁴ 20 rupaiyā damḍa garnu. gāulyā gaihra-le dhurā hula uṭhi- pyādā-lāi lachāra-pachāra- garyā ra. jhagariyā umkāyā bhanyā tinheru-lāi pani janahī 20/20 rupaiyā damḍa garnu. rupaiyā natiryā- aina-bamojima kaida garnu.

§4 arkā-ko jyāna mārnyā mānisa-lāi pakrana bhami jādā- usai- le hatiyāra laṭhi calāī- umkyo athabā- us-kā jāhāna-le hula garī pakrana talāsi garna nadi jyāna mārnyā-lāi- umkāyā

1. MsA, *aina-bamoji* !

2. MsA, 60/60/ !

3. MsA, inséré en petits caractères.

4. MsB, *kāk.*, texte inséré avant le sceau final.

bhanyā- hula garnyā swāsni mānisa-lāi janahi 20/20 rupaiyā damđa garnu. lognyā mānisa-lāi janahi 40/40 rupaiyā damđa garnu. jyāna mārnyā sāñidhuwā-lāi ai-na-bamojima-ko [A275] amṣa sarbaswa garnu. tyo pakriyā-pachi- aina-bamojima kāṭanā-lāi⁵ kāṭanu- dāmala garnā-lāi dāmala garnu- muḍanā-lāi muḍanu. kaida garnā-lāi kaida garnu. jaribānā garnā-lāi jaribānā garnu.

§5 tāgādhāri jāta gaihra-kā āphnā didi baihni chori buhāri- phupu bhāujyū- āmā bajyū sāñhu-haru kasai-sita- aru-kā kaṇnyā patibratā bidhawā swāsni-haru-sita- jhagarā pardā- āphnā-lāi aru- le arghyāli garyāko cha tāpani- i āphnā hun bhani lognyā mānisa-le dhurā uṭhi kuṭapiṭ nagarnu. chuṭyāi adālata ṭhānā amāla-mā puryāi dinu. chuṭyāi dinā pachi nalāgi- kuṭapiṭa garyo hāta choḍyo bhanyā tāgādhāri jāta-kā swāsni-lāi kuṭyo bhanyā 50 matawali jāta-kā swāsni-lāi 1/2 coṭ mātrai kuṭnyā-lāi 10 nila pāri thalinyā garī- kuṭnyā-lāi aina-bamojima damđa sajaya garnu. rupaiyā natiryā ai-na-bamojima [B173] kaida garnu. jhagadrā-mā pahle hāta chāḍanyā swāsni-lāi pani- aina- bamojima damđa garnu.

§6 jhagariyā pakrana bhani sipāhi baksāi laigayā-pachi- jhagariyā phelā parenā- pakrāuna sakena bhanyā sipāhi-le khāyāko pyāja-khāni phirtā garnu pardaina.

§7 jhagariyā-le sipāhi li gai- jhagariyā dekhāi diyā-pachi dekhāi diyākā-lāi pakri lyāi dinu. sipāhi-le pakriyā-pachi umkāyo bhanyā pheri tesai sipāhi-lāi pakri lyā bhani khaṭāi dinu. yea ka pherā jhagariyā pakrāi diyā-pachi- sipāhi-le umkāyo bhanyā arkā paṭaka pakri lyāunā-lāi pyāja-khāni dinu tirnu pardaina.

[A276]

§8 jhagariyā pakri lyāunā-lāi adalata ṭhānā-mā sipāhi māgana āumnyā-le- jati janā sipāhi māgi laigyo uti-lāi jati dina lāgcha- uti dina pyāja-khāni didā- nagada liñchau bhamnyā sipāhi-lāi janahi 2 ānā paisā dinu. sidhā khāñchau bhamnyā-lāi 2 chāgka-

5. Noter l'emploi de *kāṭanā* pour *kāṭinyā* (de même *garnā-lāi*, *muḍanā-lāi* dans cet article) ; cf. 37.6 et 37.13.

mā **dui** 2 ānā-le puganyā jati sidhā dinu. sidhā khānyā-lāi paisā dinu pardaina. paisā linyā-lāi sidhā dinu pardaina. lekhyā-dekhi baḍhata pyāja-khāni linyā-lāi bigā-bamoj **hima-** daṇḍa garnu.

44 muḍadā dāmala gardā-ko.

[A278] [B175]

§1¹ rāja-kāja-kā beihorā-mā hawas. aina-le khata lāgnyā hāḍa-nātā-mā karaṇi garyā-mā hawas. muḍanu bhani lekhiyākā jāta-lāi. muḍadā. akṣaera khodanu pardaina. tāgādhāri jāta-lāi. aina-bamojima-ko amṣa sarbaswa gari janai jhiki muḍi mada sugurā-ko māsu khuwāi jāta-patita gari. namāsinyā śūdra jāta-mā milāi. namāsinyā śūdra-jāta-lāi. aina-bamojima amṣa sarbaswa gari kukura-ko māsu khuwāi muḍi jāta patita gari. bhoṭyā jāta-mā milāi. pūrba-ko bhayā paścima. paścima-ko bhayā pūrbatarpha nadi kaṭai dhapāi dinu. muḍi jāta-patita bhayākā. mānisa-le bihābarī gardā āphu jauna jāta-mā milyākā chan. usai jāta-mā garnu.

§2 dāmala hunyā-haru-lāi bāñāā gālā-mā cihna rahanyā gari khūḍi dāmala-mā hāli dinu.

§3 muḍinyā jāta gaihra-le takṣīra gari muḍi dhapayā-pachi-pheri pani muḍinyai takṣīra garyo bhanyā testā-lāi dāmala garnu.

Add. MsB : muḍadā dāmala gardā-ko.

§4 āja-samma rājadhāni sahara itācapali-bāhek aru jagā-bāṭa māṭra mānis-ko jyāna mārnū pardā. binā lāla-mohora. jyāna nalinu bhamnyā thiyo aba uprāmṭa rājadhāni sahara itācapali-bāṭa hawas. aqā gauḍā aru jagā-bāṭa hawas rājakāja-bāhek. khata bāṭa-mā aina-bamojim mānis-ko jyāna mārnū pardā ra sādhak gardā jyāna linu bhamnyā bhayākā mānisa-kā jyāna lidā. au. muḍanu. khoḍanu. dāmala garnu jāta patita garnu. janai jhikanu pardā binā lālamohora-le sajāya nagarnu. phalānu sajāya garnu bhamnyā bihorā kholi lālamohora garāi li sajāya garnu.

1. MsA, original effacé et remplacé en petits caractères.

45 sarbaswa gardā-ko

[A280] [B176]

§1 swāsni mānisa-haru-le. arkā-ko ehorā ehorī eoryā-bāhek. aru sarbaswa hunyā taksīra¹ garyā-mā sarbaswa nagarnu. swāsni mānisa-ko sarbaswa hudaina.

§2 sarbaswa hunyā kurā-mā ra. māsinyā kurā-ko bāta lāgi pakriyākā bāppbati-haru kāyeala bhayā-pachi sarbaswa hunyā-ko sarbaswa naāumajyāla: ra. māsinyā ra. namāsinyā jāta-ko pattā nalāgamjyāla kaidaiā-mā rākhanu. sarbaswa hunyā-ko sarbaswa āyā-pachi ra. māsinyā ra. namāsinyā jāta-ko pattā lagyā-pachii. aina-bamojima dāmala hunyā-lāi dāmala garnu. muḍainyā-lāi mudanu². khodi cheāḍanā-lāi. akṣara khodi chāḍi dinu. māsinyā jāta-lāi māsi dinu.

§3 kāṭinyā dāmala hunyā muḍinyā māsinyā mānisa sibānā laṭhā nāghi bhāgi gayo bhanyā. aina-bamojima. amṣa para sārī bhāganyā-ko amṣa sarbaswa garnu.

§4 jyāna māriinyā ra. māsinyā taksīra garnyā-haru-lāi bhāgana napāi pakri jyāna māriyo māsiyo bhanyā testā-ko sarbaswa nalinu.

§5 adālata itācapali-bāṭa bāpati-ko sarbaswa gardā kumāricoka-kā mānisa ra. ṭhānā-kā mānisa rākhi tāyadāta-ko kāgaja lekhi aina-bamojima bābati-ko amṣa sarbaswa gari linu. sarbaswa-mā āyākā 100 rupaiyā-dekhi ubho-kā jagā jamina. kheta pākho sadara daphadara dākhila garnu. 100 rupaiyā-dekhi udho-kā jagā ra. ghara kamārā kamārī caupāyā jinisa. gaihra jinisa māla. pamca-kfirti molinyā mola garī taula hunyā³ māla-

1. MsA, le texte original a été gratté et remplacé en petits caractères. Cette unique possibilité d'opérer la confiscation des biens d'une femme fut éliminée avant la rédaction du MsB. On notera que le MsB retient inutilement la forme *aru sarbaswa hunyā taksīra* « une autre faute entraînant la confiscation des biens ».

2. MsA, le texte original a été gratté et remplacé en petits caractères.

3. MsA, inséré en petits caractères.

ko taula dāga gari⁴ lilāma hunyā lilāma garā⁵. adālata itācapali⁴-mā syāhā gari⁴ muluki-khānā bujhāi dinu. tamasuka bahi-patra-kā asāmi-ko lahanā *tahana*⁴ tahasila bhayā-saṁma ta=hasila [A281] gari⁴ tahasila nabhayākā tamasuka kāgaja-patra kumāri⁴coka bujhāunu⁴ kumāri⁴cokawālā-le pani bujhi li bharpaī dinu.

§6 amāla amāla-bāta bābati-ko sarbaswa gardā 2/3 thuma-kā amāli thari⁴ bhalāmānisa basi tādāta gari⁴ aina-bamojima-ko bābati-ko aṁsa sarbaswa garnu. sarbaswa-kā jagā jamina kheta-pākho⁴ nagada sunā-cādi⁴ jasto uṭhyāko mālai lyāi⁴ gāi-bhaisi caupāyā gaihra jinisa māla kholā-kā bhāu-mā bikri gari⁴ nagada pārī⁴ bābati-smeta⁴ adālata itācapali bujhāi dinu. itācapali-bāta bāp⁴bati-lāi⁴ aina-bamojima sajāya garnu sarbaswa-ko 100 rupaiyā-dekhi baḍhatā-ko jagā-jamina⁴ sadara-daphadara dākhila garnu. 100 rupaiyā-dekhi tala-ko jagā bhayā testā jagā ra. aru nagada-bāheka-ko dhana-māla lilāma hunyā lilāma gari⁴ mola hunyā mola gari⁴ nagada pārī⁴ muluki-khānā bujhāi rasida hīnu.

[B177]

§7 bābati khatuki-ko sarbaswa gardā khata-bāta jāhera nahudai sāhu-le bhoga garyākā⁵ jagā ra⁴ tamasuka-mā dhito-baṇḍhaka lekhiyākā⁴ lekhi diyākā⁴ jyū jamina māla gaihra-ko tamasuka-bamojima-kā sāhu-kā rupaiyā bharāi di baḍhatā ṭhaharyākā-mā ra. us-kā ghara-kā⁴ aru dhana-māla-mā āmā bābū dājyū-bhāi swāsni chorā-ko aṁsa ra⁴ bihā nabhayākā chorā-ko ra chori-ko bihā-kharca para sāri bābati khatuki-ko aṁsa mātrai sarbaswa garnu.

§8 bhinna⁴ nabhai eyakāai-ghara-mā saā ga basyākā dājyū-bhāi bābu-chorā-haru-mā eyaka janā-ko sarbaswa bhayo bhanyā⁴ sāhu-kā jmā thaili-mā⁴ dāmāsahi-ko hisāba gari⁴ sarbaswa hunyā-ko bhāga jati sāhu-le paudainan. rahyākā aṁsa-mā

4. MsA, ajouté au dessus de la ligne ; on remarquera que cette correction n'a pas été reprise dans le MsB.

5. MsA, ajouté au dessus de la ligne.

dāmāsahi-kā dara-le₇ jo jo pāunyā ṭhaharcha₇ so-bamojima sāhu pani tirnu parcha sāhu-lāi bharāi dinu.

[A282]

§9 jyū bhanyā rahyo sarbaswa mātrai bhayāko cha bhanyā sāhu-lāi ādhī dhana tirnu parcha.

§10kh⁶ jyū kātīyo sarbaswa thāmiyāko cha bhanyā₇ ādhā dhana sāhu-le li tamasuka phāri dinu₇ asāmi-le pani sāhu-lāi ādhā tirnu. jyū kātīy_i. sarbaswa pani bhayo bhanyā us-kā sāhu-le kehi pāudaina.

§10b jyū kātī sarbaswa thāminyā mānis-kā sāhu tirdā tyo thāmiyāko sarbaswa bhoga garnyā yakā-ghara saga basyākā chorā swāsnī bhāi bhatijā gaihra-le sarbaswa hunyā-kā phāṭa-mā lāgyākā sāhu-lāi ādhā dhana tirnu. sabai tirnu pardaina. āphnā amṣa-kā phāṭa-mā lāgyākā sāhu bhanyā sabai tirnu parcha mānu chutiyāi begala basyākā-le jyū kātīnyā-ko amṣa-ko sarbaswa khāyāko rahecha bhanyā jyū jānyā-ko upati khāyā-pachi us-kā phāṭ-mā lāgyāko sabai sāhu tirnu parcha ādhī mātra tirchu bhaṇna pāudaina kātīnyā-ko thāmiyāko amṣa pani khāṇna sāhu tirna pani saktina bhani chāḍyo bhanyā sabai sāhu baṭoli dāmāsahi-kā hisāba-le tirāi dinu. jyū kātī sarbaswa-smet bhayo bhanyā us-kā sāhu-le kehi pāudaina.

6. Cet article figure dans le MsA et le MsB, mais dans ce dernier il est caviardé et, dans la marge, figure la mention : *19 sāla śrāvaṇa ba 12 roja 4-mā khāreja bhai arko bhayo* « Annulé le douzième jour de la quinzaine sombre du mois de śrāvaṇa [de l'année 19]19, un autre a été [rédigé] ». Le nouvel article est écrit, de la main du scribe principal du MsB, à la suite du §12.

§11 dāmala pani hunyā diyo kuco bhai sarbaswa pani hunyā-kā sāhu-le pani kehi pāudainan.

§12 kasai-le sarbaswa hunyā taksīra garyo bhanyā bā^ṛbati-ko aina-bamojima-ko amṣa mātrai sarbaswa garnu. us-kā aru swāsni bhāi chorā-ko amṣa ra- swāsni chori buhāri-ko dā^ṛijo japhata⁷ hudaina. thāmi dinu.

7. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

46 dastura linyā-ko

[A<285-287>]¹ [B179]

§1 adālata ṭhānā amāla gaihra-mā aba uprāṇta ḫhumgo chuwāi paṭaka gardā aina-mā lekhiyā-bamojima daṁḍa-kā rupaiyā mātrai linu. ḫhumgo chuwāudā-ko 1 paisā-dekhi baḍhatā ḫumgā-ko rupaiyā kasai-le nalinu. liyo bhanyā liyāko phirtā garāi usai-bamojima linyā-lāi jaribānā garnu. ḫumgā-ko 1 paisā liyāko adālata-kā koṭala-haru-lāi dinu. amāla-ko kaṭuwālyā-le linu.

§2 kohi jhagariyā-kā aina-bamojima-kā jhagarā chindā sābhā-suddhi-kā paisā nalinu kasai-le sābhā-śuddhi-kā paisā li bādi khāyā bhanyā bigā-ko dobara jaribānā gari linu.

§3 kohi kaidi myāda pugi nela kholi didā gakṣa-anusāra kaida-bāṭa khulanyā-le mohora-dekhī paisā-samma diyā linu nadiyā² kara lāgdaina.

§4 adālata-kā hākima ḫiṭṭhā bicāri arjabegi māhānāikyā māhānyā amāla-kā dwāryā mukhiyā purba paścima aḍā aḍā-kā ḫiṭṭhā bicāri gaihra-le cora-lāi kasai-le saupana lyāyo bhanyā. bujhi insāpha garī dinu. cora saupana lyāunyā-samṛga dastura kasai-le nalinu. cora saupadā-ko dastur liyā bhanyā bigā-ko dobara jaribānā gari linu.

§5 kausi tosākhānā. kampū-kā daphadara. sadara daphadara. adālata ṭhānā kumāricoka muluki-khānā megajin chebhaḍela bubhaḍela hiṭcoka potādāra. kāṭha-māhāla sāyeradāra gaihra ra pāhāḍa madhyesa aḍā gauḍā-kā bharbhārādāra ḫiṭṭhā. bicāri kāmadāra amānat-kā rakamdāra gaihra-le aghi-dekhi cali āyā-bamojima khāi pāi āyāko nega-dastura gaihra jo cha aba uprāṇta kasai-le nakhānu. sarkāra dākhila garī rasida linu. sarkāra dākhila nagari kasai-le khāyechā bhanyā khānyā-bāṭa bigo bujhi li bigā-bamojima daṁḍa garnu.

1. Ce chapitre est totalement perdu dans le MsA.

2. MsB, ajouté en petits caractères.

§6 gorkhā-rāja-bhara muluka pāhāda madhyesa sadara-kā ra mophasala aḍā gauḍā-kā adālat ṭhānā kacahari-kā hākima dīṭhā bicāri-le. aina-bamojima chinyākā jhagarā-ko damḍa jaribānā jitāuri baksuni pāna-phula aputāli theki dasauda bisauda sarbaswa gaihra liyāko jo cha āmadāni kacahari-kā syāhā-mā lekhāi cali āyā-bamojima rasida phārakhati dinu. yastā kurā-mā dastura phārakhata-kā rupaiyā lāgcha bhani kehi nalinu. aina bhayā-pachi kasai-le liyacha bhanyā bigo jas-ko ho usai-lāi phirtā garāi usai bīgā-bamojima damḍa garnu.

47 adālata-kā phiryādi-ko.

[A288] [B181]

§1 birtā guṭhi bekha marauṭa mānācāwala- chāpa gaihra- māphi jagā-kā dhani ra. jāgīradāra-le āphnā jagā khuwā-kā jhajjhagarā pari āyā-mā- āphu-sita aghi phiryāda paryāko āphai- le herī- aina-bamojima nisāpha pāri chini dinu. āphnā jagā ra- khuwā-bāheka aru-ko phiryāda āyāko ra. āphu-le hālyākā- dwāryā ra. rakami-kā nāu-ko phirāda āyāko adālat-mā paṭhai dinu. adālata- bāheka- āphnā ghara-dalāna *ghara*-mā jhagarā kasai-le nasuṁnu- dalāna ghara-mā bicāri pani nahālanu. aru rakam- rakam-kā kacahari-le pani āphu-lai bhayākā sanada- sawāla-bāheka- aru kehi jhagarā nasuṁnu. aru gaihra- jhagarā adālatai-bāṭa heri aina-bamojima nisāpha pāri chini dinu.

§2 adālata- kā hākimā- dīṭhā bicāri- ṭhānā-kā mālika-le- aina- bamojima nisāpha mīlyākā kureā chiṁnu- aina-*dekhī- bāheka*- ko¹ nisāpha garī chini deu bhani sarkāra-ko hukuma- bajira-ko marji āgyājñā pramānagī ra- sarkara-ko lāla-mohora- bajir-ko daskhata bhai āyā pani- namāṁnu aina-bamojima-ko nisāpha gari chini dinu. mohora daskhata- hukuma- marji āmeyājñā pramānagī māne*naṁṇī*² bhani- ina-lai jaribānā taksīra kehi lāgdaina.

§3 adālata-mā adālata-kā³ hākima-le- amnyāya garnyā-lājī- kāyeala-nāmā lekhāī sahi hālena bhani thunyākā belā-mā- athabā *purpaeḥkṣa*⁴ garnā-lāī- thunyākā belā-mā choḍi deu bhani pramānagi- śrī 3 mahārāja-ko prāima ministara. janarala karṇaila-haru-ko āyo bhanyā- eyaka paṭaka- eyastāo bihorā ho bhani janāī paṭhānu. janāyā-pachī⁵ pani pheri choḍi deu bhamnyā pramānagī āyo bhanyā- tyo pramānagi bhai āunyā-lai-

1. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

2. MsB, ajouté en petits caractères.

3. MsA, *adāl-kā* !

4. MsA, texte original effacé et remplacé en petits caractères.

5. MsA, inséré dans le texte.

thuni dinu. pramānagī bhai aunyā-lāi thunna sakena bhanyā-adālata-kā hākima-lāi 5 rupaiyā jaribānā garnu.

§4 nagada- jinisa jagā jamina-kā kurājhagarā-mā ra. karaṇi-kā jyāna liyākā kurā-mā adālata- amāla-kā hākima dīṭhā bicāri-amāli- dwāryā-haru-le jhagariyā-lāi kuṭpiṭ kehi nagarii- sodha-pucha gardā āphnā khusi-le kāyela-nāmā lekhi diyāko rahecha bhanyā- usai kāgaja-ko sahi gari sajāya garnu. tesa-le amnyāya-mā paryāā nisāpha pāina bhanyo⁶ [A289]⁷ bhanyā⁸ pani⁹ pheri arko kāyela-nāmā hudaina. aghi kāyela-nāmā lekhāudā-mā kuṭpiṭ gari lekhāyāko rahecha bā- 16 barkha-mani-ko bālakha rahecha bā- adabeśro rahecha bā- usa belā-mā- jāmāḍa bhāmṇā gaihra- nasā gaihra khāi behosa bhayāko rahecha- guhāi tesara-le pani nasā khāyāko sāceai ho bhanyāo ra. eyastā-le nisāpha pāina bhani karāyo bhanyā- aghi lekhāyākāo kāgaja sadara hudaina. pheri pani kuro bujhi aina-bamojima nisāpha garnu. jāmāḍa bhāmṇāga aphima nasā gaihra- khāyākā mānisa-lāi- nasā khāyāko utryā-pachi nisāpha hernu nasā na_utri heryāko kuro sadara hudaina.

[B182]

§5 adālata-kā hākima-lāi gāli garnyā- ghusyāhā bhaṁnyā-lāi hākima-lāi bhanyāko bhayā 10 dīṭhā-lāi bhanyāko bhayā 5 bicāri-lāi ra. amāli-lāi bhaṁnyā-lāi 2// rupaiyā daṁḍa gari linu. eyati rupaiyā ghusa khāyāko cha bhanyo ra- kāyela garna sakena bhanyā jati rupaiyā khāyāko cha- bhani polyāko cha utti rupaiyā polanyā-bāṭa daṁḍa garī linu. hākima dīṭhā bicāri-le- ghusa khāyāko ṭaharyā ghusa līlāma garī adālata- ṭhānā-bāṭa khāreja garnu. ghusa khāyāko thāhā pāi- bhanyāko rahecha bhanyā- bāṭa lāgdaina.

§6 adālata- amāla jagā jagā-kā hākima-kā nātū-mā- aru aru-samga amnyāya garyo bhani bhani hiḍanyā hākima ra- bicāri-

6. MsA, ajouté en fin de ligne.

7. MsA, un sceau a été apposé par inadvertance au début de la page, comme pour marquer le début d'un nouvel article.

8. MsA, ajouté dans la marge avant le début de la ligne.

9. MsA, ajouté sous bhanyā dans la marge, en caractères minuscules.

saṁga jori kāyela mukāyela garna nasakanyā mālikā-saṁga pani biṁpti garna nasakanyā eyastā bakabāda gari hiḍanyā-lāi 20 rupaiyā daṁda garnu. mālika-saṁga āi amnyāya garyo bhani phīryāda garī adālata. amāla-kā hākima-saṁga jorī-kana kāyela garna sakena bakabāda gari hiḍanyā ṭhaharyo bhanyā testā-lāi jaunāa kurā-ko amnyāya garyo bhani binti pāryāko cha-so-bamojima prāima ministara-le sajāya garnu. parnyā bhayā sajāya garnu. jaribānā garnu. parnyā bhayā jaribānā garnu.

§7 aina bhayakā miti-dekhi aghi adālata. amāla-mā eyaka-pherā. kurā pari chiniyākā raikara. guṭhi birtā guṭhi gaihra jagā jamina gharabāri-kā jhagarā. sunā-cādi jabāhera. kasana-taman-gaihra. nagada jinisa-kā jhagarā. tartamasuka. bahi-khātā-kā līna-dīna kārobāra sāhu-rini-kā jhagard.¹⁰ bādhā badhetyāni kamārā kamārī ajā-putra¹¹ au caupāyā gaihra=kā [A290] jhagarā¹². dāna-dātabya diyāko patra-pātra-ko dharma bhakāyāko niñā halāyāko gaihra kurā-kā jhagarā-mā. aina-kā rāha-le milcha. nisāpha garī deu bhani kasai-le karāuna āyo bhanyā. aghi chinyāko kuro ultī arko nisāpha huna saktaina. aghi chinyai-bamojima-ko kuro sadara huṁcha. bhani ṭhoki dinu. tyo nisāpha nahernu aghi chinyai-ko sadara huṁcha.

§8 arkā-kā aḍā khāla-mā paryāko jhagarā¹³. jāni jāni āphnā aḍā-bāṭa binā pramānagi marji ājñā-le jhagarā jhiki hernyā kuro chini dīnyā dīṭhā bicāri amāli-lāi 5 rupaiyā daṁda garnu.

§9 aḍā gaudā. adālata amāla-mā jhagarā tokiyā-pachi. dīṭhā bicāri amāli-haru-le kuro herdā herdai-mā. phalānā ṭhāu-bāṭa hāmro jhagarā heri diyānan. chini diyānan bhani¹⁴. jhagariyā-haru-le karāuna āyā bhanyā. aghi jaunā ṭhāu-mā paryāko ho usai ṭhāu-mā. aina-bamojima. nisāpha pāri. cādo chini dinu. bhani ahrāi dinu. arkā aḍā-mā nasārnū.

10. MsB, *kāk.*, texte inséré avant le sceau final.

11. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

12. MsA, *jharā* !

13. MsA, *jharā* !

14. MsA, *bhāni* !

§10 aina bhaya-pachi- aina-bamojima toki chinyākā kurā ulṭā¹⁴- thorai kurā-ko- ḍhaerai ḍhaerai¹⁵ kurā-ko thorai gari- phareba garnyā jo cha testā-lāi mukhatiyāra-le bhayā sarkāra-bāṭa sajāya garnu. aru choṭā-baḍā gaihra-le aina mici bi¹⁶m̄ti garyāpāryā daskhata garyā- mukhatiyāra-bāṭa sajāya garnu.

[B183]

§11 sarkāra-kā hukuma-le birānā muluka-kā sarkāra-mā- ukila-wakila bhai kāja-kāma-mā jānyā ra. jāgīra khāi hukuma kamāna-le birānā rāja-mā jānyā phauja mānisa-le wāhā kehi taksīra- garyo bhanyā āphnā muluka-mā chadā- taksīra gardā- jauna sajāya hunyā ho- sohi-bamojima-ko sajāya birānā muluka- mā gai- taksīra garyāko bhayā pani- āphnā muluka-mā¹⁶ āyā- pachi sajāya garnu.

§12 arkā-ko jyū kātyā māryākēā- kurā-ko bāṭa lāgī jitanyā- dāmala¹⁷ hunyā kurā-ko bāṭa lāgī jītanyā karāṇi-sam̄baṇḍha-kā kurā jītanyā- haru-lāi- adālata ṭhānā amāla-bāṭa jitāuri lidā 5 rupaiyā linu. baḍhatā nalinu. eyastā kurā-mā 5 rupaiyā-dekhi baḍhatā jītāuri linyā-lāi baḍhatā liyākā bigā-bamojima- dām̄da garnu.

[A291]

§13 jhagariyā-le malāi nisāpha¹⁸ garī diyānan. aṁnyāya-mā kāyela-nāmā lekhāyā bhanī¹⁹ kohi karāuna āyo bhanyā- kuro herdā- aḍā adālata²⁰ ṭhānā amāla-kā hākima qīṭhā bicāri amāli dwāryā- rakamadāra gaihra-le jhagariyā-ko kāyela-nāmā garāudā- aina-bamojima-ko nisāpha puryāi- kāyela-nāmā garāyāko ṭhaharyo bhanyā tesa jhagariyā-ko jhutteā kurā-ko nālisa garyāko arko kāyela-nāmā garāñi- sayā 100 rupaiyā-dekhi māthi-kā bigā-ko jhagarā bhayā- 20 rupaiyā saya rupaiyā-dekhi

15. Sic MsA !

16. MsA, *ai taksīra garyāko bhayā pani āphnā muluka-mā* rayé, sans sceaux.

17. MsA, *dāma* !

18. MsA, *nisāpha* !

19. MsA, original effacé et remplacé en (très) petits caractères.

20. Sic MsA !

tala 50 rupaiyā-samma-kā *bīgā*-ko jhagarā- bhayā- 10 rupaiyā 50 rupaiyā-dekhi²¹ tala-kā bigā-ko jhagarā bhayā 5 rupaiyā daṁda gari²² li tyo jhagariyā aghi jaunāa khāla-mā kuro paryāko ho usai²³ khāla-mā paṭhāi dinu. aina-bamojima-ko²⁴ nisāpha garyāko rahanacha arkai²⁵ kāyela-nāmā²² lekhāunu paryo bhanyā- aghi kuro paryākā ṭhāu-bāta lekhāyāko kāyela-nāmā cyāti rīita-māphika-ko jhagariyā-ko kāyealanāmā garā²⁶. benisāpha-ko kāyela-nāmā lekhāunyā hākima dīṭhā- bicārī²⁷. amāli dwāryā rakamī²⁸ gaihra jo ho usa-lāi usaa²⁹-le garyā- bamojima-ko daṁda gari li jhagariyā-lāi aina-bamojima nisāpha garnu.

§14 adā adālata ṭhānā amāla-kā hākima dīṭhā bicārī amāli dwāryā rakamadāra-haru-le aina-bamojima nisāpha gari²⁶ chinyākā kurā-mā aṁnyāya bhayo bhanī jhagariyā karāuna āyā-mā³⁰ arkā khāla-bāta kurāo bujhādā- aghi kuro paryākā khāla-bāta aina-bamojīma³¹-kai nisāpha garyāko ṭhaharyo *bhanyā nisāpha*²³ gari²⁶ chinyākā kurā-mā aṁnyāya bhayo nisāpha pāina bhanī jhuṭā kurā-mā karāuna jānina bhaṁnyā biehorā-ko kāyela-nāmā garā²⁶. aghi kuro paryākā khāla-bāta daṁda garyākā-bamojīma³² pheri daṁda gari li aghi kuro paryākā khāla-bāta daṁda dasauda bisauda- baksaudi gaihra jo garyāko cha usaa³³ khāla-mā paṭhāi dinu. pachi garyāko daṁda pachi-bāta kuro hernyā khāla-bāta li³⁴nu. rupaiyā natiryā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaida gari rupaiyā kātī bhai sakiyā-pachi³⁵ chādi dinu.

[A292] [B184]

§15 raikara birtā³⁶ guṭhi kīpaṭa gaihra³⁷ gharabāri kheta jagā jamina-kā jhagarā-mā bhayo³⁸ nagada jinisā³⁹ sunā-cādi⁴⁰ jabāhera⁴¹ caupāyā-kā jhagarā-mā⁴² bhayo cori-kā kurā-mā bhayo⁴³ kacahari-mā kurā paryā-pachi aphinā jhagariyā bādi-sita gai yo kurā bhanī nadeu bhanī ghosa diyecha ra. purpakṣa gardā⁴⁴ kuro jāhera bhai ghosa diyāko ṭhaharyo *bhanyā* tyo jhuṭā ṭhaharcha māmilā hernu pardaina. ghosa dinyā-ko hāra huṇ⁴⁵cha.

21. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

22. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

23. MsA, original effacé et remplacé en petits caractères..

§16²⁴ aghi-kā aina-le ḍākā māryākā muddā-mā cori-bābat-mā karaṇi-bābata-mā paryākā dāmala bhayākā akṣara khodiyākā nachuṭī kaida bhai rāhyākā kaidi-mā aba-kā aina-le dāmala nahunyā ṭhaharyākā-lāi ra. chāḍī dinu bhanyākā-lāi chāḍī dinu. māsanu bhanyākā-lāi māsi dinu. kaida ghaṭāunu bhanyākā-lāi ghaṭāi dinu. kaida eabaḍhāunu bhanyākā-lāi baḍhāi dinu aba uprāṇīta aba bhayākā aina-bamojima garnu. aghi aghi-kā aina-mā milāi chini choḍi sakyākā muddā-mā aba-kā aina-le ulṭāi jhagarā nahernu aghi-kāai aina-mā milāi chini chāoḍi sakyāko sadara humncha.

24. MsA, changement de main pour le dernier article du chapitre.

48 adālata ra amāla-ko jhagarā-ko¹

[A294] [B187]

§1 jāgīradāra-le āphnā jāgira-khuwā jāgira-kā jhaijhagarā pari āyākā jāgīradāra āphai-le heri chin̄nu- jāgīradāra-le hālyākā dwāryā-le bijāi garyā bhani raiti karāuna āyā bhanyā jāgirdāra-le nahernu. adālata ṭhānā-mā paṭhāi dinu. adālata ṭhānā-bāṭa dwāryā raiti dwāryā-lāi jorī. aina-bamojima-ko nisāpha gari chini dinu.

§2 amāla-mā phirāda napari- adālata ṭhānā-mā phiryāda garna āueūnyā-ko purpakṣa garī āmadāni adālata ṭhānā-bāṭa linu. śrī miniṣṭara-prabhṛti gaihra-kā bīrttā² jāgīra. bekha chāpa- phigadhbāra- mānācāwala khuwā-ko phiryādi āyāko adālata ṭhānā-bāṭa purpakṣa garnu. aghi amāla-mā phiryāda pari- purpakṣa hudā hudai- eya_uṭā-le bhāgī āi- adālata ṭhānā-mā karāyāko rahecha bhanyā- adālata ṭhānāwālā-le saumpi dinu. amāla-mā 1 pherā kurēā paryāko³ chinna nasaki 1/2 maihnā rahi pachi-bāṭa adālata- ṭhānā-mā karāuna āyo bhanyā- kuro heri āmadāni adālata ṭhānā-bāṭa linu. amāli dwāryā-le benisāpha-mā⁴ damḍa garī liyāko ṭhaharyo bhanyā bigo phirtā garāi bigā- bamojima damḍa garnu. rupaiyā tirena bhanyā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaida garnu.

§3 amāla-mā phiryāda pari kuro jorī purpakṣa hudā hudai. adālat-mā phiryāda garna āyā bhanyā- adālata ṭhānā-bāṭa māgī amālai-mā laijānu- adālata ṭhānā-bāṭa pani dinu- māgna āyānan bhanyā adālata ṭhānai-bāṭa jhagarā chinyo bhanyā āmdānī adālata ṭhānai-bāṭa linu. amāla-mā kuro paryāko bhani amāli-le āmdāni māgyā bhanyā pāudainan. amāli-le yo jhagarā adālata ṭhānai-bāṭa chini deu bhanī chiniyākā jhagarā-ko āmadāni adālata ṭhānai-bāṭa linu amāli-le pāudainan. amāla-mā sābhā

1. MsA, le titre semble avoir été réécrit ?

2. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

3. MsA, inséré en petits caractères.

4. MsA, ajouté au dessus de la ligne.

najorī⁵. eya_ uṭā jhagariyā-le amāla-mā phiryāda garyo. eya_ uṭā-le adālata-mā phiryāda garyo bhanyā tyo jhagarā adālata ṭhanai-bāṭa chīmnu. āma⁶dāni⁵ adālata ṭhanai-ko humcha.

[A295]

§4 jyāna-sam̄baṇḍhi⁶ ra. dāmala hunyā karaṇi-sam̄na bāṇḍhi bhāṭa-pāni-mā parnyā au corī ghusa khāyāko sarkāri⁷yā rakam-kalam dabāyākā kurā-bāhek⁷ aru gaihra kurā-mā adālata ṭhanā amāla kacahari⁷-mā phiryāda⁶ pari⁷ purpakṣa hudā⁷ bigo rākhyāko bhayā pani kāyela-nāmā-mā⁷ sahī nahālam̄nyāl-samma-mā duwai jhagariyā-kā manomāna khusi-rāji-sam̄ga hāmi milchau ghara-sāra gardachau bhanyā ra athabā inai jhagariyā-kā iṣṭa-mitra nātā gotā bhalāmānisa-haru āi hāmi milāuchau bhani bhaṇṇa āyā bhanyā⁷ duwai jhagariyā-bāṭa jhagarā-mā bharnu parnyā bigā-kā sayakarā janahi 1/1 rupaiyā-⁷kā⁷ dar⁷a-le baksāuni li milchau bhaṇṇyā⁷ jhagariyā-lāi us-ko kāgaja-patra sahī sanada ra. bigo-smeta⁷ phirtā gari⁷ di⁷ hākimale choḍi dinu. kāye⁷ala-nāma-mā sahi hāli sakyāko bhayā baksāuni lyāyā pani chāḍana hudaina. aina-bamojima nisāpha [B188] gari kacahari-bāṭai chini dinu. baksāuni di gharasāra garchau bhani gayā pachi namili pheri kacahari⁷-mā jhagarā garna āyā bhanyā aina-bamojima garnu. pheri milchau bhanyā⁷ milana paudainan. jāhā kuro paryāko cha⁷ usai ṭhāu-bāṭa heri chini dinu. aghi liyāko baksāuni⁷ phirtā garnu pardaina.

§5 jyāna-sam̄baṇḍhi-kā kurā karaṇi-sam̄na bāṇḍhai-kā kurā cori-kā kurā daṇḍa-bābat-kāmā kaida-mā paryākā au sarkāriyā kārobāra-mā rokiyākā jhagarā-bāheka aru āphnā lina-dina kārobāra gaihra-ko jhagarā bhai phiryāda pardā⁷ eya⁷kā khāla-mā ṭhulo ḍherai bigā-ko eya⁷kā khāla-mā sānu⁷ thorai bigā-ko phiryāda paryāko rahecha bhanyā jaunā ṭhāu-mā ḍherai bigo bhayāko⁷ ṭhulo jhagarā paryāko cha⁷ usa ṭhāu-mā tyo jhagarā-

5. MsA, *amdāni* !

6. MsA, texte original effacé et remplacé en petits caractères.

7. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

smeta jhagariyā paṭhāi dinu. duwai jhagarā usai ṭhāu-kā hākim^a-le heri chini dinu.⁸

[A296]

§6⁹ jyāna-saṃnabamḍhi ra. dāmala hunyā karaṇi-saṃnabamḍhi bhāta-pāni-mā parnyā au ghusa khāyāko sarkāriyā rakama-kalama- dabāyākā kurā-mā baksuni hudaina. aina-bamojima garnu eyati-bāheka aru bigo bharāunu naparnyā ra bigā-ko pramāṇa nabhayākā gaihra kurā-kā jhagarā-mā adālata ṭhānā amāla-mā kuro paryā-pachi kāyela-nāmā-mā sahi nahālādā-saṃma-mā duwai jhagariyā-kā manomāna khusi-rājī-sagasita hāmi milchau bhani bā- inai jhagariyā-kā iṣṭamitra nātā-gotā bhalāmānisa. kasai-le ina-lāi hāmi milāuchau bhani adālata ṭhānā amāla-mā kohi bhaṇna āyā bhanyā una-lāi hunu parnyā daṇḍa-kā sayakarā 1/1 rupaiyā-kā dara-le duwai jhagariyā-bāṭa baksuni li chāḍi dinu. kāyela-nāmā-mā sahi hāli sakyā-pachi ra. + yaka pherā milchau bhani gai pheri namili adālata ṭhānā amāla-mā āyā bhanyā pheri milchau bhani milāna pāudainan¹⁰. aina-bamojima daṇḍa sajāya kaida garnu.

MsB

§7¹¹ birtā bekha phikaḍhāra chāp mānā-cāwal maroṭ guṭhi jāgīra-kā amāli dwāryā rakami-haru-le hāmrā jagā-ko jhagarā heri deu bhani adālata ṭhāna-mā lyāi aḍā adālata ṭhānā-bāṭa chinyākā jhagarā-ko daṇḍa-kumḍa dasauda bisauda gaihra jo āmdāni bhayāko cha tes-ko dasauda li birtā bekha phigaḍhāra chāpa mānā-cāwal marauṭ guṭhi jāgira-kā jas-ko jagā ho usai jagāwālā-lāi saupi dinu.

8. MsA, il est encore possible de lire une partie d'une ligne sous cet article : ... *nagad jinis caupāyā kamārā kamāri...* Le scribe semble avoir (par inadvertance) commencé le chapitre suivant, dont le premier article débute par ces mots, à la suite de ce paragraphe qui, à l'origine, était le dernier du présent chapitre.

9. MsA, changement de main (addition en fin de chapitre).

10. MsA, *pāuna* erreur scribale ou forme négative contractée (*pāunna*) ?

11. MsB, changement de main pour le dernier paragraphe du chapitre.

Add. MsB : adālata ra amāla-ko jhagarā.

[B+17]

§8 kasai-le lulā lagaḍā gwāgā lāṭā-bāheka kasai-lāi kuṭ-pīṭ ragat-pakṣa aṃga-bhaṅga gāli gaihra garecha ra kuṭāi gāli garāi māgnyā-le tesa-le garyo tāpani mai-le sahyā es kurā-ko nālisa gardina bhani chāḍya bhanyā. aḍā adālata thānā amāla guṭhi birtā bekha chāpa chapelā-kā dhani-le ra ijārā amānatwālā-le napakranu. kuṭinyā gāli garāi māgnyā-le phirāda gari kāyela-nāmā bhai sakiyā-pachi pani yesa-lāi māpha dimchu chāḍi deu bhanyo bhanyā. ḫhumgo dubho nahudā-samma-mā bhayā kuṭnyā gāli garnyā-lāi hunu parnyā daṇḍa-ko sayakarā 1/1 rupaiyā kuṭnyā gāli garnyā-bāṭa li kāyela-nāmā phāri milāpatra gari chāḍi dinu. phirāda pari kacahari-bāṭa kāyela-nāmā bhai ḫhumgo dubho-smet bhai sakiyāko bhayā. kuṭāi gāli garāi māgnyā-le māpha dimchu chāḍi deu bhanyā pani māpha hudaina. kacahari-bāṭa aina-bamojim garnu kuṭāi gāli garāi māgnyā-lāi jitāuri pardaina chāḍi dinu.

§9 kasai-le arkā-ko jabāhera sunā cādi kasamṭtaman nagada jinis gaihra ra jagā jamin ghara kheta kamārā kamāri caupāyā pasu paṇchi bāli gaihra aṭhyāi liyecha caupāyā gaihra-le bāli khuwāyecha masāyecha ra. dhani-le adālata amāla-mā phirāda napari āphnā dhana māla gaihra bujhī li hawas. māyā māri hawas yas-ko khata māpha gari chāḍi diyo bhanyā chāḍana pāucha. khata bāta lāgdaina. kacahari-mā phirāda gari kāyela-nāmā bhayā-pachi khata māpha gari dimchu chāḍi deu bhanyā. ḫhumgo dubho nahudā-samma-mā bhanyāko bhayā kāyela-nāmā phāri milā-patra lekhi hārnyā-lāi jati daṇḍa hunu parnyā ho tesai-ko sayakarā 1/1 rupaiyā baksaudi li chāḍi dinu. kacahari-mā phirāda pari kāyela-nāmā lekhāi ḫhumgo dubho-smet bhai sakiyāko bhayā dhani-le chāḍachu bhanyā pani daṇḍa ra dasauda bisauda māpha hudaina kacahari-bāṭa aina-bamojim garnu. bigā-mā bhanyā chāḍanu nachāḍanu dhani-ko khus.

*sāhu asāmi-kā līna-dīna kārobāra-kā kurā-mā kasai-le eti līnu
cha bhani arkā-lāi pakrāi lyāi robakāra hudā pakryā jati jmā*

*linu parnyā ḫaharena ra testai-mā milchau bhaṇna āudā
baksuni lidā-ko aina..... 2*

§10 linyā dinyā duwai-ko mukha milyā jati jmā-ko duwai-bāṭa
gari sayakarā 1/1 rupaiyā-kā dara-le baksuni linu.

[B+18]

§11 mukha namilyākā-mā tahakīta nagari thorai linu parnyā-
mā ḫherai linu cha bhani ijahāra cahrāi pakrāunyā jo ho usai-
bāṭa baḍhatā lekhiyākā jmā-ko sayakarā 2 rupaiyā baksuni linu
pakrāi māgnayā-le tirnu parnyā naṭhaharyākā rupaiyā-ko
baksuni tirnu pardaina.

49 myāda-ko.

[A298] [B190]

§1 jagā jamina- nagada jinisa caupāyā kamārā kamāri jāta-bhāta hāḍa-nātā karaṇi-sa~~mā~~baṇḍha-kā kurā-mā ra- cori jāri-kā kurā-mā- kacahari-mā kuro joriyā-pachi paryāko kuro nachini jhagariyā bhāgī gayo bā kuro najoridai aghi-bāṭa bhāgī gayo ra. us-kā ghara-mā aina-bamojima dina 35-kā myāda-ko purji ṭāsiyā-pachi tesa-le myāda-bhitrai-mā- mukhatyāra-sita gai- nālisa garyo bhanyā jaunā khāla-bāṭa purji ṭāsiyāko ho usa¹ ṭhāu-kā kāmadāra-lāi bhani dinu. usai ṭhāu-mā pramāna~~gī~~ paṭhāi dinu. 35 dina-kā myāda-bhitrai-mā- jaunā khāla-bāṭa purji ṭāsiyāko cha usai ṭhāu-mā sāmela huna āyo bhanyā pani- aina-bamojima nisāpha heri- chini dinu. myāda-bhitra-mā sāmela huna āyeana bhanyā ra. myāda nāghyā-pachi mai-le mukhatyāra-sa~~mā~~ga binti pāryāthyā athabā aru kacahari-mā nālisa garyā~~ām~~thyā bham~~h~~nyā ra bādi maryā-pachi 35 dina-bhitrai-mā āyo bhanyā pani 35 dina-pachi āyo bhanyā pani² pheri tes-ko kureā nasum~~h~~nu bhāta-bāheka hunyā khata lāgi bhāganyā-lāi³- bhāta-bāheka gari dinu. pāni-bāheka hunyā kuro gari bhāganyā-lāi pāni-bāheka gari dinu. karaṇi-ko bāṭa lāgi bhāgyāko bhayā- tyo karaṇi tesai-le garyāko ṭhāharcha- aina-bamojima sajāya gari⁴ bhāta-pāni-mā parnyā-lāi patiyā garai- dinu. 35 dina-pachi karāuna āunyā- jhuṭo ṭhāharcha aghillā-ko khata-anusāra-kā aina-bamojima damḍa⁴ sajāya gari. myāda-kā nisāpha-le chinyākā jhagarā-mā phareba garnyā jhagariyā-lāi¹- 1 maihnā baḍhatā kaida garnu- myāda-kā rupaiyā ḍabal diyā 1¹ chāḍi dinu.

§2 mānisa-ko jyū māryākā kurā-mā. āphu-lāi¹ bāṭa lāgyāko sunyā-pachi bā- aghi-bāṭa bhāgos bā- kacahari-mā joriyā-pachi-

1. MsA, inséré en petits caractères.

2. MsA, ~~dina-pachi āyo bhanyā pani~~ inséré à cet endroit entre deux sceaux et rayé.

3. MsA, *bhaganyā* !

4. MsA, *damḍa*.

bhāgos- pheri adālata ṭhānā amāla-bāta 35 dina-ko purji ṭāsiyā-pachi- mukhatyāra-sīta⁵ gai nālisa garyo bhanyā- jaunā khāla-bāta purji ṭāsiyāko ho- usai ṭhāu-kā kāmadāra-lāi kuro heri chini dinu- bhani ahrāi dinu- bā- pramānagī pāṭhāi dinu- 35 dina-kā myāda-bhitra āphai kacahari-mā āyā pāni⁶ aina-bamojima nisāpha *heri gari*⁷ chini dinu- 35 dina-bhitra-mā sāmela nabhai myāda nāghyā-pachi. mukhatyāra-sāmga-sīta binti garyāmāthyāmā bhamnyā ra. aru kacahari-mā nālisa garyāmāthyāmā bhamnyā. au bādi maryā-pachi 35 dina-bhitraimā karāuna āyo bhanyā- [A299] pāni jhuṭo ṭhaharcha- eyasto kuro nahernu. aina-bamojima- jyāna kāṭinyā-ko jyāna kāṭinchā- muḍinyā muḍim-cha dāmala hunyā dāmala huṇḍcha.

§3 arkā-ko jyāna mārnyā-lāi adālata- amāla-bāta pakrana⁸ bhani mānisa jādā- bhāgī gai jyū bacāyo bhanyā. tyo bhāgī jānyā jahile pakriṇḍcha- usai dina kāṭinyā kāṭiṇḍcha- dāmala hunyā- dāmala huncha 35 dina-samma-mā adālata amāla-mā sāmela nabhai bhāgyo bhanyā aina-bamojīma sarbaswa garnu. sarbaswa bhayā-pachi- khatuki pakriyo bhanyā khata-anusāra- aina-bamojīma sajāya garnu. 35 dina-samma sarbaswa *garna hudaina*⁹. 35 dina pugī sarbaswa garyā-pachi khatuki pakriyo- khatuki-lāi sajāya bhayo bhanyā pāni- sarbaswa phirtā hudaina.

[B191]

§4 bāta lāgyākā-le purpakṣa nagarī- bhāgyo bhanyā- lognyā swāsnī jo ho tesa-le hāryo tyo jhagarā naṭāganu- rahanyā-le jityo bhāganyā-le hāryāko ṭhaharcha.

5. MsA, le scribe avait écrit *sāmga*, il a corrigé en *sīta* en utilisant tous les éléments plus ou moins effacés de la graphie initiale. Le résultat pourrait se lire *sīm̄ta* ou *sīm̄te* !

6. MsA, texte original effacé et remplacé en petits caractères.

7. MsA, graphie embrouillée, on ne sait trop si un original *gari* a été corrigé en *heri* ou si c'est l'inverse.

8. MsA, *pākrana* !

9. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

§5¹⁰ adā adālata ṭhānā amāla kacahari gaihra-mā phirāda pari purpakṣa¹¹ hudā hudai jhagariyā bhāgi gayo bhanyā bhāgnyā-kā ghara-kā daihlā-mā 35 dina-kā myāda-ko purji ṭāsanu ra. myāda-bhitra-mā jorina āyā aina-bamojima nisāpha gari **chini** dinu. 35 dina-samma jorina āyena bhanyā bhāgnyā-le hāryo rahanyā-lāi jitā-patra gari dinu bhāgnyā phelā paryā-pachi kāyela-nāmā lekhāi daṁda garnu. kacahari¹²-bāta pamna¹³pakṣa gari. sakasa gardā bhāgnyā-le adālata ṭhānā amāla-kā hākima dīṭhā bicāri-kā nāu-mā dina 35-bhitrai-mā phirāda garnu. arkā kacahari¹²-mā jori dinu. dina 35 uprānta āunyā jhuṭtā thaharcha¹⁴ testā-lāi **aina-bamojima** kāyela-nāmā **lekhāi** lekhāi **aina-bamojim** daṁda garnu.

Add. MsB : myāda-ko

[B+18]

*jyāna māryo bhamnyā kurā-ko bāta lagāi arkā-lāi thunāi āphu
jorina naāudā garnyā aina* 4

§6 arkā-lāi thunāi jorina āyena bhanyā tes-kā ghara-kā daihlā-mā dina 35 kā myāda-ko purji ṭāsanu.

§7 myāda-bhitra polhā jorina āyā aina-bamojim nisāpha garnu.

§8 bāta lāunyā polhā myāda¹²-bhitra-mā jorina āyena bhanyā thuniyākā-lāi chāḍi dinu.

§9 polhā jaihle pakrīṁcha usai dina jyāna-saṁbaṇḍhi-kā¹³ polhā-lāi lekhyākā aina-bamojim sajāya garnu.

*aina-bamojim myāda-ko purji ṭāsi kacahari-mā sāmela bhayākā
jhagariyā bābati-le yesa muddā-mā cāhinyā pramāṇa sahi
sanada gaihra phalānā ṭhāu chan li āuchu bhamdā garnyā kurā-ko aina* 2

10. MsA, changement de main pour ce dernier paragraphe du chapitre.

11. MsA, *kṣa* ajouté au dessus de la ligne.

12. MsB+, corrigé dans le texte, en petits caractères.

13. MsB+, ajouté au dessus de la ligne.

§10 ijahāra-mā lekhiyā-bamojim cāhinyā patra pātra sāchi śrotā bhoga dasi pramāṇa gaihra jhikāunā-lāi kacahari-kā hākima-kā tajabīja-le jaunā byahorā-sita jhikāunu ṭhaharcha. utiko jādā āudā-ko amdāja ra kāgaja patra khojanā-lāi muddā heri 1 dina-dekhi 10 dina-samma-ko bhākhā khāwā¹⁴ di cāhinyā kāgaja patra prāmaṇa jhikāi aina-bamojim nisāpha garnu.

§11 ijahāra-mā lekhiyā-bamojim-mā jhikāyākā kāgaja patra sāchi śrotā bhoga dasi pramāṇa gaihra-madhye nalyāyākā kurā-ko akarna-nāmā¹⁵ lekhāi li lyāyā-samma-kā patra pātra sāchi śrotā bhoga dasi pramāṇa bujhi aina-bamojim. jhagarā chini dinu akarna lekhi diyā-pachi pachi-bāṭa lyāyākā sahi sanada pramāṇa jhuṭṭā ṭhaharcha.

[B+19]

myāda-ko purji ṭāsiyākā jhagariyā-le myāda-bhitra sāmela huna āi pheri bhāgadā garnyā kurā-ko aina 3

§12 myāda-bhitra-mā usai kacahari-mā sāmela huna āi pheri bhāgi gayo bhanyā pahiile ṭāsiyākā purji-mā jati dina bāki rahyāko cha unai bāki dina-ko mātra myāda gari pheri arko purji ṭāsanu.

§13 bāki dina-kā myāda-bhitra jorina āyā aina-bamojim gari chini dinu.

§14 bāki dina-kā myāda-bhitra jorina āyena bhanyā tesa-le hāryo jhagarā naṭāsanu. rahanyā-lāi jitā-patra gari dinu. myāda-bhitra sāmela bhai kuro nachini pheri bhāganyā pharebi jhuṭṭo ṭhaharcha.

myāda ṭāsiyākā jhagariyā-le myāda-bhitra āphu naāi ciṭhi khabara lekhi paṭhāudā garnyā kurā-ko aina 3

14. Non enregistré dans ND ; mais SNK.471a, *bākhākhāwā* : *myāda-māthi-ko myāda* « un délai ajouté à un délai », le plaignant se voit accorder dix jours en plus du temps qui lui est nécessaire pour faire l'aller retour jusqu'à son domicile.

15. Cf. ND.2b, s.v. *akarna*, ‘A paper written by an outgoing official concerning the records of the office’.

§15 ghara-mā myāda-ko purji ṭāsiyākā jhagariyā sarkāra-bāṭa khaṭāi gayā-bāhek āphnā sokha-le desa pardesa ṭāḍhā gayāko rahecha ra. uś-le myāda-bhitra-mā āphu āuna nasaki ciṭhi khabara paṭhāyo bhanyā myāda-bhitra-mā ciṭhi khabara paṭhāudā āphu-le sahi chāpa garyāko akrāra-smet gari paṭhāyāko rahecha bhanyā myāda nāghyo bhani jhagarā jādaina. dina-ko 4 kosa-kā hisāba-le āuna-bāṭā-ko aṁdāja ra kāgaja patra khojanā-lāi dina 10 saṁma-mā kacahari-mā hājira¹⁶ bhayo bhanyā tes-ko aina-bamojima nisāpha gari dinu.

§16 lekhiyākā dina-bhitra kacahari-mā hājira pani huna āyena akrāra pani paṭhāyena bhanyā aghillā myāda-ko sadara gari jhagarā tođi dinu.

§17 āphu āuna pāina tesa muddā-lāi cāhinyā patra pātra pramāṇa jo bhayāko li phalānā-lāi akhatyāra gari paṭhāyāko chu. esa-dekhi bađhatā patra pātra pramāṇa kehi ṭhaharyā akarna jhuṭṭā es-le hāryā hāra jityā jita bhaṇnyā lekhi āphnu sahi chāpa-smet lagāi jo bhayākā kāgaja pramāṇa akhatyāra-smet paṭhāyo bhanyā so kāgaja-kā muddā bujhī aina-bamojima nisāpha garnu.

mophasala-bāṭa aina-bamojim myāda ṭāsiyākā-le sadara-mā karāuna āudā garnyā kurā-ko aina 2

[B+20]

§18 ghara-mā dina 35 ko myāda ṭāsiyā-pachi myāda-bhitra usa kacahari-mā sāmela nabhai mero citta bujhena sadara-mā karāuna jāmchu bhani aḍā-mā āphu ciṭhi purji paṭhāi sadara-mā karāuna āyāko rahecha bhanyā āudā dina-kā 4 kosa-kā hisāba-le bāṭā-ko aṁnāja gari uti dina.-bhitra-mā āi pugyāko bhanyā myāda nāghyo bhani tes-ko jhagarā jādaina. aina-bamojim-ko nisāpha gari chini dinu. mophasala-bāṭa ṭāsyāko myāda badara.

16. MsB+, *hāji* !

§19 āudā bāṭā-kā dina-bhitra sadara-mā karāuna āi pugyāko
rahenacha bhanyā aḍā-mā purji ciṭhi paṭhāñā bhaṇnyā jhuṭo
ṭhaharcha aghillai myāda-ko sadara gari chini dinu.

50 niñā halā~~u~~ñyā-

[A302] [B193]

§1 kasai-le bhani kohi jagā-mā niñā hāldā dhokrā-mā hāli pāni-mā ḍubāi niñā hāldā rahyāchan- aba uprā~~u~~nta aina nāghi testā niñā nahālanu- ḍubāyāko maryo bhanyā- tyo niñā halāunyā- ḏiṭṭhā bicāri amāli jimmāwāla mukhiyā jo ho usa-lāi tesai dhokrā-mā hāli pāni-mā ḍubāi dinu- niñā badara.

§2 jagā jamina- caupāyā- sunā-cādi jabāhera kasan-taman nagada-jinisa- jyū māryāko ajā-putra-lāi kamārā kamārī¹ hun bhamnyā ra. boksyārā-ko kuro. karaṇi-sa~~u~~nabamdhī gaihra kurā-mā nyāya gaihra nahālanu- nyāya hāli hāra-jita garāunyā- adālata-kā hākima ḏiṭṭhā bicāri. amāla-kā amāli- dwāryā thari mukhiyā mijhāra. gau~~u~~ḍā gau~~u~~ḍā-kā bhārādāra-lāi 20 rupaiyā jaribānā garnu. tyo niñā hāli hāra-jita bhayāko- bisahi tyo jhagarā pheri adālata- amāla gauḍā-bāṭa hernu- patra-pātra sahi- sāca sāchi śrutā surtā gwāhi bhoga-ko bicāra gari. jhagarā chīmnu- eyastā bihorā-samga jastā-ko tasto nisāpha gardā- du~~u~~i duwai jhagariyā-mā jasa- le jitacha- usai-ko sadara garāi dinu.

1. MsA, kamārārī !

51 dam̄da-kaida garnā-ko.

[A304] [B194]

§1 eyakai janā-le dherai paṭaka jyū jānyā dāmala hunyā māsinyā khata garyā-mā aina-bamojima jyū linu. dāmala garnu- māsanu. eyati kurā-mā khata khāpidaina. cori garyā-mā eyakai janā-le jati paṭaka coryāko ṭhaharcha- utti paṭaka-kā cori-kā aina-bamojima khata khāpi kaida garnu. karaṇi-kā kurā-mā āphu-bhaṇḍā ghaṭi pāni nacalanyā ra. choyā chīṭo hālanu parnyā jāta-mā karaṇi garyā-mā 2/3 janā-ko karaṇi garyā pani khata khāpidaina. eyakai paṭaka karaṇi garyāko sajāya garnu. āphu-bhandā ṭhulā jāta-kā hawas- bā- ghaṭi jāta-kā hawas- pāni calanyā jāta-kā swāsni-ko karaṇi garyāko bhayā- jati janā-ko karaṇi garyāko cha utti-ko aina-bamojima- paṭaka paṭaka jori jaṁmā gari kaida jaribānā garnu.

§2 eyakai janā jhagariyā-le- dherai paṭaka-ko bijāi garyāko rahecha bhanyā- jati bijāi garyāko cha- usa-le garyākā bijāi-kā aina heri- sabai aina-ko jmā gardā jati kurā-ko bijāi ṭhaharcha. sabai khata-ko jmā garī- aina-bamojima- paṭaka kaida garnā-lāi¹ kaida garnu- dam̄da garnā-lāi dam̄da garnu.

§3 jagā-bāṭa tahasila gari dākhila garnyā ṭhāu-mā dākhila nagarī rahyākā bāṇkiwālā ra dhana cora-ko bigo- bigā-barābara dam̄da-kā rupaiyā napugyā-samma maḥinā-kā 5 rupaiyā-kā darle kaida garnu.

§4 bigo bharāī- jitāuri garyāko ra. dasauṇda linu parnyā-mā jhagarā garna āunyā maryo bhanyā pani us-kā jāhāna-le bigo bhoga garyā-pachi- dasauda- jitāuri tirnu parcha aina-bamojima jitāuri dasauda jo linu parnyā ho- marnyā jhagarīyā-kā swāsni chorā bhāi- haru-bāṭa bujhi linu.

§5 adālata ṭhānā adā amāla- sarbāṁka māpha bhayākā guṭhi birttā- bitalaba ra- bekha² marauṭ chāpa mānācāwal- kipaṭ

1. Infinitif -nā à valeur passive, cf. 37.6 et 13, 43.4, 45.2, 47.3.

2. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

raikara gaihra-bāṭa daṇḍa pāna-phula bisauda gaihra- paṭaka
gari³ pyādā lagayākā jaṭāni li cheādyākā kacahari-bāṭa bhāgi
gayākā asāmi-haru kohi maryo bhanyā maryākā mānisā-ko
khata māpha humcha jaunāa khatuki-lāi daṇḍa bhayāko cha u
maryā-pachi us-kā aru swāsni chorā bhāi- pariyāra-le daṇḍa
tirnu pardaina- jāhāna pariyāra-lāi nasamāunu. jāhāna baccā
samāi- liyo bhanyā- linyā-lāi bigā-bamojima daṇḍa gari linu.

[A305]

§6 aina-mā daṇḍa jaribānā bhayākā-le daṇḍa jaribānā-kā³
rupaiyā tiryo bhanyā choḍi dinu- daṇḍa jaribānā tirena bhanyā-
maihnā-kā 5 rupaiyā-kā hisāba-le kaida gari rupaiyā-ko myāda
puryāi choḍi dinu. barkha maihnā kaida parnyā-lāi pani maihnā-
kā 5 rupaiyā-kā hisāba-le rupaiyā tircha bhanyā- rupaiyā li choḍi
dinu. rupaiyā tirena bhanyā jati barkha jati maihnā kaida
lekhīyāko cha utti kaida gari chāḍi dinu. rupaiyā *li* nachāḍanu
bhanyākā-lāi ḍabala *diyā* li chāḍi dinu. ḍabala diyā *pani*
nachāḍanu bhanyākā-mā mānis-ko *jāṭyū* mārnyā jyāna māra
bhanī bacana dinyā jyāna mārnā-ko matalaba garnyā corī
garnyā *yatti*-bāheka aru kurā-mā myāda-ko caubara diyā rupaiyā
li cheāḍi *dī* nu.

[B195]

§7 sāhu-riṇi-kā jhagarā bāheka cori-bābata jagā jamina
nagada jinisa caupāyā gaihra-kā jhagarā-mā bigo pani tirna
sakena- daṇḍa-kā rupaiyā pani tirna sakena bhanyā jhagariyā-le
bigo māyā māri diyo bhanyā daṇḍa-kā rupaiyā-mā⁴ mātrai
maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaida gari³ choḍi dinu- dhani-le
bigo māyā mārena- us-kā ghara-bāṭa pani kehi uṭhena bhanyā
bigo ra daṇḍa-kā duwai rupaiyā *jaṭmā* gari maihnā-kā 5
rupaiyā-kā dara-le kaida gari cheāḍi dinu. kaida gari chāḍi *diyā*-
pachi dhani-le bigā-kā rupaiyā-mā ujura garna pāudaina.

§8 karqaila-dekhi pipā-talak jāgiradāra-bāṭa aina-bamojima
daṇḍa jitāuri baksaudi chaiṭi dasauda bisauda sarbaswa gaihra

3. Sic MsA !

4. MsA, ajouté en petits caractères au dessus de la ligne.

jo dinu parnyā kuro diyena bhanyā adālata-kā hākima-le daphadara-kā kārindā-lāi phalānā beihorā-le phalānā-kā khānagī-bāṭa yati rupaiyā linu paryo. tes-ko khānagī thunuwā gari rupaiyā paṭhāi deu bhani chāpa⁵ lāgyāko purjī paṭhāi dinu. tesai purji-bamojim daphadara daphadara-kā kārindā-le us-ko khānagī thuni cahidā rupaiyā bujhāī rasida linu. adālata-kā hākima-le phalānā-kā khānagī-ko yati rupaiyā eyasa beihorā-mā cāhiyo bhani chāpa lāgyākāo purjī paṭhāyā-mā. tākiti gari khānagī thunuwā nagarnyā ra- rupaiyā paṭhāi nadinyā. daphadara daphadara-kā kārindā-lāi bigā-bamojima jaribānā-smeta gari jhagariyā jāgīradāra-ko bigo linu. adālata-bāṭa āyākā purji-bamojim-kā rupaiyā jāgīradāra-kā khānagī-le pugena bhanyā bhayā-jati rupaiyā bujhāi dinu. napugyākā-mā. daphadara- daphadara-kā kārindā-lāi jaribānā hudaina.

[A306]

§9 cāra adālata. ṭhānā pūrba paścimā aḍā gauḍā jagā jagā-kā adālata. amāla-bāṭa aina-bamojima daṁda jaribānā bhayākēā tirna nasaktā kaida paryākā ra- myādi kaidi cora. dāmala jyū jānyā. kaida bhayākā bhāgī gayā ra khojadā phelā paryānan bhanyā tin-kā kaida-kāo bāṁki rupaiyā-mā kaida garnyā adālata ṭhānā-kā hākima ḍīṭhā bicāri-lāi ra amāla-kā dwāryā-lāi pakrāu hudaina. kumāricoka ra aru bahi bujhanyā-haru-le mihnā dinu. ghusa rosabata khāi bā māyā-molāhijā gari bhagāyā-umkāyāko ṭhaharyo bhanyā. bhagāunyā-bāṭa kaida parnyā-le bujhānu parnyā rupaiyā-madhye usa dina-samma-ko myāda kaṭti gari bāki ṭhaharyākā rupaiyā-mā kaidi pakryo bhanyā. kaida-kā rupaiyā bhagāunyā⁶le tirnu. pardaina. kaida-kā bāṁki rupaiyā-kā bigā-bamojim. daṁda mātrai garnu kaidī bhāgīyāko pakriyena bhanyā kaidi-kā myāda-kā bāṁki rupaiyā ra. ghusa khāyāko bigo-smet bhagāunyā jo ho usa-bāṭa li ghusa-kā ra myāda-kā bāṁki rupaiyā-kā bigā-bamojima daṁda garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojim kaida garnu.

5. MsA, corrigé en petits caractères dans le texte.

6. MsA, ajouté en marge en début de ligne.

[B196]

§10 arkā-ko jyāna mārnyā- dāmala hunyā taksīra garnyā- jāri garnyā cori garnyā bhāta-pāni nacalanyā⁷ khata-bāta garnyā ra. sarkāriyā hawan- duniñā-kā hawan asāmi bhayā- bādhā kamārā kamārī bhayā- eyastā kohi āphu basyākā purānā rāja-mā chadā- khata-bāta taksīra gari. āphnu rāja cheāqi birānā rāja-mā gai aghi-dekhi basyākā rahyāchan. pachi lađāi bhai hawas- mela bhai hawas tyo muluka āi arko nañā sibānā bhai muluka āphnu bhayā-pachī tesa muluka-mā āphnu sibānā nahudai aghi-dekhi gai basyākā- eyati lekhiyākā khata-bāta taksīra garnyā mānisalāi- rāja-khata lāgdaina. sajāya hudaina. jāri garnyā-lāi sādhu-le jāra⁸ kātana ra⁹ aina-bamojima- sajāya garna pani hudaina. mero asāmi bhani sāhu-le pakrana pani pāudaina hudaina- sarkāra-le¹⁰ pani napakranu. bhāgī gai basyākā bādhā kamārā kamārī bādhā pani amalekha humñchan- dhani-le pakrana hudaina- aina-le bhāta pāni nacalanyā khata garī gai basyākā-ko bhanyā bhāta pāni caldaina.

[A307]

§11 arkā-kā aina-le jāra hāmna hunyā ra- bihā-kharca bharāunu parnyā-samma-kā sadhawā bidhawā kamnyā swāsni-lāi. tai-le phalānu kurā birāyāki chas- bhani bādi phiryādi kohi nabhai usai atto lagāi pakryo tesa swāsni-le cukyā birāyāko kehi ṭhaharena usai atto lagāi pakryāko ṭhaharyo bhanyā- pakranyā aqā gauñḍā- kā bhārādāra. adālata ṭhānā-kā hākima- ḍiṭṭhā bicāri- amāla-kā amāli dwāryā- rakami gaihra- lāi tāgādhārī jāta-kā swāsni-lāi pakryāko bhayā 100 rupaiyā namāsinyā matawāli jāta-kā swāsni-lāi pakryāko bhayā 80 rupaiyā- māsinyā matuawāli jāta-kā swāsni-lāi pakryāko bhayā 60 rupaiyā- chiṭo hālanu naparnyā jāta-kā swāsni-lāi pakryāko bhayā 40 rupaiyā chiṭo hālanu parnyā jāta-kā swāsni-lāi pakryāko bhayā 30 rupaiyā damda garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

7. MsA, ajouté en fin de ligne, pratiquement illisible.

8. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

9. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

10. MsA, sarkā-le !

§12 cāra barṇa chattisai jāta gaihra-kā lognyā mānisa-lāi tai-le phalānu kurā birāyāko chas bhani pakryo usa-le garyā birāyāko kehi ṭhaharena- bādi phiryādi kohi nabhai usai atto lagāī pakryāko ṭhaharyo bhanyā pakranya adā gaudā-kā bhārādāra. adālata ṭhānā-kā hākima ḍiṭṭhā bicāri amāla-kā amāli dwāryā- rakami gaihra-lāi 25 rupaiyā dāmḍa garnu. rupaiyā natiryā aina- bamojima kaida garnu.

[B197]

§13 kasai-le sunā-cām̄di kasan-taman- nagada-jinisa jabāhera jagā-jamina caupāyā¹¹ kamārā-kamārī- karaṇi jāta-bhāta gharabāri lina-dina-kā nimitta jhagarā bhai- ghyū-tela tihuna pāni- maina- duda- madirā tatāi bhayo- bhuṁgро bhutapbhutvā kharāni kasai-kā ām̄āga-mā khanyāi- diyo ra. u mānisa tehi ghāu pāki tehi ghāu-kā bethā-le maryo bhanyā- muḍinyā jāta-lāi aina- bamojima-kā *am̄sa* sarbaswa gari dāmala garnu. swāsnī mānisa-lāi *tesai* sarbaswa nagari dāmala garnu¹²- kāṭinyā jāta- lāi jyāna-ko badalā jyāna kāti māri dinu. tāto kuro khanyāi diyāko mānisa marena mahīnā dina-bhitra niko bhayo bhanyā 50 du maihnā lāgī- kana niko bhayo bhanyā- 100 tina maihnā lāgī- kana niko bhayo bhanyā- 150 cāra maihnā lāgī- kana niko bhayo bhanyā- 200 pām̄ca maihnā lāgī- kana niko bhayo bhanyā- 250 cha maihnā lāgi- kana niko bhayo bhanyā- 600 sāta maihnā lāgī- kana niko bhayo bhanyā- 700 āṭha maihnā lāgī- kana niko bhayo bhanyā- 800 nau maihnā lāgī- kana niko bhayo bhanyā- 900 dasa maihnā lāgī- kana niko bhayo bhanyā- 1000 eyaghāra maihnā lāgī- kana niko bhayo bhanyā- 1100 bāhra maihnā [A308] lāgi- kana niko bhayo bhanyā- 1200 rupaiyā jaribānā garnu. tāto bastu khanyāyākēā ghāu-le am̄gulā calena bhanyā thaliyāko jati maihnā-ko jaribānā lekhyāko cha usa-māthi 500 rupaiyā thapi jaribānā garnu. godā khajāhā bhayo bhanyā- thaliyāko jati maihnā-ko jaribānā lekhyāko cha usa-māthi 1000 rupaiyā thapi jaribānā garnu. yeaka ākhā banda bhayo bhanyā-

11. MsA, *caupāyā* !

12. MsA, le texte original a été effacé et remplacé en petits caractères, le dernier *garnu* est ajouté au dessus de la ligne.

thaliyākā jati maihnā-ko jaribānā lekhyāko cha usa-māthi 1500 rupaiyā thapi jaribānā garnu. *dui* 2 ākhā banda bhayo bhanyā- thaliyāko jati maihnā-ko jaribānā lekhyāko cha usa-māthi 2000 rupaiyā thapi jaribānā garnu. kāna bañnda bhayo bhanyā ākhā- *keā* aina-bamojima jaribānā garnu. jaribānā-ko rupaiyā tiryo bhanyā rupaiyā li choq*hi* dinu. rupaiyā tirna sakena bhanyā- maihnā-kā 5 rupaiyā-kā hisāba-le kaida garnu. swāsni mānisa-le yo takṣīra garyāko rahecha bhanyā lekhyākā jaribānā-ko ādhāi jaribānā garnu.

§14 kasai-le sunā-cāñdi kasan-tamana nagada-jinisa johāra¹³ jagā-jamina caupāyā kamārā kamāri jāta-bhāta gharabāri kulo pāni bāṭo karaṇi lina-dina swāsni-kā nimittā jhagarā bhai thumnu parnyā-lāi. aṁna pāni āphu-le pani khāna nadi. thuni tyo mānisa maryo bhanyā- muḍinyā jāta-lāi *aina-bamojima-ko* aṁsa sarbaswa gari dāmala garnu. swāsni mānisa-*lāile* bhayā sarbaswa nagari. *tesai* dāmala *gari dīn* garnu¹⁴ kātīnyā jāta-le aṁna pāñi bañnda gari thuni māryāko rahecha bhanyā jyāna-ko badalā jyāna kāti māri dinu. aṁna pāni bañnda gari 1 dina- 1 rāta mātra thunyāko rahecha bhanyā 5 rupaiyā 2 dina-kāo 15 rupaiyā dina 3-ko 30 rupaiyā dina 4-ko 60 rupaiyā dina 5-ko 120 rupaiyā dina 6-ko 240 rupaiyā dina 7-ko 480 *rupaiyā* dina 8-ko 960 *rupaiyā* dina 9-ko 1920 dina 10-ko 3000 *rupaiyā*. dina 11-ko 4000 [B198] *rupaiyā* dina 12-ko 5000 *rupaiyā*. dina 13-ko 6000 rupaiyā dina 14-ko 7000 *rupaiyā* dina 15-ko 8000 rupaiyā dina 16-ko 9000 *rupaiyā* dina 17-ko 10000 *rupaiyā* dina 18-ko 11000 dina 19-ko 12000 *rupaiyā* dina 20-ko 13000 *rupaiyā* dina 21-ko 14000¹⁵ rupaiyā jaribānā garnu. swāsni mānisa-le aṁna pāni bañnda gari thuni jyū māryāko rahe *nacha*¹⁶ bhanyā *eyas*-ko ādhi jaribānā garnu. jaribānā-kā rupaiyā natiryā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaida garnu.

13. MsA, MsB, pour *jawāhera*.

14. MsA, texte original effacé et remplacé en petits caractères.

15. MsB, 1400 !

16. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

[A309]

§15 kasai-le sunā-cām̄di- kasan-taman nagada-jinisa jawāhera jagā-jamina caupayā kamārā-kamāri jāta-bhāta gharabāri kulo-pāni bāṭo swāsni lina-dina karaṇi khata-chita-kā nimitta- jhagarā bhai thuṁnu parnyā-lāi thunyāko rahecha- āphnu hawēas bā- usa-ko hawas aṁna pāni khāna diyāko rahecha tyo mānisa maryo bhanyā tyo thuṁnyā mānisa-lāi khata-bāta lāgdaina. tyo thunyā mānisa-lāi thuṁnyā mānisa-le aṁna pāni khāna diyāko nakhāī āphai anāsa-mā pasi maryo bhanyā pani thuṁnyā mānisa-lāi khata-bāta lāgdaina.

§16 kasai-le sunā-cām̄di kasana-tamana nagada-jinisa jawāhera. jagā-jamina- caupayā kamārā-kamāri *karaṇi*¹⁷ jāta- bhāta gharabāri kulo-pāni bāṭo swāsni khata-chita lina-dina-kā nimitta jhagarā bhai aṁna pāni baṁda garī thuni rākhyāko rahecha tyo thuniyāko mānisa maryo bhanyā thuṁnyā mānisa- dāmala hunyā jāta dāmala huṁcha- kātīnyā jāta kātīnūmcha- kātīnyā *ra* dāmala hunyā *ra* kātīnyā-kā saṁptāna-le thuni marnyā-kā saṁptāna-saṁga āphnā kārobāra lina-dina-keā rupaiyā *māla*¹⁸ lina pāudaina. aṁna pāni baṁda garī thuniyāko rahecha- thuniyā-ko jyāna marena bhanyā- thuṁnyā-lāi thunyākā dina-dekhi-ko dina gaṁti-ko jaribānā tiryā-pachi āphnā asāmī-saṁga hisāba-bamojima-ko rupaiyā *lina pāucha*¹⁹.

§17 kasai-le sunā-cām̄di nagada-jinisa kasana-tamana jawāhera jagā-jamina caupayā kamārā kamāri karaṇi jāta-bhāta gharabāri kulo-pāni bāṭo swāsni lina-dina gaihra-kā nimiitta jhagarā bhai thuṁnu parnyā mānisa-lāi pakri lyāudā bāṭā-mā āphai bhira-bāṭa laḍi kāhi phālahāli kholā-mā phālahāli bhāgī jādā ḫesa- ṫhakkara lāgī maryo athabā hāta-khuṭṭā jakhama bhayo aṁga- bhamga bhayo *bhani* bhanyā pakri lyāunyā-lāi khata-bāta lāgdaina. thuni rākhaṭā aṁna pāni khāna di āphnā ghara-mā bhayo arkā-kā ghara-mā bhayo- koṭhā-coṭā baigal chiḍī-mā thuni rākhyā-mā thuniyāko mānisa jhyāla kausi chānā-bāṭa

17. MsA, original effacé et remplacé en petits caractères.

18. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

19. MsA, ajouté par une autre main avant le sceau final.

phālahāli maryo hāta-khuṭṭā jakhama bhayo amga-bhamga bhayo. āphnā hāta-le serīyo hatiyāra dhasi maryo. ghara bhatki mīci maryo thiciyo āgo lāgī maryo pāso lāgī maryo jahara khāi maryo bhanyā thunūnyā mānisa-lāi khata-bāta lagdaina. tyo marnyā-samga linu parnyā hisāba-bamojima-kā rupaiyā marnyā-kā samtān aputāli khānyā-samga lina pāincha.

[A310] [B199]

§18 adā gaudā adālata ṭhānā sadara daphadara *daphadara* *kumārī* coka²⁰ amāla rakamdarā thekadāra. ijāradāra-kā kacahari-mā āyākā thunuwā jhagariyā-haru-lāi 1 dina 1 rāta aṇṇa khāna diyāko rahenacha bhanyā khata bāta lāgdaina. 1 dina 1 rāta aṇṇa-pāni duwai²¹ thoka²² baṇṇda gari khāna nadi thunyāko rahecha bhanyā thunuwā-kā aina-bamojima kārindā-lāi takṣīra lāgcha.

§19 jhagariyā thunuwā-haru-kā āphnā ghara-ko khānā-ko sābagāsa pani rahecha. us-kā iṣṭa-mitra cākara-bākara-ko *tyo jhagarī* *yā* *thunuwā*-sita-ko²³ āwata-jāwata pani rahecha bhanyā testā-le khānā-pina pāīna²⁴ bhani karāyo bhanyā tes-ko nālisa ūsunidaina. thunyākā kurā-ko khata bāta lāgdaina.

§20kh²⁵ merā asāmi-lāi kaida gari deu bhani kasai-le karāuna āyo bhanyā. sāhu-le roja-ko cha paisā-kā dar-le khānā-ko bandobasta-smet gari kaida garāyākā asāmi-lāi us-kā rupaiyā-kā jmā jmā-bāta maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kātti gari thuni saḍaka khodāunu. khānā-pinā-ko bamndobasta gari diyena bhanyā. testā asāmī-lāi adā gaudā. adālat ṭhānā sadara daphadara daphadara kumāricok rakamdarā thekadāra ijāradāra amāla-bāta kaida pani nagarnu. bujhī pani nalinu.

20. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

21. MsB, *thuwai* !

22. MsB, *thauka* ?

23. MsA, original effacé et remplacé en petits caractères.

24. MsA, original effacé et remplacé en petits caractères.

25. MsA, les sceaux et les numéros des articles 20 et 21 ont été lavés, et la mention *khā*. (*khāreja* « abrogé ») portée en marge. La numérotation du chapitre a été refaite pour tenir compte de cette double annulation.

§21kh kasai-le dhana diyena bhanī asāmi-kā nāu-mā phiryāda garyo hisāba-kitāba-le pani tirnu parnyā rahecha bahi-khātā tīpa-tamasuka-le pani tirnu parnyā rahecha ra asāmi kāyela bhai tirnu parnyā ṭhaharyo bhanyā. tes-kā ghara khet nagada-jinisa lilāma garai sāhu-bāta dasauda asāmi-bāta bisauda li tirai dinu. nagada jinis ghara-khet gaihra. kehi nabhayāko debāliyā asāmi rahecha bhanyā. sāhu-le kaida gari saḍaka khodāi deu bhamcha bhanyā. roja-ko cha paisā us-le khāna dincha bhanyā usa-bāta roja-ko cha paisā dilāi jmā rupaiyā-bābat-mā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaṭṭi bhai nasakinjyāl kaida gari dinu. roja-ko cha paisā sāhu-le khāna dimna bhanyo bhanyā tesa-le lyāyākā asāmi-lāi kaida nagarnu. ma jimmā linna bhanyo bhanyā. us-kā sāmānyai chādi dinu. sāhu-kā sāmānya chādi dinyā kārindā-lāi khata lāgdaina. sāhu-asāmi mili bhākhā-kistā gari deu bhanyo bhanyā bhākhā-kistā garai dinu.

[A311]

§20 jyū jānyā ra dāmala hunyā kurā-kā-lāi nela ḫoki purpakṣa heri śrestā-le ḫaharyāko nisāpha garnu. aru kurā-ko jhagarā joriyāko cha testai-mā jyū jānyā dāmala hunyā muddā-ko kuro pari āyo bhanyā ina-ko kuro nasuni aru-kā jhagarā nasunnu.

§21 jyāna jānyā dāmala hunyā sarbaswa hunyā khata-bāta garnyā. kirtyā lālamohora mukhatyāra-kā daskhat-dharmādhikāra-ko patiyā. kacahari-keā purji daphadara-kā tirjā rasida phārakhat tamasukia kirtyā garnyā. napāyāko pagari²⁶ pāñayā bhani par-pajani garnyā au arkā-kāo sadhawā bidhawā kamnyā-ko ra. āphu-bhañdā ṭhulā jāta-kā swāsni-ko karaṇi garnyā. aina-le bañda bhayākā hāḍa-nātā-mā karaṇi garnyā pāni nacalanyā jāta ra choyā chiṭo hālanu parnyā jāta-kemā karaṇi garnyā. bhāta-pāni khānyā arkā-ko sunā-cāñdi nagada-jinisa caupāyā jawāhera. jyū jaminā ḫākāā mārnyā kluṭapiṭa garnyā ḫhāṭanyā cori garnyā ra. aina-le kaida garnu bhani lekhiyākā kurā-mā. kasai-le nālisa garyo bhanyā. jhagarā najoridai pratibādi-lāi pakrana paṭhāu dā-mā bha'yā²⁷ pani pakri

26. MsA, *pagri* ?

27. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

āyā-pachi bhayā pani- nela ṭhoki kureā herənu. eyastā-lāi nela ṭhokyākā kurā-mā adālata ṭhānā amālawālā-lāi- bāta lāgdaina. aru kurā-mā bādi-le nālisa garyā-mā- pakri āyākā pratibādi-lāi nela nahālanu- najara-ba~~h~~^hḍī gari kuro heri aina-bamojima nisāpha gari chini dinu.

§22 phalānā-le mānisa māryo bhani hawas- phalānā-le māryo bhaṁnyā saṁkā-le hawas adā gauḍā adālata ṭhānā amāla-mā kohi phiryāda garna āyāo bhanyā jyū-sa~~m~~nabaṁdhi-kā kurā-ko nālisa āyā-mā- alsi gari bā- kāma-ko phursata bhayena bhani nisāpha nahernyā khoja-khabara nagarnyā- adā gauḍā adālata- ṭhānā-kā hākima ḍiṭhā bicāri amāli dwāryā- jo **he hun**. usa-lāi 200 rupaiyā dam̄da garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§23 mānisa māryāko bā- phalānā-le mānisa māryo ho bhaṁnyā kurā-ko phiryāda garna āyo phalānā-le māryo bhaṁnyā mānisa āphnā nātā-gotā-ko rahecha²⁸ ra. phiryāda suni kurā nahernyā adā gauḍā adālata ṭhānā-kā hākima ḍiṭhā bicāri amāla-kā amāli dwāryā-mā jo **he hun** usa-lāi 500 rupaiyā dam̄da garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

[A312] [B200]

§24 āphu-sita phalanā-le mānisa māryo bhani hawas bā- phalanā-le mānisa māryo ho bhaṁnyā saṁkā-ko kuro li phiryāda garna āyā-mā- ghusa khāi kurā nasumnyā adā gauḍā adālata ṭhānā-kā hākima ḍiṭhā bicāri ra. amāla-kā amāli dwāryā jo **he hun** us-ko aina-bamojima-ko amṣa sarbaswa gari²⁹ 4 barkha kaida garnu. myāda-ko ḍabal diyā li chāḍi dinu.

§25³⁰ jyāna māryākā kurā-mā kasai-le- phirāda gari- pakri āyākā **hawan** **ha un** bā usai pakri āyākā **hawun** **ha un** kacahari-mā āi mai-le māryāko ho bhani kāyeala bhayākā sāidhuwā-lāi³¹ ghusa khāi jamāni gari chođos bā usai chođos chāḍanyā- adā gauḍā adālata ṭhānā-kā hākima- ḍiṭhā bicāri³² ra. amāla-kā amāli

28. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

29. MsA, changement de main, le même scribe a écrit les articles 25 et 26.

30. MsA, le texte original a été effacé et remplacé en petits caractères.

dwāryā-mā- jo hun- un-ko aina-bamojima-ko amṣa sarbaswa gari 6 barkha kaida garnu. myāda-ko rupaiyā caubara diyā li ehāḍanu chāḍi dinu.

§26 jyāna mārnyā- kurā-ko- bacana diyākā kurā-mā ra. matalaba garyākā kurā-mā- kasai-le phirāda gari pakri āyākā ha _ un bā- usai pakri āyākā ha _ un- kacahari-mā āi- mai-le matalaba garyāko ho- bacana diyāko ho bhani- jyāna marāyākā kurā-mā- kāyeala bhayākeā- mānisa-lāi ghusa khāi- jmāni garī- choṭos bā- usai chodos- eyastā-lāi- chāoḍanyā adā gauḍā- adālata thānā-kā- hākima dīṭhā bicāri ra. amāla-keā amāli dwāryā jo hun. un-ko aina-bamojima-ko amṣa sarbaswa gari 6 barkha kaida garnu. myāda-ko rupaiyā- caubara diyā li ehāḍanu chāḍi dinu.

§27³¹ jyū jānyā ra dāmala hunyā- khata-bāheka aru jauna jauna kurā-mā rupaiyā lī- kana nachāḍanu myāda-saṁma kaida garnu bhani aina lekhiyāko cha tesa khatuki-le rupaiyā tirchau choḍi deu bhanyā maihnā-kā 10 rupaiyā-kā dara-le rupaiyā diṁchan bhanyā rupaiyā li chāḍi dinu. ḍabal diyā pani nachāḍanu bhaṇnyā bhani lekhiyākā kurā-mā mānisa-ko jyū mārnyā jyāna māra bhani bacana dinyā jyāna māranā-ko matalaba garnyā cori garnyā eyati-bāheka aru kurā-mā myāda-ko caubara rupaiyā diyā li chāḍi dinu.

[A314]³²

daphe damḍa-kaida

§28 khata-bāta-le paryākā kaidi jaunā adā adālata-bāta kaida bhayākā chan- usai adā adālata thānā-bāta kāyelanāmā bhayā-pachi- kaida parnyā-lāi tai-le phalānu kurā gardā aina-bamojima

31. MsA, nouveau changement de main.

32. MsA, au bas de la page 312 est noté : *es-pachi-kā aina. 314 patra-mā* cha « le(s) loi(s) subséquentes se trouvent page 314 », il semble que le scribe a sauté, pour une raison inconnue, la page 313, restée vierge. En haut de la page 314 figure le titre *daphe damḍa kaida* « suite / complément [du chapitre] *damḍa kaida* », ce qui met l'accent sur le fait que ces articles ont été rédigés postérieurement au texte initial.

*eyati barkha eyati*³³ maihnā. *eyati dina kaida bhais bhani kacahari-ko chāpa lāgyāko miti bwāra-ko purji dinu.* jhelakhānā-ko hera-bicāra garnyā dīṭhā rāiṭara. huddā sipāhi. māhānyā-mā jo cha. usa-sita-kā kaidī-kā hājiri kāgaja-mā. pani miti bāra lekhāi dinu. kacahari-kā hākima dīṭhā bicāri-le kaida parnyā-lāi chāpa lāgyāko purji diyenacha. kaidi-kā hājiri ḍhaḍā-mā pani lekhāyenacha ra. kaida bhayāko mānisa myāda-bhaṇḍā baḍhatā kaida paryāko ṭhaharyo bhanyā myāda nāghyākā maihnā dina-dekhi ubho jati dina baḍhatā kaida bhayāko ṭhaharcha. utti dina-ko maihnā-kā 10 rupaiyā-kā dara-le. kaida ga=rnyā [B201] hākima dīṭhā bicāri amāli-mā jo ho. usa-lāi jaribānā gari li ādhi aina-kā myāda-bhaṇḍā baḍhatā dina kaida parnyā *kādi*-lāi *dilāi*³⁴. ādhi kausala-bāṭa linu.

§29 namāsinyā jāta ho bā. māsinyā jāta ho bhani pattā kehi nalāgyākā matṭwāli gaihra jata-lāi takṣīra sajāya gardā. māsinyā jāta-ko saraha nagarnu. namāsinyā matṭwāli jāta-kā aina-bamojima dam̥da kaida sajāya garnu.

§30 karaṇi-kā kurā-mā ra. cori gaihra aru khata-bāṭa garyā-bābat. aina-bamojima. aghi jhela-khānā-mā. kaida pari. rahyākā mānisa. pachi jyamadala-mā bharnā bhai. chuṭatā. hāmi-le. aba uprāmīta. pheri takṣīra. garyeau bhanyā. aghi bāki rahyākā. kaida-ko dobara. kaida garnu. bhani. muculkā lekhi chuṭyākā kaidi-le pheri kasai-ko karaṇi cori gaihra kaida hunyā khata-bāṭa garyā bhanyā. una-le lekhi diyākā muculkā-bamojim-ko dobara kaida thapi. kaidaia garnu. aghi dāmala bhayākā-le khata-bāṭa garyāko rahecha bhanyā. dāmalai garnu.

33. MsA, ajouté en fin de ligne.

34. MsA, ajouté au dessus de la ligne.

52 sāṭo kaida baschu bhamnyā-ko

[A313] [B204]

§1 swāsni mānisa-le dāmala hunyā-bāheka aru taksira garyā-mā us-kā ghara-tarapha-kā bhayo māwali māiti-tarapha-kā bhayo nātādāra kohi lognyā mānisa āi- in-ko sāṭo ina-le basnu parnyā kaida-mā hāmi basi dinchau ina-lāi chāḍi deu bhamnyā āyā. lognyā mānisa-ko kāgaja lekhāi li aina-bamojima una-le basnu parnyā kaida-mā kabula garna āunyā lognyā mānisa-lāi hāli swāsni mānisa-lāi chāoḍi dinu.

§2 kasai-kā sadhwā- bidhwā- kamnyā-haru-le jyāna māryāko khata karaṇi bhāṭa-pāni-saṇabampdha-kā kurā garyā-bāheka aru jhaijhagarā-kā bābata- damḍa hunyā kurā-mā lognyā chorā sasurā bābu dājyū-bhāi- dewara jyeṭhā-jyū-haru-le eyasa-lāi hāmī kacahari-mā lyāudauna. jo garyāko taksira hāmi bujhāuchau bhamnyā swāsni mānisa-lāi kacahari-mā nalyāunu hāmī bujhāuchau bhamnyā āunyā mānisa-lāi aina-bamojima damḍa garnu- bhamnyā āunyā mānisa-haru. wārisa kohi āyānan. un-ko lognyā pani pardesa aṇta gayāko rahecha bhanyā eyastā swāsni-lāi damḍa garnu pardā gardā ḫumgo nachuwāi- aina-bamojima ṭhāḍhi paṭaka garnu. ḫumgā-ko rupaiyā nalinu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§3 swāsni mānisa-haru-le dāmala hunyā kurā garyā-bāheka aru khata-bāta garyā-mā us-kā lognyā chorā dewbara jyeṭhājyū- bābu dājyū-bhāi māwali-haru kasai-le eyas-ko jamāni hāmi humchau- yeasa-lāi paryāko kuro hāmi bujhāuchau bhamnyā āyā bhanyā jamāni pasna āunyā lognyā mānisa-ko kāgaja lekhāi li aina-bamojima tesai-lāi garnu. swāsni mānisa-lāi chāoḍi dinu jemāni¹ pasnyā lognyā mānisa kohi āyānan bhanyā- bhayā swāsni-pyādā nabhayā lognyā-mānisa-pyādā 2 janā paṭhāi ḫāki lyāunu. naāi aḍii bhanyā baidya-le nāri² hernyā ṭhāu-mā samāi-

1. MsA, inséré dans le texte, en petits caractères.

2. ND.341a, s.v. *nāri*¹, ‘Pulse, wrist’ ; *nāri*², ‘Female, woman’. La référence au médecin incite à choisir la première référence.

kacahari-mā lyāi kuro heri nisāpha garnu- swāsnī mānisa-lāi
pakrana pyādā paṭhāudā- lognyā pyādā **eya**kalai napaṭhāunu.

53 sidhā dinā saḍaka khodāunā-ko

[A315] [B206]

§1 adälata ṭhānā-kā mālika-le kaida-mā paryākā kaidi-lāi aina-bamojima saḍaka khodāyeanan pana-pakṣa garyā bhanyā. 20 rupaiyā jaribānā gari linu. myāda pugyākā-lāi chāqī diyānan bhanyā pani myāda pugyākā-lāi nachāođi jati kaida-mā rahyākā chan- usai-bamojima hisāba garī jaribānā garnu.

§2 arkā-ko jyāna mārnyā ra rāja-kāja-mā paryākā jyāna māryo bhamnyā. kurā-ko bāta lāgī pakri āyākā au jyāna māryā bābat dāmala bhayākā lognyā mānisa-lāi saḍaka-mā ra. aru kāja-mā napaṭhāunu. nela hāli jhela-khānā-bhitrai kaida gari rākhanu. roja-ko 4 eāra¹ paisā khāna dinu. jyāna māryā-bābat dāmala bhayākā swāsni mānisa-lāi nela hāli bāruda-khānā-mā paṭhāi bāruda pidhānu. roja-ko eha 6 paisā khāna dinu. jhela-khānā-mā rahyākā swāsni-lāi roja-ko cāra paisā khāna dinu. aru gaihra kurā-mā dāmala bhayākā ra. karaṇi-bābat cori-bābatā. dāmāda-mā bigā-mā. kāyela-nāmā-mā sahi nahāldā-mā aina-bamojima kaida bhayākā myādi kaidi-haru-lāi. roja-ko eha 6 paisā khāna di saḍaka-mā ra aru kāja-mā lāunu. āphnu kharca khāi jhela-khānā-māai rahaṁchau bhamnyā lognyā mānisa-lāi² jhela-khānā-mai rākhanu. saḍaka ra. aru kāja-mā napaṭhāunu. hukuma marji-le baḍhāi dinu bhamnyā bhayākā-lāi sidhā baḍhāi dinu. ghaṭāi dinu bhamnyā bhayākā-lāi ghaṭāi dinu. eyaka coṭ kaida-mā pari. bhāgī gayāko pakri āyākā-lai jhela-khānā-bāṭa³ nikālanu pardā hukuma marji-le ra. paharā cauki-ko sambhāra puganyā garī. mātrai nikālanu huṁcha- usai nikālana hudaina.

§3 jhela-khānā-bāheka kacahari-mā khata-bāta-le thuniyākā āphnā gharā-bāṭa kharca lyāi khāna nasakanyā. khatuki pātaki

1. MsA, 4 cāra, à la fois en chiffres et en lettres.

2. MsA, texte original effacé et remplacé en petits caractères.

3. MsA, inséré en petits caractères.

cora jhagariyā-haru gaihra- gariba kamgāla-lāi roja-ko 4 paisā sidhā kausi tosā-khānā-bāṭa jhiki adālatawālā-le dilāi dinu.

§4 adā adālata jhela-khānā ra- jagā jagā-mā thunuīyākā kaidi thunuwā-madhye- mānisa-ko jyā⁴ mārnyā ra. eyaka paṭaka jhela-khānā-bāṭa bhāgi gai pakriyākā-bāheka. aru saḍaka-mā kāma garna jānyā myādi kaidi pātaki chitaki dāmala gaihra-thunuwā-haru-mā tajabija-le paṭti bādhī- ti kaidi-madhye- paṭti paṭṭī-ⁱ-mā 4/4 nāikyā garāi- paṭti-kā 4 madhye 2 janā-lāi roja-ko nau⁹ 9 paisā 2 janā-lāi- āṭha paisā-kā dara-le sidhā dinu. tinheru- le āphnā āphnā paṭti-kā kaidi-lāi. hera bicāra gari bhāgāna umkana nadinu. bhāgna lāgyāko thā=hā [A316] pāyā cauki-mā jāhera garnu. ghusa-pesa khāi umkāyāko ṭhaharyā- bhāgī jānyā kaidi-ko myāda-smeta thapa gari bhagāunyā-lāi kaida garnu. gāphili-le umkāyāko bhāyā 10/10 beta ṭhokanu. kaidi-lāi kāma- mā laijyānyā caprāsi ra. pālā-mā rahanyā sīpāhi māāhānyā-haru- le pani gāphili bhai umkāyā 10/10 beta ṭhokanu. ghusa-pesa khāi umkāyāko ṭhaharyo bhānyā ra- kāyela bhāyā bhānyā bhāgī jānyā-kā myāda-bamojima- kaida gari chāođi dinu.

[B207]

§5 damḍa tirna nasakanyā kaidi bāli⁵- tirna nasakanyā kaidi- bigo dinatirna nasakanyā kaidi- le āphnāu kharca khānṛchau- saḍaka khodadauna bhānyā- jhela-khānā-bhitrai nela ṭhoki thuni mātra rākhanu- saḍaka nakhodāunu. tina-hacru-kā ghara-bāṭa lyāyāko khānyā pīnyā sāarājāma⁶ didā paharāwāla-kā⁷ samga gai dinu. eyakāmpta-mā kurā-kāahāni pani garna nadinu- paharāwāla-kā sāmānya- sāpha khulāsā kurā garna ahrāuna⁸ dinu.

4. MsA, il semble que le scribe avait d'abord écrit *jyū* qui a été corrigé en *jyām* (pour *jyāna*, en économisant la place).

5. MsA, inséré en petits caractères.

6. Cf. ND.590a, *sarājām*, v. *sarjām*; 591a, *sārjām*, or *sarājām* or *sārdām*, ‘Tools, implements ; preparation’. Les graphies sont aussi variées que le sens du terme est vague.

7. MsA, inséré en petits caractères.

8. MsA, texte original effacé et remplacé en petits caractères.

§6 bađo hawas- chođo hawas- kaida garnu bhani aina-bamojima kaida-mā paryākā-lāi nela ٹhoki sađaka khodāunu-sāja sabera āphnā ghara-ko kharca khānyā-lāi nela mātrai hālanu- sađaka nakhodāunu. sarkāra-ko kharca khānyā-lāi sađaka khodāunu.

§7 jhela-khānā-mā paryākā swāsni mānisa ra bālakha bauhlāhā au hukuma marji ājñā-le sađaka-mā napaṭhānu- jhela-khānā-māi kaida gari rākhanu- bhamnyā bhayākā kaidi-haru-lāi sađaka nakhodāunu. jhela-khānā-mā basi rojindā-ko sidhā khāna dinu. hukuma marji ājñāgyā-le bađhāi dinu bhamnyā bhayākā-lāi sidhā bađhāi dinu. ghaṭai dinu bhamnyā bhayākā-lāi sidhā ghaṭai dinu.

§8 dāmala hunyā ra. jyū kātīnyā cora ḍhāṭa rāja-kāja-ko salatana⁹ bigārnyā matalaba-mā lāgnyā kaidi-lāi hāta-mā ra ghoḍā-mā nela ٹhoki rākhanu. khānā-lāi sarkāra-bāṭa dinu- sađaka khodāunu un-kā ghara-bāṭa khāna-pina lyāi diyāko paharā cauki basnyā-mārphata-bāṭa dilāi dinu. ti paharā cauki basnyā-le dekhi dekhi aru mānisa-samga eyakāhāpta eyakalāsa-mā¹⁰ kurā-kāhāni garna diyā bhanyā- tesa paharāwāla-ko tānā-bānā cyātanu.

[A317]

§9 swāsni mānisa-le kaida-kā rupaiyā-mā dina sakyānan bhanyā testā swāsni-lāi swāsni māniisa rahanyā kaida-khānā-mā kaida garnu. myāda pugyā-pachi chođi dinu lognyā mānisa ra. swāsni mānisa-lāi- eyakai thāu-mā¹¹ kaida nagarnu. begalā begalai kaida garī rākhanu.

§10 jhela-khānā-mā rahyākā kaidi swāsni mānisa jo cha¹². tina-lāi¹² kuṭanyā pīdhanyā- syūnyā jauna kāma pari āucha-

9. MsA, *salatana* ?

10. MsA, inséré en petits caractères.

11. MsA, inséré en petits caractères.

12. MsA, inséré en petits caractères.

garna lāunu. bāhiira galli-mā naḍulāunu. khaṇṇnyā khorsanyā¹³ kāma nalāunu.

[B208]

§11 nela ṭhoki kaida bhayākā garbhīñi swāsni-madhye dāmala bhayākā ra. jyāna-saṁbaṇḍha-kā kurā-mā kaida paryākā bāheka. aru bihorā-le kaida bhayākā nela ṭhokiyākā garbhīñi swāsni mānisa-lāi 6 maihnā-ko garbha bhayā pachī nela kaṭāi choḍi dinu. ina-lāi khata-māpha huṇncha. jhela-khānāai-māñā karaṇi garāī peṭa bokeyākā¹⁴ swāsni-haru-lāi sutkyāri hunyā belā-kā 2 maihnā nela kholi najarabāññdai gari rākhanu. sutkyāri kharca roja-ko 4 paisā siddhā tosā-khānā-bāṭa thapa garāī dinu. 2 maihnā pugyā-pachi pheri nela ṭhoki rākhanu. thapa sidhā-kā 4 paisā pani ghaṭāi dinu. janmāyāko bālakha. 6 maihnā-ko bhayā-pachi tosākhānā-bāṭa aina-bamojima bālakha-lāi pani sidhā dilāi dinu.

13. MsA, *khorsanyā* !

14. MsA, *peṭa boki karaṇi garāyākā* ; le *i* de *boki* a été remplacé par *e*.

54 ilāja garnyā

[A<318-327>¹][B210]

§1 śrī 5 sarkāra lagāyet duniñādāra gaihra-le āphnā kasai-lāi birāma bhayo ra. ilāja garāunu pardā aukhadhi garna jāmnyā pahryāko hawas bā napahryākā hawas mitra jastā-lāi ṭhaharāi aukhadhi garna lāunu. ilāja gardai-mā kāla-gati-le marna gayo ra. merā phalānā-lāi. am-kā baida-le anāhak-mā māri diyo bhani kasai-le karāuna āyo bhanyā bhāi chorā swāsni-ko aṃsa ra chori-kā bihākharca para sārī testā polāhā-ko aṃsa sarbaswa garī chāḍi dinu.

§2 nasodhiyāko kāco bikha ajaipāla² hartāl somala³ saṃkhyā⁴ kryā pugi nasodhiyāko aru buṭi-haru kehi namilāi nirālā⁵ baida-le kasai-lāi khuwāudā maryāko rahecha bhanyā pheri tehi aukhadhi marnyā-lāi khuwāyai-bamojima-ko mātrā gari usai baidya-lāi khuwāuna lāunu ra. u pani maryo bhanyā tesa baida-le dagā garyāko ṭhaharcha jyāna-ko badalā jyāna gayo tesa-lāi kohi bhayena bhanyā kāla-gati-le maryāko ṭhaharcha khuwāunyā-lāi bāta lāgdaina. brāhmaṇa baida-le khuwāudā

1. MsB, seulement, le texte du MsA est perdu.

2. Forme népali pour le sk. *jayapāla*. Cf. Nepālī Nighaṇṭuh (734-735) : *baliospermum montanum, jatropha glandulifera* ; cet ouvrage précise que la plante doit être purifiée (apprêtée) selon les règles : *yas-lāi rīta-pūrbaka śodhana puryānu pardacha* ; ce qui montre que *nasodhiyāko* dans le *Ain* ne correspond pas à une forme de *sodhnu* « interroger », que le contexte n'excluerait pas totalement, mais correspond au sk. *a-śodhita-* « non purifié ».

3. Pour *somalatā* ?

4. Le MsB a ख्या et non घ्या ici, mais on retrouve घ्या au §3 *infra* ! Il est probable que la liste correspond à un traité ayurvédique. Quant à *saṃkhyā*, il s'agit d'une graphie de *śaṃkhiyā* (Nepālī Nighaṇṭuh (633) : *oxidum arsenicum* ; cet ouvrage précise que « cette substance étant un poison mortel, on ne doit pas même prononcer son nom devant un imbécile » (*yo prāṇaghātī kadā viṣa hunā-le, mūrkhā-kā agāḍi yas-ko nāma-samma pani nalinū*)).

5. ND.348b, s.v. *nirālo*, ‘Alone, helpless’ ; SNK.344a : ...*anauṭhā kisim-ko, apūrva, ek kisim-ko* « extraordinaire, sans précédent, unique dans sa catégorie ».

marecha bhanyā uhi ilāja utrai⁶ mātrā garī kukura bākhrā-lāi khuwāunu ra. u pani maryā bhanyā dagā garyāko ṭhaharcha brāhmaṇa baida-lāi dāmala garnu.

§3 kriyā pugi sodhiyāko bikha ajaipāla hartāla somala saṃkhyā⁷ paryāko aukhadhi khuwāudā marna gayo ra. baidya-le māri diyo bhani karāuna āyā-mā kāla-gati-le maryāko ṭhaharcha baidya-lāi bāta lāgdaina. polana āunyā-lāi 20 rupaiyā damḍa garnu⁸.

6. Emphatique de *utro*, ND.48a, ‘So great, so much’.

7. Cf. n. 4.

8. Dissimulé sous le sceau.

55 sīthi jujh¹

[A<318-328>²] [B212]

§1 aba uprām̄ta tina sahara nepāla khālaḍā-mā sīthi jujh kasai-le nakhelanu aina bhayā pachi kasai-le sīthi jujh khelyo bhanyā khelanyā-lāi janahi 2// rupaiyā damḍa garnu rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§2 purba paścim uttara dakṣiṇā cāro³ taraph deumādo ra ghaṭawāla-mā dhanu kāḍha tarabāra khukuri-le ra. ḫhumgo jhaṭāro⁴ ghugyātro-le hānāhāna gari jujh khelathyā aba uprām̄ta urdi bhayā-pachi kasai-le khelyo bhanyā khelanayā-lāi 2// rupaiyā damḍa garnu. rupaiyā natiryā dina 15 kaida garnu.

1. Sur ces combats traditionnels entre groupes de la vallée de Kathmandu, cf. Mary M. Anderson, *The Festivals of Nepal*, London, 1971, p. 66 sq. La raison qu'elle nous donne de leur interdiction (le fait que le British Resident, Colvin, ait été frappé par une pierre égarée) n'est pas mentionnée dans ce chapitre, mais les sources de Mrs. Anderson sont exactes dans la mesure où ces « jeux » furent bien interdits par Jaṅga Bahādūr (non en 1870, comme cet auteur l'écrit, mais sans doute une dizaine d'années auparavant).

2. MsB seulement, le texte du MsA est perdu.

3. Probablement le hindi *cārō taraph* (*cārō* fem. pluriel oblique de *cār* !) : « dans les quatre directions ».

4. ND.227b, ‘A small stick, piece of wood; small log to throw at trees to bring fruit down’.

56 kuṭpiṭ jyū-jakhama-ko

[A<318-328>¹][B213]

§1 kohi baḍā ādami dhani marmahājana ijaddāra mānisa-le ijaddāra baḍā ādami marmahājana dhani-haru kasai-lāi āphnā jiya-le hawas aru-lāi lagāi hawas lāṭhā ḍhumgā lātti jutti gaihra-le hānyā kuṭyākā-mā āṭha ānā-dekhi 20 rupaiyā-sam̄ma-ko bhārī daṇḍa hunyā taksira-mā daṇḍa gari linā-ko ra daṇḍa nali kaida-mā hālanā-ko mukhatyāra ra. adālata-kā hākima-kā tajabija-le garnu jasa-le ahrāyāko cha. usai-lāi daṇḍa huṃncha arkā-le ahraī-kana kuṭanyā-lāi jyāna māryā-bāheka aru kurā-mā ahrāunyā-lāi bhayākā daṇḍa kaida-ko ādhi kaida garnu.

§2 arkā-ko nāka kāṭanyā-lāi 6 barkha yaka ākhā phornyā-lāi 6 barkha kaida garnu myāda-kā rupaiyā ḍabala-kā hisāba-le diyā li chāḍi dinu. 2 ākhā phori dinyā-lāi aina-bamojima-ko amṣa sarbaswa garī tesai ākhā phuṭyākā-lāi dilāi ākhā phornyā-lāi dāmala garnu.

§3 swāsni swāsni-kā jhagarā-mā bhayo lognyā lognyā-kā jhagarā-mā bhayo athabā lognyā swāsni mānis-kā jhagarā-mā bhayo nāka kāna-ko loti cuḍāli diyo amgulā ṭoki chināi diyo khuna hunyā-lāi khuna garnyā-le kehi di citta bujhāyo ra. citta bujhyo bhani manomāna-sita chāḍi-diyo bhanyā rājināmā lekhāi di chāḍi dinu. khuna hunyā-le mānena chādena nisāpha gari deu bhanyo bhanyā nāka-ko tippo dāta-le ṭoki cuḍālanyā-lāi 3 barkha kāna ṭoki cuḍālanyā-lāi 2 barkha² amgulā ṭoki cuḍālanyā-lāi 1 barkha kaida garnu. myāda-kā rupaiyā ḍabala diyā li chāḍi dinu. aru amga-mā dāta-le ṭoki ragat kāḍhanyā-lāi 10 rupaiyā daṇḍa garnu.

§4 kasai-le kasai-lāi kūṭatā dāta jharamji kuṭyo bhani phirāda garna āyo bhanyā jati dāta phukalyāko cha dāta-picche 60/60 rupaiyā-kā dar-le kaida garnu. rupaiyā natiryā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le kaida garnu.

1. Lacune dans le MsA où manquent les articles 1 à 10.

2. MsB, kāk., texte inséré avant le sceau final.

§5 karaṇi jāta bhāta-kā kurā-bāheka aru kurā-kā jhagarā-mā ṭhulā jāta-lāi sānu jāta hos bhani gāli garnyā-lāi pani 5/5 rupaiyā damḍa garnu.

[B214]

§6 kasai-le gāli garāgara-mā bhayo aru kurā-kā ibi-mā bhayo ajāputra āphusukhi mānisa-lāi timi-haru kamārā kamāri hau bhaṇnyā-lāi ra. aru jāta-lāi pāryā gharti hos bhaṇnyā-lāi 5/5 rupaiyā damḍa garnu. rupaiyā natiryā 1/1 maihnā kaida garnu.

§7 kasai-le jhagarā-mā kasai-lāi hāta godā-kā amṛgulā markāi diyo ra. herdā-mā markyā suniyāko rahecha bhanyā 1 amṛgulā markāunyā-lāi 20 rupaiyā damḍa garnu. jati amṛgulā markāi diyāko cha uti hisāba-sita 20/20 rupaiyā-kā dar-le damḍa garnu. hāta godā markāi diyo herdā-mā markyā suniyāko ṭhaharyo bhanyā markāi dinyā-lāi 60 rupaiyā damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§8 hāta godā-kā amṛgulā chini 2 ṭukrā gari dinyā-lāi 3 barkha kaida garnu. yasai rita-le jati amṛgulā chini diyo uti amṛgulā-kā 3/3 barkha-kā hisāba-le kaida garnu myāda-kā rupaiyā ḍabal-kā hisāba-le diyā chāḍi dinu.

§9 aru amga-mā nasā kāti-kana hāta khuṭṭā kambara calena manṭo tharthaṛāuna lāgyo khāyāko bāhira niskana lāgyo bhanyā ra hāḍa-smeta kāti-kana maryo bhanyā jyāna-ko badalā jyāna jāmcha bācyo bhanyā aina-bamojima-ko amṣa para sāri tes-ko sarbaswa gari. adālata-bāṭa dasauda li upara tesai ghāitā-lāi dilāi kuṭnyā-lāi 10 barkha kaida garnu. myāda-kā rupaiyā ḍabal-kā hisāba-le diyā li chāḍi dinu.

§10 kasai-le kasai-lāi kuṭatā hāta godā-kā amṛgulā bhāci diyo bhani phirāda garna āyo bhanyā 1 amṛgulā bhācyā 50 rupaiyā 2 amṛgulā bhācyā 100 rupaiyā 3 amṛgulā bhācyā 150 rupaiyā yasai rita-le jati amṛgulā bhāci diyāko cha uti rupaiyā jaribānā garnu damḍa-kā rupaiyā tirna sakena bhanyā aina-bamojima kaida garnu.

[A328]

§11 lognyā mānisa-le lognyai mānisa-lāi kuṭapiṭa gardā hāta khuṭṭā bhāci hāta ḍudo³ godo lāgaḍo garāi diyo ra. ilāja garāudā pani sābuda bhayena kāma nalāgnyā bhayo bhani karāuna āyā bujhādā tahakita ṭhaharyo bhanyā jakhama garnyā-lāi 10 barkha kaida garnu. myāda-kā rupaiyā diyā aina-bamojima li chāḍi dinu. ilāja garāi sābuda bhayo bhanyā 2 barkha kaida garnu. myāda-kā rupaiyā diyā linu.

[B215]

§12 swāsni mānisa-le swāsni mānisa-mā patibratā hawas besyā hawas cākara jāta hawas kasai-lāi kuṭapīṭa gardā hāta khuṭṭā bhāci hāta ḍudo godo lagaḍo garāi diyā ra. ilāja garāudā pani sābuda bhayena kāma nacalanyā bhayo bhani karāuna āyā. bujhādā tahakita ṭhaharyo bhanyā jakhama garnyā-lāi 5 barkha kaida garnu. myāda-kā rupaiyā diyā li chāḍi dinu. ilāja garāudā sābuda bhayāko ṭhaharyo bhanyā 1 barkha kaida garnu.

§13 lognyā mānisa-le swāsni mānisa-lāi kuṭpīṭa gardā hāta khuṭṭā bhāci hāta ḍudo godo lāgaḍo garāi diyo ilāja garāudā pani sābuda bhayena kāma nacalanyā bhayo bhani karāuna āyā ra bujhādā tahakita ṭhaharyo bhanyā jakhama garnyā-lāi 12 barkha kaida garnu. rupaiyā tiryā aina-bamojima li chāḍi dinu. ilāja garāudā sābuda bhayāko ṭhaharyo bhanyā 3 barkha kaida garnu.

§14 hāta hālāhāla kuṭākuṭa ragatapakṣa garnyā swāsni mānisa-haru-le kaida-kā rupaiyā tirchau bhanyā aina-bamojima rupaiyā li choḍi dinu.

§15 cāra barṇa chattisai jāta gaihra duniñādāra-mā kohi lognyā lognyā-ko hawas lognyā mānis-ko ra swāsni mānis-ko hawas swāsni swāsni-ko hawas jhagarā bhai kuṭākuṭa garyā ragatapakṣa garyā kuṭatā-mā amga-ko bhamga garyā jyū bhanyā maryāko rahanacha ra. kuṭāi māgnayā-le kuṭanyā mānisa-kā nāu-mā phirāda garna āyānan bhanyā aru polāhā-kā mukha-le polana

3. Cf. ND.260a, s.v. *dūḍo*, ‘Maimed, deformed, having lost a limb’.

āi-kana adālata ṭhānā amāla-bāṭa eyastā kurā na sumnu kuṭāi māgnyā mānisa phirāda garna āyā kuro heri aina-bamojima nisāpha garī dinu.

[A329]

§16 kasai-le kasai-lāi pākhurā piḍaulā-mā hāni chinyo ra. tyo ghāuu na thāki tesai bethā-le jatisukai maihnā-pachi maryā pani hāmnyā-ko jyāna-ko badalā jyāna linu. ghāu thākī niko bhayo bhanyā hāmnyā-ko aina-bamojima-ko amṣa sarbaswa garī adālata ṭhānā amāla-bāṭa dasauda li upara tehi ghāitā-lāi dilāi hāmnyā-lāi 12 barkha kaida garnu myāda-ko *rupaiyā eanbara diyā⁴ linu*. ḍabal diyā pani rupaiyā nalinu.

Add. MsB : kuṭ-pīṭ jyū jakham.

[B+20]

§17 kasai-le kasai-lāi kuṭpīṭ gardā. karam-ko hāḍa phuṭyo bhani karāuna āyo ra jācatā bujhādā phuṭyāko ṭhaharyo ra. pachi ilāja garāudā. sābuda bhai kāma-kāja garna sakanyā bhayāko ṭhaharyo bhanyā phuṭyāko cha bhaṭnyā-ko muculkā lekhāi li karaṇ-ko hāḍa phuṭanyā gari kūṭnyā-lāi 60 rupaiyā damḍa garnu. rupaiyā tirna sakena bhanyā. aina-bamojim kaida garnu.

4. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

57 gāli-garāgara-ko

[A330][B217]

§1 kasai-le arkā-sita kurā-kahāni bhanābhana hudā terā waṭha-māthi-kā jughā huṇḍ bhanyā phalānu kuro gara. jughā hoinan- jāṭhā hun bhanyā garna sakoinas- bhaṇnyā-lāi 2// rupaiyā daṇḍa garnu.

§2 lognyā mānisa-le lognyai mānisa-lāi jhaijhagarā-mā dhoti phukāli dekhāi dinyā-lāī 2// rupaiyā daṇḍa garnu.

§3 lognyā mānisa-le sadhawā bidhawā kaṇnyā-lāi jhaijhagarā-mā dhoti phukāli dekhāī dinyā-lāi 20 rupaiyā daṇḍa garnu.

§4 lognyā mānisa-le besyā swāsni-lāi ra kamāri-lāi jhaijhagarā-mā dhoti phukāli dekhāi diyā 2 rupaiyā daṇḍa garnu.

§5 swāsni mānisa-le swāsni mānisa-lāī. jhaijhagarā-mā gunyu pharkāi dekhāi dinyā-lāi 2// rupaiyā daṇḍa garnu.

§6 swāsni mānisa-le lognyā mānisa-lāi jhaijhagarā-mā gunyū pharkāi dekhāi diyā 2// rupaiyā daṇḍa garnu.

§7 āphnā jahāna pariyāra iṣṭamitra sadhawā bidhawā kaṇnyā chorī buhāī āmā bajyū-haru basyākā bica-mā lognyā mānisa-lāi jhaijhagarā-mā gunyu pharkāi dekhāī dinyā swāsni-lāi 10 rupaiyā daṇḍa garnu.

[A331]

§8 ḍhākryā mahājana raiyata gaihra mada khānyā-le mada khāī arkā-lāi mukha-le gālii guphatā garnyā ra- hāta-le laṭṭhi ḍhumgā-le hāmyā galli-mā loṭi rahanyā hiḍadā ḍhanamanāunyā-lāi 5 rupaiyā daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā 1 maihnā kaida garī choḍi dinu.

§9 jogi jamgama samnyāsi woghara¹ kānaphaṭṭā-haru-le mada raksi khāi galli-mā loṭi rahanyā hiḍadā ḍhanamanāunyā arkā-lāi gāli guphatā garnyā hāta-le ḍhumgā laṭṭhi-le hāmnyā-lāi pakri āphnā nagica-kā si**hbwānā**-kā kholeā kaṭāi dhabāi dinu².

§10 kasai-le kasai-lāi benisāpha betaksīra-mā bādhyo bhani³ karāuna āyo bhanyā niropāna gardā benisāpha betaksīra-mā bādhyāko ṭhaharyo bhanyā tyo bādhanyā-lāi ⁴ maihnā nela ṭhoki kaida garnu. rupaiyā ḍabala diyā⁵ li chāḍi dinu.

§11 kasai-le lognyā manisa kasai-lāi dāhri jughā ra kapāla-kā rau**m** behak-mā katri diyo bhanyā 5 rupaiyā daṇḍa garnu.

[B218]

§12 kamnyā ra sadhawā bidhawā swāsni-lāi behak-mā kapāla-kā rau katri dinyā-lāi 40 rupaiyā daṇḍa garnu. besyā jāta ra cākara jāta-kā swāsni-kā kapāla-kā rau katri dinyā-lāi 20 rupaiyā daṇḍa garnu. bhagui nasui kāma nagarnyā cornyā kamāri badhetyāni-kā mālika-le kapāla katri diyākā-mā khata lāgdaina.

§13 lognyā lognyā hawas swāsni swāsni-le hawas swāsni mānisa-le lognyā mānisa-lāi hawas kasai-le arkā-kā kapāla-kā rau samāi jagatyāunyā⁶-lāi 5 rupaiyā daṇḍa garnu. lognyā mānisa-le arkā-kā swāsni mānisa-lāi jagatyāyo bhanyā 10 rupaiyā daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§14 arkā-lāi behak-mā gardhani lāunyā ra lachārapachāra garnyā-lāi 3 rupaiyā jaribānā garnu rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

1. Corruption de *aghori* (ND.6a, ‘A class of mendicants noted for the shabbiness of their dress and for their omnivorousness’), comme le montre — c’est une chance — le §13 du Gms.

2. MsA, effacé et réécrit.

3. MsA, caché par une tache d’encre.

4. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

5. MsB, *ḍabalaldiyā* !.

6. MsA, *gāḍanyā* erreur rayée par le scribe.

[A332]

§15 arkā-kā sadhawā bidhawā kaṇnyā-lā⁷ una-le hāta nachādi binā kasura-mā galahattā lāunyā lognyā mānisa-lāi 20 rupaiyā dam̄da garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§16 āphnā khasam-kā satya-mā narahyākā besyā bhayākā-lāi behak-mā galahattā lāunyā-lā⁸ 2// rupaiyā dam̄da garnu. rupaiyā natiryā dina 15 kaida garī chādi dinu.

§17 kasai-le kasai-lāi 1 coṭa hawas 2 coṭa hawas gālā ṭhokyo ra ma-lāi gālā ṭhokyo bhani phirāda garna āyo ra bujhādā ṭhaharyo bhanyā gālā ṭhokanyā-lāi 4 rupaiyā dam̄da garnu. rupaiyā tirena bhanyā aina-bamojima kaida garnu.

§18 pahiḷe yāa uṭā-le gālā ṭhokyo gardhani lāyo gālā ṭhokāi māgnyā ra gardhani lāi māgnyā-le pachi-bāṭa āmā cakāri gāli garyo bhanyā gāli garnyā-lāi khata bāṭa lāgdaina- gālā ṭhokanyā-lāi 4 gardhani lāunyā-lāi 3 rupaiyā dam̄da garnu.

§19 kohi mānisa-le usai behak-mā gāli garyo bhani phirāda garna āyo bhanyā lognyā mānisa-lāi āmā cakāri gāli garnyā ra. swāsni mānis-lāi. terā bābu-ki joi bhaṇnyā-lāi 2// rupaiyā aru thoka gāli garnyā-lāi 1 rupaiyā dam̄da garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

[B219]

§20⁷ *lognyā swāsni*⁸ māniisa kasai-le arkā lognyā mānis-kā gulā liṁga jāṭhā ra besyā swāsni-kā jāṭhā samāi tāmnyā-lāi 25 rupaiyā dam̄da garnu. āphnā jāta-dharma-mā rahyākā kaṇnyā sadhawā bidhawā swāsni mānis-kā jāṭhā tāmnyā lognyā mānis-lāi 50 swāsni mānisa-lāi 25 rupaiyā dam̄da garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§21⁹ kulā padheyārā kohlabana ghāsapāṭṭa-gaihra sānātīnā kurā-kā jhagarā-mā adālata ṭhānā amāla-mā kurā pari kāyela-nāmā bhayo bhanyā aina lekhīyākā-mā dam̄da-mā aina-

7. MsA, article ajouté par une autre main.

8. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

9. MsA, article ajouté par une main hésitante, différente de la précédente.

bamojima **daṁḍa** garnu aina nalekhiyākā kurā-mā 1 rupaiyā daṁḍa gari **chāo**di dinu.

Add. MsB : gāli garāgara-ko.

[B+20]

§22 bhanābhānā gāli garāgara-ko jhagarā hudā pāihle euṭā-le āmā cakāri gāli garecha ra pachi-bāṭa usa-lāi hāta-le hatiyāra najhiki muṭhi-le pani nasamāti mukha-le mātra kāṭiyalās bhanyāko rahecha bhanyā testā-lāi bāta lāgdaina.

58 kutpīta-ko

[A333] [B221]

§1 lāṭhā ḍhumgā laṭhi-le hāni ragatapakṣa bhayo amga-ko
*bhamga*¹ bhanyā bhayena thalinyā gari kutyāko pani rahenacha-
1/2 coṭa hāmndā-mā ragata āyo bhanyā 10 rupaiyā amga
bhamga nagari 2/4 dina thalinyā gari kuṭanyā-lāi 20 rupaiyā
daṇḍa garnu. jitanyā-lāi jitāuri pardaina. duwai-le hānāhāna
garyā bhanyā paihle hāmnyā-lāi 10 pachi-bāṭa hāmnyā-lāi 5
rupaiyā daṇḍa garnu.

Add. MsB : sābik-kā aina-mā saciyāko. — kutpīt-ko I lambara-ko.

[B+32]

§1 lāṭhā ḍhumgā laṭhi-le hāni ragatpakṣa bhayo amga-ko
bhamga bhanyā bhayena thalinyā gari kutyāko pani rahenacha
1/2 coṭ hāmndā-mā ragat āyo bhanyā 10 rupaiyā amga-bhamga
nagari 15 dina-samma thalinyā gari kuṭnyā-lāi 20 rupaiyā daṇḍa
garnu. 15 dina-dekhi baḍhatā 30 dina-samma thalinyā gari
kutyāko ṭhaharyā 40 rupaiyā daṇḍa garnu. jitanyā-lāi jitāuri
pardaina duwai-le hānāhāna garyā bhanyā paihle hāmnyā-lāi 10
pachi-bāṭa hāmnyā-lāi 5 rupaiyā daṇḍa garnu.

§2 kasai-le kasai-lāṭi lāṭta-le hānyo ra- malāi lāṭta-le hānyo
bhani karāuna āyo bhanyā lāṭta-le hāmnyā-lāi- 15 rupaiyā
daṇḍa garnu. duwai-le hānāhāna garyāko rahecha bhanyā paihle
hāmnyā-lāi 6 pachi-bāṭa hāmnyā-lāi 3 rupaiyā daṇḍa garnu.
rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§3 kasai-le jhagarā gardā juttā-le hānyo juttā lagāi lāṭta-le
hānyo bhani phirāda garna āyo bhanyā juttā-le hāmnyā ra juttā
lagāi lāṭta-le hāmnyā-lāi 20 rupaiyā daṇḍa garnu. duwai-le
juttā-le hānāhāna garyā duwai-le juttā *lagāi i lāṭta-le hānāhāna*
garyā bhanyā paihle hāmnyā-lāi 10 pachi-bāṭa hāmnyā-lāi 5

1. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

rupaiyā dañḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§4 hāta hālāhāla nañ-kā korākora gardā ragata āyo bhanyā 2// arkā-lāi ghucyāti bhittā-mā dali gardhani lagāi ṭhakkara- lāgdā nāthro phuṭi coṭa lāgi bhayākā eyastā sānātinā kurā-kā ragatapakṣa-kā jhagarā-mā- ragata kāḍhanyā-lāi 5 rupaiyā dañḍa garnu rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§5 arkā-lāi 10/8 paṭaka kuṭi ḥāmpa-mā niila pari ochyāna-mā paryāko chaina bhanyā kuṭanyā-lāi 20 rupaiyā jaribānā garnu- rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§6 kasai-ko jyū dhana jabāhera- nagada jinisa caupāyā amṇa jagā jamīna coriyā-mā ra. karaṇi sanabamdhā-kā kurā-mā kasai māthi samkā uṭhyo usa-bāṭa dasi bhanyā kehi milyāko chaina. bhanyā tesa-lāi kacahari-mā lyāi warapara dekhāi habakāi dabakāi sodhapucha garī nisāpha hernu kuṭepīṭa nagarnu. 1/2 kurā-ko dasi pāiyō bhanyā testā sāñidhuwā cora- haru-lāi- jyū namarnyā² amgabhamga nahunyā gari samdhi bacāi- korrā beta ṭhoki nisāpha hernu.

[A334]

§7 amṛga-ko bhamga nagari ragata pakṣa nagari³ lat̄hi-le 1/2 coṭa hānyākā kurā-mā ma-lāi kuṭyo bhanī phirāda garna āyo ra. kutyāko ṭhaharyo bhanyā 6 rupaiyā dañḍa garnu.

§8 kasai-kā sadhawā bidhawā kaṇnyā swāsni swāsni mānis- ko jhagarā huna lāgyākā belā-mā chuṭyāudā jyeṭhājyū-le hawas bā aru paracakri sānā ṭhulā jāta ra. pāni nacalanyā jāta gaihra-le hāta hāli chuṭyāyākā kurā-mā ma-lāi phalānā-le hāta hālyo bhani swāsni-le bhanī pāudainan āga-mā samāi chuṭyāi dinya mānisa-lāi jhagarā garnyā swāsni-kā lognyā-le pani khata bāṭa³ lāuna pāudaina. rāja-khata pani lāgdaina.

2. MsB, l'omission de la négation rend la formulation obscure ; il faut mettre *nahunyā gari* en facteur commun : « faisant en sorte que ne se produise [pas] mort d'homme, [ni] de fracture d'un membre » ?

3. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères, *ta* de *bāṭa* est écrit au dessus de la ligne.

[B222]

§9 kasai-le behak-mā sisnu lāyo bhani karā^una āyo ra bujhdā sisnu lāyako tahakita ṭaharyo bhanyā 10 rupaiyā damḍa garnu. rupaiyā natiryā 2 maihna kaida garī chādi dinu.

§10 myādi kaidī-bāheka aru gaihra kuṭapīṭa hāta hālāhāla-kā kurā-mā kuṭapīṭa hāta hālāhāla garyo bhani karāyo robakāra gardā sābita garna sakena bhanyā testā polāhā-lāi kuṭapīṭa-kā aina-mā jauna kuro polyāko cha usai aina-ko ādhi damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§11 pālo paharā urdi kabāyeta-mā jāḍa raksi khāi behosa-sita bolanyā dharadharā⁴ hiḍanyā palṭaniñā-ko tānābānā cyāti jāgira khosanu.

§12 kasai-le kasai-lāi behak-mā bādhyo korrā ṭhokyo bhani karā^una āyo ra. bujhādā tahakita ṭaharyo bhanyā pātā napharkāi bādhanyā-lāi 4 maihnā kaida garnu. myāda-ko rupaiyā dabal-ko hisāba le diyā qabala diyā rupaiyā li eholi dimū chādanu. korrā ṭhokanyā-lāi pani jati coṭa korrā-le hānyāko cha eyaka coṭa-ko 4/4 rupaiyā-kā dar-le damḍa garnu. behak-mā arkā-lāi. nela ṭhigurā camauṭa hālanyā-lāi jati dina hālyāko ṭhaharcha hālanyā-lāi dina-ko 2/2 rupaiyā-kā dar-le damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu. bauhlāyākā mānisa-lāi aukhadhi-nimitta nela ṭhigurā camauṭa hālyākā-mā khata bāta lāgdaina.⁵

4. Le verbe *dhardharāunu* est inconnu des lexiques. Le KNM semble lire *gharagharaunu*, qui apparaît dans ND.154b avec le sens de « grommeler » (to grunt), ce sens n'est guère satisfaisant ; le §11 du Gms donne *dharkharāyera himḍanyā*, « marchant en titubant », ce qui convient au contexte.

5. MsA, le paragraphe 19 est ajouté d'une autre main à la suite de cet article. En bas de page, hors du cadre, figure en petits caractères la mention : *yaspachi-kā aina 339 patra mā cha* « les lois suivantes [de ce chapitre] sont page 339 » ; elles s'y trouvent en effet.

daphe kutpit

[A339]

§13⁶ kasai-le kasai-lāi jagaṭyāyechā pani gāḍechā pani bhanyā testā-lāi 7 rupaiyā daṇḍa garnu rupaiyā natīryā kaida garnu.

§14 kasai-le kasai-lāi jagaṭyāyechā gālā pani ṭhokecha gāḍechā pani bhanyā testā-lāi 20 rupaiyā daṇḍa garnu. natīryā kaida garnu.

§15 kasai-le kasai-lāi jagaṭyāyechā gālā ṭhokecha gāḍechā lātta-le hānecha bhanyā testā-lāi⁷ 30 rupaiyā daṇḍa garnu. natīryā kaida garnu.

§16 kasai-le kasai-lāi jagaṭyāyechā gālā ṭhokecha gāḍechā lātta-le hānecha juttā-le hānecha bhanyā testā-lāi 40 rupaiyā daṇḍa garnu. rupaiyā natīryā kaida garnu.

§17 kasai-le kasai-lāi jagaṭyāyechā gālā ṭhokecha gāḍechā lātta-le hānecha juttā-le khāḍdecha⁸ laṭṭhi-le-smeta hānecha bhanyā testā-lāi 50 rupaiyā daṇḍa garnu rupaiyā natīryā kaida garnu.

§18 kasai-le kasai-lāi jagaṭyāyechā gālā ṭhokecha gāḍechā lātta-le hānecha juttā-le hānecha laṭṭhi-le hānyechā sisnu-smeta lagāyechā bhanyā testā-lāi 60 rupaiyā daṇḍa garnu natīryā kaida garnu.

[B223]

§19⁹ lognyā mānisa kasai-le arkā-kā sadhawā bidhawā swāsnī-lāi juttā nalagāi lātta-le khāḍechā bhanyā 30 rupaiyā juttā lagāi lātta-le khāḍechā bhanyā 40 rupaiyā daṇḍa garnu. rupaiyā natīryā aina-bamojima kaida garnu.

6. Les articles 13 à 21 sont ajoutés sur la p. 339 du MsA sous le titre *daphe kutpit*. Ces ajouts ont été effectués au moins à deux moments différents. Le scribe des §§20-21 n'est pas celui des §§13-19. Au bas de la page 339 est noté *yas pachi-ko aina 781 patra-mā chām*, cf. n. 10 *infra*.

7. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

8. Cf. ND.119a, *khāḍnu...*, ‘To press down, squeeze ; — beat severely’.

9. Cf. *supra* n. 5.

§20 kuṭpiṭa-kā aina-mā lekhiyākā sanahe ra. daṇḍa kaida lekhiyākā kurā-bāhek-mā āphnā nātā lāgnyā hawas nalāgnyā hawas swāsni mānisa-lāi lognyā mānis kasai-le kuṭpiṭ garyākā kurā-mā lognyā mānisa-lēlāi lognyāiā mānisa-lāile kuṭapiṭa garyāko daṇḍa sajāya-keā aina-bamojima-ko dobara-kā hisāba-le baḍhāi daṇḍa kaida garnu. hatiyāra-ko coṭ lāyāko rahanacha hatiyāra muṭhi-le samātyāko jhikyāko mātra rahecha bhanyā aina-bamojima daṇḍa garnu. bibāhitā hawas lyāitā hawas āphni swāsni-lāi kuṭapita gaihra khata lāgnyā kuro garyā-mā dobara daṇḍa nagarnu. aina-bamojim mātrai garnu.

§21 12 barkha-māthi 16 barkha-samma-kā mānisa-le arkā-lāī kuṭpiṭi gaihra garyā-mā aru-le kuṭtā-kā daṇḍa kaida-kā aina-bamojima-mā ādhāi ghaṭai daṇḍa kaida sajāya garnu.

[A781¹⁰]

yeka janā-māthi 2/4 janā hula dhurā. uṭhī kuṭpiṭ. gaihra. garyā-mā garnyā ain

jhagarā-mā eka janā-le yeka janā-lāī. kuṭpiṭ gaihra. garyā-mā. kuṭpiṭ-mā lekhiyā-bamojim garnu. 1 janā-māthi. 2/4 janā. bhai dhurā hula uṭhi lāṭhā ḫhugā. lātta juttā hāta gaihra-le. kuṭpiṭ gaihra garecha ra jyāna maryāko rahanacha bhanyā. yaka janā-le. yaka janā-lāī. kuṭpiṭ. garyā-mā jauna sajāya lekhiyāko cha. sohi sajāye-mā. yaka janā-māthi. 2 janā hula dhurā. uṭhī. kuṭpiṭ garnyā bādhanyā samāūnyā garyāko bhayā. tina-lāi jana.hi. dobara. yaka janā-māthi. 3 janā hula. uṭhī. kuṭpiṭ garnyā. bādhanyā samāūnyā. garyāko bhayā janahi tebara.-kā hīsāba-le. baḍhāi. daṇḍa. sajāye garnu. yaka janā-lāī jati janā-le. hula dhurā uṭhī. kuṭpiṭ garyāko cha. uti janā-lāī. yahi rita-le. baḍhāi. daṇḍa sajāya garnu. yaka janā-māthi. 2/4 janā. hula uṭhī kuṭpiṭ. garnyā-mā. kuṭnyā-le. āphnu jyū. bacāunā-kā lāgi. hāta lāta

10. Cf. n. 6 ; cet article isolé, dont le début et la fin ne sont pas marqués par des sceaux, ne figure ni dans le MsB ni dans le texte publié par le KNM. Celui qui l'a écrit utilise une cursive très personnelle, plus proche de celle employée par les particuliers pour les documents privés ou les fonctionnaires pour la correspondance que celle, plutôt guindée, des manuscrits.

lat̄hi ḍhugā.-le. hānyā kutyā.ko bhayā. pani. usa-lāi bāta lāgdaina dam̄da jitāuri pani pardaina.

MsB

§22 kasai-le behak-mā arkā-lāi sakasa gari khāḍal-mā hālanyā-lāi 20 rupaiyā dam̄da garnu. rupaiyā natiryā kaida garnu.

§23 kasai-le behak-mā arkā-lāi sakasa garī cokyā-mā hālanyā-lāi 20 rupaiyā dam̄da garnu rupaiyā natiryā kaida garnu.

§24 kasai-le behak-mā arkā-lāi sakasa garī ḍhumgo muḍho caparī bokāunyā-lāi 20 rupaiyā dam̄da garnu rupaiyā natiryā kaida garnu.

Add MsB : kutpiṭ-ko

§25 kuṭ-piṭ hāta hālāhāla-kā jhagarā-mā duwai jhagariyā-lāi kuṭ-piṭ bhai ragat-pakṣa bhayāko ṭhaharyo bhanyā. ghāu ragat-pakṣa heri ghāu ragat-anusāra aina-bamojima duwai jhagariyā-lāi dam̄da garnu. 2 janā-le kuṭ-piṭ gari ghā lāyā ragat-pakṣa garyā-mā ekā jhagariyā-lāi chāḍi ekā-lāi mātrai kāyela-nāmā gari dam̄da garnyā adā adālata ṭhānā amālawālā gaihra-lāi aina-le usai-lāi hunu parnyā dam̄da jaribānā garnu.

[B+21]

jyāna mārnā-ko matalaba nagaryākā hatiyāra khosākhosa calācala gari ghā lāgdā garnyā kurā-ko aina 3

§26 jhagarā hudā hānu¹¹ bhani hatiyāra-le hānyā ghocyāko ṭhaharena hatiyāra khosākhosa gardā ghāu lāgi ragat āyāko ṭhaharyā khosanyā-cāhi-lāi ghā lāgecha bhanyā duwai-lāi dam̄da hudaina. hatiyāra bhirnyā-cāhi-lāi ghāu lāgyāko bhayā aghi-bāṭa hāta hāli arkā-ko hatiyāra khosanyā-lāi // dam̄da garnu.

§27 bāṭā-mā hiḍadā khukuri tarawāra gaihra hatiyāra-ko ṭuppo myāna dāpa-bāṭa niskyāko rahecha ra arkā-lāi korecha ghocecha

11. Pour *hānū* « puissé-je le tuer ».

kāṭechā ra kohi karāuna āyo bhanyā testā hosa narākhi hatiyāra bhirnyā bekupha-lāi / ānā¹² daṇḍa garnu.

§28 calācala gardā kheldā hiḍadā arkā-le hatiyāra gaihra ghā lāgnyā kurā liyāko kambara-mā bhiryāko thāhā napāi arkā-lāi samāudā pakradā ghā lāgi coṭ lāgyo ragat āyo bhanyā bhabitabya ṭaharcha bāta lāgdaina.

12. Soit un quart de roupie = quatre *ānā*.

59 bābu-chorā-ko kuṭpīṭa.

[A335] [B225]

§1 bābu āmā-le kuṭyā bhani chorā chori phirāda garna āyā bhanyā chorā chori-le birāwba gardā hāta goḍa namarkanyā. āga-mā nīla naparnyā ragatapakṣa nahunyā gari kuṭyāko rahecha bhanyā bābu āmā-lāi khata lāgdaina. chorā chori-le birāyāko rahenacha behak-mā kuṭyāko ragatapakṣa garyāko rahecha bhanyā aina-bamojima sajāya garnu.

§2 bābu āmā-le chorā chori-lāi nakuṭanu kehi birābwā garyā. bhanyāko mānenan sajāya garnu paryo bhanyā adhyārā koṭhā-mā chekanu thuṇnu habakāunu {¹}. aru sajāya nagarnu.

§3do² chorā-le kuṭatā hāta goḍā markanyā ragata jharnyā gari kuṭyo bhani phirāda garna āyo bujhādā sābita garna sakena bhanyā tesa-lāi 40 rupaiyā damḍa garnu.

§3 bābu āmā bājyā bājyū maṇtra sunāunyā guru gurmā-lāi gāli garyo ra phirāda garna āyo bujhādā gāli garyāko sadara ṭhaharyo bhanyā. gāli garnyā chorā-lāi 1 maihnā kaida garnu. myāda-kā rupaiyā diyā linu. bābu āmā-le bhaṇna āyā chāḍanu.

§4 bābu āmā bājyā bājyū maṇtra sunāunyā guru gurmā-lāi 1/2 coṭa labaṭā-le hāmnyā chorā-lāi 3 maihnā kaida garnu. myāda-kā rupaiyā ḍabala diyā pani nalinu bābu āmā bājyā bājyū-le bhaṇna āyā ḍabala diyā li cheāḍanu.

§5 bābu āmā bājyā bājyū maṇtra sunāunyā guru gurmā-lāi lāṭta-le khādyo nila parena bhanyā pani testā chorā-lāi 12 maihnā kaida garnu. myāda-kāo rupaiyā ḍabala diyā pani nalinu. bābu āmā bājyā bājyū-le bhaṇna āyā ḍabala li choḍi dinu.

1. MsA, rayé dans le texte, mais encore lisible : *ghudā-dekhi mani sisnu lagānu*.

2. Ceci était initialement le §3 du MsA ; en marge est portée la mention *dohorā* « doublon ». Suite à l'annulation de cet article, qui ne figure pas sur le MsB, la numérotation du MsA a été refaite ; c'est cette nouvelle numérotation qui apparaît sur le MsB.

§6 bābu āmā bājyā bajyū maṇṭra sunāunyā guru gurmā-lāi
āga-mā nīla pari lātta-le khādyo laṭhi-le hānyo bhanyā testā
chorā-lāi 3 barkha kaida garnu. myāda-kā rupaiyā ḍabala diyā
pani nalinu. bābu āmā bājyā bajyū-le bhamna āyā ḍabala li
chāḍanu.

§7 bābu āmā bājyā bajyū maṇṭra sunāunyā guru gurmā-lāi
kuṭatā nāka-bāṭa ragata āyo bhanyā 12 maihnā kaida garnu. aru
amga-bāṭa ragata kāḍhanyā-lāi 3 barkha kaida garnu. myāda-ko
ḍabala dīyā pani nalinu. bābu āmā bājyā bajyū-le bhamna āyā
ḍabala dīyā rupaiyā li chāḍanu.

[A336]

§8 bābu āmā bājyā bajyū maṇṭra sunāunyā guru gurmā-lāi
kuṭatā hāta khuṭṭā markanyā dāta jharnyā garī kutyo bhanyā
testā-lāi. 5 barkha kaida garnu. myāda-ko ḍabala diyā pani
nalinu. bābu āmā bājyā bajyū-le bhamna āyā ḍabala dīyā
rupaiyā li chāḍanu.

§9 bābu āmā bājyā bajyū maṇṭra sunāunyā guru gurmā-lāi
kuṭatā hāta godā bhācanyā karaṇī-ko hāḍa bhācinyā garī
kuṭanyā-lāi. 12 barkha kaida garnu. myāda-ko ḍabala diyā pani
nalinu. bābu āmā bājyā bajyū-le bhamna āyā ḍabala dīyā li
chāḍanu.

[B226]

§10 chorā-le kuṭyāko bābu āmā-le³ sābita garna sakena polyāko
ṭhaharyo bhanyā chorā-lāi jauna-bamojima-ko kaida humcha-
tes-ko ādhī-ko hisāba. bābu āmā-lāi jaribānā garnu.

§11 kasai-kā yāa_uṭāi swāsni cha usai-paṭṭi-ko choro cha
usai chorā-le bhāga aphima. sarāpha khāṁcha āphnā ghara-ko
dhana māla cori pani garcha juwā pani khelacha bhanyā testā
chorā-lāi. bābu-le nela ṭhigurā hālachu bhanyā adālata ṭhānā
amāla-mā sādhanu pardaina bābu-le hālanu humcha bāta
lāgdaina.

3. MsA, original effacé et remplacé en petits caractères.

§12 chori-le āphu-lāi janmāunyā āmā-lāi ra. buhāri-le āphnā khasama-lāi janmāunyā sāsu-lāi gāli garyāko kuṭapīṭa garyāko hāta godā markāyāko ragatapakṣa garyāko sajāya kaida chorā-lāi bhayā-bamojima garnu. chori buhāri-kā kaida-kā rupaiyā diyā li chāḍi dinu. **natiryā nadiyā** kaidaia gari rākhanu. myāda pugyā-pachi chāḍi dinu. inheru-lāi myāda-ko ḍabala hudaina.

§13 jas-kā 1 swāsni-dekhi baḍhatā swāsni chan testā-kā chorā-le bhāṭga aphima sarāpha khāṭcha āphnā ghara-ko dhana māla cori pani garcha- juwā pani khelcha- bhanyā testā-lāi bābu-le nela ṭhigurā hālchu bhanyā adālata ṭhānā amāla-bāṭa jāci beimāni garyāko ṭhaharyo ra. kāyela bhayo bhanyā nela ṭhigurā hālana **humeha pāucha-** rīsa-le hālana pāudaina.

§14 lognyā-le āphnā swāsni-sita jhagarā gardā kehi nabirāṭi kuṭapīṭa gardā ragata kāḍhyā bhani swāsni-le phirāda garna āi bhanyā 5 rupaiyā daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā 1 maihnā kaida gari chāḍi dinu. swāsni-le pani poi ho bhani phirāda garna āina-lognyā-le pani swāsni ho bhani phirāda garna āyena bhanyā khata bāṭa pani lāgdaina prāyaścitta pani pardaina.

[A337]

§15 swāsni-le āphnā lognyā-sita jhagarā gardā jāni jāni korakāra gari poi-lāi ragata kāḍhi di ra lognyā phirāda garna āyo bhanyā ṭoki ragata kāḍhanyā-lāi. 5 rupaiyā daṇḍa garnu. korakāra gari ragata kāḍhanyā-lāi 2// rupaiyā daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu. **eyastā kurā-ko** adālata ṭhānā amāla-bāṭa khoji nagarnu.

§16 āphnā kamārā kamāri bādhā badhetyāni darmāhādāra. cākara cākarni-le āphnā khasamī khasmini sāheba-lāi kuṭapīṭa garnā-ko hātapatā mātra garyāko rahecha bhanyā 1 maihnā kaida garnu. ragatapakṣa ra aṅgabhamga garyāko rahecha bhanyā arukā aina-mā bhamdā ḍeḍho baḍhatā **gari** kaida garnu. myāda pugyā-pachi jas-kā kamārā kamāri bādhā darmāhādāra hun usai-lāi saupi dinu. myāda-kā rupaiyā tiryā aina-bamojima rupaiyā li chāḍi dinu.

§17 choi chiṭo hālanu parnyā jāta-le āphu-bhaṇḍā upallā jāta-kā-lāi kuṭapiṭa garyo bhanyā 1 maihnā kaida garnu. aru ragatapakṣa amgabhamga gaihra garnyā-lāi aru-kā sajāya-bhamdā ḍeḍho baḍhatā kaida garnu. myāda-kā rupaiyā tircha bhanyā rupaiyā li chāḍanu.

[B227]

§18 āphnā cākara-le ra- choyā chiṭo hālanu parnyā jāta-bāheka aru swāsni swāsni mānisa-le jhagarā gari hāta hālāhāla kuṭakuṭa ragata-pakṣa- garyā bhanyā lognyā-haru-lāi lekhyākā aina-bamojima-ko ādhi damḍa garnu. sautā sautā-ko jhagarā bhai kutapiṭa garyākā-mā lognyā-lāi- lekhiyā-bamojima-ko damḍa jaribānā garnu.

§19 choi chiṭo hālanu parnyā jāta-le āphu mildā jāta-mā ra. aru kāmi sārki gāinyā hurkyā damaiāi bādi bhāḍa kusalyā kasāhi kulu- cyāhmā khalak dhobi musalmāna poḍhyā gaihra choṭā jāta-le āphu āphu-mā kuṭapiṭa ragatapakṣa amgabhamga garyā bhanyā duniñyā-ko sajāya-bamojima sajāya garnu.

Msb

§20 āphni swāsni-lāi janmāñyā sāsu-lāi kuṭapiṭa garnyā-lāi bābu chorā-kā kuṭapiṭa-kā aina-bamojima-mā 3 khamḍa-ko 2 khamḍa mātrai damḍa sajāya kaida garnu.

§21 āphni chori diyākā juwāi-lāi kuṭapiṭa garyo bhanyā bābu chorā-kā kuṭapiṭa-kā aina-bamojima-mā 3 khamḍa-mā 2 khamḍa mātrai damḍa sajāya kaida garnu.

60 nāla-naraka-ko

[A338] [B229]

§1 kasai-le arkā-lāi behak-mā nāla-mā hālyo bhanyā hālanyā-lāi 20 rupaiyā daṇḍa garnu rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§2 kasai-le arkā-lāi jhaijhagarā gaihra-mā guhu-mā gāḍyo bhanyā gāḍanyā-lāi 50 rupaiyā daṇḍa garnu rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§3 kasai-le swāsni-ko jārī garyā-bāheka aru kurā-kā jhagarā-mā kasai-lāi carpi-mā thunyo bhanyā tesa-lāi 20 rupaiyā daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§4 kasai-le āphnā kamārā kamāri-lāi ṝisa-le mukha-mā naraka hāli diyo bhanyā ti kamārā kamāri naraka hāli dinyā dhani-le pāudaina. adālata ḫānā amāla-le 10 rupaiyā kamārā kamāri-bāṭa li amalekha garāī chāḍi dinu. tina-lāi 2 rupaiyā li dharmādhikāra-bāṭa patiyā garāi dinu. bādhā badhetyāni-lāi mukha-mā naraka hāli diyāko bhayā thaili bhusa garāi amalekha garāī 2 rupaiyā li patiyā garāi thaili-keā dasauda bādhā badhetyāni-bāṭa li chāḍi dinu. mukha-bhitra-bāheka aru amga-mā naraka hāli dinyā-lāi khata lāgdaina.

§5 cori-kā kurā-mā boksyārā-kā kurā-mā karaṇi jāta-sam̄nabam̄dha-kā kurā-mā āphnā nātā sam̄nabam̄dha-mā bāta lāunyā-le hawas bā. bāta lāi māgnyā lāgnyā-le hawas kasai-le mukha-bhitra guhu muta hāli diyo bhanyā guhu muta hāli dinyā-lāi 200 rupaiyā daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu. jabarajasti guhu muta mukha-mā hāli diyāko hunā-le. mukha-mā parnyā-ko jāta jādaina. 2 rupaiyā godāna dharmādhikāra-le li patiyā gari dinu.

§6 āphnā nātā sam̄nabam̄dha-lāī hawas aru kasai-lāi hawas jāni jāni behak-mā arkā-kā mukha-bhitra¹ haganyā mutanyā-lāi ra guhu muta hāli dinyā-lāi. 1000 rupaiyā daṇḍa garnu. rupaiyā

1. MsA, *mukhu-bhitra!*

natiryā aina-bamojima kaida garnu. behak-mā hāli diyākāo hunā-le guhu muta mukha-mā parnyā-ko jāta jādaina. dharmādhikāra-le 2 rupaiyā godāna li patiyā dinu- mukha-bhitra-bāheka aru amga-mā guhu muta hāli ghasi dinyā-lāi ra. hagi muti dinyā-lāi 50 rupaiyā daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā **aina-bamojima** kaida garnu. aru amga-mā guhu muta parnyā-lāi patiyā garnu pardaina.

[A339]

§7 kasai-le mukha-mā guhu muta hāli diyo bhani polyo sābita garna sakena bhanyā testā-lāi guhu muta khuwāñūnyā- mukha-mā hāli dinyā. aru amga-mā hāli dinyā-lāi- lekhiyākā daṇḍa-ko ādhi daṇḍa garnu- rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.²

MsB

§8 cāra barṇa chattisai jāta-kā lognyā mānisa kasai-le ārkā lognyā swāsni mānisa-lāi biryya khuwāyo bhanyā ra. swāsni mānisa-le raja khuwāyā bhanyā 1000 rupaiyā daṇḍa garnu. khānyā-le jabarjasti pari khāyāko bhayā jāta jādaina 2 rupaiyā godāna li patiyā dinu khusi rāji-le khā=yāko [B230] bhayā patiyā pāudaina. nadinu. khānyā tāgādhāri jāta bhayā namāsinyā śudra jāta humcha. namāsinyā matawāli jāta bhayā māsinyā jāta humcha. māsinyā jāta bhayā usa-bhandā ghaṭi māsinyai jāta humcha.

2. Le chapitre se termine ici dans le MsA où le reste de la page 330 est consacré à un complément de *daphe kutpīt*.

61 pādanyā-ko.

[A340] [B231]

§1 tāgādhāri lagāyeta cāra barṇa chattisai jāta gaihra kasai-le āphu mildā jāta-kā ra. āphu bhamdā ghaṭi jāta-kā mukha-mā pādyo bhanyā 5 rupaiyā damḍa garnu. cāra ānā li patiyā dinu.

§2 rajapūta lagāyeta tāgādhāri *gaihra* jāta-le *gaihra*-le āphu-bhamdā ṭhulā jāta-kā mukha-mā pādyo bhanyā 7// rupaiyā damḍa *garī* dharmādhikāra-le cāra ānā li patiyā dinu.

§3 namāsinyā matawāli jāta gaihra-le tāgādhāri jāta-kā mukha-mā pādyo bhanyā 10 rupaiyā damḍa garnu. āṭha ānā li dharmādhikāra-le patiyā dinu.

§4 māsinyā jāta gaihra-le tāgādhāri jāta-kā mukha-mā pādyo bhanyā 15 rupaiyā damḍa garnu dharmādhikāra-le 1 rupaiyā li patiyā dinu. namāsinyā matawāli jāta-kā mukha-mā pādyo bhanyā 5 rupaiyā damḍa gari cāra ānā li patiyā dinu.

§5 pāni nacalanyā jāta ra- chiṭo hālanu parnyā jāta gaihra-le pāni calanyā ṭhulā jāta-kā mukha-mā pādyo bhanyā 20 rupaiyā damḍa garnu. 1// rupaiyā li dharmādhikāra-le patiyā dinu.

§6 chiṭo hālanu parnyā jāta-le chiṭo hālanu naparnyā jāta-kā mukha-mā pādyo bhanyā 5 rupaiyā damḍa gari cāra ānā li patiyā garāi dinu.

62 thukanyā-ko

[A341] [B233]

§1 brāhmaṇa jāta-le rajapūta tāgādhāri jāta-kā mukha-bhitra pāri thukyā 5 rupaiyā daṁda garnu- namāsinyā matawāli jāta-lāi thukyā 2// **rupaiyā** māsinyā jāta-lāi thukyā 1// rupaiyā pāni nacalanyā jāta-lāi thukyā // daṁda garnu. **eyastā** bāta-ko nālisa naāyā adālata ṭhānā amāla-bāṭa khoji nagarnu. ajāna-mā thuki **dinyā-mā** karāuna āyā pani nasumnu.

§2 rajapūta tāgādhāri-le āphu-bhamdā thulā jāta-kā mukha-bhitra pāri thukyā bhanyā 7// rupaiyā daṁda garnu- cha ānā li dharmādhikāra-le patiyā dinu. mukha-bhitra-bāheka aru amga-mā thukanyā-lāi 1 rupaiyā daṁda garnu. snāna garī śsuddha hunu.

§3 āphnā jāta bhāta mildā kasai-le mukha-bhitra parnyā garī thukyo bhanyā 5 rupaiyā daṁda garnu- cāra ānā li dharmādhikāra-bāṭa patiyā dinu. mukha-bhitra-bāheka amnyae tra amga-mā¹ thukyo bhanyā āṭha ānā daṁda garnu. thukāi māgnyā-le snāna garī śsuddha hunu.

§4 **matawāli** namāsinyā **matawāli** jāta-le tāgādhāri jāta-kā mukha-bhitra pāri thukyo bhanyā 10 rupaiyā daṁda garnu. āṭha ānā li dharmādhikāra-le patiyā dinu. mukha-bhitra-bāheka aru amga-mā thukyā 1//² rupaiyā daṁda garnu. snāna garī śsuddha hunu.

§5 māsinyā matawāli jāta-le tāgādhāri jāta-lāi mukha-bhitra pāri thukyā 15 rupaiyā daṁda garnu. 1 rupaiyā li dharmādhikāra-bāṭa patiyā dinu. mukha-bhitra-bāheka aru amga-mā thukyā 2 rupaiyā daṁda garnu snāna garī śsuddha hunu.

§6 māsinyā matawāli jāta-le namāsinyā matawāli jāta-lāi mukha-bhitra pāri thukyo bhanyā 5 rupaiyā daṁda garnu. cāra ānā li dharmādhikāra-bāṭa patiyā dinu. mukha-bhitra-bāheka aru

1. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

2. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

am̄ga-mā thukyā 1 rupaiyā daṁda garnu. snāna garī śsuddha hunu.

§7 pāni nacalanyā jāta-le ṭhulā jāta-kā mukha-bhitra pāri thukyā 20 rupaiyā daṁda garnu. 1// rupaiyā³ li dharmādhikāra.-bāṭa patiyā dinu. mukha-bhitra-bāheka aru am̄ga-mā thukyā 2// rupaiyā daṁda garnu. // li dharmādhikāra-bāṭa patiyā di prāyaścita garī śsuddha hunu.

3. MsB, *rupai* en fin de ligne, le scribe a oublié -yā au début de la suivante.

63 khursāni-ko.

[A343] [B237]

§1 lognyā mānisa kasai-le malāi. khursāni hāli diyo bhani kohi karāuna āyāo bhanyā jori purpakṣa gardā khursāni hālyako¹ ṭhaharyo bhanyā lognyā-lāi hawas swāsnī mānisa-lāi hawas mukha-mā kāna-mā khursāni hālanyā dalanyā-lāi 20 rupaiyā khursāni-ko dhuwā dinyā-lāi 50 rupaiyā ākhā-mā khursāni hālanyā-lāi 50 rupaiyā gudadwāra-mā hālanyā-lāi 100 rupaiyā limga-mā khursāni dalanyā-lāi 200 rupaiyā- bhaga-mā khursāni hālanyā-lāi 500 rupaiyā damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§2 swāsnī mānisa-le kasai-lāi. khursāni hāli bhani kohi karāuna āyo ra robakāra gardā hālyako ṭhaharyo bhanyā- lognyā mānisa-lāi hawas- swāsnī-lāi hawas- mukha-mā kāna-mā hālanyā dalanyā-lāi- 10 khursāni-ko dhuwā dinyā-lāi 25 rupaiyā ākhā-mā khursāni hāli dinyā-lāi 25 rupaiyā- gudadwāra-mā hālanyā-lāi 400 50 limga-mā dalanyā-lāi 100 bhaga-mā hālanyā-lāi 200 rupaiyā damḍa garnu. damḍa-kāo rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§3 swāsnī mānisa kasai-le lognyā mānisāś-lāi hawas swāsnī mānisa-lāi hawas- khursāni hāli diyāko rahecha bhanyā ākhā-mā hālanyā-lāi 25 gudadwāra-mā hālanyā-lāi 400 50 bhaga-mā hālanyā-lāi 200 rupaiyā damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§4 kasai-kāo bādhā badhetyāni kamārā kamāri-haru hāmrā khasamām khasmini-haru-le khursāni hāli diyā bhani karāuna āyā bhanyā robakāra gardā khursāni-ko dhuwā diyāko ra. ākhā-mā khursāni hālyāko rahecha bhanyā- bādhā badhetyāni-ko tamasuka pharāñ āphu sukhi garāi dinu- kamārā kamāri-lāi tesai āphu sukhi garāi dinu. mukha-mā ra kāna-mā dalyāko rahecha bhanyā lognyā-le bhayā 10 swāsnī-le rahiecha bhanyā 5 rupaiyā

1. MsA, MsB, forme emphatique ; on attendrait *hālyākai*.

daṁḍa garnu. amalekha hudaina[॥]. gudadwāra-mā [॥] liṁga-mā hālyā dalyāko [॥] ghasyāko rahecha bhanyā lognyā-lāi 100 swāsni-lāi 50 rupaiyā daṁḍa garī amalekha garāi dinu. bhaga-mā khursāni hālyāko rahecha bhanyā lognyā-lāi 200 swāsni-lāi 100 rupaiyā daṁḍa garī āphu sukhi garāi dinu. daṁḍa-kāo rupaiyā natiryā kaida garnu².

[A<344-345>]

§5 kasai-le arkā-kā aina-le jāra hāmna hunyā-sam̄ma-kā swāsni-haru-lāi bhaga-mā ra gudadwāra-mā kohi lognyā mānisa-le khursāni hāli diyo tesai swāsni-kā lognyā-le meri swāsni-ko ijyat liyā pachi yasa-lāi kāti dinchu bhanyo bhanyā upādhyā ra 2 liṁga-kā jaisi āphnā hāda gotra-bāheka aru-lāi kāti diyo bhanyā kātanyā-lāi rājakhata lāgdaina swāsni-lāi jabarjasti-sita khursāni hālyāko hūdā ra. karaṇi-ko sam̄kā nahunā-le yastā swāsni-ko jāta jādaina. prāyaścitta pani pardaina. aghi adālata-mā phirāda parī daṁḍa bhai chinyā-pachi jyu māryo bhanyā brāhmaṇa rahecha bhanyā aina-bamojima-ko aṁsa sarbaswa garī dāmala garnu. aru jāta rahecha bhanyā jyāna kāti māri dinu. jyū nakāti karāuna āyo bhanyā khursāni hālanyā-lāi usai aina-bamojim daṁḍa garnu.

[B238]

§6 kasai-le malāi khursāni hāli diyo bhani polana āyo robakāra gardā khursāni hālyāko ṭhaharena behak-mā polyāko ṭhaharyo bhanyā ra. lognyā mānisa-le polyāko rahecha bhanyā mukha-mā kāna-mā khursāni hālyo dalyo bhamnyā-lāi 10 rupaiyā khursāni-ko dhuwā diyo ākhā-mā khursāni hālyo bhamnyā-lāi 25 gudadwāra-mā ra liṁga-mā khursāni hālyo dalyo bhamnyā-lāi 100 rupaiyā bhaga-mā khursāni hālyo bhamnyā-lāi 200 rupaiyā daṁḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§7 kasai-le malāi khursāni hāli diyo bhani polana āyo robakāra gardā khursāni hālyāko ṭhaharena behak-mā polyāko

2. Fin de la p. 343 du MsA.

ṭhaharyo bhanyā ra. swāsni mānisa-le polyāko rahecha bhanyā mukha-mā kāna-mā khursāni hālyo bhamnyā-lāi 5 rupaiyā khursāni-ko dhuwā diyo ākhā-mā khursāni hālyo bhamnyā-lāi 12// rupaiyā gudadwāra-mā ra liṅga-mā khursāni hālyo dalyo bhamnyā-lāi 50 rupaiyā bhaga-mā hālyo bhamnyā-lāi 100 rupaiyā damqā garnu. damqā-kā rupaiyā natiryā aina-bamojim kaida garnu.

§8 lognyā mānisa-le kasai-kā ākhā-mā khursāni hāli diyo bā khursāni-ko dhuwā didā 1 ākhā phuṭechā bhanyā 6 barkha kaida garnu myāda-kā ḥabala diyā li chāḍanu. 2 ākhā phuṭyāko bhayā aina-bamojim usko amṣa sarbaswa gari ākhā phuṭanyā-lāi dilāi phornyā-lāi dāmala garnu.

§9 swāsni mānisa-le kasai-kā ākhā-mā khursāni hāldā bā khursāni-ko dhuwā didā 1 ākhā phuṭechā bhanyā 3 barkha kaida garnu. myāda-ko rupaiyā diyā li chāḍanu 2 ākhā phuṭyāko bhayā 12 barkha kaida garnu. myāda-ko rupaiyā diyā linu.

§10 lognyā mānisa-le kasai-kā ākhā-mā khursāni hāldā bā khursāni-ko dhuwā didā bā kuṭpiṭ huda phulo parī ākhā nadekhanyā bhayechā bhanyā 1 ākhā nadekhanyā garī phulo parecha bhanyā 6 barkha kaida garnu myāda-ko ḥabala diyā li chāḍanu. 2 ākhā nadekhanyā gari phulo parecha bhanyā sarbaswa gari tesai-lāi dilāi phulo pārnyā-lāi dāmala garnu. ākhā dekhanyā rahecha bhanyā 1 ākhā bhayā 3 barkha kaida garnu. 2 ākhā bhayā 6 barkha kaida garnu. rupaiyā diyā li chāḍanu.

§11 swāsni mānisa-le kasai-kā ākhā-mā khursāni hāldā bā khursāni-ko dhuwā didā bā kuṭpiṭ gardā phulo parecha ra. ākhā bhanyā dekhato rahecha bhanyā 1 ākhā-mā phulo paryāko bhayā 1// barkha 2 ākhā-mā phulo paryāko bhayā 3 barkha kaida garnu. myāda-ko rupaiyā diyā linu.

64 kāṭachu bhani hatiyāra jhikanyā

[A346] [B240]

§1 kasai-le kasai-lāī mārchu bhani khukuri tarawāra khuḍā¹ kāṭārī² bhālā³ hāta-le mātra samāyo myāna⁴ dāpa⁵-bāṭa jhikena bhanyā ra. khāli baṇduka dhanu mārchu bhani hāta-mā mātra liyo bhanyā testā-lāī 2// rupaiyā daṇḍa garnu. myāna dāpa-bāṭa jhiki mārchu bhani kukhurī tarawāra- khuḍā kāṭārī bhālā ra. bharyāko baṇduka tir⁶ caḍhāī dhanu kamāna sojhyāunyā⁷-lāī- 20 rupaiyā daṇḍa garnu.

§2 jyāna mārnā-ko matalaba *nagaryākā*⁸ jagā jamīna-kā jhagarā-mā bhayo melā jātrā-mā bhayo kārobāra lina-dina-kā jhagarā bhai bhayo nagada jinisa kasantamana jabāhera gaihra-kā jhagarā-mā bhayo melā pāṭa *kulā* ghāsa pāṭa *kulā-mā* jādā bhayo swāsni dhana māla caupāyā gaihra-kā jhagarā-mā kuṭapiṭā huḍā kasai-le laṭhi ḏhumgā-le hānyo kasai-le hatiyāra calāyo bhanyā laṭhi ḏhumgā-le hāmnyā-lāī kuṭapiṭā-kā aiñām-bamojima sajāya garnu. eyati gaihra-kā jhagarā-mā hatiyāra calāī jyāna marenacha ghāñ mātrai lāgyo bhanyā hānyākā ghāñ-ko lamāī ropyākā ghāñ-ko gaihro nāpī eka 1 amgulaā-ko ghā bhayā 1 barkha *duī* 2 amgulaā-ko ghā bhayā 2 barkha eyasai riṭa-le jati amgula-ko ghāu lāgyāko cha uti barkha kaida garnu. myāda-kāo rupaiyā tiryā linu.

§3 kasai-le kasai-lāī mārauñ bhani rāta dina-kā bica-mā bhira bhira-kā rastā pokharī ināra kholā jaghāra sāghu jholamgā rukha jhyāla *ehānā* kausī-*chānā*-bāṭa ra. gaihra khāḍi-mā ghacyāṭi gardhani lāyī khasāī diyo eyakalās-mā pakri ghicrā-mā

1. ND.123b, s.v. *khūḍo*, ‘Sword; scimitar; knife’.

2. ND.68a, ‘Dagger’.

3. ND.476a, s.v. *bhālo*, ‘Spear, pike, lance’.

4. ND.521b, ‘...Scabbard’.

5. ND.309a, ‘Sheath, scabbard’.

6. ND.284a, s.v. *tir*, ‘Arrow, (*tir-kamān* : bows and arrows)’.

7. ND.623a, s.v. *sojhyāunu* (*sojhyāunu*), ‘To make straight, straighten’.

8. MsB, inséré en petits caractères dans le texte.

pāso lāyo mukha-mā māṭo khādyo kapaḍā jhārapāṭa gaihra-le bujo lāyo sutyākā belā-mā ghokro samā̄ⁱ adhyāyo patthara muḍhā-le thicyo jyū bacā̄ⁱ ā̄nyā̄^a bhani phirāda garna āyo rājas-kā nāu-mā phirāda garyo tesa-lā̄ⁱ lyā̄ⁱ robakāra gardā sābita garyo bhanyā testā aparādhi-lā̄ⁱ aina-bamojima-ko aṁsa sarbaswa gari dāmala garnu. kehi sakhalakha⁹ ibi dasi-ko samkā pā̄ⁱ polyāko rahecha bhanyā samkā puryā̄ⁱ khojanyā polāhā ṭhahardaina. dāmḍa jaribānā pani kehi pardaina. jyū bhanyā maryāko rahecha ibi dasi sakhalakha-ko samkā napuryāi risa-le atto lā̄ⁱ lagā̄ⁱ polyāko ṭhaharyo bhanyā^a 5 barkha kaida garnu. ina-kā myāda-kā rupaiyā nalinu. jyū bhanyā maryāko rahenacha am-kā-le jyū mārṇa lāgyo bhani polyo sābita garna sakena bhanyā testā-lā̄ⁱ 2// barkha kaida garnu myāda-kā rupaiyā li chāḍi dinu. swāsni mānisa-le eya hi bihorā garyāko bhayā lognyā mānisa-lā̄ⁱ lekhyākā kaida sajāya-ko ādhi kaida garnu.

[A347]

§4 upādhyā brāhmaṇa aru gaihra jāta kasai-le kehi birāwa nagarnyā mānisa-lā̄ⁱ mārau bhani hatiyāra calāi ghā lāyo bhanyā tyo ghāū lāunyā upādhyā hawas bā aru kohā̄ⁱ jāta hawas testā ghā lāunyā-lā̄ⁱ ghā lā̄ⁱ māgnyā-le hāni jyāna māryāo bhanyā pani tes-ko jyāna pani jādaina khata bāta pani lāgdaina.

[B241]

§5 nisāpha-le bejā̄ⁱ¹⁰ garnyā-lā̄ⁱ kuṭapīṭa garnu parnyai thiyo 3/4 janā-le pakri kuṭapīṭa gardā āphai-le bejā̄ⁱ biddat bidyuta^a gari birāunyā āphai hatiyāra calāunyā garyāko rahecha bhanyā jyāna māryāko rahecha bhanyā jyāna-ko badalā jyāna jyāna māryāko rahenacha bhanyā charyaka churuka hatiyāra calāi ghā lāyā-mā āphai-le kuṭiyākā bakhata-mā hatiyāra {¹¹} calāyāko hunā-le hānyākā-mā lamāi ropyākā-mā gaihro nāpi jati

9. MsA, *lakhalakha*, le scribe était si attentif à noter les voyelles longues et à placer des *virāma* qu'il n'a pu éviter une faute triviale.

10. MsA, le scribe avait écrit *bejā̄i* qu'il a corrigé en *bejā̄ni*.

11. MsB, *calāi ghā lāyā-mā āphai-le kuṭiyākā bakhata-mā hatiyāra* rayé mais encore lisible (erreur du scribe qui a été corrigée sans addition de sceaux).

amgulaā-ko ghāu cha uti barkha kaida garnu. myāda-kā rupaiyā diyā linu.

§6 kasai-lāi pātā¹² pharkāī¹³ bādha chāndā¹⁴ garyo tesai-kā pīra-le thalā pari kāma-mā nalāgi 5 dina-bhitra-mā maryo bhanyā bādhanyā brāhmaṇa rahecha bhanyā aina-bamojima-ko amsa sarbaswa garī dāmala garnu. aru jāta-le rahecha bhanyā jyāna-ko badalā jyāna kāti māri dinu. ghāu pani kehi dekhiyāko chaina. kāma-mā pani lāgi 5 dina-bhitrai-mā maryāko rahecha maryo bhanyā tes-kā pīra-le maryāko ṭahardaina. khata bāta kehi lāgdaina. niñā-sita bādhyāko rahecha bhanyā pani khata lāgdaina. bekasura-mā bādhyāko rahecha bhanyā bādhanyā-ko aina-bamojima-ko sajāya garnu.

12. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

13. Cf. BNK.465b, *pātā kasnu*, *pātā pharkāunu*, *pharkāera kasnu* : *hāta pachiltira lagī bādhnu* « lier en tirant les bras en arrière » semble convenir ici.

14. ND.433b, *bādh*, ‘A morbid inflammation or swelling’ ; *chāndā* pourrait en être un simple écho ?

65 jyāna mārā-ko.

[A351] [B242]

§1 upādhyā brāhmaṇa jaisi brāhmaṇa ra tehrautyā bhaṭṭa gaihra desi brāhmaṇa kasai-le mānisa māryā aina-bamojīma-ko amṣa sarbaswa gari li dāmala garnu.

§2 rajapūta jāta-le āphnā hāḍa-nātā-mā ra āphu bhaṇḍā upallā jāta-mā karaṇi ra cori gaihra kurā garyā-mā aina-bamojima muḍinyā dāmala hunyā kaida hunyā dāmala hunyā sarbaswa hunyā humcha- jyāna jādaina jāri garyā-mā sādhu-ko khusi jāra kāṭyo bhanyā sādhu-lāḥ khata lāgdaina. rajapūta-le mānisa māryo bhanyā jyāna-ko badalā jyāna kāṭimcha.

§3 upādhyā brāhmaṇa jogi bhayākā jaisi bāhuna jogi bhayākā rajapūta jogi bhayākā māwali-ko pattā nalāgyākā jogi bhayākā ra. kasai-sita nabigryākā upādhyā-kā ra jaisi-kā bidhuḥ dasanāma ra- jogi jaṅgama sebaḍā-le lyāḥ janmyākā samntāna au bābu ra māwali-ko pattā nalāgyākā ramatā phakira kāna ciryākā kānaphaṭṭā eyastā-le jyāna jānyā taksīra- garyā bhanyā jyāna-ko badalā jyāna nalinu. aina-bamojima-ko amṣa sarbaswa gari dāmala garnu.

§4 tāgādhāri kṣatriya¹ gaihra matawāli śudra jāta inheru-kā samntāna dasanāma jogī jaṅgama sebaḍā-sita mudiyākā ra- inai-kā kamnyā bidhwā besyā dasanāma jogī jaṅgama sebaḍā- le lyāḥ tinai-bāṭa janmyākā samntāna muḍiyākā-le jyāna māryeā bhanyā jyāna-ko badalā jyāna linu.

§5 sabai thoka thāhā pāunyā caturo jāmn̄yā mukha-le bolana nasakanyā lāṭā-le hatiyāra laṭṭhi ḍhumgā-le hāni mānisa māryeā bhanyā jyāna-ko badalā jyāna linu- garnyā nagarnyā- kurēā-ko thāhā napāunyā gwāgā-le mānisa māryo bhanyā testā-lāḥ 12 barkha kaida garnu.

1. MsA, effacé et corrigé en petits caractères.

§6 cāra barṇa chattisai jāta gaihra-kā sadhwā bidhwā ra₋ 11 barkha-dekhi māthi-kā kamnyā-le mānisa māryā bhanyā testā swāsni-lā_i dāmala garnu. sarbaswa nagarnu.

[A352]

§7 āphu-le janmyāyākā chorā chori mārnyā ra āphnu lognyā mārnyā cāra barṇa chattisai jāta-kā swāsni-lā_i.² dāmala garī. hāta godā-mā nela hāli jhelakhānā golaghara-mā rākhi roja-ko 4 cāra paisā sidhā dinu. bāhira nanikālanu.

§8 kasai-le āphnā jagā jamina nagada jinisa caupāyā kamārā kamāri gaihra muddā-mā jhagarā bhai kasai-lāi ḫherai janā mili jyāna māryāko rahecha bhanyā mārau bhami matalaba garnyā samātanyā 1 hāmnyā 1 māra bhami bacana dinyā 1 i tina janā-ko jyāna-ko badalā jyāna linu. ina-dekhi-bāheka aru cheki cheki kuṭā_i marāunyā-lā_i dāmala garnu. aṃnyāya-mā arkā-ko jyāna māryāko dekhi chutiyā_i heri rahanyā-mā kuṭanyā mārnyā-bhamdā herī rahanyā ḫherai rahyāchan bhanyā 16 barkha-dekhi māthi-kā 65 barkha-sam̄ma-kā jānakāra jabāna-lā_i janahi 20/20 rupaiyā dāmḍa garnu. kuṭanyā mārnyā-bhamdā dekhanyā mānisa thorai raheyāchan bhanyā jānakāra ha_un bā buḍhā budhi³ ha_un bālakha ha_un₋ inheru-lā_i khata bāta lāgdaina.

[B243]

§9 kohi lognyā mānisa-le rāta dina-kā bica-mā dhana māla-kā lālaca-le bhayo aru kehi ibi-le bhayo kasai-lā_i mār~~u~~^umāu bhami hatiyāra-le₋ hāni ropi jahara bikha khuwā_i jyāna mārnyā bhīra bhīra-kā rastā pokhari gaihrā khāddi ināra kholā jaghāra sāghu jholamgā pula parkhāla₋ dumgā rukha jhyāla kausi chānā-bāta ghacyā_i gardhani lagā_i khasāunyā bagāunyā eyakalās-mā pakri pāso lāunyā mukha-mā māṭo kapaḍā jhārapāta gaihra-le bujo lāunyā garī mānisa māryāko rahecha₋ bhanyā ina-mā māra bhami bacana dinyā mārnā-lā_i⁴ samāti dinyā jati janā chan tinheru hāmnyā ra ghacyā_i dinyā pani jati janā chan tinaheru

2. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

3. MsB, une tache d'encre sur *buḍhī* qui demeure lisible.

4. Infinitif à valeur passive, cf. 45.2, etc.

mārnyā belā-mā sam̄ga gayākeā bhayā pani **nagayākē bhayā**
nabhayā pani mārnā-ko pahile matalaba-ko kuro uṭhātī māra
 bhani bacana dinyā hatiyāra dinyā **eyati**-ko jyāna-ko badalā
 jyāna linu. bhāgalā bhani bikaṭā basnyā māros bhani **ewaripari-**
bāṭa cheki dinyā-haru-ko aina-bamojima-ko amṣa sarbaswa garī
 dāmala garnu. aru mārnā-keā matalaba-mā pasyākā mārnyā
 ṭhāu-mā pani gayākā hatiyāra nacalāunyā⁵ nachekanyā
 nasamātanyā **eyastā eyastā** matalabī-haru-lātī amṣa sarbaswa
 garī 12 barkha kaida garnu. matalaba-mā pasyākā mārnyā ṭhāu-
 mā najānyā-haru-lātī sarbaswa garī 6 barkha kaida garnu.
 myāda-ko **rupaiyā** ḍabala diyā pani rupaiyā li nachāḍanu. **ehī**
yati bihorā garī swāsni mānisa-le jyāna māryāko rahecha
 bhanyā dāmala garnu. **eya** sai aina-mā lognyā mānisa-lātī dāmala
 garnu. bhani lekhīyākeā khata-mā swāsni mānisa-le ga=ryāko
 [A353] rahecha bhanyā 12 barkha kaida garnu. aru kaida hunyā
 kurā-mā swāsni mānis-ko sarbaswa hudaina. sarbaswa **nagarī**
 lognyā mānisa-lātī lekhyākā kaida-ko ādhi kaida garnu. swāsni-
 kā myāda-kā rupaiyā diyā li chāḍi dinu.

§10 kohi lognyā-mānisa-le kasai-lāi mārau bhani hatiyāra-le
 hānyo jahara bikha khuwāyo bhīra bhīra-kā rastā gaihrā khāḍi
 pokharī ināra kholā jaghāra sāghu jholamgā pula parkhāla
 ḍumgā rukha jhyāla kausi chānā-bāṭa ghacyāti khasāyo
eya kalās-mā pakri pāso lāyo mukha-mā māṭo kapāḍā jhārapāṭā
 gaihra-ko bujo lāyo ra. tyo mānisa mareṇha⁶ daibasam̄yoga-le
 bācyo bā guhāria pātī bācyo bā ilāja-haru-le bācyo bhanyā in-mā
 māra bhani bacana dinyā mārnā-lātī samāti dinyā jati chan-
 tinheru hāmnyā ra ghacyātanyā pani jati chan **tinheru usa belā-**
mā sāaga gayākē⁷ bhayā pani nagayākē bhayā pani pahile
 matalaba-ko kuro uṭhātī māra bhani bacana dinyā **eyati**-ko aina-
 bamojima-ko amṣa sarbaswa garī dāmala garnu. bhāgalā bhani
 bikaṭā basnyā ra. māros bhani waripari-bāṭa chekanyā-haru-lai
 aina-bamojima-ko amṣa sarbaswa garī 6 barkha kaida garnu.
 aru matalaba-mā pasyākā mārnyā ṭhāu-mā pani gayākā hatiyāra

5. MsA, *nacāunyā* !

6. Sic MsA !

7. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

nacalāunyā nachekanyā **nasamātanyā** nasamāunyā **eyastā** matalabi-lāī sarbaswa gari³. 3 barkha kaida garnu. matalaba gari mārnnyā ṭhāu-mā **najānyānagayākā**-lāī ra. matalaba garyā chan garna napātī. jāhera bhayo bhanyā testā-lāī sarbaswa gari¹ 1// barkha kaida garnu. myāda-kāo rupaiyā nalinu. **eyahi** bihorā swāsni mānisa-le garyāko rahecha bhanyā dāmala hunyā khata-mā swāsni mānisa-lāī 12 barkha kaida garnu. aru bihorā-mā swāsni mānis-ko sarbaswa hudaina. sarbaswa nalinu. kaida-mā lognyā mānisa-lāī lekhyāko kaida-ko ādhi kaida garnu. swāsni mānisa-kā myāda-kā rupaiyā diyā li chādi dinu.

[A354] [B244]

§11 binā hak-mā **eyaka** janā-māthi cāra janā āī lāgyā ra lātta-le laṭṭhi-le kuṭapiṭa garyā tesa-le jyū bacāunā-nimitta. hatiyāra kādhi pansāudā kohi maryo⁸ bhanyā tesa-lāī khata bāta lāgdaina. **eyaka** janā-māthi behak-mā 3 janā āī lāgyā lātta-le lāṭhā-le kuṭapiṭa garyā ra tesa-le hatiyāra calāyo ra. ghāu lāgyo bhanyā khata bāta lāgdaina.

§12 kohi lognyā māṇisa-le bā swāsni mānisa-le sutyākā belā-mā bā biujhyā-mā lognyā-lāī hawas swāsni-lāī hawas bālakha-lāī hawas. māraum bhani reṭechā ghocecha hānecha patthara muḍhā-le thicecha pāso lāyechā mukha-mā bujo lāyechā ra. jyāna marecha bhanyā pani daibasaṇyoga-le bācecha **bhanyā pani**⁹ bāhun ra. aina-bamojima-kā bhekhadhāri-lāī us-ko aina-bamojima-ko aṁsa sarbaswa gari¹ swāsni-lāī mānisa-lāī sarbaswa nagarī dāmala garnu. aru jāta-lāī jyāna-ko badalā jyāna māñī dīnu linu.

§13kh¹⁰ kasai-le sābuda māñisa-lāī¹¹ laṭṭhi ḍhumgā-le hānyo hānyāko ghāu pāki niko nabhai tesai-kā piḍā-le maryo bhanyā

8. Noter l'emploi de *maryo* : le hasard a voulu que quelqu'un meure ; *māryo* impliquerait un meurtre.

9. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

10. Selon une note portée en marge dans le MsB, cet article a été abrogé et modifié en 1918 BS : 19 sāla ākhā. b 14 ro 3 mā kehi meti saci[illisible]ā-le arko lekhiyo : « Le troisième jour de la semaine, quatorzième jour de la quinzaine sombre du mois d'āṣāḍha (juin-juillet) 1918, quelque[articles]

tes-ko jyū kāṭicha tesa bica-mā cheruwā biphara āṭhyā¹² khabaṭyā laḍi bagi loṭi dāta hunyā le¹³ ṭoki maryo bhanyā ghāu lāyā-sam̄ma-ko khata lāgcha jyāna maryo bhani jyāna-ko badalā jyāna hudaina.

§13b kasai-le sābuda mānisa-lāi laṭṭhi ḍhumgā-le hānyo hānyāko ghāu pāki niko nabhai tesai-kā piḍā-le 22 dina-bhitra maryo bhanyā tesai-kā coṭa-le maryāko ṭaharnā-le kāṭinyā jāta-ko jyāna-ko badalā jyāna kāṭi māri dinu nakāṭinyā jāta bhayā aina-bamojima-ko aṃṣa sarbaswa garī dāmala garnu 22 dina-dekhī uprāṃta 3 maihnā-bhitra maryo bhanyā sarbaswa garī dāmala garnu tesai ghāu-ko darda niko nabhai tesai pira-le 3 maihnā uprāṃta 6 maihnā-bhitra-mā maryo bhanyā 100 rupaiyā daṃḍa garnu rupaiyā natiryā kaida garnu. 6 maihnā uprāṃta maryāko bhayā ra kuṭyākā 22 dina-bhitrai cheruwā biphara āṭhyā khabaṭyā laḍi bagi loṭi dāta hunyā-le ṭoki maryāko bhayā jyāna māryāko khata lāgdaina jāhā-samma-ko kuṭapiṭ garyāko ho usai usai aina-bamojima daṃḍa kaida garī chāḍi dinu.

§14 kasai-le ma-lāi kuṭapīṭa garyo bhani kuṭinyā-le kuṭāi māgnyā-le āḥi phirāda garyo ra aina-bamojima kuṭanyā-lāi daṃḍa bhayā-pachi kuṭyākā pira-le 2/4 dina thali niko bhai āphnā kāja kāma garna hiḍana ḍulana lāgyo pachi-bāṭa aru bethā lāgi 22 dina-bhitra-mā maryo bhanyā niko bhai kāja kāma garna ra- hiḍana ḍulana lāgyāko hunā-le kuṭanyā-lāi pheri khata bāṭa lāgdaina.

[A355]

§15 kasai-le lātta-le khāḍdyo laṭṭhi ḍhumgā-le hānyo ra thalā pari hiḍana sakena tesai-kā pīra-le 22 dina-bhitra-mā maryo bhanyā tesai-le māryāko ṭaharcha- mārnyā-ko jyāna-ko badalā

ayant été abrogés et corrigés, un autre [article a été rédigé] ». Ce nouvel article se trouve p. 250 du MsB, entre le §39, qui est le dernier ajout figurant dans le MsA et le §40.

11. MsA, *kāk.*, le texte est ajouté au dessus de la ligne.

12. ND.31b, s.v. *āṭhe*, ‘A sort of remittent fever occurring on every eighth day, regarded as very fatal...’.

13. MsA, *dātahu-le* !

jyāna linu. uṭhana nasaki tesai pīra-le 22 dina nāghyā-pachi maryo bhanyā jyāna-ko badalā jyāna hudaina. thalā parnyā garī kuṭyā-bābata 60 rupaiyā daṃda garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§16 kasai-le gālā ṭhokyo hāta-le *kuṭhāu-mā* 1 *coṭa-dekhi*¹⁴ *argheyālo*¹⁵ *hānyo* *ra*¹⁶ tesai-kā pīra-le thalā pari uṭhana¹⁷ sakena 7 dina-bhitra-mā maryo bhanyā tes-ko jyāna mārīmcha 7 dina-pachi maryo bhanyā jyāna-ko badalā jyāna hudaina. kuṭyākā khata-bamojīma-ko jaribānā garnu. gālā ṭhokyākā 1/2 dina thali hiqana qulana kāma garna lāgyā pachi 7 dina-bhitra-mā maryo bhanyā pani jyāna-ko badalā jyāna hudaina. kuṭpīṭ-kā aina-bamojīma daṃda garnu.

[B245]

§17 jyānamārā cora bābati khatuki dhani-ko ghara cheādi bhāgyākā bādhā kamārā kamāri kasai-le yo yasto kāma kuro garnyā ho bhani poldā pakri bādhi nela ṭhigurā camauṭa gaihra baṇḍhana-mā hāli lyāyākā mānisa nadī-mā bhīra-mā khādi jhyāla chānā ināra- sāghu jholamgā ḍumgā-bāṭa phālahāli laḍi bagi *dauḍaḍa*¹⁸ ṭhakkara lāgī maros tāpani thuni rākhyākā ṭhāu-mā jahara biikha khāṭi bhayo seri. pāso lāi maryo bhanyā pani pakri lyāunyā-lāi pani thuṇmnyā-lāṭi pani kehi khata bāta lāgdaina.

§18 arkā-lāṭi behak-mā mārau bhamnyā matalaba garī pakranyā bādhanyā-mā¹⁹ kāṭinyā jāta-lāṭi kāṭi mārī dinu. nakāṭinyā jāta-kā-lāṭi dāmala garnu. hākima-kā marji ājñyā ra adā adālata amāla-bāṭa pakrana paṭhāyākā-lāṭi pakri lyāudā arkā-

14. MsA, texte original effacé et remplacé en petits caractères.

15. MsA, ajouté au dessus de la ligne.

16. MsA, ce *ra* est si fin qu'il pourrrait être un simple trait de plume ajouté par inadvertance.

17. MsA, *uthana*, noter la dentale pour une rétroflexe, elle pourrait indiquer un scribe de langue maternelle néwari.

18. MsA, *dauḍaḍa*, étonnante rétroflexe dans un affixe de participe présent.

19. MsA, *bānhyā?* est reproduit dans le texte édité par le KNM; MsB, *bādhanyā-mā* semble être la bonne lecture.

le bica-mā coṭa choḍi māryecha bhanyā mārnyā-lāḥi aina-bamojima-ko sajāya garnu. pakranyā-lāḥi khata bāta lāgdaina.

§19 adā adālata amāla-bāṭa ra hākima-kā marji ājñā-le jagā jamīna nagada jinisa caupāyā kamārā kamāri linadina gaihra-kā kurā-mā lina pakrana paṭhāyākā-lāḥi pyādā sipāhi-le pakri lyāudā bīca-mā pakriyākā-lāḥi pakri lyāyākā-lāḥi kasai-le kuṭapiṭ garī jyāna marecha bhanyā brāhmaṇa-le rahecha bhanyā aina-bamojīma-ko aṁsa sarbaswa garī dāmala garnu. aru jāta-le bhayā jyāna-ko badalā jyāna linu. pakra=nyā [A356] ra. pakri lyāunyā pyādā śipāhi-lāḥi khata bāta lāgdaina. hākīma adā adālata amāla-le nabhani pakri lyāyākā-lāḥi²⁰ arkā-le coṭa chāḍi māryāko rahecha bhanyā jati janā-le coṭa chōryāko²¹ cha uti janā-lāḥi. kāṭīnyā jāta-kā-lāḥi jyāna-ko badalā jyāna linu nakāṭīnyā jāta-kā-lāḥi aina-bamojīma-ko aṁsa sarbaswa gari dāmala garnu. pakranyā ra pakri lyāunyā-ko jyū jādaina. aina-bamojima-ko aṁsa sarbaswa garī li cheāḍi dinu.

§20 arkā-ko jyāna mārī kohi mānisa laṭṭhā sībānā nāghi madhyesa bhoṭa-tarapha bhāgi gayāo bhanyā testā-lāi madhyesa-tīra gayāko bhayā rajiḍamṭa-sita bhani bhoṭa-tarapha gayāko bhayā bhoṭa-kā mokhya kāji-sīta bhani nāhā jhikāḥi jyāna-ko badalā jyāna linu. bīrānā muluka-mā gai jyāna mārna bīrānā muluka-mā gai samāuna pani hudaina.

§21²² kasai-le mānisa-lāḥi mārna lāgyo ra. sādhu-le guhāra deu bhani guhāra māgdā khabara suni guhāra nadinyā-haru-mā mānisa heri. auwal-lāḥi. 25 doyama-lāḥi 20 sīma-lāḥi 15 cāhāra-lāḥi 10 rupaiyā damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojīma kaida garnu.

§22 rājā bajira ra. desa desa-bāṭa āyākā ukila wakila sanabāḍhi kurā-bāheka kasai-le kasai-ko jyāna māryo bhanyā jyāna mārnyā ra. jyāna mārnā-ko matalaba garnyā-haru-lāḥi.

20. MsA, effacé et corrigé.

21. MsA, *choryāko*, encore un problème de rétroflexe !

22. MsA, l'article 21 porte le numéro 20, comme celui qui le précède ; simple erreur de numérotation.

aina-bamojima sajāya garnu. jyāna mārnā-kā matalaba-mā napasyākā jyāna māriyā-pachi thāhā pātī dabāunyā-mā āphnā āmā bābu swānsi sahodara dājyūbhāi didi baihni chorā chorī sāsu buhārī-le dabāyā-mā eyati-lātī khata bāta lāgdaina. gāu-kā jānakāra dwāryā mu=khiyā [B246] thari nātīkyā mahānyā pradhāna mījhāra. **ra** jeṭhā budhā gaurum kātuwālyā-haru-le dabāyāko bhayā aina-bamojima-ko amṣa sarbaswa garī 1 barkha kaida **gari ehādī dinu** garnu. aru gāu-keā duniñā raiti-le suni dabāyāko bhayā aina-bamojima-ko amṣa sarbaswa garī chāođi dinu.

[A357]

§23 kasai-le kasai-lātī jyāna mārau bhamnyā matalaba garyākā chan bhamna āyo ra usa-le polyākā-lātī jhikātī robakāra gardā mānisa mārnā-ko matalaba garyāko kehi ṭhaharena riisa-le polyāko ṭhaharyo bhanyā testā polāhā lognyā mānisa-lātī. sarbaswa garī 2 barkha kaida garnu. myāda-kā rupaiyā nalinu. swānsi mānisa-lātī 20 rupaiyā dāmḍa garnu. **myāda-kā rupaiyā diyā li ehādī dinu** natiryā kaida garnu.

§24 sarkāra-kā deudhi-mā paharā basnyā khajānā-mā paharā basnyā humkuhma-le²³ ra kamāna-le²⁴ aru jagā-mā pālo paharā basnyā nagada jinisa caupāyā mānisa-ko paharā basnyā au ramana bikaṭ-mā pālo basnyā mānisa-lātī kasai-le baṇḍuka tīra hatiyāra calāyo ra- ghāu lāgi pālo basnyā-ko jyāna marecha bhanyā pani marenacha bhanyā pani testā hatiyāra calāunyā-lātī kāti jyāna māri dinu. ragata-mātrai āyāko bhayā pani kāti māri dinu. hatiyāra bhanyā calāyechā ragata **bhanyā** āyāko rahenacha bhanyā dāmala garnu.

§25 lālamohaora daskhata-le aghi-dekhi baṇḍa bhayākā bāṭā-mā jasa-le ghusa khāī kharkhusāmata māyāmolāhijā pachi lāgi jyū mārnyā mānisa-lātī umkāucha usa-lātī dāmala garnu. corī gari āunyā-lātī umkāyo bhanyā- jati cori garī bhāgyāko cha umkāunyā-bāṭa uti bigo linu cora phelā paryo bhanyā terāo bigo

23. Sic MsA !

24. Cf. ND.75b, ‘Lw Eng. = command’.

eyasai-bāṭa uṭhāī le bhani saipi dinu. aru kuro gari bhāgyākā-lāī umkāunyā-lāī bhāgnyā-lāī jauna sajāya jauna bigo tīrnu bhani lekhiyāko cha sohī sajāya garnu.

§26 hukuma-le rahyākā cauki paharā-mā kasai-le hatiyāra calāī caukidāra-lāī kāṭi mici gayo bhanyā tyo kāṭinyā mānisa maros tapani ghā māṭraai lāgī bācos tāpani cauki-mā hatiyāra calāunyā-lāī jyāna-kā sajāya-mā dāmala garnā-lāī **jāta-lāī**. dāmala garnu. kāṭinyā jāta-lāī kāṭi māri dinu.

[A358]

§27 hukuma-le paharā cauki basyākā ṭhāu-mā jāna hudaina bhani caukidāra **ra** paharāwāla-le rokadā paharāwāla ra caukidāra-māthi hatiyāra jhikyo bamduka tākyo bhanyā **tesā** **tesa**-lāī paharāwāla-le **ra** caukidāra-le kāṭi māri dinu. khata bāṭa lāgdaina.

§28 lognyā mānisa kasai-le kasai-lāī **jyāna** mārnā-ko matalaba garī jahara khuwāuna **bhani** tayāra hunyā **ra**. hatiyāra li chiḍi gauḍā bathāmnyā-lāī pakri sābita gardā jyāna liyāko rahanacha matalaba māṭraai garyāko rahecha bhanyā mārnā-ko matalaba garnyā sabai-lāī 6 barkha kaida garnu. hatiyāra calāī jyāna bācyāko rahecha bhanyā hatiyāra calāunyā-lāī hānyākā ghā-ko lamāi **nāpi** **hatiyāra** ropyākā ghā-mā gaihro nāpi jati amṛgulā-ko ghāu. lāgyāko cha **eyaka** amṛgulaā-ko ghā bhayā 7 barkha 2 amṛgulaā-ko ghā bhayā 8 barkha jati amṛgulaā-ko ghāu cha **eyasai** rita-=le [B247] baḍhāī uti barkha kaida garnu. matalaba-mā jānyā hatiyāra nacalāunyā-lāī 6 barkha māṭrai kaida garnu. jahara bhanyā khuwāyecha jyāna bhanyā marenacha bhanyā 12 barkha kaida garnu. **ina-haru** **inheru**-le kaida-kā rupaiyā ḍabala-kā hisāba-le tirchu bhanyā pani tiri jāna pāudainan. myāda-kā rupaiyā li choḍyā bhanyā ti choḍanyā adālata ṭhānā amāla-kā hākima-lāī uhi khatuki-kā kaida-bamojima kaida garnu. sābita gardā jyāna māryāko rahecha bhanyā matalaba dinyā **ra** jyāna mārnnyā-lāī jyāna-ko badalā jyāna māri dinu.

§29 swāsni mānisa kasai-le kasai-lāi jyāna mārnā-ko matalaba garī jahara khuwāuna tayāra hunyā ra. hatiyāra li chiḍi gauḍā bathā~~an~~nyā-lāi pakri sābita gardā jyāna māryāko rahanacha mārnā-ko matalaba-mātra garyāko rahecha bhanyā matalaba garnyā swāsni mānisa- sabai-lāi- 3 barkha kaida garnu. hatiyāra calāi jyāna bācyāko rahecha bhanyā- hatiyāra calāunyā-lāi hānyākā ghāu-ko lamāi nāpi **hatiyāra** ropyākā ghā-mā gaihro nāpi jati amgulaā-ko ghā lāgyāko cha- **eyaka** amgulaā-ko ghā bhayā 4 barkha 2 amgula-ko ghā bhayā 5 barkha jati amgulaā-ko ghā cha- **eyasāai** riṭa-le baḍhāi- uti barkha kaida garnu- matalaba-mā jānyā hatiyāra nacalāunyā-lāi matalaba-ko 3 barkha mātrai kaida garnu- jahara bhanyā khuwā~~iy~~cha jyāna bhanyā marenacha bhanyā 12²⁵ barkha kaida garnu. ina-haru-le kaida-kā rupaiyā ḍabala-kā hisāba-le tirchu bhanyā pani tiri jāna pāudainan myāda-kā rupaiyā li **chodyāo bhanyā ti chodanya adālata**²⁶ ṭhanā amāla-kā hākima-lāi uhi khatuki-kā kaida-bamojima kaida garnu. sābita gardā jyāna māryāko rahecha bhanyā matalaba dinyā ra. jyāna mārnyā swāsni mānisa-lāi dāmala garnu.

[A359]

§30 jyāna jānyā taksīra garnyā khatukī-haru-ko jyāna mārnū pardā ki jyāna kāṭi dinu. ki phāsi²⁷ dinu. aru thoka sajāya garī jyāna namārnū. eyati 2 kurā-dekhi-bāheka aru sajāya garāi jyāna marāunyā bajira-lāi 10000 rupaiyā jaribānā garnu.

§31b²⁸

25. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

26. MsB, corrigé en petits caractères dans le texte.

27. ND.404a, ‘Hanging’ : les deux seuls modes d’exécution admis sont la décollation et la pendaison, toute autre forme d’exécution — on pense évidemment à un mode infligeant une forme de torture au condamné — est proscrite et c’est le Premier Ministre (qui signerait l’arrêt) qui est puni d’une très lourde amende.

28. MsB, cet article se trouve à la suite du §32 ; il correspond au §36 du MsA.

§3432²⁹ kasai-le kasai-lāi lāṭhā ḏhumgā laṭhi hāta lāta gaihra-le kuṭapīṭa garyo kutyā-pachi kehi dīna thali hiḍana ḫulana **kāja** kāma **kāja** garna lāgyo pachi- aru bethā lāgī 22 dina-bhitra-mā maryo bhanyā- āphnā kāla-le maryāko ṭhaharcha kuṭanyā-lāi jyāna māryāko taksīra lāgdaina. kuṭapīṭ-kā- aina-bamojima daṃḍa sajāya garnu.

§3233 kasai-le kasai-lāi kuṭapīṭa garyo kuṭinyā mānisa thaliyāko thiyyena bā- thali niko bhai kāma-mā lāgyāko thiyo kuṭiyākā 22 dina- nāghyā-pachi- aru bethā lāgi maryo- maryā-pachi- tai-le kuṭyākā pīra-le 22 dina-bhitra-mā maryo bhani- polyo robakāra gardā- 22 dina nāghyā-pachi maryāko ṭhaharyo bhanyā- aghi kuṭapīṭa hudā jāahā-samma bhayāko ho- uti kuro mātra gari- polanyā polāhā-lāi 1// barkha aghi bhayākā- bhaṇḍā kuro baḍhāi rīsa-le polanyā-lāi 2// barkha kaida garnu- myāda-keā rupaiyā ḫabala diyā li chāḍi dinu. swāsni mānisa-le bhayā eyasai-ko ādhi kaida garnu.

§3334 dui janā **mānisa** mātrai pardesa gayākā bā- bana melā gaihra-mā gayākā thiyyā testai-mā kholo tardā bhīra-keā rastā hiḍadā pauḍi kheladā- ḏhumgo muḍho lāgi laḍi bagi- sagai bhayā-mā hawas- aghi pachi bhayā-mā hawas- eyaka janā maryo saga jānyā-le marnyā-kā ghara-mā āi- eyastā rīta-le- phalānu maryo bhani- sunāyo- marnyā-kā jahāna-le- samkā gari- eyasai-le dagā gari- hāmrēā phalānā-lāi- māri diyo bhani karāuna āyāo- robakāra gardā- sāchi guhāi-bāṭa bhayo athabā 2 janā-ko ibi lāga paryāko- kehi dekhiyena āphnā kāla-le maryāko ṭhaharyo bhanyā- 2 janā mātrai bhayākā samkā-mā polyāko rahecha bhanyā- ghara-kā jahāna-le rahecha bhanyā khata lāgdaina- aru- le rīsa-le- polyāko rahecha bhanyā- testā polāhā-lāi 2// barkha kaida garnu- myāda-kā rupaiyā ḫabala diyā li chāḍi dinu. aru swāsni mānisa bhayā 1// barkha kaida garnu.

29. MsA, les articles 31-36 sont en caractères de beaucoup plus petite taille que les articles précédents ; la ponctuation, l'emploi de *i* au lieu de *ī* dans la post-position *lāi* et les absolutifs permettent aisément de distinguer ce scribe de son prédécesseur.

§3435 jāāda raksī araka- aphima bhāāga- dhaturo- gaihra lāgu kuro khāāi- arkā-lāāi gāli garyo kuṭapīṭa garyo amgabhamga garyo bhanyā- kuṭapīṭa amgabhamga-kā- aina-bamojima dām̄da sajāya dām̄da garnu- jyāna marecha bhanyā- muḍinyā jāta bhayā aina-bamojim-ko aṃsa sarbaswa gari dāmala garnu. kātīnyā jāta bhayā- jyāna-ko badalā jyāna kāti māri dinu.

§3536 kohi bauhlāyākā mānisa-le mānisa māryo bhanyā- tyo bauhlāyāko mānisa- garnyā nagarnyā kurā-ko thāhā pani pāudo rahenacha- jāta jānyā abhakṣa gaihra pani- khādo rahecha nirbāṇa bhai hiḍado pani rahecha bhanyā- aina-bamojima-ko aṃsa sarbaswa gari dāmala garnu- garnyā [B248]³⁰ nagarnyā kurā-ko pani thāhā pāudo rahecha- abhakṣa gaihra pani khādo pani rahenacha nirbāṇa bhai hiḍado pani rahenacha bhanyā- testā bauhlā-le mānisa māryā muḍinyā jāta-lāi- aina-bamojima-ko aṃsa sarbaswa gari dāmala garnu- kātīnyā jāta-lāi- jyāna-ko badalā jyāna kāti māri dinu- aghi abhakṣa gaihra khāyāko rahenacha- āphu-le mānisa māryā-pachi abhakṣa gaihra khāyāko īhaharyēā bhanyā tesa-le- jyū bacāunā-kā lāgi khāyāko īhaharcha- testā muḍinyā jāta-lāi aina-bamojima-ko aṃsa sarbaswa gari dāmala garnu- kātīnyā jāta-lāi- kāti māri dinu.

[A360]

§3631 kohi mānisa bhīira- pokharī- ināra- kholā sāghu jholamgā- rukha jhyāla kausi chānā-bāṭa ra- gaihra khādi-mā khasi loṭi bagi ḍubi laḍi maryo- athabā- āphai-le- phālahāli- laḍi ḍubi bagi ḍubi maryo- athabā- āphai-le- pāso lāi bā- hatiyāra calāi- hatyā garī maryo³¹- athabā īhakkara lāgi loṭi bhāri-smeta laḍi maryo athabā- āphai-le jahara bikha- khāi bā. ambala lāgu cīja-haru khāi behosa bhai maryo- athabā- īhakkara lāgi loṭi bhāri-smet- laḍi maryo- athabā bana jādā- ra ḍhumgo ladyāko lāgi maryo- athabā- akasmāta kehi bethā ra- ghāu jāhera nabhai

30. MsB, changement de main du haut de la page à la fin du paragraphe. Le scribe principal reprend la main ensuite.

31. MsB, un *kāk*. suit, mais il ne renvoie à aucun texte !

maryo bā- sutyāko sutyai maryo. arkā kasai-le. hatiyāra calāi kāti **māryo**. māri diyo **eyastā** gaihra beihorā-le maryākā mānisa-lāi. risa=le [B249] atto **lāi**. **lagāi** phalānā-le māryo bhani. polana āyo bhanyā. jasa-lāi polyāko ho usa-lāi **jhikāi**. **lyāi** robakāra gardā. sāchi guhāi. dekhāi. sābita garna sakena. **eyahi** lekhiyākā **bichorā**-le. kāla-le maryāko ra. āphai hatyā **gari**. maryāko bā. aru-le māryāko. daibāgata pari. akasmāta. maryāko ṭhaharyo **bā** **maryo** **bhanyā**. **bhanyākā** mānisa **jyūdo** **rahecha** **bhanyā** testā polāhā-lāi 5 barkha kaida garnu. myāda-kāo **rupaiyā** dobara diyā pani li nachāḍanu. kaidāia garnu. swāsni mānisa-le. **eyahi** beihorā-ko kurā polyāko **rahecha**. sābiita garna sakāina bhanyā. testā polāhā swāsni-mānisa-lāi 2// barkha kaida garnu. myāda-kā **rupaiyā** dobara diyā li chāḍi dinu.

§37³² kohi mānisa cheruwā āṭhyā khabatyā roga-le pakryāko **rahecha** bā. jaro atisāra āū³³ ragata bātha³⁴ suladhāmaukī³⁵ **ra**. **aru** gaihra bethā lāgyāko **rahecha** laḍi loṭi ṭhakkara lāgī³⁶ **ra** bā aghi-bāṭa³⁷ arkā kasai-le kuṭapiṭa **gari**. thaliyāko **rahecha**. **bhanyā** **eyastā** gaihra roga-le kāma garna nasakanyā **gari** thaliyākā rogī-lai kasai-le kuṭapiṭa **gari**. **jyāna** marecha bhanyā **eyakai** coṭa **mātrai** hānyāko bhayā pani tesai-le māryāko ṭhaharcha roga-le maryāko ṭhahardaina. mārnyā muḍinyā jāta bhayā aina-bamojima-ko amṣa sarbaswa gari dāmala garnu. kāṭinyā jāta bhayā **jyāna**-ko badalā **jyāna** kāti māri dinu. kāuṭinyā-ko **jyāna** maryāko rahenacha bhanyā. kuṭapiṭa-kā aina-bamojima-mā dobara baḍhāi **damda kaida**³⁸ garnu.

§38 kohi khatirā paṭhirā bhai auchyāna-mā parnyā **gari** thaliyākā rogī-lāi. kasai-le kuṭpiṭa **gari** **jyāna** maryo bhanyā **yeakai** coṭa **mātrai** hānyāko bhayā pani tesai-le māryāko

32. MsA, nouveau changement de main pour les articles 37-39.

33. Cf. ND.30a, s.v. *āū*, ‘Dysentery’.

34. ND.433b, ‘Gout, rheumatism’.

35. MsB, *dhauki* ? ND.324b, *dhamki*, ‘Threat, reproof ... °ko bethā asthma’ (convient au contexte).

36. MsA, *lāgī ra bā* !

37. MsA, *aghi| bāṭa*.

38. MsB, corrigé en petits caractères dans le texte.

ṭhaharcha roga-le maryāko ṭhahardaina. mārnyā muḍinyā jāta-lāi. aina-bamojima-ko amṣa sarbaswa garī dāmala garnu. kātīnyā jāta-lāi jyāna-ko badalā jyāna kāti māri dinu. kātīnyā-ko jyāna maryāko rahenacha bhanyā kuṭapiṭ-kā aīm aina-bamojima-mā dobara baḍhāi. daṇḍa kaida garnu.

[A361]

§39 kasai-lāi. aghi yeakā-le kuṭapiṭa garyāko rahecha kuṭyāko darda niko nabhai. tesai kuṭīnyā mānisa-lāi aghillā-le kuṭyākā 8 ghaḍi-pachi-dekhi 22 dina-bhītra-mā arkā kasai-le kuṭapiṭa garī kuṭīnyā mānisa marecha bhanyā aghi-bāṭa kuṭanyā-lāi³⁹ kuṭapiṭa garyā-samma-ko khata lāgcha. kuṭapiṭa-kā aina-bamojima daṇḍa sajaya kaida garnu. pachi-bāṭa kuṭanyā-lāi. jyāna māryāko bāṭa lāgcha. muḍinyā jāta bhayā aina-bamojima-ko amṣa sarbaswa garī dāmala garnu. kātīnyā jāta bhayō-lāi jyāna-ko badalā jyāna kāti māri dinu. jyāna maryāko rahenacha bhanyā kuṭapiṭa-kā aina-bamojima-mā dobara baḍhāi daṇḍa kaida garnu.

MsB

[B250]

§40 phalānā-le phalānā-lāi jyāna linā-kā-lāgi phalānu kuro garyo bhani karāuna āyo ra. robakāra gardā polyāko mātrai ṭhaharyo bhanyā jyāna-saṃbandha-kā kurā-mā polāhā-le kacaharī-mā kāgaja lekhi sahi-sameta hāli diyāko bhayā jyāna-saṃbadhi-kā polāhā-lāi lekhyākā aina-bamojima garnu. kāgaja lekhi sahi hālyāko rahenacha bedi karpan⁴⁰ pani paryāko rahenacha ra. yas kurā-mā kāyela garāuna saktina bhanyo bhanyā gāli garyāko ṭhaharcha testā-lāi jyāna-saṃmbaṇḍha-ko kuro bhayā 20 dāmala hunyā kurā bhayā 15 rupaiyā daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojim kaida garnu.

39. MsA, *kunyā-lāi* !

40. *bedi ne figure pas dans le ND. ; BNK.576b : aparādhī-kā goḍā-mā ṭhokne phalām-kā kallī jastā, sādhana, nel* « chaînes fixées aux jambes des criminels » ; *karpan*, cf. ND.78a, ‘The fee paid in a Nepāli court of law’ ; voir aussi *adālati-ko* §23.

Add. MsB jyāna mārā-ko.

§41 jyāna māryo bhaṁnyā muddā-mā aḍā gauḍā adālata amāla-mā pakri āi kāyela bhayākā mānis itācapali-mā āudā ijahāra lekhanyā dekhanyā jāṁnyā guhāi tesara-le lekhyāko jmāna-bamdi pramāṇa ra bābati-le bakyākā kurā-ko mukha milyo bhanyā ti guhāi tesara jhikāunu pardaina. bābati-lāi aina-bamojim garnu. guhāi tesara-le lekhyākā jamāna-bamdi pramāṇa-ko bihorā ra bābati-le bhanyāko kurā milena pharak paryo bhanyā. cāhinyā mānisa pramāṇa jhikāi robakāra gari jo thaharcha. aina-bamojim garnu.

66 bhabitabya-mā jyāna mārnyā-ko.

[A362] [B253]

§1 kasai-le 12 barkha-dekhi ubho-kā mānisa-lā^८ *kaṇḍhā*^१ *piṣṭhiyā*^२-mā *eyakai* *coṭa* *muḍaki*-le hā^३ndā ra labaṭā-le gālā-mā *eyakai* *coṭa* hāndā jyāna^४ marna gayo bhanyā bhabitabya ṭhaharcha. behak-mā jyāna māryā bābat mārnyā-ko aina-bamojīma-ko amṣa sarbaswa gari^५ cheādi dinu. aru *amga*-mā hānecha bhanyā bhabitabya ṭhahardaina^६. 12 barkha-dekhi tala-kā-lā^८. 1/2 coṭ hāta-le hā^३ndā maryāko *pani*^७ bhabitabya ṭhahardaina. brāhmaṇa-le bhayā aina-bamojima-ko amṣa sarbaswa gari dāmala garnu. aru jāta-le bhayā jyāna-ko badalā jyāna humcha.

§2 aghi pachi-ko jyū jamīna swāsni dhana māla caupāyā gaihra kehi kurā-ko pani āphu-sita jhaijhagarā ibi lāga kehi naparyākā mānisa-lā^८ rāta-kā bica-mā janāwara-haru kēchi ho bhani nacihni hāmīdā kasai-le mānisa māryo bhanyā bhora ṭhaharcha. hāmnyā-lā^८ khata bāta lāgdaina. tesa-bāṭa marnyā-ko kryā kharca 50 rupaiyā dilā^९ mārnyā-lā^८ 1 tirtha garā^{१०}. *aṇawala*-lā^८. 50 doyama-lā^८ 25 sima-lā^८ 10 cahāra-lā^८ 5 rupaiyā-kā dar-le godāna li bhora-mā jyāna māryā-bābat-ko prāyaścitta garā^{११} dinu.

§3 kasai-le paśū pamchi-lā^८ hāndā ra phalaphula-haru jhārdā ḍhumgā-le latīhi-le jhaṭārāo-le hā^३ndā arkā-lā^८ lāgyo ra-ji^{१२} jyū maryo bhanyā mārnyā-lā^८ kryā kharca hāmnyā-bāṭa 50 rupaiyā dilā^९ dinu. ghā māṭreai lāgyo bhanyā 10 rupaiyā *ghā*-kharca dilā^९ dinu. aru sajāya pardaina.

1. Cf. *kaṇḍho* / *kaṇḍo* ND.70a, ‘(vulgar) Buttock’ ; ce qui était du népali courant au milieu du 19ème siècle était devenu grossier au début du 20ème.

2. MsB, *piṭhiyā-mā*; un bon exemple de l’oblique ancien de *piṭhiū* (cf. ND.380b) ; MsA, *piṣṭhiyā* (cf. sk. *pṛṣṭhi-*).

3. MsA, effacé et remplacé en petits caractères.

4. MsA, *kāk.*, le texte est placé sous le paragraphe.

5. MsA, en petits caractères, au dessus de la ligne.

§4 jaṅgala-mā sikāra jādā bana-ko mr̥ga ho janāwara ho bhani tahakita nabujhi baṇduka kāḍha-le hāni mānisa marna gayo bhanyā marnyā-kā bhāṭi chorā-lāṭi kṛyā kharca mārnyā-bāṭa 50 rupaiyā dilāṭi dinu. jyū marna gayena ghāṭ māṭraai lāgyo bhanyā ghā lāgnyā-lāṭi 10 rupaiyā ghāū lāunyā-bāṭa ghā kharca dilāṭi dinu. aru sajāya lāgdaina.

§5 baṇduka tira hāṇḍā goli tira ṭapa khāyo māra hāṇḍā khukuri khuskyo tarawāra bhāci uchiṭṭi kasai-ko jyāna marna gayo bhanyā tesa-lāṭi khata lāgdaina. prāyaścitta garnu parcha-kṛyā kharca 50 rupaiyā tesai-bāṭa dilāṭi dinu. jyū marena bhanyā ghā kharca. 10 rupaiyā tesai-bāṭa dilāṭi dinu 5 rupaiyā godāna li dharmādhikāra-le patiyā dinu.

[A363]

§6 sahara-bhitra sahar-keā najika mānisa hiḍanyā ḍulanyā ṭhāu-mā mānisa⁶ nahaṭāī golī-ko ṭapa khānyā tajabīja narākhi hāṇḍā kasai-lāṭi. goli lāgi ghāū lāgyo bhanyā 50 rupaiyā ghāū puchāuni dilāṭi dinu. jyāna maryo bhanyā maryā 100 rupaiyā kṛyā kharca dilāṭi dinu. aru sajāya lāgdaina.

§7 kasai-le lognyā swāsni keṭā keṭi-haru kasai-lāṭi li kholā jaghāra tārdā tārnyā-kā bala-le napugi kholā-mā loṭi bagi kholo tārnyā-le thāmana nasaki mānīsa hāṭa hāli āga-dekhi khuski ladī bagī ḍubī maryo bhanyā tārnyā-lāṭi khata bāṭa lāgdaina. prāyaścitta pani pardaina.

[B254]

§8 kasai-le khorīyā⁷ lohasyā⁸ poldā sikāra kheldā ḍaḍhelo⁹ lāuḍḍā¹⁰ bana-mā mānisa. caupāyā nadekhi āgo lāyo tesai āgā-le

6. MsB, corrigé en petits caractères dans le texte.

7. ND.130b, s.v. *khorīyo*, ‘Land on which the trees have been felled and burnt and crops sown, but which has not yet been ploughed’.

8. *lohasyā*: cf. SNK.568a, s.v. *lohasye*: *jaṅgala phāṭi ṭhūṭā ukhelna bāki raheko bāṭho jamīn* « terre non encore cultivée après que la forêt a été abattue [et] où il reste à arracher les souches ».

9. MsB, *dadhelo* !

10. MsA, noter la confusion entre dentale et retroflexe, ici dans le morphème

mānisa caupāyā ḍaḍhi maryo bhanyā bhora ṭhaharcha- mānisa marecha bhanyā ḍaḍhelo lāunyā-bāṭa marnyā-kā kṛyā kharca 20 rupaiyā dilāṭi dinu. aru khata bāṭa lāgdaina.

§9 kasai-le kāṭyāko rukha ḍhali bhayo hāgā kāṭatā hāgā khasi bhayo¹¹ muḍhāo gīḍadā¹² muḍho ḍhali uchiṭti bhayo kāṭha ghicyāudā lāḍdāudā¹³ kāṭha-le mici bhayo rukha ḍhālādā kāṭha ghicyāudā khoriyā bāri jētādā jottā khaṇḍā bāṭo kulo banāudā ḍhumgo ḍallo laḍi kāṭha thāmana nasaki gharki laḍi mānisa-lāṭi lāgi mici jyū maryo bhanyā ra. caupāyā-lāṭi. lāgi mici maryo bhanyā bhabitabya ṭhaharcha laḍāunyā-lāṭi khata bāṭa lāgdaina. prāyaścitta garnu pani pardaina.

§10 kasai-le rukha muḍhā kāṭatā baṇcaro¹⁴ khukuri khurpā cupi khuski kasai-lāṭi lāgi jyū maryo bhanyā mārnyā-bāṭa marnyā-ko kṛyā kharca 20 rupaiyā dilāṭi prāyaścitta garāṭi dinu. ghāu māṭraai lāgyāko rahecha bhanyā ghāu kharca 5 rupaiyā dilāṭi dinu.

[A364]

§11¹⁵ nadī tardā laḍi bagī marnyā rukha bhīra chānā jhyāla-bāṭa loṭi marnyā sarpa caupāyā gaihra janāwara-le khāṭi tokī hāni mici marnyā bajra pari āgā bāruda-le poli marnyā ḍhumgā muḍhā reūkha pairā-le mici marnyā eyasto daibāgata pari marnyā ra. pāni nacalanyā jāta-bāṭa maryākā-bāhek aru pāni calanyā jāta-le jhukyāṭi. jahara bikha khuwāī¹⁶. bhīra gamgā chānā jhyāla-bāṭa ghacyāṭi hatiyāra calāṭi. marnyā cora-le kāṭi marnyā. kāṭinyā jāri-mā kāṭinyā inheru-ko. dāha-kṛyā garnāyā-lāṭi patiyā prāyaścitta garnu pardaina. estā-lāṭi. patiyā nagari dāha kṛyā garnu jānyāanau bhani damḍa garnyā-lāṭi damḍa gari

du participe présent.

11. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

12. ND.141b, s.v. *gīḍ*, ‘Log, block of wood’; *gīḍnu*, ‘To cut into pieces’.

13. MsA, encore une confusion entre occlusive dentale et rétroflexe.

14. MsB, *bhamro* !

15. MsB, le scribe principal a été relayé pour cet article, mais a repris la main pour le suivant.

16. MsB, *khuwāunyā*, forme surprenante dans une suite d’absolutifs.

liyāko bigo phirtā garāḥ di usai-le garyākā paṭak-bamojima
damḍa garnu haṭanā garī dāha kṛyā aṭkāunyā-lāḥ 5 rupaiyā
damḍa garnu rupaiyā natiryā aina-bamojiṁ kaida garnu.

§12 bana-kā cheu-mā ghara goṭha banāñūnyā-le āphnā ghara-
kā waripari ḍaḍhelā-ko bacāu hunyā garī sāpha garī rākhanu
ghara katyāro banāunyā-le saāphā¹⁷ garī rākhenacha ra. arkā-le
bana-mā lāyāko ḍaḍhelo ḥāḥ- ghara katyāro poli mānisa caupāyā
dhana māla- paryo bhani kohi karāuna āyo bhanyā bhora
ṭhaharcha- ḍaḍhelo¹⁸ lāunyā-bāṭa bekuphabānā¹⁹ 10 rupaiyā li
ghara- ḍaḍhanyā-lāi dilāi²⁰ dinu. aru bigo pani dinu pardaina.
khata pani lāgdaina. prāyaścitta pani pardaina.

*Add. MsB : bhabitabya jyāna mārnyā-ko*²¹.

[B+21]

§13 aba uprām̄ta jaṅgal-mā sikāra khelanyā-le gaiḍā kasai-le
namārnu. mārecha bhanyā gaiḍā mārnyā-lāi 50 rupaiyā damḍa
garnu. arkā-le māra bhamḍā māryāko ṭhaharyā ahrāunyā-lāi 25
mārnyā-lāi 25 rupaiyā damḍa garnu.

§14 jaṅgal-kā hāti-lāi goli-le hāmnyā-lāi 200 rupaiyā damḍa
garnu. arkā-le ahrāi hānyāko bhayā. ahrāunyā-lāi 100 hāmnyā-
lāi 100 rupaiyā damḍa garnu. gāu ghara-mā āi biddat garnyā ra
mānisa-lāi jakham garnyā hāti-lāi goli-le hāmnyā mārnyā-lāi
bāṭa lāgdaina.

[B+22]

§15 jaṅgal-kā bāgha bhālu badela mārnyā-lāi bāṭa lāgdaina.

17. Les deux termes sont perçus comme étant équivalents, cf. *sāpha*, ND.600a, ‘Clear, distinct ; frank’ et *saphā*, ND.586a, ‘Clean’.

18. MsB, *dadholo* !

19. Construction analogique sur le modèle de *jāribānā* ?

20. MsA, *dilā* !

21. Les articles de cet additif n’ont pas de rapport avec son titre puisqu’ils traitent, non des homicides involontaires, mais de la réglementation de la chasse (espèces protégées, réserves, etc.).

§16 hukuma-le ra sanada-le sikāra nakhelanu bhani baṇḍa bhayākā jaṅgal-mā sikhāra kheli mṛga cital jarāyo caugaḍā damsī gaihra-ko sikāra kheli mārnyā-lāi 5 rupaiyā damḍa garnu.

§17 hukuma-le ra sanada-le sikāra nakhelanu bhani baṇḍa bhayā-bāhek-kā jaṅgal-mā sikāra kheli mṛga cital jarāyo caugaḍā damsī gaihra mārnyā-lāi khata bāta lāgdaina.

§18 āphnu bāli khāna āyākā mṛga cital jarāyo caugaḍā damsī gaihra māryākā kurā-mā bāta lāgdaina.

§19 nepāla khāladā-bhitra-mā pālyākā²² bhāgi gayākā jarāyo mārnyā-lāi 70 rupaiyā lagunā cital mārnyā-lāi 20 rupaiyā mṛga mārnyā-lāi 10 rupaiyā damḍa garnu ḫherai janā mili māryākā rāhyāchan bhanyā mārnyā jati janā hun uti janā-bāṭa yahi bigo uṭhāi linu. mārdā-mā sāmela nabhayākā māsu-ko bilo²³ di khānyā-lāi damḍa pardaina.

22. Ceci montre que dans la seconde partie du 19ème siècle il n'y avait plus d'animaux sauvages dans la vallée de Kathmandu et qu'il était nécessaire d'en faire l'élevage (en vue des chasses royales ?).

23. Terme technique : « a share of the spoils of the chase » (ND.448b).

67 gobadha garnyā

[A368] [B256]

§1 jāni jāni gāī māryo bhanyā testā-lāī dāmala garnu.

§2 gāī-lāī kasai-le jāni jāni hatiyāra calāyo ra. jyū mareṇna bhanyā namāsinyā jāta-lāī aina-bamojima-ko us-ko amṣa sarbaswa gari chādi dinu. māsinyā jāta-lāī māsi dinu.

§3 kasai-le gāī pharkāudā chekatā thumndā ḫhumgā lat̄hi-le hāmndā goru suwārdā dāudā¹ dāī hāldā jottā bhabitabya pari maryo bhanyā testā bhora-kā-lāī. 1 rupaiyā daṇḍa garī prāyaścitta dinu.

§4 āphu-le gāī chekatā pharkāudā ḫhumgā-le dallā-le hāmndā kuṭhāu-mā lāgī gāī goru maryo bhanyā hāmnyā-le jāhera garna āyo bhanyā aina-bamojima 1 rupaiyā li nitismṛti garāī dinu {²} arkā-lāī tai-le māris bhani atto lāyo pachi āphai-le māryāko ṭhaharyo bhanyā testā-lāī 100 rupaiyā daṇḍa garnu. āphai kāla-le maryākā-lāī ama-kā-le māryo bhani polyo māryāko ṭhaharena riṣa-le polyāko ṭhaharyo bhanyā tesa-lāī 60 rupaiyā daṇḍa garī prāyaścitta garāī dinu rupaiyā natiryā kaida garnu.

§5 gāī māryāko dekhi jāhera garna āyena dabāī rākhyo bhanyā 50 rupaiyā jaribānā garnu.

§6 gāī-lāī hāmndā ragata kāḍhanyā-lāī 2// rupaiyā daṇḍa garnu. gāī bhaisi-ko godā bhāci diyo bhanyā dhani-lāī bigo para sārī 10 rupaiyā jaribānā garnu. tyo jakhaṇṇma bhayāko bastu jakhaṇṇma garnyā-lāī dinu. gāī khānyā jāta-le gāī-ko godā bhācyāko rahecha bhanyā testā-lāī gāī nadinu. gāī pani bigo pani dhani-ko humṇ cha.

§7 kasai-le bhora-bāheka jāni jāni gāī goru-lāī māryāko dekhatā gāī goru mārnyā-lāī māri diyo bhanyā tesa-lāī khata

1. ND.307b, s.v. *dāunu*, ‘To break in (bullocks)’.

2. MsA, *arkā-lāī dinu* rayé, mais encore lisible, le scribe a corrigé lui-même son erreur.

lāgdaina. bhora-mā gā̄ti goru mārnyā māniisa-lā̄ti kasai mānisa-le māryo bhanyā muḍinyā jāta-lāi dāmala garnu. kāṭinyā jāta-lā̄ti jyāna-ko badalā jyāna linu.

§8 gā̄ti goru-kā siñ kāṭanu paryā-mā siñ kāt̄atā³ khoryāda⁴ bhayā-mā khura pānā kāṭatā ghāu-kā kirā jhikatā dhudā khat̄irā-mā ra loṭi ṭhakkara lāgyākā piḍā bhayākā ṭhāu-mā⁵ phornu pardā dāmanu pardā-mā ragata jhikanu pardā gā̄ti-kā upakāra-nimitta-mā sabai-le garnu huṁncha upakāra garyākā kurā-mā khata bāta lāgdaina. aḍā adālata amāla-mā sādhanu pani pardaina.

[A369]

§9 gorkhā rāja-bhara muluka-mā gāi goru mārna bhani hatiyāra jhiki kasai-le kāṭana-lā̄ti tayāra bhayāko dekhyo bhanyā mārna hudaina namāra bhani manāhi garnu. uti gardā pani namāni āphnā sāmaāmnyāa-mā⁶ māryo bhanyā testā gēaubadha garnyā mānisa-lā̄ti usai dina usai belā-mā usai ṭhāu-mā kāti māri dīnyā-lā̄ti jyāna māryo bhamnyā khata bāta lāgdaina. gobadha garyāko usa belā-mā dekhēna pachi-bāṭa phalānā-le māryāko rahecha bhamnyā pattā lāgyo bhanyā testā-lā̄ti pakri nela ṭhoki adālata ṭhānā-mā puryā⁷ dinu.

[B257]

§10⁷ gorkhā rāja-bhara muluka-mā cāra barṇa chattisai jāta gaihra-le. eya kādasi-ko aṃka lekhiyākā dina. kṛṣṇajanmāṣṭami-ko dina. sśivarātri-ko dina. eyati-mā parāpūrba-dekhi cali āyāko. nagari nahunyā. pūjā guṭhi-mā balidāna garnā-bāheka. aru paśsu pañchi jalajamtu. gaihra jība kāṭamāra nagarnu. sthalasikāra. jalasikāra sthalasikāra pani nagarnu⁸. i lekhiyākā dina-mā.

3. MsA, confusion entre dentale et rétroflexe.

4. ND.30b, s.v. *khoryāt*, ‘A disease affecting the hoofs of animals, prob. foot and mouth disease’.

5. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

6. La lecture du MsA est la bonne (cf. ND.601a, s.v. *sāmūnne*); *sāmānya* du MsB n'a pas de sens dans le contexte.

7. MsA, changement de main.

8. MsB, *kāk*., le texte est inséré après le sceau final et suivi d'un autre sceau

caupāyā paśu paṃchi jalaja⁹ gaihra jyū mārnyā-lāi- jauna kuro māryāko cha- usai-kā mola-bamojima daṃḍa garnu. kāye¹⁰ alanāmā lekhiyākā jyū jānyā khata-kā sāidhuwā-ko- eyati lekhiyākā dina-mā jyū kaṭaunyā adālata ṭhānā-kā hākim-lāi 25 rupaiyā- daṃḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu. eyati dina-mā khānyā-le- bāsi māchā māsu- khānyā-lāi- khata bāta lāgdaina. nakhāyā- kara pani chaina.

MsB

§11 gāi goru mārnā-ko matalaba nagaryākā bālināli khāyo bhani dhapāunā-kā lāgi lāṭhā ḍhumgā laṭhi-le 2/4/5/7 paṭaka hāṃdā gāi goru marna gayā bhanyā bhabitabya ṭhaharcha bigo bharāi bigai-bamojima daṃḍa garnu.

§12⁹ bhabitabya pari gāi māryāko kasai-lāi nakahi dabāunyā ra. arkā-le bhabitabya pari gāi goru māryāko dekhi suni kasai-lāi nakahi dabāi bhāta pāni-mā bornyā borāunyā-lāi kāraṇī-le smet bhabitabya-ko patiyā pāunyā hunā-le estā-lāi janahi 20 rupaiyā daṃḍa gari patiyā garāi dinu. estā kurā-mā. esa-lāi eti daṃḍa garyā hāmi-lāi kyā holā bhani aina naheri. nabujhi amnāja-le daṃḍa garnyā amāli dwāryā gaihra-lāi. usa-le daṃḍa gari liyāko bigo jas-ko ho usai-lāi phirtā dilāi 10 rupaiyā daṃḍa garnu. bāta lāgnyā-lāi aina bhayākā-mā aina-bamojim aina nabhayākā kurā-mā. kausal-mā jāhera gari. aina gari diyā. usai aina-bamojim sādhaka gari diyā sādhaka-bamojim gari chīmnu¹⁰.

Add. MsB : gobadha-ko.

[B+22]

§13 goṭha-mā bādhyākā gāi goru-haru bāgha-le khāi bhayo. āgo lāgi bajra pari bhayo athabā aru bethā lāgi bā. bethā-roga

pour l'authentifier.

9. Changement de main dans le MsB.

10. Ce paragraphe semble trouver son origine dans la jurisprudence. Il rappelle aux juridictions locales qu'elles ont le devoir de se conformer au code quand celui-ci prévoit une sanction, sinon d'en référer au *kausal* pour que ce dernier prenne une décision.

kehi nalāgī akasmāt pari bādhyākā dāmalā-mā pari maryā bhanyā. bhabitabya ṭhaharcha. adālata amāla-bāṭa 2 ānā dastura li purji gari bhora-ko patiyā garāi dinu.

68 corī-ko.

[A374] [B259]

§1 pahile-ko ṭāpaṭipyā¹ cora rahecha kasai-ko māla cordā 4/5 thoka coryā-mā 1 thoka māla-ko dasi-mā kāyela bhayo bhanyā aru thoka māla liyāko chaina bhani aqīyo bhanyā testā cora-lāī cori lāunyā mānisa sāco rahecha coriyākai dina aru-haru-lāī merāo yati thoka māla coriyo bhani sunāyāko rahecha cora-le bhanyā eyaka thoka māla-dekhi aru liyāko chaina bhani aqīnyā cora-lāī habakāī dabakāī sodhapucha garnu. habakāudā dabakāudā phulyāudā pani kehi ṭhaharāuna sakiyena bhanyā śrī prāyamima ministara-sita sādhi jyū namarnyā gari korrā lāī² ṭhoki kerakāra garnu. korā³ lāudā-mā cora maryo bhanyā adalata ṭhānā amāla-kā dwāryā bicārī-lāī khata bāta lāgdaina.

§2 cori-ko bāta lāgī āyākā-lāī kerakāra gardā cori-ko sakhalakha pāīyo bā dasi pāīyo bhanyā ra. aghi-ko pani 1/2 paṭaka-ko cora rahecha bhanyā testā cora-lāī ra. behak-mā arkā-ko jyāna māryākā muddā-mā pakriyākā pakri āyākā-lāī sakhalakha-le bheṭāyāko rahecha bā guhāī tesara-bāṭa pani lakhasakha sakhalakha-kā bihorā-le bheṭāyāko rahecha bhanyā testā-lāī śrī prāima ministara-sāmga sādhī munāsiba māphika kuṭapīṭa gardā koḍrrā⁴ ṭhokatā tes-ko jyāna maryo bhanyā pani adalata ṭhānā-kā hākima ḍiṭṭhā bicārī-haru-lāī khata bāta lāgdaina.

1. Il n'est pas possible de distinguer entre *p* et *y* en deuxième position de ligature dans les mss ; l'édition KNM lit *ṭāpaṭippā* ; mais *ṭāpaṭipyā* correspond à *ṭāptipe* (ND.243a, 'Pilferer; novice in the art of stealing').

2. Dans le cas présent, *lāī* est l'absolutif de *lāumu* (« appliquer ») comme le montre la phrase suivante : *kor[r]ā lāudā-mā* « lors de l'application du fouet » ; le scribe du MsB a préféré *ṭhoknu* « frapper », qui évite toute ambiguïté.

3. MsA et MsB, *korā* (mais *korrā* dans la phrase précédente).

4. MsA, le scribe a toujours des difficultés pour distinguer les rétroflexes des dentales.

§3 dasi napā̄ti mereā̄ māla eyasai-le liyo ho⁵ bhani saṃkā-le kuṭapiṭa gari jyāna māryo bhanyā̄ mārānyā̄-lā̄ti jyāna-ko badalā jyāna linu.

§4 kasai-le dasi napā̄i cori-ko kuro polyo cori lāi māgnyā̄-le hoīa bhaṇḍai thiyanā̄ kāyeala bhayā̄ko thiyyena testai-mā polāhā maryo bhanyā̄ nisāba⁶ daiba-le chinyo cori-ko bīgo bharnu bharānu pardaina. adālata ṭhānā amāla kacahari-bāṭa cori lā̄ti māgnyā̄ cora ṭhahardaina nahernu chāḍi dinu.

[A375]

§5 aghi pani 1/2 pherā̄ cori garyā̄ko kāyelañāmā bhayā̄ko cha-pheri pani tesai-le cori garna jādā bādhana pakrana-ko ausara parena. āphnā̄ bhamdā̄ cora-ko jyādā̄ jora dekhātā bhaya-le cornyā̄ belā-mā sādhu-le cora-lā̄ti māryo bhanyā̄ khata bāta lāgdaina.

§6 dala bādhī hula garī bhittā̄o phori hatiyāra bādhī āhūnyā̄ paihle-ko hawas dośro hawas testā ghara corna āunyā̄ cora-lā̄ti māla-kā dhani-le hatiyāra lātho ḍhumgo gari⁷ hāni māryo bha nyā̄ testā̄-lā̄ti⁸ damḍa prāyaścitta pardaina. rājakhata pani lāgdaina.

[B260]

§7 12 barkha-mani-kā bālakha-le⁹ jatisukai paṭaka cori garyā̄ pani coriyā̄ko bigo jāhā̄ diyā̄ becyā̄ko cha jhiki dhani-bāṭa dasauda li bharā̄ti dinu. testā keṭā keṭi-sita rupaiyā̄ di māla linyā̄ko thaili bhusa humṇcha. testā keṭā keṭi-le cori lyāyakeā̄ māla bābu āmā dājyū jānakāra iṣṭamitra nātāgotā aru-le becyā̄ko

5. Les mss sont unanimes ; la forme surprenante *liyo ho* est suivie de *bhani* qui clôt un discours direct ; les rédacteurs ont-ils voulu opposer des formes populaires à leur langue policée ?

6. Pour *nisāpha*, cf. ND.351a, s.v. *nisāph* ⇒ *nisāp* ⇒ *nisā*.

7. Devons-nous comprendre « se faisant une arme d'un bâton [ou] d'une pierre » ? On attendrait alors *lātho ḍhumgo hatiyāra gari* ; à moins que *gari* n'ait le sens de « utilisant » (une arme, un bâton ou une pierre).

8. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

9. MsA, *bālakhaṭakha*, le scribe a lui-même corrigé son erreur.

rahecha bhanyā tinai-bāṭa kiṁnyā-kā thaili bharāi bigā-bamojima damḍa garnu. 12 barkha-dekhi mani-kā bālakha-lāṭi damḍa kaida kehi pardaina¹⁰.

§8 12 barkha-dekhi māthi 16 barkha-samma-kā mānisa-le 1 pherā cori garyā bigo bharāi bigai-bamojima dośrā paṭaka-ko cora bhayā pani bigo bharāṭi bigai-bamojima damḍa garnu teśrā paṭaka-ko cora-lāṭi bigo bharāi bigā-ko dobara. damḍa garnu-cauthā paṭaka-kāo eyastā cora-lāṭi bigo bharāi 3 barkha pācau paṭaka-kā-lāi bigo bharāi 6 barkha kaida garnu. chaitā paṭaka-ko cora-lāi bigo bharāṭi 12 barkha kaida garnu¹¹. eyastai riṭa-kā sāta paṭaka-dekhi ubho-kā cora-lāṭi bigo bharāi aina-bamojima-ko aṃṣa sarbaswa gari dāmala garnu.

§9 arkā-ko dhana māla anna caupāyā jinṭisa gaihra cornyā pahilā paṭaka-kā cor-lāṭi jas-ko māla coriyāko cha tasus-ko bigo bharāṭi bigā barābara damḍa garnu. bigo bharna sakena damḍa pani tirna sakena bhanyā bigeā-ko ra damḍa-kā rupaiyā-mā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaida garī chāḍi dinu.

[A376]

§10 dinarāta-kā bica-mā¹² āphnā ghara-bhitra pasi cornyā āgamā lāyākā gahanā jabarajasti garī chināunyā eya kalāsa bana-kā bica-mā nagada jinṭisa-kā bhāri gaihra ḥi jādā ḫākā mārnyā luṭapīṭa garnyā cora-lāṭi māla-kā dhani-le pakranā-ko bala napugī hatiyāra calāṭi cora-ko jyāna māryo bhanyā tesa belā-mā cora kāṭanyā sādhū-lāṭi khata-bāṭa lāgdaina.

§11 16 barkha-dekhi-māthi-kā cora-le prathama paṭaka coros tapani nāka-ko loti kāna-ko loti cuḍāli lāṭhā-le kuṭi kuṭapiṭ ragatapakṣa garī nīlo ḫāma basāṭi kuṭi jyū namaros¹³ tapanī

10. Cet article dans le MsA était à l'origine plus long ; la fin de cette ligne ainsi que la ligne suivante ont été grattées et sont illisibles.

11. Pour que texte soit intelligible, il semble nécessaire de comprendre que paṭaka désigne le nombre des délits et non celui des condamnations.

12. Cette expression ne semble pas signifier « au milieu du jour ou de la nuit », mais « en pleine nuit » et correspond au premier cas d'une série de vols aggravés.

13. MsB, maros tapani ; il s'agit d'une erreur évidente du scribe non relevée

cori garnyā-le thorai māla coros- bādherai māla coros testā cora-lāī bigo bharāī 6 barkha kaida garnu. kaida-bāṭa chuṭi eyahi rīta-le cornyā khunī cora ṭhaharnā-le eyastā dośrā paṭaka-dekhi-kā cora-lāī. aina-bamojima aṇṣa sarbaswa garī dāmala garnu.

§12 pailā paṭaka-kā cora-lāī bigo bharāī ~~ra~~ bigā-bamojima-kā rupaiyā diyā rupaiyā li chāḍi dinu. diyena bhanyā bigo ra jaribānā-kā rupaiyā-ko jāmmā garī maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kāṭti hoi nasakinjyāla kaida garī myāda pugyā-pachi choḍī dinu.¹⁴

[A377] [B261]

§13 16 barkha-dekhi māthi-kā cora-le gāro pani naphornyā tālacā sāco pani nakholanyā chānā jhyāla-bāṭa pani napasnyā dinarātā-kā ~~bikhe~~ ~~bikhaya-mā~~ ghara-bhitra pani napasnyā ghāṭabāṭa goṭha-mā 20 rupaiyā dekhi mani-kā nagada jinisa bāhira pherā rākhya-kā sukāyākā kapaḍā lugā cornyā bhedā bākhrā hāsa kukhurā-gaihra paśupaeḥkṣi ~~ra~~ bana-mā carhna lagyākā caupāyā gaihra cornyā pailā paṭaka¹⁵-kā cora-lāī coryākā māla-ko bigo bharnā gari li bigai barābara daṇḍa garnu. eyahi rīta-kā dośrā paṭaka-kā cora-lāī bigo bharāī bigā-ko dobara daṇḍa garnu. yahi rīta-kā teśrā paṭaka-kā cora-lāī bigo bharāī bigā-ko tebara daṇḍa garnu. eyahi rīta-kā cauthā paṭaka-kā cora-lāī 3 barkha kaida garnu. kaida-bāṭa chuṭyā-pachi pheri pani eyahi rīta-le ~~cauthā~~¹⁶ pācau paṭaka coryo bhanyā 6 barkha kaida garnu. kaida-bāṭa chuṭi pheri pani eyahi rīta-le chaiṭā paṭaka coryo bhanyā 12 barkha kaida garnu. sātau paṭaka coryo bhanyā dāmala garnu. yo cora thorai māla-ko ṭāpaṭipā ṭhaharcha. eyastā bāhira pherā ṭāpaṭipā garī cornyā-le eyakāpaṭaka-mā 20 rupaiyā-dekhi ghaṭi-ko māla dherai pherā

par le relecteur du manuscrit.

14. MsA, le §18, dont la numérotation a été refaite en noir, figure à la suite du §12.

15. MsA, *paṭak paṭak*; la répétition n'avait pas de sens.

16. Faute d'inattention du scribe du MsA ou de l'auteur du texte ? Elle est rectifiée dans le MsB.

corecha ra. pakri bigo jmā gardā 20 rupaiyā-dekhi baḍhatā ṭhaharna gayo bhanyā pani paṭaka paṭaka-ko jmā gardā baḍhana gayāko hisāba nagarnu. eyakāpaṭak-mā 20 rupaiyā-dekhi ghaṭi mātrai coryāko rahecha bhanyā ṭapaṭipyā cora ṭhaharnā-le eyasto cora jati paṭaka kāyelanāmā bhayāko cha. uti paṭaka-ko mātra ṭhaharcha. paṭaka paṭaka-ko ṭhahardaina. 20 rupaiyā-dekhi baḍhatā-ko jmā-ko coryāko bhayā kāyelnāmā-ko hisāba hudaina. jati pherā coryāko cha uti paṭaka-ko ṭhaharcha eyasai aīna-bamojima sajāya garnu.

§14 16 barkha-dekhi māthi-kā cora-le gāro phbhittā¹⁷ phornyā ḫhokā tālacā kholi ghara-bhitra-ko māla cornyā chānā jhyālā ḫhokā-bhitra pasi ghara pasala-ko māla cornyā eyastā pailhā paṭaka-kā cor-lāī bigo bharāī bigai-bamojima damḍa garnu. bigo ra damḍa-kā rupaiyā tircha bhanyā li chāḍi dinu. tirna sakena bhanyā bigo ra damḍa-kā rupaiyā-mā kaida garnu. eyahi rita-kā dośrā paṭaka-kā cora-lāī bigo bharāī bigā-kāo dobara damḍa garī maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le¹⁸ kaida garnu. myāda-kā rupaiyā maihnā-kā 10 rupaiyā-kā dar-le diyā pani nalinu. eyahi rita-sita teśrā paṭaka coryo bhanyā 6 barkha kaida garnu. cauthā paṭaka-kā-lāī 9 barkha kaida garnu. pāīcau paṭaka cornyā-lāī 12 barkha kaida garnu. eyastā cora-le chaiṭā paṭaka coryo bhanyā sarbaswa gari li dāmala garnu eyastā riṭa-kā cora-le eyakai rāt-mā coros tapani paṭak paṭak garī coros tapani¹⁹ jati paṭaka ghara pasala coryāko cha. uti paṭaka-kāo cora ṭhaharcha coryāko hisāba gari uti sajāya garnu.

17. MsA, *phittā*. Si ce terme est connu des lexiques (cf. ND.405b, s.v. *phitā*, ‘Strap, tape, lace, ribbon, braid’), ces sens ne conviennent pas dans le contexte. On le retrouve, associé encore à *gāro*, au §61 (cf. *infra* n. 90), mais dans le MsB cette fois, ce qui, à moins d’une improbable coïncidence, semble exclure une erreur d’un scribe. Il semble donc qu’à partir de l’association de mots pratiquement synonymes comme *gāro* (ND.141a, ‘Mortar, wall’) et *bhitto* (*ibid.*477a, ‘Wall’) on aboutisse au remplacement du second par un terme qui en est l’écho.

18. MsA, *dadar-le* !

19. MsB, *kāk*, le texte est inséré avant le sceau final.

[A378]

§15 eyakai cora-le bāhira pherā-ko māla tāpaṭipa gari coryāko pani rahecha- ghara-bhitra pasi-kana pani corecha bhanyā eyakai kāyelanāmā bhayāko bhayā pani 2/3 kāyelanāmā bhayāko bhayā pani testā cora-lāīi ghara-bhitra pasi coryākāo aina ra tāpaṭipyā cora-ko aina heri duwai kurā-ko *kaida-ko hisāba garī*²⁰ kaida garnu.

[B262]

§16 bāhira pherā khalā²¹ āgana²²-mā rākhyā sukāyākā ra. kuniñū²³ lāīi rākhyāko dhāna gahum²⁴ gaihra amna ra. parāla cornyā cora-lāīi bigo bharāīi bigeā-ko dobara damda garnu. kheta bāri-ko amna ra phala gaihra cornyā-lāīi- bigo bharāīi bigā-ko tebara damda garnu. jāgiryā manisa-le coryāko bhayā bigo bharāīi jāgiira khosi dinu. jāgiira khosiyā-pachi damda kaida hudaina.

§17 aphima bhāāga dhatura jāiphala²⁵ jāīipatri²⁶ birau²⁷ mājuma²⁸ madirā²⁹ gaihra lāgu ciīja nasā khuwāī gaphalata²⁹ pārī kasai-le kasai-ko dhana cori liyo bhanyā jas-ko dhana ho tesa dhana-ko dasauda li dhana-kā dhani-ko bigo phirtā garāī testā matalaba dinyā ra. nasā khuwāī cori laijānyā-ko aina-bamojīma amṣa sarbaswa garī 6 barkha kaida garnu. qabal dīyā pani nalinu nasā khuwāī corna pāyena bhanyā 2 barkha

20. MsA, texte original effacé et remplacé.

21. ND.17a, ‘Threshing floor’.

22. ND.31a, s.v. āgan renvoie à 33a, āñan, ‘Courtyard’.

23. ND.98a, s.v. kunyū (obl. kunyā), ‘A large heap of grain or straw, stack of hay’.

24. Nepālī Nighaṇṭuh (635) : *Myristica Fragrans*.

25. Nepālī Nighaṇṭuh (634) : *Myristica Malabarica*.

26. Le terme ne figure pas dans le ND. BNK.566a s.v. biraū : *aphīma-ko dānā* « une graine de pavot » ; Nepālī Nighaṇṭuh (738) : *Papaver Rhoeas*.

27. ND.501a, s.v. mājuphal or mājumphal, ‘A particular kind of drug, gall-nut’; Nepālī Nighaṇṭuh (263) : *Quercus Infectoria*.

28. Terme noble (ou « scientifique ») pour désigner l’alcool.

29. Le mot ne figure pas dans le ND ; BNK.108b : *galatī, bhūl cūk* « erreur, sottise » ; SNK.131a, id.

kaida garnu. myāda-kā rupaiyā diyā linu. swāsni mānisa rahicha bhanyā coryāko bigo bharāī. bigai-bamojima dām̄da gari³⁰ 3 barkha kaida garnu nasā khuwāt̄cha corna bhanyā pāt̄ina bhanyā 1// barkha kaida garnu. rupaiyā tiryā li chādi dinu.

[A379]

§18³¹ *eya_* ut̄ai cora-le ḍherai janā-ko māla coryāko rahecha cora pakriyā-pachi tes-kā ghara-ko tāyadāta gari niskyākā-māla-mā jas-ko jas-ko ṭhaharcha cihni pattā lāuna sakyāko unai unai-lāī saupāī dinu. nagada ra. aru pattā *nalāgyākāo*³² māla-mā jas-le cora pakri lyāyāko cha us-ko bigo bharnā nabhai aru kasai-le pāudainan. pakri lyāunyā-ko bigo bharnā gari bāki rahyākā dhana māla-mā jasa jas-ko māla coriyāko cha cora-lāī kāyeama gari³³ sakyāko aru-lāī aina-bamoji~~ma~~³⁴ us-kā am̄sa-mā dāmāsahi garāī dinu. cora-kā ghara-bāṭa bigo uṭhena bhanyā cor-ko myāda ra. bigā-mā *aina-bamojima*³⁵ kaida garnu. bigo bharāī cor-ko dhana bāki rahana gayo bhanyā aina-bamojima cor-ko sarbaswa gari linu³⁶. cora-ko matiyāra jahānai rahyāchan bhanyā 12 barkha mani-kā bālakha-haru-ko am̄sa ra chorī-ko bihā-kharca-bāheka aru sabai-ko sarbaswa gari linu. cora pakri kerda³⁷ hāmro māla eyati coriyāko cha bhani sāmela bhai sābita garnyā-haru-lāī dāmāsahi-kā bhāga gari dilāī dinu. adālata amāla ṭhānā-bāṭa dām̄da gari sakyā-pachi *pachi mero*³⁸ pani coryāko ho bhani sāmela nahunyā-le pāudainan.

§19 ḍherai janā-le mato gari arkā-ko ghar corna bhani gai-testai-mā kasai-le dhana māla uṭhāī laigayā kasai-le sāgai sita matalaba nagari mānisa māryo bhanyā mārdā-mā jati janā bhai mānisa māryākā chan chekanyā samāunyā hām~~nyā~~³⁹ māra

30. MsA, cf. supra n. 14.

31. MsB, corrigé en petits caractères.

32. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

33. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

34. MsA, le scribe avait répété deux fois *cor-ko sarbaswa gari linu*, il a recouvert d'encre la seconde instance.

35. ND.104b, *kernu*, ‘To cross out’ (cf. *kerakāra*, ‘Cross examination’).

36. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

37. Sic MsA !

bhañnyā-lā̄i jyāna-ko badalā jyāna linu. mānisa mārnā-ko matalaba-mā napasyākā sāgī-haru-le mānīsa māryāko thāhā pā̄i. dabāunyā-haru-ko aina-bamojima-ko amṣa sarbaswa gari 6/6 barkha kaida garnu. ghā mātrai lāyāko thāhā pā̄i dabāyāko rahecha bhanyā 3 barkha kaida garnu. myāda-kā rupaiyā ḍabala dīyā pani nalinu. swāsni mānisa-le dabāyāko rahecha bhanyā eyasai-ko ādhi ādhi-kā dar-le kaida garnu. swāsni-kā myāda-kā rupaiyā tiryā li chādi dinu.

[B263]

§20 pā̄aca janā-dekhi māthi-kā jamāta bhai ghara bhittā phori cornyā jabarajasti gari luṭapita garnyā jabarajasti karaṇi linyā eyastā cora ḍāku-haru-mā mukhya mukhya-ko ra karaṇi linyā-ko jyāna namāryāko³⁸ bhayā pani eyastā-ko jyū kāti dinu. ina-kā phauja-kā aru-haru-mā doyama-lā̄i sarbaswa gari dāmala garnu. sima-lā̄i 12 barkha kaida garnu. cāhāra-lā̄i 6 barkha kaida garnu. cāhāra-dekhi mani-kā-lā̄i birā̄ā heri sarbaswa garnā-lā̄i³⁹ sarbaswa garnu. daṇḍa garnā-lā̄i daṇḍa garnu.

§21 2/4 janā cor-le kasai-keā dhana māla coryāchan tinai cora-madhye-mā kohi bhāgi gayāchan kohī pakriyā bhanyā testā-mā coriyākā māla-ko bigo bharāunu pardā pakriyāko cora-bāṭa dāmāsahi-kā dara-le. ṭhaharyā-bamojima us-kā phāṭa-mā lāgyāko bigo bharāunu kaida ra daṇḍa gardā jati jmā coriyāko cha. sabai cora-lā̄i usai usai bigā-bamojima janahi daṇḍa ra kaida garnu kaida ra daṇḍa-mā dāmāsahi hudaina bhāgnyā cora jaihle phelā parcha. usa-lā̄i usai dina. aina-bamojima garnu. bhāgnyā cāhi cor-kā phāṭa-ko bigo pahile pakrinyā-le tirnu pardaina. sabai cora pakriyā bhanyā pani dāmāsahi-kai dara-le bigo bharāunu daṇḍa ra kaida janahi jmā-bamojima garnu.

[A380]

§22 dui janā mātrai pardesa gayākā rahyāchan. duī janā-mā 1 janā-keā jyāna māri eyakalai pharki āyecha ra. hāmi 2 janā sāamga pardesa gayākā heau sagi-le malā̄i dagā gari mārna

38. MsB, *na* omis ; erreur du scribe, cf. *supra* n. 13.

39. Infinitif passif, cf. 37.6, etc.

lāgdā. mai-le āphnu jyū dhan bacāunā-kā-lāgi māryāko ho bhamna āyo sāchi kohi rahyānachan bhanyā 2 janā-kā aghi-ko jhagarā ibi pani paryāko rahanacha bhanyā duwai janā-kā gāu ghara-kā mānisa rākhi aghi-ko pani 1/2 paṭaka-ko cora rahecha bhanyā pani kāṭanyā-lā̄i. khata lāgdaina- aghi-ko cora pani rahanacha mārnā-mā sāchi guhā̄i pani kohi rahyānachan aghi pachi-ko kehi kurā-ko ibi jhagarā pani rahanacha bhanyā ra tālacā kholyāko gāro bhittā *dhokā phoryāko*⁴⁰ pani rahanacha bhanyā testā-lā̄i ma-lāi mārna lāgdā mai-le māryāko ho bhamna āphai bhamna āyāko hunā-le cāra barṇa chattisai jāta gaihra-lā̄i. aina-bamojima-ko amṣa sarbaswa gari dāmala garnu. mārnyā-le jāhera garena khoji gardā aru-bāṭa jāhera bhayechā bhanyā. 1/2 coṭa-ko cora ho ra. mai-le māryāko ho bhamnyā kurā-le chuṭti pāudaina- jyāna-ko badalā jyāna humcha.

§23 hu^mkuma marji ājñā-bāheka. āphnā khusī-le tīrtha garna ra bepāra-lāi jānyā hāmrā muluka-kā mānisa-haru kasai-le sibānā laṭṭhā pāra- bhoṭa madhesa birānā muluk-mā gai bijā̄i biddat corī gari wāhā-bāṭa sajāya bhayāko bhayā pani sajā̄ya nabhai usai āyāko bhayā pani usai muluka-bāṭa phirādi āyānan bhanyā tesa mānisa-lā̄i. usai bāṭa-mā pheri nāhā-bāṭa daṇḍa sajāya nagarnu. cori jyāna mārī khuna gari āyāko rahecha ra. usa muluka-bāṭa māgī paṭhāyā bhanyā sarkāra-mā sādhi ahada-bamojima garnu. bhāṭa pānī-bāheka hunyā kuro garī āyāko bhayā bhāṭa pāni bāheka gari dinu daṇḍa sajāya nagarnu.

[B264]

§24 choṭā baḍā jāgīradāra gaihra-le eyaka mohora-dekhi ubho āphnā jāgīra-le khāmyākā⁴¹ jmā-sam̄ma-ko corī garyā-mā bigo bharā̄i. jāgīra khosi coryā-bābata bālī-smeta japhata gari linu daṇḍa pardaina. āphnā jāgīra-bhaṇḍā baḍhatā-ko jammā coryāko bhayā- bigo bharāi daṇḍa-mā us-kāo jāgīra-le khāmyā-sam̄ma-ko jāgīra japhata gari linu. jāgīra-le napugyāko

40. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères ; *ko* ajouté dans la marge gauche.

41. ND.21a, *khāmnu*, ‘To cover, include’.

dam̄da us-kā ghara gharānā-bāṭa linu. tirna sakena bhanyā aina-bamojima kaida garnu.

[A381]

§25 sarkāriyā bahi bujhāī phārkhatā linu parnyā mānisa-le āphnā jimmā-ko māla māsecha bahi bujhādā bujhāuna sakena usai-le māsyāko ṭhaharyo bhanyā māsiyāko bigo ra jati barkha jati maihnā bhayāko cha- aina-bamojima-ko dasauda byāja li sayakarā 2// rupaiyā-kā dar-le jarībānā-smet gari li chādi dinu. māsyāko jmā bujhāuna sakena bhanyā risālā⁴² dākhila bhayāko sarkāriyā tahabīla māsyā-bābat kāṭinyā jāta-lāī jyū kāti māri dinu. muḍinyā jāta-lāī aina-bamojima sarbaswa garī li⁴³ dāmala garnu.

§26 jāgiradāra umarāu lagāyācta sipāhi pipā khalāsi-taka kasai-le sarkāriyā māla asabāpba⁴⁴ āphu-le paharā bastā jimmā liyāko māla cori garyo bhanyā kāṭinyā jāta-lāī kāti māri dinu. muḍinyā jāta-lāī sarbaswa garī dāmala garnu.

§27a⁴⁵ palṭanīyā cāda⁴⁶ todā⁴⁷ tānābānā⁴⁸ lāyā-mā kapālai-bāṭa cornyā ra. rākhyākā ṭhāu-bāṭa cornyā-lāī bigo bharnā garāī 6 barkha kaida garnu bigo bharnā garena bhanyā bigā-bābat pani mailhnā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le 6 bharkha-dekhi-bāhek pheri

42. MsA, MsB : *risāl* (Bhargava 935 b, ‘A government tax’); KNM : *māla*.

43. MsA, ajouté en petits caractères en fin de ligne et début de la ligne suivante.

44. Cf. ND.29a, s.v. *asbāb*, ‘Baggage, equipment (lw. Hindi)’.

45. MsA seul.

46. ND.170b, s.v. *cād*, ‘Moon; — (mil.) target’, ne convient pas. Bhargava 334b, ‘A crescent shaped ornament...’ convient mieux au contexte. Cf. SNK.171a : *pagarī-mā jaṭera pahirine sarakāriyā darjā-ko sūcak mūrtivāla sun cādī ādi-ko pāto* : « une lame, d’or, d’argent, etc., de forme [particulière], portée agrafée au turban et qui indique le rang officiel [de celui qui l’arbore] ».

47. ND.291a, ‘A leather money-bag filled with rupees’. Ce sens ne convient pas ; il figure aussi dans SNK, mais après une définition qui satisfait mieux au présent contexte : *jāgiradāra-kā pagarī-ko varipari kināra-mā jaṭieko suna-cādī-ko sikrī ba tāra-ko gherā* « une chaîne ou un fil d’or ou d’argent incrustée autour de la bordure du turban d’un officier. »

48. ND.279a, ‘Apparatus, implements;... — full dress (of officers)’.

kaida garī myāda ra bigā-ko hisāba puryāī chođi dinu estā coralē ɏabal diyā pani nalinu.

§27b palṭaniñā cāda mātrai hawas bā tođā mātrai hawas athabā cāda tođā duwai thoka hawas kasai-le lāyākai-mā coros bā rākhyākā ɬhāu-bāta coros yastā cora-lāi bigo bharāi hirā mānika pamnā pušparāja gaihra jađāu-ko cornyā-lāi 10 barkha suna-ko cornyā-lāi 8 barkha cādi-ko cornyā-lāi 6 barkha kaida garnu. yakai pherā ai⁴⁹ jađāu gaihra-ko pani sunā-ko pani *coryāko bhayā jađāu-ko cornyā-lai lekhyā-bamojim kaida garnu. sunā-ko pani*⁵⁰ cādi-ko pani corecha bhanyā. suna-ko cornyā-lāi lekhyā-bamojima kaida garnu. myāda-ko ɏabal diyā pani nalinu.

§28 jāgīradāra-le āphu-le lāyākā cāda tođā āphu-le gālyāko rahecha bhanyā bigo uṭhāi bigā-ko 5 khamđa⁵¹ bađhatā dađđa gari li tānābānā cyāti bāli pani lilāma gari linu. aru kasai-lāi lagāi galāyechā bhanyā galāunyā-lāi eyasai-bamojima garnu cāda tođā ho bhani jāni jāni gāli dinyā-lāi pani gāli diyākā bigā-ko 5 khamđa bađhatā dađđa garnu. thāhā napāi gālanyā-lāi khata lāgdaina rupaiyā natiryā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le kaida garnu.

[B265]

§29 lađāñi-mā jādā bhāri bokāi laigyākā bhariyā-le bhāri cori bhāri chođi bhāgyo bhanyā māsinyā jāta-lāi māsi dhani-bāta dasauda li saupi dinu. namāsinyā jāta rahecha bhanyā bigo bharāi 2 barkha kaida-garnu. myāda-kā rupaiyā diyā li chāđi dinu.

[A382]

§30 sarkāra-kā sawāri sikāra-mā ra. aru sarkāriyā gaihra kāja-mā jādā bhāri bokāi laigyākā bādhā-le bhāri phāli bā bhāri li

49. Pour *aijan* = idem.

50. MsB, *kāk.*, ajouté à la fin du paragraphe avant le sceau final.

51. MsA, graphie ḷ, mais notation habituelle Ḳ pour le même terme dans la suite du paragraphe.

bhāgos testā bādhā-lāi māsi adālata-bāṭa dasauda li bādhā-kā dhani-lāī saupi dinu.

§31 mahājana-kā bhārī ra aru musāphera gaihra-le bhariyā tulyāī laigayākā bhariyā-le⁵² bhārī māl coryo tīpi bhāgyo bhanyā testā cora bhariyā-lāī bigo bharāī bigā-ko dobara damḍa garnu. damḍa-kā rupaiyā tirna sakena bhanyā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le kaida garnu.

§32 āphnā nātāgotra cākara-le jyū namārī āphnu dhana māla cori garyo dhani-le āphnu dhana māla khojamela gari liyo adālata amāla-mā phirāda garna āyānan. cora-lāī chāḍi diyā bhanyā tyo cora adālata amāla-bāṭa pakrana hudaina.

§33 āphnā nātāgotra cākara-le cori garyo ra adālata amāla-mā phiryāda garyo adālata amāla-bāṭa cora pakri dhana-māla khoji sakyā-pachi cora-lāī chāḍi deu bhanyā choḍidaina aina-bamojima adālata amāla-bāṭa cora-ko sajāya garnu.

§34 kasai-le cori garyo ra. dhani-le āphnā ghar-mā coryāko pattā pāī adālata thānā amāla-mā nalagi ghara-mā choḍi diyāko rahecha bhanyā pachi tesai cora-le arkā thāu cori garecha ra pakri kerakāra⁵³ gardā aghi cori garyāko kuro-smet⁵⁴ paryāo bhanyā adālata thānā amāla-mā napari dhani-le āphnu māla māyāmārī bā- dhana li choḍos dhani-le chāḍyākā kurā-mā aghi-ko-smeta⁵⁵ cora ho bhani pakrana hudaina aghi āphnā ghara-bāṭa- chāḍyāko hunā-le ra. adā gaudā adālata amāla-mā nasaupyāko hunā-le aghi-ko cora thahardaina. coryākā māla-ko tamasuka garāyāko rahecha ra- rupaiyā diyena bhani karāuna āyā cori-ko kuro thahardaina. sāhu-rinī-kā rita-le dilāi dinu.

[A383]

§35 arkā-lāī cori lāyā-pachi purpakṣa gardā coryāko thaharena bhanyā cori lāyākā bigā-bamojima damḍa garnu. damḍa-kā

52. MsA, *kāk.*, texte inséré avant le sceau final.

53. MsA, *kerakārara* !

54. Noter l'emploi de *smet* sans que le terme qui précède soit à l'oblique.

55. Ici encore, *smet* sans oblique.

rupaiyā tirna sakena bhanyā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā hisāba-le kaida garnu myāda-kā rupaiyā diyā linu.

[B266]

§36 gāro phori ḍhokā kholi chānā jhyāla-bāṭa corna bhani bhitra pasyo māla corna napā̄⁵⁵ pakrīyo bhanyā testē⁵⁶ pailā-paṭaka-ko rahecha bhanyā 1 barkha kaida garnu- myāda-kā rupaiyā linu.

§37 cora ho samāti deu bhani guhāra māgdā guhāra gayenan bhanyā māniṣa herī ^{aṇawal-lā̄} 12// doyama-lā̄⁵⁷ 10 sīma-lā̄⁵⁸ 7// cahāra-lā̄⁵⁹ 5 rupaiyā-kā dar-le daṇḍa garnu- rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§38 pāni nacalanyā ra- chiṭo hālanu parnyā jāta-le- pāni calanyā cokhā jāta-kā gharā pasala-mā bhitra pasi pailē paṭaka coryo bhanyā kāyelanāmā⁵⁶ garā̄⁵⁷ coriyāko bigo bharā̄⁵⁸ māsi dinu. jāḍa nasā khā̄ behos bhayā-mā ra bauhlāyā-mā pasyāko rahecha bhanyā chuta lāgnā cīja-samṝma-ko bigo bharā̄⁵⁹ 5 rupaiyā daṇḍa garnu. rupaiyā tirna nasakyā⁵⁷ 1 maihnā kaida garī chāḍi dī̄nu.

§39kh⁵⁸ 12 barkha-dekhi māthi-kā bibāha nagaryāki swāsni māniṣa māita basyāki-le arkā-kā chorā chorī corī laigī bhanyā namāsinyā jāta ho bhanyā us-kā bābu-le dinu parnyā bihākharca dāijo sarbaswa garnu māsinyā jāta ho bhanyā māsi dinu.

§40kh⁵⁹ 39kh⁶⁰ kasai-kā chorā chorī cornyā ra matalaba dīnyā lognyā swāsni māniṣa jaśs-le corī laijāṁcha swāsni māni-

56. MsA, la ligne originale a été effacée et remplacée par une main qui semble correspondre à celle qui a rédigé la fin du chapitre précédent.

57. Équivalent de *sakena bhanyā* (« s'il est incapable de ») quant au sens mais tournure inhabituelle dans le code.

58. Sur le MsA, le numéro de cet article a été effacé et remplacé par *khāreja* « abrogé ». Il n'est pas reproduit sur le MsB.

59. MsA, le numéro du paragraphe a été effacé et remplacé par la mention *khāreja* « abrogé », comme au §39, mais il est, cette fois, reproduit sur le MsB, où il est aussi noté comme annulé (cf. note suivante).

60. MsB, paragraphe dont le numéro et les sceaux ont été effacés ; la mention *khāreja* figure en marge. Les articles qui suivent dans le chapitre ont été

ko sarbaswa nagarnu bha^{hī}nyā aina lekhiyāko cha tapani jyū coryā-bābata⁺ lognyā swāsni ja^s-le cori laigayāko cha testā māsinyā jāta-lāⁱ māsi dinu namāsinyā jāta-lāⁱ aina-bamojima sarbaswa gariⁱ lognyā mānisa rahecha bhanyā 3 barkha kaida garnu⁺ swāsni mānisa-le rahecha bhanyā 1// barkha kaida garnu⁺ us-kā iṣṭamitra⁺-haru-le myāda-kā rupaiyā tirchan bhanyā li chādi dinu. chorā chorī coryāko thāhā pāⁱ⁺ dabāunyā-lāⁱ 50 rupaiyā damḍa garnu. chorā chorī jas-kā hu^{hī} usunai-lāⁱ sapurta gariⁱ dinu.

§39⁶¹ arkā-kā chorā chorī cornyā ra. cornā-ko matalaba dinyā māsinyā jāta-kā lognyā swāsni mānisa-lāⁱ māsi dinu. namāsinyā jāta-le bhayā lognyā mānisa⁺-lāⁱ aina-bamojima-ko amṣa sarbaswa gari 3 barkha kaida garnu. swāsni mānisa bhayā sarbaswa nagariⁱ 3 barkha kaida garnu inheru ina-haru-kāo myāda-ko ḍabal diyā li chādi dinu. arkā-kā chorā chorī coryā ra lukayāko thāhā pāⁱ dabāunyā lognyā swāsni mānisa-lāⁱ⁶² 50 rupaiyā damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

[A384]

§40 cori bhayā-mā pā^{hī}urba paścima uttara dakṣiṇa cāra disā tarapha-kā bātā-mā adālat ṭhānā amāla-kā mānisa rākhi talāsi garnu⁺ cori bhayāko māla talāsi gardā nikalyo bhanyā māla ra mānisa na umkanyā gariⁱ pakri lyāⁱ adālata ṭhānā amāla-bāṭa aina-bamojima nisāpha hernu.

[B267]

§41 cori bhayāko māla jāni jāni li rākhanyā athabā jāni jāni kiṁnyā eyastā-kā ghara adālata ṭhānā amāla-bāṭa utāri rākhanu. cori bhayā-mā adālata ṭhānā amāla-bāṭa tyo cori bhayāko māla-haru li rākhanyā ra kiṁnyā-kāo ghara-ko talāsi garnu. pherī

renumérotés en conséquence

61. Dans le MsA, cet article, qui remplace l'ancien texte du §39, est inséré p. 389 entre les §58 et §59.

62. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères ; mā est ajouté au dessus de la ligne.

pani us-kā ghara-bāṭa coriyāko māla niskyō bhanyā cora-ko matiyāra ṭhaharcha us-kā ghara-mā niskyāko māla *lāi* usai bigā-bamojima damḍa garnu.

§42 kohi nacihnyākā saṃkā lāgyākā mānisa-le nagada jinisa caupāyā jam*lāi*na becana lyāyo bhanyā adālata ṭhānā amāla-kā mālika-lāi sāchi rākhi jacāi kini liyāko rahecha bhanyā cor-le cori lyāyāko rahecha bhanyā pani kiṃnyā-ko sadara huṃcha-adālata ṭhānā amāla sāchi narākhi kini liyāko māla pachi kasai-ko cori lyāyāko rahecha ra- māla-kā dhani-le mero coriyāko māla ho bhani cora pakri sābita garyo bhanyā tyo māla jas-ko coriyāko ho usai-le pāucha. tesa cora-lāi cori-kā aina-bamojima sajāya garnu- sajāya gari sakyā-pachi. dhani-le āphnā māla cora-bāṭa linu. cora-sitabāṭa māla kiṃnyā *dhani*-le yes-bāṭa rupaiyā uṭhadaina kaida garī deu bhanyo bhanyā bigā-mā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaṭṭi nahuṇjyāla- kaida garī myāda pugyā-pachi chādi dinu.

§43 kasai-le sunā cādi. jabāhera. caupāyā kamārā kamāri bhāḍā kapāḍā gaihra jinisa māla *kiṇḍā* āphu-le nacihnyā najānyākā mānisa-sita becanyā-lāi- garja paryā naparyāko pani āphu-le thāhā napāi māla *kiṇḍā* ḍeḍho-sam̄ma nāphā gari-liyāko *bhayā māla*⁶³ phirtā garāi- dinu *kiṇnyā-lāi* khata lāgdaina. ḍeḍho-dekhi baḍhatā nāphā garī kinyā ko pachi tyo māla becanyā-le cori lyāyāko ṭhaharyo bhanyā māla dhani-lāi phirtā garāi di *kiṇnyā-lāi* jati nāphā gari kinyāko cha usai nāphā-kā bigā-bamojima damḍa garnu. tes-kā rupaiyā cora-ko myāda pugyā-pachi tesai cora-sita uṭhāi linu. merā rupaiyā diyena bhani karāuna āyā bigo tirma sakanyā rahecha bhanyā tirāi dinu- sakena bhanyā ra- kaida garī deu bhanyā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaida garī myāda pugyā-pachi chādi dinu.

[A385]

§44 kasai-le arkā-kā birtā ghara kheta jabāhera kamārā kamāri caupāyā hāṭahatiyāra gaihra jinis māla mero ho bhani becyo bhanyā arkā-ko māla mero ho bhani becanyā lucco ṭhaharcha

63. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

testā-le becyāko māla kiṁnyā-bāṭa jhiki dasauda li dhani-lāṭi bharāṭi dinu. becanyā-lāṭi bigā-bamojima daṁda garnu. kiṁnyā-le arkā-ko māla ho bhani jāni jāni kinyāko rahecha bhanyā testo kiṁnyā luccāo-kə⁶⁴ matiyāra ṭaharcha. testā kiṁnyā-lāṭi pani kinyākā bigā-bamojima daṁda garnu. eyasto beihorā-ko ho bhani thāhā napāi kinyāko rahecha bhanyā kiṁnyā-lāṭi khata bāṭa lāgdaina. jāni kinyāko hawas tāpani najāni kinyāko bhayā pani⁶⁵ becanyā-sita rupaiyā lina pāucha. bigo tirna sakena bhanyā āphnu asāmi bujhi limcha tāpani kapāli tamasuka garāṭi māgācha tāpani aina-bamojima kaida garāucha tāpani⁶⁶ us-ko khus.

[B268]

§45 kasai-le sunā cādi jabāhera kasana-tamana nagada jinisa lattā⁶⁷ kapāḍā gaihra harāyāko pāyā-mā adālata ṭhānā amāla-mā jahera garāṭi rākhanu pachi kasai-le pattā pāi mero ho bhamna āyo bhanyā. harāyāko pāunyā-lāṭi sayakarā 20 dilāṭi māla adālata ṭhānā amāla-bāṭa dasauda li māla-kā dhani-lāṭi saupāṭi dinu. harāyāko pāunyā-lāṭi bisauda lāgdaina. nalinu. mero ho bhamna kohi āyānan bhanyā jaś-le harāyāko pāyāko cha usai-ko humncha. dastura dinu panī kehi pardai⁶⁸ na pāunyā-le linu.

§46 harāyāko pāunyā-le adālata ṭhānā amāla-mā janāyena ra dabāī rākhyāko rahecha ra. dhani-le mero māla ho bhani samātyo robakāra gardā us-ko ṭhaharyo bhanyā tyo lucco ṭhaharcha pāyākā māla-ko sayakarā 20 rupaiyā jaribānā garāṭi māla-kā dhani-bāṭa dasauda li bharāṭi dinu. tirena bhanyā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le kaida garnu rupaiyā tiryā chodi dinu.

64. MsB, ajouté au dessus de la ligne.

65. MsA, kāk., le texte est ajouté en petits caractères avant le sceau final.

66. MsA, aina-bamojima-kaida-garāucha, la répétition a été rayée entre deux sceaux.

67. Ne figure pas dans ND. ; SNK.550b : *lotā, phittā* « rubans, lanières... » ; le terme, associé avec *kapaḍā*, fonctionne comme son écho ; l'ensemble ayant le sens plus ou moins vague de « tissus et autres chiffons ».

68. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères, *kehi pardai* se retrouvant dans la marge de droite.

§47 harāyāko *eyakā*-ko māla kasai-le pāyāko cha. bica-mā arkā-le mero ho bhani bha^{m̄}na āyo sābita gardā us-ko ṭhaharena bhanyā testā luccā-lā^ī bigā-bamojima daṇḍa garnu. daṇḍa-kā rupaiyā tirena bhanyā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le kaida garnu. myāda-kā rupaiyā *diyā* linu.

[A386]

§48 kasai-le phalānā-le bhanyāko cha bhani kehi ḍhāti laigyo kasai-le man^ī-bāṭa kāma nalāgnyā cīja hālī māthi-bāṭa mukha-mā rupaiyā paisa a^{m̄}na gaihra dekhā^ī a^ñkā chali ḍhāti laijānyā *eyastā* ṭhaga-lā^ī bigo bharāī bigā-bamojima jaribānā garnu. rupaiyā tirena bhanyā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le kaida garnu myāda-kā rupaiyā *diyā* linu.

§49 lognyā swāsni mānisa kasai-le ṭaka lāgyāko nagada ra nañā kapadā amna-haru-bāheka aru jabāhera sunā cādi bhādā bartana tāsakinakhā^{phpa}⁶⁹ pasabinā⁷⁰ pustaka patrā hātahatiyāra kamārā kamārī caupāya^{aā} gaihra māla phalānā kāma-lā^ī cāhiyo kāma sakiyā-pachi lyā^ī diulā bhani māgi laigyāko kāma calā^ī phirtā gari diyo bhanyā khata lāgdaina jhelakhela garī adyāyo māgna jādā diyenacha ra. adālata ṭhānā amāla-mā phirāda parī pakri lyāudā āphu-le laigayāko māla phirtā diyo bhanyā daṇḍa pardaina dasauda bisauda li māla dhani-lā^ī phirtā garā^ī dinu. māgi lagyāko māla bececha uṭhāyecha bhanyā tyo lucco ṭhaharcha. laigyākāo māla-ko paṇcakirti mola gari bigo bharāī bigai-bamojima daṇḍa garnu. *eyastā* luccā-le jati-sukai pherā ṭhagi ḍhāti luccai garī laigayo bhanyā pani paṭaka paṭaka-ko hisāba hudaina jati paṭaka laijām^ñcha bigo bharāī bigai-bamojima daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojimma kaida garnu.

69. ND.281b, s.v. *tās-kimkhāb*, ‘A particular kind of costly cloth’.

70. MsA, MsB ; cf. SNK.367a, s.v. *paśamīnā* : *asala narama jāta-ko ūn*; *tyasa-bāṭa baneko kapaḍā* « laine de bonne qualité et douce ; un tissu fabriqué à partir de celle-ci ».

[B269]

§50 kasai-kā gahanā lāyākā chorā chori-lā̄i cora-le kahi eyakalāsa-mā laiḡi māri gahanā liyo athabā ghara phori māla-haru cori liyo bā phāṭaphuṭa māla-haru mātra cori liyo bhanyā coriinyā-le turam̄tai adālata ṭhānā amāla-mā ā̄i. mero māla eyastā taraha-ko eyati thoka coriyo bhani ghaṭi baḍhi napāri tapasīlawāra-ko kāgaja lekhi sahichāpa gari dinu adālata ṭhānā amāla-bāṭa tina sahara gāu gāu-kā mahānyā-haru-lā̄i. tapasīlawāra- coriyākā māla ko phirista utārī paṭhā̄i ghara ghara-mā eyasto eyasto māla cori bhai rahecha bhanī baci sunāunu. sunāyā-bamojima-kā māla-haru kasai-le ghara dokāna jyāsala-mā ā̄i becana dhareauṭ nāso rākhana lyāyo bhanyā tyo lyāunyā mānisa-lā̄i na_umkanyā garī māla-smeta adālata ṭhānā amāla-mā lyā̄i sapurta garī dinu. āphnā bala-le bheṭāyena bhanyā mahānyā chimyāki-lā̄i guhā̄i pakri lyāunu cora-lā̄i lyāuna sakena māla mātrai phelā pārī lyāyo⁷¹ bhanyā tes mānisa-lā̄i cora umkāyo bhani kehi bāta lāgdaina. bhañpnyā bihorā-ko urdi mahānyā-haru-le āphnā āphnā ṭola ra. pherā-kā ghara ghar-mā sunā̄i dinu. māla coriyāko thorai cha merā māla coriyāko ḥherai cha bhani baḍhatā lekhi diyā-mā cora-lā̄i sābit garna sakena baḍhatā [A387] lekhāyāko ṭhaharyo bhanyā baḍhatā lekhāyākā bigā-bamojimāma damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§51 eyahi urdi-bamojima ti mahānyā kaṭuwālyāa jyeṭhābuḍhā gaurūm nāikyā goḍāita⁷² haru-le āphnā āphnā ṭola⁷³ ra. pherā-kā ghara ghara-mā gai phirista-bamojima-ko urdi diyāko ṭhaharena bhanyā ti mahānyā-haru-lā̄i adālata ṭhānā amāla-mā lyā̄i. badalā garnu.

§52 eyaka janā-ko jyāna mārnā-mā jati janā cora-le sāmela bhai samāti chek̄i kohi samāunyā kohi chekanyā kohi hāmnyā

71. MsA, texte original effacé et remplacé en petits caractères.

72. Terme « indien », cf. Bhargava 299b, *goḍāit*, 'The village watchman' ; comme à l'ordinaire, le code énumère les termes utilisés dans divers dialectes pour désigner une fonction identique.

73. MsA, confusion dentale / rétroflexe.

kohi hāna bhani ājñā dinyā kohi bikaṭa basnyā gari ūsastra calāti. jyāna pani māryāko rahecha. coryāko māla pani barābara gari bādi liyāko rahecha bhanyā 1 janā-lāti mārna 5 janā-sam̄ma muddā muddā mili māryāko rahecha bhanyā pācāi janā-ko jyāna jām̄cha 2 janā-lāti mārna 10 janā mili māryāko rahecha bhanyā 10 janā-ko jyāna jām̄cha 3 janā-lāti mārna 15 janā mili māryāko rahecha bhanyā 15 janā-ko jyāna jām̄cha pācau-dekhi baḍhatā jo chan tina-lāti dāmala huṇcha. tes-mā chekanyā samāunyā hāmnyā hāna bhani ājñā dinyā hatiyāra dinyā muddā pailiyāti 5 janā-ko jyāna jām̄cha. bikaṭa basnyā alaga basnyā dāmala huṇchan.

§53 sarkāra-bāṭa hawas. aru kasai-le hawas. sthāpanā garyākā debatā bhayā sālika⁷⁴ murti bhayo eyasto kirtibhām̄ga gari todi cornyā cora. brāhmaṇa jāta ra. brāhmaṇa rajapūta jogi bhayākā māwali-ko pattā nalāgŷākā jogi bhayākā brāhmaṇa-kā bidhuyāti daśsanāma-le lyāi janmyākā kāna ciryākā kānaphaṭṭā gaihra muḍinyā jāta-ko bhayā aina-bamojīima-ko am̄sa sarbaswa gari dāmala garnu. aru gaihra kātīnyā jāta bhayā jyāna kāti māri dinu. bham̄ga mātra garecha coryāko rahenacha bhanyā 2 barkha kaida garnu. myāda-ko ḍabala diyā li ehāḍanu chādi dinu.

[A388] [B270]

§54⁷⁵ kasai-le tapasila-bamojīima-ko. māla coryo bhanīi kasai-lāi. polyo usa-le polyākā mānisa-lāti jhīkāi robakāra gardā sābita bhayo bhanyā. cori garyāko mālai bhayā māla bharāti. māla dina sakena bhanyā. lekhīyā-bamojīima-kā dara-le bigā-ko rupaiyā bharāi usai bīgā bamojīima damḍa garnu. inai kurā polāhā-le⁷⁶ polye poli sābita garna sakena bhanyā. testā polāhā-lāi pani. swaohī⁷⁷-bamojīima damḍa garnu. rupaiyā natīryā aina-bamojīima kaida garnu.

74. ND.602a, ‘Effigy’.

75. MsA, changement de main pour les §§54-55.

76. MsB, ajouté au dessus de la ligne.

77. Sic MsA.

tapasil.⁷⁸

sālagrāma-kā lakṣmīnārāna ⁷⁹	1 ko ru 200	1 mukhi ruḍdrākṣa dānā	1 ko ru 1
aru sālagrāma gomaticakra		2/3/7/8/9/10/11/12/1 3 mukhī ruḍdrākṣa dānā	1 ko ru 5
sonabha_i gaṇeśa	1 ko ru 2	4/6 mukhi ruḍdrākṣa dānā	1 ko ru //
ṭhulā bāñalāiṁga	1 ko ru 50	5 mukhī ruḍdrākṣa dānā	1 ko ru \
sānā bāñpalim̄ga.	1 ko ru 2	14 mukhī-dekhī-kā ruḍdrākṣa dānā	1 ko ru 14
ḍāhināsamkha ⁸⁰	1 ko ru 100	gajamoti ⁸¹	1 ko ru //
syālasimghī ⁸² golocana- kusagramṭhī-	1 ko ru 1 ⁸²		

78. Suit une liste d'objets « sacrés », car associés à une représentation d'une divinité.

79. Cf. ND.573b, s.v. *sāligrām*, ‘A black quartzose containing impressions of ammonites and worshipped as representing the god Viṣṇu’. Les ammonites sont des fossiles caractéristiques de l’ère secondaire ; comme on peut le voir ici, leur valeur varie en fonction de leurs caractéristiques.

80. MsA, graphie ण et non ष.

81. Cf. ND.133a, ‘A pearl which is said to be found in the brain of an elephant’ ; ces perles sont bien connues de la littérature sanskrite ; on notera leur très faible valeur vénale !

82. Ici se termine la première colonne : le tableau est présenté de façon parfaitement identique sur les deux manuscrits.

§55 pāni nacalanyā ra. **choyā** chiṭo hālanu parnyā jāta-le- pāni calanyā cokhā jāta-kā ghara pasal-mā bhitra pasi 2/3 paṭaka **eorecha** **coryo** bhanyā- aina-bamojima kaida garī- māsi dinu.

§56⁸³ yo kuro nagarnu- yo kāma nagarnu- yo kuro nabecanu- yo kuro kasai-le becana lyāyo bhanyā nakiṇmu- jāhera garnu- yo kurāo garyā jyū māriyelā sarbaswa holā jaribānā holā bhani jhyāli piṭi- cuiki phiri sahara sahara-mā istihāra tāsiyākā kurā-mā urdi nāghi jyū māriyela bhanyāko kureā lognyā mānisa kasai-le garecha bhanyā- mudinyā jāta-le **rahecha** bhanyā aina-bamojima-ke amṣa sarbaswa garī- dāmala garnu- kātīnyā jāta-le bhayā jyū kāti māri dinu- sarbaswa holā bhanyāko kurā-**mā** **garyāko** **rahecha** **garecha** bhanyā **aina-bamojima** amṣa sarbaswa gari chāḍi dinu- jaribānā holā bhaṇnyā kuro garecha bhanyā jati jaribānā holā bhaṇnyā bhayāko cha uti jaribānā garnu- swāsnī mānisa-le jyū māriyelā bhanyāko kuro garyāko rahecha bhanyā dāmala garnu. sarbaswa holā bhanyāko kurā garyāko rahecha bhanyā 120 rupaiyā dāmṛda garnu.

[A389]

§57 **kasai-le debadebatā-kā**⁸⁴ sthāna-mā akṣara lekhi tāsyāko kasai-ko kirtibaṇṣāwbali purānā kurā jagā jamīna-ko kurā lekhyāko sanadapatra lekhyāko guṭhi gaucara-kā kurā lekhiyāko **debatā** **piṭ-ka** **deba-pitrī-kā** nityanaimittika barkhabaṇḍhana-kā kurā ra. guṭhi bhojabhojan-ko kurā lekhiyāko sadābarta-ko kurā lekhiyāko debadebatā-kā sthāna-mā tāsiyā rākhyāko hawas bā dhani ra- guṭhiyāra-kā ghara-mā rahyāko hawas **eyasto** lekhiyāko sunāpatra hawas **tābāpatra** **hawas** cādi-ko patra hawas- **tābāpatra** **hawas** molaṇbā garyāko patra hawas bā aru dhātu-ko patra hawas- cori dharmanaṣṭa garnyā-lāi bigo bharāfi- [B271] 4 barkha kaida garnu- myāda-keā rupaiyā diyā li chāḍi dinu. cora-sita **eyasto** kuro jāni jāni kiṇnyā ra jāni jāni gālanyā-lāi 2/2 barkha kaida garnu- myāda-kā rupaiyā diyā li **ehāḍanu-** **chāḍi** dinu inai kurā corna bhani gayečha corna napāi pakriyo bhanyā

83. MsA, changement de main pour les §§56-58.

84. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

1 barkha kaida garnu. myāda-keā rupaiyā diyā li **ehāḍanu chāḍi** dinu.

§58 kasai-le debadebatā-kā sthāna-mā akṣara lekhi ṭāsyāko kasai-keā kirtibaṁsābali purānā kurā jagā jamīna-ko kurā lekhyāko sanadapatra⁸⁵ lekhyāko guṭhi gaucara-kā kurā lekhiyākeā debatā pitṛi-kā nityanaimittiya ka barkhabamdhana-kā kurā ra. guṭhi bhojabhojana-ko kurā lekhiyāko sadābarta-ko kurā lekhiyāko debadebatā-kā sthāna-mā ṭāsiyā rākhyāko hawas bā. dhani ra. guṭhiyāra-kā ghara-mā rahyāko hawas eyasto lekhiyāko lālamohora-kā kāgajapatra ssilāpatra tārapatra. dānapatra-ko kāgaja gaihra hawas eyasto sanada-haru cori dharmanaṣṭa garnyā-lāi 2 barkha kaida garnu. swāsni mānisa-lāi 1 barkha kaida garnu. myāda-keā rupaiyā diyā li **chāḍi** dinu.

{⁸⁶}

§59 kohi luccā ṭhaga-le arkā-ko jinisa jyū gaihra māla **māgī laigī thagi laigi arkā-lai**⁸⁷ becyā uṭhāyechan bhanyā māla jas-ko ho usai-lāi dilāi dinu. kiṁnyā-lāi tamasuka garāi māgcha bhanyā kapāli tamasuka garāi dinu tamasuka garāi **māgdaina māgdina** bhanyā **linēhas linēcha tāpani ehāḍachas chāḍacha** tāpani tero khusi bhani chāḍi dinu. arkā-ko māla ḍhāṭi lyāi luccā-le becyā uṭhāyāko sadara hudaina.

§60 **jamgi māla aru sarkāriyā māla**⁸⁸ aru asabāba gaihra cornyā cora-lāi. duniñādāria-ko cornyā-lāi lekhyākā aina-bamojima-mā daṁḍa kaida hunyā kurā-mā dobara baḍhāi daṁḍa kaida garnu. jyāu jānyā **ra** dāmala hunyā māsinyā kurā-mā. garyā-mā eyakai pherā-ko bhayā pani ḫherai pherā-ko bhayā pani sajaya eyakai humcha **i 3 kurā-mā khata khāpūidaina**⁸⁹.

85. MsB, *sanadahpatra* ?

86. Le §39 du MsA se trouve à cet endroit du manuscrit, cf. *supra* n. 61 ; 39, 59 et 60 semblent de la même main.

87. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

88. MsB, *kāk.*, texte inséré avant le sceau final.

89. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

MsB

§61 sarkāriyā tahabila sarkāriyā toḍā khajānā āyāko adālata adālata-kā tahabila aru sarkāriyā kacahari-kā tahabila. corna bhani gāro bhittā⁹⁰ phori hawas chānā jyāla ḍhokā kausi-bāṭa hawas bhitra pasyo testai-mā corna napāi pakriyo bhanyā 2 barkha kaida garnu myāda-ko ḍabal diyā linu.

§62 kasai-le āphnu māla harāyā coriyā-mā dhāmi jhākri koharo garna jā[m]nyā-sita⁹¹ mero māla kasa-le liyecha khuṭyāi⁹² deu bhandā dhāmi jhākri koharo gaihra garnyā-le binā dasi māla linyā phalānu ho bhani khuṭyāi diyo ra usa-le coryā liyāko ṭhaharena bhanyā testā dhāmi jhākri koharo gaihra garnyā-lāi cori lāyākā bigā-bamojima damḍa garnu. dhāmi jhākri koharo gaihra-le bhanyā-pachi mero māla tai-le coryā liyāko rahecha bhani pakri cheka-thuna garecha bhanyā usa-lāi pani bigā-bamojima damḍa garnu binā dasi dhāmi jhākri koharo gaihra-le bhanyāko sahi hudaina bhani pakryā chekyā thunyāko⁹³ rahlenacha bhanyā dhāmi jhākri koharo garna lāunyā-lāi bāta lāgdaina.

[B272]

§63 kasai-le arkā-ko tamasuka bahi-patra cori laigi tesai kāgaja-le asāmi uṭhāi liyecha bhanyā bigo phirtā garāi bigai-bamojima damḍa garnu corecha mātrai asāmi-sita rupaiyā uṭhāi liyāko rahlenacha bhanyā coryāko tamasuka bhayā usai-kā jaṁmā-kā sayakarā 20 rupaiyā-kā dar-le bahi-patra coryāko bhayā usai-kā jmā-kā sayakarā 15 rupaiyā-kā dar-le damḍa garnu rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§64 kasai-le sarkāriyā bamduka coryo bhanyā 3 barkha cāpa⁹⁴ saṅgina⁹⁵ coryo bhanyā 2/2 barkha caprāsa⁹⁶ gajatosadān⁹⁷

90. MsB, *phittā* ?

91. KNM; MsB, *jānyā-sita* !

92. ND.124a, ‘To identify’.

93. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

94. ND.170b, s.v. *cāp*, ‘The lock of a gun’.

95. ND.580a, s.v. *saṅgin*, ‘Dagger; — (mil.) bayonet’.

samgina-ko lotā⁹⁸ topa kurthi custā⁹⁹ balama¹⁰⁰ corecha bhanyā
1/1 barkha kaida garnu myāda-ko rupaiyā diyā linu.

§65¹⁰¹ aina nahudai aghi corī-bābat-mā pari adālat-bāta
hāta amgulā nāka kāna kāti chōdyākā cora-le pherī pani corī
garecha bhanyā. testā cora-lāi jyāna jānyā dāmal hunyā
sarbaswa hunyā kurā-bāhek aru damdā kaida hunyā kurā-mā.
jati paṭak-ko cora ṭaharcha. usai usai aina-bamojima damdā
sajāya kaida garī baḍhatā 20 rupaiyā damdā garī chādi dinu.
rupaiyā natiryā pachillā damdā-bābat-mā pani aina-bamojima
kaida garnu.

§66 kasai-ko corī bhai cora pakri adālat amāl-mā sapurta garna
lyāudā adālat amāla-bāṭa cora pakri lyāunyā-sāga timro māla-ko
smet pattā lāi khoji dinu parcha ki āphnā māla-ko pat[t]ā lāi liñū.
cora-ko māṭra sajāya garī deu bhanchau bhani cora pakri
lyāunyā-sāga sodhanu ra. merā māla-ko pattā lāgyo bā. mai-le
pāñā cora-ko māṭra sajāya garī deu bhancha bhanyā sohi-
bamojima-ko kāgaja lekhāi li cora kāyama garī jā bhani choḍi
dinu. dasauda lāgdaina. merā māla-ko smet khoji deu bhanyo
bhanyā. adālat amāla-bāṭa khoji bharāi diyākā rupaiyā māla
gaihra-ko dasauda li corīyāko mālawālā-lāi bharāi dinu.

Add. MsB : cori-ko.

[B+22]

§67 cori bābat dāmala bhai kaida bhayākā kohi bhāgi gai pheri
cori garyā bhanyā testā kāṭinyā-jāta bhayā jyāna kāti māri dinu.
nakāṭinyā jāta bhayā dāmalai garnu.

§68 āja-samma aḍā adālata ṭhānā amāla-bāṭa cora-haru-lāi.
aina-bamojim kasai-lāi bigo ra damdā tiryā li chāḍanu. tirna

96. ND.166a, ‘Buckle, badge’; cf. SNK.167a.

97. ND.291b, s.v. *tosdān*, ‘Accoutrements, equipment; cartridge pouch’.

98. Fourreau de baïonnette.

99. SNK.182a : ... *ek kisim-ko suruwāl* « une catégorie de pantalons ».

100. Peut-être ND.422a, s.v. *baramkoṭ*, ‘Greatcoat, overcoat (lw. Eng. *warm coat*)’.

101. MsB, changement de main pour la fin du chapitre.

nasakanyā cora-lāi mainhā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaida gari myāda kātti bhayā-pachi chāḍanu kasai-lāi bigo *ra*¹⁰² damḍa tiryā pani myāda napugī nachāḍanu kaidai garnu bhamnyā māṭra thiyo cora-ko jmāni li chāḍanu bhamnyā [B+23] thiyyena. aba uprāṃta bigo ra damḍa li chāḍanā¹⁰³ cora-lāi hawas bigo ra damḍa tirna nasaktā kaida bhayākā bā bigo ra damḍa tiryā pani myāda napugi nachāḍanu. kaidai garnu bhamnyā bhayākā cora-haru-lāi myāda kaida pugyā-pachi choḍadā tin-ko jamāni nagari cora-lāi nachoḍanu jaihle jamāni lyāuchan usai dina. jmāni li chāḍanu. jmāni hunyā mānisa lyāuna sakena corī garnyā ghara kheta kehi nabhayākā phakadā rahecha bhanyā testā gorkhā bhara muluk-kā lognyā cora-lāi nepāla-kā megajin-mā laigi rojako 2 ānā *paisā*¹⁰⁴ sidhā khāna di nelai-smet megajin-ko kāma garāunu. swāsni cora bhayā nepālai-mā laigi roja-ko 2 ānā paisā sidhā khāna di bāruda pihrāunu jaihle jamāni dina sakchan usai dina jmāni li nela kāti chāḍi dinu.

§69 arkā-kā bāri bagaicā-mā lāyāko phula cornyā-lāi 1 bhāri-dekhi għati coryāko ṭhaharyā āṭha ānā eka bhāri-dekhi baḍhatā coryāko bhayā bigā-ko amdāja gari esai rita-le baḍħāi damḍa garnu.

§70 adā adālata ḥānā amāla gaihra-bāṭa cori-khat-mā pakri āyākā mānisa-lāi kerakāra sodha-khoja gardā cora-bāṭa ra cora-le becyā uṭhāyākā jagā-bāṭa tahakita bhai asula bhayākā nagada jinis jyū gaihra dhana māla-mā. dhani pattā lāgyā-samma-ko māla tahakita gari aina-bamojim dhanī-lāi bharāi bharāyākā dhana-ko dasauda linu dhani pattā napāyākā dhana māla-lāi mainhā 3 samma dharoṭ syāhā-mā dari rapoṭ-mā dinu. āmdāni-kā syāhā-mā nadarnu. myāda-samma-mā bhanna āyā dasauda li māla saupi dinu. myāda-samma-mā pani dhani ra dhani-kā hakawālā wārisa-mā. māla khojana lina kohi āyānan bhanyā. cora-bāṭa āyāko māla lilām gari nagada pāri āmdāni-kā syāhā-

102. MsB+, ajouté dans le texte.

103. Infinitif à valeur passive : un voleur qui doit être libéré.

104. MsB+, ajouté au dessus de la ligne.

mā dari mulukikhānā bujhāi rasida linu. myāda nāghyā-pachi mero māla pāunyā hum bhannyā-le pāudaina.

sarkāriyā māla cihnu bhayāko athabā cihnu nabhayāko māla cori hudā garnyā kāma ko aina 6

§71 aim¹⁰⁵ jāni jāni kiṁnyā-bāṭa bigo bharāi bigā-bamojim daṁḍa garnu.

[B+24]

§72 aim cihnu nabhayāko māla najāni kinnyā-lāi māla mātra bujhi linu daṁḍa pardaina. āphnu thaili cora-bāṭa linu nalinu kiṁnyā-ko khusi yasa cora-bāṭa mero thaili lina saktina bhani cora sapurta gari dincha bhanyā 5 rupaiyā-kā dar-le kaida gari dinu.

§73 cihnu bhayāko sarkāriyā māla liyāko rahecha bhanyā mai-le jāni-kana liyāko hoina bhamcha tāpani bigo bujhi li usai bigā-bamojim daṁḍa garnu.

§74 yehi sarkāriyā māla jati janā-sita bikri bhayāko cha uti-lāi bigā-bamojim daṁḍa garnu.

§75 bigo jasa-sita pugyāko cha usai-bāṭa linu sarkāriyā hunā-le dasauda lāgdaina.

§76 sādhu-lāi¹⁰⁶ thaili bharāunu paryo bhanyā. thaili pāunyā-bāṭa dasauda linu. kinnyā-lāi daṁḍa bhayā-pachi bisauda lāgdaina.

khānyā māla becanyā gaihra-le sadya māla-mā¹⁰⁷ nāphā-kā-lāgi aru thoka misi kapaṭa gari becatā garnyā kāma-ko aina 3

§77 kinyāko māla pakāi¹⁰⁸ athabā napakāi khāda khānyā-ko jāta jānyā rahecha bhanyā kapaṭa gari misāyākā bigā-ko dobara

105. Abréviation de *ajana* « ditto ».

106. KNM ; MsB+ : *sādhu sādhu-lāi* ; la répétition est inutile, le scribe semble avoir eu quelques problèmes d'attention, cf. n. 107.

107. KNM ; MsB+, *sadya māla māla nāphā*, autre répétition inutile.

108. MsB+, *kāk.*, texte ajouté en fin de paragraphe, avant le sceau final.

daṁḍa garnu. ajāna-mā khāyāko hunā-le khānyā-haru
sarbaaprāyaścita-le śuddha humchān.

§78 kinyāko māla khādā khānyā-ko jāta jānyā rahenacha
bhanyā kapaṭa gari misāyākā bigā-bamojim daṁḍa garnu.

§79 khānyā kurā-bāhek aru thoka misāi kapaṭa gari becanyā-lāi
50 rupaiyā daṇḍa garnu.

69 nāso-đharawaṭ

[A<390-403>][B277]

§1 kasai-le terā bābu bājyā-lāi sunā cādi jabāhera bhādābartana nagada jinisa ghar kheta bādhā birtā-kā sanadapatra gaihra. nāso rākhana diyāko thiyo bhani kasai-lāi pakrana āyo bhanyā nāso rākhana didā-mā lekhyāko patrapātra sāchi surtā rahyāchan bhanyā tinaharu-lāi lyāi sodhapucha gardā ra. sanadapatra herdā nāso rākhana diyāko tahakitai ṭhaharyo bhanyā tesa-bāṭa dasauda li māla bharāi dinu. rākhanyā-bāṭa bisauda linu. kāgaja patra pani kehi rahenacha sāchi surtā pani kohi rahyānachan māla linyā mānisa pani jyūdo rahenacha bhanyā mero nāso cha bhani samāuna āunyā-lāi bigā-bamojima damḍa gari choḍi dinu. yastā-le polyākā-le tirnu pardaina. yas-mā jitāuri baksāuni kehi pardaina.

§2 birtā bandhaka guṭhi jagā nagada jinisa caupāyā gaihra nāso rākhi gayāko pachi lina pāucha sāchi patra kāgaja dekhāi linu. sāchi kāgajapatra chaina bhanyā pāudaina.

§3 kasai-le arkā-ko nagada jinisa jabāhera sunā cādi kasanatamana anāja gaihra caupāyā dhana māla jīmmā li bāṭā-mā jādā cora-le jyāna māri laigayā-mā ra. laṭṭhi-le kuṭapiṭa [gari]¹ bāmḍhi hatiyāra calāi ghāityā garāi dhana māla luṭi cori laigayo bhanyā tyo jīmmā linyā ra tes-kā bhāi chorā pariyāra-le tirnu pardaina.

§4 arkā-kā jīmmā garī nāso dharauṭ garī rākhyāko dhana māla jīmmā linyā-bāṭa cori bhayo bhanyā tyo dhana māla cori bhayo bhani dharauṭ rākhanyā-le bhaṁna pāudaina nagada jinisa jabāhera sunā cādi kasanatamana anāja caupāyā gaihra dharawaṭ rākhyākā māla-ko dasauda bisauda li rākhana dīnyā-lāi adālata ṭhānā amāla-bāṭa phirtā garī bharāi dinu.

§5 kasai-le arkā-ko nagada jinisa jabāhera. sunā cādi kasanatamana anāja caupāyā. gaihra nāso dharawaṭ rākhyākā-mā

1. KNM, ne figure pas dans le MsB.

āgo lāgyo bhanyā nāso dharawaṭ-bhandā dharauṭ nāso linyā-ko ghar-ko mola jyādā rahecha bhanyā ghara jalanyā-le tirnu pardaina. nāso dharauṭ rākhanyā-ko ghar-mā āgo lāgi jahāna parecha bhanyā pani tirnu pardaina. nāso dharauṭ-bhaṇḍā nāso dharawaṭ li rākhanyā-kā ghara-ko mola kam̄ rahecha bhanyā mero ghara poliyo tero māla tirdina bhaṇma pāudaina. adālata ṭhānā amāla-bāṭa bharāi dinu. ghara polinyā-ko koṭhi² pasala birtā asāmi kamārā kamārī bādhā badhetyāni aṁta³ goṭha pani rahenacha gāi bhaisi caupāyā gaihra kehi rahenacha. usa-ko diyo kuco smeta gari poliyo dharauṭ nāso rākhyāko pani paryo kehi dabāyāko chapāyāko ṭhaharena bhanyā tesa-le tirnu pardaina.

§6 arkā-ko nagada jinisa gaihra nāso boki jādā gaṁgā tardā ḍumgā ghopaṭi māla bagāyo āphu pani ḍubi jyāna mātra bacāyo bhanyā tesa-le tirnu pardaina.

[B278]

§7 arkā-kā kamārā kamāri caupāyā dharawaṭ rākhyāko cha āgā-mā pari ḍaḍhyāko phirtā garnu pardaina.

§8 kasai-kā caupāyā dharawaṭ rākhyāko hawas kasai-kā goṭha-mā rākhyāko hawas tyo bastu kāla-le maryo bāgha-le khāyo bhira-mā ladyo kholā-le bagāyo bhanyā tesa-le tirnu pardaina.

§9 kasai-le arkā-kā kamārā kamāri bādhā badhetyāni bhayo hāti ghoḍā gāi goru gaihra caupāyā bhayo merā kāja-nimitta cāhiyo bhani māgi laigyāko dhani-kā jimmā nalāudai bhāgi gayo bhanyā tes-ko paṁcakirtimola dhani-lāi tirnu parcha māgi

2. ND.106b, ‘A large house, a bungalow - a brothel’ ; SNK.99a : ...*thulo bepārī-ko pasal; ranḍī-ko ghar* « la boutique d’un important négociant ; une maison où demeurent des prostituées ».

3. Mot qui fait écho à *goṭha* ?

laigayāko jimmā lāuna napāudai-mā maryāko bhayā tes-ko mola tirnu pardaina.

§10 arkā-kā kamārā kamāri caupāyā dharauṭ rākhyāko maryo bhāgyo bhanyā rākhi dinyā-le sāṭo tirnu pardaina. baḍhyāko rākhana dinyā-ko huṁcha.

70 harāyāko pāunyā

[B280]

§1 cārakhuṭṭā bastu arkā-le harāyāko pāi gāu-kā amāli dwāryā chimyāki-lāi janāi pāli rākhyāko rahecha bhanyā dhani-le 6 maihnā-samma-mā pattā lāi āyo bhanyā jas-ko ho usai-lāi bharāi dinu pālanyā-lāi māla-anusāra.-ko mola garī dasauda panāuni dilāi dinu coryāko ṭhahardaina. 6 maihnā nāghyā-pachi āunyā-le pāudaina.

§2 harāyāko arkā-ko caupāyā pāi amāli dwāryā gāūlyā-lāi thāhā nadi dabāi pālanyā-lāi bigā barābara damḍa garī māla jas-ko ho usai-lāi saupi dinu. māla-kā dhani-ko pattā lāgena bhanyā adālata ṭhānā amāli-le linu.

§3 kasai-le harāyāko caupāyā pāyo mai-le pāyāko cha bhani gāūlyā-lāi jāhera garī pālyāko rahecha māla-ko dhani kohi niskena bhanyā jasa-le pāyāko cha usai-le linu. usai-ko huṇcha yesa-mā adālata ṭhānā amāli guṭhiyāra birtawāra gaihra-le pāudainan nalinu.

§4 arkā-ko caupāyā-haru harāyāko kasai-le pāyāko cha uhi māla mero ho bhani kasai labarcaṭṭā-le¹ bhanna āyo sābita gardā us-ko ṭhaharena bhanyā tyo luccai ṭhaharcha testā-lāi jauna māla mero ho bhaṇṇa āi rahecha usai-kā bigā-bamojima damḍa garnu rupaiyā natiryā bigā-bamojima-kā damḍa-mā aina-bamojima kaida garnu.

1. Le terme ne figure pas dans ND, mais cf. SNK.552a, s.v. *labarcaṭṭū / ṭṭā* : *ḍhāṭṭa; ṭhaga; laphāṅgo* « un escroc, un voleur, un bon à rien ».

71 caupāyā

[A404] [B282]

§1 jaulyāhā¹ bāchā bāchi pāunyā gā̄i sarkāra-mā nalyāunu jas-ko ho usai-le rākhanu- khata lāgdaina usai-ko humcha.

§2 bākhrā bheḍā rāgā bhaisi gā̄i-le bāli khāyo bhani kasai-le phirāda garna āyo bhanyā bāli-ko bigo bharā̄i- bigai-bamojima damḍa garnu rupaiyā natiryā kaida garnu.

§3 kasai-le bāli khā̄i diyo bhani bhedā bākhrā rāgā bhaisi-ko kāna kāti diyo bhanyā bāli-ko bigo dhani-le pāudaina kāna kāṭanyā-lā̄i khata bāta lāgdaina.

§4 bheḍā bākhrā-ko behak-mā kāna kāṭanyā-lā̄i // damḍa garnu rupaiyā natiryā 3 dina kaida garnu.

§5 bāli nakhānyā rāgā bhaisi-ko behak-mā kāna kāṭanyā-lā̄i 5 rupaiyā damḍa garnu. rupaiyā natiryā 1 maihnā kaida garnu.

§6 kasai-ko bāli nāli khāna jādā bāli-kā dhani-le bāli khāyo bhani rīsa-le bhaisi bākhrā bheḍā caupāyā kātyo māryo bhanyā tesa māla-ko pañcakirtimola māla-kā dhani-lā̄i dilā̄i bigā-barābara damḍa garnu. kātiyāko māla mola tirnyā-lā̄i dilā̄i dinu. bāli khāyāko pañcakirti bigo bāli-kā dhani-lā̄i dilā̄i dinu.

[A405]

§7 gā̄i goru-le āphnā mālika-kā jahāna ra āphnā goṭhālā-lā̄i hāni laḍā̄i mici jyāna māryo bhanyā tyo gā̄i goru² jyā ho gāu ghara-mā narākhanu- goṭha bhayā āphnā goṭha-mā paṭhā̄i dinu- lilāma nagarnu. goṭha nabhayā dhani-le becanu- cākacakui pardaina. dhani-lā̄i damḍa patiyā pāni pardaina rāgā bhaisi-le hāni mānis-ko jyāna māryo bhanyā dhani-le testā rāgā bhaisi jyā ho māri māsu becanu cakui pardaina³.

1. Cf. ND.209b, *jaūle, jaūlehā, jamle, jamlehā, jamlyāhā*, ‘Twins’.

2. MsA, *rāgā bhaisi* barré (cf. paragraphe suivant) ; le scribe s’était laissé emporter par le rythme.

3. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

§8 aru kasai-lāⁱⁱ rāgā bhaisi-le hāni mānisa māryo bhanyā tyo rāgā bhaisi jyā ho tesa-lāi adālata ṭhānā amāla-bāṭa māri dinu. māsu pani adālata ṭhānā amāla ṭhānā-bāṭa lilā^{m̄ma} garī linu.

§9 sahar-mā pālyākā rāgā bhaisi-le mānisa-lāⁱⁱ hāni ragata kāḍhyo bhanyā lilāma garnu bāhiira pherā ra gāmala-mā pālyākā-le hāni ragata kāḍhyo bhanyā ādhā mola linu. bana-mā ra goṭha-mā rākhyākā-le hāni ragata kāḍhyo bhanyā khata lāgdaina. dhani-lāⁱⁱ ra goṭhālā-lāⁱⁱ. hānyā-mā pani kehi pardaina.

§10 caupāyā pa^{ssu} pa^{ssu}-le cahrāunyā ṭhāu-mā ra goṭha-mā hānāhāna gari māryā-mā⁴ cakui pani pardaina. hānānyā-kā dhani-lāⁱⁱ damḍa bigo pani pardaina.

MsB

[B283]

§11⁵ gāi-bāheka. aru caupāyā-haru-mā kamalāyākā-lāⁱ kamalāyāko jāni jāni. kasai-le kāṭechā mārecha bhanyā tyo māryāko caupāyā āphnai bhayā bhaisi māryāko bhayā 1 jyū-ko 5 rupaiyā bākhrā bheḍā-haru māryāko bhayā 1 jyū-ko 2 rupaiyākā dar-le damḍa garnu arkā-ko caupāyā-haru kāṭyā māryāko ṭhaharyā jaunā jagā-ko ho. usai jagā-mā calyāko jaunā caupāyā māryāko cha usai-ko paṁcakṛtimola dhani-lāi dilāi bigai-bamojima damḍa garnu rupaiyā natiryā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le kaida garnu.

§12 gāi-bāheka kamalāyākā caupāyā-le mānisa māryo bhanyā tyo mānisa mārnyā caupāyā gābhina hunā-le usa bakhat-mā. nakāṭanu. biyāyāko 6 maihnā bhayā-pachi kāti māri dinu.

4. MsB, *kāk.*, texte inséré avant le sceau final.

5. MsB, changement de main.

6. Cf. ND.76b, s.v. *kamlāunu*, ‘To conceive, be pregnant (esp. of cattle)’.

Add. MsB : sābik-kā aina-mā khāreja bhayāko. caupāyā-ko 13 lambara-ko.

[B+33]

§13⁷ aba uprāmpta deba debatā-ko pūjā gardā ra bhoja bhatyāra gardā bhaisi bākhri bhedī cyāgri⁸ sugurni gaihra swāsni jāta kasai-le nakātanu namārnū. kasai-le kātyo māryo bhanyā bhaisi kātanyā-lāi 10 bākhri bhedī cyāgri kātanyā-lāi 1// sugurni kātanyā-lāi 1 rupaiyā damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojim kaida garnu.

Add. MsB

[B+24]

§14 bhaisi bākhri cyāgri bhedī sugurni mārnyā-lāi aina bamojim damḍa bhayā-pachi aru-lāi damḍa pardaina. kasai-le damḍa garecha bhanyā bigo phirtā garāi usai-bigā-bamojim damḍa garnu. māsu khānyā-lāi pani damḍa pardaina.

[2+25]

§15-20i *deba debatā-ko pūjā gardā hawas āphu-le māsu khānā becanā-kā lāgī hawas swāsni jāta caupāyā⁹ mārdā garnyā kurā-ko aina* 6

§15 sābuda¹⁰ bhaisi mārnyā-lāi 10 rupaiyā damḍa garnu.

§16 sābuda bākhri kāgyā¹¹ baruwāl¹²-kā bhedī mārnyā-lāi 1// rupaiyā damḍa garnu.

7. MsB+, la mention *khārejī* est portée en marge ; le paragraphe est rayé de trois traits obliques. À cet article sont substitués les paragraphes 15-20 (*infra*). L'annulation porte donc sur un article qui n'était pas inclus dans le texte du MsB.

8. Cf. ND.188b, s.v. *cyānīro*, ‘A tibetan goat’.

9. MsB+, *caupāyā* !

10. Avec le sens exact du terme : « avéré », c'est-à-dire qui possède tous les signes caractéristiques.

11. Cf. SNK.79b, s.v. *kāgebhedo* : *eka jāta-ko sāno muḍulo bhedo* « une catégorie de brebis de petite taille et sans cornes ».

12. Cf. SNK.429b : *lekālī jāta-ko bhedo* « Une sorte de brebis des hauts

§17 sābuda sugurni mārnyā-lāi 1 rupaiyā dāmḍa garnu.

§18 sābuda bhaisi bākhri kāgyā baruwāl-kā bheḍi sugurni mārdā 2/3 janā mili māryāko rahecha bhanyā jati janā mili māryāko cha uti janā-bāṭa dāmāsahi-kā dar-le yahi bigo uṭhai linu.

§19 mārdā-mā heri rahanyā ra māsu khānyā aru-lāi dāmḍa pardaina.

§20 bhīra-bāṭa laḍī khaulā¹³ bhaḍakhārā¹⁴-mā pari khuṭṭā bhāciyākā bā aru kurā bhai rogāi uṭhana nasaki thalā paryākā sāsa rahyākā mārnyā marāunyā becanyā-lāi ra khānyā jāta-le inai-ko māsu khāyā bhanyā bāṭa lāgdaina.

plateaux ». ND.422b, ‘A subcaste of Chetris’, ne convient pas.

13. ND.131b, ‘Ditch, morass, bog’.

14. Cf. ND.471b, s.v. *bhal-khāḍo*, ‘A pit, ditch cut out by flood water; bog’.

72 sawāri-ko.

[A408][B284]

§1 hāti bharkyo camakyo ra māhutyā-le amkusā adhyārī¹ lāudā pani namāni peli gai kehi khuna noksāna garyo kasai-ko jyāna māryo bhanyā. māhutyā-lāi khata bāta lāgdaina.

§2 mātyākā hāti-le kehi khuna jakhama garyo bhanyā. māhutyā-lāi khata bāta lāgdaina. mātyāko hāti nakholanu bhaṇḍnyā bhayākā-mā hāti kholi khataḍā garyo bhanyā. adālata-kā hākimā-le tajabīja garī nisāpha garnu.

§3 mānis-kā bhiḍa melā jātrā-mā hāti laijādā mālika-kā hukuma marji ājñā-le laigayā-mā ra. āphu mālika-le sawāri bhai jādā mānisa-lāi kulacāyecha micāyecha ra ghā mātrai lāgecha bhanyā ghāityā-lāi 25 rupaiḥyā ghā-kharca dilāi 25 rupaiḥyā damḍa garnu māhutyā-le laigayā-mā kulacāyā micāyāko bhayā ghākharca 10 rupaiḥyā¹ dilāi 10 rupaiḥyā damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§4 mānis-kā bhiḍa-mā melā jātrā-mā māhutyā-le āphnā khusi-le hāti laigayā-mā mānisa-lāi kulacāi micāi jyāna marecha bhanyā marnyā-ko kṛyā-kharca 50 rupaiyā dilāi 50 rupaiyā damḍa garnu. mālika-kā hukuma² marji ājñā-le laigayā-mā ra. āphai mālika-le sawāri garī jādā-mā mānisa kulacāi micāi jyāna marecha bhanyā marnyā-ko kṛyā-kharca 100 rupaiyā dilāi 100 rupaiyā damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§5 māhutyā caḍhi hāti ḍulāuna pāni khuwāuna cahrāuna laijādā thāmana nasaki mānisa-lāi kulci hāni mānisā jyāna marna gayo bhanyā hāti thāmana nasakanyā testā māhutyā-lāi jāgiira khosi dinu. aru bāta lāgdaina.

§6 eyakā-tira-bāṭa hāti-ko eyakā-tira-bāṭa ghoḍā-ko sawāri¹ āyo athabā dui-tira-bāṭa hāti hāti-ko bā ghoḍā ghoḍā-ko sawāri

1. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

2. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

ai doharo bhi³yo bhanyā sawārī garī āunyā-mā ṭhulā darjā-ko jo cha usa-lāi kama darjā-kā-le³ āphu-le sawārī garyāko⁴ hāti ghoḍā jo cha haṭāi bāṭo choḍi dinu. bagi āyo bhanyā hāti-le pani ghoḍā-le pani bāṭo choḍi dinu. bāṭo nachādi takrāja garyā bhanyā adālata-kā hākima-le tajabīja garī arghyāli garnyā-lāi jaribānā garnu.

[A409]

§7 bagī-le ṭipāi laijādā- nadekhi mānisa micāī jyāna marna gayo bhanyā marnyā-ko kryā-kharca 50 rupaiyā dilāi dinu bagi- le ṭipena āphu-le dekhatā dekhatai micāī- jyāna maryo bhanyā kausala ra. adālaṭta⁵-le-kā tajabīja- le garī nisāpha garnu.

[B285]

§8 bagi-kā ghoḍā-le ṭipi jādā mānisa kulacāyo micāyo bhanyā ghā lāgnyā-lāi ghā-kharca 25 rupaiñyā jyāna marecha bhanyā kryā-kharca 50 rupaiñyā dilāi dinu- daṇḍa pardaina.

§9 bagi-ko sawārī gardā mānīsa-lāi micāi jakhama garyo bhanyā ghāitā-lāi ghā-kharca 25 rupaiñā dilāi⁶ 25 rupaiñyā daṇḍa garnu- mici jyāna marna gayecha bhanyā marnyā-ko kryā-kharca 50 rupaiñyā dilāi 50 rupaiñyā daṇḍa garnu- rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§10 bagi-ko sawārī āuḍā chāṭṭā⁷ ahuḍhanyā-le chāṭā ahuḍhawahrāli bāṭo choḍi dinu. bāṭo choḍena chāṭā ahuḍhawhrālena ra. chāṭā dekhi ghoḍā jhaskī tarsi bagi bigrana gayo bhanyā ra. sawāra-lāi jakhama bhayo bhanyā- bagi sābuda garna lagāi tesā- lāi 50 rupaiñyā jaribānā garnu.

§11 bagi-ko muhudā⁸ phirāudā bagi thāmana nasaki jasa-kā bagi-le pula parkhāla bhatkāhuḍcha usai-le 5 dina-bhitra-mā

3. MsA, *darjārkāle* !

4. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

5. Sic MsA, le scribe confond dentales et rétroflexes même dans des termes usuels.

6. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

7. Sic MsA, cf. *supra* n. 5.

8. MsA, *muhudā* pour *muhudā* (cf. n. 5, etc). Pour ce qui est du terme

banāi durusta garnu. pā̄ca dina-mā banāyena bhanyā banāunyā bigo tesai-bāta uṭhāi li- 5 rupaiyā jaribānā pani garnu.

§12 sāghurā⁹ bātā-mā bagi-ko sawārī āhūdā hāti-kā sawāra-le bāṭo choḍi dinu. ghoḍā-kā sawāra-le bāñā kinārā lāgāidinu. hāti ghoḍā-kā sawāra-le bāṭo nachoḍi bagi-kā sawāra-lāi jakhama garyo ra- bagi bigryo bhanyā- bigryāko bagi sābuda garna lagāī 50/50 rupaiyā jaribānā garnu- rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§13 bagi-ko sawārī āudā bātā-mā hāti āyo bhanyā- māhutyā ra sawāra-le 30 kadaṁma taphāwata gari hāti hattāi¹⁰ dinu hāti nahatāi bagi bigrana gayo ra. sawāra-lāi jakhama bhayo bhanyā hātāti-ko tala rahecha bhanyā māhutyā-lāi- 40 rupaiyā sawārī bhayāko rahecha bhanyā jas-ko sawāria ho usa mālika-lāi 50 rupaiyā damḍa gari bagi sābuda garna lāunu.

[A410]

§14 ghoḍā-kā sawāra-le galli bātā jātrā melā-mā- hosa narākhi jādā mānisa kulacāi jyāna marecha bhanyā- marnyā-ko kryā- kharca 50 rupaiyā dilāi 50 rupaiyā damḍa garnu. ghoḍā-le mukha jora gari tipatā-mā mānisa kulacāi maryāko bhayā marnyā-ko kryā-kharca 50 rupaiyā mātrai dilāi dinu- damḍa pardaina.

§15 ghoḍā caḍhi āhūnyā-le galli bātā jātrā melā-mā- hosa narākhi mānisa kulcāyo bhanyā ghā lāgnyā-lāi ghā-kharca 10 rupaiyā dilāi 10 rupaiyā damḍa garnu. ghoḍā-le mukha jora gari tipatā-mā mānisa kulcāyāko bhayā ghāitā-lāi 5 rupaiyā ghā- kharca dilāi dinu damḍa pardaina.

muhuḍā, ND.517a, ‘Face’ et SNK.515b : *anuhāra*, ne conviennent pas ; le terme correspond au hindi *muharā*, cf. Bhargava 892b, ‘The front part, vanguard,... the part of a horse’s harness’ (le mors?).

9. La première lettre du mot est dissimulée par le sceau initial dans le MsB. on peut distinguer āhurā...?

10. MsA, cf. n. 5, etc.

[B286]

§16 sawāra loṭi umkyāko ra saisa-le thāmana nasaki lagāma chini umkyākā ghoḍā-le kehi khuna jakhama garyo bhanyā sawāra saisa-lāi khata bāta lāgdaina.

§17 ghoḍā-le pachāḍi hāni mānisa maros athabā. jakhama hawas tāpani testā-mā sawāra saisa kasai-lai pani khata bāta lāgdaina.

§18 āphnā sokha-le niskadā mānis-kā gola-mā bhīḍa-mā ghoḍā-ko dauḍa chāḍi mānisa micāyo ra 3 dina-bhitra-mā maryo bhanyā kausala ra- adālata-le tajabīja garī nisāpha garnu.

§19 ghoḍā jātrā-mā ṭuddikhela-mā¹¹ ghoḍā-ko ḍauḍa¹² huṁcha bhani sabai-lāi thāhai huṁcha¹³ testā-mā dauḍa chāḍadā mānisa mici jakhama bhayo bhanyā- athabā jyāna maros tāpani tesatā-mā sawāra-lāi khata bāta¹⁴ lāgdaina.

§20 bāṭā-mā gāi bhaisi lyāudā hāti ghoḍā-kā sawāra-le gāi bhaisi hatāu bhami ḫūrdi didā didai goṭhālā-haru-le haṭayānan ra- hāti ghoḍā tarchyo¹⁵ bhanyā- goṭhālā-lāi 1 rupaiyā sawāra loṭana gayo bhanyā 5 rupaiyā jaribānā garnu. *rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu*¹⁶.

11. MsA, cf. n. 5, etc.

12. MsA, cf. n. 5, etc.

13. MsA, *huṁchu* ?

14. MsA, cf. n. 5, etc.

15. Cf. ND.274b, s.v. *tarchanu*, variante de *tarsanu* « prendre peur » (forme inconnue des lexiques modernes).

16. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

[A411]

§21 sawārī bhayākā ra. saisa-le ḍoryāi lyāyākā ghoḍā-lā
kasai-kā gāi goru-le hānyā 1 rupaiyā rāgā bhaisi-le hānyā 2
rupaiyā daṇḍa garnu.

73 āgo lāunyā

[A414][B288]

§1 sarkāriyā ḍhukuṭi tahabīla tosākhānā mulukikhānā ra. bahipatra tahabīla rahanyā sadara daphadara. daphadara kumārīcoka iṭācapali adā gauḍā-kā tahabīla ra. kāgajapatra rahanyā ṭhāu- au- śilakhānā jagā jagā-kā jamgīkhajānā jamgī asabāba rahanyā jagā-mā paharā-mā hosiyāra-sita- batti bāti¹ mātra bālanu- aru āgo cīraṅka² nalaijānu- eyati ṭhāu-mā kasai-le tamākhu pani nakhānu- bāruda rahanyā ṭhāu-mā batti nalaijānu juttā lāi pani kasai-le najānu aina mici urdi nāghi bāruda rahanyā ṭhāu-mā bāti batti laijānyā ra. juttā lāi³ jānyā-lāi 10 rupaiyā aru urdi nabhayākā jagā-mā- āgo laijānyā ra tamākhu khānyā-lāi 2// rupaiyā damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§2 kasai-le kasai-kā ghara-mā āgo lāyā-pachi ghara māla bācyo ḍaḍhena bhanyā testā āgo lāunyā-lāi ra- āgo lāi de bhaṇṇyā-lāi 60/60 rupaiyā damḍa garnu- damḍa-kā rupaiyā natiryā kaida garnu.

§3 kasai-le arkā-ko ghara polanāa-lāi matalaba diyāko rahecha ghara polanyā ṭhāu-mā ḍaphu bhanyā gayāko rahenacha- ghara poldā-mā- mānisa pani paryāchan- gāi goru pani paryāchan- bhanyā testā matalabī-ko aina-bamojima-ko amsa sarbaswa garī dāmala garnu mānisa ra gāi goru bhanyā paryākā rāhyānachan dhana māla ra- aru caupāyā mātra paryākā rāhyāchan bhanyā polanyā ra matalaba dīnyā-bāṭa polinyā-ko bigo bharāi. āgo lā bhani bacana dīnyā-lāi⁴ 6 barkha kaida garnu. myāda-kā rupaiyā ḍhabala diyā li chāḍi dinu.

§4 kasai-ko ghara kasai-le polyo gāi goru ra aru caupāyā gaihra āgā-mā pari maryā bhanyā ghara polanyā-keā dhana-le

1. ND.433a, bāti, '(old) Lamp (= batti)'.

2. MsB, kāk., le texte est inséré avant le sceau final.

3. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

4. MsA, dīnyā-lyā !

*polinyā-ko*⁵ bigo bharāi- bāki rahyo bhanyā aina-bamojhima-ko amṣa para sārī sarbaswa garnu. gāi goru paryākā rahyāchan bhanyā dāmala garnu aru gaihra caupāyā paryākā rahyāchan bhanyā 6 barkha kaida garnu māsinyā jāta rahecha bhanyā māsi prāyaścitta dinu.

[A415]

§5 kasai-le arkā-keā ghara-mā āgo lāhūdā jyāna pani marecha. dhana pani parecha bhanyā usa belā-mā us-kā dhana-bāṭa dhani-ko bigo bharāi dinu. dhana-le bigo pugena bhanyā us-ko jyū kātiyā muḍiyā *dāmala bhayā māsiyā-pachi*⁶ napugyāko bigo us-kā bhāi chorā nāti-sita pahlāyā-pachi liulā bhamna pāudaina.

§6 kasai-le arkā-ko ghara polyo ra. mānisa-smeta paryo bhanyā polanyā-kā sarbaswa-bāṭa polinyā-kāo ḍaḍhyāko. bigeā-bamojima usa-lāi dilāi baḍhatā bhayāko phirtā garāi dinu. bigo pugena bhanyā napugyāko bigo polinyā-le pāudaina. phalānā-ko ghara pola bhani ājñā dinyā-lāi ra. āgo lāunyā lognyā mānisa-lāi jyāna-ko badalā jyāna humcha. muḍinyā jāta-lāi aina-bamojima-ke amṣa sarbaswa garī li dāmal garnu swāsni mānisa-lāi pani dāmala garnu.

[B289]

§7 kasai-le ghara poli diyo ra. mānisa pani marena. gāi goru pani marena dhana māla ra. aru gaihra caupāyā-mātra paryāko rahecha ghara-kā dhani-le. eyesa-sita mero bigo ma uṭhai liulā bhani rājināmā lekhi diyo bhanyā āgo lāyā-bābat 60 rupaiyā daṇḍa garnu. rupaiyā tirna sakena bhanyā kaida garnu. dhana linu nalinu dhani-ko khus.

§8 kasai-le ghara polyo mānisa ra. gāi goru bhanyā paryākā rahyānachan aru caupāyā-haru⁷ ra. dhana māla mātra paryāko rahecha. ghara polanyā-le ghara pani khaḍā garī diyo dhana

5. MsB, *kāk.*, le texte est inséré avant le sceau final.

6. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

7. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

māla-ko bigo pani bharnā garī diyo bhanyā- ghara polanyā-lā⁸
 60 rupaiyā damḍa garnu- *rupaiyā natiryā aina-bamojim kaida*
garnu⁸ myāda-ko rupaiyā diyā linu.

§9 phalānā-le ghara-mā āgo lāi diyo bhamna āyo
 bujhadā usa-le āgo lāyāko⁹ ṭhaharena bhanyā- testā polāhā-lai
 mānis-ko jyū smeta paryo bhamna āyāko bhayā 6 barkha *kaida*
garnu gāi goru paryā bhamnyā-lāi. 3 barkha kaida garnu-
 myāda-kāo rupaiyā diyā linu. aru caupāyā ra dhana māla paryo
 bhamna āunyā polāhā-lāi- jati paryo bhamcha usai bigā-
 bamojima dhana mātrai poli diyo bhamna āyā 20 rupaiyā damḍa
 garnu- rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

8. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

9. MsA, effacé et remplacé en petits caractères.

74 boksārā-dhāmi-ko

[A418][B291]

§1 jagā jamina^a nagada jinisa-kā jhagarā-mā gālāgāla¹ gardā kasai-le boksi bhanyo bhani karā^una āyo^a bhanyāko ṭhaharyo bhanyā^a boksi bhamnyā-lāi 5 rupaiyā daṇḍa garnu. aghi-bāṭa gāli garī pachi-bāṭa boksi bhanyāko rahecha bhanyā 2// rupaiyā daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā kaida garnu.

§2 kohi lognyā swāsni-le malāi boksyāro lāyo bhani phirāda garna āyo bhanyā^a usa-lāi lyāi niropa^una gardā^a boksyāro lāyāko ṭhaharena bhanyā^a phirāda garna āunyā-lāi 20 rupaiyā daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§3 madauru-lāi dāmada² ḍāmiyākā ra. maṇṭra-le nacāudā nācanyā madauru-ko kapāla khauradā bokṣi^u-ko kapāla khaurīnyā^a eyastā boksi-lāi gāu-dekhi nikāli dhapā^u dinu. eyastā boksi nikālanyā-lāi^a khata lāgdaina.

§4 dhāmi gaihra-le nanacāyākā ra. madauru-lāi ḍāmadā boksi-lāi cih^una nalāyākā usai niñā pasi hāryākā boksyāro lāi māgnīyā-haru-ko jāta jādaina^a patiyā pani pardaina. ti boksi ṭhahardainan. tina-lāi pher^u gāu ghara-mā kasai-le boksyāro lāi ghara-bāṭa nikālanyā-lāi 60 rupaiyā^a ghara-bāṭa nikālena bokṣi^u māṭra bhanecha bhanyā 20 rupaiyā daṇḍa garnu.

§5 boksyārā-kā kurā-mā dhām^u gaihra-le cihna nalāyākā maṇṭra tamtra-le nanacāyākā swāsni-lāi adālata^a ṭhānā amāla-bāṭa niñā hāldā karāhi-mā hāṭa hālanyā^a sahela gāgrī pokharī-mā ḍubāunyā^a ākhā-mā rāyo ghasanyā phalāma ruhunyā gaihra niñā kasai-le nadinu. eyastā niñā halāudā swāsni-le hārī^u bhanyā tes^a-le hāryāko ṭhahardaina. niñā dīnyā dwāryā bicārī jo ho usa-lāi 50 rupaiyā daṇḍa garī tesa swāsni-lāi jitai dinu.

1. MsA, corrigé dans le texte.

2. MsA, dāmada[?] corrigé dans le texte en petits caractères.

§6 dhāmi gaihra kasai-le boksi-lāi ḍāmī³ cihna lāi dinchu bhani madauru-lāi ḍāmadā boksi-lāi ghā lāgena- madauru-lāi ghā lāgyo bhanyā testā dhāmi gaihra jo ho usa-lāi 30 rupaiyā daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

[A419]

§7 dhāmi-le bhayo bā aru gaihra kasai-le bhayo ḍhyāṃgro ṭhoki- gai- lagāyākā chānā ṭhatāi ṭhoki lāyākā cihna nalāyākā nanacāyākā- madauru-kā mukha-le mātra baki bhani boksyāro lāi nikāyākā boksi ṭhahardainan- testā-lāi niñā dinu pani pardaina. ti boksi hoinan- boksyāro lāunyā dhāmī³ gaihra-lāi 80 rupaiyā daṇḍa garnu- rupaiyā natiryā kaida garnu. boksyāro lagāi māgānyā-lāi pagarī bādhi pagarī-ko 1 jītāurī-ko 2 jmā 3 rupaiyā linu.

§8 arkā-lāi³ boksyāro lagāi ghara-bāṭa nikālanyā dhāmi hawas bā- aru gaihra kohi hawas testā-lāi 60 rupaiyā daṇḍa garnu. ghara-bāṭa nikālena boksyāro mātra lāyo bhanyā 20 rupaiyā daṇḍa garnu- rupaiyā natiryā kaida garnu.

[B292]

§9 dhāmi gaihra tallā jāta-kā kasai-le ilāja gardā āphu-bhaṇḍā upallā jāta-kā-lāi paitālo caṭāudā brāhmaṇa rajapūta-lāi kṣatriya⁴ jāta-le paitālo caṭāyo bhanyā 60 rupaiyā daṇḍa garnu. tāgādhārī³ jāta-lāi matawāli jāta-le caṭāyā 70 rupaiyā daṇḍa garnu. pāni nacalanyā achuti jāta-le cokhā jāta-lāi paitālo caṭāyo bhanyā 100 rupaiyā daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu- paitālo cāṭānyā madauru-lāi- eyaka mohora-ko godāna li prāyaścitta dinu- patiyā pāucha.

§10 kasai-kā kamnyā sadhabā bidhabā stri-haru-lāi³ jhāraphuka ilāja garchu bhani- gānu jhiki dinyā āga-mā mukha-le cusanyā

3. MsA, *dāmi*, cf. n. 2.

4. MsA, corrigé dans le texte, ce qui explique peut-être la disparition de *-lāi*, pourtant nécessaire à la compréhension du texte : « si un kṣatriya se fait lécher les pieds par un *brāhmaṇa* ou un *rajapūta* ». Noter la construction du causatif *caṭānu*.

dhāmi gaihra-lāi 20 rupaiyā jaribānā garnu- rupaiyā natiryā kaida garnu.

§11 swāsni jātiā-lāi berāma bhayo ra- jhāraphuka ilāja garāunu paryo bhanyā lognyā mānis-le tādhai-bāta amlisā-kā kucā-le cawbara-le kapadā-le kusa-le jhāraphuka garnu nachunu- āga gaihra-mā bhayākā khaṭirā-haru- phornu pardā phori dinyā ra. aukhadhi lāi dinyā-lāi khata bāta kehi lāgdaina. damḍa pani hudaina.

[A420]

§12 kohi lognyā mānisa-le gurau dhāmi jhākrī boksyāro rākasa-lāi. bāgha lāyāko mai-le ho mamtrayaṁtra-le debatā uṭhāi boksyāro garī mānisa māryāko mai-le ho bhani āphnā mukha-le kāyela pani bhayo mānisa pani māryāko ṭhaharyo bhanyā maṁtrayaṁtra garī bā bāgha lāi mānisa māryāko mai-le ho bhaṁnā-le- eyastā bihorā-le maṁtrayaṁtra boksyāro garī rākasa lāi mānis mārnyā lognyā mānisa-lāi aina-bamojima sarbaswa garī desa nikālā gari dinu. swāsni mānisa-le eyasai rīta-le mānisa māryāko mai-le ho bhani āphnā mukha-le kāyela bhai bhanyā- sarbaswa nagarī gāu-bāta nikālā garī dinu.

§13 eyasai rīta-bamojima maṁtrayaṁtra ṭunā garī mānisa dukhāyāko mai-le ho bhani- āphnā mukha-le kāyela bhayo bhanyā 50 rupaiyā damḍa garī gāu-bāta nikālā garī dinu.

§14 eyasai rīta-le maṁtrayaṁtra ṭunā garī. caupāyā paśsu pañchī-lāi⁵ mai-le māryāko ho bhani- kāyeala bhayo bhanyā- māryākāo māla-ko bigo⁶ ra bigā-bamojima damḍa garnu māryāko ṭī⁷ chaina- dukhāyāko mātra cha mai-le ho bhani kāyela bhayo bhanyā- māla-ko ādhā mola damḍa garī li gāu-ghara-bāta nikālā dinu.

§15 arkā-lāi jādu ṭunā garnyā mohani basikaraṇa garnyā *ra* garnā lāunyā-lāi⁸ 60 rupaiyā damḍa garnu uccāṭana garnyā *ra*

5. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

6. Il faut plus que probablement insérer ici *bharāi* : « en faisant rembourser ».

7. Sic MsA !

8. MsB, ajouté, trois fois dans cet article, en petits caractères au dessus de la

garna lāunyā-lāi 120 rupaiyā daṇḍa garnu. māraṇa garnyā *ra*
garna lāunyā-lāi aina-bamojima-ko aṃsa sarbaswa garī choḍi
 dinu. *eyasa* kurā-mā polāhā-le poli sābita garna sakena bhanyā
 jauna kurā polyāko cha- sohi aina-bamojima-ko daṇḍa sajāya
 garnu.

[B293]

§16 aina-le boksyā boksi naṭhaharnyā-lāi dhāmī-le bhayo bā
 aru kasai-le bhayo boksyāro lagāi dhabāudā tin-kā saṅga lāgī⁹
 gai sisnu lāunyā syāhulā kerā-kā suplā-le hā[m]nyā⁹ kācā
 matdeinrā-le¹⁰ hāmnyā-haru-lāi 30/30 rupaiyā *daṇḍa garnu*.
*lāṭhā*¹¹ ḍhumgā-le hāmnyā-lāi 40/40 rupaiyā daṇḍa garnu.
 jyāna marecha bhanyā aina-bamojima jyāna-ko badalā jyāna
 linu. boksi dhabāyāko hernyā¹² hāta nachoḍanyā-haru-lāi khata
 lāgdaina.

[A421]

§17 kasai-lāi bethā lāgi behosa bhayākā belā-mā dhāmi jhākri-
 le hawas bā aru kasai-le hawas ilāja jhāraphuka rakha gardā-
 āphai madauru-kā mukha-le phalānā boksā boksi-le dukhāyāko
 ho bhani ra- bujhādā- madauru-le bethā-kā jora-mā bhanyāko
 mātrai ṭhaharyo dhāmi jhākri aru ilāja garnyā kasai-le pani- tyo
 boksā bokshī ho bhani¹³ samāyāko rahenacha madauru-le bethā-
 kā jora-mā bakyāko suni boksā boksi bhamnyā-lāi 5 rupaiyā
 daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojīma kaida garnu
 madauru-lāi ra. ilāja garnyā dhāmi jhākri gaihra-lāi khata bātā
 lāgdaina.

ligne.

9. MsA, MsB !

10. Il s'agit de la boulette de terre utilisée comme projectile avec une sorte d'arbalète ('pellet bow', cf. ND.489a, s.v. *matyāñro* (or *maṭeñro*)).

11. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

12. Noter l'emploi du participe perfectif (*dhabāyāko*) avec les verbes de perception : « ceux qui regardent (*hernyā*) une sorcière *tandis qu'on la chasse* ».

13. MsB, *bhamni* !

§18 pāni nacalanyā jāta-le hawas- chiṭo hālanau parnyā jāta-le hawas- kasai-le ilāja gardā pāni ra. pāni paryāko aukhadhi ultā garī phuki āphu-le nachoi thuka naparnyā garī ṭāḍhā-bāṭa mamtri diyākā-mā phukanyā-lāi paāni¹⁴ khānyā-lāi pani khata lāgdaina. prāyaścitta pani garnu pani pardaina.

§19 behak-mā arkā-lāi- birupa garāī kapadā *tragāī*¹⁵ beijjat garāī- gāu-sahara-mā ghumātūnyā-lāi loganyā mānisa-lāi- ghumāyāko bhayā 25 rupaiyā swānsi mānisa-lāi- ghumāyāko bhayā 50 rupaiyā damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamoj *tima* kaida garnu.

14. Il est bien difficile de déterminer la bonne lecture, les deux sont plausibles : « celui qui a soufflé ainsi que celui qui a consommé ce qu'il lui avait préparé ne peuvent être punis » (... *pani* ... *pani*) ou « celui qui a soufflé [pour écarter le mal] non plus que celui qui a consommé son eau (*pāni*) ne peuvent être punis ». La lecture du texte publié par le KNM correspond à celle du MsA qui est la plus plausible.

15. Ici encore les deux lectures sont possibles : « en lui accrochant un tissu » (*lagāī*) ou « en colorant ses vêtements » (*ragāī* de *raṅgānu*). Le manuscrit sur lequel s'appuie le KNM lit *ragāī*. Le scribe du MsA a des difficultés avec un certain nombre de phonèmes...

75 juwā-ko

MsA & MsB

[A426] [B297]

§1 juwā phukyākā dina bāheka aghi pachi bajāra-mā ghara-mā hođa dinyā ra. hođa hāmnyā duwai-lāi bigā-ko dobara damđa garnu. rupaiyā tirena bhanyā aina-bamojim kaida garnu.

§2 khelanyā-le kahana āyācnañ. aru-le kahana āyo bhanyā nagada narākhi. mukha-le mātra phwāka bolyāko rupaiyā jitanyā-le pani lina pāudaina. hārnyā-le pani. tirnu pardaina. phwāka boli thāpanyā ra. phwāka hāmnyā duwai-lāi 20/20 rupaiyā damđa garnu.

§3 mukha-le phwāka boli kheldā hārnyā karāuna āyā phwāka khelyāko tirnu paní pardaina kahana āeūnyā-lāi damđa pani hudaina. jitanyā-le jityākā. rupaiyā pāudaina. phwāka khelyā-bābat 20 rupaiyā damđa garnu. jitanyā-le phwāka khelyā-mā-eyati jityā bhani kahana āyo bhanyā. jityākeā rupaiñyā pāudaina. damđa pani hudaina.

§4 juwā khelanu bhani jhājha piñai juwā phukyākā dina-dekhi bañda nahumjyāla. juwā khelyākā khāla-mā ra juwā khelāunyā-kā ghara-mā sunā cādi jabāhera. ra. gaihra kasai-le beca bikhana nagarnu. kiñnnā pani kasai-le nakiñnu kasai-le becyo bhanyā jati-mā becyāko cha. uhi thaili lilāma garī linu. kiñnyā-bāta kini liyāko uhi māla lilāma garnu. bañdhaka mātra rākhyāko bhayā. becanyā-bāta thaili linu. bañdhaka linyā-bāta bādhā liyākāo thaili-bamojim¹ damđa gari. linu. rupaiyā natiryā aina-bamojim kaida garnu.

§5 juwā phukyā-pachi sāhu basi juwā khelāyo hārnyā-le pani kahana āyena. jitanyā-le pani kahana āyena sāhu basnyā-le pani kahana āyena cyākhyā thāpanyā ra. dekhanyā-le pani kahana āyena bhanyā. sāhu. basnyā-lāi aina-bamojim¹ ma-ko amsa chorī-

1. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

ko bihā-kharca para sārī us-ko amṣa sarbaswa garnu¹ juwā-kā asāmi-sita-kā linu ṭaharyākā rupaiyā pani lilāma garnu. sāhu-kā rupaiyā li kheli jitanyā-haru-sāamga jityākā rupaiyā pani lilāma gari li 20/20 rupaiyā pani daṇḍa garnu. usai khāla-madhye-mā sāpaṭai nali āphnā gāṭhi-kā khelanyā-haru-lāi 20/20 rupaiyā daṇḍa garnu. sāhu basyāko thāhā pāi ceyākhyā thāpanyā ra. hernyā-haru-lāi 10/10 rupaiyā daṇḍa garnu. sāhu basyāko thāhā napāi. ceyākhyā thāpanyā ra. hernyā-haru-lāi khata bāta lāgdaina. sāhu basi khelāyo bhanṭi khelanyā-bāheka aru kasai-le adālata ṭhānā amāla-mā jāhera garna āyo bhanyā tyo jāhera garna āunyā-lāi tesa khāla-mā khelanyā-haru-bāṭa juwā-bābat-mā tahasti² garyākā āmadāni-madhye. sayakarā 5 rupaiyā dilāi dinu.

[A427]

§6 bāhramāsyā juwā khelanyā 12 barkha-dekhi tala-kā bālakha-lāi dina 10 kaida garnu. bāhra barkha-dekhi māthi-kā 16 barkha-sām̄ma-kā-lāi 10 rupaiyā daṇḍa garnu. juwā kheldā 16 barkha-dekhi-māthi-kā khelanyā ra. khelāunyā cyākhā thāpanyā jimi-jagā baṇḍa-bepāra. kheti-pāti rakama rojagāra bhayākā ijatdāra=le [B298] khelyāo bhanyā testā-lāi aina-bamojima sarbaswa dinā-mā kabula garcha bhanyā pani 24 aḍhāi barkha kaida-mā rahamchu bhanyā pani ijaddāra mānisā-ko khusa² jimi-jagā baṇḍa-bepāra kheti-pāti rakama kehi nabhayākā phakaḍā-le khelyo bhanyā testā-lāi aḍhāi barkha kaida garnu. myāda-ka rupaiyā tircha bhanyā choḍi dinu. arkā-kā ghar-mā juwā khelyāko dekhikana adālata ṭhānā amāla-mā kahana naāunyā-lāi 20 rupaiyā daṇḍa garnu. daṇḍa-kā rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu. adālata ṭhānā amāla-mā kahana āunyā-lāi kehi pardaina.

§7kh³ mahākāli pūrba meci paścima. bhoṭa madhes. pahāra gorkhā rājabhara muluka-mā choṭā baḍā umarāwa lagāyet

2. MsA, *kāk.*, ajouté avant le sceau de fin de paragraphe.

3. À l'origine, ce paragraphe était le dernier du MsA ; en marge est noté : 18 sā kā ba 3 ro mā khārej bhai arkā bhayo « Annulé le troisième jour de la quinzaine sombre du mois de kārttika [19]18, un autre y fut substitué ». Ce

dhākryā jāgiryā phauja. raiyat gaihra kasai-le pani. aba uprāmpta juwā nakhelanu juwā baṇḍa bhayo baṇḍa bhayāko juwā khelanyā-lāi aina. tābāpatra-bamojim sajāya garnu.

§7 aba uprāmpta gorkhārājābhara muluk-mā juwā kheladā kārtika badi 13 roja-dekhi e ya sudi 2 roja-samma jyama paṁcaka dina 5 mātrai sāla basāla khelanyā-le juwā khelanu khata bāta lāgdaina eyati dina-dekhi-bāheka aghi pachi kasai-le nakhelanu aina-mā lekhiyākā dina-dekhi-bāheka aghi pachi juwā khelanyā-lāi aina tābāpatra-bamojim sajāya garnu.

§8 juwā khelanu bhani jhāja piṭāii juwā phukyākā dina-dekhi baṇḍa nahuṁjyāl- khelana lāgyākā khāla-mā ra. khelāunyā-kā ghara-mā sarasāpaṭi kasai-le nadīnū kasai-le nalinu. sāpaṭai diyāko ṭhaharyā adālata ṭhānā amāl-a-bāṭa sāhu-ko thaili lilāma gari. sāpaṭi linyā-lāi- liyākā bigā-bamojīma damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu. sāpaṭi li juwā khelanyā-le- ra- usai khelanyā-le adālata ṭhānā amāla-mā kahana āyāo- sāhu-ko thaili tirnu pardaina. kahana āunyā-lāi- khata lāgdaina. juwā kheli jitanyā-le pani adālata ṭhānā amāla-mā āi jāhera garyo bhanyā- jityākā rupaiyā usai-ko huṁcha khata pani lāgdaina.

§9 juwā kheladā asarphi kallāra⁴. paṭanā mohora paisā phukādāma thāpi khelanyā-le khelanu eyasto garī kheladā hārnyā-le hāryāko jitanyā-le jityāko sadara huṁcha- gahanā kapaḍā bhāḍābartan- jabāhera- hātahatiyāra gāi bhaisi jyū gaihra- jinisa thāpi- kasai-le nakhelanu. nagada-bāheka ṭaka nalāgyāko sunā cādi jabāhera gaihra jinis- māla- jitanyā-le phirtā garī dinu. jinisa jitanyā-lāi jinisa-kā jmā-kā sayakarā 10 kā hisāba-le damḍa garnu. bisauda li māla phirāi di ṭaka nalāgyāko māla ra. jinisa thāpi khelanyā-lāi pani sayakarā 10 kā hisābadara-le damḍa garī- dasauda li māla phirtā garāi phirāi dinu.

qui prouve que la première mouture du MsA est antérieure à cette date et que le MsB, dans lequel apparaît seulement le nouveau §7, est postérieur à kārttika 1918 BS (octobre - novembre 1861).

4. Cf. SNK.75b, s.v. *kallār*: *purāno musalamānī asarphī* « une ancienne pièce de monnaie musulmane ».

MsB

§10 thāpāthali pula-dekhi-māthi pāmcāyana ghāṭa-mā kṛṣṇa jammāṣṭami-kā 2 dina 2 rāta caitra sudi 14 kā *dina-dekhi*⁵ ḫokā-dekhi bāhira-mā ṭuḍikhela-mā 2 dina 2 rāta jāgrama-nimitta juwā khelanu. tesa dina bihānai adālata-bāṭa juwā phunyā cuiki lagāi dinu. 2 dina 2 rāta pugyākā bihāna barṇda garnyā cuiki lāunu. lekhiyākā ṭhāu-bāheka sahara ra. aru jagā-mā juwā khelanyā-lāi juwā-kā aina ra. tābāpatra-bamojim sajāya garnu.

[B299]

§11⁶ juwā phukyā-mā khelanyā-le juwā kheldā kapaṭiyā pāsā kauḍi charuwā banāi kasai-le nakhelanu kapaṭiyā pāsā kauḍi charuwā banāi khelyāko ṭhaharyo bhanyā. kapaṭa gari kheli jityāko jmā jasa jas-ko ho usa-lāi dilāi jitanyā-lāi usai jammā-kā bigā-bamojima damḍa garnu. bharāyāko dhana-ko dasauda linu. dhani pattā nalāgyākā bigo japhata gari dinu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§12⁷ juwā phukyākā dina-bāhek aghi pachi okhara pāgrā basupati cyāṁgrāpati jora bijora gaihra kheli hāra jita garī paisā dinyā linyā garnyā-haru-mā 16 barkha ubho-kā-haru-lāi janahi 30 rupaiyā 12 barkha-ubho 16 barkha-samma-kā-lāi janahi 10 rupaiyā damḍa garnu 12 barkha-mani-kā bālakha-lāi nakhela bhani habakāi dabakāi⁸ chāḍi dinu. damḍa hudaina.

Add. MsB juwā-ko

[B+25]

§13 juwā phukyākā dina-bāhek aghi pachi kasai-le ramga gamjiphā pachisa kheldā paisā linyā dinyā gari nakhelanu. paisā linyā dinyā gari khelyo bhanyā juwā khelyāko ṭhaharcha. bāhramāsyā juwā khelanyā-lāi lekhyākā aina-bamojim damḍa

5. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

6. MsB, changement de main.

7. MsB, second changement de main.

8. MsA, *dabakāi* fait écho à *habakāi* « en le semonçant [d'une façon ou d'une autre] »; MsB, *dabāi* « ayant dissimulé », ne convient pas au contexte.

sajāya garnu. paisā linyā dinyā gari khelyāko rahanacha mukha-le mātra sarada gari khelecha bhanyā sarada⁹ gari khelanyā-haru-lāi 10/10 rupaiyā damḍa garnu.

§14 gorkhā rāja-mā ghara jahāna gari basyākā-bāhek bhot-tarpha birānā rāja-kā kasai-le juwā phukyākā dina-bāhek aghi pachi gorkhā rāja-mā āi juwā khelyā bhanyā jityākā rupaiyā lilāma gari 20/20 rupaiyā damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina bamojim kaida garnu.

[B+26]

§15 mrgasthali biśwarupa-sthāpanā garyākā ṭhāu-mā barkha-prati kārtika badi 5 roja-kā dina bhaibhārādhāra-haru-le āphnā sakya icchā-anusāra-ko pūjā-ko sāmagri laijāna lagāi biśwarupa-ko pūjā garnu. yasai dina byāhānai cuñiki¹⁰ lagāi mrgasthali-bhara-mā juwā phoi dinu. tesa dina byāhānai-dekhi 2 dina 2 rāta uttsaba-nimitta khelanā-ko icchā hunyā-le juwā khelanu. kārtika badi 7 roja-kā byāhānai baṇḍa gari dinu.

§16 juwā phukyākā dina bāhek 12 barkha nāghyākā kasai-le okhara pāmgrā khelyāko ṭhaharyo bhanyā āṭha ānā // damḍa garnu.

9. Ce terme qui ne peut avoir d'autre sens que celui de « mise » ne figure pas dans les dictionnaires ; il pourrait s'agir d'une forme corrompue de *śarta* (SNK.590b : *bājī hoḍa* « montant mis en jeu »).

10. Cf. ND.178b, s.v. *cuñiki* (*cūki*), ‘A public proclamation’.

76 ghara banāunyā.

[A430] [B300]

§1 sahara-bāhira.-mā ra. parbat-mā chāpa raika *rā-kā bājhā*¹ jagā-mā jaśs-le jhigaṭi ghara banāucha tyo ghara banāunyā-lai ghara-kā balyāni-bhitra-ko jagā ra 10 hāta āgan birtā humcha sukri bikri *garī* *becana*² humcha- sadara daphadara-khānā-bāṭa lālamohaora. dastābeja garī dinu. abādi-mā banāyecha- bhanyā tes-ko satṭā āphnā aru jagā-bāṭa diyo bhanyā sohi nāpa-bamojima³ satṭā *li*⁴ ghara-ko sanada *garī* dinu. sattā dina sakena bhanyā ghara *banāñā*⁵ bhani abādi jagā pāudaina.

§2kh⁶sahara kāṭhamāḍau pāṭana bhādagāñū-kā galli-kā sarkāriyā birtā guṭhi-kā ghara bhatki pāṭala bhayākā chan bhanyā adālat ṭhānā-bāṭa jāci- ti ghara banāunu. bhani ghara-kā dhani-lai urdi dinu urdi diyā-pachi 15 dina-samma ghara-kā dhani-le banāucha ki bāṭo hemu⁷. dhani-le banāyaena bhanyā chimeyāki-lai banāu bhaṭmu. un-le pani banāyaenān bhanyā tesa pāṭala-mā jasa-le ghara banāuchu bhani māgāna āucha adālata ṭhānā mārphat- tesa-le ghara banāunu tyo ghara banāunyā-lai birtā humcha- cyāmgryākausi-bāṭa birtā-ko sanada *garī* dinu. tesa pāṭala-kā dhani-lai kehi dina-mā āphnā sābagāsa- le ghara banāuchu bhanyā tesa pāṭala-kā nāpa-bamojima saharabhitra-bāhira. jāhāñā humcha cyāmgryākausi-bāṭa sādha lai dinu. ghara banāunyā-le sukri bikri *garī* *becana* pāumcha.

1. MsA, *bādhā*? Le sens nécessite *bājhā* « terre en friche ». MsB, inséré en petits caractères dans le texte.

2. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

3. Sic MsA, probablement pour *bamojim*.

4. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

5. MsA, texte original effacé et remplacé. La notation de nombreuses voyelles nasalisées peut être l'œuvre d'un relecteur.

6. MsA; le même texte figure sur le MsB au §2, mais les sceaux ont été effacés et le texte rayé. En marge est portée la mention *khāreja bhai arko bhayo* « [Article] abrogé, un autre [lui a] été substitué » (sans date).

7. Sic MsA !

§2b⁸ sahara kāṭhamāḍau pāṭan bhāḍagāu kā sarkāriyā ghara ha_un. duniñā-kā guṭhi birtā-kā ghara ha_un. bhatki pāṭala bhayākā-mā asāra śrābaṇa bhāḍra asauja i 4 maihnā barkhā-mā bani nasaknyā hunā-le ghara banāu bhaṇnyā urdi purji naṭāsanu wāhā uprāmpta pailhe ghara-kā dhani-lāi tero ghara banā bhani 4 maihnā-ko khāwā dinu tāhā-samma-mā dhani-le banāuna *sakena*⁹ bhanyā 35 dina-ko myāda gari us-kā chimyāki-lāi banāu bhani urdi dinu myāda-bhitra-mā chimyāki-haru-le pani banāyenān bhanyā tesa pāṭala-mā jasa-le ghara banāuchu bhaṇna āucha adālata ṭhānā-bāṭa usai-lāi banā bhaṇnu pāṭala bhayākā arkā-kā jamina-mā ghara banāyā-pachi banāunyā-ko tyo ghara. birtā huṇcha adālata ṭhānā-mā jauna ṭhāu-bāṭa purji ṭāsiyāko cha usai jagā-bāṭa pramānagi-ko rukkā dasakhat-mā puchrā chāpa gari. sadara daphadara-bāṭa mohora garāi dinu sukri bikri āphnu khusa garna pāucha tesa pāṭala-kā dhani-le pāṭala-ko saṭṭā deu ma pani arkai jagā-mā ghara banāuchu bhaṇna āyā usa-kā pāṭala-kā nāpa-bamojima sahara-bhitra-bāhira jāhā bhamcha saṭṭā dinu. ghara banāi sukri bikri āphu khusa garnu bhaṇnyā sohi behorā-ko mohora garāi dinu tes-ko birtā huṇcha.

§3 gharabāri bhogabaṇḍhaka linyā sāhu-le āphu-le calana gardā gardai ghara bhatki pāṭala bhayo bhanyā bāri *pāṭalā*¹⁰ sāhu-le calana garna pāuchan. ghara mātrai baṇḍhaka lekhiyāko cha sāhu-kai calanā-mā bhatki pāṭala bhayo bhanyā- sāhu-ko thaili chuṭi huṇcha pāṭala samāuna pāudaina. dātā-ko huṇcha.

§4 sarkāra lagāyeta umarāwa bhārādāra- raiyata gaihra-le jagā jamīna nepāla-kā ghara sāṭaphera garna deu ma besa garī aghi-kā-bhamdā rāmro garī banāuchu bhamndā jagā-kā dhani-le mānena bhani kasai-le karāuna āyo bhanyā- adālata *thana*-bāṭa us-kāo mola-bhamdā baḍhatā sayakarā 20 rupaiyā-kā dara-le

8. MsB, d'une autre main, cet article se trouve sur la page 302 du MsB, à la suite du §13.

9. MsB, corrigé en petits caractères ; le *na* de *sakena* est écrit au dessus de la ligne.

10. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

ṭhaharyākā rupaiñyā-smeta dilāi. aghi-bhañndā rāmro gari
banāunyā-lāi sāṭaphera garāi dinu.

[A431]

§5 sahar-mā kasai-le āphnā jagā-mā ghara banāudā āphnā
jamina nāghi sādha mici arkā-kā jagā-mā banāuna hudaina.
āphnā jagā-mā ghara banāudā balyāni arkā-kā jagā-mā paryā
pani rokana pāudaina. ghara banāuna huṇcha.

§6 tina sahara *gaihru gāu-haru-mā*¹¹ jhigaṭi ghara banāudā
sādha sibānā joriyā-mā kasai-le arkā-kā jamina-mā āphnu *jagā*
jamina ho bhani jaga khani ghara banāyo *eka* I talā ghara
nabasamjyāla-samma-mā jagā-kā dhani-le mero jagā-mā ghara
banāuna hudaina. bhani haṭkadā micyāko ṭhaharyo bhanyā
micyākā jamina-bamojima micanyā-lāi daṇḍa garnu. jagā-kā
dhani-lāi. jagā bihorāī dinu. jagā-kā dhani-le ra. us-kā
*jāahāna*¹²-le thāhā pāi jaga khanyā-dekhi talā basamjyāla¹³
cupa lāgi pachi-bāṭa karāuna āyo bhanyā uskāio birtai ho
bhanyā pani uṣṣa-le pāudaina. ghara banāunyā-lāi sadara gari
bihorāī dinu. jagā-kā dhani-le *ra*.¹⁴ us-kā jahāna-le ghara
banāyāko thāhā napāi ghara siddhi=yāko [B301] rahecha bhanyā
pani thāhā pāyā-pachi karāuṇa āyo bhanyā micyāko jamina-ko
pañcakīrtti mola bharāi dinu. jimina-ko mola liṇna ghar-ko
mola diññchu bhanyo bhanyā uṭhāyākā ghara-ko pañcakirtti
mola garii ghara banāunyā-lāi bharāi *jaimina*-kā dhani-lāi siṃgai
ghara bihorāi dinu.

§7 kasai-le behak-mā arkā-ko ghara bhatkāi diyo bhanyā.
sahar-ko ghara bhatkāyāko rahecha bhanyā chebhaḍela-kā
mānisa-le ṭhaharāyā-bamojima bāhira pherā parbata gāwma
gaihra-kā ghara bhatkāyāko rahecha bhanyā usa ṭhāu-kā pañca
bhalāmānis rākhi unheru-le ṭhaharāyā-bamojima-ko mola bigo
bhatkāunyā-bāṭa ghar-kā dhani-lāi bharāi dinu. arkā-ko ghara

11. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

12. MsA, corrigé dans le texte.

13. MsA, le scribe, attentif aux *virāma*, en a placé un de trop, sous le s.

14. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

behak-mā bhatkāunyā-lāi bigā-bamojima daṇḍa garī adālat ṭhānā amāla-bāṭa linu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§8 *baṇḍhaka* liyāko ghara bhatkyo bhanyā sāhu-le banāudā asāmi rākhi banāunu asāmi chaina bhanyā usa ṭola-kā 1/2 bhalāmānisa rākhi banāunu. asāmi-le thaili tirna āyo bhanyā ghara banāudā lāgyāko kharca-sameta hisāba gari *ḥd*inu. asāmi-lāi pani rākhya ena aru sāchi pani kohi rahe *nachāṇṇ*¹⁵ ra. sāhu-le mātrai *eyati* kharca lāgyāko cha bhamnyāko¹⁶ sāhu-le pāudaina.

[A432]

§9 *pāṭti*¹⁷ pauwā satala dharmasālā cautārā- dhārā kuwā ināra. sāghu pula bāṭo banāyāko cha tesa-lāi guṭhi narahi bhatki bigri kharāba bhayo bhanyā- mokhya jas-le jas-kā purkhā-le banāyāko ho usai-le usai-kā saṃtāna-le banāunu- ina-le banāunajyāla arkāle pāudaina. saṃptāna chan- usa-le banāuna sakena- athabā- aghi banāunyā-ko nisamtāna bhayāko rahecha bhanyā- testā jagā-mā. *ma. jīrṇoddhāra*¹⁸ gari banāuchu bhani adālata ṭhānā amāla-mā bhamna āyo bhanyā pachi bhanāuchu bhaṇṇa unyā-lāi banāuna dinu.

§10 birtā raikara chāpa guṭhi gaihra arkā-kā jagā-mā cāradāma theki rākhi kharaparāla-kā chānā garii banāyākā ghar-mā- tiro bharo gari basamjyāla pajani garii uṭhāuna *hudaina* pāudaina. āphai uṭhi basai gayo bhanyā ra. tiro bharo aṭkadā jagā-kā mālikā-le uṭhāi diyo bhanyā- ḍhiki jāto dwāra *bharyāṇṇ*¹⁹ gaihra calabastū²⁰ li jāna pāucha- ghar became uṭhāi laijāna pāudaina jas-ko jagā ho usai-ko humchā.

15. MsB, corrigé en petits caractères.

16. MsA, MsB, *bhanyāko* !

17. Dentale pour la rétroflexe dans le MsA.

18. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

19. MsA, inséré dans le texte en petits caractères.

20. MsB, *calabastū* ?

§11 jaunā jaunā sahar-kā ghar-ko ita kāṭhapāta ho usai usai sahar-mā laigī ghar banāuna huṁcha. eyakā sahara-ko arkā sahar-mā laigī banāuna ra. sahara-bāhira laigi banāuna hudaina.

[B302]

§12 kāṭhamāḍau pāṭana- bhāḍagā²¹ tina sahara-kā darbāra-dekhi raiti-talaka-kā birtā baṇḍhaka dāna pāyākā ra. raikara-mā banāyākā āphnā ghara becanu baṇḍhaka rākhānu- dāna garnu. bakasa garnu. dhani-ko khusa āphnā mausara-le napugi ghara bhatkāi usai ghara-kāo kāṭhapāta it lagāi ṭhulā-ko sānu sāṇā-ko ṭhulo garī banāuna pani dhani-ko khusa sahara-kā ghara bhatkāi kāṭhapāta it sahara-bāhira- aṁta laigi banāyāko ṭhaharyā sarkāriyā humcha .

MsB

§13 raikara jagā-mā hawas āphnā birtā bekha phigaḍhāra marauṭa mānācāwala chāpa jyūni peiyākharca gaihra jagā-mā hawas kasai-le jhigaṭi-ko chānā garī debālāya dharmasālā pāṭi pauwā ghara-haru banāudā aghi sarkāra baksāi jhigaṭi lāudā rahyāchan aba uprāmpta jhigaṭi-ko chānā lāudā sarkāra baksāunu pardaina. dastura pani kehi dinu pardaina²¹ .

§14 sahar sahar-kā ghara bhatkyā bigryākā dhani-le banāunu nasakatā aina-bamojima myāda-ko purji ṭasāi arkā-le banāi sakyā-pachi phalānā-le mero ghara-mā purji ṭasāi banāi diyo mero ghara jānyā hoina bhani. kohi karāuna āyā bhanyā ghara bhatkyā bigryā-pachi arkā-le purji ṭasāi banāi sakyā-pachi ma pāunyā hum bhaṇnyā-le tyo ghara pāudaina. tesa ghara-mā rahyākā ita kāṭhapāta gaihra-ko paṇcakṛtimola ghara-kā dhani-le ghara banāunyā-bāṭa lina pāucha dilāi dinu mero ghara gayo tāpani tesa ghara-kā pāṭāla-bamojima saṭṭā pāyā arkai ṭhāu-mā ghara banāudā hum bhani bhaṇna āyā tes-kā ghara-kā pāṭāla-bamojima-ko {²²} arkai pāṭāla saṭṭā dilāi dinu ghara banāuchu

21. Ceci est le dernier article de la main du scribe principal dans ce chapitre. Le nouvel article 2 et l'article 14 sont de la même main.

22. MsB, *arkai pāṭāla-bamojima-ko*, rayé dans le texte.

bhani arkā ṭhāu-ko pātāla jamina saṭṭā liyā-pachi [B303] asāra śrāwaṇa bhādra āśvina. i 4 mainhā barkhā hunā-le ghara banāyana bhani bāta lāgdaina. 4 mainhā-bāheka aghi pachi saṭṭā liyākā dina 35 bhitra-mā ghar banāyā birtā-ko lālamohora garāi dinu sukri bikri gari beca bikhana. garna humcha 35 dina-bhitra-mā banāyenacha ra tesa pātāla-mā pheri arkā-lāi phalānā-le pāyākā pātāla-mā ghara banāyena ma banāuchu bhanyo bhanyā pachi bhaṇna āunyā-le ghara banāuna pāucha aghillā-le pāudaina.

§15²³ sahar kāṭhamāḍau pāṭan bhādagāu 3 sahar gāmal-smet-kā sarkāriyā bā aru-kā birtā guṭhi gaihra-kā ghara bhatkī pātāla bhayākā. adālata ṭhānā-bāṭa jāci ghara-kā dhani-lāi urdi diyākā myāda-bhitra dhanī-le nabānāudā. aru-le ma banāuchu. bhani āphnā nāu-mā. myāda tasāi ghara banāi sakyākā-mā. sanada garāi dinu pardā. jaunā adā-bāṭa purji ṭāsi ghara banyāko cha usai aqā-kā hākim kārimdā-ko yesa miti-mā purji ṭāsi myāda pugi ghara banāunyā phalānā-lāi tesa ghara-ko birtā-ko sanada garāi deu bhaṇnyā. chāpa lāgyāko kāgaja li sadara daphadarakhānā-bāṭa muktyāra sādhī tharaghara chebhaḍel-kā rakami paṭhāi sādhā simānā lagāi birtā-ko lālamohora garāi dinu. myāda ṭāsi banāyāko ghara-ko mohora garāi didā. chebhaḍel-bāṭa ra. sadara daphdarakhānā-bāṭa linyā dastura mohora rupaiyā 3 lekhauni chapauni rupaiyā 2 jaṇmā rupaiyā 5 mātra linu baḍhatā nalinu.

§16²⁴ sanada bhai byān bālā bosī ghāsi-kā rakam-mā dariyākā rāja-guṭhi raikaraz sarkāriyā serā gaihra jagā rakami-sita māgī kamāunyā-le i jagā-mā ghara kasai-le nabānāunu kasai-le banāyechā bhanyā ghara banāudā rakami-sita phalānā jagā-mā ghara hālchu bhani bihorā janāi banāyāko rahecha bhanyā ghara banyā-pachi rakami-le rakam-ko jagā ho bhani uṭhāuna pāudaina. jagā kamāunyā-le rakamī-sita ghara banāuchu nabhāni usai banāyāko rahecha ghara banna lāgyāko thāhā pāi rakami-le yo jagā tā rakama-ko ho ta-lāi kamāuna mātra diyāko ho ghara

23. MsB, nouveau changement de main.

24. MsB, encore un changement de main.

banāuna hudaina. bhani haṭak garenacha bhanyā banyāko ghara-ko paṁcakirti-bamojima mola ghara banāunyā-lāi di jagā uṭhāuna pāucha rakami-le ghara banāuna hudaina. bhamdā bhamdai jabarajasti gari ghara banāyāko ṭhaharyā ghara beci mola lina ra acal iṭ kāṭhapāta gaihra kehi li jāna pāudaina jas-kā nāu-mā rakam-mā dariyāko ho. jagā usai-le lāgyāko tirobharo gari kamāuna pāucha ghar banāunyā-le *mai-le*²⁵ ghar banāñā bhani jabarajasti gari. banna pāudaina.

25. MsB, ajouté au dessus de la ligne.

77 solā thāpanyā-ko

[A434] [B304]

§1 bāgha bhālu badela gaihra-le- mānisa caupāyā- aṁna bāli-haru kehi nakhāi āphnā munāsiba-le kasai-lāi- thāhā urdi nadi- solā gaihra kehi thāpyo ra. mānisa pari- maryo bhanyā thāpanyā-lāi dāmala garnu. caupāyā gaihra pari maryo bhanyā puro mola dhani-lāi bharāi dinu mānisa-lāi ghā lāgi khajāhā bhayo bhanyā 50 rupaiyā ghā mātrai lāgyo bhanyā 10 rupaiyā caupāyā gaihra pari khajāhā bhayo bhanyā tes-ko paṁcakṛtti mola dhani-lāi bharāi dinu. khajāhā bhayāko bastu solā thāpanyā-lāi saupāi dinu.

§2 bāgha bhālu badela gaihra-le mānis caupāyā- aṁna bāli-haru kehi khāyāko chaina- sikāra-kā-nimitta āphnā sokha-le- gāughar-mā pani urdi di solā gaihra thāpecha ra- tes-mā mānisa- pari maryo bhanyā thāpanyā-bāṭa marnyā-ko kṛyā-kharca 50 rupaiyā dilāi dinu. jyāna marena khajāhā mātrai bhayo bhanyā 20 ghā mātrai lāgyo bhanyā 10 rupaiyā ghā-kharca dilāi dinu. caupāyā¹-gaihra pari maryo bhanyā paṁcakṛtti mola garī adhi mola dilāi dinu.

§3 bāgha bhālu badela gaihra-le- mānisa caupāyā aṁna bāli-haru² khāyā-mā gāughar-mā urdi di solā-haru bāṭā padherā bāri karāsā-mā thāpecha ra. āphu bikaṭa basyāko rahenacha tes-mā mānisa pari maryo bhanyā- thāpanyā-bāṭa 10 rupaiyā- marnyā-ko kṛyā-kharca dilāi dinu. jyāna marena khajāhā bhayo bhanyā 5 ghā mātrai lāgyo bhanyā 2// rupaiyā ghā-kharca dilāi dinu.

§4 bāgha bhālu badela-haru-le mānisa caupāyā aṁna gaihra- khāyā-mā- solā gaihra thāpadā- gāughar-mā urdi kehi nadi thāpecha² ra. tes-mā mānisa pari maryo bhanyā- thāpanyā-bāṭa marnyā-ko kṛyākharca 25 rupaiyā dilāi dinu. caupāyā gaihra pari maryāko bhayā- maryākā bastu-kā paṁcakṛtimola-ko cauthāi- mola dhani-lāi bharāi dinu. mānis-ko jyū bhanyā

1. Sic MsA !

2. MsA, effacé et corrigé dans le texte.

marena khajāhā bhayo bhanyā 10 rupaiyā **damda garnu.** ghā mātrai **lāgyāko bhayā lāgyo bhanyā.** 5 rupaiyā. thāpanyā-bāṭa ghā-puchāunī ghāityā-lāi dinu.

[A435]

§5 bāgha-le mānisa caupāyā-haru khādā ra. bhālu badela gaihra-le. mānisa caupāyā amna bāli khāyā-mā. solā. phyāñ. solā. phaṭkyā darjana dharāpa gaihra thāpadā gāughara-mā urdi di thāpyāko rahecha ra. tes-mā mānisa caupāyā gaihra pari-maryo bhanyā. thāpana lāunyā thāpanyā kasai-lāi. khata bāta lāgdaina. damda patiyā kehi pardaina.

§6 śrī 5 sarkāra-kā hukuma-le. parāpūrbā-dekhi baṇḍa bhayākā gauḍā bāṭā-mā ra. gaḍhi killā-mā thāpiyākā solā phyāñ solā phaṭkyā darjana. dharāpa gaihra-mā mānisa caupāyā gaihra kehi pari maryo bhanyā thāpana lāunyā. thāpanyā kasai-lāi pani khata bāta kehi lāgdaina marnyā-ko kṛyā-kharca pani dinu. pardaina. prāyaścitta pani pardaina.

78 kalyāṇa dhan.

[A436][B306]

§1 kasai-le ghara-bāheka aru raikara birtā guṭhi bekha kipaṭ gaihra jamīna-mā dabāi rākhyākā gāḍyāko dhana māla pāyo bhanyā- bujhadā khatuki-haru-le dabāyāko ṭhaharyā sarkāra-ko humčha- asāmi-le dabāyāko ṭhaharyā tamasūka-bamojima sāhu-ko humčha- dhani-le dabāyāko ṭhaharyā dhani ra. dhani-kā samṛtāna-ko humčha- phalānā-ko bhani pattā napāyāko wārīsa napāyāko dhana māla bhayā sarkāra lāgdaina jaśs-le pāyo usai-ko humčha usai-le linu.

§2 ghara sukri bikri garī becanyā-le becyo kiṁnyā-le kinyā-pachi ghara bhatkāudā dabāyāko dhana māla niskyo bhanyā becanyā-le pāudaina. kiṁnyā-ko humčha usai-le linu.

79 galli-saphā

[A438] [B307]

§1 āphnā āphnā ghara-kā liglagā-mā kohi paracakri āi- hagyo phoharyāyo bhanyā- tyo hagnyā phoharyāunyā-lāi dui ānā jaribānā garī liyā pani ghara-kā mālikā-ko khusī tehi guhu phohēara-mā laṭpaṭyāi sohēarna lāucha tāpani ghara-kā mālikā-ko khusī eyasa kurā-mā dhāta phirāda nasumnu.

§2 darbāra-kā waripari ligaliagā-mā saphā sughara banāunā-lāi dwāryā-le lāunu. śrī miniṣṭara. janarala karṇaila baḍākapatāna kāji kapardāra. khajāmci sardāra kapatāna lephaṭena subbā subedāra ḍdiṭhā¹ khardāra. jamādāra. dārogā- koṭyāmejara- ajitṭana² gaihra raiti mahājana-kā ghara-kā ligalagā-mā ghara-kā mālika-lāi saphā sughara banāunaā-lāi- lagāunu. saphā garena bhanyā- ḍhokā bharyāṁ phukāli phoharmā hāli saphā garna lāunu. teti gardā pani saphā garena bhanyā- ghara-kā mālikā-lāi māniṣa herī āṭha ānā-dekhi 5 rupaiyā- samṛ̥ma adālata ṭhānā-bāṭa jaribānā garī li tesai rupaiyā-le saphā garāunu.

§3 māniṣa hiḍanyā māulagalli-mā jhyāla-bāṭa pāni kasai-le naphālanu- phālyāko pāni bāṭā-mā hiḍanyā māniṣa kasai-lāi paryo ra. kohi karāuna āyā bhanyā pāni phālanyā-lāi 1 rupaiyā damḍa garnu.

§4 galli-bāṭā-mā hiḍadā- jhyāla kausi chānā-bāṭa guhu māuta beihosa-mā phāldā-mā kasai-lāi paryo bhanyā 5 rupaiyā damḍa garnu. juṭho phāldā paryo bhanyā 2// rupaiyā damḍa garnu. behak-mā karāuna āyo sābita garna sakena bhanyā guhu muta phālanyā juṭho phālanyā-lāi lekhiyākā damḍa-ko ādhi damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojīma kaida garnu.

1. MsA, dentale / MsB, rétroflexe.

2. MsA, dentale / MsB, rétroflexe.

80 bādhā-kamārā bhagā^unyā

[A440] [B309]

§1 kasai-kā kamārā kamārī kamārī kasai-le bhagāi mogalānā puryāyo bhani kohi adālata ṭhānā amāla-mā phir^yāda garna āyo bhanyā robakāra gardā bhagāyāko ṭhaharyo bhanyā- ja^ssa-le bhagāyāko cha tesa-lāi jhikāuna lagāi nimyāka-smeta jyū saupāi dinu. dhani-le phelā pāri jhikāyo bhanyā lāgyāko kharca ^{ra} nimyāka-sameta bhagāunyā-bāṭa bharāi dinu jhikāi dina nasakyā bhagāunyā-lāi *aina-bamojima jyū-ko barkha-ko*¹ aina-bamojima-ko mola dhani-lāi bharāi mola-kā bigā-bamojima damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§2 kasai-kā kamārā kamārī bādhā badhetyāni āphu-le bhayo aru kasai-lāi ^{lāi} ahrāi bhayo corī bhagāi laigī āphnā ghara-mā lukāi rākhyo athabā bāhira kāhi laigī lukāyo bhanyā tesa-le rākhyākā ṭhāu-bāṭa marī bhāgī gayākā bhayā pani aina-bamojīma-ko us-kā ghara-bāṭa maryā bhāgyākā dina-samīma ko nimyāka ^{ra} mola bigo bharāi dinu. maryā bhāgyākā rahyānachan bhanyā nimyāka ^{ra}. jyū-kā jyūwai phirtā garāi mola bigā-bamojīma damḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§3 eyakā-ko kamārō eyakā-kī kamārī dhanī-le thāhā napāī āphu āphai mato gari bhāgyākā rahyāchan bhanyā- kamārā-kā dhani-le pani kamārī-kā dhani-lāi bigo bharnu pardaina. kamārī-kā dhani-le pani kamārā-kā dhani-lāi bigo bharnu pardaina. āphnā āphnā jyū phelā pāryākā linu aqā adālata ṭhānā amāla-bāṭa pakryāko rahecha bhanyā pani aru kasai-le pakri lyāi diyo bhanyā pani pakrī lyāunyā-lāi jīya ² ko 5/5 rupaiyā-kā dar-le panāuni dilāi jas-kā kamārā kamārī hun. saupī dinu.

§4 kasai-le arkā-kā kamārā kamārī. bādhā badhetyānī bhāgī ayākā āphnā ghara-mā āyā bhanyā- phalānā-ko humⁿ bhani thāhā pāyā jas-kā hun usa-lāi janāu di saupi dinu. tādīhā rahecha

1. MsB, *kāk.*, texte inséré avant le sceau final.

2. MsA, *I kako ?*

bhanyā terā bādhā badhetyānī kamārā kamārī. ñāhā hāmrā ghara-mā chan. lina paṭhāi deu bhani³ ciṭhi khabara paṭhāi saupī dinu. lina paṭhāyena bhanyā āphnā ghara-bāṭa maryā bhāgyā bhanyā pani nimyāka mola kehi tirnu pardaina. khata bāṭa pani lāgdaina.

[A441]

§5 kasai-kā kamārā kamārī bādhā badhetyānī-le bhāgi jāta ḫāti aru kasai-kā ghara-mā basna gayākā rahyāchaññākhānyā-le pani i eyastā bādhā kamārā bhaguwā hun bhani thāhā nabhai rākhyačākā-mā dhani-le pattā pāi pakrana gayo bhanyā tyo bāsa di rākhanyā-le bādhā kamārā jo ho uhi jyū saupi diyā humčha. thāhā nabhai rākhyačākā-ko nimyāka tirnu pardaina. jyū maryāko bhayā ra us-kā ghara-bāṭa pani bhāgyākāo bhayā mola pani tirnu pardaina dañḍa pani hudaina.

[B310]

§6 arkā-kā kamārā kamārī mero ho bhanī becanyā-lāi becyākā kamārā kamārī-ko jmā thaili linyā-lāi bharāi dasauda li becyākā thaili-bamojima dañḍa garī kamārā kamārī dhani-lāi bihorāi dinu. arkā-ko bādhā mero ho bhani amta sārī rupaiyā liyāko bhayā dhanī-lāi bādhā dilāi kiṁnyā-ko⁴ thaili bharāi dasauda li. arkā-ko bādhā mero ho bhani sārnyā-lāi thaili-kā bigā-bamojima dañḍa garnu. rupaiyā natiryā maihnā-kā 5 rupaiñyā-kā dara-le kaida garnu.

§7 kasai-kā kamārā kamārī-le khasama-le bhanyāko mānenan. kāja kāma kāj-mā ṭerenan birāha-ko kāma kāja garnyā garyā ra. khasama-le nakuṭi kaida garchu bhanyo bhanyā adālata ṭhānā amāla-mā sādhanu adālata ṭhānā amāla-bāṭa pani ājñā bacana dinu. nela ṭhigurā camauṭ hālanu. bhāgyākā kamārā kamārī pakriyākā-lāi adālata ṭhānā amāla-mā sādhanu pardaina. dhani-le nela ṭhigurā camauṭ hālanu. dhani-lāi khata bāṭa lāgdaina.

3. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

4. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

§8 jyū bhoga bādhā lidā didā bādhā-le rupaiyā tiri arkā-kā ghar-mā sarna lāgyo bhanyā tamasuka-mā lekhiyākā miti-mā rupaiyā tīrī sarnu. miti naāi aghi pachi rupaiyā tīrī sarna pāudaina. āphai-le thaili tīrī nikhanīna lāgyo bhanyā asāra maihnā-bāheka jahle rupaiyā tircha thaili bujhi li tamasūka phārī sāhu-le chodī dinu.

[A442]

§9 kasai-kā bādhā badhetyāni āphnā munāsiba-le bhāgi gayākā dhani-le phelā pāryo ra. bādhā badhetyāni-le rupaiyā tirna lāgyā bhanyā tes-ko nimyāka bharāudā thaili-ko dobara nahumjyāl. dina-ko 1 ānā-kā dara-le nimyāka bharāunu. thaili-ko dobara bhayecha bhanyā nimyāka-ko hisāba *nagarnu*⁵. thaili-ko dobara bharāunu.

§10 kamārā kamārī bādhā badhetyāni-ko nimyāka bharāunu pardā janā 1 ke roja-ko ¶⁶ ānā-madhye khānā-lāi 1 ānā di bāki 1 ānā-ko hisāba-le bhagāi laigyā-dekhi us-kā ghara-mā rahyā-samma-mā ṭhaharyāko nimyāka-ko jmā smeta jyū phirtā garī saupāi dinu. mola bharāunu pardā pani eyasai riita-le ṭhaharyāko nimyāka smeta garī aina-bamojima-ko bādhā-ko thaili kamārā kamārī-ko mola dhani-lāi bharāi dinu. bhagāi laigyā-pachi dhani-kā jimmā nalāgdai maryāko rahecha bhanyā maryāka dina-tak-ko⁷ nimyāka ra. aina-bamojima-ko mola bharāi dinu.

Add. MsB : bādhā kamārā bhagāunyā.

§11 kasai-ko bādhā bhāgī gayāko pakri āyo bhanyā dhani-le nela ṭhigurā camauṭ halāuchu bhanyā. bhāgyākā dina-kā nimyāk-ko jaṭmā gari teti-samma-mā aina-bamojim nela halāuna pāucha. nela ṭhigurā camauṭ halāyā-pachi nimyāk līna pāudaina. natirāunu. nela ṭhigurā camauṭ halāudina bhanyā. hisāba gari bhāgyākā dina-ko aina-bamojim nimyāk līna

5. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

6. Signe correspondant à 2 ānā, comme le montre la suite.

7. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

pāucha dincha bhanyā bharāi dinu. tirna sakena bhanyā
tamasuka-mā caḍhāi dinu.

81 kamārā-kamārī becatā-ko

[A444] [B312]

§1 kasai-kā aṃsa nabhai. eyakāghara-mā basyākā bhāi-mā aru dājyūbhāi-sita sallāhāa nagarī eyakābhāi-le kamārā kamārī caupāyā gaihra bececha ra. aru bhāi-le hāmro aṃsa yasa-le beci jānyā hoīna bhāni ujura garyā bhanyā jāhāna pāldā becyāko bhayā ra. āphnā bhāga-mā āunyā aṃsa jati becyāko bhayā sadara humchā āphnā bhāga-bhamdā baḍhatā bhāi-sita sallāha nagarī becyāko rahecha ghara-kā jāhāna pālanā-lāi becyāko pani rahyāenacha bhanyā ra. hāmi eyakai ghara-mā thiñūm hāmi-sita sallāha nagarī hāmro bhāga narākhi eyasa-le mātrai beci jānyā hoīna bhāni ghara-mā rahyākā bhāi-le dina 35 bhitra-mā ra. pardesa jānyā bhāi-le ghara āyākā dina 35 bhitra-mā ujūra garyā bhanyā becanyā-bāṭa kiṃnyā-ko thaili phirtā garāī māla bhāi-haru-lāi dilai dinu. becanyā-bāṭa thaili uṭhena bhanyā kapāli tamasūka garāi dinu. bharāi diyākā jmā-ko dasauda bisauda linu.

§2 kasai-le kamārā kamārī caupāyā doharo becyo baṇḍhaka rākhyo bhanyā aina-bamoji~~ma~~ agāḍiwālā sāhu-ko¹ sadara humchā agāḍiwālā-lāi bihorāi dinu. pachaqiwālā sāhu-ko thaili tirna sakanyā rahecha bhanyā. bigo bharāi. thaili tirna sakanyā rahenacha bhanyā kapāli tamasūka garāi² di pachillā sāhu-kāo thaili-kā bigā-bamojima daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaida garnu.

§3 māsinyā jāta-kā chorā chorī ma māsi diṇḍhu tela ṭhoki deu bhāni bābu āmā-le bhanyā māsana hudaina. adālata ṭhānā amāla-bāṭa tela ṭhokana pani hudaina. kasai-le tela ṭhokāi diyo bhanyā thaili lilāma garī becanyā ra. tela ṭhokāi dīnyā duwai-lāi 100/100 rupaiyā daṇḍa Ogarnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu. kiṃnyā-ko thaili bhusimchā.

1. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

2. MsA, ga_i di ?

§4 *kasai-le chorā³* bādhā rākhatā sāhu-lāi didā 16 barkha-dekhi māthi-kā jyū-lāī adālata ṭhānā amāla-mā lyāi dinyā-le dinu- linyā-le linu. adālata ṭhānā amāla-bāṭa bādhā pasnyā jyū jo cha usa-lāi bādhā pasna rāji chas ki bhani sodhanu ra. rāji chu bhanyo bhanyā bādhā pasnyā-bāṭa ma bādhā paschu bhamnyā khusi-ko muculakā lekhāi lina dina garnu dinu. us-ko sahī halāi liyā diyāko sadara humcha kara-sita bābu āmā-le [A445] pani bādhā hālana hudaina bābu āmā-le kara-sita bādhā halāi diyā bhani chorā chorī karāuna āyā bābu-kā nāu-mā kapāli tamashūka garāi di bādhā lekhiyāko jyū choḍāi dinu. bābu āmā maryā-pachi karāuna āyo bhanyā usai-kā nāu-mā kapāli tamashūka garāi dinu.

§5 kasai-le behak-mā ajāputra māsyo bhanī kasai-kā nāu-mā karāuna āyo ra. usa-lāī lyāi robakāra gardā jyū māsnyāko ṭhaharena riṣa-le polyāko ṭhaharyo bhanyā testā polāhā lognyā mānisa-lāi 100 rupaiyā daṇḍa garnu. swāsni mānisa-lāile bhayā 50 rupaiyā daṇḍa garnu- natiryā aina-bamojima kaida garnu.

[B313]

§6 māsinyā jāta-ko chorā chorī kasai-lāi merā kamārā kamārī bhani ḍhāṭi chali becanyā ajāputra māsanyā ṭhaharcha testā-lāi 360 rupaiyā daṇḍa garnu. tirena bhanyā maihnā-kā 5 rupaiyā-kā dara-le kaṭti nahumjyāla kaida garnu namāsinyā matawali jāta-kā-lāi kamārā kamārī bhanī becyāko bhayā 540 rupaiyā daṇḍa garnu. tāgādhārī jāta-kā-lāi kamārā kamārī bhanī becyāko bhayā 720 rupaiyā daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§7 kasai-le āphnā aṃsa-mā āyākā- ra. āphnā paurakha-le kamāyākāo kamārā kamārī becatā āphnā hakawālā aṃsiyāra bhāi-lāi mai-le phalānu kuro becana lāgyā timihearū lihāchau bhanyā desi-le diyāko thaili di- timi leu- timi-haru lidauna bhanyā- aru-lāi dinchu bhañpnu ra. hakawālā aṃsiyāra-bhāi-le linchan bhanyā- inai-le pāuchañ. desi-le pāudainan. amsiyāra. bhāi bhanyā ṭāḍhā rahyāchan- āphu-lāi garja pardā bececha

3. MsA, corrigé dans le texte, en petits caractères.

bhanyā becanyā-le amṣṭiyāra. bhāi-lāi lekhi paṭhānu. kiṇnyā-le pani becanyā-kā hakawālā amṣiyāra bhāi-lāi lekhi paṭhānu ra. 35 dina-bhitra-mā nikhanna āyo bhanyā alipatra bhayāko bhayā pani usa-keā parala rupaiyā saupi amṣṭiyāra bhāi-le nikhani līna⁴ pāucha 35 dina-samṝma-mā thaili tirna āyena⁵ bhanyā. bhāi sāchi basyākāo nabhayā pani gaurañhi khāyāko nabhayā pani becyyā kinyāko sadara humcha 35 dina nāghyā-pachi āunyā bhāi-le. nikhaṇṇa pāudaina.

Add. MsB : kamārā kamārī becanyā.

[B+26]

§8 āphu hākimi bhai kasai-kā kamārā kamāri kiṇdā becāudā aina-bamojim-kā mola-mā ghaṭāi kinyo becāyo⁶ bhani kamārā kamāri-kā dhani karāuna āyā bhanyā. ghaṭāyāko mola hākimi-bāṭa dhani-lāi bharāi ghaṭāyākā bigā-bamojim hākimi-lāi daṇḍa garnu hākimi-kā molāhijā-mā lāgi aina-bamojim-kā mola-mā ghaṭāi mola paṭak garnyā sāchi-haru-lāi jati janā chan. janahi ādhī ādhī-kā dara-le daṇḍa garnu. daṇḍa-kā rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§9 kasai-kā kamārā kamāri becatā kindā hākimi-dekhi-bāhek aru raiti-le rāji khusi-sāga aina-bamojim-ko mola-mā ghaṭi-bāḍhi mola paṭak gari sāchi surtā rākhi parambhaṭṭa lekhi diyāko rahecha bhanyā. kiṇnyā-ko pāko karāuna āunyā-ko phirāda nasunnu. sāchi surtā rākhi parambhaṭṭa lekhi diyāko rahenacha bhanyā jabarajasti ṭhaharcha jabarajasti-kā aina-bamojim daṇḍa garnu.

4. Corrigé dans le texte, en petits caractères.

5. MsB, *tirna āyo bhanyā*; cette lecture ne convient pas.

6. MsB+, corrigé dans le texte, en petits caractères.

82 jyū māsanyā becanyā

[A446] [B315]

§1 14 sāla-dekhi aghi māsinyā jāta-kā bābu chorā bhayo. athabā- bābu chori bhayo dājyū-bhāi bhayo didi baihni dājyū baihni didi bhāi bhayo. kasai-kā ghara-mā bādhā badhetyāni bhai basyākā chan^m 2 janā-kā sallāha-le rāji khusi-sita eyaka jyū māsi kamārā kamāri humchau eyakajyū āphu sukhi humchau bhani adālata ṭhānā amāla-mā gai eyaka janā tela ṭhokⁱ galyākeā rahyāchan bhanyā adālata ṭhānā amāla-mā gai tela ṭhokiyāko hunā-le sāhu-lāi ra gāli dinyā bābu-lāi bāta lāgdaina- rāji-sita tela ṭhoki galyāko jyū-mā paryāko thaili-mā tehi jyū bādhā badhetyāni lekhāi. tamasuka garāi dinu. jyū nagālanu bha^mnyā aina bhayā-pachi. gāli dinyā adālata ṭhānā amāla-kā hākima-lāi 100 rupaiyā damḍa garnu. adālat ṭhānā amāla nasādhi tela ṭhokāi liyāko rahecha bhanyā sāhu-ko tyo thaili hākima-le linu. rupaiyā khāi gāli dinyā bābu āmā-lāi 100 rupaiyā damḍa garnu. tyo jyū āphu-sukhi humchan 16 barkha-dekhi udho-kā bālakha-lāi. rājināmā lekhāi adālata ṭhānā amāla-bāṭa tela halāi galai diyāko rahecha bhanyā pani sadara hudaina. sāhu-ko thaili bhusi^mcha. gāli dinyā wāris-lāi ra. galai dinyā hākima-lāi 100/100 rupaiyā damḍa garī kāgaja pharāi. āphu sukhi garāi dinu.

§2 tāgādhāri matawāli jāta gaihra kasai-le. arkā-ki kamāri swāsni tulyāi usa-bāṭa chorā chorī pāni janmyākā chan. kamāri- kā khasama-le ina-lāi thaili tiri nikhani laijāna didauna- becadauna bhanyā. us-kā bābu dājyū bhāi-ko kara lāgdaina- dhani-le anyatra becyo. becana lāgyo bhanyā. usa belā-mā desi- le diyākāo thaili gani bābu dājyū bhāi-le nikhani laigi. amalekha garāuchau bhanyā. pāuchan. desi-le pāudainan. aihle thaili puryāuna sakina tamasuka bhākhā gari deu bhanyā thaili tirikana mātrai. āphu-sukhi garāuna pāucha. bhākhā tamasuka hudaina. dhani-le becatā us-kā bābu dājyū bhāi. ṭāḍhā rahyāchan. pachi thāhā pāi nikha^mnna āyā. desi-le diyā-bamojima-ko. thaili gani- choro bhayā. janmyākā ghara-bāṭa. anta ghara saryā-pachi.

jaihle-sukai pani- nikha^{m̄nna} pāuchan. chori rahicha bhanyā 11 barkha-ko umera nahumjīyāl mātrai- nikha^{m̄nna} pāucha 11 barkha nāghyā-pachi- nikha^{m̄nna} pāudaina- kiṁnyā-le āphnu parala thaili li bābu dājyū bhāi-lāi- nikha^{m̄nna} dinu. āmā bābu dājyū bhāi- haru-le. hāmro bhāi chorā ho bhani- nikhanī [A447] laigi amlekha garāyā-pachi- ghara sāari- aṁta becana pāudainan- āphusukhi humchan- becyo bhanyā- ajāputra māsanyā ṭhaharcha testā-lāi- kiṁnyā-ko thaili- phirtā garāi 360 rupaiyā damḍa garnu.

§3 kasai-le darmāhā di cākara rākhyāko cha- dina mainhā barkha-ko kabholā chaina bhanyā- āphu-le cākarī garyā- samma-ko darmāhā li chodi jāna pāucha- barkha mainhā dinako kabholā gari cākara rākhyāko bhayā kabula-bamojima cākari garnu parcha- chādi jāna pāudaina- aru ṭhāu-mā baḍhatā darmāhā pāincha bhanyā pani chādi jāna pāudaina- kabula pugyā-pachi chodi jāna pāucha bolakabula napugdai- bhāgi nasi gayo bhanyā- jati dina kāma choḍyāko cha utti-ko darmāhā nadi- tesai cākarī garāunu- cākari garāunyā-le- kabula-bamojima miti miti-ko darmāhā majuri māgdā di=yena [B316] ra- nālisa garna āyo bhanyā jatti maihnā-ko darmāhā bāli rahyāko cha- utti-ko kabula-bhandā baḍhatā maihnā-keā 1 rupaiyā-smeta thapa garī dilāi dinu- pachi rāji-le bascha bhanyā pani- chāḍacha bhanyā pani basnyā-ko khusi.

§4 kamārā kamāri-kā jhagarā-mā- adālata ṭhānā amāla-bāṭa mola bharāunu pardā 3 barkha-dekhi udho-kā kamārā-ko 20 kamāri-ko 25 tina barkha-dekhi māthi¹ 6 barkha-samma-kā kamārā-ko 30 kamāri-ko 35 cha barkha-dekhi-māthi 12 barkha-samma-kā kamārā-ko 50 kamāri-ko 55 bāhra barkha-dekhi-māthi 40 barkha-samma-kā kamārā-ko 100 kamāri-ko 120 cālis barkha-dekhi-māthi 50 barkha-samma-kā kamārā- kamāri-ko 60/60 pacāsa barkha-dekhi-māthi 60 barkha-samma-kā-ko 50 rupaiyā-kā hisāba-le bharnu bharāunu garnu. kasai-le merā kamārā kamāri humn² bhani samāyo- robakāra gardā- sābita

1. MsB, corrigé dans le texte, en petits caractères.

2. MsB, *n* ajouté au dessus de la ligne, avec un *virāma* !

garna sakena bhanyā- eyasai umera-kā dara-bamojima-le daṇḍa garnu. daṇḍa-ko cauthāi jitāurī linu.

§5 kamārā kamārī nagada jinisa jabāhera- caupāyā anāja gaihra-kā jhagarā-mā kāgaja-patra kehi niskena dekhanyā jāmnyā sāchi rāhyāchan- aru bihorā-le chinena. duwai jhagarījyā-le sāchi-kā sira-mā diyā bhanyā- sirabamdi lekhāi sāchi-lāi haribaṇṣa bhakāi bakyā-bamojima chini dinu- hārnyā- lāi bigā-bamojima daṇḍa garnu. jitanyā-bāṭa daṇḍa-ko cau=thāi [A448] jitāurī linu- daṇḍa-kā rupaiyā natiryā mainhā-kā 5 rupaiyā-kā dar-le kaida garnu. jitāurī-kā rupaiyā-lāi- jauna māla jityāko cha- usai-bāṭa linu.

§6 sāhu-le bādhā lidā didā adālata amāla sāchi garī jyū bādhā mātra lekhi linu dinu garnu. ghara bādhā nalekhanu āphu-le dṛṣṭi bhoga bādhā lekhyāko jyū- sāhu-kā ghara maryo bhanyā pani- asāmī-kā ghara maryo bhanyā pani- us-kā aru bhāi jahāna pakri lina pāudaina- āphu-le bādhā lekhi liyāko jyū maryā-pachi- us-kā aru bhāi jahāna pakryo bhani karāuna āyā pakranyā-lāi pakryākā bigā-bamojima daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu.

§7 bādhā pasnyā jāta kasai-kā bābu āmā-le khāyākā rīna-mā chorā pani rāhyāchan- chorī pani rāhyāchan bhanyā- chorī-le amṣa napāunyā hunā-le adālata amāla sāchi garīkana pani chorī bādhā kasai-le nalinu- adālata thānā amāla sāchi rākhi liyāko rahecha bhanyā sāchi basnyā adālata amālawālā-lāi 10 rupaiyā- bādhā linyā dinyā sāhu asāmī-lāi 5/5 rupaiyā daṇḍa garī bādhā- ko tamasuka pharāi bādhā dinyā jo ho usai-kā nāu-mā kapāli tamasuka garāi dinu. chorī bainhi āphu-sukhi humchān.

§8 kamārā-le jāta jyāna³ jānyā taksira garyā-mā- jyāna linu. dāmala hunyā taksira garyā-mā dāmala garnu. daṇḍa hunyā kurā garyā-mā- kaida garnu- kaida-kā rupaiyā tiryā aina- bamojima garnu- sarbaswa hunyā kurā garyā-mā- kamārā-ko sarbaswa hudaina- sarbaswa nagarnu.

3. MsA, *jāta* est probablement une erreur.

[B<317-336>]

§9 bābu āmā pāra bhayākā chan chorā ekai. am̄bala-mā chan bā. arkai ambal-mā chan āphu pāra bhayā-pachi kohi chorā-lāi. āphu-le nikhanyo kohi chorā kariyā chan ra. bābu āmā maryā bhanyā tin-ko dhana pewā-mā. kāja kryā garī rahyākā-mā. nikhaninyā-cāhi-kā thaili-samma-ko dhan kamārai-mā. rahyākā chorā-ko bhāga di baḍhatā bhayākā dhana-mā nikhaninyākā-lāi ra. kamārtnai-mā rahyākā chorā-haru-lāi barābara bādi dinu. [A449] nikhaninyā-cāhi-kā thaili jati pugena bhanyā. tyo dhana āphu-sukhi bhayākā chorā-le. pāudaina. kamārtanai-mā rahyākā chorā-haru-le pāuchan. gharti bhayā-pachi janmyākā chorā rahyāchan bhanyā bābu āmā-ko kāja kryā garī rahyāko kamārā ha_un gharti ha_un. sabai chorā-le barobara garī khāna pāuchan.

§10 ḫherai jahān hunyā kasai-le yautā-kā nāu-mā bādhā-ko tamasuka garyāko rahecha ghara-kā sallāha-le bādhā lekhiyāko-cāhi ghara-mā basi. arkai jyū saṭṭā gai dhani-ko kāma garyāko rahecha bā. ālo-pālo garī kāma gardā rahyāchan. testai-mā dhani-ko kāma garnyā marecha bhanyā lekhiyāko jyū-lāi sāhu-le kāma lāuna pāucha. lekhiyāko jyū maryo bhanyā. āphu bādhā lekhiyāko jyū maryā-pachi saṭṭā kāma garna basyākā-lāi ra. aru jahāna-lāi samāuna pāudaina. samāyo bhanyā. sayakarā 10 rupaiyā-kā dara-le daṇḍa garnu.

§11 kasai-le ajāputra-lāi kamārā kamārī hun bhani. becatā ajāputra ho bhani jāni jāni kamārā kamārī ho bhani kāgaja lekhi dinyā ra akhatyāra bhai becāunyā. sāchi basnyā-haru-lāi 100/100 rupaiyā daṇḍa garnu. ajāputra bhani thāhā napāunyā becatā kindā kāgaja lekhi dinyā sāchi basnyā-haru-lāi janahi 20/20 rupaiyā daṇḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojima kaida garnu. thāhā pāi kiṁnyā-ko thaili bhus garāi. usai bigā-bamojima daṇḍa garnu. thāhā napāi kiṁnyā-ko thaili tirna saknyā rahecha bhanyā tirāi dinu. tirna saknyā rahenacha bhanyā usai-kā nāu-mā kapāli tamasuka garāi chādi dinu.

§12 16 barkha-mani-kā-lāi bādhā linyā dinyā-lāi 10/10 rupaiyā daṇḍa garnu 16 barkha nāghyākā-lāi kara lagāi. adālat ṭhānā amāl sāchi narākhi. bādhā linyā dinyā-lāi pani 5/5 rupaiyā

daṁḍa garnu 16 barkha-mani-kā bālakha-lāi bādhā hāldā sāchi basnyā amāli-lāi 5 rupaiyā daṁḍa garnu.

[A450]

§13 chorā rahyānachan chori mātra rahyāchan ra. 16 barkha nāghyākā chorī-le bābu āmā-le khāyākā rīna-mā. khusi rāji-le hāmi bādhā pastachau bhani adālat ṭhānā amāla-mā rājināmā lekhi diyā bhanyā. rājināmā lekhāi li. bādhā liyāko sadara huṁcha 16 barkha napugyākā-lāi rājināmā lekhāi bādhā liyāko bhayā pani sadara hudaina. lekhāi dinyā adālat ṭhānā amālawalā-lāi 5 linyā dinyā sāhu asāmī-lāi 5/5 rupaiyā daṁḍa garī tamasuka pharāi āmā bābu-kai nāu-mā kapāli tamasuka garāi dinu.

§14 kasai-kā kamārā kamārī-le. hāmī ajāputra hū bhani adālat ṭhānā amāla-mā phirāda garna āyā bhanyā tin-kā māiti māwali kohi āi. i hāmrā estā hun ajāputra hun ina-le hāryā daṁḍa ra jityā jitāurī jo paryāko hāmi bujhāulā bhani tina-lāi li. kohi wāris aghi saryo bhanyā. tina-ko dohoro kuro suni nisāpha gardā ajāputra ṭhaharyā bhanyā. kamārā kamārī hun⁴ bhamnyā-lāi. bigā barābara daṁḍa garī. tina-bāṭa daṁḍa-ko cauthāi jitāurī li choḍi dinu. ajāputra ṭhaharenan kamārā kamārī nai ṭhaharyā bhanyā. ajāputra hū bhamnyā-lāi bigā barābara daṁḍa garnu. rupaiyā natiryā aina-bamojiṇ kaida garnu. ajāputra bhanyā. arko wārīswālā. us-kā māwali sasurāli purkhā dājyū-bhāi gaihra nātā kohi niskena usai-kā ghara-kā kamārā kamārī āphai-le ajāputra hū bhani jhagarā garna āyākā rahyāchan bhanyā. aghi-dekhi. āphu-le bhoga garyākā kamārā kamārī rahyāchan bhanyā. ajāputra hū bhani āphnā khasam-kā nāu-mā phirāda garyāko nasunnu. panāuni jiya-ko 5/5 rupaiyā baksāuni li khasam-kā jimmā lāi dinu. bhoga nagaryākā-lāi. merā kamārā kamārī hun bhani dhani-le samātecha ra. hāmi ajāputra hū bhani phirāda garna āyākā rahyāchan bhanyā patrapātra gāughara-kā sāchi surtā rākhi nisāba heri dinu. kamārā kamārī ṭhaharyā daṁḍa-ko

4. MsA, *hū*, pour le moins improbable.

cauthāi jitāurī li. dhani-kā jimmā saupi dinu. ajāputra ṭhaharyā bigā-bamojima daṇḍa garnu.

[A451]

§15 kasai-kā ḍherai bhāi rahyāchan tin-mā 16 barkha nāghyākā. ekā-lāi bābu āmā-le adālat amāla sāchi garī āphnā khusi-le bādhā basyāko rahecha tes-lāi bābu āmā dājyūbhāi-le sāhu tiri nikhani laigayā bhanyā. ekāghara saga chadā-kā aru sāhu pani bhāga-anusāra tesa-le tirnu parcha. āphnu pewā kamāi-le hawas bā sāhu rijhāi hawas āphu nikhaninyā-le aru sāhu tirnu pardaina āphnu aṃṣa bhanyā lina pāucha. aru sāhu jati chan. ghara basnyā bhāi-le tirnu parcha nikhani gayākā-lāi. aru sāhu-le samāuna pāudainan.

§16⁵ kasai-le kamārā kamāri-lāi. pāra gardā. hāḍapāra bhayo kāmapāra bhayāko chaina bhaṇnyā behorā gari sāchi surtā rākhi kāgaja bhayāko rahecha bhanyā. kāgaja-bamojima kamārā kamāri-le pani kāma choḍi aṃta jāna pāudainan. khasam-le pani bikrī gari rupaiyā khāna pāudaina. estā kurā-mā kasai-le adālat ṭhānā amāla-mā karāuna āyā bhanyā beci khāna tā pāudainas. kāma choḍana tā pāudainas. bhani ṭhoki dinu.

5. MsA, changement de main pour une addition de fin de chapitre.

83 swāsni becanyā.

[A452][B<317-336>]

§1 tāgādhāri jāta kasai-le āphnā aina-le jāra hāmna hunyā-samma-kā swāsni becī arkā-lāi saupecha ra. tes swāsni-ko jāta bhāta gayāko rahenacha bhanyā prāyaścitta garnu pardaina swāsni jātai-mā rahamcha becanyā-ko amṣa sarbaswa garī chāḍi dinu. becyā-pachi swāsni-ko jāta bhāta-smet gayāko bhayā. becanyā tāgādhāri-ko janai jhiki us-ko amṣa sarbaswa garī jātabāheka garī chāḍi dinu. estā swāsni becanyā-kā hāta-ko bhāta caldaina pāni mātrai calcha. swāsni tesai-sita basche bhanyā pani bastina bhanyā pani aina-bamojima-ko āphnu amṣa li jāna pāuche amta poila gai bhanyā. jāra kāṭana pāudaina kātyā jyāna-ko badalā jyāna humchā.

§2 tāgādhāri jāta namāsinyā matawāli jāta. pāni calanyā māsinyā jāta gaihra kasai-le bhāta-bāṭa bigrī besyā bhayākā ra. māsinyā namāsinyā jāta-kā rākhyākā swāsni-lāi kamāri bhani becanyā ajāputra māsanyā ṭhaharcha. testā tāgādhāri jāta-kā chorī besyā bhayākā ra namāsinyā mātawāli jāta-kā chorī lyāyākā swāsni becanyā-lāi 540 rupaiyā. māsinyā jāta-kā lyāyākā swāsni becanyā-lāi 360 rupaiyā daṇḍa garnu. kiṁnyā-le jāni jāni kinyāko ṭhaharyā. tyo mola-ko thaili adālat amāla-bāṭa li jāni kiṁnyā-lāi ajāputra becanyā-kā daṇḍa-ko ādhi daṇḍa garnu. thāhā napāi kiṁnyā-lāi thaili kapāli garāi dinu jāta nabujhi kiṁnyā bekuph ṭhaharcha estā-lāi 20 rupaiyā daṇḍa garnu swāsni āphu-sukhi humchā. estā swāsni arkā-sita poila gayā jāra hānna pāudainan kātyā jyāna-ko badalā jyāna humchā. musalmāna-bāheka. aru pāni nacalanyā jāta ra choi chiṭo hālanu parnyā jāta-le swāsni becyo bhanyā. kiṁnyā-le pani phalānā-ki swāsni ho bhani jāni jāni kinecha bhanyā. thaili lilāma garī kiṁnyā becanyā duwai-lāi māsi dinu. thāhā napāi kinecha bhanyā. becanyā-ko jyū māsiyā-pachi thaili bhus humchā swāsni āphu-sukhi humchā jāta nabujhi kiṁnyā bekuph ṭhaharcha. estā-

lāi 5 rupaiyā damḍa garnu. musalmāna jāta-le swāsni becyā. ajāputra māsanyā¹ ṭhaharcha. testā-lāi 360 rupaiyā damḍa garnu.

[A453]

§3 tāgādhāri jāta-kā aina-le jāra hānna hunyā-samma-kā swāsni jāni jāni kiṁnyā-lāi kinyāki swāsni-ko karaṇi g[ar]i² hawas. bhāta khuwāi hawas jāta-smet liyecha bhanyā kiṁnyā-ko amṣa sarbaswa gari chāḍi dinu. swāsni āphu-sukhi huṁche jāni kinecha jāta-bhāta-mā bigryāki rahinacha bhanyā. kiṁnyā-ko thaili bhusa garāi 100 rupaiyā damḍa garnu. thāhā napāi kamārī ho bhani. bhora-mā kinecha swāsni-le pani ma estā jāta-kī hū bhani jāhera garinacha ra. swāsni jātabhāta karaṇi-mā bigricha bhanyā. thaili kapāli garāi dinu. jāta nabujhi kiṁnyā bekuph ṭhaharcha. estā-lāi 20 rupaiyā damḍa garnu. swāsni āphu-sukhi huṁche.

§4 kasai-le āphnā swāsni becatā-mā yo phalānā-ki swāsni ho bhani jāni jāni sāchi basnyā kāgaja lekhanyā gaurāi khānyā-mā. tāgādhāri jāta-kā jāra hānna hunyā-samma-kā swāsni bhayā 360 tāgādhāri jāta-kā besyā bhayākā swāsni ra namāsinyā jāta-kā swāsni bhayā 270 pāni calanyā māsinyā jāta-kā swāsni bhayā 180 musalmāna-kā bhayā pāni 180 rupaiyā. pāni nacalanyā ra. choi chiṭo hālanu parnyā jāta bhayā 20 rupaiyā damḍa garnu. phalānā-ki³ swāsni [ho]⁴ bhani thāhā napāi sāchi basnyā kāgaja lekhanyā gaurāi khānyā-lāi nabujhi basyākā hunā-le. tāgādhāri jāta-ki bhayā 20 tāgādhāri-kā besyā bhayākā ra. namāsinyā jāta-ki bhayā 15 rupaiyā. pāni calanyā. māsinyā jāta-kī bhayā 10 pāni nacalanyā jāta ra. choi chiṭo hālanu parnyā jāt-ki bhayā 5 rupaiyā damḍa garnu.

1. MsA, *māranyā* !

2. MsA, *ga_i*; la lecture du texte édité par le KNM est *garāi*, mais *karani garāunu* est uniquement appliqué à la femme qui « permet d'accomplir (causatif *garāunu*) le coit », ce qui ne convient pas au contexte.

3. MsA, *phalānā-ki* !

4. Le MsA et le texte édité par le KNM ont *swāsni bhani*, l'insertion de *ho* est nécessaire : « sachant qu'elle est l'épouse d'un tel ».

§5 namasinyā matuwāli jāta-le. āphnā swāsni beci arkā-lāī saupecha bhanyā ajāputra māsanyā ṭhaharcha. tesa-lāī 540 rupaiyā daṇḍa garnu. māsinyā jāta-le bhaya 360 rupaiyā daṇḍa garnu. kiṁnyā-le jāni kinecha bhanyā thaili bhus garāi. usai-bamojima daṇḍa garnu. thāhā napāi kiṁnyā-lāī thaili kapāli garāi dinu. daṇḍa hudaina.

[A454]

§6do⁵kasai-le kamārā kamārī-lāī pāra gardā hāḍapāra bhayo. kāmapāra bhayāko chaina. bhamnyā behorā gari. sāchi surtā rākhi kāgaja bhayāko rahecha bhanyā. kāgaja-bamojima kamārā kamāri-le pani kāma choḍi amta jāna pāudainan. khasama-le pani bikri gari rupaiyā khāna pāudaina. estā kurā-mā kasai-le adālat ṭhānā amāla-mā karāuna āyā bhanyā. beci khāna tā pāudainas. kāma choḍana tā pāudainas bhanī ḫoki dinu.

5. MsA, en marge *dobarā* "doublon". Le texte est, en effet, identique à celui de l'article 16 du chapitre 82.

84 bālakha ra. āmā chuṭyāi becanyā.

[A455][B<317-336>]

§1 kasai-kā ghara-mā 11 barkha-mani-kā chorā chorī bhayākī. kamāri cha. bhāī amṣa gardā kasai bhāī-paṭṭi āmā pari kasai bhāī-paṭṭi 11 barkha-mani-kā chorā chorī parna gayā bhanyā chorā chorī 11 barkha-mani-kā bhayā pani. āphnā āphnā amṣa-mā paryākā jyū chuṭyāi laijāna humcha. khata lāgdaina. chorā baihni-haru-lāi dāijo dātabya diyākā jyū 11 barkha nāghyā-pachi laijānu khata lāgdaina.

§2 kasai-kā 11 barkha-mani-kā chorā chorī bhayāki. kamāri ghara-mā cha dhani-le thāmana nasaki 11 barkha-mani-kā chorā chorī-lāi hawas bā. āmā-lāi hawas chuṭyāi sāhu-lāi saupyō¹ bhanyā. sāhu-le chorā chorī-ko 11 barkha-ko umera nabhai. āmā chorā chorā chuṭyāi laijāna hudaina. chuṭyāi laijānyā sāhu-lāi ra. khusi-le saupanyā asāmi-lāi 10/10 rupaiyā damḍa garnu. tin-ko 11 barkha-ko umera nāghyā-pachi āphu-lāi lekhi diyāko jyū laijānu humcha. khata bāta lāgdaina.

§3 kamārā kamāri dāna baksa pāunyā-le kamārī-kā 11 barkha-mani-kā chorā chorī rahyāchan bhanyā. chorā chorī pāyākā bhayā pani. āmā-cāhi pāyāko bhayā pani. chorā chorī-ko 11 barkha-ko umera nahumjyāl. āmā chorā chorī chuṭyāi laijāna hudaina. estā chorā chorī chuṭyāi āmā-lāi laigayo bā. āmā chutyāi chorā chorī laigayo bhanyā dinyā dātā-lāi ra. pāi laijānyā duwai-lāi 5/5 rupaiyā damḍa garī āmā chorā chorī ekai ṭhāu rakhāi dinu. chorā chorī-kā 11 barkha-ko umera nāghyā-pachi āphu-le pāyākā jyū. chuṭyāi laijānyā-lāi khata lāgdaina.

§4 kasai-le kamārī becatā kamārī-kā 11 barkha-mani-kā chorā chorī-smet rahyāchan bhanyā yakai ṭhāu becana humcha 11 barkha-mani-kā chorā chorī chutyāi āmā ekā-tira becyo bā āmā-lāi chutyāi estā chorā chorī mātrai ekā-tira becyo bhanyā becanyā-lāi 20 jāni jāni kiṁnyā-lāi 10 rupaiyā damḍa garī

1. MsA, sopyo !

becanyā-le becyāko jyū-ko thaili phirtā lyāucha tāpani kimnyā-
le aru jyū-ko mola smet tirī limcha tāpani 11 barkha-mani-kā
chorā chorī ra. āmā-lāi ekai ghara-mā rakhāi dinu.

85 berāmi cākara. nikālanyā.

[A457] [B<317-336>]

§1 kasai-kā kamarā kamārī bādhā badhetyāni-mā roga lāgyākā-lāi dhani-le āphnā ghara-bāta nikāli kasai-kā jimmā nagarī ghāta pāti dobātā-mā laigī phalyākā bāci āyā bhanyā dhani-le samāuna pāudaina. āphu-sukhi humchan adālata ṭhānā amāla-bāta chuṭti bhayo kar lāgdaina bhamnyā. sanada garāi amalekha garāi dinu. ghara-bāta nikāli khāna pīna dī sahisam̄bhāra garyāko rahecha bhane¹. ti kamārā kamārī bādhā badhetyāni chuṭti hudainan dhani-le laigī kajyāuna pāuchan.

§2 āphnā ghara-mā bāsa di rākhyākā-lāi. berāma bhayākā belā-mā ghara-mā basna hudaina bhani kasai-le nanikālanu. berāmi bhayākā-lāi ghara-bāta nikālanyā ghara-kā dhani.-lāi 10 rupaiyā damḍa garnu.

§3 kasai-kā ghara-mā bhatuwā rākhyāko cha. tesa-lāi hajā āthyā biphara khabaṭyā roga bhayo bhani roga lāgyā-mā ghara-bāta nikāli dinyā sahyāra-sam̄bhāra nagarī alapatra phālanyā-lāi 20 rupaiyā damḍa garnu.

§4 kasai-le kamārā kamārī bādhā badhetyāni-lāi bhāri bokāi pardesa lāgyāko bāta-mā berāmī bhayo bhanyā. tesa-lāi khānyā pinyā kuro di kasai-kā jimmā garī choḍi āyāko rahecha pachi bāci āyo bhanyā. khasama-le calan garna pāucha. berāmi hudā kasai-kā jimmā nagarī kharca nadi. alapatra pārī. usai choḍi āyāko pachi bāci āyo bhanyā āphu-sukhi humcha. dhani-ko kara lāgdaina. adālat ṭhānā amāla-bāta chuṭti bhayo kara lāgdaina. bhannyā sanada garāi. amalekha garāi dinu.

1. MsA ; le texte édité par le KNM a la forme habituelle : *bhanyā*.

86 māsinyā jyū amāli-le linā-ko.

[A458] [B<317-336>]

§1 ekā ambala-kā jyū māsinyā khat-kā cākacakui bhāgī aru ambala-mā gai basyākā rahyāchan pachi phelā paryā bhanyā. aghi-kā amāli-le kāyela-nāmā garyāko bhayā usai-le pāucha. kāyela-nāmā garyāko rahenacha bhanyā. pachillā. amāli-ko hum̄cha. ti cākacakui jaunā ambal-bāṭa birām garī bhāgyākā chan. usai jagā-kā amāli-ko hum̄cha. bhāgī gai basyākā ṭhāu-kā amāli-le pāudaina.

§2 guṭhi birtā bitalaba bekha mānācawal. phikāḍhāra maroṭa chāpa jagā-kā māsinyā khat-mā paryākā cākacakui usa ṭhāu-bāṭa bhāgi gai guṭhi birtā bitalaba gaihra jagā-mā basyākā rahyāchan bhanyā. jauna jagā-kā hun. usai jagā-kā dhani-le pāuchan. raikara khuwā jagā-mā gai basyākā rahyāchan bhanyā birtā bitalabawālā-haru-le aghi kāyela-nāmā garyāko bhayā usai-le pāuchan. kāyela-nāmā garyāko rahenacha bhanyā adālat-ko hum̄cha.

§3 swāsni jāta-le peṭa bokyāko cha tesai swāsni-le corī garī arkā jāta-mā karaṇi garāi māsi bhanyā garbha-mā rahyāko bālakha pani māsim̄cha. garbha-bāṭa aghi janmyāko rahecha bhanyā. āmā-kā khat-mā chorā chorī māsidainan.

§4 kamārā-le bhoṭyā cepān mājhī danawāra hāyu darai kumāl paharī gaihra māsinyā jāta-kā chorī bohārī-ko¹ karaṇi garyo bhanyā. guṭhi birtā sarbāmka māphi jagā bekha chāpa gaihra-kā jagā-kā mālika ra. ijārā thekadāra. dwāryā-kā kamārā-le karaṇi garī cākacakui paryākā duwai jyū sarkāriyā hum̄chan. adālat ṭhānā-bāṭa bujhi linu. duniñā raiti-kā kamārā-le birāyā-mā cakui paryāko amāli thekadāra dwāryā bekha birtā chāpa. sarbāmka

1. Le texte édité par le KNM a *buhārī-ko*, mais *bohārī* ensuite. Bien que Turner (CDIAL.12177, *vyavahārikā*, et ND.454a, s.v. *buwāri*, ‘Son’s wife’) donne A[ssamese] *bowāri* et B[engali] *bauhārī*, il est possible que, plutôt que « fille (chorī) ou bru (buhārī) », il faille comprendre *bohārī* comme un écho de *chorī*.

māphi jagā-kā dhani-le linu. parjā-kā chorī bohārī. birāunyā kamārā-lāi. adālat ṭhānā amāla-bāṭa 2 barkha kaida garnu. khasam̄-le myāda-kā rupaiyā tiri laijāmcha bhanyā. aina-bamojima rupaiyā li usai-kā jimmā gari chāḍi dinu.

[A459]

§5 hāḍa phorā parī māsinyā khat-mā ra. cākacakui pari damḍa hunyā khat-mā ekā ambala-ko cāk ekā ambal-ki cakui paryā bhanyā. jas jas-kā ambala-mā paryākā hun usai usai am̄bal-bāṭa linu.

§6 māsinyā jāta gaihra-kā jāra kāṭi māsiyāki swāsni jāra bhāgī jādā arkā am̄bala-mā gai kāṭi ḍallo galyo bhanyā. hāmrā am̄bal-mā ḍallo galyo bham̄nyā-le pāudaina. jahā-kā kuriyā hun usai am̄bal-kā-le pāuchan.